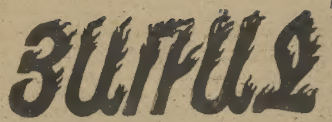

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 1 Octobre 1946 Երեքշաբթի 1 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4815-Նոր շրջանի 454 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՋԻՂԵՐՈՒ ՊԱՏԵՐԱ՞ԶՄ ԹԷ...

1946 Օգոստոս 7ի ծանուցագրէն վերջ, ահա երկրորդ մը Խ. Միութեան կողմէ, Նեղուցներու հարցին առթիւ ։

Ծանուցագիրը ուղղուած է Սեպտ. 24ին, բայց նոր կը յայտնուի, Մոսկուայի անթելին միջոցաւ ։ Քիչ անդին պիտի կարդաք մանրամասնութիւնը ։

Քաղելով զեկոյցին մանուածապատ հիւսուածքը, աչքի առջեւ կ'ունենանք հետեւեալ կէտերը.—

1. Մոսկուա կը պնդէ իր այն մեղադրանքին վրայ թէ Թուրքիա թոյլ տուած է որ գերման եւ իտալական մարտանաւեր անցնին Նեղուցներէն, պատերազմի ընթացքին ։

2. Մոնթրէօյի պայմանագրով (1936) հաստատուած կարգուսարքը անբաւական է երաշխաւորելու Սեւ ծովեան պետութեանց ապահովութիւնը ։

3. Մոսկուա կը պնդէ որ Խ. Միութիւնը եւ Թուրքիա միայն մշակեն Նեղուցներու նոր կարգուսարքը, Սեւ ծովեան միւս պետութեանց հետ ։ Այս առթիւ ծանուցագիրը անուղղակի կը հասկցնէ թէ Ճիպրալթարն ու Սուէզն ալ պէտք էր միջազգային հսկողութեան տակ ըլլային, «ինչ որ չէ եղած մինչեւ հիմա »։

4. Նոյն իսկ Մոնթրէօյի պայմանագիրը առանձնաշնորհեալ դիրք մը կուտայ Սեւ ծովեան պետութեանց, որոնք մասնաւոր դիրք մը կը վայելեն նաեւ 1921ի ռուսեւթուրք դաշնագրով (Նեղուցներու մասին) ։

5. Թուրքիա խորհրդային առաջարկը մերժած է առանց նախապէս լսելու Մոսկուայի լուսաբանութիւնները ։ Թուրքիա առանձին անկարող է երաշխաւորելու Նեղուցներուն ապահովութիւնը եւ Սեւ ծովեան պետութեանց շահերը ։

Այս նկատողութեանց հետ, խորհրդային ծանուցագիրը որոշապէս կը հասկցնէ թէ Թուրքիա փորձանք պիտի բանայ իր գլխուն, եթէ, մերժելով խորհրդային առաջարկը, ապաւինի ոչ-սեւ ծովեան պետութեան մը զինուորական աջակցութեան ։

Ակնարկը այնքան թափանցիկ է որ մեկնութեան չի կարօտիր ։ Մնաց որ, ուրբաթ գիշեր Մոսկուայի անթելը նշանակալից կոչ մը ուղղելով Թուրք ժողովուրդին, կը ձաղկէր անգլեւամերիկեան գործունէութիւնը Մօտաւոր Արեւելքի մէջ ։ Եւ ուղղակի կ'ամբաստանէր մասնաւորապէս Անգլիան, ըսելով թէ ձեռք առած է Թուրքիոյ օդանաւային կայանները, ինչպէս եւ բանակին ու նաւատորմին սպառազինութիւնը եւ մարզումը ։

Ուրեմն, վերսկսած է ջիղերու պատերազմը, անթելով, մամուլով եւ ուրիշ արդիական միջոցներով, նախ հանրային կարծիքին վրայ ազդելու, յետոյ մթնոլորտ ստեղծելու համար ։

Մոսկուայի շաբաթ առտուան յայտարարութիւնը կը բաղկանար 3500 բառերէ, առանց հաշուելու ամէն օր արձակուած մեղադրանքներն ու ազդարարութիւնները ։

Կը թուի թէ այսպէս ալ պիտի շարունակուի, մինչեւ որ Թուրք ժողովուրդին ջիղերը սարսին եւ «արտակարգ բան մը պատահի», ինչպէս լրջօրէն կը կասկածին ։

Դժուար է նախատեսել թէ ի՛նչ կրնայ ըլլալ այդ «արտակարգ բանը», ներկայ պարագաներուն մէջ, երբ օրուան ջոջերը խաղաղութեան հաւատքներ կը շռայլեն, ճառեր խօսելով կամ պատասխանելով լրագրական հարցումներու ։

Դեռ թարմ է Սպարապետ Սթալինի լաւատես յայտարարութիւնը.— « Նոր պատերազմի մը վտանգը գոյութիւն չունի ներկայիս » ։ Յայտարարութիւն մը որուն առթիւ ուրախութիւն յայտնեց Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պէվին ։ Մինչդեռ հին աղուէս մը, նախկին մնայուն խորհրդական լորտ Վէնսիթարթ կ'ազդարարէր.

— « Մինչեւ որ Խ. Միութիւնը չմեղմացնէ իր բուռն պայքարը Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ, Սթալինի յայտարարութիւնները պիտի մնան պարզ բառեր ։ Եթէ Սպարապետ Սթալին կ'ուզէ անկեղծօրէն օգնել խաղաղութեան եւ տնտեսական խաղաղութեան մը, պէտք է հրաժարի Տարտանէլի եւ արեւմտեան Թրակիոյ մասին դրած պահանջներէն »։

Կրնաք վստահ ըլլալ թէ պարզ անհատի մը տեսակէտը չէ այս, այլ ամբողջ բրիտանական աշխարհակալութեան հիմնական սկզբունքը ։ Եւ զարմանալի չէ որ, Մոսկուայի ծանուցագրին յայտնութենէն անմիջապէս վերջը, Լոնտոն կրկնեց թէ կը մերժէ ռուսական տեսակէտը ։

Սպասենք Ջլամարտի ելքին, որմէ կախում ունի նաեւ Կարս-Արտահանի խնդիրը ։

Շ.

ՄՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Այսօր կը վերաբացուին բոլոր դպրոցները, Ֆրանսայի մէկ ծայրէն միւսը ։

Ահա ես ալ կը բանամ «Յառաջ»ի դասընթացքը ։ Առանց վկայական ունենալու որ եւ է Ուսումն. Խորհուրդէ կամ Երեւանի Ակադեմիայէն ։

Դասընթացքը պիտի բաղկանայ երեք դասարաններէ .—

1.— ՏԱՐՐԱԿԱՆ, ուր պիտի մատնանշուին զանազան կոպիտ սխալներ եւ ծուռ բացատրութիւններ ։

Օրինակ.— Սխալ է գրել նստիր, խօսիր, լսիր, լռիր եւն. ։ Շիտակը (հրամայական եղանակ). — Նստէ՛, խօսէ՛, լսէ՛, լռէ՛ եւն. ։

2. ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ.— Այս դասարանին մէջ, շարունակ պիտի յիշեցնենք,— Իսկ դուն, Երեւան, սորվէ՛.—

Սահմանադրութիւնը այն է ինչ որ ձեր անճոռնի «կոնստիտուցիա»ն ։ Կուլտուրա=մշակոյթ, ռեվոլյուցիա = յեղափոխութիւն, օկրուգ = ընտրական շրջան, օկուպացիա = գրաւում ։ Իրրիգացիա = ոռոգում ։ փոշմանել (Թուրքերէն) = զղջալ.— զաւթիչ (Թուրքերէն) յափշտակիչ, բռնագրաւիչ.— լիկվիդացիա = հաշուեյարդար եւն. ։

Երբ գնդապետը կ'ընդունինք, ինչո՞ւ գեներալ կ'ըսէք եւ ոչ զօրավար, լէյտենանտ, փոխանակ տեղակալի, ադմիրալ (ծովակալ) եւն. ։

Դեռ քանի՞ տարի պիտի տեւէ, ռուսերէնէ թարգմանուելով,— կարմիր բանակայիններ (զինուոր), ծովայիններ (զինուորական իմաստով՝ նաւազ, սովորական՝ նաւաստի) երկաթուղայիններ եւայլն ։

3. ԼՍԱՐԱՆ.— Այս գլուխը պիտի կազմէ տեսակ մը հարցարան ։ Շատ մը օտար բառերու հայերէնը չունինք ։ Փորձենք ճարել, առանց բռնազբօսիկ ճիգերու.

Այսօրուան համար կ'առաջարկեմ,— Boycott, parachutage, cadre (պաշտօնէութեան իմաստով), déraillement, cheminot.

ՎԱՀԷ

Հաշտութեան ժողովին մէջ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ՉԻ ՀԱՄԱԿԵՐՊԻՐ

Իտալական դաշնագրի յանձնաժողովին շաբաթ օրուան նիստին մէջ դարձեալ քննութեան առնուելով Թրիէսթէի խնդիրը, որոշուեցաւ ընդունիլ «Ֆրանսական սահմանագիծը» միջազգային շրջանին համար ։ Սակայն Եուկոսլաւիոյ փոխ-վարչապետը, Քարտէլի, անգամ մը եւս յայտարարեց թէ իր կառավարութիւնը երբեք պիտի չստորագրէ դաշնագիրը ու ետ պիտի չքաշէ իր զինուորները Թրիէսթէի շրջանէն ։ Դիտել տրուեցաւ թէ դաշնագիրը չստորագրող պետութիւնը չի կրնար օգտուիլ անոր տրամադրութիւններէն ։ Քարտէլի բողոքեց այդ բանաձեւին դէմ, շեշտելով թէ այդ տեսակ պայման մը «անարդար » է, «հակահանրապետական է» ։ Վիշինսքի ինչպէս նաեւ ամերիկացի պատուիրակ մը՝ ծերակուտական Քոնըլլի մասնակցեցան բանավէճին՝ ծանր բառեր գործածելով իրարու դէմ ։ Ի վերջոյ որոշուեցաւ ամբողջ խնդիրը յղել Չորսերու ժողովին, որ վերջնական որոշում մը պիտի տայ՝ նախապէս խորհրդակցելով երկու շահակից պետութեանց հետ ։

★ Դիտել կը տրուի թէ Եուկոսլաւիա 14 զօրաբաժին ունի ներկայիս՝ Թրիէսթէի շրջանին մէջ, այսինքն դաշնակից ուժերուն երկու անգամը ։ Հաւանական կը նկատուի որ Անգլիա եւ Ամերիկա նոր զօրաբաժին մը ղրկեն՝, անդորրութիւնը պահպանելու համար ։

ՍԱԿԱՇԱՐԺՆԵՐՈՒ (Թաքսի) համար հետեւեալ նոր գիները որոշուած են, երէկուընէ սկսեալ.— Ցերեկը՝ կառքը ճամբայ ելած պիտի արձանագրէ 15 Փր., 250 մեթր ճամբու կամ մէկուկէս վայրկեան սպասումի համար ։ Քիլոմեթրը 10 Ֆրանք ։ Եթէ կառքը սպասէ մէկ ժամ, 100 Փր. ։ Իւրաքանչիւր 250 մեթրի կամ մէկուկէս վայրկեանի համար, պիտի արձանագրէ 2ուկէս Փր. ։ Գիշերը.— Կառքը ճամբայ ելած 15 Ֆրանք, 125 մեթր ճամբու կամ մէկուկէս վայրկեան սպասումի համար ։ Քիլոմեթրը 20 Ֆրանք ։ Եթէ կառքը սպասէ մէկ ժամ, 100 Ֆրանք ։ Իւրաքանչիւր 125 մեթրի կամ մէկուկէս վայրկեանի համար, պիտի արձանագրէ 2ուկէս Ֆրանք ։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՆՈՐ ԾԱՆՈՒՑԱԳԻՐԸ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կը պահանջէ միասին պաշտպանել

Մոսկուայի անթելը շաբաթ առտու հաղորդեց Խ. Միութեան արտաքին նախարարութեան մէկ զեկոյցը, որ կը յայտնէ թէ Սեպտ. 24ին նոր ծանուցագիր մը ուղղուած է Թուրքիոյ, Նեղուցներու մասին ։ Զեկոյցին ընթերցումը տեւեց աւելի քան կէս ժամ ։ Ահաւասիկ հիմնական մասերը.—

Խորհրդային կառավարութիւնը կը յիշեցնէ թէ Օգոստոս 7ի ծանուցագրին մէջ, ինք թուած էր Առանցքին կողմէ Նեղուցներու օգտագործումի այն դէպքերը որոնց մասին ձեռնարկներ կատարուած էին 1941ին, 1942ին եւ 1944ին, սակայն այդ դէպքերը նմանօրինակ իրողութեանց ամբողջութիւնը չէին ներկայացներ ։ «Այս մասին բացատրութիւններ տալով հանդերձ, Թրքական կառավարութիւնը չհերքեց Օգոստոս 7ի ծանուցագրով յիշուած որոշ դէպքերը »։

Ծանուցագիրը յետոյ կ'ըսէ թէ պատերազմի ընթացքին Թրքական կառավարութիւնը այլեւս տեղեկագիրներ չներկայացուց Մոնթրէօյի պայմանագիրն ստորագրող պետութեանց, Նեղուցներու երթեւեկի մասին ։ Խ. Կառավարութիւնը կը մերժէ այս առթիւ տրուած բացատրութիւնները եւ կ'ամբաստանէ Թուրքիան թէ «յարմար չէ դատած զօրացնել Նեղուցներու հսկողութեան միջոցները որոնց անբաւականութիւնը հաստատուած էր պատերազմի միջոցին »։

— « Բոլոր փաստերը կը հաստատեն թէ Մոնթրէօյի պայմանագրով հաստատուած կարգուսարքը չէր համապատասխաներ Սեւ ծովեան երկիրներու ապահովութեան շահերուն եւ երբեք յարմար պայմաններ չստեղծեր, արգիլելու համար Նեղուցներուն օգտագործումը թշնամական նպատակով, ընդդէմ այդ երկիրներու ։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը կարծէ թէ այս մասին Թրքական կառավարութեան տուած բացատրութիւնները չեն ժխտեր այս հաստատումը, ոչ ալ բաւարար պատճառ մը կը կազմեն Թրքական կառավարութիւնը փրկելու այն պատասխանատուութենէն որ իր վրայ կ'իյնայ, Նեղուցներու կարգուսարքին բռնաբարման մէջ, պատերազմի ընթացքին »։

Ծանուցագիրը Թրքական կառավարութեան ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Սեւ ծովեան պետութեանց մասնաւոր դիրքին վրայ ։ «Սեւ ծովը փակ ծով մըն է, ինչ որ Նեղուցներու ապագայ կարգուսարքին համար կը ստեղծէ բոլորովին տարբեր պայմաններ անոնցմէ որոնց ենթակայ են ուրիշ միջազգային ծովուղիներ, ինչպէս Սուէզի ջրանցքը, Ճիպրալթարը եւայլն ։ Մոնթրէօյի պայմանագիրը անկատար ըլլալով հանդերձ, առանձնաշնորհեալ դիրք մը կուտար Սեւ ծովեան պետութեանց »։

Ծանուցագիրը յետոյ անդրադառնալով Օգոստոս 7ին առաջարկուած պայմաններուն, որոնց երեքը ընդունուած էին Թրքական կառավարութեան կողմէ, դիտել կուտայ թէ «այլեւս չի կրնար արդարանալ այս ծրագրին նոր յետաձգումը» ։ Հինգերորդ կէտին առթիւ կարգ մը առարկութիւններ եղած են Թրքական կառավարութեան կողմէ ։ Այդ յօդուածը կը տրամադրէր Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ յանձնել Նեղուցներու պաշտպանութեան հոգը, ինչ որ Թրքական կառավարութիւնը անհամապատասխան համարած է իր գերիշխանութեան համար ։ Խորհրդային կառավարութիւնը կը ցաւի որ Թրքական կառավարութիւնը որոշում տուած է առանց նախապէս լուսաբանութիւններ ստանալու Խ. Միութենէն ։ Պնդելով իր առաջարկին վրայ, խորհրդային կառավարութիւնը կը կարծէ թէ ան չի կրնար վնասել Թուրքիոյ գերիշխանութեան, ամբողջովին ամրապնդելով հանդերձ ապահովութիւնը ։ Խ. Միութեան եւ Թուրքիոյ հաւաքական պաշտպանութիւնը անտարակոյս շատ աւելի ազդու պիտի ըլլար քան եթէ միայն Թուրքիոյ յանձնուէր այդ հոգը ։ Թուրքիան մերժելով այս պայմանը, միեւնոյն ատեն միւս շահակից երկիրները կը զրկէ իրենց ապահովութեան երաշխաւորութենէն »։

Ծանուցագիրը յետոյ կը բացատրէ թէ Օգոստ. 7ի առաջարկը կը համապատասխանէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան նպատակներուն եւ սկզբունքներուն ։ « Խորհ. առաջարկը կ'ապահովէ ոչ միայն միջազգային առեւտուրին շահերը, այլեւ կը ստեղծէ պայմաններ որոնք երաշխաւորելով սեւ ծովեան պետութեանց ապահովութիւնը, ատով իսկ կը նպաստեն ամրապնդելու խաղաղութիւնը ամբողջ աշխարհի մէջ ։ Թրքական կառավարութիւնը իր դիտողութեանց մէջ երբեք նկատի չառներ Երեք Մեծերուն տուած որոշումները Փոցտամի խորհրդաժողովին մէջ, որ կը նախատեսէր Մոնթրէօյի պայմանագրին վերաքննութիւնը, այլեւս անհամապատասխան գտնելով զայն ներկայ պայմաններուն ։ Ինչ կը վերաբերի խորհրդաժողովի մը հրաւիրման, քննելու համար Նեղուցներու կարգուսարքը, խորհրդային կառավարութիւնը կը կարծէ թէ այդ ժողովէն առաջ խնդիրը պէտք է խորապէս ուսումնասիրուի շահակից կառավարութեանց կողմէ, համաձայն Փոցտամի մէջ տրուած որոշման »։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ԱՆԳԼԵՒՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Անգլեւֆրանսական պատուիրակութեան մը կողմէ Փարիզի մէջ Սեպտեմբեր 18ինստորագրուած համաձայնութիւնը թեթեւցուց քիչ մը Ֆրանսայի անմիջական հոգերէն մաս մը: 27 Մարտ 1945ի ելմտական համաձայնութեան պայմանաժամը լրանալուն, այսինքն՝ անցեալ Փետրուարի վերջը, Ֆրանսա Անգլիոյ պարտական մնացած էր 150 միլիոն սթերլին: Այս համաձայնութիւնը 29 Ապրիլին նորոգուած ատեն, Ֆրանսա վճարած էր 40 միլիոն, ոսկի դրամով, որով դարձեալ 110 միլիոն սթերլինի պարտք մը մնար՝ ոսկիով եւ արժէքաւոր դրամներով (տըվիզ) վճարելի:

Արդ՝ Ֆրանսայի ձոյլ ոսկիի եւ օտար դրամներու մթերքը այնքան պակսած է երկու տարիէ ի վեր որ, չի կրնար նոր գումարներ արտածել, առանց վտանգելու երկրին տնտեսական կազմը: Այս մթերքը անհրաժեշտ է, Ֆրանքը կայուն պահելու համար: Անհրաժեշտ է նաեւ որ ան յատկացուի գնումներուն այնպիսի նիւթերու միայն՝ որոնք բացարձակապէս պէտք են իր տնտեսական վերակառուցման համար:

Դժուարութիւնը հարթելու համար, 29 Ապրիլին որոշուած էր որ Բրիտանական կառավարութեան կողմէ Ֆրանսայի փոխ տրուած դրամները հատուցուին՝ անգլ. ոսկիով վճարելի արժեթուղթերով: Ֆրանսա ստիպուեցաւ այս ծանր պայմանը ընդունիլ. ծանր՝ անոր համար որ կառավարութիւնը հարկադրուած պիտի ըլլար գրաւելու իր հպատակներուն սեփական այնպիսի արժեթուղթեր՝ որոնք ձոյլ ոսկիի եւ արժէքաւոր դրամներու համարժէք են, եւ ասոնց նման, անպատեհութիւններ ունին, եթէ երկրէն դուրս հանուին, մեծ քանակութեամբ, հին պարտքեր վճարելու համար, երբ ոսկիի եւ արժէքաւոր դրամներու ներկայ մթերքը երկրին առօրեայ անհրաժեշտ պէտքերուն հազիւ կը բաւէ:

Սեպտ. 18ի համաձայնութեամբ, բարեփոխուեցաւ այս կարգադրութիւնը, որ Ֆրանս. տնտեսութեան վրայ կը ճնշէր: Այսուհետեւ, վերոյիշեալ արժեթուղթերու վաճառման արդիւնքը պիտի յատկացուի Ֆրանսայի Անգլիոյ մէջ կատարած ընթացիկ գնումներուն միայն: Իսկ հին պարտքերու մնացորդը (110 միլիոն սթերլին) պիտի փոխուի հաստատուն պարտքի, 15 տարիէն վճարելի, 0,50% խիստ չափաւոր տոկոսով: Առաջին վճարումը պիտի սկսի 1950ին. մնացածները այլ եւ այլ ատեններ, մինչեւ 1961:

Ինչպէս ըսինք նոր համաձայնութիւնը կը թեթեւցնէ Ֆրանսայի դրամական հոգերը. բայց հիմնական լուծում մը չէ: Որքան ատեն որ Ֆրանսա աւելի շատ ապրանք պիտի գնէ Մեծն Բրիտանիայէն քան պիտի ծախէ անոր, ստիպուած պիտի ըլլայ իր առեւտրական փոխանակութեանց բացը գոցելու՝ Անգլիա ղրկելով գրաւուած արժեթուղթերը: Հարկ է ուրեմն որ Ֆրանսա ուժ տայ իր արտածումներուն: Ո՛րքան շատ ապրանք ծախէ օտարներուն, ա՛յնքան նուազ արժեթուղթ ձեռքէ հանելու պիտի հարկադրուի:

Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ տնտեսական եւ ելմտական յարաբերութիւնները այն ատեն միայն կրնան գոհացուցիչ ըլլալ, երբ Ֆրանսա, իր տնտեսական վերակառուցման գործին համար, Բրիտանական Կայսրութենէն գնելու հարկադրուած մեծագումար նիւթերուն արժէքին համապատասխան տեղական ապրանքներ կարենայ ծախել այս կայսրութիւնը բաղկացնող երկիրներուն:

Գաղափար մը տալու՞ համար թէ՝ ո՛րքան անհաւասարակշիռ է վիճակը այս տեսակէտով, կը բաւէ յիշել որ, անգլեւֆրանսական առեւտրական փոխադարձ կշիռը 1938ին նպաստաւոր էր Ֆրանսայի, մինչդեռ հիմա, ներկայ տարուան 7 առաջին ամիսներու վիճակագրութեան համաձայն, այս երկիրը Անգլիա արտածած է մէկ միլիառ 908 միլիոն Ֆրանքի ապրանք միայն, եւ ներածած՝ 9 միլիառ 792 միլիոն Ֆրանքի. տարբերութիւնը կ'ընէ մօտ 8 միլիառ Ֆր., 11 միլիառ 700 միլիոն Ֆրանք ներկայացնող առեւտրական ընդհանուր փոխանակութեանց գումարի մը վրայ:

Այս բաղդատաբար ահարկու բացը կը գոցուի, երբ Ֆրանսա դէպի Անգլիա ըրած իր արտածումները աւելցնէ: Ասիկա այնքան ալ դիւրին չէ, որովհետեւ Անգլիոյ մէջ պահանջ չկայ Ֆրանսական ամէն տեսակ ապրանքի համար: Ոչ թէ անոր համար որ անգլիացի ժողովուրդը չուզեր գնել զանոնք, այլ՝ այն պատճառով որ Անգլիա, 20—25 տարիէ ի վեր դադրած է ազատ փոխանակութեան մեծ զիջած աւանդական երկիրը ըլլալէ: Հիմա, ա՛ն ալ պէտք ունի ոսկիի եւ արժէքաւոր դրամներու, բարելաւելու համար պատերազմին հետեւանքով իր խախտած տնտեսութիւնը: Ուստի, ներս կ'առնէ այն ապրանքները միայն՝ որոնց պէտք ունի անհրաժեշտօրէն: Ֆրանսայի արտադրութիւնները այս դասակարգին չեն պատկանիր ընդհանրապէս: Իր արտածման գլխաւոր և շահաւէտ նիւթերը պերճանքի առարկաներ են՝ զորս սակայն կը մերժէ Անգլիա, խնայողութեան պատճառով:

Անգլեւֆրանսական յարաբերութեանց մէջ հիմնական խնդիրը տնտեսական հանգամանք ունի ուրեմն.— Երկու երկիրներու առեւտրական փոխադարձ կշիռին ներդաշնակութիւնը: Ահա՛, այս կէտին մէջ կը կայանայ Սեպտ. 18ի համաձայնութեան կարեւորութիւնը: Ըսել չէ թէ խնդիրը լուծուած է բոլորովին. բայց կարեւոր քայլ մը առնուած է, հաւասարակշռելու համար անգլեւֆրանսական առեւտրական յարաբերութիւնները: Որոշուած է որ Անգլիա բարեացակամութեամբ նկատի առնէ ամէն առաջարկ՝ զոր Ֆրանսա պիտի ընէ իր ապրանքներուն արտածման համար դէպի Բրիտանական Կայսրութեան երկիրները: Այս ապրանքներն են, ի մէջ այլոց. ժապաւէն, խաղալիք, ժամացոյց, Փարիզեան կոչուած առարկաներ, դեղագործական նիւթեր, եւն: Ֆրանսա ալ, իր կողմէ, պիտի ջանայ ուժ տալ արտադրութեանը այնպիսի ապրանքներու՝ որոնց պէտք ունի Անգլիա, ինչպէս հանքերու մէջ գործածելի փայտ, փօթաս, լուսածնատներ (ֆոսֆատ), երկաթի հանածոյներ:

Անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը ունի՞ նաեւ կարեւորութիւն քաղաքական տեսակէտով:— Անշուշտ, ո՛չ, ուղղակի: Նիւթական դիւրութիւններ տալով Ֆրանսայի, Անգլիոյ գլխաւոր նպատակն է չկորսնցնել այս երկրին առեւտրական հրապարակը՝ իբրեւ աղաղ բրիտանական ապրանքներու: Բայց, յախուռն ենթադրութիւն մը ըրած չենք ըլլար, խորհելով թէ Լոնտոն, բարեացակամ վարմունք ցոյց տալով Ֆրանսայի նիւթական հոգերուն վերաբերմամբ, կ'ուզէ հետզհետէ աւելի սեղմել իր քաղաքական յարաբերութիւնները այս երկրին հետ՝ որուն գործակցութեան կրնայ պէտք ունենալ, իր դիրքը ամրացնելու համար Արեւմըտեան Եւրոպայի մէջ:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՎԵՐՋԻՆ ԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

Գ.

Հին Աթէնքի մէջ, ճարտասանութեան ուսանողներուն իբրեւ աւարտական քննութեան նիւթ կը տրուէր… մլուկին գովքը (թախթա-պիթի): Դժուա՛ր է գովաբանել այդ անպիտան միջատը, որ ծանօթ է իր գարշելի հոտով եւ հրակէզ կծոցով: Եւ սակայն փիլիպպականներու անմահ հեղինակները այնքան կը տիրապետէին հելլենական լեզուին նրբութիւններուն եւ ճարտասանութեան խաղերուն, որ ամենայն վարպետութեամբ կրնային մլուկ գովել եւ պանծացնել: Որ մլո՛ւկն իսկ կրնայ պանծացնել, ուրեմն վարպետ է: Հին Աթէնքի բոլոր հռետորները անցած էին մլուկին դասարանէն:

Կը յայտարարեմ թէ ես ալ, գրականութեան մէջ, անցած եմ մլուկին դասարանէն, այնպէս որ պատճառ մը չունիմ հրապարակ դրուած գրական այս կամ այն հարցին քննութենէն խուսափելու, հակառակ Պարսամեանի կարծիքին: Եւ եթէ մինչեւ այժմ կը յամենամ գրական հողմացրիւ նիւթերու վրայ, պատճառն այն է՝ որ՝ որոշած էի հալածել Պարսամեանը ո՛ւր որ ապաստանէր, եւ որսալ իր սխալները ո՛ր հարցը որ քրքրէր: Եւ այս՝ ի պատիժ ա՛յն մոլորումին, որ իրեն թելադրեց զբաղիլ անձովս եւ նկարագրովս:

Երբ Պարսամեան սկսաւ պատասխանել եօթը հարցումներուս, յանկարծ հարկ տեսաւ քննել … «ուրի'շ խնդիրներ», ինչպէս կ'ըսէր:

Գրեր էի թէ «աշխարհի վրայ չունիմ աւելի մեծ սէր քան արուեստին սէրը, եւ երկրի վրայ ինծի ծանօթ չէ աւելի մեծ սրբութիւն քան արուեստագէտին ստեղծագործութիւնը, որուն համար զոհեր եմ ասպարէ՛զ, ընտանի՛ք, եւ նիւթական բարօրութիւն», — այս յայտարարութիւնը, իբրեւ պատասխան, հասկցնելու համար թէ ընդունակ չեմ, իմ գրական վերաղնահատութիւններուս մէջ, իմ սո՛ւրբ աշխատանքիս մէջ, «հին ատելութիւններ» խօթելու: Ինծի համար սրբութիւն է հայ գրականութիւնը, կրնա՞մ հասկցնել: Եւ երբ կը բարձրանամ հայ գրականութեան խորանին վրայ, կը մոռնամ Պարսամեա'նն ալ, իր խանութն ալ: Եւ ակնարկելով այն զոհողութիւններուն, որոնց պատմութիւնը պիտի ընեմ յետադային՝ ներկայացնելով, իմ զոհողութիւններուս կարգին, գրական նոր սերունդին ահաւո՛ր զոհողութիւններն ալ, կ'աւելցնէի. «Ցոյց տուէք հիներէն մէկը, որ ընդունակ ըլլայ այդքան զոհողութեան»:

Քունը չէ տարեր Պարսամեանի (Արեւմուտք, թիւ 61) — «Առաջին անգամը չէ որ Նարդունի յօդուածի մը մէջ կը սահեցնէ իր անձին, ապարէզին եւ նիւթական բարօրութեան հարցը: Ամէնէն վերջինը Հայ-Բոյժի մէջ, թիւ 62»:

Ա՛խ, այս բժշկական ամսաթերթը, մանաւանդ կողքին Գ. եւ Դ. էջերը, (զորս կը լեցնեմ յատկապէս՝ ուրախացնելու համար բարեկամներս, ճաթեցնելու համար նախանձորդներս): Տեսնենք թէ ինչ գրուած է Պարսամեանի քունը փախցնող էջին վրայ. «Ցանհունս ուրախ եմ եւ հպարտ այն համակրանքին համար, որ ցոյց տրուեցաւ Հայ-Բոյժի՝ վերահրատարակութեանը առթիւ: Շուտով… վարչական-առաքման գործերը ուրիշի յանձնած, աւելի ժամանակ կ'ունենամ խմբագրութեամբ զբաղելու, ամբողջականութիւնը եւս առաւել ճոխացնելու եւ տալու այնպիսի յօդուածներ, որոնք պէտք երբեք չմոռցուին: Այն որ պատերազմի միջոցին կը մերժէր ամէն օժանդակութիւն՝ բայց այժմ հպարտութեամբ կ'արձանագրէ ամէն նուիրատուութիւն այս ձեռնարկին համար, ուրիշ բան չի մտածեր, այլ միայն նիւթապէս ապահովել Հայ-Բոյժը, որպէսզի խմբագիրը ժամանակ գտնէ նուիրուելու իր կոչումին՝ դառնալով այնքան ինքնաբաւ, որ շաբաթական գէթ երկու օր ունենայ՝ փակուելու համար իր սենեակին մէջ, կտրուած՝ արտաքին աշխարհէն, մոռցած ընկերային յարաբերութիւնները եւ ամէն բան, ծնողք եւ ազգական, անօթութիւն եւ ծարաւ, պատերազմ եւ տագնապ, խորասուզուելու համար իր ներշնչումներուն մէջ»: Վանքի կատարեալ գրագէտը այն է որ շաբաթը գէթ մէկ օր կրնայ նուիրել սրբազան recueillementին: Եւ ես այդ պայմանը կը մաղթեմ որ ունենան բոլո՛ր հայ գրագէտները: Այս արդար տողերուն համար՝ գիտէ՞ք թէ ի՛նչ գրեց Պարսամեան. «Մեր գրականութեան մէջ բացառիկ երեւոյթ է այս: Ո՛չ մէկը մեր գրողներէն Զեկաւ ըսելու թէ՝ պարոննե՛ր, ես զոհեր եմ ասպարէզ, ընտանիք եւ նիւթական բարօրութիւն, որպէսզի գրականութիւն ընեմ; արուեստին նուիրուիմ, պրպտեմ ու տառապիմ» (Արեւմուտք, թիւ 61): Ի՞նչ ըսել կ'ուզէ Պարսամեան, ինչո՞ւ բաց չի խօսիր: Եթէ ծանօթութիւն կ'ուզէ աւելցնել իր աղքատ ծանօթութեանց վրայ, կրնայի մէջ բերել Գամառ-Քաթիպայի մէկ յօդուածը, որու մէջ ազգին նուիրուելու համար պայման կը համարէր չամուսնանալ եւ ուրիշ զոհողութիւններ: Եւ նման բազմաթիւ վկայութիւններ մեր հին գրքութենէն: Բայց ա՛յլ է իմաստը Պարսամեանի այս շատ աղտոտ պարբերութեան: Հայ-Բոյժի մէջ գրածս ալ կարդացէք երկրորդ անգամ, Պարսամեանի այս տողերն ալ: Եւ ըսէք ինծ թէ ի՞նչ ըսել կ'ուզէ,— Փարա՞ կ'ուզեմ: Պարսամեան ծանօթ է հպարտութեանս որ անփչրելի է ապառաժի նման, եւ Այվազեան հին ու շատ հին գերդաստանին պատմութեան որ լեցուն է նկարագրի տէր մտաւորականներու կեանքով:

Ետոյ, զոհողութեան մասին գաղափար տալու համար ինծի, ծիծաղելի չէ՞ անուններ յիշել Հայոց գրականութեան պատմութենէն,— խորհեցա՞ւ որ չէի գիտեր այդքան բան: Պարսամեան ինծի՞ պիտի ծախէ իր տասը փարանոց ծանօթութիւնները Հայոց գրականութեան պատմութեան մասին: Տասը փարանո՞ց սակայն,— սխա՛լ: Զոհողութեան տիպարներ կը թուէ ինծի «Եղիա Տէմիրճիպաշեանը, որ անձնասպանութեամբ վերջացուց իր տառապագին կեանքը»,— զոհողութի՞ւն, խենթութի՞ւնն ալ: Կամ Տիրան Չրաքեանը, որ «բացառիկ խառնուածքի տէր, հոգեպաշտ անհատականութիւն մը (!!!), ի վերջոյ կը զոհէ (!) ե՛ւ ընտանիք, ե՛ւ գրականութիւն, իր ներքին հոգիին բարօրութեան եւ խաղաղութեան համար»,—զոհողութիւն «հոգեպաշտութի՞ւնն» ալ: Բայց բոլոր այս գրուածները սխալ չեն միայն, այլեւ ապացոյց Պարսամեանի աղքատ «հասկացողութեան»: Զոհողութեան միւս յիշուած հերոսներուն անունները կարդալով, կը կարծեմ թէ Պարսամեան արձանագրած է զանոնք… դիպուածաւ:

Խնդիրը այն է որ նման թուումներով ուզեց ծիծաղելի դարձնել գրականութեան նուիրումի իմ ուխտս եւ զոհողութեան մասին իմ յայտարարութիւնս: Եւ այնքան ձախող, բայց թունաւոր ձեւով, որ Մարսէյլի մէջ ուր կը գտնուէի այդ օրերուն, չափազանց վրդովուած էին շատեր, եւ կ'ըսէին ինծի. «Պէտք է պատասխանես, եւ այլեւս չխնայես»:

Այնքա՛ն ընդվզեցուցիչ էր գրածը:

Վկա՛յ, սակայն, Յառաջի եւ Արեւմուտքի ընթերցողները, շա՛տ բարեացակամ վարուեցայ Պարսամեանի հետ: Ան աշխատեցաւ, մի՛շտ, զիս ցոյց տալ յանձնապաստան, ինքնահաւան եւայլն: Բայց նուա՞զ ինքնահաւան է ինք, առանց կարենալ արժեցնելու իր ինքնահաւանութիւնը: Իմ ողորմելի գերմաներէնովս որսացի գերմաներէնի իր մէկ աններելի սխալը, եւ գիտէ՞ք թէ ի՛նչ պատասխանեց. «Ես չէի որ տարակոյսի պիտի ենթարկէի բնագիր մը մեկնաբանելու ըմբռնումս», ապարէզ կարդալով Սորպոնի փրոֆէսէօրներուն, որոնց գնահատման կը յանձնէի սխալին ճշդումը(*): Ուրեմն, Պարսամեան համեստ է, երբ իր գիտցած գերմաներէնովը ասպարէ՛զ կը կարդայ Սորպոնի փրոֆէսէօրներուն: Իսկ ես համեստ չեմ, երբ իմ գրական պաշարովս ասպարէզ կը կարդամ Պարսամեանի: Պատճա՛ռ մը կայ անշուշտ այս անհաւասարութեան մէջ,— արդեօք անո՞ր համար որ Պարսամեան ծնած է ամիրաներու քաղաքին մէջ, իսկ ես՝ լերան մը գլուխը: Բայց ամիրաներու քաղաքէն մեկնելէն ի վեր, մեր անգուգական սխոյ-

(*) Ուրիշներ իրեն ցոյց տուած են Կէօթէի անգլերէն թարգմանութիւնն ալ, որ կը հաստատէր թէ սխալ է իր թարգմանութիւնը: Ուրիշներ յայտնած են իրեն թէ պարտուած է այլեւս: Բայց Պարսամեան ուզած է ապացուցանել որ «թուի ալ նէ՝ եզ է», համեստաբա՛ր:

եանը, գէթ այստեղ Փարիզի մէջ, երբ եւ իցէ մտա՞ծ է մատենադարան մը: Ես թէեւ լերան տղայ եւ տրեխին կապերուն հետքը դեռ ոտքերուս վրայ, կրնամ վստահեցնել զինք որ անոնցմէ ծանօթ է արդէն Փարիզի մեծագոյն մատենադարաններէն մէկերկուքին պաշտօնէութեան, նոյնիսկ Փարիզի մեծագոյն դրամատուներէն շատերուն, մինչեւ անգամ իմ գրական «հին ատելութիւններովս եւ ճաշակներովս»:

Ինծի մարտահրաւէր ուղղելու Պարսամեանի ձեւը նո՞ր յանձնապաստան է, (գէթ միւսլիմա՞ն ըլլար) — «Կը յանձնարարեմ այս առթիւ դիմել Սորպոնի իր կողմէն յիշուած ուսուցչապետներուն, նախ գերմաներէն սորվիլ, զոր չի գիտեր, եւ յետոյ գալ նստիլ ու վիճաբանիլ հետս»: Այս սքանչելի՛, այս հրաշալի՛ս նախադասութեամբ մարտահրաւէրը ինծի՞ կ'ուղղուի թէ Սորպոնի փրոֆէսէօրներուն: Եթէ ինծի, ըսի եւ կրկնեցի թէ գերմաներէն չեմ գիտեր, բայց ծիծաղելին այն է որ իմ չգիտցած գերմաներէնովս ցոյց տուի Պարսամեանի գերմաներէնի սխալը,— ա՛լ հասկցէք, բոլոր գիտցած բաներն ալ այսքա՞ն են: Եւ ի՞նչ հարկ զիս հրաւիրելու որ վիճաբանիմ հետը, — զիս պատժելու, իր գերմանագիտութի՛ւնն իսկ կասկածի տակ դնող յանդգնութիւնս խայտառակելու համար՝ Պարսամեան կրնար ընդունիլ պայմաններս (տես Յառաջ, Սեպտ. 12): Ընդհակառակն, փախուստ տուաւ եւ իմ հրաւէրս «Իսթանպուլի մեթոտ» անուանեց, — ո՛չ, եթէ կը փափաքի, կը խոստանամ յօդուածով մը ներկայացնել թէ հին Աթէնքի եւ Հռոմի մէջ ի՞նչպէս կը սարքուէին նման վիճաբանութիւնները, ի՞նչպէս կը կազմուէին ժիւրիները եւ ի՞նչպէս կը դատապարտուէին պարտեալները: Այս բաները մեր լեռներուն մէջ չէ՛ր որ սորվեցայ, այլ տրեխներս նետելէ ետքը՝ երբ երդում ըրի ծառայել հայ ժողովուրդին ոչ թէ համբակաբար, այլ տիրաբար.—Հարամ ըլլայ Եւրոպա գալս, ըսի, երբ մէջս պակսի թեւերս փարտելու համարձակութիւնը գրական հրապարակի վրայ, անհաղորդ մնացած՝ մտաւորական ուժ եւ պաշար ամբարելու կարելիութիւններէն, ի սպաս հայ մշակոյթին:

Այսինքն թէ փոխած եմ մլուկին դասարանը:

Ուրեմն գանք բուն նիւթին,— Պարսամեան շարունակ կրկնեց թէ կը խուսափիմ բուն նիւթին քննութենէն: Հիմա վերադառնանք բուն նիւթին,— այս անգամ, սակայն, թող պիտի չտամ իրեն որ վէճը տարածէ եւ փախուստ տայ:

Պէտք է վերջ դնել այս վէճին, որ շատ երկար տեւեց,(մեղքը իմս չէ) եւ շատ ռէքլամ եղաւ Պարսամեանի, ինչպէս կ'ըսեն ինծի:

Կը կազմենք ժիւրի մը երեք հոգինոց: Իմ կողմէս թեկնածու՝ Շաւարշ Միսաքեանը: Պարսամեան ալ թող ներկայացնէ իր թեկնածուն: Երկուքը իրենց կողմէ կ'ընտրեն երրորդ մը:

Ժիւրին կը բանաձեւէ իմ թէզս՝ քաղելով «Աքսիոմատիք յօդուածներէս (թիւ 42, 50), եւ Պարսամեանի թէզը՝ քաղելով յօդուածներէն: :

Կ'ընդունիմ վիճաբանութիւնը գրաւոր, այսպէս թերթով,— վեց յօդուած իմ կողմէ, վեց յօդուած իր կողմէ: Կամ բերանացի, հրապարակային,— մէկուկէս ժամ իւրաքանչիւրիս, առաջուընէ պատրաստուած նօթերու վրայ:

Առաջին անգամ կը սկսի մեղադրող կողմը:

Ժիւրին կուտայ իր վճիռը:

Եթէ պատահի, որ ժիւրին երկու կողմերը հաւասար համարի, ինքզինքս պարտուած պիտի յայտարարեմ՝ Պարսամեանի հետ հաւասար մնալս անգամ տկարութիւն համարելով ինծ:

Պարտուող կողմը կը վճարէ 10.000 Ֆրանք Պէյրութի Հայ Ճեմարանին: Յաղթական կողմը կ'օգտագործէ իր յաղթանակը ո՛ր թերթին մէջ որ ուզէ, ի՛նչ ձեւով որ ուզէ, առանց դատական հետապնդումի իրաւունք տալու պարտեալին: Այս պայմանները պէտք է ստորագրուին:

Ժիւրիին առջեւ այս վիճաբանութենէն առաջ՝ Պարսամեան պարտաւոր է յարգել «Յառաջ»ի մէջ (Սեպտ. 12) դրած պայմաններս,— որովհետեւ չեմ ուզեր կորսնցնել շահուած յաղթանակ մը: Դիմացինս ինծի հանդէպ այսքան վեհանձն չեղաւ երբեք:

Եթէ կ'ընդունի թէ սխալած է գերմաներէն իր թարգմանութեան մէջ, պէտք է ներողութիւն խնդրէ հրապարակաւ, (ներողութիւնը ես պիտի խմբագրեմ, ինք պիտի ստորագրէ): :

Պարսամեան զիս կոչեց յանձնապաստան, հայ գրականութեան տանուտէր, մեր վերջին քառորդ դարու գրականութեան անհաւասարելի դէմքը՝ անշուշտ խնդալու եւ խնդացնելու համար վրաս: Ես, որ իմ այցելու ընկերներուս կարծիքները իւրացուցած եւ օգտագործած չեմ երբեք կարկտան յօդուածներու մէջ, ես որ իմ տեսակէտներս մշակած, զարգացուցած, հաստատած եմ մինա՛կս մատենադարաններու մէջ, ե՛ս, Շաւարշ Նարդունի, ծագումով գիւղացի, մաքուր ինչպէս մեր լեռներուն օդը, ազատ ինչպէս մեր երկինքը, ես ամբարտաւան եմ եւ յանձնապաստան: Նողկա՛նք կը զգամ համեստութենէն ճիշդ ինչպէս շողոքորթութենէն: Համեստ չեմ՝ ինքնավստահութեանս չափովը, (օր մը կը ներկայացնեմ համեստութեան պատմահոգեբանական ծագումը՝ Ասիոյ խորերէն մինչեւ Եւրոպա): Տանուտէ՞ր եմ հայ գրականութեան մէջ, հասկցնելու համար անշուշտ Պարսամեանի

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Սեւանի ելեկտրակայանը

ԽՄԲ.— **La Vie Soviétique** շաբաթաթերթը շահեկան յօդուած մը հրատարակած է իր վերջին թիւին մէջ, Սեւանայ լճին ջրելեքտրակայաններու մասին: Կը քաղենք գլխաւոր մասերը.—

Հայաստանի մայրաքաղաքէն վաթսուն քիլոմեթր հեռու, ծովուն մակերեսէն երկու հազար մեթր բարձրութեան մը վրայ կը գտնուի Սեւանայ լիճը, որ շրջապատուած բարձր լեռնագագաթներով, ունի 1500 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն մը եւ կը ներկայացնէ սքանչելի համայնապատկեր մը: Այս լիճը համբաւաւոր է իր բիւրեղի նման ականակ ջուրերով եւ ձուկերով, մասնաւորաբար իր իշխանաձուկով: Սեւանի ձկնարանները մեծ քանակութեամբ ձուկ կը ղրկեն Խ. Միութեան բոլոր կողմերը: Սեւանը ուրիշ հարստութիւն ալ ունի: Իր 58ուկէս միլիառ խորանարդ մեթր ջուրերը ահագին քանակութեամբ ուժ կ'արտադրեն եւ ոռոգման մեծ կարելիութիւններ կը խոստանան Հայաստանի ճարտարարուեստին ու երկրագործութեան զարգացման համար: Սեւանայ լիճը կը թափին երեսունի չափ գետեր, իսկ լիճէն կը բխի Զանգու (Հրազդան) գետը: Այս վերջինը լիճէն կը ստանայ իր ջուրերուն հարիւրին չորսը, մնացեալը կը շոգիանայ կիզիչ արեւուն ճառագայթներուն տակ:

Սեւանայ լճին ջուրերը օգտագործելու խոշոր ծրագիր մը պատրաստուեցաւ որ կը նախատեսէ Զանգուի ափերուն վրայ ութը ջրելեկտրակայաններ հաստատել: Լիճին բերանը շինուած է ջրանցք մը որուն մէջ հաւաքուած ջուրը պիտի հասնի կեդրոնական կայանը եւ անկէ պիտի վերադառնայ գետը: Այս գործողութիւնը պիտի կրկնուի յաջորդ կայանին մէջ եւ այդպէս շարունակաբար:

Այս ձեւով միեւնոյն ջուրը պիտի ոռոգէ հողերը:

Ոռոգման այս նախագիծը գործադրուելու վրայ է: Գանաքերի Ջրելեքտրակայանը, որ հինգերորդն է, կ'աշխատի արդէն եւ 100.000 քիլովաթ ուժ ունի: Շատ արդիական է եւ շինուած է խորհրդային գործարաններուն համար գործածուած նիւթերով: Երեւանի եւ շրջականներու գործարաններուն համար ուժ կ'արտադրէ:

Նախագիծը կը նախատեսէ Սեւանի ջուրերը առաւելագոյն չափով օգտագործել: Պէտք է սակայն ջուրերուն շոգիացման առաջքը առնել: Գիտուններ ուսումնասիրած են այս պարագան եւ լուծում մը գտած են: Պիտի նուազեցնեն արեւուն ճառագայթներուն տակ գտնուող ջուրին մակարդակը, լիճին մակարդակը վաթսուն մեթր իջեցնելով:

Այս միջոցը ուրիշ օգուտ մըն ալ պիտի ունենայ — մեծ չափով պիտի պակսեցնեն Հրազդանի վազքին պատճառաւ յառաջ եկած կորուստը եւ օգտագործուելիք ուժին քանակը պիտի աւելնայ:

Մինչեւ հիմա ծախսուած է տասը միլիոն րուբլի: Կեդրոնական Ջրելեքտրակայանին համար պիտի ծախսուի 150 միլիոն րուբլի (Օզէրնայա). կը նշանակէ թէ որքան աշխատանք կայ տակաւին կատարելիք: Բայց շնորհիւ գործաւորներու անձնուրացութեան եւ արդի հսկայական միջոցներուն որոնք ձեռք առնուած են, Օզէրնայան 1946—50ի հնգամեակէն առաջ պատրաստ պիտի ըլլայ:

Ուրիշ Ջրելեքտրակայան մը եւս կը շինուի — Կիւմիւշը որ երրորդն է այս դասաւորումին մէջ: Այս մէկը առանձին երկու անգամ աւելի ուժ պիտի արտադրէ քան Հայաստանի բոլոր կայանները միասին: Պիտի բացուի հնգամեակին չլրացած:

Հայաստանի ելեքտրական ուժը շատ կարեւոր չափով աւելցաւ վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին: Այսօր ան քառասուն անգամ աւելի է 1913ի հետ բաղդատմամբ: Շատ աւելի պիտի ըլլայ, ան երբ Սեւան - Զանգու Ջրելեքտրակայաններու ամբողջ սիստեմը սկսի աշխատիլ:

թէ Je suis, donc tu n'es pas,— Ես պատրաստուեցայ ա՛յս օրուան համար, ա՛յս խօսքը կարենալ ըսելու համար:

Ամբողջ հմտութիւնս ահաւասիկ ափիս մէջ, ժիւրիին երկարած,— մոխի՛ր կամ ոսկի փոշի:

Քա՞ջ ես,— հրապարակ եկուր:

Ամէն բան զոհելէս ետքը Հայոց գրականութեան լաւագոյն ճանաչման, ինծի պիտի չարգիլեն թէ պատրաստութի՞ւնն ունիմ աւելի արժէք թէ մէկ մէճիտով ոտանաւոր տպելու եւ բանաստեղծ դառնալու, աղջիկի կեղծանուններով քերթուածներ գրելու եւ հայ գրականութենէն ներս մտնելու հին աւանդութիւնները:

Տիրակա՞լ, հայ գրականութեան մէջ,— այո՛, եւ եթէ պատրաստութիւն ունիս, եկուր ու չափուէ՛: Եթէ կրնաս՝ ըսէ դարձեալ. «Թոռ ալ նէ՝ եզ է»:

Մերժեցի՞ր այս մարտահրաւէրն ալ, այլեւս անունդ բերան չեմ առներ, բայց չես կրնար ըսել այսուհետեւ թէ կը նահանջեմ: Կը նահանջէ ան որ հիմակ կը նահանջէ:

Ես պատրաստուեցայ որ տեսնեմ ուրիշի՛ն նահանջը:

(Վերջ) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ (1)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Երբեմն, ընտանեկան հաւաքոյթներու մէջ, հասարակ խօսակցութիւններու կարգին, ներկաներէն մէկը կամ միւսը՝ պատմութիւն մը կ'ընէ, զոր մտիկ կ'ընեն ներկաները, ըստ պատմուածքին, քաղաքավարութեամբ, հետաքրքրութեամբ կամ յափշտակութեամբ:

Քանի մը առիթներու մէջ, ինծ ալ վիճակեցաւ լսել այդ պատմութիւնները, որոնց հիւսուածքը և անոնց խորը դրոշմուած դրուագները իմ վրայ ձգեցին խոր տպաւորութիւններ: Եւ որոշեցի զանոնք գրի առնել:

Եթէ այս պատմուածքները արդէն հրատարակուած են, անոնց հեղինակներուն ներողամտութիւնը կը խնդրեմ, որպէսզի չնային իմ այս արարքին վրայ՝ խեթիւ կամ ցասումով, որովհետեւ իրենց գործերէն ոչինչ պիտի գտնեն՝ բացի պատմութեան նիւթէն եթէ զանոնք պատմողները՝ կրցած են պահել պատմական հարազատութիւնը, եւ հաղորդել՝ ճշգրտութեամբ:

Շատ է պատահեր՝ որ քանի մը հեղինակներ գրեն միեւնոյն նիւթի մասին, բայց առաջին հրատարակուած գործը՝ մի՛շտ կը պահէ իր կենդանի շունչը, եւ յաջորդ գրողները անոր կը պարտին երախտագիտութիւն մը եւ շնորհակալութեան տուրք մը:

Ստիպուեցայ այս ներածականը ընել, որպէսզի թէ բուն հեղինակները եւ թէ այս պատմութիւնները գիտցողները անոնց վրայ նային իբրեւ այդ, եւ չենթադրեն ոչ բանագողութիւն մը, եւ ո՛չ ալ անոնց նայի՛ն՝ պատմուածքի թերութիւններու ակնարկով: Ես գրի կ'առնեմ ինչ որ իրենք պատմեցին:

Այս պատմութիւնները, նոյնիսկ չեմ գիտեր, ո՛ր թուականներուն, ո՛ր երկիրներու, ի՛նչ միջավայրի կամ պարագաներու տակ գրուած են: Հետեւաբար կը դիմեմ իմ գրչիս ու երեւակայութեանս, ի հարկին զիս ազատ զգալով անոր տալիք երանգներուս, թէ փոխ ըլլան նուազ հարազատ՝ իսկական գործին բաղդատմամբ:

×

Հոն, ուր Եփրատ եւ Տիգրիս իրարու կը խառնուին, եւ կը կազմեն Շաթիւլ Արապը, (Արաբական գետ), եղէգէ շինուած քանի մը հիւղակներ կային: Երկու գետերը՝ որոնք երբեմն իրարմէ բաժնուած ընթացեր են դարերու պատմութեան մէջ՝ իրարու խռոված երեւոյթով ամուսնացեր են քանի մը անգամ, եւ անոնց ալեծուփ ջուրերը ունին պատմութիւններ, որոնց մէկը այսպէս կ'ըսէ:

Այդ հիւղակներէն մէկուն մէջ կը բնակէր Ալլահին եւ իր մարգարէին հաւատացեալ ծերունի մը:

Ծերունին, հին նահապետներու նման ունէր փառաւոր մօրուք մը: Իր հարստութիւնը կը կազմէին սէճճատէ մը, չիպուխ մը, լուացուելու համար ըպրըգ մը, ջուրի կուժ մը եւ երկու հատ կաւէ գաւաթներ, մէկը իրեն եւ միւսը իրեն այցելողներուն համար:

Իր համբաւը տարածուած էր մինչեւ Պաղտատ եւ Պասրա, ուրկէ կուգային, շատ օրեր, հիւանդներ՝ բժշկութիւն խնդրելու եւ ուրիշներ՝ իրենց ճակատագրի գուշակութիւնը խնդրելու համար:

Օր մը, այդ ծերունին՝ Շէյխ Ապտիւլ - Րահման, նստած գետին եզերքը՝ փոքրիկ վրանի մը տակ, իր առջեւ գտնուող չոփի մը դէզէն, կ'առնէր երկ երկու հատ եւ կանեփի բարակ թելով զանոնք իրարու կը կապէր: Երբ մէկը գար իր բախտը կամ ճակատագրի պատմութիւնը խնդրելու, Ապտիւր-Րահման կ'երթար մինչեւ իր մօտակայ հիւղակը, կը հագնէր իր ճիւպպէն, կ'առնէր իր թէզպիհը եւ կուգար գետին եզերքը՝ ուր իրեն կը սպասէր հաւատացեալը: Գլխուն կապած էր միշտ փաթթոց մը: Կը նայէր հաւատացեալի աչքերուն մինչեւ խորը, անոր գլուխէն մազ մը կը փրցնէր և կը բազմէր իր սէճճատէին վրայ: Կը մնար լուռ՝ քանի մը վայրկեան, կը սպասէր իր ներշնչումին: Կը վառէր իր չպուխը եւ աչքերը կը ստանային սովորականէն տարբեր արտայայտութիւն մը: Ծըրթունքները կ'երերային՝ յայտնի նշան՝ աղօթասացութեան: Աներեւոյթ ոյժի մը հետ կարծես յարաբերութեան կը մտնէր:

Գիտուններու մօտ էր անցուցեր իր պատանեկութիւնը, եւ թէքքէի մը Շէյխէն սորված էր ճակատագրապաշտութիւնը: Կը հաւատար հանդերձեալ կեանքին, բայց կը հաւատար մանաւանդ՝ թէ մարդոց ճակատը՝ Ալլահին մատեանն է, ուր գըրուած կըլլան իրենց ծննդեան պահուն՝ իւրաքանչիւր մարդու ներկան, ապագան, երջանկութիւնը, ձախորդութիւնը, թէ դժբախտութիւնը:

Մարդիկ չեն կրնար խոյս տալ իրենց ճակատագրի պայմաններէն, եւ, ուշ կամ կանուխ, կ'ենթարկուին անոր հրամանին: Այդ էր Ղուրանի քարոզութիւնը, աւանդուած Աստուծոյ առաքեալ՝ Մուհամմէտէն եւ Իսլամը պէտք էր հաւատար անոր:

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

Խառնակութիւն Թուրքիոյ մէջ

«ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԲԱՆ ՄԸ ԿՐՆԱՅ ՊԱՏԱՀԻԼ»

Ինչպէս հաղորդած էինք կիրակի օր, այս ծանուցագրէն քիչ առաջ, ուրբաթ գիշեր Մոսկուայի ռատիօն կոչ մը կ'ուղղէր Թուրք ժողովուրդին, մասնաւորապէս ամբաստանելով Թուրքիոյ յետադիմական շրջանակները թէ ուժ կու տան անգլեւ-ամերիկեան աշխարհակալներուն, որոնք ամէն բան կ'ընեն նոր զիջումներ ստանալու համար Թուրքիոյ մէջ: «Բացի Նեղուցներուն մօտ եւ Սեւ Ծովու Թրքական ափերուն վրայ հաստատուած ռատարի կայաններէն, Անգլիացիներու ձեռքն են Զանաք Գալէի եւ Պոլսոյ օդակայանները: Թուրքիոյ սպայակոյտներուն, զինուորական վարժարաններուն եւ նաւատորմին մէջ աշխատող անգլիացի մասնագէտներուն թիւը կ'անցնի հինգ հազարը»: Ազդարարութիւնը Թուրք ժողովուրդին ուշադրութիւնը կը հրաւիրէ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ տիրող մտահոգութեան մասին եւ դիտել կու տար թէ այդ շրջանին ապահովութիւնը «վտանգուած է շնորհիւ անգլիացի աշխարհակալներու եւ անոնց գործակալներուն, որոնք աշխարհի այդ մասը վերածած են ճշմարիտ ամրոցի մը, դիւրացնելու համար իրենց նախայարձակման ծրագիրներուն գործադրութիւնը»:

Սեպտեմբեր 24ի ծանուցագրին մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը հետեւեալ ազդարարութիւնն ալ կ'ուղղէ.

— «Միւս կողմէ, եթէ Թուրքիա վճռապէս մերժէ խորհրդային առաջարկը, Թուրքիոյ կողմէ որ եւ է զինուորական ձեռնարկ՝ համախորհուրդ ուրիշ պետութեան մը հետ, անխուսափելի կերպով պիտի հակասէ Սեւ Ծովու պետութեանց շահերուն: Արդարեւ, կարելի չէ մոռնալ թէ Սեւ Ծովու խորհրդային ափերը, որ աւելի քան 2100 քիլոմեթր տարածութիւն ունին, կը կազմեն մուտքը Խ. Միութեան տնտեսական կենսական շրջաններուն, հետեւաբար անհրաժեշտ կը դարձնեն Խ. Միութեան մասնակցութիւնը Նեղուցներու պաշտպանութեան»:

Պոլսէն կը հեռագրեն Սեպտեմբեր 2 թուակամով.— Խիստ լաւատեղեակ աղբիւրէ մը կը հաղորդեն թէ ախտանշաններէն դատելով, «արտակարգ բան մը կրնայ պատահիլ»: Թուրք զինուորական շրջանակները արթուն կը հսկեն: Նոյն աղբիւրին համաձայն, յուռետեսութիւնը սաստկացած է վերջին օրերու ընթացքին եւ «յարաճուն կասկած մը կայ թէ բան մը պիտի պատահի: Օդին մէջ բան մը կայ որ յոռետես կը դարձնէ Թուրքերը: Ամէն պարագայի մէջ, Թուրքիա պատրաստ է որ եւ է պատահականութեան հանդէպ: Եթէ յարձակում կրէ, Թուրքիա պատրաստ է պատերազմի մտնելու հինգ վայրկեանէն եւ վճռած է պաշտպանել իր իրաւունքները»:

★ Ռուսական նոր ծանուցագրին յայտարարութենէն անմիջապէս վերջը, Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Մեծն Բրիտանիա վճռապէս հակառակ է խորհրդային պահանջներուն եւ թէ Մ. Նահանգներն ալ համաձայն են այս դիրքին:

★ Անգարայի անթելը երէկ հաղորդեց թէ խորհրդային նոր ծանուցագիրը անհամապատասխան է Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքներուն եւ թէ Թուրքիա կը մնայ իր նախկին տեսակէտին վրայ: Անհամբեր կը սպասուի Թուրքիոյ պաշտօնական պատասխանին:

Սահմանադրութիւնը քուէարկուեցաւ

Ազգ. ժողովը չարաթ գիշեր ալ նիստ գումարելով, կիրակի առտու ժամը 4.10ին քուէարկեց նոր Սահմանադրութիւնը, 106ի դէմ 440 ձայնով: Երեք մեծ հոսանքները արդէն համաձայնած ըլլալով, պարզ ձեւակերպութիւն մըն էր այդ գործողութիւնը: Արմատականները, աջերը եւ ուրիշ խմբակցութիւններ այս առթիւ ալ զանազան դիտողութիւններ ըրին, բայց անօգուտ: Գիշերուան նիստին մէջ, Պ. Էռիօ ազդարարեց թէ արմատականները պիտի պայքարին բոլոր դիկտատուրաներուն դէմ, անձնական ըլլայ թէ հաւաքական: Նախկին վարչապետ Փոլ Ռէյնօ դիտել տուաւ թէ Սահմանադրութեան երկու նախագիծերը փրապէս տարբերութիւն չունին եւ թէ մեծամասնութիւնը կրճատած է հործագիր իշխանութեան իրաւասութիւնները:

Այդ պահուն բաւական բուռն միջադէպ մը ծագեցաւ: Ալժերիոյ երեսփոխաններէն Ֆէրհատ Աբպաս քննադատեց Ֆրանսայի գաղթային քաղաքականութիւնը, իբրեւ նախապատերազմեան կարգուսարքի արատներէն մէկը: Ժողովրդական Շարժումի ներկայացուցիչները եւ ուրիշ երեսփոխաններ ուժգնօրէն բողոքեցին, անարգական բառեր արտասանելով եւ ահագին աղմուկ յարուցանելով: Քանի մը երեսփոխաններ կը պատրաստուէին բռնամարտի, սակայն բարապանները արգիլեցին: Նախագահը ճարահատ ընդհատեց նիստը, երբ ժխորը իր գագաթնակէտին հասած էր: Դուրսը, Ալժերիացի երեսփոխանին հետ խօսակցելէ վերջ, նախագահը, Պ. Վէնսան Օրիօլ նիստը վերաբանալով, յայտարարեց թէ Ֆէրհատ Աբպաս կամաւոր եղած է 1939ին, թէ երբեք արժանի չէ արտասանուած լուտանքներուն են. : Ալժերիացին նորէն բեմ ելաւ եւ ճառը լրացուց յայտնելով թէ իր խմբակցութիւնը պիտի չքուէարկէ նոր Սահմանադրութիւնը:

Քուէարկութեան ներկայ էին 546 երեսփոխաններ: Դէմ քուէարկեցին Ազատութեան կուսակցութիւնը (աջ), արմատականները, ձախակողմեան խմբակցութիւնը: Քուէարկութենէն վերջ նախագահը պատմական ճառ մը խօսեցաւ, ջերմ ծափերու մէջ: Խօսեցաւ նոյնպէս վարչապետը, շնորհաւորելով Սահմանադիր ժողովին յաջողութիւնը:

★ Զօր. տը Կոլ կիրակի օրուան ճառին մէջ հերքելով իրեն վերագրուած դիկտատորական ձգտումները, յայտարարեց թէ նոր Սահմանադրութիւնը չի կրնար ընդունուիլ ժողովուրդին կողմէ, որովհետեւ անարժան է Հանրապետութեան: Այս առթիւ քննադատեց Սահմանադրութեան չորս հիմնական կէտերը, մասնաւորապէս նախագահական իրաւասութեանց եւ Ֆրանսական Միութեան վերաբերեալ յօդուածները: Բացատրեց թէ ինք ոչ աջակողմեան է, ոչ ալ ձախակողմեան:

★ Սահմանադրութիւնը ժողովրդային քուէարկութեան պիտի ենթարկուի Հոկտեմբեր 13ին: Երեսփ. նոր ընտրութիւնները պիտի կատարուին Նոյեմբեր 10ին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐՈՒՆ վճիռը պիտի արձակուի այսօր կամ վաղը: Կէօրինկ եւ ուրիշներ պատրաստուած են կախաղանի դատապարտուելու: Իր կինը, դերասանուհի մը, առաջին անգամ ըլլալով լացաւ չարաթ օր:

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— «Ն. Եորք Հէրըլտ» 29 Սեպտ. 1896ի թիւէն.— Գայլը Ալին կը բողոքէ որ գրգռութիւն կը յարուցուի Անգլիոյ մէջ ի վնաս Թուրքիոյ եւ կը յայտարարէ թէ անդորրութիւնը վերահաստատուած է Պոլսոյ մէջ եւ պիտի պահպանուի: «Քէօլնիշէ Ցայթունկ» կը թելադրէ դադրեցնել հակաթուրք գրգռութիւնները եւ կ'ըսէ թէ բողոքի միթինկները չեն կրնար ծառայել հայկական դատին:

ԿԻՊՐՈՍԻ մէջ արգելափակուած Հրեաները տեղաւորուած են զանազան «թաղամասերու» մէջ, որոնց իւրաքանչիւրը կը կոչուի պաղեստինեան քաղաքի մը կամ գիւղի մը անունով, իբրեւ մխիթարութիւն: Հրեաները դժգոհ են եւ վճռած են ամէն քայլ առնել փախչելու համար, ինչպէս կը յայտարարէ իրենց ներկայացուցիչներէն մէկը: «Եւրոպայի արգելարաններէն անցնելէ վերջ, հիմա Հրէութիւնը բանտարկուած է այս փշաթելերուն ետին: Մենք գերիներ ենք եւ իրաւունք ունինք փախչելու ի գին ամէն զոհողութեան»:

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դահլիճը հրաժարեցաւ ուրբաթ օր՝ մերժելով Անգլիոյ նոր առաջարկները 1936ի դաշնագրին վերաքննութեան առթիւ: Կ'ըսուի թէ տարակարծութիւն կը տիրէ եգիպտական պատուիրակութեան անդամներուն միջեւ: Կը կարծուի թէ վարչապետ Սըտքը փաշային պիտի յաջորդէ Ֆարուք Թագաւորին հօրեղբայրը, Շէրիֆ Սապրի փաշա:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ամիսներ առաջ դիմում կատարած էր Նահանգներուն, հազար միլիոն տոլարի փոխառութեան մը համար: Ուաշինկթընի կառավարութիւնը պատասխանած էր թէ կարգ մը քաղաքական խնդիրներ պէտք է լուծում ստանան եւ Պալքաններու տնտեսական կացութիւնը պէտք է քննուի, փոխառութեան բանակցութեանց սկսելէ առաջ: Մոսկուա, որ երեք ամիս առաջ ստացած էր այս նախապայմանները, տակաւին չէ պատասխանած: Ամերիկայի ելմտական շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Խ. Միութիւնը պիտի նախընտրէ հրաժարիլ փոխառութենէն քան բանակցիլ այնպիսի հարցերու մասին որոնք, իր կարծիքով, որ եւ է առնչութիւն չունին փոխառութեան առաջարկին հետ: Ամերիկացիները կը բողոքեն մասնաւորաբար որ Ռուսիա հինգ տարուան տնտեսական դաշնագիր մը կնքած է Ռումանիոյ եւ Հունգարիոյ հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ «Փրավտա»ն կ'ամբաստանէ Ամերիկան, Քանատան եւ Անգլիան թէ զինուորական խարիսխներ կը շինեն Սառուցեալ գօտիին մէջ: «Ամերիկացիները եւ Քանատացիները ռազմափորձեր կը կատարեն այնտեղ: Անգլիացիներն ալ շատ կը հետաքրքրուին այդ շրջաններով: Ատոր համար է որ զօր. Մոնթկոմըրի վերջերս Քանատա այցելեց: Այս դէպքերը չեն նպաստեր տեւական խաղաղութեան», կ'եզրակացնէ կուսակցական պաշտօնաթերթը:

94 ՏԱՐԵԿԱՆ ՓԵՍԱՅ ՄԸ եւ 72 տարեկան պառաւ մը, երկուքն ալ անգլիացի... եւ լաւատես, անցեալ շաբթու ամուսնացան Լոնտոնի մէջ, Քէնթըրպըրիի արքեպիսկոպոսին մասնաւոր արտօնութեամբ:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Արամ ենթակոմիտէին ժողովին շարունակութիւնը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովները՝ ամէն չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն 10, «Հրայր» ակումբին մէջ: Դասախօսութեանց նիւթերն են Հայոց Պատմութիւն, գրականութիւն, ընկերային եւ քաղաքական հարցեր եւն.: Կը հրաւիրուին ծնողները ղրկել իրենց զաւակները, օգտուելու համար:

ԼԻՈՆ.— Համաւետարանական Շինարար Միութեան մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը՝ Հոկտեմբեր 6ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, 15 rue de la Rise:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ն. Կիւլլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna):

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչքալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էքիզեան եւ Օր. Հ. Խաչեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Զ. Պոռոսեան: Տոմսերու գինները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք: Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Orora, Տապաղեան, Ալիմանթասիօն Պուտաղեան:

ԻՍԻԻ Կապոյտ Խաչի անդամուհիներէն Օր. Վրէժուհի Գազիկեան 500 ֆրանք կը տրամադրէ Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան, իր ամուսնութեան առթիւ՝ Պ. Գր. Փէհլիվանեանի հետ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Քղիի Հայր. Միութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ հայրենակից ԱՌԱՔԵԼ ԱՅՎԱԶԵԱՆի մահուան առթիւ (23 Սեպտ.), իր ընտանիքին ու ազգականներուն:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ Georges Vի շքեղ հիւրանոցներուն մէջ, ներկայութեամբ դիւանագիտական մարմնի ներկայացուցիչներուն, տեղի կ'ունենայ շաբաթ, 9 Նոյեմբեր ժամը 22էն մինչեւ լոյս:

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Mercredi 2 Octobre 1946 Չորեքշաբթի 2 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4816-Նոր շրջան թիւ 455 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՔ ՋՈՒՐ ԵՒ ՔԱՐԻՒՂ

Ճիշդ այն պահուն երբ Մոսկուա նոր ծանուցագիր մը կ'ուղղէ Թուրքիոյ, Նեղուցներու հարցին առթիւ, Ուաշինկթընէն կը հեռագրեն (30 Սեպտեմբեր).—

Ծովային նախարարը յայտարարեց այսօր թէ ամերիկեան այն մարտանաւերը որ Միջերկրական կը գտնուին այժմ, հոն պիտի չկանչուին «առ այժմ»: Եւ բացատրեց թէ պարտաւոր են պաշտպանել ամերիկեան շահերը եւ Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնը այդ շրջանին մէջ:

Պարզ է թէ խնդիրը կապ ունի Միջերկրականի տիրապետութեան հետ: Ուրիշ խօսքով, ազդեցութեան պայքար, որ հետզհետէ աւելի կը սաստկանայ:

Ուժի ցոյց մըն է որ կը կատարուի, միեւնոյն ատեն անգլեւսաքսոն խնամակալութեան տակ պահելու համար Յունաստանը եւ Թուրքիան: Երկուքն ալ կենսական բանալիներ եւ զինակից:

Առաջինը, Յունաստան, վերահաստատելով միապետութիւնը, մատնուած է խռովայոյզ կացութեան մը: Այն աստիճան որ, կառավարութիւնը դժուար թէ կարենայ դիմանալ, առանց արտաքին աջակցութեան: Ներսէն՝ անգլ. զօրքը, դուրսէն ալ անգլեւսաքսոն տորմիղները կ'ապահովեն այդ աջակցութիւնը:

Երկրորդը, Թուրքիա, սկիզբէն ի վեր ապաւինած է անգլեւսաքսոն ճակատին: Ռուսական նոր ծանուցագրին առթիւ ալ, ան անմիջապէս ժխտական դիրք բռնեց, վստահ ըլլալով թէ կը վայելէ այդ ճակատին աջակցութիւնը:

Արդարեւ, երկու պետութիւններն ալ անխախտ կը մնան իրենց դիրքին վրայ,— բացարձակապէս մերժել Խ. Միութեան պահանջները Նեղուցներու մասին. մանաւանդ այն կէտը որ կը տրամադրէ Թուրքիոյ հետ միասին պաշտպանել Վոսփորն ու Տարտանէլը, եւ նոր պայմանագիրէն դուրս ձգել ոչ-Սեւ ծովեան պետութիւնները:

Աշխարհի բոլոր ջրուղիները պէտք է բաց ըլլան ամէնուն առջեւ,— այս է ամերիկեան տեսակէտը: Մինչդեռ, իրականին մէջ, ամէն մէկը ատոր կը պահէ իր թաթը հոն ուր աէր-տիրական է:

Բայց միայն ջրուղիներու «ազատութեան» համար չէ որ ամերիկեան տորմիղ մը կը յածի Միջերկրականի մէջ:

Ծանօթ է որ, Մ. Նահանգներն ալ կը փորձեն տուն-տեղ ըլլալ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ: Եւ արդէն բաւական գետին շահած են, արդիւնաբերական եւ ուրիշ ձեռնարկներով: Ամերիկացիներու աչքին, աշխարհի այդ մասը ոչ միայն ընդարձակ եւ անսպառ շահաստան մը կը ներկայացնէ, այլեւ թանկագին խարիսխ մը՝ քաղաքական եւ ռազմագիտական տեսակէտով:

Ասոնք դիւանագիտական գաղտնիքներ չեն:

Դեռ վերջերս, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան Ափրիկէի եւ Մօտաւոր Արեւելքի բաժնին վարիչը, Հէնտըրսըն, ճառ մը խօսելով, կը բացատրէր թէ Ամերիկա պիտի ջանայ «բոլոր միջոցներով» զարկ տալ Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն քաղաքական եւ տնտեսական յառաջդիմութեան: Պիտի աջակցի, որպէսզի անոնք կարենան պահել իրենց անկախութիւնը եւ հողային ամբողջութիւնը:

— «Ընդհանրապէս, մենք շատ կարեւոր կը նկատենք աշխարհի բարգաւաճման եւ ապահովութեան համար որ բաց դուռի սկզբունքը լիովին գործադրուի աշխարհի այս մասին մէջ: Հետեւաբար պիտի ընդդիմանանք որ եւ է փորձի որ կը ձգտի այս շրջանը զրկել իր առեւտրական յարաբերութիւններէն արտասահմանի հետ»:

Որքան ալ դիւանագիտական, այս բացատրութիւնները չեն կրնար պարտկել բուն իրականութիւնը,— դիրքեր գրաւել տաք ջուրերուն մէջ, ազատօրէն օգտուելու համար քարիւղի նոր հորերէն, որ բացուած են կամ պիտի բացուին Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի մէջ:

Երբ ճամբան հարթուի տնտեսապէս, քաղաքականութիւնն ալ կրնայ իր թեւերը բանալ ճեպընթաց կամ յուշիկ-յուշիկ:

Միշտ նկատի ունենալով զանազան ընդհարումներ, Մ. Նահանգները կ'ուզեն բազմապատկել իրենց ուժերը ամէնէն հեռաւոր ծովերուն եւ ափերուն վրայ: Եւ ահաւասիկ իրենց մարտանաւերը կը ծփան Միջերկրականի մէջ, ուր հազիւ կ'երեւային, տարիներ առաջ: **Շ.**

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷ՞Տ ... ԹԷ.

Ցայտաքարութիւն մը ուչքիս զարկաւ որ հայ երիտասարդներու խումբի մը կողմէ կազմակերպուած հանդէսի մը մանրամասնութիւնները կը հաղորդէր: Շատ անգամ նման ծանուցումներ խանդավառած են մեզ: Այս չէ խնդրին հետաքրքրական կողմը:

Զիս տպաւորողը համրանքն էր այն շնորհալի հայորդիներուն, որոնք պիտի մասնակցին հանդէսին, զանազան գեղարուեստական արտայայտութիւններով: Խաֆֆի Պետրոսեան, Օր. Ռեժինա Յովհաննէսեան, Օր. Էֆիզեան եւ միւսները որոնք թէ տաղանդաւոր են, թէ շնորհալի եւ ծանօթ իրենց մասնակցութեամբ բոլոր հայկական հաւաքոյթներու:

Կ'ուզէի այս առթիւ ձեր ալ ուշադրութիւնը հրաւիրել մեր տղոց գեղարուեստական այս զանազան եւ զարմանազան յատկութիւններու վրայ: Ուսանիլ, Աստուա՛ծ չընէ, պէտք չկայ, դրամ չի բերեր: Ի՛նչ ալ ըսէ այս մասին մեր սիրելի Պետուշը որ իր կեանքին մէջ միշտ ամպերու մէջ շրջագայի, ինծի համար անկում է մշակոյթի տեսակէտով:

Նոյնը չէ սակայն պատկերը արուեստներու տաճարին դրան առջեւ: Հոն «պոչ բռնողներու» բազմութիւն մը ունինք,— երգչուհի, պարուհի եւ այս կամ այն գեղարուեստական դպրոցին աշակերտ ու աշակերտուհի:

Ի՞նչ կը սպասեն, պիտի հարցնէք: Պատասխանը պատրաստ է: Որ եւ է ընդունակութիւն պէտք է մշակուի, մանաւանդ գեղարուեստի հողին վրայ: Առանձնաշնորհութիւննե՞ր, որքան որ կ'ուզէք: Հապա ինչո՞ւ տեսակ մը դառնութիւն կայ ձայնիս մէջ: Ի՛նչպէս չըլլայ: Հեռու ըլլայ ինձմէ մեր ընդունակ տղա- [illegible] միշտ ալ գտած են իրենց ճամբան, բայց ամէն սկզբնական ու տարրական ընդունակութիւն պէ՞տք է շփոթել տոկուն եւ «լինելոց» յատկութիւններու հետ:

Որքա՛ն դիւրահաղորդ ենք այս լոյս ոստանին ներշնչած գեղարուեստական հոսանքներուն, երբեմն տարիներով ժամավաճառ ըլլալու համար արուեստագէտի մը դպրոցին մէջ կամ երաժշտանոցին մէկ դուռնէն մտնելու եւ միւսէն դուրս ելլելու համար, գլխահակ:

Երբ համալսարաններու դուռը մաշեցնելը գործնական չէ, անհրաժեշտ չէ օտար երկնքի տակ մեր երիտասարդներուն համար, հապա որքա՞ն անհրաժեշտ, որքա՞ն գործնական է ամենափոքր գեղարուեստական ընդունակութիւն մը խոշորացոյցով տասնապատկելը եւ տանիլ զանոնք այսպէս որ եւ է գեղարուեստական դպրոցէ ներս: Տարիներ երբ արժէք ունին մէկին համար, նոյնքան եւ աւելի խնայողութեան պէտք ունին միւսները եւս:

Այս ամէնուն մէջ մէկ մտահոգութիւն պէտք է առաջնորդէ բոլորս, հեռու մեծամտութիւններէ, խուսափելու համար միջակութենէն:

ՍՕՍԻ

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Շռնդալից լուրեր ռուսաթուրք սահմանագլուխի մասին

«ՆՈՐ ԿԱՐՍ» ԿԸ ՇԻՆՈՒԻ

Մոսկուայի նոր ծանուցագրին առթիւ, շռնդալից լուրեր կ'երեւան թրքական մամուլին մէջ, ինչպէս կը հաղորդեն վերջին հեռագիրները: Կ'արձանագրենք ի տեղեկութիւն, առանց երաշխաւորելու անոնց ստուգութիւնը.—

Պոլիս, 30 Սեպտ.— *Այսօրուան լուրերուն համաձայն, Ռուսերը զինուորական մեծ գործունէութիւն կը ցուցնեն սահմանագլուխին վրայ, մինչ Թուրքիա կը պատրաստուի անգամ մը եւս մերժել խորհրդային պահանջները Տարտանէլի մասին: Վաթսուն տարեկանէն վեր բոլոր մարդիկը սահմանամերձ շրջաններէն փոխադրուած են երկրին ներսերը եւ ամրութիւնները կը շինուին սահմանագլուխին վրայ, երեք մղոն դէպի ետ, ինչպէս կը հաղորդէ «Թասվիր» լրագիրը, աւելցնելով.— «Դժուար է հասկնալ,— այս ամրութիւնները պաշտպանողակա՞ն են թէ տարբեր հանգամանք ունին: Բազմաթիւ լուսարձակներ եւ հակօդային մարտկոցներ դրուած են սահմանագլուխին վրայ: Թաղմափորձեր կը կատարուին եւ թնդանօթի ձայները կը լսուին սահմանագլուխին մէկ ծայրէն միւսը: Խորհրդային սաւառնակները հետազօտութիւններ կը կատարեն սահմանագլուխին վրայ: Բերդապահ զօրքը կը կազմեն Սիբերիոյ բնակիչներ եւ Հայեր: Ռուսերը քաղաք մը կը շինեն Նոր Կարս անունով, հին Կարսի ճիշդ դիմացը:*

Ամրութեանց շինութեան համար կը գործածուին 40 տարեկանէն վեր այրեր եւ կիներ:

★ *Անգարայէն հասած տեղեկութիւններ կը հաստատեն թէ ամենամեծ յուսահատութիւնկը տիրէ: Բանակը կազմ եւ պատրաստ կը սպասէ եւ ջիղերու պատերազմը ծայրագոյն աստիճանին հասած է: Անգարայի անթելը անգամ մը եւս շեշտեց թէ ռուսական ծանուցագիրը կը հակասէ Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքներուն: Կէտ առ կէտ քննելով Խ. Միութեան առաջարկները, անթելի մեկնիչը յայտարարեց թէ Թուրքիա ամբողջովին կը մերժէ զանոնք: Բայց եւ այնպէս աւելցուց թէ «Թուրքիա ջերմապէս կը փափաքի որ վերահաստատուին բարեկամական յարաբերութիւնները երկու երկիրներուն միջեւ: Անկախ հարցերը լուծելու համար, պէտք է խօսակցութիւններ տեղի ունենան մասնակցութեամբ միւս մեծ պետութեանց»:*

[illegible] «Անգարա» լրագիրը, որ ուժ կուտայ կառա-[illegible]ներուն առթիւ.— «Եթէ նոյնիսկ աշխարհի բոլոր միջոցները,— տրամաբանութիւն, յորդոր, խորամանկութիւն, ձգձգում, ճնշում, բռնութիւն եւն. — իրարու վրայ բարդուին եւ գործածուին ամէնէն վարպետ եղանակով, կարելի չէ յուսալ թէ Թուրքերը մէկ թիզ հող պիտի ձգեն կամ ուրիշներուն պիտի յանձնեն իրենց երկրինպաշտպանութիւնը»:

ԱՆԳԼԻԱ ԿՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐԷ ԾԱՆՕԹԱԳԻՐԸ

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կառավարութիւնը կ'ուսումնասիրէ խորհրդային ծանուցագրին մէկ պատճէնը: Պատասխանելով հարցումի մը, ներկայացուցիչը յայտնեց թէ Անգլիա սկզբունքով հակառակ չէ որ բանակցութիւններ կատարուին պայմանագիրը ստորագրող երկու պետութեանց միջեւ: Թրքական կառավարութիւնը Լոնտոն հաղորդած է խորհրդային ծանուցագրին մէկ պատճէնը, իր դիտողութիւններով:

★ *Պոլսէն հասած հեռագրի մը համաձայն, կառավարութիւնը պիտի խորհրդակցի անգլիական եւ ամերիկեան կառավարութեանց հետ, ռուսական ծանուցագրին պատասխանելէ առաջ, ինչպէս ըրաւ նախորդ անգամ: Տարակոյս չկայ թէ պատասխանը նորէն ժխտական պիտի ըլլայ:*

Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ Անգլիա հետեւեալ դիրքը պիտի բռնէ Մոսկուայի նոր ծանուցագրին առթիւ.— 1. Փոցտամի համաձայնութիւնը ինքնին վերաքննութիւն մը չի կազմեր Մոնթրէօյի պայ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ուշ չմնանք

Այն ընտանիքները, որ վերջին պատերազմին զոհ մը տուած են եւ մեռեալին մարմինը կրնայ իրենց բնակած շրջանէն հեռու, կրնան Հոկտեմբեր 1էն սկսեալ դիմել իրենց թաղապետարանները եւ մանաւոր հարցարանները լեցնելով ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

Monsieur Le Ministre des Anciens Combattants et Victimes de la Guerre, Bureau des Sépultures, 37 rue de Bellechasse, Paris (VII):

Փոխադրութիւնը ձրի է եւ կ'օգտուին.— 1. Այն զինուորականը որ մեռած է 2 Սեպտեմբեր 1939էն վերջ: 2. Թաղմագերիները: 3. Քաղաքական կալանաւորները: 4. Ստիպողաբար իրենց բնակավայրէն հեռացուածները, Ֆրանսական կամ Թշնամի կառավարութիւններու կողմէ: 5. Այն անձերը, որոնք զինուորական թէ ոչ՝ Ֆրանսայէն ներս թէ դուրս՝ միացած են Դիմադրական Ճակատին: 6. Բռնի տարուած աշխատաւորները: 7. Գերմանացիներէն զինուորագրուած Ալզաս-Լորէնցիներ:

Կրնան խնդրագիր ներկայացնել.— Ա. Ամուսինը կամ կինը, երբեմնէ ոչ բաժնուած: Բ. Որբերը կամ իրենց պաշտպանը: Գ. Հայր, մայր, կամ այն անձը, որ որդեգրած, պաշտպանած ու մեծցուցած է զոհը: Դ. Եղբայր կամ քոյր: Ե. Մեծ հայր կամ մեծ մայր: Զ. Ընտանեզուրկներու համար, կրնան նաեւ դիմել՝ այն անձերը, որոնք իբրեւ կենակից միասին ապրած են միեւնոյն բնակարանին մէջ:

Այն մարմինները որոնք «ինկած են Ֆրանսայի համար» եւ կը մնան անտէր, պիտի հաւաքուին ազգ. գերեզմանատուներու մէջ, մասնաւոր անկիւն մը, ուր անոնց հողակոյտները պիտի խնամուին կառավարական ծախքով:

Ուշ չմնանք, արձանագրութիւնները պիտի փակուին 1946 Դեկտեմբեր 30ին:

Մեր «քոմանտօ»էն 170 Տէսաու ունինք երկու հայրուկներ, մին՝ Լիոնէն, միւսը՝ Մարսէյլէն: **Ա. Կ.**

ԲԺ. ՅՈՎՍԷՓ ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆ

Այսօր՝ երկրորդ համաշխարհային պատերազմից յետոյ՝ երբ հանրային բարքերի անկումը օրը օրին աւելի է ծաւալւում ու խորանում, երբ բարոյական եւ անհատական, թոյլատրելիի եւ անթոյլատրելիի սահմանները, կարծես, իսպառ վերացել, փոշիացել են, երբ մեղկութիւնն ու չահամոլութիւնը, հաւատադրժութիւնն ու քսութիւնը փոխադարձ մրցման մէջ են, երբ արդարութիւնն ու ճշմարտութիւնը պատուազուրկ են եղել, — կորուստը այնպիսի՛ մի բարոյական ու գաղափարական մեծութեան, որպիսին էր մեր հանգուցեալ մեծ ընկեր բժ. Յովսէփ Տէր Դաւթեանը՝ առանձնապէս զգալի է...

Հ.Յ.Դաշնակցութիւնը իր 56 երկար յեղափոխական տարիների ընթացքում տուել է բարոյական ու գաղափարական տեսակէտով բազում մեծ դէմքեր, որոնք որպէս մի-մի վառ փարոսներ առաջնորդել են հայ բազմութիւններին դէպի ազատութիւն, հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն:

Այդ փառահեղ փաղանգից էր ե՛ւ մեր սիրելի մեծ ընկեր Բժ. Յովսէփ Տէր Դաւթեանը:

Այսօր, երբ զսպելով մեր վիշտը, յետադարձ հայեացք ենք նետում նրա անցած կեանքի երկար ճանապարհի վրայ, չենք կարող ամենից առաջ չարձանագրել, որ թէ՛ կուսակցական - յեղափոխական եւ թէ հանրային կեանքի ասպարէզներում նրա միակ մեծագոյն ու անյաղթահարելի զէնքն է եղել իր յարատեւ արթուն ու մաքուր խիղճը:

Գիտնական չէր, հռետոր չէր, անուանի գրականագէտ չէր եւ ո՛չ էլ մարտիկ-յեղափոխական, բայց ամենքից՝ ընկերներից եւ հակառակորդներից ճանաչուած եւ ընդունուած բարոյական մեծ հեղինակութիւն:

Նրա հոգեկան մաքրութիւնը, ազնւութիւնը, շիտակութիւնը, բացառիկ համեստութիւնը, միացած առասպելական սակաւապետութեան եւ անյողդողդ կամքի հետ՝ պաշտպանելու կեանքի մեծագոյն բարոյական արժէքները՝ ճշմարտութիւնն եւ արդարութիւնը, — ահա՛ Բժ. Յովսէփի զէնքերը, որոնցով նա գոյութեան կռուի մէջ պայքարել է բոլոր շահամոլ ու-ինընդ., կեղծ ու մոլի տարրերի դէմ՝ լինեն կուսակցական թէ ոչ-կուսակցական շարքերից ելած:

Արթուն պահակի նման նա կանգնած էր կուսակցութեան բարոյականի եւ վեհ գաղափարների անյողդողդ ու անսայթաք իրականացման ճամբին:

Եւ հասու էր նրա խօսքը որպէս սուր, անսա- [illegible]

Եւ նա եղաւ բարոյական այն մեծ հեղինակութիւններից մէկը, առանց որոնց ընկերային կեանքը քայքայւում, տարրալուծւում ու դառնում է լլրծուն...

Բայց կեանքի մէջ ո՛չ մէկ մեծ գաղափար, ո՛չ մէկ վսեմ բարոյական սկզբունք չեն կարող ոեւէ գործիչի կեանքի մէջ լինել արժէքաւոր եւ ազդու, եթէ միացած չեն անտրտունջ ու անվերապահ զոհաբերութեան հետ:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան 56 երկար տարիների կեանքն ու գործունէութիւնը արդէն իսկ եղել է անսահման զոհաբերութիւնների մի անծայրածիր շարան: Պատմութիւնը, թերեւս, կարողանայ իր անաչառ էջերում արձանագրել սխալներ, սայթաքումներ նրա գործունէութեան ընթացքին, կարող է մատնանշել նոյնիսկ նրա շարքերը սպրդած բացասական ու թուլամորթ տարրեր, — բայց երբեք պիտի չկարողանայ մատնանշել զոհաբերութեան պակասը նրա հաւատաւոր եւ ուխտեալ գործիչների մէջ:

Եւ մեր հանգուցեալ մեծ ընկերը՝ Բժ. Յովսէփ Տէր Դաւթեանը զոհաբերութեան կենդանի խորհրդանշան էր:

Հալածանք, բանտ, տարագրութիւն, — ոչինչ կարողացան կոտրել նրա զոհաբերող հոգու կորովը: Իրաւաբան չլինելով հանդերձ, նա եղաւ կուսակցական Գերագոյն Դատական Ատեանի մշտական նախագահը, որի արդարամտութիւնն երբեք կասկածի տակ չառնուեց նոյն իսկ նրա դատապարտածների կողմից:

Հայ կեանքը պղտորող, քայքայող «պատմական չարիքներից» են՝ Հայի սեւ նախանձը, փառասիրութիւնն ու յամառ մեծամտութիւնը...

Այդ չարիքների դէմ էլ յաճախ ծառանում էր հանգուցեալ Բժ. Յովսէփը:

Քրիստափորի եղերական մահը նա միանգամայն արդարացիօրէն համարում էր որքա՛ն սխալ ըմբռնումների ու մոլորութեան, նոյնքա՛ն եւ նախանձի ու թեթեւամիտ քննադատութեան հետեւանք, որոնք մի ժամանակաշրջանում տիրում էին կուսակցական որոշ խաւերում:

Եւ հետեւելով Եզնիկ Կողբացու այն իմաստուն խօսքին՝ «Եթէ զանարժանն ըստ պիտոյիցն ո՛չ յանդիմանես, մի՛ լինիր վարդապետ» — Բժ. Յովսէփը եղաւ այն միակ կուսակցական գործիչը, որ համարձակօրէն հանդէս եկաւ կուսակցական մամուլի էջերում եւ դատապարտեց այդ սխալ ըմբռնումներն ու մոլորութիւնները:

Նրա արդարամիտ ու ճշմարտասէր հոգուն անյարիր էր կուսակցական կեանքի վէրքերը քօղարկելն ու ծածկելը: Նա այնքա՛ն համոզուած էր Դաշնակցութեան ոյժի, հեղինակութեան ու կուռ [illegible] ինքնաքննադատութիւնը համարում էր անհրաժեշտ կուսակցութեան յառաջդիմութեան ու զօրացման համար: Եւ կեանքն ու պատմութիւնը արդարացրին նրա այդ տեսակէտի ճշմարտութիւնը ու շահաւէտութիւնը:

Բժ. Յովսէփը պատկանում էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան դիւցազնական ժամանակաշրջանի գործիչների շքեղ փաղանգին եւ մինչեւ իր կեանքի վերջը անխաթար պահպանեց նրա գաղափարական ու բարոյական վեհագոյն աւանդները:

Քրիստափորի, Սիմոնի, Ռոստոմի անբաժան ընկերակից ու գործակից Բժ. Յովսէփը մնաց անբաժան նրանցից գաղափարականօրէն ու բարոյապէս, երբ նրանք այլեւս չկային: Հայութեան ամբողջական ազատագրութեան համար նրանց պարզած դրօշը Յովսէփը բարձր պահեց մինչեւ իր վերջին շունչը: Եւ իր մահով նա Հայկական Պանթէոնում աւելացրեց, մի նոր շիրիմ, որ միւսների հետ պիտի դառնայ բոլոր ազատասէր, մարդասէր եւ ազնիւ հոգիների ուխտատեղի ու հոգեկան ներշնչման վայր...:

Դու, սիրելի Բժիշկ, հրաժեշտ տուիր այս մեղաւոր աշխարհին առանց բախտ ունենալու տեսնել Մայր Հայրենիքի ամբողջացումը: Նրա խոշորագոյն մասը՝ խոպան ու ամայի, դեռ մնում է թրքական վայրագ իշխանութեան ներքոյ: Եւ ամենաքստմնելին այն է, որ ծերացած, այլասերած, աշխարհակալութեան անկուշտ ձգտումներով յղփացած Արեւմուտքը դեռ շարունակում է զօրավիգ լինել այդ դաւադիր իշխանութեան...

Բայց հոգ չէ՛: Պատմութիւնը վաղուց արդէն տուել է իր որքան անողոք, նոյնքան եւ արդար դատավճիռը թէ այդ իշխանութեան եւ թէ յանցապարտ Արեւմուտքին... Տարակոյս չկայ, որ դրամատիրական աշխարհը իր հոգեվարքի մէջ է...

Միլիոնաւոր հայ նահատակների նուիրական յիշատակը եւ Քրիստափորների, Սիմոնների, Ռոստոմների թողած սրբազան աւանդը, որի պահպանութեան դու՝ թանկագին ընկեր, տուիր քո ամբողջ կեանքը, առհաւատչեայ են, որ հեռու չէ Հայի լիակատար ազատագրութեան Մեծ Արշալոյսը...

Անցեալ դարի 90ական թուականներին, իմ երիտասարդութեանս օրերին, ես ճանաչեցի քեզ, սիրեցի քեզ եւ անկեղծ խոր ակնածանքով աւլցուն պահպանեցի իմ հոգում քո պայծառ դէմքը, եւ այժմ, իմ կեանքի արեւմուտքին, լսելով քո մահուան բօթը, հոգեկան պահանջ զգացի, դէթ այս երկու խօսքով ողբալու քո վախճանը...

Հանգի՛ստ քո բազմաչարչար աճիւնին:

ՅՈՎՍԷՓ ԹԱԴԷՈՍԵԱՆ

Թեհրան, Օգոստոս

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«Սայաթ Նովա» երգչախումբը

«Սով. Հայաստան» ամսագրէն, մեր հայերէնով. —

Հայ ժողովուրդը ճինէն ի վեր շատ սիրած է գուսանական արուեստը: Անոր սրտին մօտ եղած է գուսանական երգն ու երաժշտութիւնը, գուսանական ստեղծումը: Մեծամեծ հանդէսներու թէ գիւղական սենեակներու, համաժողովրդական տօներու թէ գիւղերուն մէջ, սրճարաններու կամ հրապարակներու մէջ, ամենուրեք գուսանը եղած է ցանկալի հիւր, սիրելի մարդ, յարգուած ու մեծարուած է հանդիսականներու կողմէ: Գուսանին առջեւ բաց եղած են բոլոր դուռները: Ան մուտք ունի ամէն տեղ՝ սկսեալ գիւղական խրճիթէն մինչեւ իշխանաւորի դղեակը: Եւ միշտ ալ անոնք իրենց հետ բերած են սրտի խօսք, սիրոյ տաղ, իմաստալից երգեր աշխարհի ու կեանքի մասին:

Գուսանները եղած են ռամիկներ, ժողովուրդի ծոցէն դուրս եկած հասարակ մարդիկ, «խալխի նոքարներ», շատ անգամ կիսագրագէտ մարդիկ: Անոնք իրենց երգերը հիւսած են ժողովուրդի լեզուով եւ ժողովուրդին համար, երգած են սիրոյ քաղցրութիւնն ու թովչանքը, ստեղծած են բարոյագիտական-խրատական տաղեր կեանքի ու աշխարհի մասին, նկարագրած են իրենց ժամանակի նշանաւոր դէպքերն ու անցքերը եւ վերջապէս անոնց ամէն մէկը երգած է ժողովուրդի վիշտն ու կարիքը: Համարձակօրէն ու կրքոտութեամբ անոնք խարազանած ու ծաղրած են իրենց ժամանակի մարդոց անօրէն վարմունքն ու թերութիւնները, չխնայելով ոչ ոքի, ո՛չ իշխանաւորին, ոչ կղերին եւ ոչ ալ հանրային ցեցերուն:

Հայ գուսանական գրականութիւնը վերջին երեք հարիւրամեակին կը հաշուէ աւելի քան 400 գուսան, որոնց մէջ եղած են այնպիսի պայծառ դէմքեր, ինչպէս Նաղաշ Յովնաթանը, Սայաթ-Նովան, Շիրինը, Ջիվանը եւ ուրիշներ:

Մեր գուսաններուն ձգած ժառանգութիւնը հսկայական գանձ մըն է որուն միջոցաւ ոչ միայն կը ծանօթանանք մեր ժողովուրդի մտաւոր անցեալ կեանքի հետ, այլ եւ կը քաղենք շատ արժէքաւոր նիւթեր, որոնք կը նպաստեն մեր արդի գրականութեան եւ երաժշտական մշակոյթի զարգացումին: Խորհրդային պայմաններուն մէջ, ինչպէս մեր մշակոյթի բոլոր օջախները անխտիր եւ անոնց մշակները, նոյնպէս եւ ժամանակակից մեր գուսանները պետական մարմիններու ամենօրեայ հոգատարութեան առարկան են: Պետութիւնը կը հովանաւորէ եւ կը նպաստէ գուսանական արուեստի զարգացումին: Մեր գուսանները չեն նմանիր անցեալի միջնակ երգիչներուն որոնք մատնուած էին իրենց ճակատագրին: Անոնք ներգրաւուած են խորհ. Հայաստանի արուեստի աշխատողներու շարքերուն մէջ: Անոնց համար ստեղծուած են աշխատանքի բոլոր պայմանները: Անոնց երգերուն մէջ չկան անցեալի դառնաւոր վիշտն ու մորմոքը: Սիրոյ քաղցրութեան հետ անոնք կը գովերգեն ազատագրուած հայ ժողովուրդի աշխատանքը, խորհրդային դիւցազն ժողովուրդի հերոսամարտերն ու անոր մեծ ղեկավարը՝ Սթալինը, կ'երգեն մեր աւելի լուսապեղ ապագան:

Հայ Ֆիլարմոնիք գուսանական երգչախումբը որ ամենայն իրաւամբ կը կոչուի մեր հանճարեղ գուսան-բանաստեղծ Սայաթ - Նովայի անունով, խոշոր դեր կը կատարէ գուսանական արուեստի զարգացման ասպարէզին մէջ:

Ժողովուրդը ջերմօրէն կը սիրէ այդ խումբը: Չկայ Հայաստանի մէջ գիւղ մը որ լսած չըլլայ այդ խումբի մասին: Անոր համերգները սիրով կ'ունկնդրեն թէ քաղաքներու և թէ գիւղերու մէջ: Խումբը կուտայ մեր գուսանական գեղեցիկ երգերու լաւագոյն նմոյշները, եւ այդ երգերը կը կատարուին հարազատօրէն, մեծ ջերմութեամբ եւ վարպետութեամբ:

Գուսանական երգի խումբը կազմակերպուած է 1938ին Հանրապետութեան ժողովրդական արուեստագէտ Շարա Տալեանի գեղարուեստական ղեկավարութեամբ: Առաջին համերգները ցոյց տուին խումբին կենսունակութիւնը եւ կանխորոշեցին անոր յետագայ յաջողութիւնը:

Իր գոյութեան ութ տարուան ընթացքին երգչախումբը տուած է աւելի քան 1600 համերգ: Հայրենական մեծ պատերազմի տարիներուն խումբը լայնօրէն սպասարկած է Կարմիր Բանակի ռազմիկներուն՝ հանդէսներ սարքելով ճակատամերձ զօրամասերուն եւ զինուորական հիւանդանոցներուն մէջ:

Սակայն խումբին գործունէութիւնը չի սահմանափակուիր միայն համերգներ տալով: Ան խոշոր աշխատանք կը կատարէ գուսանական երգերու հաւաքումին, ուսումնասիրութեան եւ վերամշակումին մէջ: Այն անայլ երգերը զոր կը լսենք բեմէն, մեզի կը հասնին, կարծես, «պատրաստ», երաժշտական եւ կատարողական վերամշակումէն, նուագաւորումէն վերջ:

Այս է երգչախումբին մեծ ծառայութիւններէն մէկը:

Ներկայիս երգչախումբին երգացանկին մէջ կան մօտ 200 դիւցազնական, քնարական եւ երգիծական ընտիր երգեր՝ առնուած մեր լաւագոյն գուսաններու գործերէն: Անցեալ աշնան Սայաթ-Նովայի մահուան 150ամեակին առթիւ երգչախումբը պատրաստեց նոր նուագացանկ որուն մէջ մտան գուսան - բանաստեղծի ոչ միայն հայերէն, այլեւ ազրբէջաներէն ու վրացերէն երգերու լաւագոյն նմոյշները: Այժմ խումբը հրապարակ կուգայ Սայաթ - Նովայի բոլոր ընտիր երգերով, երեւոյթ մը որ կարելի չէ նշանակալից չհամարել մեր մեծանուն բանաստեղծի երգերու ժողովրդականացման գործին մէջ: Խումբի նուագացանկին մէջ զգալի տեղ կը գրաւեն ժամանակակից հայ գուսաններու գործերը: Վերոյիշեալ գուսաններու երգերուն հետ միասին, յաջողութեամբ կը կատարէ գուսան Շերամի, Աշոտի, Սերոբի, Գրիգորի, Աղասիի, Իգիթի եւ միւսներու երգերը:

Ժամանակակից մեր գուսաններու մէջ, Շերամէն վերջ անպայման առաջնութիւնը պէտք է տալ Աշոտին, որուն երգերը իրաւամբ այնքան մեծ սիրով կ'երգուին Հայաստանի եւ Անդրկովկասի միւս հանրապետութեանց մէջ:

Գուսանական խումբը վերջերս հրապարակ կուգայ նոր նուագացանկով — «Ամբակ եւ Սոֆիա» գուսանական հէքեաթ-երգով: Այս հէքեաթը յօրինուած է 16րդ դարուն եւ կը վերագրուի գուսան Գիւլգազեանի: Համանուագի գեղարուեստական ղեկավար, Հանրապետութեան ժողովրդական արուեստագէտ Վաղարշակ Սահակեան վերամշակած է այդ հէքեաթը եւ զայն վերածած է համերգային հետաքրքրական ծրագրի մը:

Վաղարշակ Սահակեան քաջ ծանօթ ըլլալով գուսանական երգերու ոգիին, կատարելապէս տիրապետելով անոր բոլոր ձեւերուն, օժտուած ըլլալով ձայնական հիանալի տուեալներով, այդ երգերը կը կատարէ պարզ, անկեղծօրէն, սրտաբուխ եւ վարպետօրէն:

Միայն Հայաստանի աշխատաւորութիւնը չէ որ կը սիրէ ու կը գնահատէ «Սայաթ-Նովա» գուսանական համանուագը: Անոր համբաւը տարածուած է Հայաստանի սահմաններէն շատ աւելի հեռու: Անոր համերգները շատ անգամներ տեղի ունեցած են եղբայրական Վրաստանի, Ազրբէջանի, Տաղստանի եւ այլ հանրապետութեանց քաղաքներուն

Նոր մաքրագործումներ Խ. Միութեան մէջ

Իրազեկ թղթակից մը, Լէւ Լանիա, հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Խ. Միութեան մէջ կատարուած նոր մաքրագործումներու մասին.—

Գրողներու Միութեան նախագահին վտարումը, Լէնինկրատի եւ Ուկրայնայի կարգ մը ժողովրդական գրողներուն դէմ արձակուած բանադրանքը եւ մանաւանդ ամբողջ խորհրդային մամուլին կողմէ անոնց դէմ եղած ամբաստանութիւնները ցոյց կուտան այս դէպքերուն քաղաքական ծանրակշիռ հանգամանքը:

Նիքոլա Տիխոնով, գրողներու միութեան գահընկէց նախագահը, Ռուսաստանի ամէնէն ժողովրդական լրագրողներէն եւ հեղինակներէն մէկն էր: Միխայիլ Զոշչենկօն եւ Աննա Ախմատովան շատ քիչ ծանօթ են արտասահմանի մէջ, բայց Բորիս Պաստերնակը որ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ, հաւանաբար Խ. Միութեան ամէնէն յայտնի բանաստեղծն է ներկայիս: Պաշտօնական զեկոյց մը կ'ըսէ թէ անոր բանաստեղծութիւնը ապաքաղաքական է, գաղափարէ զուրկ եւ հեռացած է ժողովրդական զանգուածէն:

Խ. Միութեան մէջ այս տեսակ քննադատութիւն մը համազօր է բանադրանքի եւ ինքնաբերաբար կը զրկէ զոհը իր գործերը հրատարակելու հնարաւորութենէն: Թէ որքան ծանր են եղած ամբաստանութիւնները, կը բացատրուի այն իրողութեամբ որ համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէն պայքարը բացաւ կոչ ընելով ամբողջ ժողովուրդին որպէսզի մաքրագործէ խորհրդային գրականութիւնը այն հեղինակներէն որոնք «քաղքենի եւ խորհրդային կարգուսարքին հակամարտ տեսակէտներ կը տարածեն»: Այս տեսակ ամբաստանութիւններ լսուած չէին Ռուսիոյ մէջ, 1936էն ի վեր::

Թէրեւս շատեր մոռցած են այն պարագան, որ հին օրերու բոլշեւիկեան մաքրագործումներն ու դատավարութիւնները նման «յառաջաբանով» մը սկսան — պայքար խորհրդային գրական ու թատերական յայտնի անուններու դէմ: :

Մէյէրհոլտ, այդ շրջանի ամէնէն ծանօթ բեմադրիչը որուն արուեստն ու ոճը այնքան գովաբանուած էին եւ կը նկատուէին խորհրդանշաններ բոլշեւիկեան յեղափոխութեան, խոստովանեցաւ թէ մեղանչած է խորհրդային գաղափարականութեան դէմ, ամբաստանուեցաւ իբրեւ ձեւապաշտ (formaliste) եւ փտարուեցաւ այն թատրոնէն զոր ինք հիմնած էր եւ որ կը կրէր իր անունը: Ներում շնորհուեցաւ իրեն — հակառակ իր հրապարակային խոստովանութեան — եւ ասպարէզէն հեռացաւ:

Իսաք Պապէլ, կարճ պատմութիւններու յայտնի հեղինակը, որուն պատմուածքները քաղաքացիական պատերազմի օրերուն համաշխարհային համբաւի մը հասցուցին զինքը, հանրային կեանքէ քաշուեցաւ 1936ի դատավարութիւններէն ետք: Այդ օրէն ասդին որեւէ բան չէ հրատարակած:

Ս. Տրէտիակով որուն «Մռնչէ', Զինաստան» գործը խորհրդային թատրոնի ամէնէն ականյայտնի խաղն էր, կորսուեցաւ յանկարծ: Միայն Այզէնշթայն' «Պոտեմկին» եւ ուրիշ ժապաւէններու հեղինակը փորթորիկէն ազատեցաւ: Իր «Իվան Ահեղ» ժապաւէնին երկրորդ մասն էր որ ծայր տուաւ ներկայ մաքրագործումին:

Շատ նմանութիւններ կան 1936ի եւ ներկայ մաքրագործումներուն միջեւ: 1936ի դատավարութեանց հիմնական յատկանիշը այն էր որ Սթալին կ'ուզէր հրապարակէն քշել միջազգայնամիտ բոլշեւիկը որուն գաղափարականութիւնը երեւան կուգար այդ շրջանի ժողովրդական հեղինակներու գիրքերուն, ժապաւէններուն եւ թատերգութեանց մէջ: Թրոցքիականութեամբ չամբաստանուողներ, հրապարակէն հեռացուեցան իբրեւ «ձեւապաշտներ» կամ վիպապաշտներ որոնք անկարող էին ըմբռնելու ընկերվարական իրապաշտութեան իմաստը:

Ներկայ յարձակողականը բացուած է այն գրողներուն դէմ որոնք, պատերազմի շրջանին արեւմտեան ժողովրդապետութեան հետ կնքուած զինակցութեան ազդեցութեան տակ, գիտակցօրէն

կամ անգիտակցօրէն, կը պաշտպանեն աւելի լայն սահմաններու մէջ համաշխարհային գործակցութիւն ստեղծելու տեսակէտը, եւ շատ անգամ կը քննադատեն Ռուսիոյ ներկայ գրականութեան թերութիւններն ու «գաւառականութիւնը»:

Նշանակալից է որ հեղինակներու դէմ բացուած յարձակողականին զուգընթաց յարձակում կը գործուի նաեւ հրատարակիչներուն եւ թատրոնի տնօրէններուն դէմ որոնք հրատարակած կամ բեմադրած են «վատ տեսակի ամերիկեան կամ անգլիական խաղեր որ կը թունաւորեն մեր ժողովուրդին միտքը՝ խորհրդային ընկերութեան ըմբռնումներուն հակառակ աշխարհահայեացքով մը»:

1936ի մաքրագործումներով վերջ դրուեցաւ դասական յեղափոխական միջազգայնականութիւնը եւ սկսաւ Ռուսաստանի ազգայնականութիւնը որ, Սթալինի կարծիքով, անհրաժեշտ էր այդ օրերուն սպառնացող պատերազմին յաջող ելքին համար:

Խորհրդային գրականութեան թատերաբեմին վրայ վերջերս տեղի ունեցող դէպքերը նախաբանն են արեւմտեան աշխարհի դէմ մղուած թշնամանքին սաստկութեան, եւ վերադարձ մը՝ բոլշեւիկեան ուղղափառութեան կողմէ դէպի կղզիացում, հրահրելու համար խորհրդային ժողովուրդներու կասկածամտութիւնն ու հակառակութիւնը ժողովրդապետութեանց հանդէպ: Տակաւին յայտնի չէ թէ գրականութեան այս մաքրագործումը ինչ հետեւանքներ պիտի ունենայ Ռուսիոյ քաղաքական ղեկավարութեան վրայ:

մէջ, Մոսկուայի, Խարքովի, Ռոստովի եւ Խորհ. Միութեան բազմաթիւ այլ վայրերուն մէջ:

Եւ ամէն տեղ այդ համերգները ունեցած են ոչ պակաս յաջողութիւն քան Հայաստանի մէջ: 6

Խ. Հայաստանի մշակոյթը, մանաւանդ երաժշտական մշակոյթը, կ'ապրի իր ծաղկումի շրջանը: Մշակոյթի այդ ընդհանուր վերելքի մէջ դուսանական խումբը կը հանդիսանայ, թէեւ համեստ, բայց արժէքաւոր գործօններէն մէկը: Անոնց այդ խումբին դժուար պիտի ըլլար լիապատկերացնել հայկական երգի եւ երաժշտութեան ողջ դունագեղութիւնն ու հիւթալիութիւնը:

Թող մեր օփերայի ու համանուագի բարձր երաժշտութեան հետ միասին հնչեն դուսանական երգերը, որովհետեւ անոնք տակաւին կենսունակ են, սրտաբուխ, ժողովրդական եւ հմայիչ:

Հայրենադարձը Եգիպտոսէն

Եգիպտահայ Ներգաղթի Կոմիտէն հետեւեալ զեկոյցը հրատարակած է, ստորագրուած՝ Առաջնորդ Մամբրէ Արք. ի կողմէ որ նախագահն է նոյն Յանձնաժողովին.—

Ինչպէս յայտնի է, Օգոստոս 15էն ի վեր, միաժամանակ Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ մէջ սկսան եւ կը շարունակուին Հայրենադարձի համար արձանագրութիւնները: Ենթակոմիտէներու անդամները կ'աշխատին նուիրումով եւ կանոնաւորութեամբ, Կեդր. Կոմիտէի անդամները միշտ կ'այցելեն արձանագրութեանց կեդրոնները եւ կը տեղեկանան կացութեան, տալով անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները եւ ցուցմունքները: Հակառակ այն իրողութեան որ արձանագրութեանց գործին սկսուեցաւ ամառուան ամէնէն աննպաստ ամսուան ընթացքին՝ առաջին տասնեւհինգ օրերուն արձանագրուած մեր հայրենակիցներուն թիւը արդէն բարձրացած է աւելի քան ԵՐԵՔ ՀԱԶԱՐԻ, երկու քաղաքներուն մէջ. պարագայ մը՝ որ քաջալերական կարելի է նկատել: Օրէ օր ոգեւորութիւնը կ'աճի, տատամսողներ կուտան իրենց որոշումը հայրենադարձի եւ կը փութան արձանագրուիլ: Կը կարծուի թէ աշնան առաջին երկու ամիսներուն երբ օդափոխութեան մեկնողները վերադառնան, արձանագրուողներուն թիւը պիտի աճի քանի մը հազարով:

Արձանագրութիւնները պիտի տեւեն մինչեւ Հոկտեմբերի վերջ Գահիրէի, իսկ, Աղեքսանդրիա՝ մինչեւ Սեպտեմբերի վերջ:

Ամբողջացած թղթածրարները հետզհետէ պիտի ղրկուին Երեւան Ներգաղթող Հայերու Ընդունման եւ Տեղաւորման Կոմիտէին, որուն մօտ անհրաժեշտ դիմումները պիտի կատարուին, փութացնելու համար Եգիպտոսէն դէպի Հայրենիք ներգաղթողներու առաջումը, յառաջիկայ գարնան ընթացքին:

Եթովպահայ գաղութային ժողովէն ստացուած է պաշտօնական դիմում մը, որով կը խնդրուի հրահանգել կազմակերպել ներգաղթի արձանագրութեանց գործը, նկատի ունենալով տեղւոյն մէջ իրենց եղած բազմաթիւ դիմումները:

Նոյնիմաստ նամակներ ստացուած են նաեւ Սուտանաբնակ ազգայիններէ:

Կեդրոնական Կոմիտէն անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք պիտի առնէ, գոհացում տալու համար բոլոր դիմումներուն: Ներկայացուցիչներ պիտի ղրկէ նաեւ գաւառները, արձանագրելու համար ներգաղթել ցանկացող ազգայինները:

Առիթէն կ'օգտուինք անգամ մըն ալ կրկնելու թէ պէտք է փութալ արձանագրուիլ մինչեւ ճշդուած թուականը, ՀՈԿՏԵՄԲԵՐ 31, Գահիրէ, եւ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 30 Աղեքսանդրիա, որպէսզի արձանագրութեան եւ ցուցակագրութեան նախապատրաստական աշխատանքը վերջացած ըլլայ եւ մտածուի այլեւս հայրենադարձի իրականացման մասին:

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, 8 (1946 Օգոստոս), պատմական ուսումնասիրութիւններով եւ Հայաստանի նուիրուած գրութիւններով: Տարեկան բաժնեգին 1000 Ֆրանք: Հասցէ — St. Lazare, Venise (Italie):

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Կը հաւատար նաեւ որ՝ երկու անջատ եւ իրարու բոլորովին անծանօթ անձեր՝ մէկը երջանիկ՝ միւսը դժբախտ, կրնան երջանիկ ըլլալ, եթէ անոնց հոգիները կապուին իրարու՝ աստուածային պատգամով մը: Այդ հաւատքը՝ Ալլահին ներշնչումով, իրեն տուաւ այն մոգական արհեստը՝ զոր ինք կը կիրարկէր տարիներէ ի վեր, իր չոփերու եւ Աստուծոյ կողմէ օրհնուած կանեփի ոստերէն քաղուած եւ շինուած թելերու միջոցաւ:

Ասլիփր Բահման իր շունչը կը փչէր անոնց վրայ, մէկը իբրեւ երջանկութեան, միւսը՝ իբրեւ թշուառութեան եւ դժբախտութեան խորհրդանիշ, եւ իրեն դիմողներու անունով՝ զանոնք կը յանձնէր գետի հոսանքին, կապելով երկու աններդաշնակ հոգիները իրարու:

Ալլահը կ'օրհնէր զանոնք եւ անոնց մինչեւ ովկէանոսի խորը հասնիլ եւ լուծուիլը, այդ երկու հոգիները եւս կը լուծուէին իրարու մէջ, յանուն յաւիտենական երջանկութեան մը:

Շատեր եկեր էին իրեն, եւ Շէյխը անոնց երջանկութիւն էր տուեր, եւ իր համբաւը հասեր էր պալատէն մինչեւ մթին հիւղակը, եւ այդպէսով ինք ալ դարձեր էր հրաշագործ եւ մարգարէին ընտրեալը:

Շատ համեստ կեանք մը կը վարէր, եւ ուզեր էր որ իր բնակութիւնը ըլլար մարդոցմէ հեռու եւ իր տունը դառնար հաւատացեալներու ուխտավայր:

×

Օր մը, իրիկուան դէմ, երբ արեւի սկաւառակը Շաթ իւլ Արապի մէջ՝ իր լոգանքը կ'ընէր, պառկելէ առաջ, ձիաւոր մը մօտեցաւ իրեն: Ան իջաւ իր ձիէն եւ ըսաւ, սէլամն ալէքիւմ: Ծերունին առաւ իր բարեւը, այդ հանդիսաւոր բառով, եւ հրաւիրեց որ հիւրը նստի:

Այդ հիւրը Պաղտատի մերձակայ արուարձանի մը հարուստներէն մէկուն զաւակն էր: Անունն էր Սիւլէյման Պինը Ճաֆար:

Շէյխը՝ պայմանադրապէս եւ քաղաքավար ձեւակերպութիւններէն ետք, հարցուց՝ թէ արդեօք բան մը կը փափաքի՞: Երիտասարդը՝ որուն ազնուականութիւնը ոչ մէկ կասկածի տեղի չէր տար, համբուրեց Շէյխին էթէկը եւ, տախիլէֆ ըսաւ: Այս բառը եւ իր յարգած ձեւակերպութիւնը՝ այնքան բնական ձեւով կատարուած, ծերունիին ուշադրութիւնը գրաւեցին եւ, իր հարցումը կրկնեց:

Երիտասարդը սկսաւ խօսիլ, եւ պատմեց այսպէս: — Հօրս առաջին ամուսնութեան անդրանիկ պատուղն եմ: Վալիտէ հանըմ, մայրս կ'ուզէ զիս ամուսնացնել: Քանի մը թեկնածուներ ցոյց կուտան ինծի, եւ ես, անոնց ոչ մէկուն համար դեռ որոշումս չտուած, կուգամ Ձեր Սրբութեան, իմ ընտրութեանս մէջ չսխալելու համար:

Շէյխը մօտեցուց իր ձեռքը երիտասարդին գլխուն: Մազ մը փրցուց անկէ, իր աչքերը մխրճեց անոր սաթէ աչքերուն խորը, տուալի նստաւ, եւ, հինգ վայրկեան հազիւ անցած՝ ըսաւ:

— Երիտասա՛րդ, գուցէ ինծի նեղանաս, ինծի հայհոյես, անիծես, բայց կը տեսնեմ որ շատ կանուխ է քեզի համար ամուսնանալ, քանի որ այն աղջիկը որուն պիտի կապես օր մը քու կեանքդ, իր օրօրոցին մէջ պառկած է, եւ մօրը ճէննիներուն տակ հասակ պիտի նետէ:

Սիւլէյման պինը Ճաֆար 20 տարեկան էր: Տարիք մը որուն վարդը կը նախանձի եւ արմաւենիներու ճիւղերուն վրայ՝ հաւքերը անոր երգով կը զուգուին՝ իրարմէ հալածական:

— Իսկ ուր է այս երջանիկ բոյնը՝ որուն մէջ փետուրներով պիտի հագնի այդ թռչունը, որուն ոտքերը պիտի ամրանան՝ քալելու, եւ սիրտը կազմուի՝ սիրոյ համար:

Դեռ Պաղտատ չմտած առաջին բլուրին վրայ, Թէլ Հաֆըր կոչուած գիւղին վերջին տունը, արմաւենիներու պուրակի մը կողքին, որուն առջեւ ջրհոր մը կայ: Այդ տունին տէրերը՝ այր եւ կին, ամէն օր կ'աշխատին բամպակի իրենց սեփական արտին մէջ, շատ անգամ՝ օրօրոցը իրենց հետ դաշտ տանելով: Պաղտատէն երեք ժամ դէպի արեւմուտք կը գտնուի այդ գիւղը:

Ծերունին չնկատեց որ երիտասարդը ամչցաւ, կարծես դժբախտութեան մը ականատես, եւ մէկ մէճիտ զետեղելով անոր ափին մէջ, ցատկեց իր ձիուն վրայ եւ հեռացաւ: Գիշերը վրայ կը հասնէր: Գիշերը՝ դիւային ծրագիրներու մեղսակից է յաճախ, ոճիրներու եւ դաւադրութիւններու հաստ քօղ մը, օգնութեան կանչեց իրեն՝ Սիւլէյման Իպնը Ճաֆար, եւ մտրակեց իր ձին՝ մինչեւ իր հայրենական տունը:

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

(2)

մանագրին, որ միշտ ի զօրու է. —2. Որ եւ է վերաքննութիւն պէտք է կատարուի պայմանագիրն ստորագրող պետութեանց առ նուազն երկուքին պահանջով: Թայմզի դիւանագիտական աշխատակիցն ալ կը բացատրէ թէ Անգլիոյ դիրքը նոյնն է ինչ որ անցեալ նոյեմբերին եւ 1946 փետրուարին, երբ Պէվին յայտարարեց թէ Մեծն Բրիտանիա պատրաստ է մասնակցելու Նեղուցներու պայմանագրին վերաքննութեան, պայմանաւ որ չանտեսուի հարցին միջազգային հանգամանքը:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՎՃԻՌԸ

Առ նուազն տասը կախաղան

Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանը երկուշաբթի օր սկսաւ կարդալ 21 ամբաստանեալներուն դատավճիռը, որ կը բաղկանայ 55.000 բառերէ, 250 էջի վրայ: Առաջին օրուան ընթերցումը տեւեց ութ ժամ: Երէկ կէս օրին պիտի արձակուէր իւրաքանչիւր ամբաստանեալի վճիռը, անգլիացի դատաւորին՝ Լորընսի բերնով: Ընդհանուր կարծիքն այն էր թէ մահավճիռ պիտի ստանան առ նուազն տասը հոգի,— Կէօրինկ, Քայթընպրուն-նըր, Ռոզէնպէրկ, Ֆրանք, Ֆրիք, Շթրայխըր, Զաուքէլ, Հէս, Ռիպպընթրոփ, Քայթըլ: Իւրաքանչիւր ամբաստանեալ առանձին կանչուելով պիտի լսէ իր վճիռը:

Առանձին պիտի հրատարակենք դատավճիռը, որ պատմական փաստաթուղթ մը կը կազմէ, բոլորովին աննախընթաց:

Անհատ ամբաստանեալներէն զատ, միջազգային ատեանը վճիռներ արձակեց հիթլէրական Գերմանիոյ վեց կազմակերպութեանց մասին, ոճրապարտ հռչակելով չորսը,— 1. Նացի կուսակցութեան ղեկավարութիւնը, որ կը ներկայացնէ քանի մը հարիւր հազար պաշտօնատարներ, մարզպետէն (կաուլայթեր) մինչեւ շրջանային առաջնորդը.— 2. Կէսթափօն.— 3. S. D.ն (ապահովութեան սպասարկութիւն) եւ 4.S.S.ը: Դատավճիռը կ'ըսէ թէ անոնք որ անդամ կը մնային այդ կազմակերպութեանց 1939 Սեպտեմբեր 1էն, պատերազմին պարտութեան վերջը, կրնան դատուիլ: Երկրորդ, իբրեւ այդ կազմակերպութեանց անդամ կրնայ պատժուիլ ո եւ է մէկը, եթէ ապացուցուի թէ գիտէր անոր եղեռնական գործունէութիւնը: Ասիկա շնորհ մը պիտի ըլլայ 1.500.000 Գերմաններու համար որոնք անդամ են այդպիսի կազմակերպութեանց:

Դատարանը ոճրապարտ չի նկատեր Գերմանիոյ զահլիճը, ընդհ. սպայակոյտը եւ վերին հրամանատարութիւնը: Բայց, անոնց շատ մը անդամներուն անձնական յանցապարտութիւնը հաստատուած ըլլալով, կը պատժէ:

★ Ամբաստանեալներուն կիները եւ զաւակները, որոնք Նիւրընպէրկ կը գտնուէին վերջին տեսակցութեանց համար, քաղաքէն վտարուած էին կիրակի գիշեր:

Դատավճիռի ընթերցումին հրաւիրուած էին շատ մը երեւելիներ,— Ֆրանսայի դատական նախարարը, Տիկին Փըրնզ, Պաւարիոյ եւ Մեծն Հէսի գերման վարչապետները եւ ուրիշ բազմաթիւ միջազգային դէմքեր:

Սահմանադրութեան պայքար

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, զօր. տը Կոլ կիրակի օրուան ճառին մէջ խստօրէն քննադատեց նոր Սահմանադրութեան նախագիծը, անդոհացուցիչ համարելով զայն: Ուրիշ խօսքով, կը թելադրէ որ ժողովուրդը չքուէարկէ:

Պայքարը սկսած է արդէն, եւ ձախակողմեան թերթերը ուժգնօրէն կը քննադատեն զօրավարը: Ներքին նախարարը, Տէփուէօ (ընկերվարական), կիրակի օր ճառ մը պիտի խօսինոյն քաղաքին մէջ, էփինալ, պատասխանելով զօրավարին քննադատութեանց: Լէոն Պլում անգամ, որ այնքան համակիր էր զօրավարին, այժմ կը մեղադրէ զայն: Համայնավար թերթերը անշուշտ աւելի խիստ լեզու կը գործածեն: Franc - Tireur երէկ հետեւեալ խորագիրը գրած էր առաջին էջը, վեց սիւնակի վրայ.— «Տը Կոլ «Այո» կ'ըսէ յետադիմութեան»:

Ի՞նչ են զօրավարին գլխաւոր քննադատութիւնները.— Սահմանադրութեան նոր նախագիծը կը ձգտի հաստատել ազգ. ժողովի կառավարութիւն մը, նախագահին իրաւասութիւնները կըրճատուած են, իշխանութեանց բաժանումը յստակ չէ եւայլն: Ինք «երկաթեայ արհամարհանք մը ունի անոնց հանդէպ որ դիկտատորական միտումներ կը վերագրեն իրեն»: Իր ուզածն է զօրաւոր պետութիւն մը: Շատ ծանր գտնելով միջազգային կացութիւնը, ուր «Սլաւներու փառատենչ խմբակցութիւնը մեքենաբար կը ցցուի երիտասարդ Ամերիկայի դէմ», զօրավարը կը կարծէ թէ Ֆրանսա անկախութիւնը կրնայ ապահովել միայն այն ատեն երբ պետութիւնը ի վիճակի է սոսանձնելու իր որոշ պատասխանատուութիւնը:

Երեք յաղթական հոսանքները, որոնք ստուար մեծամասնութեամբ քուէարկեցին նոր Սահմանադրութիւնը, այժմ ստիպուած են միջոցներ ձեռք առնել, որպէսզի նոր ճեղքեր չբացուին: Նախկին վարչապետ Փօլ Ռէնօ ըսաւ թէ այժմ Ֆրանսայի ժողովուրդին կը մնայ ընտրութիւն մը կատարել զօր. տը Կոլի եւ Մորիս Թորէզի միջեւ: Իրադէպներու կարծիքով, զօրավարը այնքան համոզուած է նոր պատերազմի մը կամ ներքին խռովութեանց վտանգին որ, կ'ուզէ ամէն գնով ապահովել հեղինակաւոր կառավարութեան մը հաստատումը: Իր ճառով զօրավարը դիրք բռնած կ'ըլլայ նաեւ, արեւմտեան պետութեանց ճակատին վրայ:

Ամէն պարագայի մէջ, Ֆրանսան մատնուած է նոր յուզումներու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.—«Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի 1896 հոկտեմբեր 1ի թիւէն.— Վեց մեծ պետութեանց Պոլսոյ ներկայացուցիչները նոյնիմաստ ծանուցագիրներ յանձնեցին Բ. Դրան, դիտել տալով թէ միջոցներ ձեռք չեն առնուած, արգիլելու համար Հայերու վերջին ջարդերը:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻՆ Պալքանեան տնտեսական յանձնաժողովը 5ի դէմ 8 ձայնով քուէարկեց բանաձեւ մը որ կը ճանչնայ Դանուբի ազատ նաւարկութիւնը բոլոր պետութեանց համար: Ռուսական բանաձեւը կ'առաջարկէր այդ իրաւունքը վերապահել միայն Ռումանիոյ, Հունգարիոյ եւ Պուլկարիոյ, այսինքն դանուբեան պետութեանց:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր դահլիճին կազմութիւնը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի: Պ. Սոֆուլիս, որ 86 տարեկան է, վճռապէս յայտարարեց թէ չի կրնար մասնակցիլ Ցալտարիսի նախագահութեամբ կազմուած կառավարութեան մը: Ուրիշ կուսակցապետներ ալ վերապահութիւն յայտնեցին:

ՓԷՆԻՍԻԼԻՆԸ ազատօրէն պիտի ծախուի դեղարաններու մէջ, հոկտեմբեր 15էն սկսեալ: Նախապէս այս թանկագին դեղին բաշխումը սահմանափակուած էր քանի մը հիւանդանոցներու մէջ:

ԹՐՔԱԿԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆԸ բանակցութիւններ կը կատարէ իտալական նաւագործարաններու հետ, կարգ մը նաւեր շինել տալու համար: Այս նաւերը պիտի բանին Տարտանէլի, Սեւ ծովու եւ Մարմարայի մէջ:

ԿՐԸՆՈՊԼ - ՊՐԻԱՆՍՈՆ ճեպընթացը կառախումբի մը զարնուելով, 9 հոգի մեռան, 18 հոգի ծանրապէս, 20 հոգի թեթեւապէս վիրաւորուեցան:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆի ամերիկեան նաւատորմը առ այժմ ետ պիտի չքաշուի, համաձայն ծովային նախարարին յայտարարութեան:

ԱՆԴՐՅՈՐԴԱՆԱՆԻ վարչապետ, Իպրահիմ փաշա Հաշիմ, կիրակի օր Պաղտատ մեկնեցաւ, դաշնագիր մը ստորագրելու համար Իրաքի հետ: Լուրջ աշխատանքներ կը կատարուին վերջերս՝ կրթական, քաղաքական եւ տնտեսական միութիւն մը ստեղծելու համար երկու երկիրներուն միջեւ:

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ 2ի դէմ (Խ. Միութիւն եւ Լեհաստան) 7 ձայնով մերժեց Խ. Միութեան այն առաջարկը որ կը պահանջէր քննութիւն մը կատարել ճշդելու համար թէ Դաշնակիցները ինչ զինուորական ուժեր կը պահեն բարեկամ երկիրներու մէջ: Եգիպտոսի պատուիրակը յայտարարեց թէ իրեն կը վերապահէ այդ տեսակ առաջարկ մը ապագային դարձեալ սեղանի վրայ բերելու իրաւունքը՝ եթէ անգլեւեգիպտական բանակցութիւնները վիժին: Չինաստանի ներկայացուցիչը ըսաւ թէ իր կառավարութիւնը հակառակ չէ ամերիկեան ուժերու ներկայութեան՝ Չինաստանի մէջ:

ԺԸՆԵՒԻ թերթերէն կ'իմանանք, թէ մեռած է ֆութպոլի վարպետ մը, Եփրեմ Տէր Յովհաննէսեան, 27 տարեկան, որ մեծ համբաւ կը վայելէր Լօզանի մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկեր Բ. Զիլճեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Սեւրի Մխիթարեան վարժարանի նորոգման, 500 ֆրանք Վենետիկի Միաբանութեան եւ 500 ֆրանք Վիէննայի Մխիթարեան Միաբանութեան, Բժ. Տէր Դաւիթեանի, Տիկին Մարիամ Սամուէլեանի եւ Գ. Կառվարենցի մահուան առթիւ: Ստանալ «Յառաջ»էն:

ՄԱՐԱՇԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան կողմէ կը հրատարակուի ԻՄ ԿԻԼԻԿԻԱ հայրենասիրական քերթուածներու հատորը, որ պիտի պարունակէ Կիլիկեան հերկեր, Կիլիկեան վէրքեր, Կիլիկեան երգեր եւ Պանդուխտ երգեր: Գինն է 3 տոլար: Դիմել Մարսէյլի մասնաճիւղին,— Հասցէ՝ Simon Déguirmendjian, 65 Bld. Beaumont, St. Julien, Marseille:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԸ

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ առաւօտեան ժամը 9—12: Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտ. 10: Որոշուած պայմանաժամէն վերջ եկած դիմումները անհետեւանք պիտի ձգուին:

Խորին վշտով կը յայտնեմ մեր ազգականներուն՝ մահը իմ սիրելի ամուսնիս՝ Ռոտոսթոցի ԵՂԻԱ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆի, որ Գերմանիոյ Փոմէրն նահանգին գրաւումէն ետք՝ դժբախտ պարագաներու տակ հոգին աւանդեց 1945 նոյեմբեր 8ին:

Վշտակիր ընտանիքին կողմէ այրին՝ ԱՆՆԻՑԱ ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ:

Գերմանիա, 28 Օգոստոս, 1946

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: (Շար. օրակարգի):

Հ. Յ. Դ. Արամ Երթակոմիտէին ժողովին շարունակութիւնը՝ այս չորեքշաբթի, ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՊԱՆԵԼՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դասախօսական ժողովները՝ ամէն չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30էն 10, «Հրայր» ակումբին մէջ: Դասախօսութեանց նիւթերն են Հայոց Պատմութիւն, գրականութիւն, ընկերային եւ քաղաքական հարցեր եւն.: Կը հրաւիրուին ծնողները ղրկել իրենց զաւակները, օգտուելու համար:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ:

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին երգի փորձերը կը սկսին հոկտեմբեր 8ին, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարաշի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, 10 Cours Joseph Thiery Palace Chapitre: Կը հրաւիրուին բոլոր Մարաշցիները:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna):

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Կ. Իշխալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիգեան եւ Օր. Հ. Խոշեան, Օր. Ա. Տիւմէճեան, Պ. Զ. Պոստեան: Տոմսերու գիները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք: Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիօն Saulnier:

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի, հոկտեմբեր 6, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 42րդ տարեդարձին առթիւ, Մայր Աթոռի լիազօր ներկայացուցիչ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագ եւ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն, եւ մեծ բարերար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներուն համար:

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

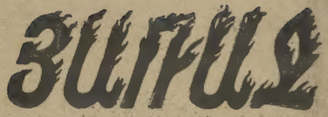

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 3 Octobre 1946 Հինգշաբթի 3 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4817-Նոր շրջան թիւ 456 · · Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ ԴԱՏԸ

Դատումութիւնը այսպէս պիտի կոչէ Նիւրընպէրկի դատավարութիւնը, որ տեւեց տասը ամիս, դղրդագին վերիվայրումներով :

Աննախընթաց՝ ոչ միայն սկզբունքով, այլեւ բովանդակութեամբ : Դատախազները ստիպուած էին իրաւագիտական նոր հիմքեր, կանոններ փնտռել, որպէսզի այն տպաւորութիւնը չձգեն, թէ պարզապէս վրէժ լուծել կ'ուզեն, օգտուելով իրենց յաղթանակէն :

Դատավարութեան սկիզբէն իսկ, ամբաստանեալները, յետոյ անոնց փաստաբանները միշտ կ'առարկէին թէ միջազգային ատեանը իրաւասու չէ այս դատը վարելու. թէ գերման ժողովուրդին կ'իյնայ դատել իր վարիչները եւն. :

Եւ սակայն դատավարութիւնը տեղի ունեցաւ, համաձայն Մոսկուայի խորհրդաժողովին որոշման (1943 Հոկտեմբեր 19—30), որ կ'հաւաստէ.

— «Պատերազմի ոճրագործներու մասին երեք Դաշնակիցները կը յայտարարեն հանդիսաւորապէս.— «Երբ զինադադար շնորհուի ո եւ է կառավարութեան որ կրնայ կազմուիլ Գերմանիոյ մէջ, գերման սպաները եւ զինուորները եւ նացի կուսակցութեան անդամները որոնք պատասխանատու եղած են այս վայրագութեանց, ջարդերուն եւ մահացումներուն (գնդակահարութիւն, կախաղան եւն.) կամ համաձայն են մասնակցիլ այդ արարքներուն, պիտի ղրկուին այն երկիրները ուր կատարած են իրենց գարշելի չարագործութիւնները, հոն դատուելու եւ պատժուելու համար, համաձայն այդ երկիրներու եւ հոն հաստատուելիք ազատ կառավարութեանց օրէնքներուն»:

Այս յայտարարութիւնը՝ ընդհանուր սկզբունքն էր : Գերմանիոյ անձնատուութենէն վերջը, յաղթականները մասնաւոր խորհրդաժողով մը գումարեցին Լոնտոնի մէջ, ուր մշակուեցաւ բուն ծրագիրը, իրաւագիտական բոլոր նրբութիւններով :

Այդ հիման վրայ էր որ կազմակերպուեցաւ ատեանը, դատելու համար բուն գլուխները, անհատ եւ կազմակերպութիւն : Միեւնոյն ատեն, երկիրէ երկիր կը յանձնուէին ուրիշ ամբաստանեալներ, որպէսզի դատուին տեղին վրայ : Եւ դատը կը վերջանար կախաղանով կամ գնդակահարութեամբ :

Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանը գլխաւորապէս կ'առաջնորդուէր հետեւեալ սկզբունքով .— Նախայարձակ պատերազմը ոճի՞ր է թէ ոչ : Լա Հէյի պայմանագիրը որոշ բան չըսեր այս մասին : Իսկ Պրիան - Քէլլոկի դաշինքը (1928) պատերազմը օրէնքէ դուրս կը հռչակէր իբրեւ գործիք ազգային քաղաքականութեան, հետեւաբար, անոնք որ այդպիսի պատերազմ մը կը սարքէին, ոճիր կը գործէին :

Ատեանը ուրիշ նորութիւն մըն ալ հաստատեց : Մինչեւ հիմա երկրի մը վեհապետները եւ կառավարութեան անդամները անպատասխանատու կը համարուէին : Այս տեսակէտը մերժուեցաւ այն պատճառաբանութեամբ թէ երբ միջազգային օրէնք մը կը բռնաբարուի պետութեան մը կողմէ, անոր վարիչները անձնապէս պատասխանատու են գործուած արարքներուն համար :

Ամբաստանութեան չորս գլուխները որոշապէս կը հաստատեն այդ պարագան : Եւ տրուած վճիռներն ալ այդ կ'ապացուցանեն .— իւրաքանչիւրին դերը՝ գործուած ոճիրներուն մէջ, ուղղակի կամ անուղղակի :

Այս պայմաններուն մէջ, ընդհանուր կարծիքն այն էր թէ բոլորն ալ իրենց գլուխը վրայ պիտի տան : Մինչդեռ, միայն 12 հոգի դատապարտուած են մահուան, եօթը հոգի՝ ցկեանս կամ ժամանակաւոր բանտարկութեան, իսկ երեք հոգի ալ՝ անպարտ հռչակուած են :

Այս վերջին պարագան բուռն զայրոյթ պատճառեց այն երկիրներուն մէջ որ ամէնէն աւելի տառապեցան, սկսելով Ֆրանսայէն : Գերիներու եւ աքսորականներու Դաշնակցութիւնը փութաց բողոքագիր մը ուղղել : Ձախակողմեան մամուլն ալ կը հեգնէ ցոյց տրուած «գթասրտութիւնը», իբրեւ տեսակ մը նոր Միւնիխ :

Ինչպէս կ'երեւայ, դատախազներն ալ միաձայն չեն եղած : Եւ ահա բողոքներ խորհրդային եւ ամերիկեան ներկայացուցիչներէն :

Հաւատա՞նք թէ այս նախընթացը պիտի օգնէ լուսաբանելու այլապէս անքաւելի, պատմական ոճիրներ : Մանաւանդ արեւելեան կողմն աշխարհի :

Շ.

ԾՈՒՌՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

Դասընթացքը հազիւ բացուած, թիւրիմացութիւն մը :

Ըսած էի թէ սխալ է գրել խօսիր, լսիր, լափր, ճստիր, եւայլն :

Սխալ՝ արեւմտահայ բարբառին, եւ ոչ թէ կովկասեան հայերէնի համար :

Չէ՞ որ առաջին դասարանը — տարրական — պէտք գրագէ մեր լեզուին մէջ սպրդած սխալներով :

Արդարեւ, բազմաթիւ խորթ բացատրութիւններ, բայերու խոնարհումներ հետզհետէ տուն տեղ կ'ըլլան : Անհոգութեամբ կամ վարժութեամբ :

Ո՞րքան արեւմտահայ գրիչներ մեքենաբար կը գրեն — դրութիւնը տագնապալի է. մոռնալով որ «դրութիւն»ը «սիստեմ»ն է, եւ ոչ թէ կացութիւն կամ վիճակ :

Տակաւին «դրութիւնը կրիտիկական է» գրողներ ալ կան, ինչպէս պատահած է որ համրակ մըն ալ թարգմանէ .— ճգնաժամային է! (critique) :

Ինչպէս ըսած եմ առաջին օրէն, պիտի զգուշանամ թունդ հայկաբանական - ակադեմական մարզանքներէ :

Տարրականին տարրականը՝ ամէն մէկ բաժնի մէջ, որպէսզի կարելի ըլլայ երկու բարբառներուն թերիները նետել : Քիչ մը ճաշակ, մաքրութիւն եւ մանաւանդ անկախութիւն :

Ուրիշ խօսքով՝ ճիգ մտածելու, մշակելու, պարզանալու եւ զարգացնելու :

«Յառաջ»ը յուշարարի դեր մը պիտի կատարէ այս ճակատին վրայ եւս :

ՎԱՀԷ

ԹՈՒՐՔԻԱ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

Անգլիա եւ Ամերիկա կ'օգնեն

Պոլսէն կը հեռագրեն Գշ. օրուան թուականով.

— Բրիտանական դեսպանը այս առտու Անգարա գնաց օդանաւով, խորհրդակցելու համար թրքական կառավարութեան հետ, Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին առթիւ : Թէեւ կացութիւնը ծանր կը համարուի, բայց Թուրքիոյ դաշնակից շրջանակները լաւատես են : Անոնք կ'ըսեն թէ Թուրքերը զինուորական նոր միջոցներ ձեռք չեն առած, քանի որ թրքական բանակը պատերազմական վիճակի մէջ է երկար ատենէ ի վեր : Դիւանագիտական լաւատեղեակ շրջանակներ կը հաստատեն այն լուրերը թէ Ն. Միութիւնը կարգ մը զինուորական գործողութիւններ եւ մանաւանդ օդանաւային հետազօտութիւններ կը կատարէ Թուրքեւռուս սահմանագլուխին մօտ :

Ականաւոր Թուրք մը յայտարարեց թէ Ռուսիա շատ կ'ուզէ ուղղակի բանակցիլ իրենց հետ, բայց, Նեղուցներու հարցի մասին, Թուրքիա գիտէ թէ անձնասպանութիւն պիտի ըլլայ ընդունիլ ռուսական պահանջները :

★ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան օգնականը պատասխանելով մամուլի ներկայացուցիչներուն, ըսաւ թէ Ամերիկա գործնապէս կը շահագրգռուի Նեղուցներու մասին եղած ռուսական պահանջներով. բայց հերքեց այն լուրը թէ Թուրքիա օգնութիւն խնդրած է Մ. Նահանգներէն : Օգնականը մասնաւորապէս շեշտեց թէ Մ. Նահանգներու քաղաքականութիւնն է շահագրգռուիլ այն բոլոր խնդիրներով որ կապ ունին խաղաղութեան հետ, ուր որ ալ ծագին : Միեւնոյն ատեն բացատրեց թէ ինք մտահոգ չէ Տարտանէլի հարցին առթիւ :

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— «Ն. Ե. Հէրըլտ»ի 1896 Հոկտեմբեր 2ի թիւէն.— Լոնտոնէն կը հաղորդեն թէ անգլեւռուս համաձայնութիւն մը գոյացած է, իբրեւ հետեւանք ցարին եւ լորտ Սալզպըրիի միջեւ կատարուած տեսակցութեան մը : Կը կարծուի թէ համաձայնութիւնը կը տրամադրէ պետութեանց հսկողութիւնը հաստատել այն բարենորոգումներուն վրայ որ խոստացուած են Սուլթանին կողմէ, Օսմ. կայսրութեան զանազան ժողովուրդներուն :

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ սահմանագլուխը անփոփոխ պիտի մնայ, համաձայն հաշտութեան խորհրդաժողովի քաղաքական յանձնաժողովին վճռին : Յոյները կարգ մը սրբագրութիւններ եւ ապազինում պահանջած էին, բայց մերժուեցաւ մէկի դէմ 10 ձայնով :

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԱՏԵԱՆԻՆ ՎՃԻՌՆԵՐԸ

Տասներկու կախաղան, գլուխն ըլլալով Կէօրինկը

Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանը երեքշաբթի կէսօրէն վերջ (1 Հոկտ.) արձակեց իր վճիռը՝ Գերմանիոյ վարիչներէն 22 անձերու մասին որոնք ամբաստանուած էին իբրեւ «պատերազմի ոճրագործներ» :

ԿԱԽԱՂԱՆԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՆ հետեւեալները .—

1. Հերման Կէօրինկ, 52 տարեկան, հրամանատար օդատորմիղի եւ Հիթլէրի երկրորդ յաջորդը :

2. Եոաքիմ ֆոն Ռիպպընթրոփ, 53 տարեկան, արտաքին նախարար :

3. Ալֆրետ Ռոզենպէրկ, 53 տարեկան, տեսաբան նացիական վարդապետութեան եւ նախարար արեւելեան գրաւեալ նահանգներու :

4. Հանս Ֆրանք, 46 տարեկան, կուսակալ Լեհաստանի գրաւման շրջանին :

5. Վիլհելմ Ֆրիք, 69 տարեկան, նախկին ներքին նախարար :

6. Ֆրից Զաուքել, 51 տարեկան, կազմակերպիչ բռնի աշխատանքի :

7. Արթուր ֆոն Զայս - Ինկվարտ, 54 տարեկան, նախկին վարչապետ Աւստրիոյ, կուսակալ՝ այդ երկրին կցումէն վերջ, լիազօր ներկայացուցիչ Հոլանտայի գրաւման ատեն :

8. Վիլհէլմ Քայթըլ, 63 տարեկան, սպարապետ (նախկին մառէշալ) :

9. Ալֆրէտ Եոտլ, նախագահ սպայակոյտի 1942 — 1945 :

10. Էրնէստ Քալթընպրուններ, 43 տարեկան, վարիչ ապահովութեան տեսչութեան Հիմլէրի ձեռքին տակ :

11. Եուլիուս Շթրայխըր, 61 տարեկան, թիւ 1 առաջնորդը հակահրէական հալածանքներու :

12. Մարթէն Պորման, 46 տարեկան, Հիթլէրի աջ բազուկը, դատապարտուած ի բացակայութեան : Կը կարծուի թէ մեռած է,

ՑԿԵԱՆՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ .— Ռուտոլֆ Հէս, 52 տարեկան, Հիթլէրի փոխանորդը մինչեւ Անգլիա փախչիլը :

Էրիխ Ռատէր, 70 տարեկան, նախորդ ընդհ. հրամանատար (ծովակալ) գերման նաւատորմին :

Վալթէր Ֆունք, 56 տարեկան, ելմտական նախարար, նախագահ Ռայխսպանքի, Տոքթ. Շախթէն վերջ :

ՔՍԱՆ ՏԱՐԻ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ .— Պալտուր Ֆոն Շիրախ, 39 տարեկան, առաջնորդ հիթլէրական երիտասարդութեան, յետոյ մարզպետ Վիէննայի :

Ալպէրթ Շփէր, 40 տարեկան, նախարար սպառազինութեանց :

15 ՏԱՐՈՒԱՆ .— Կոստանդին ֆոն Նէօյրաթ, 72 տարեկան, նախկին արտաքին նախարար եւ «հովանաւոր» Պոհեմիա - Մորավիոյ (Չեխոսլովաքիա) :

ՏԱՍԸ ՏԱՐՈՒԱՆ .— Քարլ Տէօնից, 55 տարեկան, հրամանատար ընդծովեայ պատերազմի, Առաջնորդ Հիթլէրի մահէն վերջը, մինչեւ Գերմանիոյ անձնատուութիւնը :

ԱՆՊԱՐՏ .— Ֆրանց Ֆոն Փափէն, 66 տարեկան, վարպետ դիւանագէտ եւ դեսպան Անգարայի մէջ :

Հիալմար Շախթ, 69 տարեկան, նախագահ Ռայխսպանքի մինչեւ 1939 :

Հանս Ֆրիցչէ, Կէօպէլսի աջ բազուկը քարոզութեանց նախարարութեան մէջ :

★ Այս վերջին երեքը առ այժմ հսկողութեան տակ են : Կը վախցուի որ յարձակում կրեն փողոցին մէջ, եթէ ազատ ձգուին : Միւս կողմէ, հաւանական է որ երբ անգլիական, ամերիկեան կամ ֆրանսական շրջանները փոխադրուին, կրնան դատուիլ գերմանական ատեաններու առջեւ, համաձայն հականացիական օրէնքներու : Այն ատեն կրնան դատապարտուիլ մինչեւ տասը տարի բանտարկութեան եւ գոյքերու գրաւման :

★ Դահիճը պիտի ըլլայ Անգլիացի մը, որ 77 տարեկան է եւ առաջնակարգ մասնագէտ կախաղանի : Մահապարտները պիտի կրնան վերջին անգամ տեսնել իրենց ընտանիքները : Իրենց գերեզմանները ոչ անուն պիտի կրեն, ոչ ալ որ եւ է նշան : Վայրն անգամ գաղտնի պիտի պահուի :

Չորս գլխաւոր մեղադրանքներ

Դատական ատեանը իր վճիռները հիմնած է հետեւեալ չորս գլխաւոր ամբաստանութեանց վրայ .—

Ա.— Հաւաքական ծրագիր կամ դաւադրութիւն ոճիրներ գործելու համար խաղաղութեան դէմ : Պատերազմի ոճիրներ եւ ոճիրներ մարդկութեան դէմ :

Բ.— Ոճիրներ խաղաղութեան դէմ, ծրագրում եւ գործադրութիւն նախայարձակ պատերազմի ընդդէմ Լեհաստանի, Անգլիոյ, Ֆրանսայի, Ն.

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԵՐԴՈՒՄԸ

Տեղեակ էինք որ կը գործէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Խորհրդաւոր լուրեր բերնէ բերան կը շրջէին եւ ամէնէն քախտաւորները երբեմն առիթ կ'ունենային տեսնելու «սուրբ գործին» նուիրուած, սովորական մահկանացուներէն շատ բարձր համարուած մարդիկ:

Իշխան, Արամ փաշա, Սարգիս, Բժիշկ եւ ուրիշ անուններ կը յիշուէին, իբրեւ ուխտեալներ:

Կովկասէն հասած յեղափոխական գրականութիւնը ձեռքէ ձեռք կը խլուէր:

Իմ կեանքի ամէնէն բախտաւոր օրը ձեռքս ինկաւ Ա. Ահարոնեանի «Ազատութեան ճանապարհին»ը: Դասերէն վերջ հաւաքուեցանք Վանի Հայկազնեան Կեդրոնական վարժարանի վարի յարկի սրահին մէջ եւ սկսանք կարդալ:

Ուշ ատեն, երբ ընթերցումը աւարտած կը պատրաստուէինք մեկնիլ, ընկերներու մէջ բուռն հետաքրքրութիւն մը ստեղծուեցաւ եւ որոշեցինք Դաշնակցական խումբ մը կազմել:

Այդ օրերուն՝ սակայն դիւրին չէր համապատասխան հասցէն գտնել:

«Ազատութեան ճանապարհին» գիրքը ինծի տուած էին վերջերս Գերմանիոյ մէջ մեռած Խոսրով Խանճեան եւ Բարունակ Կապուտիկեանը, որոնք դպրոցն աւարտած, արդէն ուսուցչութեամբ կը զբաղէին:

Յաջորդ օրը գիրքը վերադարձուցած ատեն, Բարունակէն խնդրեցի, որ օգնէ մեզի Դաշնակցական խումբ մը կազմելու:

Ուրախացաւ, խոստացաւ, բայց առարկութիւններ ըրաւ մեր երկու դասընկերներու մասին, իբրեւ անզգուշապահ եւ անվստահելի:

Յաջորդ օրը հրաւէր ստացանք եւ 22 դասընկերներով գացինք Բարունակենց տունը:

Վարի յարկի մէկ սենեակին մէջ, ծալապատիկ նստած կապերտներու վրայ, կը սպասէինք սրբազան արարողութեան:

Քարիւղի փոքրիկ լամպ մը կը լուսաւորէր մեր ժողովատեղին: Ցածլիկ սեղանին վրայ դրած էին Աւետարան մը, արծաթեայ խաչ մը եւ մոմ մը:

Բարունակը լուռ էր եւ մէկիկ մէկիկ կը զննէր հաւաքուած խանդավառ պատանիները որոնց մէկը 15, իսկ մնացեալները 14 տարեկան էին:

Երջանկութիւնը կը փայլէր բոլորիս դէմքին վրայ: Անհամբեր էինք թէ ինչո՞ւ կ'ուշանայ երդումի արարողութիւնը:

Գիշերուան ժամը 10ն էր, երբ պատուհանի ապակիներու ձայնը լսուեցաւ: Դուրսէն, մեզի անծանօթ անձեր, ճանկերով աւազ կը նետէին պատուհանի ապակիներուն, իրենց գալուստը յայտնելու համար. մենք դեռ անծանօթ էինք այդ գաղտնի նշանախօսքին:

Բարունակ դուրս ցատկեց սենեակէն:

Շուարած կը նայէինք դէպի դուռը:

Քանի մը վայրկեան վերջ, Բարունակի առաջնորդութեամբ ներս եկան Արտաշէս Հացագործեան (Վանարեան), Հմայեակ Մանուկեան, եւ ապա երկու զինեալ, փամփուշտաւոր եւ կարճ մօրուքներով երիտասարդներ, զինագործ Վազգէն եւ քարոզիչ (պրոպագանդիստ) Զաւէնը:

Մեր երջանկութիւնը գերագոյն աստիճանին հասած էր, երբ Բարունակ մեզ կը ներկայացնէր ուխտեալներուն:

— Ասոնք բոլորն ալ վստահելի՞ են, հարցուց Զաւէնը:

— Այո, պատասխանեց Բարունակ, վճռական:

Սովորական քաղաքավարական խօսքեր փոխանակելէ վերջ, Զաւէն իր տաղտկը հանելով տախտակեայ պատեանէն, դրաւ սեղանին վրայ եւ առաջարկեց ոտքի կենալ:

Գլխարկները հանելով, ոտքի ելանք եւ երկիւղածօրէն կը սպասէինք:

Ինծի կը թուէր թէ երկինքէն իջած սուրբերու ներկայացած ենք եւ հրաշքի մը կը սպասէինք:

— «Ուշադրութեամբ լսեցէ՛ք եւ կրկնեցէք ըսածներս, պատուիրեց Զաւէն եւ սկսաւ,—

«Կերդնում սուրբ Խաչի եւ սուրբ Աւետարանի, դաշոյնի եւ ատրճանակի վրայ որ պիտի ըլլամ գաղտնապահ:

Կրկնեցինք եւ ուխտեցինք:

— «Կ'ուխտեմ ըլլալ՝ հաւատաւոր, անձնազոհ, եւ օրինակելի Դաշնակցական, ծառայելու համար ազգիս եւ հայրենիքիս»:

Կրկնեցինք եւ ուխտեցինք:

— «Պարտաւոր եմ պատրաստ ըլլալ, զոհելու համար ամբողջ ունեցածս եւ կեանքս»:

Կրկնեցինք եւ ուխտեցինք:

— «Ամօ՛թ ինձ, եթէ չզսպեմ ինքզինքս մարդկային մոլութիւններու հանդէպ:

Դաշնակցականը իրաւունք չունի խաղամոլ, ալքոլամոլ դառնալու:

Աշխարհիկ հաճոյքները անպատուաբեր են Դաշնակցականի մը:

Դաշնակցականը պիտի ըլլայ չարքաշ, ձեռներէց, տնտեսող, յանդուգն ու բարձր բարոյականի տէր: Հայրենիք եւ ազգը ամէն բան վեր ...»

Կրկնեցինք բոլորը եւ ուխտեցինք:

Մեծ ընկերները մօտեցան եւ մէկիկ մէկիկ համբուրեցին մեզ:

Մենք ալ մօտեցանք սրբութեան խորանին. համբուրեցինք Խաչն ու Աւետարանը, դաշոյնն ու ատրճանակը եւ գրաւեցինք մեր տեղերը:

Աւուր պատշաճ խօսեցան Հմայեակ, Բարունակ, Զաւէն եւ ուրիշներ:

Մեր ուրախութիւնը չափ ու սահման չունէր:

Հարկադրուած էինք գիշերը հոն լուսցնել. վասնզի, այդ օրերուն Հայը իրաւունք չունէր գիշեր ատեն փողոց ելլելու: Շրջուն Թուրք ոստիկաններ կը ձերբակալուէին, ծեծի, բանտի կը դատապարտէին անսաստողները: Սամավարը կը թշշար սենեակին մէկ անկիւնը: Բարունակի պառաւ մայրը որ արտօնութիւն ստացած էր սենեակ մտնելու, մեզ հիւրասիրեց թարմ լաւաշով, պանիրով եւ դաւուրմայով:

Երբ կշտացած էինք, հեռացանք սեղանէն, Զաւէն քանդեց իր տաղտկը ատրճանակին մասերը, բացատրեց զէնքին մանրիկներու դերն ու պահպանման միջոցները, սկսաւ մեզ ալ վարժեցնել տաղտկի գործածութեան:

Գիշերն ինչպէս անցաւ, չզգացինք:

Լուսաբացին, զինուածներ եւ անոնց ուղեկցողները հեռացան, հարկ եղած պատուէրներ տալով Բարունակին:

Երբ Բարունակի հետ մինակ մնացինք, ան յայտնեց թէ մեր խումբը կը կոչուի «Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարագ օժանդակ խումբ»:

Այդ օրերուն պատանիներէ եւ երիտասարդներէ կազմուած խումբերը մէկ երկու տարի օժանդակ կը կոչուէին: Այս խումբերը կը դաստիարակուէին իրենց «Մայր խումբերու» կողմէ, ուժ կը տրուէր անոնց ինքնազարգացման: Քննութեան եւ հետապնդումի ենթակայ էին «օժանդակ»ի բոլոր անդամները:

Խումբը կը մարզուէր ու կը մաղուէր. կը քշուէին թուլամորթները, կասկածելիները եւ ապա զտուած ու թրծուած խումբը «մայր», այսինքն չափահաս եւ իրաւասու կը դառնար, իրաւունք ունենալով գաղտնի շրջաբերականներ կարդալու, զինավարժութեամբ եւ նշանառութեամբ զբաղելու, կարեւոր ժողովներու մասնակցելու եւ գործօն դեր կատարելու:

«Նոր սերնդական» կոչուած շարժումն սկսած էր արդէն եւ լոյս կը տեսնէր բազմաթիւ էջերով եւ յեղափոխական ու գրական բովանդակութեամբ, խմբագրուած «Նոր Սերունդ» թերթը:

Խմբագիրները եւ շարժումին ղեկավարները մեր «մայր» խումբի անդամներն էին, Հմայեակ Մանուկեան, Արամ Սաֆրաստեան, Գ. էյնաթեան, Ա. Հացագործեան, Բարունակ, Խոսրով Խանճեան եւ ուրիշներ:

Մեծերը յօդուածներ կը գրէին, իսկ մենք անոնց գրածները յատուկ դրչածայրերով կ'ընդօրինակէինք, բազմացնելու համար:

Քանի՛ քանի գիշերներ լուսցուցած ենք ճրագի աղօտ լոյսին տակ, այդ նուիրական պարտականութիւնները կատարելու համար:

Եւ ո՞վ կրնար մտածել որ՝ այդ թերթը պիտի դառնար յեղափոխական արժէքաւոր թերթ մը, պատրաստելով յանդուգն, բարձր նկարագրի տէր սերունդ մը, տալով բազմաթիւ հանրային գործիչներ (դրագէտ, հրապարակախօս, զինուորական եւ պետական ականաւոր անձեր) եւ մղել Վասպուրականի յաղթապանծ հերոսամարտը:

Կատարեցի՞ն իրենց ուխտը...

— Բոլորը, բացի մէկէն, որ դեռ 18 տարեկան, սիրային կապեր ստեղծած ըլլալով աղջկան մը հետ, վեց ամիս կախակայուեցաւ:

Այն ատեն կախակայուիլը ամենամեծ զրկանքը կը համարուէր եւ մեր այդ ընկերը չդիմանալով մեծ զրկանքին, ինքնասպան եղաւ:

Այսօր, երբ գրի կ'առնեմ այս տողերը, մէկիկ մէկիկ յիշողութեանս պաստառին վրայ, շարժանկարի արագութեամբ կուգան կ'անցնին իմ անմոռանալի ընկերները, որոնք ինկան պարտականութեան ճամբան, հաւատաւոր եւ անսայթաք, բարձրագլուխ եւ անյողդողդ, մեր ազատագրական պայքարի պատմութեան մէջ պատուաբեր էջեր արձանագրելով:

Մեր օրերու «Նոր Սերունդ»ը պիտի կրնա՞յ հրաժարիլ լոյս քաղաքներու գարշահոտ մայթերու բարքերէն, դառնալու համար ազգանուէր, հայրենասէր եւ օրինակելի Դաշնակցականներ:

Անտարակոյս, եթէ միայն ուզեն ու փափաքին, ունենան կամքի ուժ եւ զոհաբերութեան ոգի:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, փա՛ռք քեզ, եթէ նախորդներուն արժանաւոր եւ հարազատ ժառանգորդը դառնաս:

Վ. ՀԱՄԱԶԱՍՊ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԻՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ, Թիւ 1—12 (1945 Յունուար - դեկտեմբեր), պատմագիտական ուսումնասիրութիւններով, (երկու կարեւոր ուսումնասիրութիւններ Սեբաստիոյ մասին եւայլն): Հասցէ. — Mechitaristengasse, 4 Vienne VII, (Autriche):

Մի՛ խաբէք Երեւանը...

(Գրողն ալ չէզոք, տպողն ալ)

Խորագիրս պզտարբերութիւն մըն է բոլոր անոնց, որոնք կը կարծեն թէ հայրենասիրական գործ կը կատարեն Սով. Հայաստանի վարիչները մոլորեցնելով, անոնց տեղեկագրելով բաներ, որոնցմէ անոնք հաճոյք կը զգան թերեւս, եւ որոնք իրականութեան չեն համապատասխաներ երբեք: Յետագայ տողերը սոսկ մէկէն կախում չունեցող պարզ Հայու հաստատումներ են, գրի առնուած լուսաբանելու բարի մտադրութեամբ: Շատ մօտիկ ապագան պիտի ցոյց տայ, որ այս հաստատումները կը համապատասխանեն անխառն իրականութեան: Ու գրուած են առանց կիրքի, արձանագրուած՝ առանց հաշիւի: Որովհետեւ կը հաւատանք որ իրական հայրենասիրութիւնը կը կայանայ ճշմարտութիւնը ըսելուն մէջ, որքան ալ ատիկա անհաճոյ ըլլայ տմանց:

Երբ կուսակցական կիրքերը կը հրահրուին՝ բոլոր կողմերուն համար ալ զգաստութեան եւ ողջմտութեան կոչերը անօգուտ կը դառնան: Այն ատեն ժողովուրդն է որ պէտք է ոտքի կանգնի ըսելու համար «Ո՛Չ»: Երբ իրարու վնասելու, զիրար նոյնիսկ ֆիզիքապէս ջնջելու ախորժակները կը սրուին, ծածկանուններով գրողները կը շատնան, զրպարտութիւնը կ'ընդհանրանայ եւ մթնոլորտը կը դառնայ անշնչելի: Այդ պայմաններուն մէջ՝ զարմանալի չէ որ ազգային նուիրականութիւններ ուրացուին, հալածուին: Ատիկա ցեղին այլասերումն է, որուն առաջքը առնելու համար պէտք է ժողովուրդը պոռայ կողմերու երեսին՝ իրենց անպատասխանատուութիւնը:

Բարեբախտութիւն է հաստատել որ Ամերիկայէն մինչեւ Եգիպտոս, Ֆրանսայէն մինչեւ Սուրիա ու Լիբանան գտնուեցան շատեր, եկեղեցական, գրող եւ բանախօս, որոնք քաջութիւնը ունեցան ըսելու թէ ժողովուրդը համաձայն չէ եղբայրատեաց այս պայքարներուն, անիմաստ, տգեղ, եւ վարկաբեկիչ: Նոյն ժողովուրդին ակնարկը, այժմ, յառած է, Միջին Արեւելքի մէջ ուր պայքարը ծիծաղելի աստիճաններու է հասած, Գարեգին կաթողիկոսին, որուն հմայքը կը հաւատանք թէ պիտի կարենայ վերջ տալ ատելութեանց: (Այո՛, հակառակութիւններ չեն ասոնք այլեւս, այլ՝ ատելութիւններ, այն աստիճան որ կարծէք երկու ոխերիմ ցեղերու պատկանած ըլլային մարդիկ): Հաստատելէ ետք որ ժողովուրդը համաձայն չէ այս տգեղութիւններուն, փորձենք տեսնել թէ ինչո՞ւ Սով. Հայաստանի կառավարութիւնը, տեղ մը իր լռութեամբ, տեղ մը իր թաքուն մեղսակցութեամբ կը քաջալերէ այս պայքարը:

Պատասխանը յստակ է, որովհետեւ «յառաջդիմական» կոչուած տարրերը, որոնք վերջին օրերուն յուզիչ չափերով հայրենասէրներու են վերածուած, սխալ եւ սուտ լուրեր կը խառնեն երբ գաղթահայ կեանքի պայմաններն ու մանրամասնութիւնները կը տեղեկագրեն Երեւան: Բարեկամնե՛ր, դուք որ այս ու այն կ'ամբաստանէք կամ կը զրպարտէք երեւակայական հայրենադաւութեամբ, չէ՞ք խորհիր որ ամէնէն մեծ հայրենադաւութիւնն է որ կը գործէք՝ սխալ ու սուտ տեղեկութիւններ տալով մեր հայրենիքի վարիչներուն: Սխալ տեղեկութիւններու շարքը երկար է: Պիտի բաւականանամ արձանագրելով քանի մը հատ միայն:

Սխա՛լ է այն տեղեկատուութիւնը թէ «գաղութահայ զանգուածները միշտ ատած են Դաշնակցութիւնը»: Ո՛չ, պարոններ. Երեւանը պէտք է գիտնայ որ Դաշնակցութիւնը ատող տարրերը, Սփիւռքի մէջ, միշտ ալ եղած են որոշ մարդիկ, գաղութահայութեան փոքրամասնութիւնը:

Առանց կուսակցական ըլլալու, առանց Դաշնակցականներուն հաճելի երեւնալու ճիգին, առանց կողմնակալութեան, նոյնիսկ խոր վերապահութիւններ ունենալով Դաշնակցութեան հանդէպ, արդար է հաստատել թէ գաղութահայ զանգուածները կը հաւատան որ՝

ա) Դաշնակցութիւնը հայ ազատատենչ ոգիին ու կամքին լաւագոյն արտայայտութիւնը, լաւագոյն բանաձեւումն է:

բ) Դաշնակցութիւնը ա՛յն կուսակցութիւնն է որ ծնած է բախտորոշ թուականի մը եւ արթնցուցած է հայ ժողովուրդը:

գ) Դաշնակցութիւնը եղած է 30 տարուան (1890—1920) հերոսական Հայոց պատմութիւն մը կերտողը:

դ) Դաշնակցութիւնն է Ներկայ Հայաստանին հիմնադիրը:

ե) Վերջապէս, Դաշնակցութիւնը ույժ մըն է, այսօր ալ կազմակերպուած եւ զօրաւոր, որուն կրնայ պէտք ունենալ հայ ժողովուրդը, անակնկալներու ժամանակ:

Այս հաստատումները ոչ մէկ կերպով կրնան ժխտել շատ մը Հայերու վերապահութիւնը, թէ Դաշնակցութիւնը բռնաշրջուելու անընդունակ է, թէ Դաշնակցութիւնը ինքն իր մէջ տիքթաթորական կազմակերպութիւն մըն է, թէ մենատիրական ձգտումներ ունի, թէ յանձնապաստան է եւ այլն

մերժ, եւն. եւն.: Կարելի է վիճիլ այս մասնանշումներուն շուրջ եւ (հաւատա՛նք) տարհամոզել վարիչները, որպէսզի ընդունին երբեմն ժողովուրդին կամքէն բխող եւ ակնկալուած մը, քանի որ կուսակցութիւնը կ՚առաջադրէ ծառայել հայ ժողովուրդին. ու մենք ալ զաւակներն ենք այդ ժողովուրդին:

Սակայն այս հարցերը կարելի է փնտռութեան դնել եւ անլուծելի ու անլուծելի մնալու պարագային՝ ձեռնարկել պայքարի:

— Այո՛, ձեռնարկել պայքարի՝ ո՛չ թէ սպառնալով, զէնքը ուղղելով Դաշնակցութեան գոյութեան այլ անոր գործունէութեան: 1922էն ի վեր Դաշնակցութիւնը, գեղեցիկ գործերու կարգին, ունի եւ սխալ գործեր: Պէտք է օժանդակել Դաշնակցութեան, գործակցիլ անոր, հակակշռել զայն, որպէսզի չգործուին այդ սխալները, չկրկնուին անոնք: Բայց այդ սխալներուն համար պահանջել որ Դաշնակցութիւնը լուծարքի ենթարկուի — հաւասարաբար հայրենասիրական գործ չէ: «Լուծարքի» պատմութիւնն ալ ծագում առած է միշտ Երեւանի մէջ կարծուած սխալ տեղեկութիւններէն: Եթէ մեր հայրենիքին վարիչները գիտնային որ Դաշնակցութիւնը շատ զօրաւոր է տակաւին՝ նման ծիծաղելի առաջարկներ պիտի չընէին ու չկարէին:

Դաշնակցութիւնը լաւ ճանչցող մը միայն կրնայ վկայել որ ան չի կրնար լուծարքի ենթարկուիլ, որովհետեւ ան նիւթական շօշափելի ոյժ մը ըլլալէ առաջ ոգի մըն է: Այս ոգին չի մեռնիր, կամ կը մեռնի՝ երբ հայ ժողովուրդը գոյութիւն չունենայ այլեւս: Հետեւաբար, ծիծաղելի եւ անհեթեթ է լուծարքի խօսքը: Ցեղոյ, հայրենասէր չէ՛ կազմակերպուած ոյժ մը ջնջել բաղձացող Հայը: Որպէսզի հայութիւնը աւելի շո՞ւտ եւ աւելի դիւրի՞ն զոհ դառնայ մեզ շրջապատող վտանգներուն եւ մեր թշնամիին...:

Մի՛ խաբէք Երեւանը, պարոնա՛յք «յառաջդիմականներ», եւ ըսէ՛ք, որ գաղութահայութեան մեծամասնութիւնը, մանաւանդ մտածող հայութիւնը, վերոյիշեալ վերապահութիւններն ունենալով մէկտեղ՝ աւելի մեր յիշուած ճշմարտութիւնները չի՛ կրնար ուրանալ: Այլ խօսքով՝ մենք դժգոհ ենք Դաշնակցութենէն որոշ մարզերու մէջ, բայց տակաւին վստահութիւն ունինք իր ոյժին եւ փորձառութեան...:

Ա՛յս է, կը խորհիմ, գաղութահայ զանգուածներու բուն տրամադրութիւնը այս խնդիրներուն մէջ: Ո՞վ գիտէ՞ թող պատմութիւնը վճռէ: Բայց մի՛ մոռնաք այս ազդարարութիւնս, երբ օր մը գաք նոյն եզրակացութեան:

Իբրեւ կացութեան ճշգրիտ ներկայացում մը պիտի մղէր, թերեւս, Երեւանի մեր եղբայրները (որոնք սեղի պէս անխելք չեն, կը խորհիմ) մտածելու թէ ինչպէ՞ս կարելի է օգտուիլ Դաշնակցութեան ոյժէն, փորձառութենէն եւ հմայքէն, Հայ Դատի եւ Ներդաղթի այս օրերուն, երբ պէտք կայ ամէն մէկ Հայու ճիգին, ո՞ւր մնաց կազմակերպութեան մը կարողութիւններուն ...

Ցարգելի են անոնք, որոնք կը պայքարին — անշուշտ պարկեշտօրէն — պարկեշտ զէնքերով — հինաւուրց հայրենասէրներու այս կազմակերպութեան գործունէութեան դէմ, եւ ոչ թէ գոյութեան: Ինչո՞ւ շփոթել այս երկուքը իրարու հետ:

Մինչ այդ, ես կը կրկնեմ իմ ազդարարութիւնս «յառաջդիմական» Հայերուն.

Մի՛ խաբէք Երեւանը:

ՀԱՅԿ ԺԱՄԿՈՉԵԱՆ

(Ազդարար)

1991 ՆՈՐ ՄԱՐՏԱՆԱՒ

Միացեալ Նահանգներու կառավարութիւնը 1991 նոր մարտանաւերու շինութեան ձեռնարկած է: Գիտութեան ամէնէն արդիական միջոցները ի գործ պիտի դրուին որպէսզի նաւերը չհիննան կամ չմաշին աղի ջուրերուն մէջ եւ քսան տարի վերջ այնքան նոր երեւան որքան այսօր: Նաւերուն իւրաքանչիւր «հատուածը» պիտի ունենայ մասնաւոր մեքենայ մը որ պիտի արգիլէ խոնաւութիւնը: Թնդանօթները, աշտարակներն ու մնացեալ մանր մունր զէնքերը պիտի պաշտպանուին խոնաւութեան դէմ: Արուեստական բաղադրութիւն մը պիտի ծեփէ բոլոր պողպատեայ մասերը որոնք պիտի ծածկուին նաեւ ալիւմինիոմէ պատրաստուած ներկով մը՝ արեւուն անդր - կարմիր ճառագայթներուն ազդեցութիւնը նուազեցնելու համար: Մարտանաւը «գործածութեան հանելու» համար, բաւական պիտի ըլլայ դանակով մը «ներկը» մաքրել, գործողութիւն մը որ պիտի տեւէ մէկուկէս վայրկեան: Մարտանաւերը պիտի պահուին անուշ ջուրի մէջ:

Ամերիկեան նաւատորմը պիտի ունենայ այս մեթոտով պատրաստուած 1991 նաւ որոնց 680ը առաջին գծի մարտանաւ, 10 խոշոր զրահաւոր, 3 խոշոր յածանաւ, 30 օդանաւաբարձ, 40 երկրորդ գծի օդանաւաբարձ, 36 յածանաւ, 400 թորփիլահալած եւ 55 սուզանաւ: Ներկայիս ամերիկեան նաւատորմը աւելի զօրաւոր է քան աշխարհի բոլոր նաւատորմերը միասին:

ՈՒ՞ՆՋ Է ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

— Ո՞ւր է, Բաբօ, իմ հայրենիք:

Գրեթէ այս իմաստով հարցում մը կ՚ընէ օր մը խորհրդային սպայ մը, իր առջեւ շարուած գինուորներուն, պատերազմի ընթացքին:

— Ո՞րն է հայրենիքը (Ալեքսանտր Պէք):

— Ո՛րքան պարզ կը թուի պատասխանը: Եւ որքան որչափ զինուոր, այնչափ կարծիք:

— Գիւղս, ծնած, տունս, հողս, հոն ուր ապրած են մայրս, հայրս, եւ ուր կ՚ապրիմ ես:

— Ամբողջ սովետական պետութիւնը:

— Հոն ուր կը կռուիմ, այն հողը զոր կը պաշտպանեմ:

— Ուրեմն, բնաւ չտեսած քաղաքդ կրնայ քեզի համար հայրենի՞ք ըլլալ:

— Կառավարութիւնը, կ՚ըսէ ուրիշ մը:

Կարծես հանելուկ մը ըլլար որուն լուծումը կ՚ուշանայ:

Ի վերջոյ խօսք կ՚առնէ սպան, բացատրելով նախ կռիւի տարրական ձեւերը, ինքնապաշտպանութեան համար, յարձակման համար եւ կ՚ուզէ մանաւորաբար վանել այդ զինուորներէն կրաւորական մտայնութիւնը, համակերպած, հաշտուած մահուան գաղափարին հետ:

— Ամուսնացա՞ծ ես. — Այո. — Զաւակ ունի՞ս: — Այո, երկու հատ: — Կ՚ուզե՞ս երթալ տեսնել զանոնք: — Այո, բայց չեմ կրնար, պատերազմ կայ: — Իսկ յետո՞յ: — Ի հարկէ:

— Բայց ի՞նչպէս, երբ կրակ չկայ ներսդ, ոչ իսկ ապրելու բուռն փափաք մը:

Առաջին անգամ է որ զինուորին կը խօսին ապրելու մասին: Կռուիլ եւ ապրիլ: Մինչեւ հիմա մենակ մահուան մասին լսած էր ան:

— Հիմա հասկցա՞ր թէ ո՞րն է հայրենիքը:

— Ոչ, կ՚ըլլայ դարձեալ զինուորին պատասխանը:

— Հայրենիքը դուն ես: Կ՚եզրակացնէ սպան, վճռական ու լակոնիկ:

ՍԵԴԱ

Պելժիոյ հայ սկաուտները

~~ԳՐԻՆՈՊԼ (Յառաջ)~~ — Պելժիոյ Հայ Սկաուտներու խումբը հիմնուած է 1940 յունուարին, նախաձեռնութեամբ քանի մը պատանիներու, որոնք խնդրած էին Պ. Լեւոն Սարուխանի օժանդակութիւնը (նախապէս Պոլսոյ սկաուտ - խմբապետ, ինչպէս նաեւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտական յանձնախումբի քարտուղար):

Այս շարժումը մեծ ընդունելութիւն գտաւ եւ շուտով ծաւալեցաւ Պրիւքսէլի գաղութին մէջ, անդամներու թիւը հասնելով մօտաւորապէս 15 սկաուտի եւ նոյնքան ալ կայտերու (աղջիկ սկաուտներ, արենուշ), ինչ որ մեր փոքր գաղութին համար առաւելագոյն թիւը կը ներկայացնէր սկզբնական շրջանի մը համար: Ներկայիս այս թիւին վրայ աւելցած են երէց սկաուտները, անոնք որ կը լրացնեն 18 տարին եւ կը մտնեն երէց սկաուտներու շարքին մէջ, իսկ պակասներուն տեղ նորերը մաս կը կազմեն սկաուտական խումբին, այնպէս որ Անվէրսի սկաուտները միասին հաշուելով, ընդհանուր թիւը կը հասնի 50ի:

Պատերազմի ընթացքին Պելժիոյ մէջ որոշ շրջան մը արգիլուած էր սկաուտական համազգեստ հագնիլ, ինչպէս նաեւ բանակումներ ընել: Հակառակ այդ դժուարութիւններուն, մեր սկաուտները, անխափան շարունակեցին իրենց գործունէութիւնը, եւ յաջողեցան իրենց պարբերական բանակումները կազմակերպել, անհատական կալուածներու թէ Արտէններու մէջ:

Սկաուտական այս շարժումը մեր մատաղ սերունդին մէջ խորապէս արծարծեց ազգային զգացումները: Բացի իրենց պարբերական հաւաքոյթներէն, 1943 Ապրիլին, խումբը կազմակերպեց ձեռական աշխատութիւններու ցուցահանդէս մը, որ մեծ գնահատութեան արժանացաւ թէ գաղութին եւ թէ տեղացիներուն կողմէ: Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի էին Հայաստանի բարձրաքանդակ (en relief) փայտակերտ քարտէսները, որոնք շինուած էին իբրեւ դասաւանդութիւն Հայաստանի աշխարհագրութեան:

Սկաուտներու պարբերական հանդէսները մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերած են մեր գաղութին մէջ, որ միշտ քաջալերած է ազգօգուտ ամէն շարժում: Հանդէսներուն վերջինը կազմակերպուած էր Արփորվիլի հայ սկաուտներու գործակցութեամբ, ինչպէս հաղորդեց «Յառաջ»: Խումբը ունի գործունէութեան ընդարձակ ծրագիրներ, զոր կարելի պիտի ըլլայ իրագործել նիւթական պայմաններու ներած չափով:

Այս առթիւ ջերմապէս շնորհաւորելի են Լեւոն Սարուխանի եւ Սերժ Քալանթարեանի անձնուէր ու եռանդուն ջանքերը:

Յաջողութիւն եւ յարատեւութիւն կը մաղթենք:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Հոն երբ հասաւ ուշ էր եւ ինք ալ յոգնած: Պառկեցաւ: Ոտքեց եւ փորձեց քնանալ, անկարելի եղաւ: Լուսնկայ... ուղղի կաթով եփած պնակ ... յաւհեց, գնաց համբուրեց իր մայրը, ... եւ երկու քոյրերը, հեյլող մը դրաւ ... իր բախտին գիտակից եւ կարեկից միակ վկային՝ իր ձիուն վրայ, եւ իր լայնկեկ քէմէրը ոսկիով լեցուց: Արեւին հետ՝ ճամբայ ելաւ:

Կիզիչ արեւը անապատին եւ ճամբաներուն վրայ հուր կը տեղար:

Կէս օր էր՝ երբ հասաւ մասնանշուած գիւղը: Տեղաւ որ արմաւենիի անտառին եղերքը պառկած են կին մը եւ այր մը՝ յոգնաբեկ, եւ խոր քունի մէջ մտած: Քիչ մը հեռուն, արմաւենիի ծառի մը տակ կախօրրան մը կար, որուն քով կային բամպակի խոզաններ:

Աւելորդ էր ամէն երկմտութիւն: Ինչ որ կը տեսնէր, ճիշդ ու ճիշդ իրեն բացատրուածին պէս էր:

Եթէ այդպէս չըլլար, ո՞ւրկէ պիտի գիտնար Ալլահին օրհնեալը, եւ ինչ որ ծրագրած էր գիշերուան աստղերներու եւ մութի թեւերուն վրայ, գործադրութեան դրաւ:

Քակեց իր քէմէրը, հանեց Եէնիչէրիներու շրջանէն իր մեծ հօրը բերած դաշոյնը, մերկացուց զայն իր պատեանէն ու խրեց՝ օրօրոցին մէջ պառկած երախայի կոկորդին: Օրօրոցին վրայ դրաւ իր ոսկիներով լեցուն քէմէրը, եւ ցատկելով իր ձիուն վրայ, քառասմբակ սլացաւ դէպի հայրենի տուն:

Տղուն ճիչերէն արթնցան նախ մայրը, յետոյ հայրը եւ հաւասար պոռացին գիւղացիներուն, օգնութիւն կանչելով:

Դրացիները՝ սարսափահար, վազեցին ձայնին ուղղութեամբ, եւ տեսան անգթամ ոճիրը, առանց կարենալու մեկնութիւն մը տալ:

Վրէժխնդրութեան վերագրուեցաւ այդ անլուր ոճիրը, եւ սկսան փնտռել ոճրագործը:

Դրացիներէն մէկը կը հաւաստէր թէ՝ սեւ ձիով մէկը տեսած էր քիչ առաջ, այդ տունին ուղղութեամբ, որ կէս ժամ չտեւած՝ ետ վերադարձած էր՝ նոյն թափով եւ արշաւով, օրուան այդ տօթին ատեն եւ իր ձիուն հետ անհետացած էր:

X

Սիւլէյման Իպնը Ճաֆար հասաւ իր տունը: Ցուսահատ երեւոյթ մը ունէր: Մայրը վերադրեց ամուսնանալու գաղափարին եւ կրկին փորձեց խօսիլ իր տղուն՝ այդ մասին:

Փորձը ապարդիւն անցաւ: Ան չէր ուզեր ամուսնանալ:

Տարիներ անցան, եւ իր այդ զարմիկ տղան՝ ունեցաւ ջղային ցնցումներ: Մենամոլութիւնով մը համակուեցաւ եւ բացի որսորդութենէ՝ ոչինչ հաճելի չէր անոր համար: Երբեմն օրերով տուն չէր վերադառնար եւ սէտիվէներու, եէնիչէրիներու եւ վրանաբնակ զանազան ցեղերու մօտ կ՚անցընէր իր օրերը:

Բան մը կը հալածէր զինքը: Խղճի խայթն էր տակաւ, եւ չէր նայեր ոչ մէկ կնոջ, ոչ մէկ աղջկան:

Կեանքի այդ բեռը եւ տաժանքը տարաւ դրեթէ տասնեւհօթը տարի, օգնելով միշտ աղքատներու, եւ իր հօրը ամբաւ հարստութենէն կ՚օգտուէր, հաստատելով շատ մը գիւղերու եւ քաղաքներու մէջ՝ աղօթատեղիներ, աղքատանոցներ եւ հիւանդանոցներ: Հարիւրէ աւելի էին այդ բարեգործութիւնները, եւ տարուէ տարի դարձեր էր ընդհանուր համակրութեան արժանացած ամէնէն մեծ մարդը:

Իպնը Ճաֆար 37 տարեկան եղած էր: Օր մը որսորդութեան ելած էր եւ կ՚անցնէր այն ճամբով՝ ուրկէ վերադարձեր էր իբրեւ հասարակ ոճրագործ:

Ճանչցաւ իր գործած ոճիրի վայրը: Տեսաւ որ՝ հիմակ, այն ցածլիկ խրճիթին ճիշդ քովը շինուած էր կոկիկ տուն մը: Առջեւը ծառեր էին տնկած, եւ աղբիւր մը՝ կարկաչահոս կը վազէր գուռի մը մէջ, ուր եկեր ջուր կը խմէին գառնուկներ:

Ճիշդ իրիկուան այն պահն էր, ուր օրուան խոնջէնքէն կը վերադառնան գիւղացիները եւ տուն կը մտնեն: Իպնը Ճաֆար ալ ձի մը ունէր այս անգամ՝ որուն ջուր տալու համար մօտեցաւ աղբիւրին:

Աղջիկ մը եկած էր ջուր առնելու համար: Իպնը Ճաֆար ջուր մը խմեց եւ հարցուց թէ իր ձիուն համար կրնա՞ր քիչ մը գարի գտնել այդ գիւղին մէջ:

— Բարի ճամբորդ, ըսաւ աղջիկը՝ Շէրիֆէ, հոս թէ ձեր ձիուն եւ թէ ձեզի համար կրնաք գտնել՝ ինչ որ պէտք է:

Իպնը Ճաֆար կապեց իր ձին մերձակայ արմաւենիներէն մէկուն բունին եւ վայրկեան մը նստաւ, ու գլանիկ մը ծխեց:

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

(3)

Միութեան, Մ. Նահանգներու եւ ուրիշ երկիրնե-րու ։

Գ.— Պատերազմական ոճիրներ, սպանութիւն եւ խոշտանգում քաղաքացիներու եւ պատերազ-մական գերիներու ։ Տարագրութիւն քաղաքացինե-րու բռնի աշխատանքի համար, սպանութիւն պա-տանդներու, կողոպուտ ստացուածքի, քանդում եւ գերմանացում գրաւուած երկիրներու ։

Դ.— Ոճիրներ մարդկութեան դէմ, սպանու-թիւն, բնաջնջում, գերեվարութիւն, աքսոր եւ ուրիշ տմարդի արարքներ քաղաքացիներու դէմ ։ Քաղաքական, ցեղային եւ կրօնական հալածանք ։

★ Վճիռները միաձայնութեամբ տրուած չեն ։ Խ. Միութեան գլխաւոր դատախազը, զօր. Նիկի-չէնկօ անմիջապէս բողոքեց երեք ձերբակալներու արձակման դէմ, յայտարարելով.— «Պարզ դիպ-ուածով մը չէր որ Հիթլէր խնայեց Շախթի կեանքը ։ Ապացուցուած է Շախթի կարեւոր մաս-նակցութիւնը Գերմանիոյ ոճրապարտ ծրագրին պատրաստութեան եւ գործադրութեան մէջ ։ Ֆոն Փափէն հաւատարմօրէն ծառայեց Հիթլէրի, մին-չեւ վերջը եւ մեծ պատասխանատուութիւն ունի Հիթլէրի ոճիրներուն մէջ» ։

Ռուսերը դժգոհ են նաեւ անոր համար որ մի-ջազգային ատեանը ոճրապարտ չի նկատեր Գեր-մանիոյ դահլիճը, ընդհ. հրամանատարութիւնը եւ սպայակոյտը ։ Եւ վերջապէս կը բողոքեն որ Հէս մահուան չէ դատապարտուած ։ Այս բողոքագիրը պիտի կցուի դատավճիռին ։

Րոպըրթ Ճէքսըն, ամերիկեան գլխաւոր դա-տախազը, նոյնպէս դժգոհութիւն յայտնեց որ Շախթ եւ Ֆոն Փափէն անպարտ հռչակուած են, իսկ սպայակոյտը յանցապարտ չէ համարուած ։ Դժգոհ են նաեւ կարգ մը անգլիացի պաշտօնեաներ ։

ՊԻՏԻ ԿԱԽՈՒԻՆ ՀՈԿՏ. 16ԻՆ

Մահապարտները պիտի կախուին Հոկտ. 16-ին, Նիւրընպէրկի բանտին մէջ ։ Չորս յաղթական պետութեանց արտօնութեամբ ներկայ պիտի ըլլան երկ-երկու թղթակիցներ ։ Վերջին լուրերու համա-ձայն, գթութիւն պիտի խնդրեն Ռիպպընթրոփ, Զայս Ինկվարտ եւ Զաուքըլ, իսկ Քայթըլ պիտի առաջարկէ որ գնդակահարեն իբրեւ զինուոր, փո-խանակ կախելու ։ Կէօրինկ եւ Հէս անտարբեր կ'երեւան ։ Հրէշակեր, Շթրայխըր, կը նախընտրէ մեռնիլ քան տարիներով բանտարկուիլ ։ Աղերսա-գիրները Դաշնակիցներու Վերատեսչիչ Խորհուր-դին պէտք է ուղղուին վճիռէն չորս օր վերջը ։ Խորհուրդը նիստ պիտի գումարէ հոկտ. 10ին ։

★ Երբ Ֆոն Փափէնի, Շախթի եւ Ֆրիցշէի անպարտութեան վճիռը արձակուեցաւ, ամերիկա-ցի պահակը զարեջուր հրամցուց ։ Յետոյ երեքը միասին կարդ մը յայտարարութիւններ ըրին մա-մուլի ներկայացուցիչներուն ։ Տոքթ. Շախթ շնոր-հա ուղեց իր զաւակներուն համար, փոխան իր ձե-ռագիր ստորագրութեան ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ՝ հակառակ 48 ժամուան օդանաւային ռմբակոծութեան, ապըս-տամբները տակաւին գրաւած կը պահեն Պուշիրի 2)3 մասը ։ Ապստամբները գրաւեցին Պանտր Ամի-րը, ռազմագիտական կարեւոր դիրք մը Շիրազի հիւսիսային արեւելեան կողմը, զինաթափ ընելով պահակազօրքը ։ Կառավարութիւնը կը սպառնայ վճռական միջոցներու դիմել ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ՊԻՏԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԻՆ ջոջ սովա-րարները, իսկ վարչական արդելափակման փոքրե-րը, համաձայն Ազգ. Ժողովի որոշման ։

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻ երեսփոխաններուն թիւը պի-տի ըլլայ 544, մայր երկրին մէջ ։ Թեկնածուներու տարիքը՝ 23 ։ Ժողովը կը փութացնէ իր աշխա-տանքները, օր առաջ փակուելու համար, քանի որ պաշտօնը վերջացած է ։

ԳԻՆԻԻ ՀԱՄԱՐ տոմս պիտի հաստատուի մէկ ամիսէն, որպէսզի կարելի ըլլայ ամիսը վեց լիտր ստանալ, Սէնի նահանգին մէջ ։

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼՆԵՐԸ վեր-սկսան Մ. Նահանգներուն մէջ ։ Բոլոր նաւահան-գիստները անգործութեան դատապարտուած են ։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՎԵՐԱՄՈՒՏԻՆ առթիւ, թերթե-րը կը դանգատին թէ ոչ միայն դասագիրքի սով կը տիրէ, այլեւ գրամի եւ ուտեստի ։

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ զինուորական գործողու-թիւնները կը շարունակուին ապստամբներուն դէմ ։ Միւս կողմէ, 70 ըմբոստ զինուորներ դատ-ուելով, հինգը մահուան դատապարտուեցան, 14ը ցկեանս բանտարկութեան, 35ը զանազան պատիժ-ներու ։— Քոչանայի շրջանին մէջ ապստամբապետ Քարամանոս տեսնելով որ իր զինուորները պա-շարուած են, առաջարկեց կառավարական հրա-մանատարին՝ մենամարտիլ ատրճանակով ։ Բայց առաջին հարուածով սպաննուեցաւ ։—Անկարելի կը համարուի խառն դահլիճի մը կազմութիւնը ։ Ու-րեմն միապետականները պիտի վարեն երկիրը ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ, «Բարեգործու-հիան», 18.019 քիլոմեթր ճամբայ կտրեց 55 ժամ 18 վայրկեանէն, առանց կանգ առնելու ։

ԱՌՆՈՒՎԻԼԷՆ Տէր եւ Տիկին Կետիկեաններ ու զաւակները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ի-րենց վաղամեռիկ եւ տարաբախտ որդւոյն՝ ՄՈՒ-ՐԱՏ ԿԵՏԻԿԵԱՆԻ դառնաղէտ մահուան առթիւ ։

Մասնաւոր շնորհակալութիւններ հանգուցեա-լին նախկին մարզիկ ընկերներուն, որոնք իրենց սիրելի ընկերոջ դագաղը ուսամբարձ առաջնորդե-ցին դէպի գերեզման ։

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Կետիկեան 500 ֆր. կը նուիրեն Նոր Սեբաստիոյ «Սենեքերիմ» Հայր. Միութեան եւ 250 ֆրանք ալ Առնուվիլի Հ. Մ. Ը. Մ.ի մասնաճիւղին ։ Ստանալ «Յառաջ»էն ։

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վիէնէն Պ. Յ. Մաթոսեան վեցամսեայ «Յա-ռաջ» կը նուիրէ Պ. Ս. Իշխանեանի, Ռուշինկթըն ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. Կ. վարչութեան դիւանը ուրախ է յայտնելու որ վարչութեան նախագահ Գ. Շահինեանի եւ քարտուղար Ք. Ժպտունիի Մարսէյլ այցելութեան ընթացքին, յաջողութեամբ պսակուած է զանազան մարզական միութիւննե-րու՝ Հ. Մ. Ը. Մ.ի դրօշին տակ միացման ձեռ-նարկը ։

Հ.Մ.Ը.Մ.ի միացած են՝ իրենց ամբողջ կազ-մով՝ Մարսէյլի «Տորք»ը որ երկար տարիներու պատուաբեր գործունէութիւն մը ունեցած է, եւ Ֆր. Երիտ. Միութեան Փարիզի տասնեակ մը մաս-նաճիւղերէն վերջ Մարսէյլի շրջանի 12 մարզական խումբեր ։ (Կնիք)

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Արդէն ձուլումը իր օգ-տակարութիւնները ցոյց տուաւ, եթէ նկատի առ-նենք այս կիրակուան Հ. Մ. -. Մ.ի Ալֆորվիլի եւ Փորթ տ'Իթալիի միաձոյլ խումբերուն յաղթանա-կը U. S. Melun դէմ ։

Այս խումբը նախ քան իր այս պարտութիւնը, կը համարուէր տարեվերջի ախոյեաններէն ։

Հակառակորդին երկրորդ խումբը մէկ ժամ ուշ ներկայանալով դաշտին վրայ, դատաւորը for-faitով, պարտուած համարեց զայն ։

Անցեալ տարուան փոխադարձ վրէժը լուծելու մտադրութեամբ, առաջին խումբերը իրարու բա-խեցան ուժգնութեամբ ։

Խաղը սկսաւ մեր մարզիկներուն յարձակո-ղականով, բայց քիչ վերջ հաւասար ընթացաւ մինչեւ առաջին դադարը ։

Երկրորդ կիսախաղին, մեր խումբը դարձաւ աւելի միատարր եւ ինքզինքը պարտադրեց 3—0 ։

Շատ գեղեցիկ էր Քրիստափոր Ուզունեանին նշանակած կէտը ։ Ինչպէս նաեւ Աստուր Բիլեա-նինը, coup franchի հետեւանքով ։ Մեր բերդապահը, Ներսէս Տոլմաճեան իր rèflexeով հիացում պատճա-ռեց բոլորին ։ Միւսներն ալ գովելի են ։

Այդ հոծ դաղութը ղրկած էր չորս ներկայա-ցուցիչ միայն ։ — Զօհրապ Մուրատեան

ԼԻՈՆԻ Հայ Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ մանկապարտէզի եւ գիշերային դըպ-րոցներու վերաբացումը կը սկսի.— 1 Հոկտ. ե-րեքշաբթի ժամը 7էն 9, գիշերային դասաւանդու-թեանց համար, 3 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առա-ւօտեան ժամը 9էն 12, 1.30էն 5, մանկապարտէզի համար, եւ այնուհետեւ ամէն հինգշաբթի որոշեալ ժամերուն ։ 4 Հոկտեմբեր ուրբաթ երեկոյեան, ժա-մը 7էն 9, գիշերային դասընթացքի համար, եւ անկէ վերջ ամէն երեքշաբթի ու ուրբաթ օրերը վե-րոյիշեալ ժամերուն ։ Արձանագրութեան համար դիմել, ամէն օր եկեղեցւոյ խորհրդարանը, 69 rue Louis Blanc, ժամը 4էն 7 ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Ռոմանի մասնաճիւղը շնորհա-կալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուու-թիւնները. 1500ֆրանք Պ. Յրթ. Թօփաքալեանի նշանախօսութեան առթիւ, փոխան ծաղկեփունջի ։ Օր. Նարդուհի Ցովսէփեանի եւ Մերուժան Ղու-մարեանի նշանախօսութեան առթիւ Պ. Ցովսէփ-եանէ 500 ֆրանք, Պ. Ղումարեանէ 500 ֆրանք, Պ. Խաչիկեանէ, Պ. Լուսեղէնեանէ եւ Մանուկեանէ 200ական ֆրանք, Պ. Օհանեանէ 100 ֆրանք ։ Պ. Ցովսէփեան այս առթիւ 500 ալ նուիրած է Վա-լանսի հայ եկեղեցիին ։

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻԻԻ եկեղեցւոյ վարչութիւնը եւ Ց. Պչաքճեան ընտանիքը իրենց խորին ցաւակցու-թիւնը կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Աղեքսանդր Կիւլ-պէնկեանի, իր եղբօրը՝ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԻ մահուան առթիւ ։

ՎԱԼԱՆՍԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը շնոր-հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Լուսին-եաններէ 1500 ֆրանք, իրենց նորածինին մկրտու-թեան առիթով ։

ՑՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժո-ղովը այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ընկերվարական-ներու սրահը ։ (Շար. օրակարգի) ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուր-բաթ, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ ։

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին երգի փորձե-րը կը սկսին հոկտեմբեր 8ին, իրիկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Ամահակ Ցովհաննէսեանի ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բո-լոր ընկերուհիները այս կիրակի, ժամը 2ին, սո-վորական հաւաքատեղին ։ Կարեւոր օրակարգ ։

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուան ժամը 8ին ։ Կարեւոր օրա-կարգ ։ Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Մարաշի Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէս օրէ վերջ, ժամը 3ին, 10 Cours Joseph Thiery Palace Chapitre ։ Կը հրաւիր-ուին բոլոր Մարաշցիները ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտու-թեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժա-մը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna) ։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի ա-ռաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Ցովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչքալացեան, Միշէլ Մալ-խասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խաչեան, Օր. Ա. Տիւմէճեան, Պ. Զ. Պօտոսեան ։ Տոմսերու գիները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք ։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիօն Saulnier ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ ընտանիքի մը մէջ (երեք հոգինոց), երի-տասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար ։ Լաւ վարձատրութիւն ։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 4 Octobre 1946 Ուրբաթ 4 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4818-Նոր շրջան թիւ 457 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՐԱՒՈՐ ՊԱՅՔԱՐԸ

Բոլոր լուրերը կը հաստատեն թէ՝ Թուրքիա խոր մտահոգութեան մատնուած ըլլալով հան-դերձ, նորէն պիտի մերժէ Մոսկուայի առաջարկ-ները, Նեղուցներու մասին: Անշուշտ անոր համար որ, իրեն հետ են Մեծն Բրիտանիան եւ Մ. Նա-հանգները :

Նորութիւն մը չէ այս պարագան: Խորհրդային առաջին ծանուցագրին պատասխանին ալ Անգլիա-սաքսոնները թելադրեցին:

Թուրքիան տեսակ մը հացէ, խողովակ է այս հարցին մէջ: Իրեն չափ, եթէ ոչ աւելի, շահա-գրգռուած են Լոնտոն եւ Ուաշինկթըն: Եթէ Թուր-քիան մինակ մնայ կամ Մոսկուայի թեւարկու-թեան տակ իյնայ, առաջին հարուածը կրած պիտի ըլլան Անգլիասաքսոնները :

Դարաւոր պայքարն է որ կը վերսկսի Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ, Նեղուցներու մասին գրուած պահանջներով: Այս անգամ Անգլիան իրեն հետ ունի նոր ազդակ մը, Ամերիկան, որ ուղղակի ա-պարէզ իջած է: Ֆրանսան ալ, թէեւ գործօն դեր մը չի կատարեր առ այժմ, բայց համաձայն է անգ-լիական տեսակէտին :

Ուրեմն, այս ճակատին վրայ եւս դէմ դիմաց կանգնած են հսկայական ուժեր,— ճիշդ անոնք որ ձեռք ձեռքի տուած էին երէկ, Գերմանիան եւ Իտալիան ջախջախելու համար :

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, մասնաւորա-պէս ուշագրաւ է Մ. Նահանգներուն քաղաքական եւ զինուորական գործունէութիւնը՝ Միջին եւ Մօ-տաւոր Արեւելքի մէջ:

Անցեալ օր Մ. Նահանգներու ծովային նախա-րարը կը յայտարարէր թէ ամերիկեան մարտանա-ւերը պիտի [illegible] «[illegible] ժըմ»: Այսօր ալ արտաքին նախարարութեան բան-բերն է որ կը յայտնէ թէ այս ամսու Իզմիր պիտի այցելէ վիթխարի մարտանաւ մը, օդանաւակիր :

Դժուար չէ կռահել այս ցուցական գործու-նէութեան իմաստը: Ճիշդ այն պահուն երբ Մոս-կուա նորէն կը ճնշէ Թուրքիոյ վրայ:

Մ. Նահանգները նոյնքան շահագրգռուած են Դանուբեան աւազանով, ինչպէս տեսանք հաշտու-թեան խորհրդաժողովին մէջ: Ուրիշ խօսքով, կ'ուզեն օգտուիլ նաեւ Սեւ Ծովէն, որ ռուսական լիճ մը պիտի դառնայ, եթէ Մոսկուա կարենայ իր կամքը պարտադրել Թուրքիոյ, Նեղուցներու պաշտպանութեան մասին:

Եւ միայն ծովերը չեն որ կը վերաբանան դա-րաւոր մրցակցութեան, աշխարհակալութեան եւ գերակշռութեան դուռները:

Մրցակիցները նոյնքան կասկածամիտ են՝ ցա-մաքի վրայ: Մանաւանդ հիմա որ մուրճ-մանգաղը կը տիրապետէ Պալքաններուն մէջ :

Ապացոյց՝ անգլիասաքսոն ճակատին չկամու-թիւնը՝ հայկական պահանջներուն առթիւ: Կարս-Արտահանի տարրական խնդիրն անգամ կը վիրա-ւորէ անոնց դիւրազգածութիւնը ...

Տեղական թերթ մը երէկուան թիւին մէջ նկա-րագրելով Թուրքիոյ զինուորական կացութիւնը, կը բացատրէ թէ Մոսկուա երկու ցանկալի նպա-տակներ կը հետապնդէ Թուրքիոյ մէջ,— Պոլիս եւ Ալեքսանտրէթ: Եւ կը շարունակէ.

— «Զինարուեստի այսօրուան վիճակին մէջ, Թուրքիան մեծ տկարութիւն մը կը ներկայացնէ, — իր հողին կրճատեալ տարածութիւնը: Պոլիս եւ Նեղուցները կը գտնուին պուլկարական սահմանա-գլուխին տիրապետութեան տակ: Անցեալով յարձա-կումները կը խորտակուէին Չաթալճայի գիծերուն առջեւ: Այսօր այդ գիծերը աւելի արժէք չունին քան ուրիշ որ եւ է գիծ: Նախայարձակը իր օդա-տորմիղով, թերեւս նոյնիսկ իր հրետանիով ամէն դիւրութիւն պիտի ունենայ ոչնչացնելու Տէրքոսը իր կազմակերպութեամբ որ կ'ապահովէ Պոլսոյ ջուրը: Այն ատեն Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղա-քը պիտի մատնուի Սինկափուրի դժբաղդ ճակա-տագրին»:

Կովկասի մասին ալ խօսելէ վերջ, յօդուածա-գիրը կ'եզրակացնէ:— Եթէ Ռուսերը յաջողին Ա-լեքսանտրէթ իջնել, այսինքն Միջերկրականի վրայ, դէմ դիմաց Սուէզի, աւելի թերեւս շատ աւելի կարեւոր դէպք մը պիտի ըլլար քան Պոլսոյ նուաճումը :

Ահա թէ ինչո՛ւ իրար չեն հասկնար Երեք Մե-ծերը, հակառակ բոլոր հաւաստիքներուն Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Վերամո՛ւտ — ի՛նչ անոյշ կը հնչէ բառը այժմ մեզի համար, երբ ի սպառ հեռացած ենք այդ ա-ռուոր տարիներէն: Անոնք սակայն որոնց «փորին ցաւը» բռնած է հոկտ. 1էն ասդին, չեն հաւատար մեր անկեղծութեան:

Գիտէ՞ք ինչպէս կը բացատրեն «դպրոցը չէ ձեր փնտռածը, վարժապետին ականցին կարօտը չէ որ կը մրկէ ձեր սիրտը: Պարզապէս ձեր կոր-սուած երիտասարդութեան վերքն է կոտտացողը: Ի՞նչու պիտի ափսոսանք, նստարանին չոր տախ-տակնե՞րը թէ վարժուհիին փոթ փոթ երեսը»:

Ու ա՛լ կը թուեն այն բոլոր զրկանքները, մա-նաւանդ քննութեան չարչարանքները: Առտուն կանուխ ձգել անկողնին ջերմութիւնը եւ իրիկունը ուշ ատեն վերադառնալ:

Թող թուեն որքան որ կ'ուզեն :

Ես ալ իմ կարգիս համրե՞մ այն բոլոր անու-շութիւնները որոնք յատուկ են այդ «չոր նստա-րաններուն»:

Ո՞ր մէկը սակայն: Սորվելու, միշտ դէպի լա-ւին ձգտելու հնարաւորութի՞ւնը, երիտասարդա-կան անկեղծ խանդավառութի՞ւնը, որ յատուկ է դպրոցականին, ուսանողին:

Ի՛նչ կարօտով կը նայիմ յաճախ Գուլ՝ Միշի թափորներուն, իրենց բառով՝ «Մոնոմ»ներուն :

Բոլորը չարաճճի ժպիտով մը, ուրախ, բաց ճակատ, քրքջալով, իրենց մազերը հովին, թեւ թեւի կը յառաջանան անոնք: Ո՞ր երիտասարդին դէմքը այնքան պայծառ է որքան ուսանողին: Ո՞ր պատանին այնքան շիտակ կրնայ նայիլ որքան դպ-րոցականը :

Ուրեմն կորսուած «նախկութիւնը» չէ մեր [illegible] ալ [illegible] այն անհոգ եւ շիտակ շարժումներ, ձգտելու սլացքը որ կ'ոգեւորէ ամբողջ սերունդ-ներ :

Ի՞նչ լաւ եթէ կարենանք հասկնալ եւ գնահատել այս բոլորը:

ՍՕՍԻ

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱՅԷՆ

ԽՄԲ.— Բարեգործականի Նիւ Եորքի կեդրո-նէն ստացանք երկար զեկոյց մը, ներգաղթի հան-գամանքներուն մասին: Այսօրուան համար կ'ար-տատպենք հետեւեալ տեղեկութիւնը (13 Սեպտ).—

Պուլկարահայ գաղութէն չորս կարաւաններով Հայաստան ներգաղթած են 3100 անձեր, որոնք արդէն հասած են հայրենիք: Շոգենաւի կը սպա-սեն դեռ 5—600 հոգի: Մեկնողները, առ հասարակ բարեկեցիկ, իրենց հետ տարած են մեծաքանակ կարասիներու եւ մեքենական գործիքներու խոշոր հակեր: Փոխադրութիւնները կատարուած են մին-չեւ ծովեզերք, պուլկար կառավարութեան կողմէ ձրիաբար տրամադրուած մասնաւոր շոգեկառքե-րով եւ Սով. զինուորական բեռնակառքերով: Կա-ռավարութիւնը ձրի ուտեստեղէն բաժնած է ամէ-նուն, ինչպէս նաեւ կաթ ծերերուն եւ փոքրերուն համար: Պուլկար կառավարութիւնը շատ մեծ բարեացակամութիւն ցոյց տուած է այդ առթիւ, ներգաղթողները զերծ կացուցանելով զինուորա-կան ծառայութենէ եւ մաքսատուրքէ : Մեկնումի տեսարանը եղած է խանդավառող եւ յուզիչ, ող-ջերթի գացած են պուլկար եւ հայ պաշտօնական անձնաւորութիւններ, կատարուած են հայրենա-սիրական ոգեւորիչ բանախօսութիւններ :

ԵԳԻՊՏՈՍԻ դահլիճը վերահաստատուեցաւ նախագահութեամբ Սըտքի փաշայի, որ յայտա-րարեց թէ եգիպտական պատուիրակութիւնը միա-ձայնութեամբ մերժեց Անգլիոյ առաջարկները եւ ինք ալ համաձայն էր: Վէճը պայթեցաւ այն ատեն երբ անդամներէն մէկը պահանջեց անմիջապէս խզել բանակցութիւնները, իսկ երեք հոգի ալ ա-ռաջարկեցին ծանուցագիրը խմբագրել վերջնագրի ձեւով :

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ քուէարկեց երկու նոր օրէնքներ, որոնց համաձայն Ֆրանսա պիտի ունենայ Ֆրանսական Միութեան (գաղթավայրեր) ընդհ. ժողով մը եւ Տնտեսական Խորհուրդ մը, իբրեւ աջակից խորհրդարանին: Առաջին ժողովը պիտի բաղկանայ 240 անդամներէ, որոնց կէսը պիտի ընտրուին գաղթավայրերէն:

ԻՆՉՊԷՍ ՊԻՏԻ ԿԱԽՈՒԻՆ ՑԱՍՆԸՄԷԿ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ

ԲՈՂՈՔԻ ՑՈՅՑԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ կախաղանի մասնագէտներէն քսան հոգի չարաճճիլէ ի վեր կ'աշխատին պատրաստել հիթլէրական դատա-պարտեալներուն կախաղանները: Այժմ ամէն բան պատրաստ է: Լոնտոնի մէջ մասնաւորապէս շին-ուած խեղդկապեր փոխադրուած են Գերմանիա: Գլխաւոր դահիճը պիտի ըլլայ Անգլիոյ դահճապե-տը, Հէնրի Փիըրփոյնթ, 77 տարեկան, միւսները՝ Անգլիացիներ եւ Ամերիկացիներ :

Դատավճիռներուն արձակումէն անմիջապէս վերջ, ամերիկացի պահակները ձեռնակապեր ան-ցընելով դատապարտեալներուն, մէկ մէկ հանեցին իրենց խցիկներէն եւ առաջնորդեցին մասնաւոր սենեակներ, գետնայարկին վրայ: Այնտեղ թոյլ տրուեցաւ որ խօսին իրենց փաստաբաններուն հետ, աղերսագիր տալու համար: Փաստաբանները իրենց փոխանորդներէն բաժնուած էին ճաղա-պակիներով, եւ ամենախիստ միջոցներ ձեռք առ-նուած էին, խափանելու համար փախուստի կամ անձնասպանութեան որ եւ է փորձ: Դատապարտ-եալները կրնան գթութիւն խնդրել մինչեւ շաբաթ: Կ'ըսուի թէ մահապարտները բոլորն ալ կը նախ-ընտրեն գնդակահարուիլ քան թէ կախուիլ: Նախ-կին զօրավար Եոտլի կինը Թախանձագին աղերսա-գիր մը ուղղած է անգլիացի մարաջախտ Մոնթկոմը-րիի, բայց մահապարտը ինք անտարբեր կ'երեւայ: Հանս Ֆրանք, Լեհաստանի երբեմնի կուսակալը, մերժեց ստորագրել աղերսագիրը, իբրեւ, գերմա-նական օրէնքով, փաստաբանները իրաւունք ունին ստորագրելու փոխանորդաբար:

★ Պերլինէն կը հեռագրեն Դշ. օրուան թուա-կանով.— Ամբողջ Գերմանիոյ մէջ ականաւոր քա-ղաքական դէմքեր եւ մամուլի ներկայացուցիչներ ուժգնօրէն կը բողոքեն Շախթի, Ֆոն Փափէնի եւ Ֆրիցչէի անպարտ արձակման դէմ: Պերլինի մէջ ընկերվարականները եւ համայնավարները բաց-օթեայ ժողովներ գումարելով, բանաձեւեր քուէ-արկեցին որոնցմով կը պահանջեն գերմանական դատարաններու յանձնել այդ երեք մարդիկը, դատուելու համար: Երեք հազար հոգի ներկայ էին բոլշեւիկներու սարքած ժողովին, որ տեղի ունե-ցաւ Պերլինի համալսարանին դիմաց, ճիշդ այնտեղ ուր Տօքթ. Կէօպէլս գրքերու խարոյկ մը կը սար-քէր 1933 Մայիսին: Ժողովէն վերջ, Մաքս Ֆէխ-նէր, բոլշեւիկներու առաջին թեկնածուն յառաջի-կայ ընտրութեանց համար, կարդաց բանաձեւ մը [illegible] Փափէնի արձակման դէմ, որովհետեւ ան էր որ 1933ին Հինտէնպուրկը համոզեց Հիթլէրի յանձնե-լու իշխանութիւնը :

Գիւղերը մեծ բազմութիւն մը ցոյցեր կատարեց փողոցներուն մէջ, մահապատիժ պահանջելով բո-լոր դատապարտեալներուն համար: Բազմութիւնը ման կու գար ցուցատախտակներով որոնց վրայ արձանագրուած էին.— «Պատերազմի բոլոր ոճ-րագործները պէտք է կախուին» — «Միլիոնաւոր այրիներ եւ որբեր մահ կը պահանջեն իրենց ամուս-իններուն եւ հայրերուն սպանիչներուն համար». — «Նիւրընպէրկի վճիռը վերջնական չէ. վերջնա-կան վճիռը գերման ժողովուրդը պիտի արձակէ»:

Ընկերվարականներու ժողովին մէջ կին բանա-խօս մը պահանջեց որ դատապարտեալներուն կի-ները նոյնքան չարաչար աշխատին որքան ո՛ եւ է Գերմանուհի: Պերլինի գործարանները տասը վայրկեան դադրեցուցին ամէն աշխատանք, բողո-քելու համար Նիւրընպէրկի վճիռներուն թեթեւու-թեան դէմ :

«ԱՆՊԱՐՏՆԵՐԸ» ԿԸ ՎԱԽՆԱՆ

Նիւրընպէրկէն կը հեռագրեն թէ անպարտ ար-ձակուած երեք բանտարկեալները՝ Շախթ, Ֆոն Փափէն եւ Ֆրիցչէ ահուսարսափի մատնուած են եւ չեն ուզեր բանտէն դուրս ելլել, վախնալով ամ-բոխին վրէժխնդրութենէն: Բանտին դուռը բաց է եւ կրնան ելլել երթալ, բայց չեն ուզեր, մինչեւ որ ապահովութեան անցագիր մը չստանան: Ամե-րիկացի բանտապետը չի կրնար ոչ դուրս հանել, ոչ ալ պահանջուած թուղթը տալ: Ֆոն Փափէն կ'ուզէ անգլիական շրջանը երթալ, Շախթ՝ մնալ ամերիկեան շրջանին մէջ, իսկ երրորդը՝ Համ-պուրկ մեկնիլ ուր իր բնակարանը քանդուած է: Որ եւ է յոյս չկայ որ Դաշնակիցները արտօնեն ար-տասահման երթալու:

★ Մոսկուայի թերթերը կը քննադատեն տըր-ուած վճիռները, իբրեւ շատ մեղմ եւ դիտել կու տան թէ Միջազգային Ատեանը «շատ ծանր սխալ մը» գործեց, ոճրապարտ կազմակերպութիւններ չհռչակելով հիթլէրական կառավարութիւնը եւ սպարապետութիւնը :

Ֆրանսայի ձախակողմեան հոսանքներն ալ ուժգնօրէն կը բողոքեն տրուած վճիռներուն դէմ: Le Populaire, ընկերվարական պաշտօնաթերթը, դատավճիռը կը նկատէ «անարգանք մը մարդկա-յին խղճին դէմ»: Front National «խայտառակու-թիւն» կը կոչէ տրուած վճիռները, նոյնքան խոշոր

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

«ԴԱՇՆԱԿ ԼՈՒԾԸ, ՇԷՖԵՐ ՈՒ ՇԱՐՔԱՅԻՆՆԵՐ»

Մեր օրերուն, հայ լրագրութիւնը դուրս ելած է իր կոչումի եւ պարտականութեան սահմաններէն, դարձած է անպարարտութիւն, բարոյական եւ մտաւոր չարաչահութիւն.«Չէ՞ք հաւատար։ Առանց կանխակալ կարծիքի, առանց նախապաշարումի, առէք մեր հակառակորդ թերթերը, առանց կարդալու իսկ, նայեցէք խորագիրներուն, եւ պիտի համոզուիք մեր ըսածին։ Պիտի համոզուիք, վըստահ ենք, Դաշնակցական ըլլաք թէ Հնչակեան, Ռամկավար թէ Համայնավար, բաւական է, որ հակադաշնակցական թոյնը իր ամբողջութեամբ ներգործած չըլլայ ձեր վրայ։

Դաշնակցութեան դէմ Թուղթ մրոտելը այս օրերու նորոյթն է։ Առտուն արթնցողը «տօքի վրայ յօդուածագրութիւն» կը փորձէ. (ականջը խօսի Նարդունիին), բաւական է որ գործածէ քանի մը սովորական տարազներ, բաւական է, որ Դաշնակ լուծը տեսնէ գաղութահայութեան վրայ, կամ Դաշնակ շարքայիններ յաւրիներութմբիրէն զգաստութեան եկած, ամբաստանութեան աթոռին վրայ նստեցնեն իրենց «Շէֆերը»։

Այսքանը բաւական է արդէն, այս բացատրութիւններով յօդուածը կ'ըլլայ կատարեալ, կ'ըլլայ յառաջդիմական եւ մանաւանդ Հայաստանեան։ Լեզու, ոճ, առողջ գաղափար, արտայայտութիւն եւ ճաշակ աւելորդ են, յետադիմական եւ հակա-Հայաստանեան։

«Դաշնակ լուծը»։ Ահա «յառաջդիմական» մամուլի զգայացունց գիւտերէն մէկը։ Մեր կեանքին ու բարքերուն անտեղեակ օտար ընթերցող մը պիտի կարծէր, որ հարցը ցարական, Թրքական կամ այլ բռնատէրութեան մը մասին է. թերեւս մտածէր, որ կը գտնուի միջնադարեան բռնապետական վարչակարգի մը առջեւ, բազմութիւններ, անխնայ կը տրորուին անարգ լուծի մը տակ, գուցէ երեւակայէր Ասորա-Բաբելական դարերը եւ կամ Սասանեան արքաները։

«Դաշնակ լուծը»։ Եթէ պահ մը մտածենք, որ հակառակորդ մամուլի ներկայացուցիչները անկեղծ են իրենց արտայայտութեանց մէջ, անմիջապէս պիտի խորհինք, որ անոնք ոչ միայն բացարձակ տգէտներ են, այլեւ յիմարանոց երթալիք հիւանդներ։ Եւ որովհետեւ վստահ ենք, որ յիմարներ չեն անոնք, ապա ուրեմն կը հասնինք միւս[illegible] որ մտքի ու բարոյականի չարաչահներ են անոնք եւ առանց մտաւորականի խղճահարութեան, անպարկեշտ կերպով կը փորձեն մոլորցնել իրենց ընթերցողները։

Մտքի մարդու, եւ մանաւանդ լրագրողի ամէնէն կարեւոր առաքինութիւններէն մէկը պարկեշտութիւնն է։ Սեւ շուկայի վաճառորդին չարաչահութիւնը կիսաքաղց կը պահէ աշխատաւոր բազմութիւնը, կը քանդէ երկրին տնտեսութիւնը, իսկ միամիտ ընթերցողներու միտքերը սեւ շուկայի վերածողները կը խորտակեն մարդկային բարոյականը, սուտի ու խաբէութեան կը վարժեցնեն միամիտ բազմութիւնները։ Գիտակցօրէն սուտ կը սերմանեն, անբարոյութիւն հնձելու համար։

«Շէֆ» ու «Շարքային»։ «Յառաջդիմական» մամուլի չնաշխարհիկ գիւտերն են ասոնք։ Դաշնակցութիւնը շէֆեր ունի, քանի մը տասնեակ բռնակալներ, որոնք բրտօրէն կ'իշխեն իրենց շարքայիններուն վրայ։ Եւ հիմա, այդ «շարքայինները» զգաստութեան եկած, որպէս դատախազ կ'ամբաստանեն իրենց նախկին ղեկավարները։ Տեսա՞ք պարկեշտ լրագրողի ախտաճանաչումը. տեսա՞ք ազատ կեանքի, ազատ ընտրութեան վարժուած մարդու զայրոյթին արտայայտութիւնը։

Դուք կը կարծէք, որ այս մտքերը յայտնողները չե՞ն կարդացած Դաշնակցութեան կանոնագիրը կամ չե՞ն լսած Դաշնակցութեան համբաւաւոր ժողովրդավարութեան մասին. չե՞ն գիտեր, որ Դաշնակցական ընկերութիւնը աւելի բարձր է, աւելի մտերիմ քան ո'եւէ ընտանեկան կազմակերպութիւն։ Կը կարծէք, որ «Յառաջդիմական» մամուլի ներկայացուցիչները չե՞ն գիտեր, որ Դաշնակցութեան մէջ շէֆեր չկան. այլ կան ընկերներ, կամ կանոնագրով ընտրուած մարմիններ եւ գիտակից ընտրողներ։ Գիտե՛ն, շատ լաւ գիտեն այս բոլորը. բայց գիտակցօրէն կը խեղաթիւրեն, կը ստեն, որովհետեւ մտքի ու բարոյականի չարաչահներ են բոլորն ալ։

Անոնք լաւ գիտեն, որ այդ ժողովրդավարութիւնը, այդ ընկերական ջերմ մթնոլորտը, որոնց անունով կը խօսին, գոյութիւն ունի միայն Դաշնակցութեան մէջ։ Լաւ գիտեն, որ մեր կանոնագիրը յստակօրէն բնորոշած է Դաշնակցական ընկերներու փոխյարաբերութիւնը, ինչպէս նաեւ անոնց պարտականութեանց եւ իրաւունքի սահմանները։ Գիտեն, բայց գիտակցօրէն կը ստեն, որովհետեւ մտաւորական մարդու պարկեշտութիւնը կը պակսի իրենց քով։

Իւրաքանչիւր Մարմին, որ կ'ընտրուի Դաշնակցութեան մէջ, ենթակայ է զինքը ընտրող ժողովին, եւ կը գործէ կանոնագրին գծած սահմաններով ու որոշ ժամանակի մը համար։ Իւրաքանչիւր ընկեր ազատ է խիստ քննութեան ենթարկելու իր ընտրած Մարմինին գործունէութիւնը, ազատ է գնահատելու կամ, ի հարկին քննադատելու զայն։ Ասոնք սովորական բաներ են Դաշնակցական անհատներու համար, բայց անսովոր՝ մեզմէ դուրս գտնուող ղանդուածներուն ։

Շէֆերու եւ շարքայիններու դրութիւնը յատուկ է մեր հակառակորդ կուսակցութեանց, որոնց վարիչները կը նշանակուին վերէն, յաճախ օտարներէն, առանց շարքայիններուն գիտակցութեան եւ որոնց կամքը վճիռ է եւ օրէնք։ Վարչական այս սիսթեմը խորթ է Դաշնակցութեան, անհաղորդ է հայ ժողովուրդի ազատատենչ ոգիին։ Եւ ասիկա չէ՞ արդեօք գլխաւոր գաղտնիքներէն մէկը՝ Դաշնակցութեան կենսունակութեան։

Դաշնակցական «Շէ՞ֆ» էր սքանչելի Քրիստափորը, որ ռումբը ձեռքը, բզկտուած մարմինով ինկաւ Վիտօշի լանջին։ Նոյն «Շէֆ»երէ՞ն էր որբացած Բարկէն Սիւնին, որ բոցավառուած նահատակուեցաւ Պանք Օթօմանի սանդուղներուն վրայ. «Շէ՞ֆ» էր Ռոստոմը, որ գիշերները, գաղտագողի՝ աշակերտներուն կօշիկները կը կարկտէր, «Շէ՞ֆ» էր Զաւարեանը, որ վտատակարեկ, յանկարծամահ եղաւ Պոլսոյ սալայատակներուն վրայ։ «Շէֆ»ե՞ր էին Տէրվիշը, Հրայրն ու Սեբաստացի Ռազմիկը, Զաւրեան ու Տէր Դաւթեան բժիշկները եւ հոյլը բոլոր անձնուրացներուն, որոնք միայն զրկանք ու տառապանք կրեցին հայ ժողովուրդի ազատագրութեան փշոտ ճամբաներուն վրայ։

Դաշնակցական մարդու բարոյականը թոյլ չի տար մեզի, յիշելու նաեւ ապրող վկաները, տալ անունները այն «շէֆ»երուն, որոնք կամովին եւ առանց տրտունջի ուրացած են խաղաղ կեանքի բոլոր հաճոյքները, որոնք իրենց կեանքը դարձուցած են մշտական գողգոթայ մեր աշխատասէր ժողովուրդին երջանիկ ապագայ մը ապահովելու համար։

ՎԱՀԷ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(Արեւելք)

Հայաշատ շրջան մը իր գործերով

Ճամբորդութեանս ընթացքին փափաքեցայ քանի մը օր ալ Մարսէյլի արեւը վայելել։ Այցելեցի Փրատոյի Մայր Եկեղեցին, մանրանկարը էջմիածնի Մայր Տաճարին, շինուած ճարտարապետ Գ. Թահթաճեանի կողմէ, հանգուցեալ Գ. Վ. Խօրասանճեանի նուիրատուութեամբ։

Մտադրած էի հանդիպիլ նաեւ արուարձաններ ու առաջին հերթին հանրակառք նստելով կը բարձրանամ Փօմոն։ Օրը կիրակի է, խումբ խումբ կիներ կը քալեն միեւնոյն ուղղութեամբ. ինքնաբերաբար ես ալ կը հետեւիմ անոնց, ու ահա ինքզինքս կը գտնեմ Հայոց մատուռին բակը, ուր խումբ մը երախաներ կը զուարճանան մանկական անմեղութեամբ։ Ձախ կողմս նորակառոյց ընդարձակ սրահ մը ամբողջովին քարուկիր։ Գաւիթին մէջ պատին փակցուած չորս փոքր սեղանի ձեւով տախտակներ զետեղուած են որոնց վրայ փռուած ծածկոցներէն կը գուշակեմ թէ պնակի համար են։ Մօտենալով կը կարդամ, Իրերօգնութեան Մարմին, Աղքատախնամ, Հայ Կապոյտ Խաչ, Հայ Կարմիր Խաչ։ Կը հանդիպիմ Թաղական խորհուրդի անդամներուն եւ ատենապետ Տօքթ. Յովհաննէս Փափազեանի, եւ ահա զրոյց մը.—

—Թաղ. Խորհուրդը քանի՞ տարի է որ կը պաշտօնավարէ։

— 1942 Սեպտ. 6էն իվեր։ Կազմը նշանակուած է, վաւերացուած Ազգ. Կեդր. Վարչութեան եւ կառավարութեան կողմէ։ Անդամները՝ Գ.Գ. Միհրան Անդրէասեան, Յ. Արզարեան, Յրթ. Նիկողոսեան, Յովհ. Տէօքմէճեան, Սամուէլ Աշրաֆեան եւ Սուրէն Մուշկամպարեան։

— Նախորդ Թաղ. Խորհուրդէն գոյք կամ գումար փոխանցուա՞ծ է ձեզի։

— Մեր պաշտօնի անցնելէն քանի մը ամիս վերջ միայն մեզի յանձնուած է չորս հազար Ֆրք։

— Չորս տարուան մէջ քանի՞ հազար ֆրանք կրցաք խնայել ։

— Մօտաւորապէս 450.000 Ֆրանք։

— Վճարովի պաշտօնեայ ունի՞ք։

— Երեք վճարովի պաշտօնեաներ ունինք, — քահանայ, (Սահակ քհն. Շամլեան, առժամեայ), դպրապետ-քարտուղար, Գ. Լեւոն Ճէրահեան, լուսարար Հաճի Յակոբ աղա Կորկոտեան։

— Որո՞նք են ձեր հասոյթի գլխաւոր աղբիւրները։

— Կրօնական ծիսակատարութիւններէ (մկրցած հասոյթ, ինչպէս նաեւ սրտաբուխ նուէրներ (իւղագին, մոմագին) եւայլն։

— Ո՞վ է եկեղեցւոյ իրաւական տէրը։

— Կրօնական Ընկերակցութիւնը, համաձայն տեղական օրէնքներու։

— Քանի՞ տուն Հայ կը հաշուէք շրջանին մէջ։

— Երբ պաշտօնի ձեռնարկեցինք, մեր միակ մտահոգութիւնը եղաւ մարդահամար մը կազմել, (առաջինը Ֆրանսահայ մեր գաղութին համար)։ Ունինք մօտաւորապէս 800 ընտանիք, հաշուելով նաեւ մեր աւետարանական եւ կաթոլիկ եղբայրները։

— Ինչպէ՞ս է ձեր յարաբերութիւնը անոնց հետ։

— Միշտ սիրալիր։ Երբ որեւէ ազգ. տօնակատարութեան հրաւիրենք, սիրով կը մասնակցին։

— Ձեր պաշտօնավարութեան շրջանին քանի՞ ծնունդ, ամուսնութիւն եւ մահ պատահած են։

— 221 ծնունդ, 51 ամուսնութիւն, 186 մահ։

— Ուրիշ ի՞նչ հանրային մարմիններ կան ձեր շրջանին մէջ։

— Բացի կուսակցութիւններէն, մեր շրջանին մէջ կան հետեւեալ մարմինները, — Ֆր. Կապոյտ Խաչ, Իրերօգնութեան Մարմին մը (մեզմէ ծնունդ առած), Նոր Սերունդ, Երիտասարդաց Միութիւն, Կարմիր Խաչ, Քնար երգչախումբ, Հայ Սկաուտներ, Հ.Մ.Ը.Մ., Շանթ թատերախումբ, Կապոյտ Խաչի Սանուհիներ, Հ.Ա.Ը.Մ. մասնաճիւղ մը եւ մեր եկեղեցւոյ Դպրաց դասը։

— Ինչպէ՞ս են ձեր փոխադարձ յարաբերութիւնները։

— Մեր յարաբերութիւնները եղած են միշտ պաշտօնական եւ շիտակ։

— Այս նորաշէն սրահը ինչի՞ պիտի ծառայէ։

— Մեր պաշտօնի գլուխ գալէն ի վեր, հիմնական մտահոգութիւն մը ունեցած ենք,— հաստատել դպրոց՝ մը։ Այս ընդարձակ սրահը պիտի ծառայէ ատոր. յուր օրերը դպրոց-մանկապարտէզ, իրիկունները հաւաքատեղի զանազան մշակութային միութեանց։ Իբրեւ հասութաբեր միակ կալուածը եկեղեցւոյ վարձու պիտի տրուի, վճարովի ուածը եկեղեցւոյ՝ վարձու պիտի տրուի, վճարովի մուտք ունեցող հաւաքոյթներու, ինչպէս նաեւ նշանտուքի, հարսնիքի, թատրոն, եւն.։

— Սրահի շինութեան ծախքը որքա՞ն է։

— Ութ հարիւր քսան հազար Ֆրանք։

— Ի՞նչպէս կրցաք հայթայթել այդ գումարը։

— Ինչպէս ըսի, ծիսակատարութիւններէ գոյացած էր ուրեմն մօտաւորապէս 450.000 Ֆրք, իսկ մնացեալ մասը հայթայթած ենք ժողովրդային հանգանակութեամբ։ Զմոռնամ ըսել որ 1943 մարտին ալ այս խորհրդարանի շէնքը շինել տուինք, ժողովրդային հանգանակութեամբ, առանց սանթիմ ունենալու։ Գալով ներկայ դպրոց-սրահին շինութեան, ատիկա արդիւնքն է թաղեցիներէն Գ. Օննիկ Դաւիթեանի ([illegible]) քաջալերութեան։ Ան մինչեւ անգամ ցանկութիւն յայտնեց 300.000 Ֆրանքի գումար մը տրամադրելու, սակայն Թաղ. Խորհուրդը, վստահ ժողովրդային լայն աջակցութեան, հարկ չտեսաւ, որով Գ. Դաւ-[illegible] միայն 50.000 Ֆրանք։

— Սրահին շինութեան համար, ձեր կողքին ուրիշ օժանդակող կազմակերպութիւններ կա՞ն։

— Միայն Ֆր. Կապոյտ Խաչի վարչութիւնն էր որ 5000 ֆրանքով իր մասնակցութիւնը բերաւ, ուրիշ կազմակերպութիւններ տակաւին չեն սատարած։

— Ինչո՞ւ չէք պատասխաներ Թաղականութեան եւ ձեզի դէմ մղուած գրաւոր եւ հրապարակային պայքարին։

— Անհատական խնդիրներով չենք զբաղիր։ Եթէ պայքարը Թաղականութեան գործունէութեան դէմ է, կը ձգենք զայն մեր վերին մարմիններուն։ Հարաւ. Ֆրանսայի Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնը եւ մեր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը որեւէ ատեն կրնան քննել մեր հաշիւներն ու պատասխանատուութեան կանչել մեզ։ Յետոյ, կայ մեր գործը, այս գեղեցիկ դպրոց-սրահը։

— Ե՞րբ կը յուսաք բանալ մանկապարտէզը։

— Անմիջապէս որ շէնքին կահաւորումը լրանայ, մտադրած ենք բանալ մանկապարտէզը եւ օգտագործել սրահը, զանազան ազգային ձեռնարկներու համար ։

— Ի՞նչ բանի պիտի յատկացուին սրահին հասոյթները։

— Թաղական Խորհուրդը մտադիր է հասոյթները յատկացնել դպրոցին եւ հարիւրին տրոշ գումար մըն ալ Ներգաղթի Ֆոնտին։

— Վերջին հարցում մը,— կրթական ծրագիր մը ունի՞ք արդեօք։

— Թաղականութիւնս մտադրած է Հոգաբարձութիւն մը կազմել, եւ անոր հետ համախորհուրդ պատրաստել կրթական ծրագիրը։

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ԴԷՊՔ ՄԸ

Լօզաննէն կը գրեն մեզի.—

Պոլսէն հասած ճամբորդներ կը պատմեն թէ Պիրէօսի մէջ ոստիկանութիւնը չէ թոյլատրած որ Հայերը շոգենաւէն դուրս ելլեն, Աթէնք այցելելու համար մէկ - երկու ժամ։

Թրքական անցագրով այս Հայերէն անոնք որոնց անունը «եան»ով կը վերջանար, մերժումի հանդիպած են, իսկ այն Հայերը որոնք թրքացած անուններ կը կրեն, կրցած են ցամաք ելլել ։ Յոյն կին մը որ ամուսնացած է Հայու մը հետ եւ «եան» վերջացող անուն մը կը կրէ, չէ կրցած ցամաք ելլել, նկատուելով որպէս Հայ ։

Անցագիրներու քննութեան պաշտօնեան նոյն իսկ մեղադրած է յոյն կինը, Հայու մը հետ ամուսնացած ըլլալուն համար ։

Այգեգործութիւնը Հայաստանի մէջ

ԽՄԲ.— «Սովետական Հայաստան» ամսագրի վերջին թիւէն՝ մեր նայերէնով.—

Հայաստանի մէջ խորհրդային իշխանութեան հաստատուելէն վերջ, երկրին ընդհանուր տնտեսական եւ մշակութային վերելքին հետ մեծ թափ են առացեր այգեգործութիւնը եւ պտղաբուծութիւնը։

Այժմ Հայաստանի խաղողի այգիներու տարածութիւնը հասած է աւելի քան 20 հազար հեկտարի, նոյնքան ալ պտղատու այգիներու տարածութիւնը։ Այսպէսով խաղողի այգիներու տարածութիւնը աճած է հինգ անգամ, իսկ պտղատու այգիներունը 13—14 անգամ։

Չորրորդ հնգամեակին տնկուելիք խաղողի եւ պտղատու այգիներու տարածութիւնը երեք անգամ աւելի է քան՝ խորհրդայնացումէն առաջ ամբողջ այգիներու տարածութիւնը։

Այգեգործութեան եւ պտղաբուծութեան զարգացման գործը սերտ կերպով կապուած է մեր երկրի ոռոգման հզօր աշխատանքներու հետ։

Թալինի ջրանցքը պիտի ոռոգէ գեղատեսիլ Արագածի հարաւային լանջերուն ինկած եւ դէպի Արարատեան դաշտը տարածուող 31 հազար հեկտար բոլորովին խոպան, ամայի տարածութիւններ։ Ներքին Զանգուի ջրանքը պիտի ոռոգէ 5000 հեկտար տարածութիւն էջմիածնի եւ Զանգիբասարի շրջանները։ Ասկէ զատ ջրանցքի կառուցումը պիտի ազատէ Քասախ գետի ջուրին մէկ մասը որով այժմ կը ջրուին էջմիածնի հողերը։

Այսպէսով կարելի պիտի ըլլայ Աշտարակի շրջանին մէջ ոռոգել նոր տարածութիւններ։ Գառնիի ջրանցքի կառուցումով ոռոգելի կը դառնան 700 հեկտար նոր հողեր։

Նորքի ջրանցքը կ'ապահովէ Երեւանի շրջակայքի եւ Արտաշատի շրջանի 2000 հեկտար նոր հողերու ոռոգումը։ Կոտայքի շրջանը կառուցուելիք շարք մը ջրհան կայաններ Զանգուի ջուրով պիտի ոռոգեն 1200 հեկտար տարածութիւն։ Լոռիի ջրանցքը պիտի ոռոգէ 4000 հեկտար հող։ Պիտի չորցուին պատմական Խոր Վիրապէն ոչ հեռու Վեդիի եւ Նախիջեւանի մէջտեղ Արաքսի ափերուն վրայ գտնուող անապատը եւ ճախճախուտները։ Այս ոռոգումներու կազմակերպումով ծաղկուն այգիներու կը վերածուի 5000 հեկտար տարածութիւն։

Այս ոռոգելի տարածութիւններու հիմնական մասը պիտի օգտագործուի խաղողի եւ պտղատու ծառերու նոր տնկումներու համար։

Այսպէսով չորրորդ հնգամեակի ընթացքին հանրապետութեան կոլխոզները պիտի կարենան տնկել, 10.500 հեկտար խաղողի եւ 10.000 հեկտար պտղատու այգիներ։

1950ին, հնգամեակին վերջը, խաղողի այգիներու տարածութիւնը հանրապետութեան կոլխոզներու մէջ պիտի հասնի 26.000 հեկտարի, իսկ պտղատու այգիները կրկնապատկուելու են։

Այգետնկումներու անհրաժեշտ թափերը ապահովելու համար ամէն տարի պիտի հիմնուին 250 հեկտար խաղողի եւ պտղատու ծառերու տնկարաններ։

Նախապէս այգեգործութիւնը զարգացած էր Արարատեան դաշտի մէջ եւ միւս շրջանները, ցածդիրք ունեցող վայրերու մէջ։ Հայաստանի լեռնային շրջանները մասնաւորաբար ծառազուրկ էին։ Խորհրդայնացումէն վերջ յատուկ ուշադրութիւն դարձուած է այդ լեռնային շրջաններու պտղաբուծութիւնը եւ այգեգործութիւնը զարգացնելու համար։

Շնորհիւ ռուս մեծ գիտնական Միչուրինի ձեռք առած միջոցներուն կարելի եղաւ ծովի մակերեսէն 2000 մեթր բարձրութեան վրայ, Կոտայքի, Թալինի, Սիսիանի, Սպիտակի շրջանները, Լենինականի բարձրաւանդակի վրայ, Սեւանի աւազանի շուրջ, Լոռիի շրջանները եւ ուրիշ տեղեր հարիւրաւոր հեկտար պտղատու այգիներ տնկել։

Խաղողի մշակումը մեծ չափով պիտի զարգանայ մեր նախալեռնային շրջաններու մէջ, թէ՛ սեղանի լաւ տեսակ գինիներու եւ թէ շամփանիայի արտադրութեան համար լայն կեդրոններ պիտի հաստատուին։

Մասնաւոր ուշադրութիւն պիտի դարձնեն թզենիի, նռենիի, նշենիի, ընկուզենիի եւ ճափոնական արմաւի զարգացման համար, որոնք պիտի մշակուին Ալավերդիի, Նոյեմբերեանի, Իջեւանի, Շամշադինի, Միկոյեանի, Ղափանի եւ Մեղրիի շրջաններուն մէջ։

Մշակելի տարածութեանց ընդարձակութեան հետ պիտի բարձրանան արտադրութեանց որակը եւ բերքը։

Խաղողի եւ պտղատու այգիներու տնկարանները ամէն տարի մեր երկրին պիտի տան տեղական եւ եւրոպական լաւագոյն տեսակներու միլիոնաւոր տնկիներ։ Հայաստանի Ոսկեյակինթ, Կանաչկենի, Ազատենի, Երեւան, Նազելի եւ ուրիշ տեսակի խաղողի լաւագոյն փոփոխակներու հետ պիտի զարգանան իտալական Ալեատիկօն, ֆրանսական այն տեսակները որոնցմէ կ'արտադրուին «Գուրկոյն», «Գոռտօ» եւն. գինիները, ինչպէս եւ Վրաստանի «Կախէթի» եւ Ատրպատականի «Թաւրիզենի» եւն. տեսակներու խաղողները։ Այս հիման վրայ պիտի հաստատուին գինիի, կոնեակի պահածոյ արդիւնաբերութեան տասնեակ գործարաններ՝ Օշականի, Նոյեմբերեանի, Քանաքեռի, Արազդայեանի, Թալինի, Լենինականի եւն. մէջ։ Հնգամեակի վերջը գինիներուարտադրութիւնը պիտի բարձրանայ երկու միլիոն դեկալիտրի։

Շնորհիւ գիտական եւ մեքենական միջոցներու, կարելի պիտի ըլլայ խաղողի բերքը 70 կենդինարէն հասցնել 80ի, իսկ պտղատու այգիներունը՝ 50—60 կենդինարի։

Այս հնգամեայ ծրագրին գործադրութեան համար պիտի աշխատին հարիւրաւոր մասնագէտներ, — գիւղատնտես, մեքենագէտ եւն։

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

«Ազգայինճի»ն...

Չեմ կարծեր որ ու «ճի» մասնիկը՝ համաձայն մեր երբեմնի հարեւաններուն լեզուին, ձեզ մղէ անել իբր ազգը ծախող։

Մեր մէջ «ազգայինճի»ն այն է որ, առանց թունդ ազգասէր ըլլալու, Ազգով կը զբաղի, անով կ'օրօրուի եւ զայն նիւթ կ'առնէ՝ ուր կամ ինչ բանի վրայ ըլլայ խօսակցութիւնը։

«Ազգայինճի»ն երբ առտուն տանը դռնէն դուրս ելլէ, դեռ խաչը չհանած, խաչը կը հանէ իր սահմանափակ գիտելիքները առաջին դէմը ելլողին, հոգ չէ թէ ան... Ներգաղթի յանձնախումբէն մէկ անդամն ըլլայ։

«Ազգայինճի»ն շատ անգամ հռետոր մը չէ, բայց երբ բերանը բանայ, այնքան կը յուզուի ու կը յուզէ ունկնդիրը, որ այս վերջինը հարկ կը զատէ մօտակայ պիւթռօ մը քաշուիլ ու հոն զովացուցիչ ըմպելի մը հրամցնել մարդուկին, ի քաջալերութիւն անոր ազգասիրութեան։

«Ազգայինճի»ն իր պատկանած եւ զովաբանած ազգին անցեալին վրայ մանանեխի չափ բան չի գիտեր, ոչ ալ իր հոմաւոր եւ սահմանափակ միտքը կրնայ գուշակութիւններ ընել ապագային վրայ, այլ միայն ներկայով կը զբաղի, երբ պաշար ունենալով քանի մը լողաց լուրեր, կէս իրական, կէս յերիւրածոյ։

«Ազգայինճի»ն եթէ բախտը եւ պատեհութիւնը չունենայ օրուան մէջ իր ունակութիւնը փորձելու, իրիկունը տուն հասնելուն կնոջը, եթէ ան զբաղած է՝ զոքանչ մօրը, զաւակներուն, վերջապէս զբացիին femme de ménageին դէմը կ'անցնի բացատրելու համար ազգին շարժումը, Ներգաղթին կարեւորութիւնը եւ այլ պարտականութիւններ։

Ճաշարանը դիմացն իսկ ըլլայ, «ազգայինճի»ն այնքան կը տարուի, կը վերանայ ու կը տաքնայ իբրեւ ազգին բարօրութեան նախաձեռնողիր մէկ անհատը, որ կը մոռնայ ամէն բան, այսինքն ստամոքսին բողոքը։

Ազգասէրին եւ «ազգայինճի»ին տարբերութիւնը այն է որ առաջինը ազգին կը մօտենայ քսակով լեցուն, իսկ երկրորդը՝ լոկ շարժելով լեզուն։

Իր յանկերգը՝ երկու բառեր,— «ընելու է», «ըլլալու է»։

Ազգին հանդէպ իրենց ընթացքով ծանօթ անտարբերներու հասցէին լուտանքներ կ'արձակէ, կ'այպանէ հարուստները, նորերը եւ հիները, իսկ երբ երկու ԱԶԳԱՍԷՐ անհատ իրեն դիմեն չորս զաւակներով որբեւայրի հայ տիկնոջ մը նիւթական օգնութիւն մը ընելու համար... լեզուն որչափ բանուկ՝ ափսո՜ս ձեռքը ձախլիկ է։

Ազգասէրը երբ չոգենաւ կը նստի Հայրենիքի սիրով ու թաշկինակը կը ճօճէ ուրախութեան արցունքը աչքին, վարը քարափին վրայ «ազգայինճի»ին մօտը կեցողին կը դառնայ ու կ'ըսէ.

— Ասոնք ալ թող երթան, աՑԼԷ չունինք ...

ԼԻԼԱ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԽԱՌՆԱՐԱՆ, ճշմարտասքօղ ծիծաղներ։ Գրեց՝ Վարդան Եղիշէեան։ Գին 150 ֆրանք։ Դիմել գրատուն Մ. Պարսամեան, 46 rue Richer, Paris (9):

ՅՈՒՍԱԲԵՐ, գրական, գեղարուեստական եւ գիտական բաժին Գ. տարի թիւ 2. (13 Սեպտ. 1946): 32 էջ, պատկերազարդ։ Հասցէ.— B. P. 868, Le Caire (Egypte):

Է՜Յ ԴՈՒ ՋԱՀԵԼ, ԵՒ ՈՒՌԻՆԵՐԻ ՏԱԿ. խօսք Աւ. Իսահակեանի, երաժշտութիւն Լ. Գրիգորեանի. Թէհրան, 1946։ Գին մէկ տոլար։

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ

Կարճ գրել տեղական հանդէսներու նկարագրութիւնները եւ ժողովի հրաւէրները։ Յստակ գրել, թուղթին մէկ էջին վրայ եւ մելանով։

Օրը օրին հաղորդել կարեւոր դէպքերը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Գիւղացիները՝ եկող հիւրերու կամ անցորդներու համար՝ ճամբեքամ չունին, եւ իրօք, երկու կիներ եւ երկու այրեր իրենց հետ՝ մօտեցան իրեն։ Բարեւ տուին եւ առին ու նստան աղբիւրին վրայ՝ բացուած ուռին տակ։

Իպնը Ճաֆար այնպէս կարծեց թէ, աւելի տարէցները այր եւ կին են, իսկ երիտասարդները՝ իրենց տղան ու հարսը։

Սովորութենէ դուրս բաներ էին, Իպնը Ճաֆարի համար, այդ օրուան զուարթ կատակները։

Մարդիկը եւ տարէց կինը զացին կենդանիներուն կեր տալու եւ Շէրիֆէ սկսաւ իր կիսատ մնացած լուացքը լրացնել։

— Կայտառ եւ աշխոյժ ամուսին ունիք, ինչպէս կ'երեւայ, ըսաւ Իպնը Ճաֆար։

— Մեր մշակն է, պատասխանեց Շէրիֆէ, ես չեմ ամուսնացած։

— Բայց դուք ամուսնանալու տարիքը կ'անցընէք եւ ձեր գեղեցկութիւնը կը թառամի առանց պարունի։

Շէրիֆէ չփկնեցաւ։ Աւելի առաքինութեան նշան կար իր դէմքին վրայ քան ամօթխածութեան, եւ իր լաթերը հաւաքելով՝ ուղղուեցաւ դէպի տուն։

×

Սիւլէյման Իպնը Ճաֆար, կարծես հոգեփոխութեան մը ենթակայ, մտածեց պահ մը։ Իր աչքին առջեւ եկան հօրը եւ մօրը թախանձանքները։ Ականջը կը լսէր՝ կարծես երէկ ըլլար, երբ՝ իր մայրը կ'ըսէր.— «Քեզի համար հուրի մելէք մը կը գտնեմ, ինչ երկրէ ալ որ ըլլայ։ Քալելով կ'երթամ եւ, անուշ բեռան մը պէս՝ ուսովս կը բերեմ, միայն դուն ընտրէ քու սրտիդ տիրածը»։

Իպնը Ճաֆար, այդ իրիկունը անոնց հետ ճաշեց եւ հակառակ անոնց պնդումներուն որ հոն գիշերէ, թամբեց իր ձին, ճամբայ ելաւ, ժամ առաջ տուն հասնելու մտադրութեամբ։

Ձիով ժամ մը տեւող այդ ճամբան կ'ուզէր որ չուտ-հատնէր եւ երթար իր մօրը բանալու՝ նետահար սիրար ուպէսպի «հուրի մելէքը» իրեն կնութեան բերէր։

Կը չափէր այն երջանկութիւնը որով լեցուն էր հիմակ իր սիրտը։ Երբեմն-առաջապով՝ աչքին առջեւ կ'ուրուագծուէր Շէյխ Ապտիւրահմանի ակնածանք առթող դէմքը, անոր փառաւոր մօրուքը, եւ միաժամանակ ականջին մէջ կը լսէր անոր ձայնը, «այն կինը որուն պէտք է կապես օր մը քու կեանքդ, դեռ օրօրոցի մէջ պառկած է»։ Բայց չէ՞ որ ինք սպանած էր այդ հէք աղջիկը եւ հիմա, փոխանակ «մօրը ԱՆԱՆինէրուն տակ հասակ նետելու», որդերը կը կրծեն անոր աղածրի ոսկորները։

Ճիշդ չէր ուրեմն Շէյխին գուշակութիւնը։ Ինք հիմա գտած էր «հուրի մելէք»ը, եւ եթէ նոյն իսկ մէկ օր ապրէր անոր հետ, կը նախընտրէր մեռնիլ անոր թեւերուն մէջ՝ քան թէ քաշկռտէր այս կեանքը, ցաւի եւ հարամի տակ։

Տուն հասան այս մտածումներէն չըթայուած։ Արթնցուց իր յուսաբեկ մայրը։ Անոր տուաւ ամէնէն խանդակաթ որդիական համբոյրը եւ պատմեց՝ տեսիլքի նման այս իրականութիւնը, գերագոյն խնդրանքով մը, և յայտնեց այդ «հուրի մելէքին» հետ ամուսնանալու ցանկութիւնը։

Մայրը ոչ մէկ հարցափորձ ըրաւ, թողուց որ տասնեւեօթը տարիներու լռութիւնը ճաճանչաւորուէր իր զաւակին աչքերուն մէջ, չրախն այն լոյսին առջեւ, որուն տմոյն բոցը՝ խաւարի մը չափ մութ կ'երեւար իր զաւակին աչքերուն բոցին առջեւ։

Յաջորդ օրը՝ մայրը ճամբայ ելաւ դէպի այդ յոյսի եւ լոյսի աղբիւրը՝ որուն կարկաչները կը լսէր իր զաւկին բերնէն թռչող բառերուն պէս, եւ հրաշքի մը չափ պայծառ եւ կենսատու արեւ մը պիտի չողար իր տունէն ներս։

Ուխտած էր։ Քալելով պիտի կտրէր այդ ճամբան՝ որքան ալ երկար ըլլար։ Ալլահը կրնայ իրեն ոյժ տալ եւ այդ ճամբան աղօթքով պէտք էր օծել, մինչեւ Թէլհաֆըր գիւղը, ուր կը սպասէ դեռ իր զաւակին երազներու փէրին։

Առաւօտեան զեփիւռը ճամբայ կը բանար անոր փոշոտ ոտքերուն եւ իր յոգնած մարմնին առջեւ։ Քալեց Պաղտատի արեւուն մտրակող ճառագայթներուն տակ՝ ամբողջ օրը, եւ իրիկուան մայրամուտի շառագոյն ցոլքերուն հետ՝ մտաւ գիւղը։

— Սէլամ ալէքիւմ, ըսաւ, մօտենալով երկու կիներու, որոնք բարեւեցին՝ Ալլահին բարեւով։

Երկու կիները կը նային մէկ եկող հիւրին, մէկ ալ իրարու աչքերու մէջ։ Կը տեսնէին որ եկողը, ազնուական հով մը ունէր իր վրայ՝ որուն յայտարար նշանները կ'երեւէին անոր մարմնին, շարժուձեւերուն, խօսուածքին եւ կենցաղագէտ վարմունքին մէջ։

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

(4)

տառերով : «L'Humanité — «Հարուած մը Ազատութեան բոլոր մարտիկներուն համար» : Նոյնքան կծու բացատրութիւններ կը գործածեն միւս թերթերը : Նոյնիսկ ծանրաբարոյ «Le Monde»ը եւ Figaroն կը զարմանան որ Ամերիկացիները թոյլ տուած են որպէսզի անպարտ արձակուած ամբաստանեալները զրոյց մը ունենան մամուլի ներկայացուցիչներուն հետ :

★ Նիւրընպէրկի դատավճիռներուն բնագիրը պիտի հրատարակուի Ֆրանսայի պաշտօնաթերթին մէջ :

Տարտանէլի խնդիրը եւ Ամերիկա

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան մէկ ներկայացուցիչը Դշ. օր յայտարարեց թէ ամերիկեան մեծ օդանաւաբարձը, «Ռէնտոլֆ», որ 20.000 թոն տարողութիւն ունի, Իզմիր պիտի հանդիպի այս ամառ, պտոյտ մը կատարելով Միջերկրականի մէջ : Ներկայացուցիչը մերժեց բացատրել այս այցելութեան նպատակը, զոր դժուար չէ հասկնալ : Այս յայտարարութենէն երկու օր առաջ, Մ. Նահանգներու ծովային նախարարը կ'ըսէր թէ ամերիկեան մարտանաւերը պիտի մնան Միջերկրականի մէջ, պաշտպանելու համար «Մ. Նահանգներու շահերը եւ քաղաքականութիւնը այդ շրջանին մէջ» :

Օդանաւաբարձը պիտի միանայ ամերիկեան զօրաւոր տորմիղին որ կը գործէ Միջերկրականի մէջ, իսկ Իզմիր այցելելու ծրագիրը ուղղակի կապ ունի Նեղուցներու հարցին հետ, ինչպէս դիտել կուտան Ուաշինկթընի դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ : Ամերիկեան թերթերը կը շեշտեն թէ մարտանաւին Իզմիր առաքումը կ'ապացուցանէ որ Ուաշինկթընի մէջ լուրջ կը նկատեն ռուս-թուրք յարաբերութեանց նոր վիճակը :

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ անգլիական եւ ամերիկեան դեսպանները շարունակ շփման մէջ են Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան հետ, որ զբաղած է Մոսկուայի ծանուցագրին տրուելիք պատասխանով : Այս պատասխանը Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներու հաւանութեան պիտի ենթարկուի, Մոսկուա ղրկուելէ առաջ :

Իրազեկ աղբիւրէ կը հաւաստեն թէ այս անգամ ալ Թուրքիոյ պատասխանը վճռապէս ժխտական պիտի ըլլայ : Անգլիա եւ Մ. Նահանգները այնքան շահագրգռուած են այս հարցով որ, ականաւոր քաղաքագէտ մը կ'ըսէր.— «ռուսական ծանուցագիրը Թուրքիոյ ուղղուած է, բայց յատկացուած Անգլիոյ եւ Ամերիկայի» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ հին «քրիմից»ները մէջտեղ հանուած ըլլալով Փարիզի եւ ուրիշ մեծ քաղաքներու սեւ շուկաներուն մէջ, անակնկալ վերիվայրումներ կը նախատեսուին, մասնաւորապէս Պալքանեան երկիրներուն մէջ : Այս ոսկեդրամները կոխուած են 1875ին եւ այսօր պաշտօնական արժէք ունին Հունգարիոյ մէջ :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ ապստամբները գրաւած են Պուշիրը : Քաղաքին փողոցները լեցուած են դիակներով : Կռիւները կը շարունակուին հարեւան քաղաքներու մէջ :

ԹՐԻԷՍԹԷԻ ԽՆԴԻՐԸ քար դայթակղութիւն դարձած է հաշտութեան խորհրդաժողովին մէջ, բուռն պայքար մը բացուած է անգլեւսաքսոն եւ սլաւական ճակատներուն միջեւ եւ ամէն օր անակնկալ մը կը պատահի : Առջի օր, քաղաքական յանձնաժողովին մէջ Նուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը բացէ ի բաց ամբաստանեց թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կը դաւաճանեն Զորս Մեծերու համաձայնութեան, անգլեւամերիկեան զինուորական խարիսխ մը հաստատելու համար Ադրիականի վրայ : Ֆրանսական պատուիրակութիւնը այս առթիւ ալ միջին բանաձեւ մը առաջարկեց :

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ մասին կատարուած անգլեւարաբական բանակցութիւնները, որոնք կը շարունակուէին Սեպտ. 10էն ի վեր, յետաձգուեցան Դեկտեմբեր 16ի :

ՓԱՐԻԶԻ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ գործադուլ պիտի յայտարարեն երկուշաբթի օր, գիներու յաւելում պահանջելով :

ԶՕՐ. ՏԸ ԳՈԼԻ վերջին ճառին պատասխանելով, քաղաքացի Վէնսան Օրիոլ, Սահմանադիր Ժողովին նախագահը, բացատրեց թէ «ժողովրդապետութեան սկզբունքին համաձայն չէ միայն մէկ մարդու հետեւիլ» : Ինք մտքէն չանցըներ թէ զօրավարը անձնական իշխանութեան կը ձգտի : «Եթէ պետութեան նախագահը ինք ընտրէ վարչապետը, վէճեր կրնան ծագիլ իրեն եւ Ազգ. Ժողովին հետ. այն ատեն պիտի ստիպուի լուծել Ժողովը եւ ժողովուրդին կարծիքը առնել : Այս տեսակ փորձ մը ունեցանք 1851ին» :— Աշխատանքի Դաշնակցութիւնն ալ որոշեց «այո» պատասխանել Նոր Սահմանադրութեան :

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախորդ արտաքին նախարարը, Քորտէլ Հըլ, անկողին ինկած է կաթուածահար : Այս առթիւ կոչ մը խմբագրած է, որով կը խնդրէ բոլոր պետական մարդիկը՝ հարթել դժուարութիւնները, «խաղաղութեան համար նոր պատերազմի մը անհաշուելի աղէտը» :

ՖՐ. ԲԱՆԱԿԻ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅ ԿԱՄԱՒՈՐՆԵՐՈՒ (1914—18) ԵՒ ՌԱԶՄԻԿՆԵՐՈՒ (1939—45) ԲԱՐԵԿԱՄԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՅԻ 28ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արարայի ճակատամարտին 28րդ տարելիցը կը զուգադիպի երկու համաշխարհային պատերազմներու եւ ազատագրութեան զոհերու յիշատակութեան : Այս կիրակի առաւօտ, 6 Հոկտեմբերին Փրատոյի Ս. Թարգմանչաց եկեղեցւոյն մէջ տեղի պիտի ունենայ հոգեհանգիստ հանդիսաւոր պատարագ՝ ի ներկայութեան Պուշ տիւ Ռոնի նահանգապետ Պ. Moyonի, 9րդ Զին. շրջանի հրամանատար Զօր. Ollerisի, նաւային հրամանատարին եւ նախկին Ռազմիկներու ընկերակցութեանց՝ իրենց դրօշակներով :

Պատարագէն վերջ, եկեղեցւոյ բակին մէջ, յարգանք դրօշակին՝ մասնակցութեամբ զին. նուագախումբին : — Զօրավար Olleris աչքէ պիտի անցընէ նախկին ռազմիկներն ու Սուրիոյ մանաւոր զօրամասերէն հայ սպայ, ենթասպայ եւ զինուորները որ ներկայիս Մարսիլիա կը գտնուին :

Յետոյ պիտի խօսի France Orientի նախագահ եւ մեր Միութեան Պատ. նախագահ Պ. Տիրան Թէքէեան՝ ներկայացնելու Ռազմիկներու Բարեկամական Միութիւնն ու ողջունելու համար սուր. բանակի հայ զինուորականները որ, իրենց երէց ընկերներուն նման հաւատարիմ մնացին Ֆրանսայի, մինչեւ վերջին վայրկեանը :

Կէսօրէ վերջ, ժամը 3էն մինչեւ կէս գիշեր, «Brébant Marseillais»ի մէջ (Մարսիլիա, (146 Ch. des Chartreux) տեղի պիտի ունենայ ընդունելութիւն՝ ի պատիւ մեր հիւր ընկերներուն ինչպէս նաեւ սուր. բանակի հայ զինուորականներուն : Ընկ. Համբարձումեան պիտի ղեկավարէ Սէն Ժէռոմի երգչախումբը : Ընկեր Սէթեան պիտի ներկայացնէ այժմէական եւ ընտիր շարժանկարներ, իսկ ընկեր Չէօրէքճեան պիտի վարէ նուագախումբն ու պարերը : Հոն պիտի գտնէք միութեան ընկերական անկեղծ ոգին եւ զուարթ մթնոլորտ :

Հայ գաղութը, որ մեր միութեան հանդէպ միշտ ցոյց տուած է խոր համակրանք, սրտագին եւ ջերմապէս կը հրաւիրուի մասնակցելու այս հանդիսութեանց որ պիտի ծառայեն ոչ միայն անմահ պահելու մեր նահատակներու յիշատակը, այլեւ՝ ի վեր հանելու հայ միութեան եւ համերաշխութեան ոգին, ինչպէս նաեւ մեր հաւատարմութիւնը Ֆրանսայի հանդէպ :

Մուտքը ազատ պիտի ըլլայ բոլոր նախկին ռազմիկներուն, իրենց ընտանիքներուն եւ հրաւիրեալներուն համար :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna) :

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչխալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խոշեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Զ. Պոտոսեան : Տոմսերու գինները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք : Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիոն Saulnier :

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը լսեմ թէ հեղինակութիւնս՝ «Ոսկի փարչիկ - Արծաթ Ջրիկ» օփէրէթը մաս առ մաս կը բեմադրուի զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ, նոյնպէս կ'երգուին՝ դաշնաւորած երգերէս՝ Վարդենիք, Ես իմ անուշ Հայաստանի, Երկրիս վրայ եւ Հայրենիքը :

Կը յայտարարեմ թէ այսուհետեւ առանց արտօնութեանս կրկնուելու պարագային պիտի ստիպուիմ դիմել օրինական միջոցներու :

Մելտոնեան Ա.

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

« Բազմավէպ»ին Վենետիկի Միխիթարեաններուն գրական, գեղարուեստական հանդէսին : Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք : 1940)45 բացառիկ թիւերը 2000 ֆրանք : Հասցէ Rédaction Pazmaveb St. Lazare, Venise (Itali) :

Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է Պ. Բարգէն Պոտոսեան, 22 rue Stendhal, Paris (20) :

ԼԻՈՆԻ Հայ Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ մանկապարտէզի եւ գիշերային դպրոցներու վերաբացումը կը սկսի.— 1 Հոկտ. երեքշաբթի ժամը 7էն 9, գիշերային դասաւանդութեանց համար, 3 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն 12, 1.30էն 5, մանկապարտէզի համար, եւ այնուհետեւ ամէն հինգշաբթի որոշեալ ժամերուն : 4 Հոկտեմբեր ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 7էն 9, գիշերային դասընթացքի համար, եւ անկէ վերջ ամէն երեքշաբթի ու ուրբաթ օրերը վերոյիշեալ ժամերուն : Արձանագրութեան համար դիմել, ամէն օր եկեղեցւոյ խորհրդարանը, 69 rue Louis Blanc, ժամը 4էն 7 :

Օր. ՎԱՐՍԵՆԻԿ ԿԱՐԱԳԵԱՆ
Պ. ԳՐԻԳՈՐ ՄՈՒՍԱՅԵԼԵԱՆ

Մարսէյլ Նշանուած

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը : (Շար. օրակարգի) :

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Ջաւարեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ :

ԻՍԻԻ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին երգի փորձերը կը սկսին հոկտեմբեր 8ին, երեկուան ժամը 8.30ին, Խրիմեան սրահին մէջ, ղեկավարութեամբ ընկեր Սահակ Յովհաննէսեանի :

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը, շաբաթ 5 Հոկտեմբեր, ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Անթուանի, Ընկ. Կարօ Ենթակոմիտէն, այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի, ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին : Կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Հայ ընտանիքի մը մէջ (երեք հոգինոց), երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար : Լաւ վարձատրութիւն : Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme. 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 5 Octobre 1946 Շաբաթ 5 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4819-Նոր շրջան թիւ 458 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎԵՐԱԳՆԱՀԱՏՈ՞ՒՄ...

«Իզվեստիա», Մոսկուայի կառավարական պաշտօնաթերթը, հետեւեալ հեռագիրը հրատարակած էր Սեպտ. 22ի թիւին մէջ.

ԼՈՆՏՈՆ, 18 ՍԵՊՏ. — Երէկ, 17 Սեպտ. Ուէսթմինիսթըրի Կեդր. դահլիճին մէջ, մօտ երկու հազար ունկնդիրներու առջեւ տեղի ունեցաւ Խ. Միութենէն վերադարձած անգլեւխորհրդային ընկերակցութեան պատուիրակներուն զեկուցումը: Պատուիրակներէն Սթէնլի Իվընս խօսեցաւ խորհրդային հինգ հանրապետութեանց — Լատվիա, Վրաստան, Հայաստան, Ուկրայինա եւ Ռուսիա — մէջ կատարուած այցելութեան մասին: Կը նախագահէր Ջեմսփորտի արքեպիսկոպոսը:

Պ. Իվընս խօսելով Խ. Հայաստանի մասին, ըսաւ թէ պատուիրակութեան զարմանք պատճառեց քացառիկ երեւոյթ մը,— Հանրապետութեան դպրոցական երիտասարդութիւնը կը կազմէ բնակչութեան մէկ հինգերորդը: Այս պարագան կը բացատրուի անով որ տոկոսային համեմատութեամբ հասակաւորներու թիւը շատ փոքր է Հայաստանի մէջ, որովհետեւ բազմաթիւ Հայեր ջարդուեցան Թուրքերու կողմէ: Այդ պատճառով դըժուար չէ հասկնալ այն զգացումները զոր կը տածէ Հայաստանի ժողովուրդը հայկական հողերու մասին: Իրական է եւ կենսական Հայերու պահանջը— Խ. Հայաստանին վերադարձնել Կարսն ու Արտահանը, *եւ մենք ճիշդ վարուած կ'ըլլանք, եթէ ըմբռնենք այդ պահանջին արժէքը »:*

Նոյն թերթը Սեպտեմբեր 24ին ալ կը ծանուցանէր թէ Սեպտ. 23ին ուրիշ անգլիական պատուիրակութիւն մը այցելած է Երեւան, նախագահութեամբ երեսփոխան Փրիթի, երեք օր պտոյտներ կատարելով Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ:

Միեւնոյն օրերը Երեւան կը գտնուէր նաեւ հիւսիսային Բորնէոյի (Ջինաստան) պատուիրակութիւնը, որ նոյնպէս այցելեց բոլոր հանրային հաստատութիւնները, թանգարան—դրադարաններ ը: Ապա տեսակցութիւններ ունեցաւ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին, կրթական նախարար Գ. Աղբալեանի, առողջապահութեան նախարար Գ. Ղեւոնդեանի, Գիտութեանց Ակադեմիայի Նախագահ Վ. Համբարձումեանի եւ ուրիշ ականաւոր վարիչներու հետ :

Անշուշտ մխիթարական է որ մեր հայրենիքն ալ հետզհետէ կը դառնայ բանուկ ճամբայ մը, բազմաթիւ ժողովուրդներու համար, որոնք հաւանօրէն մեր անունն անգամ լսած չէին:

Ալպիոնի զաւակները նոր չէ որ պիտի լսեն մեր անունը : Բայց, կը թուի թէ նոր փորձ մը կը կատարեն, աւելի մօտէն ճանչնալու համար մեր երկիրը եւ մանաւանդ ժողովուրդին տրամադրութիւնները:

Անոնք չեն փոխած իրենց բացասական տեսակէտը, Հայկ. Դատին հանդէպ :

Ոչ Քէնթրպրիի գահերէցին անցեալ տարուան խանդավառ խօսքերը, ոչ ալ զանազան յօդուածներ կամ ճառեր կրնան տերեւ մը շարժել բրիտանական ներկայ աշխարհավարութեան ծովերուն վրայ :

Բայց, տեսակ մը վերագնահատում չի՞ կազմեր Պ. Իվընսի զեկուցման շեշտը: Ձենք ըսեր խղճահարութիւն կամ դարձ, այլ պարզապէս փորձ մը՝ ճշգրտօրէն ըմբռնելու Հայաստանի ժողովուրդին տրամադրութիւնները:

Ինչպէս շատ մը քաղաքական շրջանակներու, Լոնտոնի մէջ ալ կը տիրապետէ սա նախապաշարումը թէ հայ ժողովուրդը չէ որ ետ կը պահանջէ իր հողերը՝, այլ Մոսկուան :

Արդ, անգլիացի այցելուները դացին իրենց աչքերով տեսան եւ ականջներով լսեցին շատ մը բաներ: Եւ ահա կը խոստովանին թէ Կարսի եւ Արտահանի պահանջը «իրական է եւ կենսական»:

Եթէ բարեհաճէին այդպիսի փորձ մըն ալ — պրպտում — կատարել Հայկական Արտասահմանի ցիրուցան բազմութեանց մէջ, որոնք նոյնպէս մեծ մասով երիտասարդներ են եւ ջարդերէն փրկուած, իրենց առջեւ պիտի պարզուէր ուրիշ ճշմարտութիւն մը,—

Իրական եւ կենսական պահանջ է վերադարձնել ոչ միայն Կարսը եւ ուրիշ կովկասեան հողեր, այլեւ արեւմտեան Հայաստանը: Գոնէ այն մասը որ սահմանագծուեցաւ Նախագահ Ուիլսընի կողմէ, երէկուան եւ այսօրուան յաղթականներուն թելադրութեամբ :

Եթէ Երեւանը շատ հեռու է, Հայկական Արտասահմանը իրենց աչքին տակն է, եւ կրնայ բարձրաձայն պատմել ամէն բան: Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԻՇՏ ՊԱՆԻՐ – ՀԱՑՈՎ ...

Քանի որ վերամուտ է, կամայ ակամայ մեր միտքը կը յածի դպրոցին, դպրոցականին եւ ուսուցչին շուրջ:

Կը տեսնէ՞ք ոգեւորութիւնը հոս, Ֆրանսայի մէջ: Ամէն տուն պատրաստութիւն մը ունի լըսացնելիք իրենները համար, մինչեւ Բազմարուեստանը (Փոլիթէքնիք): Մենք ալ յիշելով մեր լաւ օրերը, կաղ էշով մը կը խառնուինք թափօրին:

Քիչ մնաց պիտի մոռնայի նիւթս, «վարժապետ»ը :

Ուր ալ երթանք բառը չի կորսնցներ իրեն տըրուած քիչ մը արհամարհական իմաստը եւ մեր վերապահ, վերաբերումը:

Ի՞նչ ուսուցիչներ ունեցանք հոս, նոյնիսկ վարժապետանոցներ աւարտող որ սկսան պտուղ եւ գուլպայ ծախել :

Մեղքը մերը չէ, պիտի ըսէք, օտար երկրի մէջ ենք, դպրոց չունինք բառին բուն իմաստովը եւն. եւայլն: Արդարացո՞ւմ կը պակսի:

Բայց սանկ անգամ մը «ձեռքերնիս խղճերնուս վրայ դնենք»: Մանաւանդ դուք հոգաբարձու, թաղական եւ ուսումնական խորհրդի ազաներ, Բարեգործականի կամ խաչերու պատասխանատու անդամներ: Ըսէք թէ դուք ինչո՞ւ մէկ սուն իսկ կը սակարկէք, երբ կարգը վարժապետին կուգայ:

Շատ եմ լսած, *պիւտճէ* չկայ... որքա՛ն դըժուար կը ճարուի այն որ կուտաք արդէն, ծնողքները ժլատ են հայ դպրոցին հանդէպ, 5—10 փրանքը կը խնայեն իրենց տղոց հայերէն սորվեցնելու համար, եւայլն, եւայլն...

Շարեցէք որքան որ կ'ուզէք :

Բայց, զարմանալի բան, ամսական 500 փրանք երբ կտրէք վարժապետէն, տարին կ'ընէ 6000 փր, իսկ *ճաշի* մը խումբին մէկ գիշերը կը վճարենք 10 — 15 — 20.000 փրանք:

Այո, «*ճաշ*»ը անհրաժեշտ է որպէսզի երիտասարդութիւնը պարէ, իսկ «վարժապետը» կրնայ ամիսը չորս անգամ պտուղ ուտել միայն, կօշիկը ծակ պտտիլ եւ շապիկը պատռած:

Հին ցաւ է. ամիրաներէն ժառանգուած: Ուր որ երթանք, միասին պիտի տանինք եւ պիտի սակարկենք «վարժապետ»ն հետ: Երկու հազա՞ր, 1500 պէտք է տանք: Եթէ յաջողինք քիչ մը աւելի աժանով կապել, «ազգ»ն է որ պիտի շահի: Դպրոցին պիւտճէն հոգացողը «աղան» չէ, Ազգն է:

Միշտ պանիր հացով :

Բայց ներողութիւն, ո՞ր վարժապետը կրցաւ մէկ շերտ պանիր գտնել, պատերազմէն ի վեր...

ՍՕՍԻ

ԲԱՑ ՆԱՄԱԿ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿ. ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ամիսներ առաջ, ձեր ընկերակցութիւնը որոշած էր տօնել Յ. ՕՇԱԿԱՆի գրական գործունէութեան քառասնամեակը, այս տարի աշնան, միեւնոյն ատեն ստանձնելով բազմավաստակ հեղինակին գործերէն մէկուն հրատարակութիւնը :

Աշնան կէսը կը բոլորենք արդէն, բայց ոչ մէկ ձայն: Ոչ իսկ չոր ազդ մը, սրահի եւ թուականի մասին:

Կարելի՞ էր իմանալ այս երկարատեւ լռութեան պատճառը:

Ստիպուած ենք հրապարակաւ ուղղել հարցումը, որպէսզի բարեհաճիք հրապարակաւ եւ պաշտօնապէս փարատել զանազան թիւրիմացութիւններ : ՅԱՌԱՋ

ՉՈՐՍ ՄԵԾԵՐԸ առջի օր ժողով գումարեցին Ֆրանսայի արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ, քննելու համար հաշտութեան խորհրդաժողովին արդիւնքները,— յաջողա՞ծ են թէ ձախողած: Ամէնէն վիճելի խնդիրները առկախ մնացած ըլլալով, անոնք պիտի փորձեն միաձայնութիւն հաստատել վերջին պահուն: Փշոտ խնդիրներուն գըլխաւորն է Թրիէսթէն: Վերջնական համաձայնութիւն չէ գոյացած նաեւ Դանուբեան աւազանի, հատուցումներու, իտալական գաղթավայրերու եւն. մասին: Ժողովը օր առաջ վերջացնելու համար, Չորս Մեծերը որոշեցին որ 21 պատուիրակութիւններէն իւրաքանչիւրը միայն կէս ժամ խօսի հինգ դաշնագիրներու մասին, երբ լիագումար նիստը բացուի երկուշաբթի օր: Պ. Մոլոթով Մոսկուա պիտի մեկնէր երէկ, քանի մը օրուան համար:

ԹՈՒՐՔԻԱ ԳԻՏԻ ՄԵՐԺԷ

Անգարայէն կը հեռագրեն Հոկտեմբեր 3 թուականով.— *Լաւատեղեակ լուրերու համաձայն, թրքական կառավարութիւնը պիտի հաղորդէ Խ. Միութեան թէ անփոփոխ կը մնայ իր դիրքը Տարտանէլի մասին եւ թէ դարձեալ պիտի մերժէ ռուսական առաջարկը, որ կը տրամադրէ բոլորովին դուրս ձգել ոչ—Սեւ Ծովեան պետութիւնները Նեղուցներու ապագայ կարգուսարքէն:*

Թուրքիոյ արտաքին նախարարութեան ընդհ. քարտուղարը երէկ տեսակցութիւն մը ունեցաւ բրիտանական դեսպանին եւ ամերիկեան դեսպանատան գործակատարին հետ: Թրքական թերթերը այսօր մասնաւոր կարեւորութիւն կուտան այն լուրին թէ ամերիկեան «Րէնտոլֆ» օդանաւակիրը Իզմիր պիտի այցելէ: Այս պարագան ապացոյց կը համարուի թէ Մ. Նահանգները մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն Նեղուցներու հարցին:

★ *Միջերկրականի բրիտանական տորմիղը այս միջոցին մեծ ռազմափորձեր կը կատարէ Կիպրոսի բացերը :*

★ *Փարիզեան թերթի մը տեղեկութեանց համաձայն, Թրքական բանակը 150.000 զինուորէ կը բաղկանար սովորական ատեն: 1939էն ի վեր, նախ գերմանական, յետոյ ռուսական վտանգին տակ ըլլալով, Թուրքիա կը գտնուի գրեթէ տեւական զօրաշարժի մը մէջ: Այդ օրէն ի վեր անընդհատ զէնքի տակ հրաւիրած է պահեստները, վերջ ամսուան մարզանքի համար: Այդ միջոցներուն շնորհիւ, այսօր կազմ եւ պատրաստ ունի մօտ մէկ միլիոն զինուոր, անոր ետին ալ՝ նոյնքան մարզուած պահեստներ:*

Պատերազմը խափանելու համար

Մէկ շաբթուան մէջ երկու անգամ է որ քաղաքական կարեւոր ճառեր կը խօսուին Փարիզի Ամերիկեան Ակումբին մէջ: Անցեալ շաբթու Ֆրանսայի արտաքին նախարարը, Պիտօն էր որ պարզեց իր տեսակէտները օրուան հարցերու մասին: Հինգշաբթի օր ալ խօսեցաւ Պ. Պըրնզ, որուն յայտարարութեանց մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն քաղաքական շրջանակներու մէջ:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը շեշտեց թէ այլեւս վերջ տրուած է մեկուսացումի քաղաքականութեան: Պարզելով խաղաղութեան դըժուարութիւնները, յայտարարեց թէ «յիմարութիւն» պիտի ըլլար ծածկել Դաշնակիցներու միջեւ տիրող տարակարծութեանց լրջութիւնը, բայց, «Ես ջերմապէս համաձայն եմ սպարապետ Սթալինի այն տեսակէտին թէ պատերազմի անմիջական վտանգ չկայ: Եւ կը յուսամ թէ այս յայտարարութիւնը վերջ պիտի տայ այն ձրի ամբաստանութեանց որոնց համաձայն ազգ մը կամ խումբ մը ազգեր կը ջանան պաշարել Խ. Միութիւնը կամ թէ Խ. Միութեան վարիչները այդպէս կը մտածեն: Կը յուսամ նաեւ թէ այս յայտարարութիւնը վերջ պիտի տայ այն մեղադրանքներուն որոնց համաձայն ամերիկեան կառավարութիւնը կ'ուզէ հիւլէական ռումբի սեփականութիւնը իբրեւ սպառնալիք մը գործածել Խ. Միութեան դէմ եւ կամ թէ այդպէս կը խորհին Խ. Միութեան վարիչները: Ես չեմ կարծեր թէ ո եւ է կառավարութեան ո եւ է պատասխանատու անդամ պատերազմ կ'ուզէ: Աշխարհ զզուած է պատերազմէն: Բուն դժուարութիւնը այն է որ, մինչ ոչ մէկ ազգ պատերազմ կ'ուզէ , ազգեր կրնան վարել քաղաքականութիւն մը կամ բռնել ընթացք մը որ պատերազմի կ'առաջնորդէ: Ազգեր կրնան հետապնդել այնպիսի քաղաքական կամ տնտեսական շահեր զոր չեն կրնար ստանալ առանց պատերազմի»:

Պ. Պըրնզ ոգեկոչելով նախագահ Ուիլսընի յիշատակը, բացատրեց թէ Ամերիկայի ժողովուրդը շատ բան կը յուսար անկէ, բայց շատ քիչ օգնեց : «Հակառակորդները դառնօրէն քննադատեցին զինքը: Ամերիկացիները չմասնակցեցան Ազգերու Դաշնակցութեան: Ամերիկան շատ ուշ սորվեցաւ թէ աշխարհը մէկ է եւ թէ ինք չի կրնար մեկուսանալ»: Այլեւս անցած են այդ օրերը : «Ցորչափ դրաւման բանակ մը գտնուի Գերմանիոյ մէջ, ամերիկեան ուժերը պիտի ըլլան այդ բանակին մէջ»:

Անցնելով գերմանական հարցին, Պ. Պըրնզ յիշեցուց թէ իր կառավարութիւնը առաջարկեց որ Խ. Միութիւնը, Անգլիա, Ֆրանսա եւ Մ. Նահանգները հանդիսաւոր դաշնագիր մը ստորագրեն, ոչ միայն Գերմանիան զինաթափ ընելու եւ ապազինելու, այլեւ զայն զինաթափ եւ ապազինեալ պահելու համար քառասուն տարի: Այս դաշնագիրը կրնայ երկարաձգուիլ, եթէ խաղաղութեան եւ միջազգային ապահովութեան շահերը այդպէս պահանջեն: Այդ ծրագրին առաջին նպատակը այն պիտի ըլլար որ Ռուրը այլեւս զինարան մը չդառնար Գերմանիոյ եւ Եւրոպայի համար: Մենք կ'առաջարկենք որ Գերմանիոյ գրաւումը չվերջանայ մինչեւ կազմութիւնը գերման կառավարութեան մը որ ընդունի զինաթափութեան պայմանները : Նոյն իսկ այն ատեն դաշնակից սահմանափակ ուժեր պէտք է պահուին հոն: Այս անգամ ամերիկեան ժողովուրդը պիտի չսպասէ որ Ֆրանսան արշաւանքի ենթարկուի, որպէսզի օգնութեան հասնի »:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

ՍՓԻՒՌՔԸ ԵՒ ՀԱՅՐԵՆԻՔԸ

... Անցան պատերազմի տարիները, տագնապով, այլ նաեւ յոյսերով, երբեմն ալ վարդագոյն: Աստիճանաբար պղտորեցաւ մթնոլորտը. կապերը թուլցան. կռնակները դարձան իրարու: Յանդավառութեան պահեր պոռթկացին, եւ գրեթէ նոյնատեն, կամ քիչ ետք, պայքարի խօսքեր լսուեցան: Ծրագրուած գործունէութեա՞ն արդիւնք, յուսախաբութիւններո՞ւ հետեւանք,— երկուքն ալ թերեւս:

Անշուշտ միջազգային քաղաքական մթնոլորտը դեր ունեցաւ եւ ունի դեռ այս կացութեան մէջ: Յաղթանակին վառած կանթեղները՝ վառ չմնացին միշտ. խաղաղութիւնը չեկաւ: Գզտորեցան ազգերու յարաբերութիւնները: Փոխանակ ապագայ խաղաղ եւ անդորր տարիներու, փոխանակ «կարիքէ ու պատերազմի վախէ» զերծ ապագայի մը, մութ ապագայ: Յուսախաբութիւն՝ միջազգային կեանքին մէջ: Հայ կեանքը չէր կրնար չազդուիլ: Հզօրներու շունչը չէր կրնար անազդեցիկ անցնիլ: Միջազգային պառակտումը կ'արձագանգէր ինչպէս ուրիշներու, նոյնպէս մեր կեանքէն ներս: Միամիտ չէինք եւ, այսօր ալ, չենք, համերաշխութեան քարոզով, համերաշխ մնալու մասին: Կեանքը, երբեմն, աւելի հզօր է, քան մենք: Արտաքին պայմանները, յաճախ, աւելի բռնակալ են եւ երկաթէ, քան ազգերու ներքին որոշումները, անոնց կամքը:

Ունինք կեանքի այս փորձառութիւնը, բայց համոզուած ենք նաեւ որ ազգերը կրնան հակազդել, եթէ արթուն ըլլան, եւ կրնան պահել իրենց ոյժը: Առողջ մնալը՝ հզօր մնալ ըսել է: Միակամ մնալը՝ յաջողութեան կէսը եւ աւելին: Ինչ ալ ըլլան արտաքին պայմանները, ազգերը իրենց ներքին կեանքն ունին, իրենց սեփական աշխարհը, զոր կրնան անդորր պահել, որքան հնար է: Եթէ ոչ հարիւր առ հարիւր, գոնէ կէսով, գոնէ քառորդով, եթէ կարելի չըլլայ աւելին: Գիտակից, մշակուած ժողովուրդէ մը ա'ս կը պահանջուի: Ժողովուրդի մը գոյութիւնը, անոր հոգեկան ու ֆիզիքական առողջութիւնը ա'ս կը պահանջեն:

Հասկնալի է որ մեր կեանքը ազդուէր դուրսէն, արտաքին պայմաններէն: Բայց, ոչ այս աստիճան, Սփիւռքը խառնարան դարձնելու աստիճան, բոլոր ճակատներուն վրայ:

Պատճառներ շատ կային աւելի զօրաւոր ըլլալու, աւելի զգաստ ու միացած գործունէութեամբ:

Առաջինը այս պատճառներէն՝ Հայ Դատը, իր նոր կերպարանքով, իրականացման իր նոր հնարաւորութիւններով: Նոյն նպատակը՝ նոյն հայրենիքին համար եւ նոյն պահանջները.— բռնագրաւուած հողերու վերադարձում իրենց օրինաւոր տիրոջ՝ որ հայ ժողովուրդն է, այնքան տրորուած, այնքան գոհած ու արիւնաքամ եղած:

Կրցա՞նք մէկ ըլլալ Հայկ. Դատին շուրջ: Զյիշենք մանրամասնութիւնները: Այն ոյժերը, որոնք առնուազն կէս դարու կազմակերպուած պայքար մղած են Հայկ. Դատին համար, անոնք իրարու հետ եւ իրարու քով չեն այսօր, թէեւ համախոհ նոյն նպատակին շուրջ: Կուսակցութիւնները, բոլո'րը, գոյութիւն չունին. մէկ երկուքը մասնակից են, բայց լծուած պատահական, դեռ մինչեւ երէկ հանրային կեանքէ դուրս մարդոց, քաղաքական նախընթաց գործունէութենէ զուրկ, առօրեայ խմբաւորումներու կառքին: Վիրաւորելու համար չենք ըսեր «պատահական» բառը, այլ իրականութիւն մը ճշդելու համար: Եթէ ղեկավարութիւնը այս կամ այն կուսակցութեան կամ անոնց միացեալ ուժին ձեռքն ըլլար, հանդուրժելի պիտի ըլլար: Քաղաքական գործ կը տարուի, ուրեմն, այսպէս կամ այնպէս, բայց առանց համազգային հանգամանքի: Այս տեսակէտէն, նախորդ պատերազմին, Հայկ. Դատը աւելի համազգային դրոշմ ունեցած է, աւելի մէկ ու միացեալ հայութեամբ:

Կառավարութի՞ւն ունինք այսօր, այո', բայց ան չկայ հրապարակը եւ հազիւ զգալի է: Մնաց որ, աւելի հզօր պիտի ըլլար ան, եթէ ընդհ. խանդավառութեան հետ, կազմակերպուած պայքարին օժանդակութիւնն ալ վայելէր:

Երկրորդ եւ կարեւոր պատճառը հայութեան միացեալ գործունէութեան՝ ներգաղթը: Սերտօրէն կապուած Հայկ. Դատին, ներգաղթը գործնական առաջին քայլն է Հայկ. Դատի իրականացման, հայրենաշինութեան, հայրենիքի զօրացման ու առողջացման: Ինչո՞ւ միութեան ու զօրութեան աղբիւր չըլլար ան. ինչո՞ւ չըլլար ազգահաւաք մը լոկ, առանց քաղաքական ներքին հաշիւներու, առանց խտրականութեան: Առանց պայքարի, առանց պառակտումի: Եթէ ներգաղթի նպատակը առաւելագոյն չափով ներգաղթողներու քանակն է, ուրեմն՝ անհրաժեշտ էր որ առաւելագոյն միութիւնը, «միասնականութիւնը» գոյանար, հայաստանեան բացատրութեամբ: Կա՞յ տարակարծութիւն ներգաղթի շուրջ. չհանդիպեցանք մենք:

Հին թէ նոր պահանջ, ներգաղթը հասարակաց պահանջ մըն է բովանդակ հայութեան համար. նոյնիսկ այն Հայերուն համար, որոնք հարկադրաբար դուրսը պիտի մնան: Ինչո'ւ պառակտումը, ինչո՞ւ խտրական ոգին եւ դէչ կամ թերի կազմակերպութիւնը, որ չարիքներ միայն գործեց ու կը գործէ (Լիբանան - Սուրիա), ոչ միայն նիւթական, այլեւ բարոյական: Ինչո՞ւ պառակտումի տանէր ներգաղթը, կերպով մը դառնալով Դաշնակցութիւնը կամ երիտասարդական կազմակերպութիւնները քայքայելու առիթ ու ձգտում: Զուր աքցի, բայց հարցուցա՞ծ ենք, թէ ներգաղթին նպատակը հայահաւա՞քն է թէ Դաշնակցութեան քայքայումը: Մէկը միւսին տեղը անցած է այս օրերուն: Չկայ հարցնող, թէ ի'նչ կ'ըլլար ներգաղթը առանց այս ոգիին, առանց խտրականութեան, ի՛նչ չափերու կը հասնէր ան, եթէ սրբութիւններ ոտնակոխելու զարշ փորձը չըլլար եւ ղանգուածները հոգեկան խորշանքի առջեւ չդրուէին: Չէ՞ որ այս զանգուածներուն մէջ հազարաւորներ կան, նոյն կազմակերպութեան շունչովը տոգորուած: Ի՞նչ շահ եւ ի՛նչ օգուտ «ուրացողներէ», «հրաժարողներէ», որոնք կրնան նոյնքան դիւրաւ նոր հրաժարականներ ստորագրել օր մը:

Հայրենիքը նկարագիրներու պէտք ունի, հաւատաւոր մարդոց, սրբութիւն ունեցողներու, ո'չ ուրացողներու: Զե՞ն մտածեր այս բոլորի մասին, արտասահմանի «արբանեակ»ները, քանի որ, վստահ ենք, թէ ինքնակոչ «Հայաստանեան»ներու գործն է ստեղծուած այս ողբերգութիւնը, մեծ չափով մը:

Դիտեցէք Սփիւռքը, եւ հարցուցէք դուք ձեզի,— աւելի՞ պիտի պայքարէինք մեր թշնամիներուն դէմ, աւելի՞ պիտի ատէինք մեր ցեղային ոսոխները. աւելի՞ պիտի ուզէինք քայքայել:

Հա՞րկ է յիշել թէ մշակոյթի դետնին վրայ կը կրկնուի երեւոյթը, հայ միտքը դարձնելով նուաճուած, չըսելու համար ջլատուած այգի: Հայ միտքը իր ազատ թռիչքով, իր անկախ մտածողութեամբ ստեղծած է դարերու այն չքեղ գրականութիւնը, որ մեր ժողովուրդի փառքն ու զրահը կը կազմէ: Ստրկական ենթարկումով, անքննադատ ոգիով ու բերանաբաց հիացումով արժէք չի կրնար ստեղծուիլ: Ոչ ալ անմիտ ուրացումով եւ շահախնդրական դիտումներով արժէքներ կրնան աղարտուիլ:

Ազատատենչ ժողովուրդ է հայը, իր պատմութիւնը, ինչպէս մշակոյթը, ազատութեամբ լուսաւորուած: Գլխահակ կեցուածք մը դէպի կորանք, դէպի նսեմութիւն պիտի տանէր: Մինչ մեր ժողովուրդը վսեմին ու բարձունքին ձգտումովն է ապրած: Մեր հայրենիքն իսկ, երէկուանն ու այսօրուանը, այս ձգտումին արդիւնքն է. վաղուանը նոյնը պիտի ըլլայ:

Եզրակացնենք սակայն, ըսելու համար՝ թէ Սփիւռքը ոյժ մըն է մեր հայրենիքին համար, թանկագին ու հզօր ոյժ մը՝ իր համրանքով, իր նիւթականով, մշակոյթով, բարոյականութեամբ եւ այս բոլորին համադրութեամբը:

Գիտի գիտնա՞նք լաւագոյն կերպով, առաւելագոյն չափով ու ներդաշնակութեամբ հայրենիքին տրամադրել այս ամէնը: Միւս կողմէ՝ հայրենիքը պիտի գիտնա՞յ օգտուիլ լաւագոյն կերպով եւ մեծագոյն աստիճանով:

Մենք գծեցինք պատկերը, դիտելու եւ մտածելու առիթ մը միայն տալու համար: Թերեւս մըռայլ քիչ մը այս պատկերը, բայց իրական:

(Յուսաբեր)

Բժ. Արա Տէր Առաքելեան

ԹԵՀՐԱՆ.— Սոյն տարւայ Յունիսի 15ին Գորգանի հիւրանոցներից մէկում, գիշերը, յանկարծամահ է լինում Մազանդարանի արեւմտեան մասում այնքա՛ն յարգուած Բժիշկ Արա Տէր Առաքելեանը (կրճատ՝ Առաքելեան)

Բժիշկը թունաւորուած է եղել ընթրիքի պահուն կերած պահածոյից:

Բժ. Արա Տէր Առաքելեանը զաւակն էր Վայոց Ձորի (Դարալագեազ) Մալիշկա գիւղի քահանայի, որի չորս տղաներից երկու կրտսերները՝ Վահանն ու Արան բարձրագոյն կրթութիւն էին ստացել:

Վահանը աւարտել էր Գէորգեան Ճեմարանը, ուր բնականից յաջող, լաւ ձայն եւ երաժշտութեան բուռն սէր ունենալով, հայ երգի մեծագոյն վարպետի՝ Կոմիտասի սիրած աշակերտներից մէկն է եղել: Ճեմարանը աւարտելուց յետոյ, զինուորական ծառայութիւնը կատարում է ռուսական բանակում եւ պահեստի սպայի աստիճանով ազատ արձակւում: Այնուհետեւ, Կոմիտասի խորհրդով, մտնում է Պետրոգրադի բարձրագոյն երաժշտանոցը որ ռուս երաժշտ. աշխարհի հռչակաւոր հաստատութիւններից մէկն էր, ուր պաշտօնավարում էին ականաւոր երաժշտագէտներ: Վահանը երաժշտական բարձր կրթութիւնը ստանում եւ միաժամանակ մշակում իր ձայնը: Անցեալ համաշխարհային պատերազմին կանչւում է բանակ եւ ամբողջ ժամանակ գործում կովկասեան ճակատում: 1920 թուին երբ Թուրքերը դաւադրօրէն յարձակւում են հայկական մանուկ Հանրապետութեան վրայ, նա Կարսում զօրահրամանատար Բէկ-Փիրումեանի զօրակայանի պետն էր եւ, Կարսի անկումից յետոյ, զօրավար Բէկ-Փիրումեանի եւ մի շարք այլ սպաների հետ' գերի է ընկնում եւ տարւում Էրզրում: Մէկ տարի վերջ, երբ Հայաստանը արդէն խորհրդայնացած էր, գերիները ազատ են արձակւում եւ վերադառնում երկիր, ուր նա դարձեալ նուիրւում է երաժշտութեան, որպէս դասատու:

Դեռ աշակերտական նստարանից Վահանը անդամագրուել էր Հ.Յ.Դաշնակցութեան եւ գործօն մասնակցութիւն ունեցել թէ Վաղարշապատի եւ թէ Վայոց-Ձորի կուսակցական աշխատանքներին: Ինչպէս լսեցինք, չորս տարի առաջ, Թիֆլիսում վախճանել է նաեւ Վահանը:

Արան սովորել է Մոսկուայի Լազարեան Ճեմարանում, ապա այնտեղի բժշկական համալսարանում, 1916ին աւարտում է այն եւ կանչւում զինուորական ծառայութեան, արեւմտեան ճակատում: Յաջորդ տարին փոխադրւում է կովկասեան ճակատ: 1918 Մայիսին, երբ Թուրքերը յարձակւում են Ալեքպոլի վրայ, Արան մի խումբ սպաների եւ զինուորների հետ շրջապատւում են թշնամու կողմից եւ հազիւ կարողանում են ազատուել:

Սարդարապատի, Բաշ-Աբարանի եւ Ղարաքիլիսէի հերոսական ճակատամարտերին Արան ճակատում գործող բժիշկներից մէկն էր:

Կռիւներից յետոյ, երբ համեմատական խաղաղութիւն է տիրում, Արամը, որի հանդէպ Արան պաշտամունք ունէր, հրահանգում է նրան մեկնել Վայոց-Ձոր, որպէս բժիշկ: Նա հաւատարիմ իր կոչման, ամենայն բարեխղճութեամբ կատարում էր իր պարտականութիւնները

Մանկութիւնից նրա վրայ շատ ազդած է իր մօրեղբայրը՝ նոյն շրջանի Բաշքենդ գիւղացի Ահարոն Բունիաթեանը, որ գրագէտ, ուսումն ու գիտութիւնը գնահատող մարդ էր: Ահարոնը, երիտասարդ հասակում անդամագրուած լինելով Դաշնակցութեան, Վայոց-Ձորի ամենաազդեցիկ գործիչն էր: Նա ամբողջ հոգով գիւղացիութեան շահերի պաշտպանն էր, զանազան վաշխառուներից ու հարստահարիչներից, որոնց դէմ բուռն պայքար էր մղում: Եւ որպէս Դաշնակցական իր շրջապատին քարոզում էր սիրով եւ անկեղծօրէն ծառայել ժողովրդին, պաշտպանել նրա շահերը եւ միշտ պայքարել յանուն ճշմարտութեան: Հայ-թաթարական ընդհարումներին, 1905 — 1906 թուին, որպէս Վայոց-Ձորի Կոմիտէի անդամ, խիստ գործօն դեր է կատարել, գիւղացիութիւնը զինելու գործում, Ռուսաստանից գաղտնի զէնքեր փոխադրելով: Փոխադրական այս գործին մասնակցել է նաեւ Արան, դեռ աշակերտական նստարանից եւ կասկածանքի տակ ընկնելով, ձերբակալուել ցարական ոստիկանութեան կողմից, սակայն Ահարոնի ջանքերով ազատուել է: Ահարոնը խիստ համարձակ ու ճակատով մարդ լինելով, ոստիկանութիւնը հաշուի էր առնում նրան: Արան միշտ ակնածանքով էր յիշում իր քեռուն, որ մեռաւ Ռուսաստանում, 1922ին:

1920ի հայ – թրքական ձախաւեր պատերազմից անմիջապէս յետոյ, երբ Հայաստանը խորհրդայնացաւ, հանրապետական վերջին կառավարութեան վարչապետ ընկեր Ս. Վրացեանը, ինչպէս բոլոր գաւառները, նոյնպէս եւ Վայոց Ձոր հեռագրել էր՝ «ամէն կերպ զօրավիգ լինել նոր իշխանութեան ու լծուիլ գործօն, շինարար աշխատանքի»: Համաձայն այդ հեռագրի, Արան Եղ. Իշխանեանի եւ տեղական գործիչների հետ, գիւղացիական համագումարում ընտրւում է գաւառական Յեղկոմի անդամ ու նրանց հետ միասին վարում շրջանի գործերը: Սակայն երբ, շնորհիւ Աւիս Նուրիջանեանի եւ նման խելագարների վարած այլանդակ քաղաքականութեան ու հաստատած անհանդուրժելի ռէժիմի, պայթեց 1921ի Փետրուարեան համաժողովրդական տարերային ընդվզումը, բռնկուեց նաեւ Վայոց Ձորը: Ժողովրդական ոյժերը նահանջելով անցան Պարսից հիւրընկալ երկիրը, Արան էլ նրանց հետ տարագրուեց Պարսկաստան:

1921 աշնան, գործօն դեր կատարած է նաեւ Սալմաստի մէջ:

Յաջորդ տարին, գարնան, կառավարութեան կարգադրութեամբ, Արան հաստատւում է Ջուլֆայից տասը քիլոմեթրի վրայ գտնուող Ալամդար գիւղում, նոյնմանուն շրջանի գիւղացիներին բժշկական օգնութիւն ցոյց տալու համար: Արան մնաց այնտեղ մէկուկէս տարի վայելելով շրջանի Թուրք գիւղացիների համակրանքը, որպէս ժողովրդի բժիշկ – բարեկամ, եւ գործօն դեր կատարեց նիւթական խիստ ծանր պայմաններում գտնուող տարագիրներին երկիր վերադարձնելու գործում, իրեն հետ ունենալով Նիրհերցի հանգուցեալ Մէչօ Մանուկեանին, Այնադուրցի Մամիկոն Զաքարեանին եւ Արփեցի Արա Ղարախանեանին:

Մէկ տարի վերջ, հարկադրուած հեռանում է Ալամդարից անցնում նախ Ռաշտ, ապա Բարֆրուշ եւ այնտեղից Բաբոլ, որտեղ մնում է մինչեւ անցեալ տարուայ Մայիս ամիսը: Վերջին տարիներում երիկամունքի հիւանդութիւնը հարկադրում է փոխադրուել Թէհրան, բայց յաջողութիւն չունեցաւ, եւ որոշեց նորից գնալ գաւառ:

Ահա, մէկն այն սակաւաթիւ դէմքերից, որոնք Կովկասից Պարսկաստան անցնելով, մնացին իրենց կոչման բարձրութեան վրայ, մինչեւ իրենց կեանքի վերջը:

Նա չարունակ հետեւում էր կէս մասնագիտա-

ԱՄԷՆ ՄԵԿՈՒՆ ՄԵՂՔԸ

ԽՄԲ. — Նիւրըմպէրկի դատավարութեան վերջին օրը, անգլիացի, ռուս, ամերիկացի եւ ֆրանսացի դատաւորները հետեւեալ կերպով ներկայացուցին 21 ամբաստանեալներուն ոճիրները.—

Երեւան հանուած փաստերը ցոյց կուտան թէ Կէօրինկ Հիթլէրէն ետք, նացիական Գերմանիոյ ամէնէն տիրական մարդն էր: Հիթլէրի անմիջական յաջորդը ըլլալով, ան էր որ շարժման մէջ դրաւ նախայարձակ պատերազմները: Ան էր որ ծրագրեց ու կազմակերպեց զինուորական ու դիւանագիտական աշխատանքները այն պատերազմներուն զորս Գերմանիան մղեց:

Հէս տեղեակ էր ու համաձայն՝ Աւստրիոյ, Չեխոսլովաքիոյ եւ Լեհաստանի վրայ գործուած յարձակումներուն: Մինչեւ իր Անգլիա փախուստը, Հիթլէրի ամէնէն մտերիմ բարեկամն էր: Այնպէս էին իրենց յարաբերութիւնները որ Հէս անպատճառ ծանօթ էր Հիթլէրի յարձակողական ծրագիրներուն: Ոչ մէկ բան ցոյց կուտայ թէ անոր խելքը գլուխը չէր, երբ տեղի կ'ունենային այն դէպքերը որոնց համար ամբաստանուած է: Թերեւս ճիշդ է որ ներկայ դատավարութեան ընթացքին իր միտքը խանգարուած է: Կարելի չէ ըսել թէ ան գիտակցութիւնը չունի իրեն դէմ եղած ամբաստանութեան տարողութեան:

Րիպպընթրօփ, Լոնտոնի նախկին դեսպանը, պատասխանատու է պատերազմի ոճիրներուն ինչպէս նաեւ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներուն համար, նկատի առնելով իր գործունէութիւնը գրաւեալ եւ արբանեակ երկիրներու մէջ: Ան շատ կարեւոր դեր մը կատարած է՝ Հրեաներու բնաջնջումի հիթլէրական ծրագրին մէջ: Դատարանը չընդունիր իր այն առարկութիւնը թէ «վերջնական որոշումները կուտար Հիթլէրը» եւ թէ ինք հիացող մը եւ հաւատարիմ հետեւորդ մը ըլլալով Առաջնորդին, երբեք չէր տարակուսեր, թէ ինք խաղաղութիւն կ'ուզէր եւ թշնամական արարքներու կողմնակից չէր:

Վիլհելմ Քայթէլ, ընդհանուր սպայակոյտի պետը, հրամայած էր որ ռուս գերիները աշխատին գերմանական գործարաններուն մէջ:

Էրնսթ Քալթէնպրուններ, Ապահովութեան տեսչութեան փոխ վարիչը, պատասխանատու էր Աւստրիոյ դէմ կատարած դաւադրութեան: Ան գիտէր թէ ինչեր տեղի կ'ունենային արգելարաններուն մէջ: Կասկած չկայ որ այցելած էր Մաութհաուզէնի կայանը եւ ականատես եղած էր մահապատիժներուն: Անձամբ հրամայած էր այդ արգելարաններուն մէջ ի գործ դրուած պատիժները:

Ալֆրէտ Ռոզէնպէրկ, նացիականութեան տեսաբանը, պետն էր այն կազմակերպութեան որուն գործակալները դաւեր կը լարէին աշխարհի բոլոր երկիրներուն մէջ: Գիտէր թէ ինչ վայրագութիւններ կը գործուէին եւ ինչ սարսափ կը տիրէր Արեւելեան Եւրոպայի մէջ:

Հանս Ֆրանք, Լեհաստանի նախորդ կուսակալը, թէեւ ծանօթ չէր ընդհանուր դաւադրութեան, բայց մասնակից էր պատերազմի ոճիրներուն:

Վիլհէլմ Ֆրիք.— Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ նախորդ կուսակալը եւ նախորդ ներքին նախարարը, պատասխանատու է գլխաւորաբար, գերմանացի ժողովուրդը նացի կուսակցութեան տիրապետութեան ենթարկած ըլլալուն համար: Ցանցաւոր է արհեստակցական միութիւնները եւ մամուլը ջնջելու ինչպէս նաեւ Հրեաները բնաջինջ ընելու օրէնսդրութեան համար: Ան մասնակից չէր նախայարձակ պատերազմներու դաւադրութեան: Բայց գիտէր թէ խժդժութիւններ տեղի կ'ունենային արգելարաններուն մէջ: Ծանօթ ըլլալով Հիթլէրի մեթոտներուն, իրաւունք տուած էր այս վերջինին զաղողական միջոցներ ձեռք առնել գրաւեալ երկիրներուն մէջ: Ցանցաւոր էր իբրեւ պատերազմական ոճրագործ:

Եուլիուս Շթրայխէր, հրէակեր եւ տէր եւ տնօրէն հակահրեայ Տէր Շթուրմէր լրագրին, Հիթլէրի քաղաքականութեան կատաղի պաշտպաններէն մէկը եւ անոր մտերիմ բարեկամը: Ան էր որ հակահրէութեան թոյնը ներարկեց Գերման ժողովուրդին եւ քաջալերեց այս վերջինին հակահրեայ հալածանքները:

Վիլհէլմ Ֆունք — Տնտեսական նախարար եւ Ռայխսպանքի նախորդ նախարարը, Հիթլէրի տնտեսական խորհրդականն էր: Ինքն էր որ ծրագրեց Ռուսիոյ վրայ կատարուած յարձակումին տնտեսումը եւ ռուսական թղթադրամ տպեց պատերազմէն առաջ: Նախայարձակ պատերազմներու նացիական ծրագիրներուն մէջ մասնակցութիւն չունէր: Տնտեսական գործերու մէջ, ենթարկուած էր Կէօրինկի հակակշիռին: Բայց մասնակցած է Հրեաները մնտեսապէս փճացնելու եւ գրաւեալ երկիրները շահագործելու ծրագրին: Ռայխսպանքի նախագահ ըլլալով, անուղղակի յանցաւոր է արգելափակուածներուն աշխատանքը շահագործած ըլլալուն համար:

Հիալմար Շախթ գործօն օժանդակութիւն ցոյց տուած է նացի կուսակցութեան, պաշտօնի գլուխ գալէ առաջ եւ աշխատած է որ Հիթլէր վարչապետ նշանակուի: Կարեւոր դեր կատարած է սպառազինումի ծրագրին մէջ՝ Ռայխսպանքի հասոյթները տրամադրելով Նացիներուն: 1936 Ապրիլ 9էն ետք, Շախթ կորսնցուց իր հեղինակութիւնը սպառազինումի աշխատանքներուն մէջ: Իր ազդեցութիւնը աւելի եւս տկարացաւ երբ Կէօրինկ ստանձնեց քառամեայ ծրագրին պատրաստութիւնը: Դատարանը հաստատած է որ Հիթլէր Շախթի ելմտական քաղաքականութիւնը շատ տկար կը գտնէր: Շախթ չէր պատկաներ Հիթլէրի անմիջական հրջապատին ուր թշնամանքով կը հետեւէին իր շարժումներուն:

Ծովակալ Քարլ Տէօնից, նաւատորմին նախորդ ընդհ. հրամանատարը: Սովորական հրամանատար մը չէր, այլ ղեկավարը ընդծովեայ պատերազմին: Վերջին պահուն Հիթլէրի տեղը անցաւ եւ յայտարարեց թէ արեւելեան ճակատի պատերազմը պէտք է շարունակուի: Փաստերը ցոյց կուտան թէ նախայարձակ պատերազմներու դաւադրութեան մասնակից չէր եւ ոչ ալ տեղեակ այդ մասին տրուած որոշումներուն: Բայց ան յարձակողական պատերազմ մղեց: Ապացուցուած է որ Տէօնից ընդծովեայ պատերազմին մասին տրուած որոշումները ի գործ դրած չէ եւ հրահանգած է որ այդ կռիւը դադրի: Թոյլ տուած է, սակայն, որ «քոմանտօ»ները եւ գերիները սպաննելու հրամանը ի զօրու մնայ իր հրամանատար նշանակուելէն ետք: Այդ բանին համար յանցաւոր է: Հաստատուած է որ բրիտանացի ծովային գերիները Ժընեւի պայմանագրին տրամադրութեանց համապատասխան վերաբերում ստացած են եւ այս պարագան «մեղմացուցիչ դէպք յանցանաց» մըն է իրեն համար:

Ծովակալ Էրիխ Ռաէտէր, տասնըհինգ տարի վարեց Գերմանիոյ նաւատորմը: Նորվեկիոյ արշաւանքը ինքն էր որ յղացաւ, ոչ թէ Հիթլէրը: Մասնակցած է յարձակողական պատերազմներու ծրագրին: Աշխատած է տարհամոզել Հիթլէրը որ փոխանակ Ռուսիոյ վրայ յարձակելու, Միջերկրականի մէջ կռիւ մղէ: Պնդած է նաեւ որ պատերազմ մղուի Անգլիոյ դէմ որ «Գերմանիոյ մեծագոյն թշնամին է»: Իր ամէնէն գլխաւոր յանցանքը այն է որ հրամայած է սանձարձակ ծովային պատերազմ, նոյնիսկ չէզոքներու դէմ: Ռաէտէր խոստովանած է որ ինք հրամայած էր գնդակահարել դաշնակից գերիները:

Պալտուր ֆոն Շիրախ, երիտասարդական շարժումին պետը որ, Նացիներու իշխանութեան գլուխ գալէն ետք, ֆիզիքական բռնաբարութեամբ հրապարակէն քշեց երիտասարդական այն բոլոր խմբակցութիւնները որոնք կը մրցէին Հիթլէրի երիտասարդական կազմակերպութեան դէմ: Շիրախ Վիէննայի Հրեաները աքսորելու ծրագրին հեղինակը չէ, բայց մասնակցեցաւ այդ տարագրութեան, թէեւ գիտէր թէ Հրեաները ինչ թշուառացութեան պիտի մատնուէին արեւելեան կէթօներուն մէջ:

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԽՐՈՒՆԻ

Օգոստոս 10ին Աղեքսանդրիոյ մէջ մեռած է ընկեր Սեդրաք Փափազեան, երկարամեայ եւ տաժանելի հիւանդութենէ մը վերջ:

Ընկերը ծնած է Պոլիս 1876ին, ուր եւ ստացած է իր նախնական եւ երկրորդական կրթութիւնը: Երիտասարդ տարիքին մտած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը, դառնալով լաւ եւ արի հայրենասէր մը:

Սակայն զանազան քաղաքական դէպքեր ստիպած են զինք մեկնելու Պոլսէն եւ գալու Եգիպտոս: Սկզբնական շրջանին քանի մը տարիներ հաստատուած է Գահիրէ, ուր եւ ամուսնացած 1912ին եւ յետոյ վերջնապէս հաստատուած Աղեքսանդրիա: Հոս եւս շարունակած է միշտ անդամակցիլ մեր շարքերուն եւ նոյնպէս եռանդուն եւ հաւատաւոր ընկերներէն մին եղած է: Սակայն վերջին քանի մը տարիներու անհանգստութիւնը զինք արգելափակած էր իր տան մէջ, ինչ որ իրեն շատ ու շատ դառն եկաւ:

Ընկերը մասնաւորապէս քաջալերողը եղած է մարզիկ երիտասարդութեան եւ իր հրաշունչ ու ոգեւորիչ թղթակցութիւններով եւ գրութիւններով խրախուսիչ ոյժ եղած է անոր: Այսպէս ան տարիներ շարունակ «Կամք»ի մարզական թղթակիցը եղած է «Յուսաբեր»ի մէջ եւ ներկայ գտնուած բոլոր մարզական մրցումներուն եւ խաղերուն:

կան-բժշկական եւ թէ ընդհանուր գրականութեան, ծանօթանում նորոյթների հետ: Զգտում ունէր անդադար սովորելու:

Ջերմ երկրպագու էր մեր ազգային մշակոյթի եւ այլ արժէքների: Շատ էր սիրում երաժշտութիւնը, մասնաւորապէս հայկականն ուսուսականը: Երկար տարիներ ապրած լինելով Ռուսաստանում, ի մօտոյ ճանաչում էր ռուս ժողովրդին, որին համարում մեր ժողովրդի անկեղծ բարեկամը, որի օգնութեամբ, համոզուած էր, պիտի ամբողջանայ մեր երկիրը եւ ստեղծուի բոլորիս ցանկացած Միացեալ Հայաստանը:

Մ. ՄԱՆՈՒԷԼԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Երիտասարդ աղջիկը՝ ջուր բերաւ եւ լուաց անոր փոշոտ ոտքերը՝ որոնք թէեւ քիչ մը այրած եւ փուշէն ու աւազներէն աղտոտած ու վիրաւորուած էին, բայց ունէին մոմերու մաքրութիւն եւ պայծառութիւն, իրենց քիչ մը խանձած երեսոյթին տակ:

Բերին թան եւ արմաւ, ու թէեւ իրենք ճաշեր էին, ուզեցին նախ երկրին սովորութիւնովը պատուել այդ անակնկալ այցելութիւնը, եւ, յետոյ դնել անոր համար՝ յատուկ ճաշ:

Եկան նաեւ ընտանիքին հայրը եւ մշակը, եւ, այսպէսով լրացաւ տան անդամներու թիւը, ճիշդ Իպնը Ճաֆարի բացատրածին նման:

Շէֆիյէ հանըմ էր, Ճաֆարի կնոջ անունը: Երբ տուաւ իր անունը, զարմանք պատճառեց բոլորին, որոնք՝ անոնց համբաւը լսեր էին տարիներէ ի վեր:

Կը խօսէին անոնց զաւակի բարեգործութիւններու մասին, որով մայրը կ'ուրախանար եւ ամէն կնոջ նման կը հրճուէր, անոր ձգած համբաւին համար:

Շէֆիյէ հանըմը՝ մասամբ դիւրացած նկատեց իր առաքելութեան պաշտօնը, եւ յարմար նկատեց յայտնել որ երէկ իր տղան, ալ ձիով մը՝ որսի ընթացքին, անցեր էր իրենց գիւղէն եւ ջուր էր խմեր տան աղբիւրէն:

— Ջուրը ճամբայ է երազի մէջ, եւ դարման ճամբորդին, ըսաւ Շէֆիյէ հանըմ:

— Այդպէս է ըսին նաեւ տանտէրերը:

— Իմ զաւակս այնքան է սիրեր ձեր տունը, այնքան է զովացեր ձեր ջուրով, որ զիս ղրկեց որպէսզի կուժ մը ջուր առնեմ ձեր տունէն, եւ այդ ջուրը ճամբայ մը ըլլայ նաեւ իր երազներուն համար:

Այդ խորհրդաւոր խօսքին իմաստը կարելի էր հասկնալ, բայց այդ համեստ ընտանիքը չէր կըրնար խորհիլ որ այդ հարուստ եւ ականյայտնի մայրը, բուն նշանակութենէն տարբեր իմաստով կ'ըսէր այդ խօսքերը:

— Հանըմ էֆէնտի ըսաւ, տան տիրուհին: Ժամանակ է որ ճաշէք, եւ մենք հակառակ ճաշած ըլլալնուս, մեզի ըրած ձեր այս պատիւը յարգելու համար՝ ձեզ հետ պիտի մասնակցինք սեղանին:

— Աղ ու հաց ըլլանք, ըսաւ, Շէֆիյէ հանըմ, այս իրիկուն, եւ ալիւրը ձեր տունէն տանինք՝ մեր փուռին համար:

Կասկած չկար այլեւս իր խօսքերուն մէջ, եւ գոհունակութեան ժպիտ մը կը շողար բոլորի աչքերուն մէջ:

— Ինչ է ձեր այս նազելի աղջկան անունը, հարցուց՝ Շէֆիյէ Վալիտէ հանըմը:

— Շէրէֆիյէ: — Ալլահը շէրէֆլիդ աւելցնէ: Այո, նախաճաշենք:

Պէտրի աղան, այդ օրը իր բամպակի արտին մէջ չորս հատ կաքաւ էր որսացեր:

— Շէֆիյէ հանըմ, ձեր բախտին՝ այսօր կաքաւ եմ որսացեր: Մեր կաքաւները աւելի համեղ են քան Պաղտատի կաքաւները:

— Կը հաւատամ, ըսաւ Շէֆիյէ հանըմ: Եւ ես ալ եկեր եմ կաքաւ մը որսալու ձեր կտուրին տակ ու իմ տունիս շէրէֆը անգամ մըն ալ աւելցրնել:

— Ծնողքը՝ իրենց աղջկան ըսին զով ջուր մը բերել եւ սկսան նայիլ Վալիտէ հանըմին: Ըսին որ վաղը առաւօտ կը խօսին այդ մասին:

Ճաշէն ետք, գացին նստիլ իրենց հովասուն ուռիին տակ, եւ խօսեցան զանազան նիւթերու մասին: Խօսեցան Պաղտատի, իր խալիֆաներուն, անցեալի փառայեղ պատմութիւններու մասին, որոնց քաջահմուտ եւ գրաւիչ դրուագները կը պատկերացնէր Վալիտէ հանըմը՝ ընդհանուր յափշտակութեան տակ դնելով իր ունկնդիրները:

Մինչեւ ուշ ատեն՝ նստան երկնքի աստղերուն լոյսով, յետոյ գացին պառկիլ՝ երազներու բոյլով լեցուած:

×

Առտուն՝ երբ արթնցաւ Վալիտէ հանըմը, տեսաւ փոքրիկ պատուհանէն, որ Շէրիֆէն կեր կուտար հաւերուն: Պահ մը նայեցաւ անոր՝ գաղտնի, եւ զգուշաւոր: Տեսաւ անոր կազէլի ոտքերը: Նայեցաւ անոր կաղապարուած մարմինին՝ որուն վրայ կարծես գաֆէս մը դրած էին, մէջը երկու աղաւնեակներով, որոնք պառկած կը նիրհէին ի-րար գրկած:

Առտուան զեփիւռը կը խաղար Շէրիֆէի մազերուն հետ՝ նազանքով, որուն տակ իր մանրկեկ աչքերը կը պսպղային ինչպէս աստղերը՝ երկնքի խորը:

Շէֆիյէ հանըմ լաւ գիշեր մը անցուցեր էր: Ուրախ էր եւ իսկոյն իր անկողինին վրայ դրուած պարսկական շալը ուսերուն անցնելով իջաւ վար:

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

(5)

Գերմանական հարցին առթիւ, Պ. Պըրնզ առաջարկեց քաջալերել ժողովրդապետական շարժումը, որպէսզի Գերմանիոյ զանազան ինքնավար պետութիւնները դաշնակցային իշխանութիւն մը կազմեն: «Մենք կ'ուզենք խաղաղասէր, ժողովրդավար եւ զինաթափ Գերմանիա մը որ յարգէ իր բոլոր բնակիչներուն մարդկային իրաւունքները եւ հիմնական ազատութիւնները եւ չսպառնայ իր դրացիներուն ապահովութեան: Այսպիսի Գերմանիա մը անհրաժեշտ է Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի՝ մեր ամէնէն վաղեմի զինակցին համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ սեղանաւորական հաստատութեանց պաշտօնեաներէն 2000 հոգի գործադուլ հռչակեցին, բողոքելու համար Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն դէմ որոնք չեն պաշտպանած Յունաստանի պահանջները Փարիզի խորհրդաժողովին մէջ: Վարչապետ Ցալտարիս, որ Փարիզ կը վերադառնայ, այս առթիւ ճառ մը խօսելով յայտարարեց թէ Յունաստան պայքարը պիտի շարունակէ մինչեւ ծայրը:

ՅՈՒՆԱԿԱՆ ՄԱԿԵԴՈՆԻՈՅ Նաուսա քաղաքը 500 ըմբոստներու ձեռքը մնաց եօթը ժամ, կատաղի կռիւներէ վերջ: Ըմբոստները կտրեցին հեռաձայնի գիծերը եւ պայթեցուցին կամուրջը, աջակցութեամբ 300 համայնավար ոստայնանկներու, որոնք դիրք բռնած էին քաղաքին մէջ: Կառավարական զեկոյցը կ'ըսէ թէ բարեկարգութիւնը վերահաստատուած է, բայց ուրիշ լուրերու համաձայն կռիւը կը շարունակուի: Եանիցայի (Ենիճէ) պատերազմական ատեանը մահուան դատապարտեց երկու տեղակալներ եւ չորս զինուորներ որոնք ըմբոստներուն միացած էին:

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կացութիւնը հետզհետէ կը ծանրանայ հարաւային նահանգներուն մէջ, ուր ապստամբները մեծ յաջողութիւններ չահած են: Անգլ. կառավարութիւնը որոշեց 2400 նոր զինուորներ ղրկել Պարսից ծոց: Զրոյցի մը համաձայն, ապստամբութիւն ծագած է նաեւ Սուլահի շրջանին մէջ, Արտապիլէն եօթը մղոն հեռու, Թաւրիզի արեւելեան կողմը:

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ հինգշաբթի գիշերուան նիստին մէջ, բուռն խօսքեր փոխանակուեցան համայնավար եւ ժողովրդական երեսփոխաններուն միջեւ: Համայնավարները յարձակեցան Ազգ. տնտեսութեան նախարարին՝ տը Մանթոնի վրայ (M. R. P.), յայտարարելով թէ գիները կը բարձրացնէ եւ կ'օգնէ դրամատիրական խմբակցութեանց (թրըսթ): Նախարարը իր կարգին սուտ հռչակեց «Իւմանիթէ»ի մէջ տպուած մեղադրանքները եւ դիտել տուաւ թէ ալիւմինիոմիւմին բարձրացնելու առաջարկն ըրած էր արտադրութեանց նախարարը, որ համայնավար է:— Ժողովը պիտի ջանայ իր աշխատանքները վերջացնել այսօր, շաբաթ, պատրաստուելու համար Հոկտ. 13ի հանրաքուէին:

ԳԻՆԻԻ արտադրութեան եւ վաճառման մէջ ծանր խարդախութիւններ երեւան հանուած ըլլալով, պարենաւորման նախարարը որոշեց հետաքննութիւններ կատարել: Կ'ըսուի թէ քաղաքական դէմքեր ալ խառնուած են այս պղտոր գործին:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ թերթերուն եւ ճառախօսներուն արգիլուեցաւ որ եւ է քննադատութիւն ընել դաշնակից իշխանութեանց մասին: Վերջերս համայնավար թերթ մը (ռուսական շրջան) գրած էր թէ «Անգլեւսաքսոնները կը քամեն Գերմանիան»:

ԵՐԵՔ «ԱՆՊԱՐՏՆԵՐԸ», Ֆոն Փափէն, Շախթ եւ Ֆրիցչէ Համպուրկ պիտի փոխադրուին, կ'ըսուի, անգլ. զինուորներու պաշտպանութեան տակ: Ամերիկեան հրամանատարը ցրուել տուաւ հարիւր գերման ոստիկաններ որոնք Նիւրընպէրկի բանտին առջեւ հաւաքուած էին, ձերբակալելու համար երեք ամբաստանեալները: Աւստրիան կը պահանջէ իրեն յանձնել Ֆոն Փափէնը եւ Պալտուր Ֆոն Շիրախը, դատելու համար:

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ-ՊԵՐԼԻՆ օդանաւը վար իյնալով Նիւֆաունտլէնտի մէջ ջարդուփշուր եղաւ ժայռերու վրայ: 39 ամերիկացի ուղեւորներ եւ օդաչուները կորսուեցան: Զոհերուն մէջ կան վեց երախաներ: 254 զոհ՝ Սեպտ. 3էն Հոկտ. 3:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ Վանայ Ալիւր գիւղացի Կարապետ Համբարձումեան եւ Տըլաչէն գիւղացի Աստուր Յովհաննէսեան: Տեղեկացնել Աստուր Սարուխանեանի, 141, Avenue de Belgique, Anvers (Belgique):

ՎԵՆԵՏԻԿԷՆ Մկրտիչ Սիմոնով կը փնտռէ իր մեծ տղան՝ Յովհաննէս Մկրտիչեան Սիմոնով եւ իր եղբայրը՝ Վահէ Մկրտիչեան Սիմոնով, Լենինականի երրորդ գաւառամասէն: Մեծ Արխվալեցի գիւղէն: Տեղեկացնել «Յառաջ»ի:

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ Տիվրիկի Կիւրեսին գիւղէն Եղիկեանի զաւակներէն մօրաքրոջս աղջիկը եւ տղան, Հռիփսիմէ եւ Արշակ, որոնք կը գտնուէին Պոլիս 1920—1922ին: Աղջիկը ամուսնացած է Շիքակօ: Տեղեկացնել Եդուարդ Պօղօսեանի, 1 rue Biron, Neuville s)s, Rhône, France: Կը խնդրուի ամերիկահայ թերթերէն արտատպել:

Ներգաղթի նուիրատուութիւններ

Բարեգործականի Կեդր. վարչութեան վերջին զեկոյցէն կ'իմանանք թէ 21 Հայրենակցական եւ Վերաշինաց Միութիւններ մասնակցած են Սեպտ. 12ին Նիւ Եորքի մէջ գումարուած ժողովին, որ յանգած է կատարեալ համաձայնութեան, հայրենասիրութեան ջերմ արտայայտութիւններով:

«Համերաշխութեան այդ սիրալիր մթնոլորտին մէջ, Հայրենակցական Միութեանց ներկայացուցիչները առանձնանալով, իրենց մէջէն ընտրեցին երեք ներկայացուցիչներ, Պ. Պ. Յ. Յովսէփեան, Կարապետ Սիւլահեան եւ Գառնիկ Սօլաղեան, որոնք լիակատար իրաւասութիւններով, մաս պիտի կազմեն Ներգաղթի մէկ միլիոն տոլարի հանգանակութեան կեդր. յանձնախումբին:

Բաց աստի, որոշուեցաւ սոյն Համազգային Հանգանակութեան հովանաւորողներ նկատել ներկայացուած բոլոր Հայրենակցականները եւ ըստ այնմ ծանուցանել, որպէսզի այդ ժողովին չմասնակցող Հայրենակցականները եւս իրենց հաւանութիւնը յայտնեն այդ ցանկին մէջ տեսնելու իրենց անուններն ալ:

Այդ առթիւ հարկ կը տեսնենք նաեւ ծանուցանել թէ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը եւ Ներգաղթի Հանգ. Կեդր. Յանձնախումբը իրենց կարելին պիտի ընեն Ներգաղթի կարաւաններով Հայաստան փոխադրել տալու համար Հայրենակցականներու կողմէ յանձնարարուած հայրենակիցները, բնականաբար Երեւանի կառավարութեան եւ անոր ներկայացուցիչներուն հաւանութեամբը:

Կեդր. Վարչութիւնը հետեւեալ նոր գումարներն ստացած է (Դ. ցանկ).—

Համա-Սեբաստացիական Շինարար Միութիւն (նախապէս արդէն վճարած էր 6000 տոլար) 3000, Եկեղեաց Գաւառի (Երզնկա) Միացընկերութիւն 2500 տոլար, Խարբերդի Հողէ Գիւղի Միութիւն 1800, Վասպուրականի Ընդհ. ընկերակցութիւն 1000, Քէսիրիկի ընդհ. Միութիւն 1000, Տիգրանակերտի Վերաշ. Հայր. Միութիւն 1000, Էքրէկի Աղքատախնամ ընկերութիւն 500, Զէյթունի Հայր. Միութիւն 190, Թոքատի Ուսումն. ընկերութիւն 100, Կարնոյ Հայր. Միութիւն (նախապէս վճարած էր 750 տոլար) 100 տոլար, համագումար նախորդ երեք ցուցակներու 37.350 տոլար, Ընդհ. գումար՝ 48540 տոլար:

Ստորեւ կը հրատարակենք նաեւ անհատներու կողմէ հանգանակութեան մասնակցութեան մեր երկրորդ ցուցակը.—

Գուլպէնկեան Այրէսէն՝ առհաշիւ կանխավճար 50.000 տոլար, Գալուստ Կիւլպէնկեան, Լիզպոն, (Լոնտոն եւս 1500 Ա. Ո. վճարած է) 10.000 տոլար, Լեւոն Պապազեան, Թորոնթօ 3485 տոլար, եւն: Գումար 65.498 տոլար, անհատական Ա. ցուցակի համագումար 47942 տոլար, ընդհ. գումար՝ 113.440 տոլար:

Մեծ պարահանդէս

GEORGE V‑Ի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր: Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկաններ Poisson d'Or Cabaretէն:

Մատչելի գիներ: Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար:

Արարատի տարեդարձին առթիւ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան Հոկտեմբեր 6ի սգահանդէսին առիթով (կիրակի) Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը հրաւիրէ հաւատացեալ ժողովուրդը ներկայ գտնուիլ հանդիսաւոր պատարագի եւ Հոգեհանգիստի արարողութեանց, մասնակցութեամբ Դպրաց Դասի եւ ամբողջական կազմին եւ ղեկավարութեամբ Պ. Վարդան Սարգսեանի: Պատարագի երգեցողութիւնները, ինչպէս նաեւ սգահանդէսի ճառերը «ռատիօ ըրփորթաժ»ի պիտի առնուին Պ. Աշոտ Մալաքեանի կողմէ, Մարսէյլ Փրովանսի կայանէն ձայնասփռուելու համար որոշ օր մը, որուն թուականը պիտի ծանուցուի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 12ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին:

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ. ժողովը այս շաբաթ, ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: (Շար. օրակարգի):

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. ընդհ. ժողովը, շաբաթ 5 Հոկտեմբեր, ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Ս. Անթուանի, Ընկ. Կարօ ենթակոմիտէն, այս շաբաթ երեկոյ, ժամը 7.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէին ներկայացուցիչը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆր. Հ. Կապոյտ Խաչի Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս կիրակի, ժամը 2ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Անծի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին առաջին դասախօսութիւնը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին: Պիտի դասախօսէ ընկեր Աստուր Քէօսէեան: Նիւթը՝ «Հայ Ազատագրական Շարժումը եւ Դաշնակցութիւնը»:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 տոլ.

Dimanche 6 Octobre 1946 Կիրակի 6 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4820–Նոր շրջան թիւ 459 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍՈՐՎԻԼ ԵՒ ՍՈՐՎԵՑՆԵԼ

Փոխադարձաբար օգտուելու կոչ մը ուղղեր էինք անցեալ կիրակի, նկատի առնելով բազմաթիւ ուսումնականներու վերադարձը Հայաստան։

Եւ դեռ առաջին կարաւաններն են որ կը հասնին, այն ալ արեւելեան գաղութներէն,— Պալքաններ, Յունաստան, Սուրիա-Լիբանան, Իրան։

Որքան կրցանք ստուգել, մինչեւ 31 Օգոստոս Իրանէն փոխադրուած են 17.994 հոգի, Պուլկարիայէն մինչեւ 8 Օգոստոս մօտ 4000 հոգի, չորս կարաւանով, Յունաստանէն մինչեւ 15 Օգոստոս 2720 հոգի, որ պիտի բարձրանայ 5000ի, Սուրիա-Լիբանանէն մինչեւ 23 Սեպտ. 12.357 հոգի։ Ռումանիոյ մասին վաւերական տեղեկութիւններ կը պակսին։

Այս տարուան վերջին կարաւանները չեն մեկնած տակաւին։ Իսկ 1947ին անշուշտ շատ աւելի կարեւոր թիւ մը պիտի կազմեն վերադարձողները։ Եւ այսպէս ամէն տարի, համաձայն պաշտօնական յայտարարութեանց։

Ժամանակը չէ հարցնելու,— սահմաններն ընդարձակուած պիտի ըլլա՞ն մինչեւ այն ատեն։ Գոնէ Կարս - Արտահանը, Սուրմալուի շրջանը, եւայլն։ Այսինքն 1914ի սահմանները...

Քաղաքագէտները իրենց փչաթելերու մէջէն կը քալեն բոլոր ճակատներուն վրայ։ Այնպէս որ, աւելորդ է սաւառնիլ բարձր դիւանագիտութեան ոլորտներուն մէջ։

Տարակոյս չկայ թէ՝ ինչքան զօրաւոր ըլլայ դէպի Երկիր հոսանքը, այնքան աւելի օգտակար է մեր քաղաքական դատին համար։

Ներգաղթով նոր տարրեր, նոր շունչ կը խառնուին Հայաստանի ժողովուրդին։

Երեւանի թերթերը իրենք ալ ջերմ գոհունակութեամբ կ'արձանագրեն գաղթողներուն աշխատանքի տենդը, յարատեւութիւնը, արհեստագիտական վարժութիւնները եւն.։

Այսպէս, «Ս. Հայաստան» կը գրէր թէ Նորեկներէն Սեդրակ, որ հաստատած է Բերիայի մանարանը, իր ընտանիքով, «օրվա առաջադրանքը կատարում է 120—130 տոկոսով, Կարապետը՝ 130—140, Տիգրանը՝ 115—120, իսկ աղջիկը՝ Թագուհին՝ 110—115»։

Խ. Միութեան մէջ ամէն ինչ կը հաշուեն տոկոսով եւ «պլանով»։

Արդ, գաղթողներէն անոնք որ գրոց - բրոց կը համարուին, անշուշտ նոյնքան յարգ պիտի վայելեն, համաձայն իրենց կարողութեան։

Ամէն պարագայի մէջ, անոնք 120—150 առ հարիւր աւելի լաւ հայերէն գիտեն, քան տեղացիներէն շատերը։

Արդ, թո՞յլ պիտի տրուի որ անոնք արժեցնեն իրենց գիտելիքները։

Օրինակ, եթէ անոնք ուսուցիչ ըլլան, պիտի կրնա՞ն աշակերտներուն սորվեցնել թէ երբ «նախագահութեան նախագահը» կը գրեն պաշտօնական զեկոյցներու մէջ, պատճառ չկայ որ «փոխ-նախագահ»ը վերածեն «վիցե-պրեզիդենտ»ի կամ «նստաշրջանը»՝ «սէսիա»յի։

Եթէ մէկն ու մէկը խմբագիր կամ թարգմանիչ դառնայ թերթի մը մէջ, պիտի արտօնե՞ն որ հայերէնի վերածէ հետեւեալ բարբարոսութիւնները. — Դազգահագործիքաշինական գործարան, ատոմային էներգիայի բիոլոգիայի մէջ» — ռեսպուբլիկական ռատիոկոմիտէի կոլլեկտիվը, կոնսուլտացիա, դիրեկցիա, ունեցուածք եւն.։

Եւ գաղթողները պիտի փորձե՞ն — անշուշտ փափկութեամբ — դտել, մաղել անհամար այլանդակութիւններ, թէ իրենք ալ պիտի նուիրագործեն թխածոյ եւ ձուլածոյ բառեր ու բացատրութիւններ, 50 տարի ետ տանելով լեզուն։

Դեռ ուրիշ պարագայ մը։

Արտասահմանէն գացող ո եւ է ծանօթ գրագէտ, բանաստեղծ կամ հրապարակագիր պիտի կրնա՞յ գրել իր բարբառով, թէ պիտի դառնայ հասարակ «տէջօնմէ»։

Երբեք մեր միտքէն չէ անցած արեւմտեան հայերէնի վերածել Ա. Ահարոնեանը կամ Ա. Իսահակեանը։ Բայց մենք տեսանք որ Երեւանի մէջ անմիջապէս իրենց լեզուն փոխեցին Թոթովենցները, Զապէլները եւ ուրիշներ։

Չունինք որ եւ է կանխակալ կարծիք, հատուածական կամ պետական։

Հիմնական խնդիր մը կը տանջէ մեր միտքը, եւ մեր տեսակէտները պիտի պարզենք առանց բառերը ծամծմելու։

Շ.

Օ Ր Ը Օ Ր Ի Ն

ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

Ունինք բազմաթիւ Միութիւններ, Եկեղեցական, Բարեգործական, Աղքատախնամ, Կրթական, Գրական, Հայրենակցական, «Հայաստանի բարեկամ» եւ մանաւանդ «Հայաստանի թշնամի»։

Բոլորն ալ երբ կը նստին իրենց գործունէութեան ծրագիրը կազմելու, ամէնէն վերը կը գրեն «օգնել նոր սերունդի փրկութեան դպրոցներ բանալով եւ մայրենի լեզուն սորվեցնելով հոս մեծցած տղոց»։

Մինչեւ հոս «արժան եւ իրաւ»։ Իսկ երբ կարգը կուգայ գործադրութեան...

— Մեր գիւղը ծաղկոց մը կայ այսինչ Միութեան հովանաւորութեան տակ, տարիներէ ի վեր. ի՞նչպէս ընենք որ անոր ղեկավարութիւնը անցընենք մեր ձեռքը։ Ձեւով մը սահեցնենք այդ «թշնամի» Միութեան ոտքը, քիչ մը խորամանկութիւն, քիչ մը կեղծիք, եղաւ գնաց։

Ուրիշ արուարձանի մը մէջ յարմար շէնք մը կայ տրամադրելի, բայց ինչո՞ւ տալ, այդ 40—50 տղոց, անոնք «փաշիստ»ի զաւակներ են։ Մենք ալ հատ մը կը բանանք, հոգ չէ։ Վարժապե՞տ չունինք, կը գտնենք։ Աշակե՞րտ,— կը համոզենք ծնողքները որ մեզի ղրկեն։

Երթանք գաւառական քաղաք մը։ Սքանչելի է դպրոցի գործը, բոլորը միացած 200է աւելի աշակերտներով, պատուական ուսուցիչներ, գոհացնող ու արժանի գործին։ Շա՜տ շա՜տ տարի մըն է, մի խանգարէք։ «Պէտք է բաժնուիլ»։ Եւ կը բաժնուին։

Եւ այսպէս ամէն մէկը իր գլխուն։ Դասընթացքներ խառնուտիկ, ուսուցիչներուն գործը անկախ, ամէն մէկին «քէֆ»էն կախուած։

Եթէ ձեզի պզտիկ օրինակ մըն ալ տամ, կրնաք լրացնել պատկերը եւ ի խորոց սրտի գոչել ինծի հետ։ — Ա՜խ, Պոլիս, ո՞ւր ես երբեմնի Ուսումնական Խորհուրդով եւ ազգ. սահմանադրութեամբ։

Տղաքն անգամ վարակուած են։ Մեր արուարձաններու դպրոցներէն մէկուն մէջ ուսուցիչ մը խստիւ կը յանդիմանէ տղայ մը, իր անշնորհք մէկ արարքին համար։ Աշակերտին պատասխանը.

— Ինծի նայէ՛, հետս շատ մ'իյնար, կարմիրներուն դպրոցը կ'երթամ գալ հինգշաբթի։

ՍՕՍԻ

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱՐԱՐԱՏԻՆ

Երբ օրօրոցում աչքս բացի Մասիս սարերն եւ հեռւում տեսայ.

Գերուած տեսայ ու ես լացի, Հայոց ցաւերն եւ նում տեսայ

Ախ, ես մանկուց երազել եմ սուրալ ազատ Մասիսն ի վեր,

Հովտում այրուող սիրտս բացի, բայց հով սարերն հեռւում տեսայ։

Ա՜խ աստղին ճամբայ չկայ քարերն ի վեր, ի վեր Մասիս,

Կ'ընկնի վիհերն ով բարձրանայ սարերն ի վեր, ի վեր Մասիս,

Միայն դու չես սիրտ իմ լացած աչքդ յառել Մասիսդ ի վեր։

Արքաներդ են ընկել անմահ դարերն ի վեր, ի վեր Մասիս։

Միթէ իրա՞ւ անհաս ես դու, ախ, իմ երազ Մասիսն ի վեր,

Միթէ մի օր չե՞մ հասնելու աստեղնահաս Մասիսն ի վեր,

Նախահայրս է սանդուխտ դրել, աստղերն ի վեր, ի վեր Մասիս,

Ախ, միթէ չե՞մ համբուրելու իմ աստղի հետ Մասիսն ի վեր։

Ախ չէ, ես է՞յոյսիս ճամբան, քարերն ի վեր ի վեր Մասիս,

Թող ամպ ու շանթ գլխիս ռռնան, սարերն ի վեր, ի վեր Մասիս,

Կը տանեմ սիրտս վիրաւոր իբրեւ դրօշ Մասիսն ի վեր,

Թէկուզ մահով կը բարձրանամ դարերն ի վեր, ի վեր Մասիս։

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ԻՐԱՆԻ ԱՊՍՏԱՄԲՆԵՐԸ
երկու քաղաքներ եւս գրաւեցին

Թէհրանէն կը հեռագրեն ուրբաթ օրուան թուականով.— Ըմբոստ ցեղախումբերը գրաւեցին երկու գլխաւոր քաղաքներ, Քիրմանշահ, քարիւղի մեծ կեդրոն մը 90.000 բնակիչներով, արեւմտեան Իրանի մէջ եւ Շիրազ, Ֆարսի նահանգին մայրաքաղաքը (հարաւ)։ Կ'ըսուի թէ ապստամբները այդ շրջաններուն ինքնավարութիւնը կը պահանջեն ճիշդ այնպէս ինչպէս տրուած Ատրպատականի նահանգին եւ միութիւն մը կազմած են այդ նպատակով։ Քիրմանշահ կարեւոր հանգոյց մըն է հաղորդակցութեան գիծերու՝ Թէհրանի եւ Պաղտատի միջեւ։ Այդ քաղաքին առաջին կռիւները լսուեցան երեքշաբթի օր, երբ կ'ըսուէր թէ ըմբոստները զինաթափ ըրած են ոստիկան - զօրքը եւ կը սպառնան Թէհրանի վրայ քալել։

Վերջին լուրերու համաձայն, տունէ տուն կռիւներ կը մղուին Խազէրունի մէջ, Պուշիրի հիւսիսային - արեւմտեան կողմը, կառավարական զօրքին եւ ապստամբներուն միջեւ։ Պուշիրի վերջին պաշտպանները վայրագօրէն սպաննուած կամ խեղդամահ եղած են, համաձայն նոր լուրերու։

«Բացէք Պաղեստինի դուռները»

Ո՞վ է որ այս կոչը կ'արձակէ.— Նախագահ Թրումըն, խօսքն ուղղելով Անգլիոյ վարչապետին։ Ստորեւ կ'ամփոփենք իր անակնկալ յայտարարութիւնը, որ եղած է Եօմ Քիփուրի առթիւ, (Հրեաներու «Քաւութեան Օրը»), մեծ տհաճութիւն պատճառելով անգլ. կառավարութեան.—

1.— Նկատելով որ ձմեռը վրայ պիտի հասնի Պաղեստինի խորհրդաժողովին վերսկսումէն առաջ, կը կարծեմ թէ ստուարաթիւ ներգաղթ մը չի կրնար սպասել Պաղեստինի հարցին կարգադրութեան եւ թէ պէտք է անմիջապէս սկսի։ Այս ձեռնարկին համար կարգադրութիւններ եղած են արդէն մեր կառավարութեան կողմէ որ պատրաստ է իր անմիջական աջակցութիւնն ընծայելու։

2.— Ինչպէս նախընթաց առիթներով, այս անգամ ալ կը յայտարարեմ թէ ուրիշ երկիրներու — մէջն ըլլալով Մ. Նահանգները — ներգաղթի օրէնքները պէտք է ընդլայնուին, ընդունելու համար տարագիրներ։ Ես այս իմաստով յանձնարարութիւն մը պիտի ընեմ խորհրդարանին եւ կարելի եղածով պիտի շարունակեմ գործակցիլ ուրիշ երկիրներու հետ, տարագիրներու ամբողջ հարցին համար։

3.— Անկէ զատ, եթէ գործնական ելք մը գտնուի Պաղեստինի հարցին համար, ես յօժարակամ Խորհրդարանին պիտի յանձնարարեմ ծրագիր մը՝ այդ երկրին տնտեսական զարգացման համար։

Նախագահը այս յայտարարութիւնը Անգլիոյ վարչապետին հեռագրել տուած է, միեւնոյն ատեն «խորունկ ցաւ» յայտնելով որ Լոնտոնի խորհրդաժողովը յետաձգուած է մինչեւ Դեկտ. 16։

Այս յայտարարութեան առթիւ, Լոնտոնի խորհրդաժողովին արաբ ներկայացուցիչներէն մէկը յայտարարեց.— «Թրումըն պէտք է կէս միլիոն ամերիկեան զինուոր ղրկէ Պաղեստին, իր պահանջը գործադրելու համար։ Արաբները այս ծրագրին պիտի ընդդիմանան իրենց բոլոր միջոցներով»։

Անգլիոյ վարչապետը նախագահին հեռագիրը ստացաւ կէս գիշերին եւ խնդրեց յետաձգել անոր հրատարակութիւնը, մինչեւ որ կարենայ խորհրդակցիլ արտաքին նախարարին հետ եւ յայտնել կառավարութեան տեսակէտը։ Նախագահը նկատի չէ առած այս առաջարկը, անախորժ կացութեան մը մատնելով անգլ. կառավարութիւնը, մանաւանդ որ բանակցութիւնները չեն խզուած տակաւին։

Ֆրանսայի ներքին հոգերը

Սահմանադիր ժողովը 245ի դէմ 295 ձայնով քուէարկեց ընտրական նոր օրէնքը։ Թեր քուէարկեցին ժողովրդականները (M. R. P.) եւ համայնավարները, հակառակ՝ ընկերվարականները։ Օրէնքը տրամադրութիւններ կը պարունակէր նաեւ գաղթավայրերու մասին։ Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան Ալժերիոյ վերաբերեալ յօդուածներու մասին, մասնակցութեամբ իսլամ երեսփոխաններու, ինչպէս եւ Օրանի, Թունուզի, Մառաքէշի եւ Ֆրանսական Քոնկոյի ներկայացուցիչներուն։ Ալժերիոյ համար օրէնքը կը տրամադրէ ընտրական երկու շրջան, մէկը՝ իսլամական, միւսը Ֆրանսական։ Իսլամ երեսփոխան մը բացարձակապէս անարդար գտաւ որ 8 միլիոն իսլամներ միայն 15 երեսփոխան ընտրեն, եւ Ալժերիոյ 800.000 Ֆրանսացիներն ալ նոյնքան։ Առաջարկուեցաւ իսլամ կիներուն ալ քուէարկութեան իրաւունք տալ, բայց ժողովը մերժեց։ Մերժուեցաւ նաեւ ընկերվարականներուն մէկ բանաձեւը որուն համաձայն ընտրողները ազատ պէտք է ըլլան իրենց նախընտրած թեկնածուները արձանագրելու։

★ Նոյն նիստին մէջ նախկին ներքին նախարարը, Անտրէ Լը Թրոքէր (ընկերվարական) առաջարկեց ընտրուելու իրաւունքէն զրկել բոլոր անոնք որ դատապարտուած են ազգային անպատ-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՎԱՍՆ ՀԱՅՐԵՆԵԱՑ

Ամերիկահայութիւնը մի գեղեցիկ եւ համակրելի սովորութիւն ունի: Եթէ որեւէ ընտանիք դժբախտութիւնն է ունենում կորսնցնելու իրթանկագիններից մէկին՝ մահազդի հետ միասին խնդրում են «ծաղկեպսակ չուղարկել, դրամը յատկացնել այսինչ նպատակին»: Ու դրամը փոխան ծաղկեպսակի յատկացւում է որեւէ դպրոցի, Ներգաղթին, աղէտեալներուն, իրենց եկեղեցւոյ կարիքներին եւ այլն զանազան աստուածահաճոյ հիմնարկութեանց:

Այսպէս չէ Փարիզի եւ իր շրջակայքի հայութեան մէջ: Պաշտօնիս բերումով ներկայ եմ գտնըւում մեր ժողովուրդի ե՛ւ ուրախութեան ե՛ւ տըխուր հանդէսներուն, տեսնում եմ թէ ինչ ահռելի գումարներ, տասնեակ եւ հարիւր հազարներ տըրւում են ծաղիկների... Մինչդեռ այդ ծաղիկների կեանքը միայն մի քանի օր է տեւում: Շատ կարճ ժամանակ մեր սիրելիների շիրիմները զարդարելուց յետոյ, նոքա թօշնում, չորանում եւ այրւում են. սրանց հետ այրւում են եւ մեր վճարած հարիւր հազարները... Սակայն նայենք մեր շուրջը, ո՛րպիսի ծով կարիքներ, որչափ արցունք եւ ինչքա՛ն Հայերի արցունքները կը սրբէին այդ հարիւր հազարները եւ կենդանի արձան, անմահ յիշատակ կը թողնէին մեր սիրելիների մահէն վերջը:

Այսօր բովանդակ հայութեան առջեւ դրուած է Ներգաղթի խնդիրը, ամէնից հրատապ, ամէնից կարեւոր, եւ սրա վրայ է, որ պէտք է կեդրոնանայ մեր ամենուս ուշադրութիւնը: Լիբանանի, Սուրիոյ, Ցունաստանի, Բուլղարիոյ եւ այլ տեղերու հայութիւնը հեւիհեւ շտապում է դէպի իր հայրենիքը, Խ. Հայաստան: Նա զուրկ է միջոցներից, ճամբու ծախքից անգամ: Բարեգործականը որոշել է այս 1946ի ընթացքում ժողվել մէկ միլիոն տոլար ներգաղթող հայութեանը օգնելու նպատակով. եւ արդէն, այդ գումարը դեռ չժողված, մի քանի հարիւր հազար դոլար դրել է Խ. Հայաստանի կառավարութեան տրամադրութեան տակ, ներգաղթողներու ճանապարհածախքի համար: Մինչդեռ Սփիւռքի, մասնաւորապէս Ֆրանսայի հայութիւնը, ծանր նստած, չի մտածում, որ բոլորիս պարտքն է մինչեւ 1946ի վերջը լրացնել Բարեգործականի մէկ միլիոնի հանգանակութիւնը, որովհետեւ յաջորդ 1947ին եւս նոր հանգանակութիւն պիտի սկսինք, ներգաղթողները Հայաստան տեղափոխելու համար:

Հետեւաբար այսօր հայութեան բոլոր դասակները իրենց ուշադրութիւնը պէտք է կեդրոնացնեն այս մեծ եւ անյետաձգելի խնդրին վրայ: Իմաստութիւն չէ մեր դրամները անհաշիւ այս ու այն կողմ շպրտել, աննպատակ եւ ի ցոյց մարդկան: Դրա փոխարէն կատարենք իսկական քրիստոնէական, մարդասիրական եւ հայրենասիրական գործ — ծաղիկներին ու պսակներին յատկացնելիք գումարները դնելով Բարեգործականի Փարիզի մասնաճիւղի տրամադրութեան տակ, ի հաշիւ հանգանակելի մէկ միլիոն տոլարի:

Դժբախտաբար պատմական նուիրական այս պահուն, երբ հրապարակի վրայ են դրուած Հայկ. Դատը և Ներգաղթը՝ չգտնուեց մի հայ մեծատուն, որ տղամարդու պէս ասպարէզ գար, լայն բանար իր քսակը եւ հայրենիքի սեղանի վրայ դնէր պատկառելի մի գումար՝ հայութեան կարիքներու համար... Չգտնուեց մի Ցովսէփ Էմին, որ հեռու Հնդկաստանէն Անգլիայի վրայով, դեռ 18րդ դարում (1760) գնում է Պետերբուրգ. եւ Ռուսիոյ Եկատերինա Բ. Թագուհու տրամադրութեան տակ դնում իր հարիւր միլիոնաւոր ոսկիները եւ խնդրում առանց պատերազմի, խաղաղ ճանապարհով բանակցութեան մէջ մտնել Պարսից եւ Տաճկաց արքունիքների հետ, ոսկիով գնելու - ազատելու հայկական նահանգները եւ Ռուսիոյ հովանու ներքոյ անկախ իշխանութիւն ստեղծելու...

Քառասուներկու տարի առաջ Ալ. Մանթաշեանը Փարիզի Հայոց Եկեղեցին կառոյց մէկ միլիոն հարիւր հազար ոսկի ֆրանք ծախսելով, որ այժմեան դրամով մի քանի հարիւր միլիոն ֆրանք կ'անէ, իսկ ո՞րչափ էր նրա հարստութիւնը, բաղդատելով ներկայ [illegible]րեսոսներու հետ...

Հայ ժողովրդի զաւակներից մէկը այսօր աշխարհի չորրորդ հարուստն է... Մենք ուրախ ենք եւ մաղթում ենք, որ առաջինը դառնայ: Սակայն եթէ նա իր անձնական բժշկին միայն տարեկան հարիւր հազար տոլար է վճարում՝ իր 85ամեայ կեանքը երկարացնելու համար, հայ ժողովուրդը կ'աղօթէ, որ իր այդ զաւակը հարիւր ութսուն եւ հինգ տարիներու կեանք ունենայ՝ միայն չմոռնայ իր Հայրենիքն ու ժողովուրդը եւս եւ ամէն տարի գոնէ հարիւր հազար տոլարի գումար յատկացնէ անոնց...

Արդարանալու սովորական պատճառաբանութիւն է՝ «մենք մասնաւոր միջոցներով այսքան խոշոր գումարներ - ծախքեր հոգալ չենք կարող, թող Հայաստանի կառավարութիւնը իր միջոցներից հոգայ»:

Սա լուրջ եւ արդար պատճառաբանութիւն չէ: Հայաստանը ունի իր պետական պիւտճէն, սակայն նա Խ. Միութեան մէկ անդամն է, եւ այնտեղ իւրաքանչիւր կոպէկը տրւում է որոշ հաշիւով եւ որոշ նպատակի համար: Ամէն օր կարդում ենք, որ հնգամեայ ծրագիր է մշակուած, եւ իւրաքանչիւր խորհրդային հանրապետութիւն մինչեւ 1950 թիւը այդ ծրագիրը պէտք է լրացնէ ու իրագործէ: Եթէ Հայոց կառավարութիւնը որեւէ գործարանի, ելեկտրակայանի կամ ջրանցքի շինութեան յատկացուած գումարն առնէ եւ գործածէ ներգաղթողներու համար՝ պարզ է, որ ապօրինութիւն, զեղծում պիտի կատարէ եւ դրա համար պատասխանատուութեան կը կոչուի, որովհետեւ իր այդ քայլով հնգամեայ ծրագիրը չի կարող լրացնել, որով Խ. Հայաստանը իր քոյր հանրապետութիւններից յետ պիտի մնայ: Հայաստանի կառավարութիւնն արել է առաւելը, քան իրաւունք ունէր անելու:

Հայաստանի բնակչութիւնն ալ ժողվելով երեսուն միլիոն ռուբլիի չափ գումար ներգաղթողներու համար — արաւ իր ուժից աւելին: Չպէտք է մոռնալ, որ այդ բնակչութիւնը «այսօրով» ապրող ժողովուրդն է. բոլորն ալ բանուոր, պաշտօնեայ կամ համայնատնտեսութեան (կոլխոզ) անդամ, ուրեմն ռոճիկով ապրող մարդիկ, եւ եթէ նրանք երեսուն միլիոն ռուբլիի չափ շատ պատկառելի մի գումար ժողվեցին — պարզ է, որ նրանք իրենց զաւակների բերնի հացը կտրեցին... Աւելին պահանջել նրանցից անարդար է եւ եղբայրական վերաբերմունք չի լինի մեր կողմից:

Ուրեմն հերթը մերն է: Հիմա մենք պարտաւորութիւն ունինք լծուելու եւ մեր գերագոյն ճիգերը թափելու այս աւելի քան վեհ գործի համար:

Օ՛ն անդր, յառա՛ջ: Աղդահաւաքման եւ հայրենաշինութեան այս սրբազան գործին, ինչպէս վեհափառ Հայրապետը եւս շեշտեց՝ Սփիւռքի հայութեան ուղղած իր շրջաբերականի մէջ՝ ամէն Հայ պարտաւոր է իւրովսանն մասնակից լինել, հարուստ թէ աղքատ՝ ձեռք ձեռքի տուած, միացած, համերաշխ...

Սա հայ ժողովրդի, հայ ազգի պահանջն է ե՛ւ իրաւունքը, սրբազան իրաւունքը:

Հայ ժողովուրդն ամէն տառապանք, ամէն վիշտ ու ցաւ կրած, իր անօրինակ Գողգոթան բարձրացած է առանց ընկճուելու, անտրտունջ, ճակատը բարձր, առանց ստորանալու եւ իր գլուխը խոնարհելու անգամ իր անողոք դահիճներու առջեւ... Եւս առաւել նա — մեր հերոս, գերմարդ ժողովուրդը մոռացկան չէ եւ չէ եղած երբեք, եւ իր վեհաշուք գլուխը չպիտի խոնարհի եւ ստորանայ իր սիրասուն, հարազատ զաւակներու առջեւ...

«Իր ունիցի ականջս լսելոյ՝ լուիցէ»:

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄ ՕՇԱԿԱՆԻ ՀԵՏ

ԱՀԱՐՈՆ ԵՒ ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

Կը շարունակենք մեր խօսակցութիւնը, որ երբեմն վիճաբանութեան կը փոխուի:

— Օշական, կ'ըսեմ, չէ՞ս կարծեր որ քիչ մը շատ անիրաւութիւն եղած է այս երկու բանաստեղծներուն.— Ահարոնի եւ Արսէն Երկաթի: Անշուշտ, տարբեր խառնուածքով ու տարբեր արժէքով, բայց հաւասարապէս անիրաւուած:

Բայց խօսինք առանձին: Զատենք իրարմէ, քանի որ իրարու չեն նմանիր:

Օշական.— Լաւ, խօսինք Ահարոնի մասին, որուն հետ հին է մեր բարեկամութիւնը, Մեհեանի օրերէն: Մեր խումբէն էր, գիտես, (Վարուժանը, Գեղամը, Զարեանը, եւն.):

— Ծիչդ ատոր համար ալ, ներելի չեմ գտներ որ Հայ Գրականութիւն հատորիդ մէջ (1942) երկու տող իսկ չես գրած:

Օշական.— Ճշդեմ: Անտեսումի կամ մոռացումի արդիւնք չէ: Գիրքի տպագրութեան ատեն, գրաշարած էր իրմով ուրիշներու կարգին. իրեն յատկացուցած էի քանի մը էջ, իր Դատաստաններէն մէկը վերլուծման ենթարկելով:

— Ետո՞յ.

Օշական.— Ետոյ, այն եղաւ որ տպագրութեան պահուն պրակը կորսուած է, մինչ մեքենան կը սպասէր: Անկարելի էր ինձ համար նորէն անդրադառնալ:

— Լաւ, թողունք հինը: Հա՞րկ էր, որ Ահարոնի երկու հատորներն ալ, Մազաղաթներ եւ Պոհեմականք այսքան լռութեան մատնուէին, երբ մէկէ աւելի գրական առաքինութիւններ ունին, մեզ շահագրգռելու համար: Անիրաւ չէ՞ր Սիոնը, որ իր գրախօսականով ներկայ ժամանակէն դուրս կը ձգէր անոր քերթողութիւնը:

Օշական.— Ես դեր չունիմ հոդ, քանի որ ես շատոնց չեմ գրագիր գրախօսականներով:

— Կրնայ այդպէս ըլլալ, բայց կը խորհիմ թէ նոյն մթնոլորտին մէջ կ'ապրիս եւ լուր ունիք իրարմէ: Ահարոն, ատեն մը, Ա. մեծ պատերազմէն առաջ եւ նոյնիսկ Ա. Զինադադարի օրերուն, «Փոքր Վարուժան» կը կոչուէր, նոյն ճամբէն կ'ընթանար եւ նոյն շունչով...

Օշական.— Այո՛, բայց սակէց ասդին շատ բան փոխուեցաւ:

Ահարոնի մէջ մեր բանաստեղծութեան երկու սերունդի արժէքներն ու տկարութիւնները կան: Արուեստագէտ Սերունդի լեզուական կատարելութիւնը, նրբակերտ պատկերակերտութիւնը, ամէն գինով նոր ըլլալու, ախտագին ըսուելու չափ գորաւոր փափաքը՝ առաջին հատատումն է անոր տաղաւորքէն ներս: Խորհիլ որ 900ի տաղաւորքին բոլոր նայանքները, դալկութիւնները հազիւ կը հակակշռուէին լեզուական շատ ապահով ճաշակով մը իր մօտ: Սփիւռքէն առաջ, արդէն Վարուժան մը կար իր մէջ, չէզոք հաւատարութեամբ մը, որուն յատակ ծառայեց Սիամանթոյի երեւակայութիւնը: Սփիւռքէն ետք, Եւրոպան այս տարաբախտ խառնուրդին վրայ աւելցուց անկարելի Գոյլէրիզմը, օտար աստաններուն խուսափուկ, անհարազատ, ներկուած, կասկածելի գեղեցկութեանց զանակները: Թէ Մազաղաթները, թէ Պոհեմականքը տոգորուն են այս գիծի նշուլումներով: Քիչ մը լպրծուն, քիչ մը գէշ նոյնիսկ: Եթէ մեծ է թիւը այն քերթուածներուն, ուր բանականութիւնը, խառնուածքը չեն յաղթահարեր դուրսի այս ազմուկները, ուրախ եմ կարենալ ըսելու՝ որ փոքր թիւի մը մէջ Հայու իր զգայնութիւնը եւ արեւմտեան մշակոյթի էգ նրբութիւնները ներդաշնակութիւն մը կը յաջողին ունենալ: Ու կը կարդանք քերթուածներ, որոնց մէջ օդէ աղջիկներ, մեղքի սրթունքներու վրայ, իրաւ տառապանքներ անիրական լարերու վրայ, թօշող գոյներ հաստ յատակներու վրայ կը համաձուլուին եւ կը ստեղծեն անկարելի խառնուրդ մը: Չես կրնար մերժել «Սիրիլլան», բայց չես կրնար ալ բռնել անոր մազերէն, դնել կուշտիդ եւ սիրտէ սիրտ խօսիլ անոր հետ:

Ահա հիմնական. նկատողութիւնս: Բոլորովին տարբեր է Սարաֆեանի մը պղտոր, ժանգահար եւ խոնաւ դծագրութիւններուն թրամը, հէնքը իր քերթուածին: Դարձեալ չեմ կրնար Թոփալեանի մութ, անհոտ եւ նուաղուն զգայնութիւնը մօտիկը դնել իր արեւոտ, գրեթէ տաք պատկերներուն: Գերճ իր լեզուն, վարակիչ ըլլալու չափ երբեմն:

— Իր կերպարանափոխութիւնը նոր արժէք մը չէ՞: Նախկին հռետորութեան տեղ գուսպ եւ ժուժկալ քերթուածներ այսօր, որոնք, երբեմն, տաք ու խիտ զգացումներով տոգորուած են:

Օշական.— Նոր խառնուածք մը չէ կրցած իրեն բերել, բայց տառապած է իր միջավայրին չյարմարելու դժուարութենէն, որովհետեւ կազմուած գնաց Եւրոպա:

— Կը խորհիմ թէ իր դժբախտութիւնը եղաւ իր անտիպ մնալը: Բանաստեղծները նման են ծաղիկներու, որոնք իրենց թարմութեան օրերուն, ցօղը վրան պէտք է քաղուին: Ահարոն պէտք է հրատարակէր իր քերթուածները՝ պատերազմէն առա՛ջ, վերջը՛ կամ անմիջին տասնամեակին: Այն ատեն աւելի դիւրին պիտի հասկցուէր եւ իր գործին վրայ ժամանակաղանցի դատակնիքը չէր դըրուէր: Մնացորդը ըստ իս, ունի էջեր, որոնք կը պահեն միշտ տառապող սրտի մը բաբախումը, ժամանակներու մէջէն կամ վրայէն:

Ահա քերթուած մը («Կը խորտակէ սիրտս կրունկին տակ»):

«Հիմա կեանքիս պղտոր գետէն կը սուրաս
վարդակարմիր առագաստովն արիւնիս,
Քեզ կը դիտեմ, դուն իմ աղփուն կարկուրաս
վերջալոյսին տակ մինակ՝ ո՛չ ոք ունիս:
Հա՛րկ է որ քեզ խըզեմ կուրծքէս յոգնատանջ,
Ինչպէս զանգն հին աշտարակէն կը խըլեն,
Վերջին իրկունն է, արփավառ ի՛նչ ղօղանջ,
Սի՛րտ իմ, պիտի ջախջախեմ քեզ խըրդալէն»:

(Հատուած)

Ի՞նչ կ'ըսես Օշական:

Օշական.— Լաւ է, բայց քանի՛ հատ, այս հաստ հատորին մէջ:

— Եթէ [illegible]տաենք կը գտնենք, բայց խօսինք Արսէն Երկաթէն ալ: Ուրացուած մըն ալ ան: Շատ հինէն կը գրէ, գրեթէ բոլոր հայ թերթերու: Իր Սոնաթներու աթիւ դիտել տուած եմ, բայց կը թուի նեղ կը գտնէ, մէկ կամ մէկ քանի հանդէսները: Մեղք մը անշուշտ, բայց ոչ մահացու, անտեսուելու ատտիճան: Լռութիւնը իր գործին շուրջ՝ չարդարանար:

Օշական.— Երկաթի մասին՝ ըսած եմ Նայիրիի, երբ Հալէպ գացի: Կ'աւելցնեմ, Սոնաթները կը պարունակեն մէկէ աւելի իրաւ քերթուածներ: Ահարոնին մեղքերը աւելի չեշտուած ձեւով մը կը գտնենք Ա. Երկաթի վրիպած քերթուածներուն մէջ: Իսկ յաջողուածներուն մէջ՝ բանաստեղծի մը ձայնը, տրտում անձնականութիւնը հեռու չեմ հաստատելէ: Պիտի դոհանամ այդքանով, իսկ քանի որ, ինչպէս թէն կ'ըսէ, «վեց տող յաջող տաղաւոր մը գրել՝ աւելի դժուար է, քան մեծ ճակատամարտ մը շահիլը», Երկաթ այս տողերէն աւելին գրած է: Թէ Արսէն Երկաթ անուն բանաստեղծ մը Սփիւռքի քերթողներուն շքահոյլին մէջ իր տեղըն ունի՝ այլեւս դուրս է կասկածէ: Բայց, ծանր մեղքեր կան, որոնց քաւութիւնը պայմանաւոր է նոր առաքինութիւններով, այսինքն՝ նոր յաջողուած քերթուածներով:

— Ինչո՞ւ այս մեղքերը, քանի որ եւրոպական մոքի չփում, լեզու, պատկեր եւն. եւն. ունի:

Օշական.— Իմ կարծիքով, շատ գրելուն եւ, ինչպէս դիտել տուիր, ամէն տեղ երեւնալուն առճապարանքն է: Խնդիրը, մարդու մը կեանքին մէջ, քանի մը իրաւ քերթուած գրելն է: Դուրեանի (Ե-

Վերջին Կաւալարենցը

Իբրեւ հարազատ եւ համերաշխ համադրութիւն արուեստագէտ ստեղծագործողի եւ դաստիարակչի՝ վերջին Կաւալարենցը չէ մեռած: Զուսպ իր շարժուձեւերուն մէջ, մերթ երազուն ու մերթ փոթորկացայտ՝ ան յայտնուեցաւ Միլանոյի հայ գաղութին իր կեանքին ամենադաժան մէկ շրջանին: Տարօրինակ կերպով խոնարհ եւ անսովոր կերպով վեհանձն եւ հպարտ՝ ան ինքզինք հետզհետէ պարտադրեց իր շուրջիններուն, որովհետեւ անոր մէջ ներդաշնակօրէն կ'ապրէին ու կը շնչէին երկու անհատականութիւններ.— բանաստեղծն ու դաստիարակիչը:

Կը խօսէր՝ նայելով հեռուն, իր հոգին մոռնալով հորիզոնին վրայ: Կը ժպտէր՝ իր դէմքին վրայ օր ըստ օրէ ա՛լ աւելի կուտակուող ստուերներուն մէջէն, ու երբ ժպիտը հեռանար իր երեսէն՝ դուք ա՛ն ատեն միայն ճանչցած կ'ըլլայիք Գէորգ Կաւալարենցը իբրեւ մարդ և մանաւանդ իբրեւ բարոյական ոյժ եւ խղճմտանք: Անոր անժպիտ դէմքը խորապէս արտայայտիչ էր, որ յաճախ ինծ կը յիշեցնէր փոթորիկէն վերջ խաղաղած ծովափունքներու այլամերժ եւ տարօրէն մինակութիւնը: Բայց ինչ որ դերագոյն եւ արհաւրական տարողութիւն ունէր եւ իմաստ անոր մէջ՝ այդ իր լռութիւն պահելու անօրինակ ձեւն էր ու եղանակը, որոնց խորքին ցաւն ու առօրեայ հոգեկան եւ ֆիզիքական խռովքները ներկայ էին միշտ իրենց անարշալոյս կենցաղով:

Ատենէ մը ի վեր Կաւալարենց կը քալէր շրջապատուած նոճիներով: Ու անոր քայլերը ձայն չունէին: Երբ ձեր ձեռքը սեղմելէ վերջ կը հեռանար՝ հասակը հետզհետէ կը մեծնար, կը լեցուէր լոյսերով: Անոր առաւելապէս հոգեկան տուայտանքին տեղեակ կ'ըլլայիք միայն ա՛յն ատեն՝ երբ ձեզի կռնակ դարձուցած կը հեռանար: Ինծ համար զարհուրելի բան էր դիտել Գ. Կաւալարենցը իր կռնակէն: Այն ատեն միայն լիապէս հաղորդակից կ'ըլլայի անոր մէջ ծրարուած յուզիչ դեղեցկութիւններուն, անդորրաւէտ ու մտածկոտ լռութեանց:

Գերզգայուն եւ անհանդարտ՝ ան դարձած էր կեանքին դէմ: Անոր մէջ տեղ չունէր այլեւս խաղաղութիւնը: Անոր մէջ տեղ ունէին միայն մեծ ջուրերուն նման մոլտացող հայ մարդուն ցաւը, հայ մարդուն մորմոքն ու կոտտանքը: Ու այս բոլորը ներդաշնակուած իր խռովուն բանաստեղծութեան եւ երաժշտութեան համակից մրմունջներով:

Գ. Կաւալարենց՝ Հայ էր: Անոր որեւէ արտայայտութիւնը կուգար խորունկէն, յորդ եւ թաւալուն, հնչուն, զօրեղ եւ հաւատաւոր: Բանաստեղծի իր հոգին սիրով կը յանձնէր մեր մօտաւոր անցեալին դողը, ու կը պատմէր մերթ առուակային սահանքով եւ մերթ ծովային իրարանցումով:

Ու հիմա ան չկայ այլեւս: Մուզոքքոյ գերեզմանատան լռութիւնը կ'իջնէ անոր շուրջ, յամրաքայլ եւ ծանր: Նոճիները կը պատեն զայն տարերային վերացումով մը, օրօրելով անոր յոգնաբեկ Հայու նինջը:

Հողակոյտիդ տակ հանգչէ՛ առ յաւէտ, սիրելի Կաւալարենց, կուրծքիդ վրայ սեղմած քու միակ եւ անփոխարինելի հարստութիւնդ, քու բանաստեղծութիւններուդ փունջը, զոր ատուածները ձօնեցին քեզի եւ զոր մուսաները նուիրագործեցին քու մարդկային ուրախութեան եւ սրբազան չարչարանքին համար:

Հողը թեթեւ ըլլայ վրադ սիրելի Կաւալարենց:

ԱՐԱՄԱՅԻՍ ՍՐԱՊԵԱՆ

ղիշէ) «Սրբազան Քնար»էն 10—15 քերթուած միայն կ'ազատին, հակառակ որ զգաստ եւ զգոյշ գրող է: Մարդ ամէն րոպէ գրող է, բայց քիչ անգամ բանաստեղծ, պէտք չէ մոռնալ:

— Լաւ բանաձեւում: Բայց, չըսե՞նք թէ բանաստեղծի մը համար կը բաւէ քանի մը քերթուածը, եթէ ան կարենայ իր սիրտը, իր կեանքը դնել անոնց մէջ եւ հասցնել մեզի:

Կը կարդանք քանի մը քերթուած, Աղախինը, Երբեմն այսպէս... Վաճէը, Ծ.ին, եւն., Օշական կը հաստատէ անոնց մէջ որոշ գեղեցկութիւն ու յուզում, բայց կ'աւելցնէ.

Օշական.— Քառասուն տարի քերթողութեամբ զբաղողի մը համար անբաւական են այդ ամէնը, ու աւելա ճիշդ է բոլորին համար:

Կ'անդրադառնանք քերթուածներուն. կը փնտռենք նորերը, կը վիճինք եւ վերջապէս կը հասնինք Սիամանթոյի անունին, որուն քերթողութիւնը տեղի կուտայ լայն խօսակցութեան, շօշափելով նաեւ Թէքէեանի քերթողութիւնը:

Բայց, արդէն յոգնած ենք: Արեւի ճառագայթները մարած, օրը զովացած:

Կը բանանք պատուհանը, ուրկէ դուրս հեռուն կը գծուին Երուսաղէմի սպիտակ, գեղեցիկ տուները, կարմիր կղմինտրներով, երբեմն սլացիկ շէնքեր, չոճիի անտառներու մէջէն՝ որոնք երեկոյեան հովէն քաղցրօրէն կը ծփան:

Գ. Մ.

ԳՈՒՑ'Մ ՄԻՆԱՂ

Ամպայինները...

Նուէր ՍՕՍԻՆ

Կար ատեն մը, երբ մէկը սպիտակ - երշիկ, հէլվա, կօշիկ, գրօնըխ, կտաւ, երիզ, կոճակ կամ աւել ծախելով դրական մարդ ըլլալու փոխարէն, ոտանաւոր, վէպ կամ յօդուած կը գրէր: Ազգայնագործութեան (ազգայինճի), վարժապետութեան, կամ տէրտէրութեան պէս փուճ գործերու կը հետեւէր եւ օդային մակդիրը կը փակցնէին կռնակը:

Այսօր փոխուած են ըմբռնումները: Երբ «օդային» կ'ըսեն, սանկ յարգանքով մը վեր, դէպի ամպերը կը նային մարդիկ, կամ սարսափով համակուած՝ գետնափոր տեղեր կը փնտռեն, ռումբի կամ կրակի տեղատարափէ խուսափելու համար:

Ի պատուի են օդայինները: Անոնք մրցումի ելած են արծիւներու եւ չանթերու հետ:

Արամազդը վար առած են իր դահէն: Եհովայի կայծակներուն եւ որոտումին հնդնանքով կը նային:

Վերէն, շա՛տ վերէն կը դիտեն աշխարհն ու անոր բնակիչները: Խե՛ղճ մարդկութիւն, պարզապէս կը սողայ հողին մակերեսը:

«Ամպերը մեր աթոռներն են եւ երկիրը մեր ոտքերունպատուանդանը», կը սաղմոսերգեն այսօր մեր օդայինները:

Ամպերը միշտ ալ փառաբանուած են: Մովսէս Իսրայէլացին ամպերու մէջէն առաւ որոտաձայն Եհովայի հրահանգները: Հայր Աստուած Յորդանանի վրայ, ամպերու մէջէն պատգամեց. «Դա է որդի իմ սիրելի»:

Ժամանակին, հպարտութիւնը Ողիմպոսի գագաթէն վեր չէր ելլեր, աստուածներն իսկ հոն կը բնակէին: Հիմա, Ողիմպոսը միայարկանի տան մը պէս ցածը իջած է օդաչուներուն համար... Կը սլանան երկրի բարձրագոյն կատարներէն ալ վեր, ամպերու մէջ՝ ազատ եւ անկաշկանդ: Վարի ճախճախուտ կեանքէն վեր: Հողը, գետինը թողած են, անոնք իրենց կօշիկին եւ գլխարկին սահմանէն անդին չանցնող զգուշաւորներուն:

Վերջի աշխարհամարտին, գետինը նեղ գալ, սկսաւ մարդոց համար: Ելան օդը, ամպերուն մէջ, ամպերէն վեր: Շանթ ու կրակ տեղացին թշնամին գլխուն՝ մինչեւ որ ծունկի բերին զայն:

Այդ միջոցին, «Հայկ համաստեղութիւն»ն ալ փայլեցաւ երկնակամարին վրայ: Հարիւրաւոր հայ քաջազուն օդաչուներ, ճախրեցին օդերու եւ ամպերու մէջ՝ կրակ ու հուր թափելով բռնակալութեան որջին վրայ: Փրկեցին Հայուն պատիւը՝ ջնջելով անոր ճակտէն «չարչի» եւ «վախկոտ կեավուր» դատակնիքները:

Անոնք, արեւի ճառագայթներէ հիւսուած պըսակներով, հպարտութիւնը կը կազմեն այսօր մեր հայրենիքին՝ Հայաստան աշխարհին: Երջանի՛կ երիտասարդութիւն:

Հակառակ «կեանքիս ընթացքին ամպերու մէջ շրջագայելու» բախտն ու երջանկութիւնը չունենալուս, կը նախանձիմ այդ ամպահերձներուն:

Եւ մենք, Փարիզի մայթերուն կպած Հայերս, մենք ալ ունինք մեր ամպայինները: Մխախոտի գոլորշներով կազմուած ամպեր: Սրճարաններու մուխ ու ծուխին մէջ կը ճախրեն մեր հերոսները՝ թառած սեղաններու շուրջ: Հոն կը լսէք որոտագոչ հայհոյանք: «Պօք, աքո՛ւ, ծօ՛ հայվան, սխալ թուղթ նետեցիր...»

Երբ անդին, մեր հայ քաջամարտիկ օդաչուները, հայրենի երկնակամարէն թշնամին կը սարսափեցնեն, հոս մերինները տուն - ընտանիք, ազգ ու համայնք լքած՝ ծխոտ - մռոտ սրճարաններու մէջ, օրն ի բուն սեղան կը ծեծեն՝ իրենց հոգին ու մարմինը փճացնելով եւ մեր թշնամին հրճուեցնելով: Մնացորդացը, Թուրքին պակաս ձգածը կը լրացնէ:

Ջարդերէն վրիպած Հայերու համար, արդեօք մտատանջուելու պէտք ունի՞ Թուրքը...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԵԿԵՂԵՑԻ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Երուսաղէմէն կը հեռագրեն թէ Կեդրոնի հովտին մէջ, արաբ գործաւոր մը աշխատած ատեն, երեւան հանած է ահագին կամար մը: Այս առթիւ խուզարկութիւններ կատարուած են եւ երեւան հանուած է խորհրդաւոր եկեղեցի մը, Մարիամ Աստուածածնի գերեզմանին տակ: Փարիզեան թերթի մը թղթակիցը հարցումներ ուղղած է Հայոց եւ Յունաց պատրիարքներուն (հողը կը պատկանի երկու համայնքութեանց), եւ երկուքն ալ կը կարծեն թէ 14դար առաջ հաստատուած եկեղեցի մը գոյութիւն ունէր հոն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Պէքիր աղայի կինը՝ Ճէմիլէ հանըմը՝ երբ տեսաւ իր հիւրը, եկաւ անոր քով, եւ, երկու կիները քաշեցին մէյմէկ Նարկիլէ եւ խմեցին իրենց սուրճերը:

— Ճէմիլէ հանըմ, ըսաւ Շէֆիյէ Վալիտէ հանըմը, քիչ մը հասկցաք անշուշտ իմ երկիմաստ խօսքերէս եւ ձեզի այս անակնկալ այցելութենէս, որ ես խօսելիք մը ունիմ ձեզի, Շէրիֆէի հօրը եւ մօրը:

— Աստուած միշտ կ'առաջնորդէ լաւ խօսքը եւ կ'օգնէ անոր՝ եթէ բարի է, պատասխանեց Ճէմիլէ հանըմ:

— Ահա իմ այցելութեանս նպատակը:

— Ալլահին հրամանով եւ փէյղամպէրին հաճութեամբ, եկած եմ ձեր շնորհագեղ աղջիկը իմ զաւկիս՝ Իպնը Ճաֆարին համար, կնութեան ուզել: Երբ ձեր հաճութիւնը առնեմ, Նիքեահ պատրաստութեան պիտի սկսինք: Խօսեցէք ձեր ամուսնին հետ, ես ալ իմ ամուսինիս հաղորդեմ այս առաջարկս, եւ եթէ համաձայն ըլլաք, իբրեւ հաւանութեան նշան, ընդունեցէք իմ ընելիք այս հրաւէրս, եւ մեզի այցելութեան մը եկէք: Այսպիսով մեր մասին, իմ զաւկիս մասին լաւ «վուգուֆ» կ'ըլլաք եւ կուտաք ձեր պաշտօնական պատասխանը:

— Բայց մենք՝ ձեր քով աննշան ընտանիք մըն ենք, եւ թերեւս անարժան՝ ձեր սեղանին: Մեր տարազները, եւ մեր արեխները ստուեր մը պիտի բերեն ձեր ապարանքին, եւ հրաւիրեալներուն մենք պիտի երեւանք ծիծաղելի:

— Հարստութիւնը մարդոց արժանիքը չի բազմապատկեր, եթէ մարդը զուրկ է ազնուութենէ, ինչպէս որ աղքատութիւնը մարդը չստորնացներ՝ եթէ անոր խորքը մաքուր է, եւ հեռի ամէն ապականութենէ:

— Կը խօսիմ Պէքիր աղային եւ մենք կը շարժինք՝ համաձայն ձեր ցանկութեան եւ մեր որոշումին:

×

Ժամ մը վերջը Շէֆիէ եւ Ճէմիլէ հանըմ կը նստէին երկու ուղտերու վրայ՝ զոր բերեր էին Պէքիր աղայ եւ իր մշակը: Մօրը պատմելով՝ Շէրիֆէ եկաւ համբուրեց Վալիտէ հանըմին ձեռքը եւ ան ալ իր ճնքուշ եւ սարսռազդեցիկ շրթունքները դրաւ անոր եղնիկի աչքերուն վրայ:

Մշակը անոնց ընկերացաւ մինչեւ ապարանքին առջեւ: Երկու կիները իջան ուղտերէն եւ համբուրուեցան:

Շէֆիյէ հանըմ մտաւ իր ապարանքը, իսկ Ճէմիլէ հանըմ եւ ծառան նստան ուղտերուն վրայ, եւ վերադարձան Թէլ Հաֆըր:

Ճէմիլէ հանըմ նոյնպէս կը փափաքէր որ Քօնաքէն ներս մտնէ օր մը իր աղային հետ, եւ այս անգամ չէր ընդունէր Վալիտէ հանըմին հրաւէրը՝ Նարկիլէ մը եւ սուրճ մը առնելու համար միայն:

Երկու կողմէն ալ՝ այս վերապահութիւնը յարմար նկատած էին:

Մինչ՝ Ճէմիլէ հանըմ, Թէլ Հաֆըրի իր արմաւենիներու ծառաստանին մէջ, կը պատմէր առնուան խօսակցութիւնը, իրեն եղած առաջարկը, եւ այդ համեստ ընտանիքը իր հաւանութիւնը կուտար՝ իրենց եղած այդ պատիւը միաժամանակ իրենց զաւկին բախտաւորութիւնը համարելով, ազդին՝ Վալիտէ հանըմ, Ճաֆար պէյին եւ Իպնը Ճաֆարին կը պատմէր իր այցելութեան արդիւնքը:

— Պէյէ՛ր, ըսաւ Շէֆիյէ հանըմ. ես գացի, տեսայ այն համեստ բոյնը, որուն մէջ ապրող թռչունին աղուամազերը դեռ նոր էին թափեր: Այդ երազային գեղեցկութիւնով օժտուած աղջկան անունը Շէրիֆէ է: Եղնիկի աչքերով, անոր չափ թեթեւոտն, կաքաւի մը պէս ոստոստուն, ղեփիւռի չափ քնքոյշ, աղբիւրի պէս կարկաչուն արշալոյսի պէս փաղփուն, լուսինի չափ ամօթխած: Ահա իր պատկերին շրջանակը: Գալէմով քաշուած են իր յօնքերը, եւ պարտէզ աղջիկներու թարթիչներու պէս երկար: Կուրծքը՝ յղկուած փղոսկրի կը նմանի եւ մատղաշ ստինքները՝ մարմարէ արձանի վրայ քանդակուածի չափ գեղեցիկ կ'երեւան իր հեւացող լանջքին վրայ, զոր կարելի է դիտել իր թեթեւ զգեստին տակ, որպէս թէ քօղով մը ծածկուած ըլլային միայն: Աչքերուս այդ վայելքը զիս ձգեց այն տպաւորութեան տակ՝ որ ես կը տեսնէի իր մէջՀազար ու մէկ գիշերներու հուրիները, իմ փնտռած հուրի մէլէքը՝ վերջապէս: Կը ցանկայի՝ որ Իպնը Ճաֆարի կուրծքին վրայ թրթռար արտոյտի թեւերով եւ սուլումով:

Այդ բացակայ տեսիլքէն յափշտակուած՝ լռեցին քանի մը վայրկեան երեքն ալ, որոնց աչքերը կը փայլէին երանութեան մը լոյսով:

×

Շաբաթ մը հազիւ անցած, Պէքիր աղա եւ Ճէմիլէ հանըմ՝ ուղտերու վրայ նստած, կ'իջնէին Քօնաքի մը առջեւ: Ճէմիլէ հանըմ միայն դուրսէն տեսեր էր այդ Քօնաքը:

Յ. ՎԱՐԴԱՆ

(6)

ութեան, եթէ նոյնիսկ յետագային դատապարտութիւնը ջնջուած է, նկատի առնելով թեկնածուին դիմադրական գործունէութիւնը։ Առաջարկը ընդունուեցաւ ձեռամբարձ քուէարկութեամբ։ Այս օրէնքով ընտրուելու իրաւունքէն կը զրկուի նախկին վարչապետ մը, Ֆլանտէն, որ վերջերս դատուելով անպարտ արձակուած էր։

★ Թերթերը կը գրեն թէ զօր. տը Կոլ նոր ճառ մը պիտի խօսի Լիլի մէջ, Հոկտ. 13էն առաջ, կրկնելով իր քննադատութիւնները Նոր Սահմանադրութեան մասին։

ԻՆՉՈ՞Ւ ԳԻՆԻ ՉԿԱՅ

Թերթերը շանդալից լուրեր կը հրատարակեն գինիի վաճառման առթիւ երեւան հանուած խարդախութեանց մասին։ Պարենաւորման նախարարը դատ բացած է զեղծարարին դէմ որուն անունը գաղտնի կը պահուի։ Կը հաստատուի թէ սեւ շուկայի ցանց մը հաստատուած էր Ալժերիայէն Ֆրանսա, բազմաթիւ ճիւղաւորումներով, եւ ժողովուրդին յատկացուած գինին աղին անդին կը ծախուէր խարդախութեամբ։ Այս կերպով շահուած գումարը մէկ միլիառ ֆրանքէն աւելի կը հաշուեն։

Պարենաւորման նախարարը կը մերժէ որ եւ է մանրամասնութիւն հաղորդել, որպէսզի չխանգարուին դատական հետապնդումները։ Բայց, բոլոր թերթերն ալ կը հաստատեն թէ բարձրաստիճան պաշտօնատարներ մաս ունին այս զեղծումներուն մէջ։ Պարենաւորման նախարարութեան հաշիւներուն մէջ անկանոնութիւններ երեւան հանուած էին անցեալ ապրիլին եւ պատասխանատու պաշտօնատար մը, Ժան Մալաֆոս արձակուած էր։ Քննութիւնները յառաջ տարուելով, հաստատուեցաւ թէ կարգ մը առեւտրական տուներու իրաւունք տրուած էր գինի ներածելու Ալժերիայէն։ Ասոնց տոմարներուն մէջ ալ անկանոնութիւններ գտնուած են։ Մեծ քանակութեամբ գինի, որ սահմանուած էր արտասահմանարտածուելու, որպէսզի օտար դրամ ճարուի, ծախուած է տեղական սեւ շուկային վրայ։ Կը կարծուի թէ 40—50.000 հեքթոլիտր գինի սեւ շուկայ քշուած է այս ձեւով։

ՔԱՆԻ՜ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— «Նիւ Եորք Հէրըլտ»ի 1896 Հոկտեմբեր 4ի թիւէն.— Եւրոպական զանազան մայրաքաղաքներէ հասած լուրեր կ'ըսեն թէ մեծ պետութիւնները, առաջնորդութեամբ Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ համաձայնութեան մը յանգած են Թրքական հարցի մասին։ Համաձայնութիւնը կը պարունակէ Հայկական Շրջանի մը հաստատումը իրենց հսկողութեան տակ։

ՏԱՐՏԱՆԼԻ հարցին առթիւ, Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը հաւաստեն թէ Անգլիա պիտի մերժէ Մոնթրէօյի պայմանագրին վերաքննութիւնը։ Կառավարութիւնը կը խորհրդակցի Թուրքիոյ հետ, Մոսկուայի տրուելիք պատասխանի մասին։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթէլը հաղորդեց թէ մաքրագործումները կը շարունակուին խստօրէն։ Կոլխոզներու պատասխանատու պաշտօնեաներէն ուրիշներ եւ թերթի մը ամբողջ խմբագրական կազմը ամբաստանութեան տակ առնուած են։ Կառավարական զեկոյցը կ'ըսէ թէ շատ մը պարագաներու մէջ զեղծումները կը շարունակուէին վերջին երկուքուկէս տարիներու ընթացքին։

ԻՏԱԼԻՈՅ ՀԱՏՈՒՑՈՒՄՆԵՐՈՒ հարցին առթիւ, Նորէն բուռն վէճ մը ծագեցաւ հաշտութեան խորհրդաժողովի Տնտեսական յանձնախումբին առջեւ, երբ 8ի դէմ 12 ձայնով ընդունուեցաւ Աւստրալիոյ առաջարկը, որուն համաձայն միջազգային վերստուգիչ յանձնաժողով մը պիտի կազմուի Չորս Մեծերէն եւ հատուցում ստացող երկիրներէն։ Յանձնաժողովը ստուգումներ պիտի կատարէ վճարումներու մասին, բացառութիւն համարելով Ռուսիան։ Հատուցումներու ամենամեծ բաժինը պիտի ստանայ Եուկոսլաւիա, յետոյ Ալպանիա, Յունաստան, Եթովպիա եւ Լեհաստան։ Վիճաբանութեանց ընթացքին Նորէն բարկացաւ եւ ուժգնօրէն արտայայտուեցաւ Խ. Միութեան ներկայացուցիչը, Գ. Հ. Յարութիւնեան, դիտել տալով թէ Մ. Նահանգները եւ Մեծն Բրիտանիա կը բռնաբարեն արտաքին նախարարներու հաւանութեամբ եղած կարգադրութիւնը։ Ամերիկեան եւ բրիտանական պատուիրակները բողոքեցին այս յայտարարութեան դէմ, բացատրելով թէ եղածը նոր յօդուած մըն է, եւ ոչ թէ փոփոխում նախապէս գոյացած համաձայնութեան։ Գ. Յարութիւնեան մեղադրեց թէ Աւստրալիա կը ջանայ խափանել հատուցումներու ամբողջ ծրագիրը։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ երեք «անպարտները», Ֆոն Փափէն, Շախթ եւ Ֆրիցէ միշտ կը մերժեն բանտէն դուրս ելլել։ Գերմանիոյ ֆրանսական եւ անգլիական շրջաններուն հրամանատարները մերժեցին ընդունիլ զանոնք։

ԵԳԻՊՏՈՍԻ վարչապետը Լոնտոն պիտի երթայ, վարչապետին հետ բանակցելու եւ երկու երկիրներուն միջեւ դժուարութիւնները հարթելու համար։

ՓԱՐԻԶԻ անթելի պաշտօնեաները կը սպառնան գործադուլ հռչակել հոկտ. 8էն սկսեալ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna)։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչքալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խոշեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Ջ. Պօղոսեան։ Տոմսերու գիները՝ 75, 100, 150 եւ 200 ֆրանք։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիօն Saulnier։

Պարահանդէս Ս. Էթիէնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու, այս շաբաթ, 12 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ լոյս։ Pergolaի պարասրահը (Rond Point)։ Պիտի նուագէ հռչակաւոր Carlo Alfieri նուագախումբը։ Ձրի պիւֆէ, առատ կերուխում։ Հասոյթին 30 առ հարիւրը կը յատկացուի Ազգ. դպրոցին։ Մուտք 50 ֆրանք։

ԱՐՆՈՒՎԻԼ.— Անցեալ շաբաթ սեւ հողին յանձնեցինք դժբախտ երիտասարդ մը, Կէտիկեան Մուրատ, որ երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր անողոք ախտով մը։ Հակառակ ծնողքին ջանողութեանց, կարելի չեղաւ փրկել կեանքը։ Յուղարկաւորութեան կը մասնակցէր ստուար բազմութիւն մը Ս. Խաչ եկեղեցին։ Կրօնական արարողութիւններէն վերջ, ողբացեալին սրտակից ընկերներէն Պ. Միհրան Շիւմանեան գրաւոր դամբանականով մը պարզեց երիտասարդին արժանիքները իբրեւ քաջ մարզիկ, երբ կայտառ էր եւ թիկնեղ։

Պոլսա Քոլոմպէն Պ. Գաբրիէլ Երանեան եւս յուզիչ դամբանական մը խօսելով համբերութիւն մաղթեց վշտահար ծնողքին։ — Ներկայ մը

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՓԱՐԻԶ.— Կիրակի, Սեպտեմբեր 29ին վերամուտի իր առաջին մրցումը կատարեց «ախոյեանական» խաղերու առթիւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ պահեստի խումբը Melunի երկրորդ պահեստի խումբին հետ, այս վերջիններուն դաշտին վրայ։

Հայերու խաղը առաջին իսկ վայրկեանէն յարձակողական էր, բայց առաջին նշանակէտը Ֆրանսացիները շահեցան։ Մեր տղաքը չէին վհատած, շատ ջանցած հաւասարեցան շնորհիւ վերջապահ Յովակիմ Խայմախեանի։

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ Հայերուն պարտութեամբ 2—1 նշանակէտով։ Երկրորդին ամէն ճիգ ապարդիւն անցաւ, խաղը որ եղանակին առաջին մրցումն էր, վերջացաւ Հայերու պարտութեամբ, թէեւ ընդհանրապէս կը տիրապետէին դաշտին։ Պէտք է շնորհաւորել նոյնիսկ պարտուած մեր տղաքը որոնց մեծ մասը, բացի երեքէն, 20էն վար տարիք ունին։ Մասնաւորապէս ուշադրութիւն գրաւեցին յառաջապահներէն Պարոյր եւ բերդապահը Յակոբ Միրզոեան։ — Պիեռ

ՊՐԻԱՆՍՈՆԻ զինուորական հիւանդանոցին մէջ խնամուող զինուոր Վարուժան Սահակեան ինչպէս եւ Փիէռ Պէնիթի Ժիւլ Կուրմոն հիւանդանոցի մէջ դարմանուող Պօղոս Գասպարեան շնորհակալութեան ջերմ բառերով իրենց երախտագիտութիւնը կը յայտնեն Ֆ. Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին որ միշտ հոգածու եղած է իրենց հանդէպ եւ ճշմարիտ մօր մը եւ քրոջ մը գուրգուրանքը ցոյց տուած է միշտ։

ՓԱՐԻԶԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի, հոկտեմբեր 6, Փարիզի Հայոց Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ օծման 42րդ տարեդարձին առթիւ, Մայր Աթոռի լիազօր ներկայացուցիչ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան պիտի մատուցանէ հանդիսաւոր պատարագ եւ ըստ սովորութեան հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի եկեղեցաշէն, եւ մեծ բարերար ողբացեալ Ալեքսանդր Մանթաշեանի եւ Մանթաշեան գերդաստանի համօրէն ննջեցեալներուն համար։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Նախկին Կամաւորներու եւ Ռազմիկներու Միութեան այսօրուան (կիրակի) սգահանդէսի եւ պատարագի երգեցողութիւնները եւ ճառերը Radio - Marseilleի կողմէ պիտի հաղորդուին վաղը, երկուշաբթի, իրիկուան ժամը 7ին։

ԱՆԳԼԻՈՅ ԴԱՀԼԻՃԸ վերակազմուեցաւ, աւելի երիտասարդ տարրերով։— Չըրչիլ Նորէն կ'արծարծէ Եւրոպայի Միացեալ Նահանգներու ծրագիրը։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 12ին, շաբաթ գիշեր ժամը 8.30ին։

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Աննի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Քեռի» խումբին առաջին դասախօսութիւնը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին։ Պիտի դասախօսէ ընկեր Ասատուր Քէօսէեան։ Նիւթը՝ «Հայ Ազատագրական Շարժումը եւ Դաշնակցութիւնը»։

ՓԱՐԻԶԻ Հայ Տիկնանց Միութիւնը նկատի առնելով որ «Դպրոցասէրի վարժարան»ը անկարող է պատսպարել դեռատի երեխաները, վերջին նիստին որոշեց այս առթիւ կոչ մը ուղղել մեր ազգայնոց օժանդակութեան։ Այն բոլոր ընտանիքները որոնք կը ցանկան Հայ Տիկնանց Միութեան հաշուոյն իրենց յարկին տակ պատսպարել անտէր կամ չքաւոր մանուկ մը, կը խնդրուի փութով իմացնեն Միութեանս հասցէին.— 15, rue Jean Goujon, Փարիզ (8)։

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ Պօտոյով կը փնտռէ իր զաւակը Խաչիկ Պօտոյով, ջութակահար, ծնած Աստրախան քաղաքը 1923 Հոկտեմբեր 12ին։ Իրենց բնակավայրը եղած է Ռոստովի շրջանի մէջ Շախտ քաղաքը։ Նոյնպէս կը փնտռէ իր փեսան Ռուբէն Մուրատեանը Բագու քաղաքէն, ծնած 1910ին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել վերոյիշեալ տիկնոջ հետեւեալ հասցէին.— Pères Mekhitaristes, S. Lazare, Venise։

Le Gérant : H. AGONEYAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ար. , Արտա. 10 Տր.

Mardi 8 Octobre 1946 Երեքշաբթի 8 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4821 - Նոր շրջան թիւ 460 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆԱՀԱ՞ՆՋ ԹԷ ՌԱԶՄԱԽԱՂ

Բոլոր երեւոյթները կը հաստատեն թէ՝ Մեծն Բրիտանիա շատ աւելի մտահոգ է վերջին Աշխարհամարտէն ի վեր, քան առաջին Մեծ Պատերազմէն վերջ։

1914—1918ին, ան վճռական յաղթանակ մը կը շահէր իր զինակիցներուն հետ, առանց անդարմանելի կորուստներ կրելու։

Այն ատեն, իրարու ետեւէ տապալեցան ոչ միայն իր թշնամիները, Գերմանիան եւ Աւստրիա-Հունգարիան, այլեւ իր հզօր մրցակիցը, ցարական Ռուսիան, որ առժամապէս դարձած էր զինակից։ Եւ Լոնտոն կրցաւ տիրական դեր կատարել Եւրոպայի ու Ասիոյ վերակազմութեան մէջ։ Անշուշտ ամէնէն առաջ ապահովելով եւ ընդարձակելով իր կայսրութեան շահերը։

Այս անգամ, Ալպիոն ինք ալ պատերազմէն դուրս ելաւ ուժասպառ եւ արիւնլուայ։

Թշնամին այս անգամ ուղղակի սրտին զարկած էր, ահռելի աւերներ գործելով մայրաքաղաքին մէջ, ծովու թէ ցամաքի վրայ։ Ու թէեւ յաղթանակը շատ աւելի ջախջախիչ եղաւ, բայց այնպիսի խոր վէրքեր բացուեցան որ մտածել կուտան։

Այսպէս, իր դարաւոր մրցակիցը,— այժմ Խ. Միութիւն,— ոչ միայն կէս ճամբան չմնաց իբրեւ զինակից, այլեւ վճռական դեր մը կատարեց ընդհանուր յաղթանակին մէջ։ Եւ հիմա որ հաշուեյարդարի ձեռնարկած են, իր դիմացը կանգնած է ամբողջ կերպարանքով։ Դարձեալ իբրեւ մրցակից, ինչպէս լման հարիւր տարի։

Միւս դաշնակիցը, Հիւսիսային Ամերիկան, թէեւ ցեղակից ու շահակից, նոյնպէս որոշ մտահոգութիւններ կը պատճառէ, իբրեւ տեսակ մը ժառանգորդ։ Եթէ շատ մը խնդիրներու մէջ իրեն պէս կը մտածէ ու կը գործէ, այդ չի նշանակեր թէ միշտ պատրաստ է զոհելու իր շահերը ի փառս բրիտանական արեւին։

Եւ ահա թէ ի՛նչ լուրեր եւ տեսակէտներ շրջան կ'ընեն Լոնտոնի մէջ, շաբաթէ մը ի վեր։

1. Չըրչիլ, բրիտանական աշխարհակալութեան դասական ախոյեանը, հրապարակաւ կ'ազդարարէ թէ «մինչ Խ. Միութիւնը կը ծաւալի, բրիտանական կայսրութիւնը կը ճարճատի»։

2. Բրիտանական կառավարութիւնը Անգարա ղրկած է իր տեսակէտները Մոսկուայի վերջին ծանուցագրի մասին (Նեղուցներու խնդիր)։

Անգարայի անգլ. դեսպանը այս յուշագիրը յանձնած ատեն, յայտներ է թէ խորհրդային ծանուցագիրը վճռական մերժում չի պարտադրեր, այլ կրնայ հիմ ծառայել բանակցութիւններ կատարելու Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ, համաձայն Փոցտամի մէջ ընդունուած բանաձեւին։

3. Այլապէս «զգայացունց» տեղեկութիւն մը։ Լոնտոնի կիրակնօրեայ մեծ օրկանը, Observer, *որ* 155 *տարուան պատմութիւն ունի, կը գրէ թէ կառավարութեան Ազգ. Պաշտպանութեան Ցանձնախումբը եւ ապայակոյտը վերջերս լրջօրէն քններ են հետեւեալ ծրագիրը։—* Կայսրութեան պաշտպանութեան կեդրոնը արեւելեան Միջերկրականէն փոխադրել Հնդկական ովկիանոս։ *Ուրիշ խօսքով, գլխաւոր խարիսխները Եգիպտոսէն եւ Պաղեստինէն տեղափոխել Քէնիա եւ Թանկանիքա։*

Եթէ այս ծրագիրն ընդունուի, Անգլիա յեղափոխական քայլ մը առած պիտի ըլլայ, վեր ի վայր շրջելով աւելի քան հարիւր տարուան քաղաքականութիւն մը։ Եւ այս՝ անոր համար որ հարկադրուած է պարպել Եգիպտոսը, ապագային ալ Պաղեստինը, որ յարմար չի նկատուիր ռազմագիտական տեսակէտով։

— « Եթէ այդպիսի փոփոխութիւն մը կատարուի բրիտանական քաղաքականութեան մէջ, *Թուրքիան* պիտի մեկուսանայ, որովհետեւ պիտի չկրնայ ապաւինիլ զինակցի մը որ խուսանաւար պիտի հեռանայ, խոռվութեան առաջին ազդանշանին վրայ։ *Իրաք* ամբողջովին հիւսիսի ճնշումին պիտի ենթարկուի։ Եւ ամբողջ Միջին Արեւելքի մէջ պիտի չգտնուի համախմբումի կէտ մը։ Ռուսիա կամ Մ. Նահանգները ի վերջոյ Անգլիոյ տեղը պիտի անցնին, այս դերը կատարելու համար» եւն.։

Ինչպէս կը տեսնէք, չափազանց բարդ խնդիր մըն է որ կը զբաղեցնէ երբեմնի ամենազօր Ալպիոնը, իբրեւ հետեւանք աննախընթաց փոթորիկի մը։

Երկու պարագաներն ալ —ուանդական քաղաքականութիւնը փոխուի թէ ամրապնդուի — պիտի ազդեն ամբողջ արեւելեան հարցին, հետեւաբար եւ Հայկ. Դատին վրայ։ **Շ.**

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ԲԱՆԻՆՔ

Հոս հոն կը կարդանք գովեստը մեր նոր, Հայաստանեան արժէքներուն։ Ձայն մը Ամերիկայէն, ձայն մը Լոնտոնէն, վերջերս ալ՝ Զուիցերիայէն, ուր ձայնասփիւռին վրայ լսուած են տաղանդաւոր հայ երգահանին՝ Արամ Խաչատուրեանի «քօնչէրթօ»ները։

Անշուշտ զայն ներկայացնողը լայնօրէն պարգած է անոր նուագին գոյնը եւ համը, իբրեւ ռուսական ստեղծագործութիւն, հազիւ յիշելով ներդինակին Կովկասեան ծագումը։

Օտարները կը փայլեցնեն մեր գեղարուեստական արժէքները։ Իսկ մե՞նք։ Ի՞նչ կը բանինք մեր գոյնզգոյն մշակութային Միութիւններով, Հայաստանեան? կազմակերպութիւններով, «բարեկամներու» խումբերով։

Գրաւման օրերուն «ազգային հերոս մը» միլիոն շահեցաւ գերիներու խումբի մը չորսուկէս երգերով։ Ժողովուրդը այնքան ծարաւ էր հայրենիքէն եկած ձայնին ու շունչին որ չորս անգամ լեցուց Grand Palaisն, ծայրէ ծայր։

Ցետո՞յ,— անապատային լռութիւն։ Օ՛հ, ո՛չ։ Ներողութիւն, գործի կրկնող, աջէն թէ ձախէն։

« Կապ հաստատող », «կամուրջ նետող» ճարտարապետներ շատ ունինք, բայց, եթէ կրնաս, Հայաստանեան գիրք մը կամ թերթ մը ճարէ, առանց «յառաջդիմական»ի վկայական մը ապահովելու։

Իսկ երաժշտութի՞նը։ Կազմակերպել մեծ երգահանդէս մը Հայաստանի նոր հեղինակներու գործերով, տարածել անոնց արտադրութիւնները գաղթահայութեան մէջ եւ դարձնել սեփականութիւնը լայն խաւերուն։

Առանք աշխատանք կը պահանջեն անշուշտ։

Եթէ այդ «մանրամասնութիւններով» զբաղին; այն ատեն ո՞վ պիտի կատարէ այն պառակտիչ քաջագործութիւնները որոնց ոտքով ձեռքով լծուած են մեր ... սէրներըը» եւ ... «բարեկամները »։

ՍՕՍԻ

Նարգայթի 7րդ կարաւանը

Պէյրութի վերջին թղթարերով (28 Սեպտ.) հասած թերթերէն կ'իմանանք թէ նաւահանգիստ հասած է «Ռոսիա» շոգենաւը, որ ունի 22.000 թոն տարողութիւն եւ որ պիտի փոխադրէ եօթներորդ եւ ամենամեծ կարաւանը, աւելի քան 6000 հոգի։ Այս կարաւանին մաս կը կազմեն, բացի Պէյրութէն, 1500 հոգի Սուրիայէն եւ շրջաններէն, 400 ընտանիք Այնճարէն եւ փրանսական բանակէն արձակուած զինուորներու աւելի քան 100 ընտանիքներ։

Նաւը ճամբայ ելած պիտի ըլլար Հոկտ. 3ին կամ 4ին։

★ Փարիզի շարժանկարները օրուան լուրերու կարգին կը ներկայացնեն նաեւ հայ տարագիրներու ժամանումը Պաթում։

ԹԻՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարական ուժերը ընդհ. յարձակողականի մը պիտի ձեռնարկեն Հարաւ. Իրանի ապստամբ ցեղախումբերուն դէմ։ Ապստամբական շարժումը շատ աւելի ծանր է քան կը նախատեսուէր։ Պուշիրէն վերջ, երկրորդ քաղաք մը եւս, Քազէրուն, ինկաւ ըմբոստներուն ձեռքը։ Պահակազօրքը անձնատուր եղաւ արիւնալի կռիւներէ եւ ծանր կորուստներէ վերջ։ Զինուորական բոլոր շէնքերը եւ մթերանոցները քանդուեցան անձնատուութենէն առաջ։ Քաղաքը բոցերու մէջ է։ Շիրազի օգնութեան ղրկուած զօրամաս մը պաշարեալ քաղաքը հասաւ 12 ժամուան կռիւէ մը վերջ։ Ապստամբները ինքնավարութիւն կը պահանջեն։ Չի հաստատուիր Քիրմանշահի գրաւումը։ Եթէ շարժումը ծաւալի, հասնելով մինչեւ Խուժիստան, քարիւղի շրջանը պիտի վտանգուի։

ԱՆԳԼԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ պատասխանելով Նախագահ Թրումընի յայտարարութեան, որով կ'առաջարկէր բանալ Պաղեստինի դուռները Հրեաներու առջեւ, բողոքեց այս «դժբախտ» միջամտութեան դէմ, ճիշդ այն պահուն երբ բանակցութիւններ կը կատարուէին Արաբներուն հետ։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Թրիէսթէ-Գերմանիա-Տարտանէլ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ շաբաթ օրէն ի վեր շատ կարեւոր խօսակցութիւններ տեղի կ'ունենան Փարիզի եւ Մոսկուայի մէջ։

Այս վերջին քաղաքին մէջ Պ. Մոլոթով կը խորհրդակցի Սպարապետ Սթալինի հետ, հետեւեալ կենսական խնդիրներու մասին.— 1. Հաշտութեան խորհրդաժողով, եւ մասնաւորապէս Թրիէսթէի հարց.— 2. Պ. Պըրնզի նոր ծրագիրը Գերմանիոյ մասին եւ Զօրսերու յառաջիկայ ժողովը.— 3. Տարտանէլի խնդիր։

Փարիզի մէջ, Պ. Պէվին պիտի խորհրդակցի բրիտանական գաղթապետութեանց ներկայացուցիչներուն հետ, Թրիէսթէի, Միջերկրականի (անգլեւեգիպտական դաշնագիր) եւ Տարտանէլի մասին։ Մոլոթով Փարիզ կը վերադառնայ երեքշաբթի օր, եւ հաւանաբար խորհրդակցի միւս երեք նախարարներուն հետ, միջին ճամբայ մը առաջարկելով Թրիէսթէի մասին։ Շատերու կարծիքով հաշտութեան խորհրդաժողովը ձախողած պիտի ըլլայ, եթէ չլուծուի այս հարցը։ Մոսկուա չուզեր որ ժողովը ձախողի այս հարցով կամ ուրիշ պատճառով։ Միեւնոյն ատեն, չուզեր լքել իր զինակիցը՝ Եուկոսլաւիա։

Նոյն աղբիւրին համաձայն, Մոլոթով Սթալինէն հրահանգներ պիտի ստանայ նաեւ Գերմանիոյ եւ Նեղուցներու հարցի մասին, անոր համեմատ խօսելու համար իր պաշտօնակիցներուն հետ։

Հաշտութեան խորհրդաժողովը կիրակի օր զբաղեցաւ լիագումար նիստի օրակարգով։ Երէկ լիագումար նիստին նախագահեց Պ. Պիտօ, այսօրուան նիստին պիտի նախագահէ Պ. Մոլոթով։

Գալով բուն բրիտանական խնդիրներուն, իրազեկներ դիտել կուտան թէ գաղթապետութիւնները կենսականօրէն շահագրգռուած են Միջերկրականի խնդիրներով, մասնաւորապէս Եգիպտոսի, Տարտանէլի եւ իտալական գաղթավայրերու հարցերով, քանի որ ներկայ ռազմագիտական պայմաններու մէջ, այս խնդիրները հիմնական կարեւորութիւն ունին անոնց համար, կայսրութեան հաղորդակցութեանց տեսակէտով։

Կը կարծուի թէ Զօրս Մեծերը քանի մը ժողովներ պիտի գումարեն Նիւ Եորքի մէջ, Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին առթիւ, ճշդելով գերմանական հարցին քննութեան եղանակները, եւ յետոյ բուն խնդիրով պիտի զբաղին Եւրոպայի մէջ, հաւանաբար Ժընեւ, թէեւ Փարիզի եւ Լոնտոնի անուններն ալ կը յիշուին։

Հաւանական է որ երկրորդ եւ աւելի վերջնական ժողով մը տեղի ունենայ մինչեւ Նոր Տարի։

Հաշտութեան խորհրդաժողովը այս շաբթուան լիագումար նիստերուն մէջ պիտի քննէ մասնաւոր յանձնաժողովներու յանձնարարութիւնները հինգ դաշնագիրներու մասին։ Վերջին ճակատամարտները պիտի մղուին այս նիստերուն մէջ, յետոյ ընդհ. ժողովը իր յանձնարարութիւնները պիտի ուղղէ Զօրսերու Խորհուրդին։ Քաղաքական շրջանակներու մէջ կը կարծեն թէ Զօրսերէն ոչ մէկը կ'ուզէ որ ժողովը ձախողի։

Ի՞նչ պիտի վճարեն պարտեալները

Պալքանեան Տնտեսական Ցանձնաժողովին 14 *անդամները* 28 *ժամ անընդհատ նիստ գումարելէ վերջ, ճշդեցին հինգ պարտեալ պետութեանց վճարելիք հատուցումները, որոնց ընդհանուր գումարը կը հասնի* 337.500.000 *սթերլինի* (1.350.000.000 *տոլար)։ Այս գումարը բաժնուած է հետեւեալ ձեւով.* — Իտալիա 81.250.000 *սթերլին պիտի վճարէ Խ. Միութեան, Եուկոսլաւիոյ, Յունաստանի եւ Եթովպիոյ.—* Ռումանիա 75 *միլիոն սթերլին՝ Խ. Միութեան, Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ.—* Պուլկարիա՝ 31.125.000 *սթերլին Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ.—* Հունգարիա՝ 75 *միլիոն սթերլին Խ. Միութեան, Եուկոսլաւիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ.* Ֆինլանտա՝ 75 *միլիոն սթերլին Խ. Միութեան։*

Այս հատուցումներէն Խ. Միութեան բաժինը կ'ըլլայ 200 *միլիոն սթերլին, Չեխոսլովաքիոյ՝* 15 *միլիոն, Եթովպիոյ* 6.250.000, *Եուկոսլաւիոյ՝* 60 *միլիոն, Յունաստանի՝* 25 *միլիոն սթերլին։*

Ո՞վ կը թողնէր գինին

Հետզհետէ ծանր համեմատութիւններ կը ստանան գինիի առեւտուրին առթիւ երեւան հանուած խայտառակութիւնները։ Պարենաւորման նախարարը; Պ. Իվ Ֆարժ, որ արդէն դատ բացած է անծանօթի մը դէմ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.

— Դատական իշխանութիւնը կը հետեւի իր բնական ընթացքին։ Անխնայօրէն պիտի դատապարտէ անոնք որ մեծ քանակութեամբ գինի չեզոքացնելով սովորական շուկայէն, դայթակղելի հարստութիւններ դիզեցին ի վնաս ազգին։ Ես պալար մը ճեղքեցի։ Յառաջիկայ շաբաթուընէ իսկ ես եւ պաշտօնակիցներս պիտի քննենք ուրիշ փաստա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՄԻՋԱԶԳ. ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐՈՒ ՊԱՐԷՆԱՒՈՐՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Քաղաքական ներքին եւ արտաքին խնդիրները ա՛յնքան կը զբաղեցնեն լրագրի ընթերցողները որ ժամանակ չեն թողուր մտածելու պարենաւորման մասին: Անշուշտ, այս կենսական հարցը մեր ամէնուս, եւ մանաւանդ տանտիկիններու գլխաւոր մտահոգութիւնը կը կազմէ: Անոր դառնութիւնը ամէն օր կը զգան ժողովրդային զանգուածները: Պատերազմին քանդումները փճացուցին պարենաւորման աղբիւրները, այնպէս որ հիմա ազգային եւ անհատական ճիգերը չէ որ պիտի կրնան վերահաստատել նախկին կացութիւնը:

Մարդոց ապրուստի պայմանները բարելաւելու գործը մինչեւ հիմա իւրաքանչիւր ժողովուրդ ինքը կը կատարէր, ազգային շրջանակի մէջ, բայց, խիստ անդոհացուցիչ կերպով եւ վտանգաւոր հետեւանքներով: Յայտնի է թէ խաղաղութիւնն ու կարգ-կանոնը կարելի չէ հաստատել որքան ատեն որ շատ մը երկիրներու մէջ ժողովրդային զանգուածներ անօթութենէ պիտի տառապին կամ սովի վախին տակ պիտի գտնուին: Մասնագէտներու կարծիքով աշխարհի բնակչութեան երկու երրորդը անբաւարար կերպով կը սնանի: Կարգ մը երկիրներու մէջ, ինչպէս Հնդկաստան, Չինաստան, գրեթէ սով կայ: Եւրոպայի, մանաւանդ այս ցամաքին կեդրոնական մասին մէջ ու Պալքաններ, թշուառութիւնը անսահման է:

Նախագահ Րոզվէլթ այս վիճակը նախատեսած էր 1943ին իսկ: Իր նախաձեռնութեամբ էր որ Հաթ Սփրինկսի մէջ գումարուեցաւ պարենաւորման համաժողով մը: Անկէ ի վեր կացութիւնը աւելի ծանրացաւ, այնպէս որ պետութիւնները անհրաժեշտ նկատեցին միջազգային լայն գործակցութեամբ մը բարուոքել զայն:

Այս նպատակով, Սեպտեմբերի սկիզբը համաժողով մը գումարուեցաւ Քոփէնհակի մէջ, «Պարենաւորման և Երկրագործութեան Կազմակերպութիւն» անունով եւ F. A. O. սկզբնատառերով ծանօթ (Food and Agriculture Organisation), կապուած՝ Մ.Ա.Կ.ի, եւ ընդհ. տնօրէնութեան տակ Սկովտիացի գիտուն, Սըր Ճօն Օրի:

Քոփէնհակի խորհրդակցութեանց հիմը կը կազմէ՝ անցեալ Մայիսին, Ուաշինկթընի մէջ Մ. Ա. Կ.ի կողմէ գումարուած ժողով մը, որ պաշտօն յանձնեց Ճօն Օրի տեղեկագիր մը պատրաստել: Այս տեղեկագիրը որ «Սննդեղէնի միջազգ. գրասենեակի մը հաստատման համար առաջարկներ» խորագիրը կը կրէ, նոյնութեամբ ընդունուեցաւ, 16 անդամէ բաղկացեալ յանձնաժողով մը կազմուեցաւ ուսումնասիրելու համար զայն: Հրաւիրուեցան նաեւ Խ. Ռուսիա եւ Արժանթին, որոնք սակայն դեռ մինչեւ հիմա իրենց հաւանութիւնը տուած չեն: Յանձնաժողովին տեղեկագիրը 1947ի առաջին ամիսներուն պիտի ներկայացուի F.A.O.ի ընդհ. ժողովին. յետոյ պիտի ենթարկուի Մ.Ա.Կ.ի վաւերացման:

Պարենաւորման համաժողովը մեկնած է սա իրողութենէն թէ՝ կարգ մը երկիրներու մէջ սննդեղէնի աւելորդ մթերքներ կան, մինչ ուրիշ երկիրներու մէջ մարդիկ անօթութենէ կը տառապին: Առաջին կատարուելիք գործն է ուրեմն այս աւելորդ մթերքները փոխադրել դէպի այն երկիրները՝ ուր պէտք կայ անոնց: Յետոյ, միջազգային հրապարակներուն վրայ երկրագործական արտադրութիւններուն համար այնպիսի գիներ որոշել, որ թէ՛ արտադրող երկրագործը գոհ մնայ եւ թէ գնողը սպառող ժողովուրդը:

Սննդեղէններու փոխադրութեան խնդիրը բաղդատաբար դիւրաւ լուծելի է. կախում ունի շոգենաւերու և երկաթուղիներու կանոնաւոր երթեւեկներէն, որոնք հետզհետէ կը բարուոքին: Նոյնը չէ գիներուն համար: Ի՞նչպէս կարելի պիտի ըլլայ ստիպել արտադրողները որ անպատճառ այսինչ գինով ծախեն իրենց ապրանքները, մանաւանդ այնպիսի երկիրներու մէջ, ինչպէս Միաց. Նահանգները՝ որոնք ազատական տնտեսութեան սկզբունքներուն կառչած կը մնան: Ենթադրենք պահ մը որ արտադրողները յօժարեցան ընդունելու կառավարութեան սահմանած գինը: Արդ՝ եթէ գիները ցած որոշուին, հողագործը չպի՞տի սահմանափակէ միթէ իր արտադրութիւնը, անշահաբեր նկատելով զայն: Իսկ եթէ բարձր ըլլան, դրամական լայն միջոցներէ զուրկ կարօտ երկիրները ի՞նչպէս պիտի կրնան գնել այդ ապրանքները:

Ուտեստեղէններու նուազութեան էական դարմանը արտադրութիւնը աւելցնելն է. բայց, երկրագործին շահը նուազեցնելով չէ որ կարելի է զարկ տալ արտադրութեան: Բանաւոր միջոցն է ուրեմն աւելցնել կարօտ ժողովուրդներու գնման կարողութիւնը որ ի վիճակի ըլլան իրենց մատուցուած սննդեղէնները հայթայթելու: Հարկ է հետեւաբար դրամ ճարել: Արդ՝ Սըր Օրի ծրագիրը խնդրին նիւթական մասին որեւէ թելադրութիւն չի պարունակեր: Ան այս խնդիրը երկրորդական կը նկատէ. երկու մեծ պատերազմներուն համար հարիւրաւոր միլիառ ներկայացնող գումարներ գտնող պետութիւնները — կ'ըսէ —, կրնան պարենաւորման համար ալ դրամ գտնել: Բայց, ասիկա գիտունի կարծիք է. բիրտ իրականութեան առջեւ արժէք չունի, դժբախտաբար:

Վերակառուցման Միջազգային Դրամատունը յայտարարած է արդէն թէ չի կրնար փարկ բանալ F.A.O.ի հաստատելիք Գրասենեակին: Հարուստ պետութիւններն ալ խանդավառութիւն ցոյց չեն տար: Միաց. Նահանգները հսկայ գումարները կը ծախսեն ապրանքներու գիները կանոնաւորելու համար (Commodity Credit Corporationը, օրինակի համար, հարիւրաւոր միլիոն տոլար ծախսած է երկրագործական ապրանքներու մթերքներ կազմելու համար), բայց, կը վարանին օգնել F. A. O.ի նման միջազգային հաստատութեան մը՝ որ պիտի աշխատի անբաւարար սնունդ առնող աղքատ ժողովուրդներուն ուտեստ հայթայթելու:

Արդա՞ր չըլլար մեղադրել Միաց. Նահանգները, որոնք մարդասիրական մարզին մէջ գնահատելի ծառայութիւններ մատուցած են. վկա՛յ Րիլիֆ կազմակերպութիւնները եւ հիմակուան U.N.R.A.ն: Իրենց վարանման պատճառը ներքին քաղաքական է: Ինչպէս պատուիրակ մը դիտել տուաւ Քոփէնհակի մէջ, աշխարհի կարօտութիւններուն գոհացում տալու համար, քսան միլիոն թոնոյի ապրանք պէտք է, որոնց համար անհրաժեշտ են տնտեսական բազմաթիւ գործողութիւններ (գնում, մթերում, փոխադրութիւն, ապահովագրութիւն, դրամահայթայթում (ֆինանսրման) եւն): Այս գործողութիւնները լայնօրէն կատարել կը նշանակէ մրցիլ համաշխարհային վաճառականութեան հետ, եւ անոր տեղը դրաւել. ուրիշ խօսքով, «միջամտողականութիւն» գործադրել, որ անհաշտ է Գրէթըն-Ուտտսի մէջ Ամերիկայի կողմէ հռչակուած առեւտուրի ազատութեան սկզբունքին հետ:

Սննդառութեան եւ երկրագործութեան կազմակերպութեան յանձնաժողովը, հիմակուընէ իսկ, ինքզինքը կը գտնէ անթիւ դժուարութեանց առջեւ.— նիւթական, դրամական եւ քաղաքական: Մաղթենք որ անոնք հարթուին մօտ ատենէն, որպէսզի կարօտ ժողովուրդները սովի եւ ֆիզիքական քայքայման վտանգէն փրկուին:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Հայաստանը Ուիլսընեան սահմաններով

Ներկայիս արտասահմանի Հայերուս խորունկ ուրախութիւն կը պատճառէ այն պարագան թէ բացի Կարս եւ Արտահանի պահանջքէն, նաեւ կը ներկայացուին եւ կը յարուցուին Ուիլսընեան սահմաններով Հայաստանի պահանջն ու խնդիրը:

Շատ իրաւամբ Մայիս 12ին Սովիէթ պաշտօնական օրկան «Փրավտա» կը գրէր. «Թուրքահայաստանի իրաւունքն է պահանջել Կարս եւ Արտահանը, իսկ Տաճկահայոց իրաւունքն է պահանջել Վան, Բաղէշ, Էրզրում նահանգները», ըսել կ'ուզէ Ուիլսընեան սահմաններով Արեւմտեան Հայաստանը:

Սպասենք, որ ուշ կամ կանուխ պիտի իրականանայ նման անհերքելի եւ յափշտակուած իրաւունք մը եւ աշխարհի մեծերը պիտի հատուցանեն պարտամուրհակը հայ ժողովուրդի անունին: Մինչ այդ տանք ցուցակ մը ներկայ Հայաստանէն զանազան առիթներով եւ դէպքերու բերումով անջատուած եւ Արեւմտեան Հայաստանի ալ նահանգներու տարածութիւնները: Ամբողջական Հայաստան միացեալ ձեւով, Ուիլսընեան սահմաններն ալ մէջը՝ տարածութիւնը կ'ըլլար 161.370 քառ. քիլոմեթր, տարածութիւն մը որ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայութիւնը կրնար պարփակել:

Սոյն տարածութենէն միայն կայ ներկայ Հայաստանի 31980 քառ. քիլոմեթր հողամասը բաժնուած այսպէս.—

Ա. Երեւան 3140 քառ. քիլոմեթր, 2. Էջմիածին 3750 քառ քիլոմեթր, 3. Լէնինական 3300 քռ. քիլ., 4. Բամպակ – Լոռի 5000 քռ. քիլ., 5. Ղազախ-Իջեւան 4000 քռ. քիլ., 6. Նոր Պայազիտ 4790 քռ. քիլ., 7. Դարալագեազ 2000 քռ. քիլ., 8. Զանգեզուր 6000 քառակուսի քիլոմեթր:

Ներկայ Հայաստանէն դուրս կը մնան եւ սակայն 1920ին Հայաստանի մաս կը կազմէին կարգ մը գաւառներ 39350 քառ. քիլոմեթր տարածութիւնով: Այսպէս.—

1. Սուրմալուի գաւառ 3650 քռ. քիլ.— 2. Շարուր Նախիջեւան 5600 քռ. քիլ., 3. Ախալքալաք 2800 քռ. քիլ., 4. Լեռնային Ղարաբաղ 10000 քռ. քիլ., 5. Կարս 5800 քռ. քիլ., 6. Կաղզուան 4450 քռ. քիլ., 7. Արտահան 4000 քռ. քիլ., 8. Օլթի 3000 քառակուսի քիլոմեթր:

Որով ներկայ Հայաստան 31980, իսկ սոյն գաւառներ 39350 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն.գումար 71.330 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն:

Այս էր 1920ին Արեւելեան Հայաստանի տարածութիւնը:

1920ին, Օգոստոս ամսու 10ին Փրակղի արուարձաններէն Սեվրի մէջ կնքուած դաշնագրով իրաւասութիւն տրուեցաւ Միացեալ Նահանգներու հանգուցեալ հայասէր նախագահ Ուիլսընի գծել Հայաստանի սահմանները: Որով, բացի Արեւելեան Հայաստանէն որ ունէր 71330 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, Արեւմտ. Հայաստանը կ'ունենար 90.000 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն: Այսպէս.—

1. Վանի ամբողջ տարած. 39300 քառ. քիլ. Հայաստանի մաս 20.000, 2. Էրզրումի ամբողջ տարածութիւն 49700 քռ. քիլ. Հայաստանի մաս 40 հազար, 3. Բաղէշի (Պիթլիզ) ամբ. տարած. 27100 քռ. քիլ. Հայաստանի մաս 15000, 4. Տրապիզոնի ամբողջ տարած. 32700 քռ. քիլ. Հայաստանի մաս 15.000: Գումար քառ. քիլ. 90.000 Արեւելեան Ներկայ Հայաստան 31.980, Արեւելեան Հայաստանի միւս մասեր 1920ին 39.350, Արեւմտեան Հայաստան Ուիլսընեան սահման 90.000, ընդհանուր տարածութիւն 161.330:

Ուիլսընեան սահմաններով Արեւմտեան Հայաստանի մաս պիտի կազմէին Վանի նահանգէն Վանի Սանճաքը, Բաղէշի (Պիթլիզի) նահանգէն Բաղէշ եւ Մուշի Սանճաքները, Էրզրումի նահանգը գրեթէ ամբողջութեամբ, Էրզրումի, Հին Պայազիտի եւ Երզնկայի Սանճաքները: Նաեւ Տրապիզոնի նահանգէն մաս մը Րիզէի (Լազիստան) Սանճաքը, Տրապիզոնի Սանճաքին եւ Կիւմիշխանէին ալ արեւելեան մասերը:

Սահմանը կը սկսի Սեւ Ծովի վրայ գտնուող Տրապիզոնէն մօտ մէկ ժամ արեւմուտքէն Բլաթանա պզտիկ քաղաքէն, մէջը կ'առնէ Տրապիզոնը, կը շարունակէ դէպի հարաւ արեւելք, մէջը կ'առնէ Երզնկա քաղաքը, կ'անցնի Տէրսիմի լեռներու հիւսիսէն եւ հարաւ Արեւելք ծռելով՝ մէջը կ'առնէ Մշոյ դաշտը եւ Սասունի մեծ մասը: Հոս իր հարաւային սահմանն է Տաւրոսի շղթան, ուրկէ Վանայ լիճի արեւելքէն կը դիմէ դէպի հիւսիս, Մասիս, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ ներկայ սահմանագլուխը:

Այդ ձեւով Արեւմտեան Հայաստանը իր մէջ կ'առնէ ամբողջապէս Վանայ լիճը, Արածանիի եւ Արեւմտեան Եփրատի վերին եւ միջին հովիտները, Ճորոխի վերին եւ միջին հովիտը:

Տանք հիմա Արեւմտեան Հայաստանի բնագրութեան, կլիմայի, բնական հարստութիւններու եւ բնակչութեան մասին ծանօթութիւններ:

Արեւմտեան Հայաստանի լեռներն են Պոնտական լեռնաշղթան, Հայկական Պարը, Բիւրակնեան (Պինկէօլ) Ծաղկանց (Ալատաղ) եւ հայկական Տաւրոսը: Բիւրակնեան լեռներն ու Տաւրոսը արեւմուտքէն դէպի Արեւելք երկարաձգուելով իրենց մէջ կ'առնեն, Ալաշկերտի, Մանազկերտի եւ Մշոյ դաշտերը: Ասոնցմէ դուրս կան Բասենի դաշտը Երասխի գետի վերին հոսանքին վրայ, Կարնոյ եւ Երզնկայի դաշտերը Արեւմտեան Եփրատի վերին հոսանքին վրայ:

Արեւմտեան Հայաստանը ընդհանրապէս լեռնային երկիր մըն է, մակերեւոյթի կազմութիւնը կլիմային նման բազմազան է, լեռներու եւ լեռնադաշտերու կլիման ցամաքային եւ խիստ է, ձմեռը շատ ցուրտ կ'ըլլայ, անձրեւ շատ չի տեղար: Համեմատաբար ցած դաշտերու կլիման մեղմ է, իսկ Սեւ Ծովի եզերքը կլիման մերձարեւադարձային է, ուր անձրեւներ յաճախակի են: Լեռները գրեթէ անտառներէ զուրկ են, բուսականութիւնով ալ երկիրը աղքատ է, անտառներ ունին միայն Տաւրոսը եւ Պոնտական լեռները:

Սեւ Ծովի եզերքը կ'աճին ձիթենի, կիտրոնի ծառ եւ նարինջենի:

Անտառներով հարուստ են մանաւորապէս ինչպէս արօտներով Բիւրակնեան եւ Տաւրոս լեռներու ճիւղաւորումները: Տաւրոսի հովիտներուն եւ ձորերուն մէջ կ'աճին զանազան տեսակ պտղատու ծառեր: Դաշտերու մէջ կ'աճին հացահատիկներ, մանաւանդ Ալաշկերտի դաշտին մէջ: Մշոյ Դաշտի վրայ կ'աճին բամպակ եւ խաղողի որթը, որ կ'աճի նաեւ Վանի շրջանները:

ՆՊԱՏ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒՆ ԿԵԱՆՔԷՆ

Անգամ մը եւս այս տարի, Փարիզի Հայ Արիները յաջողութեամբ կատարեցին իրենց շրջանային բանակումը:

Բանակավայրը հաստատուած էր Lamastreի մօտ (Արտէշ), գետի մը եզերքը, ընդարձակ ու գեղեցիկ դաշտի մը վրայ: Կը մասնակցէին երեք սկաուտական խումբերը եւ երէցներու մէկ խմբակը:

Երեք շաբաթուան ընթացքին, տղաքը, շրջակայ լեռները զուարճացուցին իրենց զուարթ երգերով: Միշտ խանդավառ, ազատ ապրեցան բնութեան ծոցը, հեռու քաղաքին ժխորէն, ամբողջովին նուիրուելով իրենց իտէալին:

Պ. քաղաքապետին եւ բազմաթիւ օտարներու ներկայութեամբ, հայ արիները վառեցին երկու բանակումի խարոյկներ, որոնք շատ յաջող անցան: Վերադարձին Արիները մէկ օր Վալանս մնալով, պատիւն ունեցան հրաւիրուելու Հ. Յ. Դ. կոմիտէին կողմէ, որուն շնորհակալութիւն կը յայտնեն իրենց ճոխ հիւրասիրութեան համար:

Այս բանակումը փորձ մը եղաւ մեր տղոց համար, որոնք շատ գործեր ունին կատարելիք, 1947ի ճամբարին համար, որ տեղի պիտի ունենայ Ֆրանսայի մէջ: — Անդրանիկ Ոսկանեան

ԱՄԷՆ ՄԷԿՈՒՆ ՄԵՂՔԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Ֆրից Զաուքէլ, Աշխատանքի վարիչը որուն ծրագրին գլխաւոր կէտն էր բռնի ուժով աշխատաւորներ հաւաքել գրաւեալ երկիրներուն մէջ։ Ինքն էր որ հրամայեց պարտաւորիչ աշխատանքի դրութիւնը՝ Գերմանիոյ հաշւոյն։ Ամէնէն մեծ հեղինակութիւնն էր այս «զօրաշարժին»։ Գիտէր թէ ինչ մեթոտներ ի գործ կը դրուէին եւ կը պաշտպանէր զանոնք։ Ինք խոստովանեցաւ որ կ'աշխատէր օտար բանուորները շահագործել, կարելի եղածին չափ արդիւնաւոր ձեւով և նուազագոյն ծախքով։ Փաստերը ցոյց տուին թէ ան կը ջանար հինգ միլիոն մարդկային էակներ իրենց երկիրներէն դերեվարել՝ ահաւոր պայմաններու ենթարկելով զանոնք։

Ալֆրէտ Եօտլ, Նացի սպայակոյտի պետ, պատերազմը պատրաստող գլխաւոր անձերէն մէկը և մեծ չափով պատասխանատու գործողութեանց շարունակութեան։ Ինքն էր որ վարեց Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ կռիւները եւ մասնակցեցաւ այն խորհրդակցութեանց որոնց հետեւանքը եղաւ Գերմանիոյ յարձակումը Ռուսիոյ վրայ։ Ան ստորագրեց գերիները սպաննելու հրամանագիրը։ Օտար աշխատաւորներ բերելու ծրագրին մէջ հազիւ թէ պատասխանատուութեան բաժին ունէր։

Զայս - Ինկվարտ — Աւստրիան գրաւելու նացիական դաւադրութեան մասնակից եւ յետագային Աւստրիոյ վարչապետ։ Հրեաներուն ստացուածքը գրաւելու ծրագիրը իրն էր։ Իր իշխանութեան ատեն էր որ սկսան հրէական հալածանքներն ու աքսորները եւ քաղաքական հակառակորդները սպաննուեցան։ Լեհաստանի փոխ-կառավարիչ նշանակուելով, համաձայն էր գրաւումի խիստ քաղաքականութեան։ 1939 Նոյեմբերին յայտարարեց թէ Լեհաստանը այնպէս պէտք է կառավարել որ իր տնտես. միջոցները ամբողջովին տրամադրուին Գերմանիոյ։ Հալածեց Լեհաստանի Հրեաներն ու սպաննել տուաւ շատ մը լեհ մտաւորականներ։ Աւելի վերջը, Հոլանտայի կառավարիչ նշանակուելով, շարունակեց իր անգթութիւնները հակառակորդներուն դէմ։ Երկրին տնտեսութիւնը իր ձեռքը առաւ առանց յարգելու Ժընեւի պայմանագիրը որուն համար ըսաւ թէ «արժէք չունի այլեւս»։ Կամաւոր մասնակից մեծ եւ մարդկութեան դէմ գործուած ոճիրներուն։

Ֆրանց Ֆօն Փափէն.— Դիւանագէտ ու նախկին դեսպան Աւստրիոյ և Թուրքիոյ։ 1932ին և 1933ին օգնած էր Հիթլերի որ խառն կառավարութիւն մը կազմէ. յետոյ օժանդակեց Հիթլերի որ վարչապետ նշանակուի։ Փոխ-վարչապետ ըլլալով մեծ դեր կատարեց որպէսզի կուսակցութիւնը տէր ու տիրական դիրք ունենայ 1933ին։ Աւստրիա ղրկուած միջոցին, մասնակցեցաւ նացիական ցոյցերուն։ Ատեն մը տարակարծութիւններ ունենալով, ուզեց հրաժարիլ, բայց իր հրաժարականը մերժուեցաւ։ Փաստ չկայ ապացուցանող թէ համաձայն էր Աւստրիոյ բռնի ուժով գրաւումին, ընդհակառակն աշխատած է տարհամոզել Հիթլերը որ այդ տեսակ քայլեր չառնէ։ Ժամանակ մը քաղաքական կեանքէ քաշուեցաւ, բայց երբ իրեն առաջարկուեցաւ Թուրքիոյ դեսպանութիւնը, ընդունեցաւ։ Ճիշդ է որ դաւեր սարքեց ու սպառնալիքներ ըրաւ, սակայն ատոնք յանցանքներ չեն նկատուիր ներկայ պարագային։ Դատարանը չի կրնար հաստատել թէ խաղաղութիւնը վտանգելու դաւադրութեան մասնակցած ըլլայ ան։

Ալպէրթ Շփէր — Սպառազինութեան նախարար որուն համար դատարանը չի կրնար ըսել թէ մասնակցած է ընդհանուր դաւադրութեան քանի որ պաշտօնի գլուխ եկած է պատերազմի ծրագրին պատրաստութենէն վերջ։ Մէկն է այն քիչերէն որոնք քաջութիւնը ունեցան Հիթլերին ըսելու թէ պատերազմը կորսուած է, եւ ամէն անձնական վտանգ աչք առնելով, դիմամբ միջոցներու դիմեց դադրեցնելու համար արդիւնաբերութեան ամբողջական քայքայումն ու աւերը, թէ Գերմանիոյ եւ թէ գրաւեալ երկիրներու մէջ։ Օտար աշխատաւորներու շահագործումին պատասխանատուներէն մէկն է։

Կոնստանդին ֆոն Նէօյրաթ, Նախորդ արտաքին նախարար մը որ Հիթլերին խորհուրդ տուաւ Զինաթափումի խորհրդաժողովէն հրաժարելու։ Հռենոսի գրաւումին մէջ մեծ դեր կատարած է։ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ կառավարիչ նշանակուելով ի գործ դրաւ նացիական ցեղային օրէնքները, ոճիրներ գործուեցան իր իշխանութեան օրով։ Դատարանը կ'ընդունի որ Նէօյրաթ փորձած է ազատ արձակել 1939 Սեպտեմբեր 1էն առաջ ձերբակալուած Չեխերը։ 1941ին Հիթլեր յանդիմանած է զինքը որ իր վարչութիւնը պէտք եղածին չափ խիստ չէ։

Հանս Ֆրիցշէ, Կէօպէլսի փոխանորդը որ պատերազմի վերջին օրերը ձայնասփիւռի միակ վարիչն էր։ Իր դիրքով եւ պաշտօնով շատ մեծ կարեւորութիւն մը չունէր։

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՇՈՒՐՋ

Վիէն. — Մեր գաղութի ամէնէն սիրուած կազմակերպութիւններէն մէկն է Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը, որ իր կազմութենէն ի վեր կատարած է բազմաթիւ ազգօգուտ գործեր։ Մեր մատաղ. սերունդը այլասերումէն փրկելու համար ունի իր մասնաւոր դպրոցը, որուն վերաբացումը այս տարի քիչ մը պիտի ուշանայ, ուսուցիչ Հ. Կ. Տէրմոյեանի հիւանդութեան պատճառով։ Մասնաճիւղին շուրջ համախմբուած են աւելի քան հարիւր անդամուհիներ, 1500 համրանք ունեցող գաղութի մը մէջ։ Իր ամէն մէկ ձեռնարկը լայնօրէն կը քաջալերուի ժողովուրդի կողմէ։

Անցած Օգոստոսին, մեծ պատրաստութեամբ կամակերպած էր դաշտահանդէս մը։ Այս առթիւ հայ առեւտրականները բազմաթիւ նուէրներ ըրած էին, վիճակախաղին համար. կօշիկ, կերպաս, գուլպայ, հագուստի կտորներ եւ զանազան ուրիշ առարկաներ։ Դժբախտաբար օդը աննպաստ ըլլալով, տեղի չունեցաւ դաշտահանդէսը։ Ցառաջիկային ուրիշ հանդէս մը սարքելով, պիտի կատարեն վիճակախաղը։

Անցած կիրակի, 29 Սեպտ. սարքած էին ընտանեկան խնջոյք մը, Ֆրանսական դպրոցին սրահին մէջ։ Կարեւոր բազմութիւն մը հաւաքուած էր՝ տարէց թէ երիտասարդ։ Կապոյտ Խաչի մեր քոյրերը ջանք չէին խնայած լաւագոյնս հիւրասիրելու համար ներկաները առատ պտուղներով, խմիչքներով եւ մսեղէնով. պատրաստած էին նաեւ կարկանդակներ։ Ժողովուրդին մէկ մասը հազիւ տեղաւորուած սեղաններու շուրջ, սրահին յատակը կամաց կամաց սկսաւ իջնել, վերջին ողողումներէն վնասուած ըլլալով։ Անմիջապէս ժողովուրդը պարպուելով տեղաւորուեցաւ քովընտի նրբանցքին մէջ որ չափազանց նեղ եկաւ, շատեր մնացին ոտքի վրայ։

Կապոյտ Խաչի քայլերգէն վերջ զոր երգեցին Սանուհիները, Տիկ. Ա. Մաղաքեան քանի մը խօսքով պարզեց իրենց օգտակար գործունէութիւնը. տեղեկութիւններ հաղորդեց անցած Յունիսին գումարուած Ֆր. Կապոյտ Խաչի Պատգամաւորական ժողովի աշխատանքներու եւ ընդհանուր գործունէութեան մասին։

Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ Օր. Մարի Տէրվիչեան (Շաքէն), երկու յաջորդական երգերով մեծ տպաւորութիւն ձգեց ներկաներու վրայ։ Երգեց նաեւ Տիկ. Վարդուհի Ռստիկեան, որ նոյնպէս տպաւորիչ էր։ Արտասանեց Օր. Սիրվարդ Մաթոսեան, Հայ Լեզուն։ Կատակերգութիւն մը ըրաւ Օր. Սաթենիկ Կարապետեան։ Մեր գաղութի հանրածանօթ փոքրիկն Պէպիրեան այս անգամ ալ խնճոյքին կը մասնակցէր իր ջութակով։ Օրուան բանախօսն էր Տիկ. Փափազեան, որ յատկապէս հրաւիրուած էր Տէսինէն։ Տիկինը գրաւոր ճառով մը պարզեց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը, յիշելով հին Կարմիր Խաչը իր կազմակերպութեան թըւականէն սկսեալ, ու անոր տարածուն գործունէութիւնը գաղթաշխարհի մէջ։ Տիկ. Մարիցա Ագպըլըղեան որ անցած տարի Կապոյտ Խաչի մէկ խնճոյքին նուիրած էր կաշիէ պայուսակ մը եւ ափսէ մը Թերթանոյշ, որոնք աճուրդի դրուելով գոյացած էր 40 հազար Ֆրանք, այս անգամ ալ նուիրած էր 52 քիլոնոց ողջ ոչխար մը, նոյնպէս աճուրդի դրուելու համար։ Գոյացաւ 22 հազար Ֆրանք։ Այս առթիւ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնէ Տիկ. Ագպըլըղեանի եւ իր զաւկին, Պ. Օննիկին (կօշկակար), որ անձնական կառքով հեռաւոր գիւղէ մը փոխադրած էր ոչխարը մինչեւ խնջոյքին վայրը։ Շնորհակալութիւն նաեւ բոլոր անոնց որ իրենց ներկայութեամբ քաջալերեցին, թէ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս։

Տեղի նեղութեան պատճառով այնքան մեծ ջանքերով կազմակերպուած խնջոյքը չեղաւ այնպէս, ինչպէս որ կը սպասուէր։

Պ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Վիէն, 29 Սեպտ. (Յառաջ).— C. S. O. V.ի Ֆրանսական Ա. եւ Բ. խումբերը փափաք յայտնած էին մրցելու Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. եւ Բ. խումբերու հետ։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութեան Ֆութպոլի յանձնախումբը, ընդառաջ երթալով կազմակերպած էր այս հետաքրքրական մեծ մրցումը, որ տեղի ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ. սեփական մարզադաշտին վրայ։ Խաղը սկսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիներու խումբը ընդդէմ C. S. O. V.ի Բ. խումբին դէմ, դատաւորութեամբ Ս. Անկտեանի։ Հայ մարզիկները բոլորն ալ պատանիներ էին 14—18 տարեկան։ Իր հակառակորդները հսկայ տղաքներ էին, որոնք հպարտօրէն դաշտ ելան կարծես, յաղթանակը տարած էին։ Խաղը սկսաւ հակառակորդին յարձակողականով, բայց մեր պատանի մարզիկները գեղեցիկ եւ ճշգրիտ փասերով սկսան յառաջանալ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ Ա. սիւնակ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Երբ իրենց առջեւ բացին անոր դռները, ընտանիքի բոլոր անդամները հեռուէն կը յառաջանային, երկու կողմը ակնախտիղ գեղեցկութիւնով զարդարուած, ծաղիկներու մէջ հիւսուած քան թէ շինուած ճամբէ մը։

Երկնային դրախտ մը՝ ուր արմաւենիի ծառաստաններու տակ, նարնջենիները եւ լեմոնի ծառերը՝ զարդարուած եւ բեռնաւորուած, պանանի ծառերը եւ ադամաթզենիները կ'աւելցնէին պարտէզին փայլը, արեւելեան ծաղիկներու եւ մարգերու վրայ հակած։

Քօնաքին ներքնամուտի դրան դիմաց՝ շատրուան մը կը բարձրանար, արեւի ցոլքերուն տակ՝ ծիածանի գոյն մը նետելով դիմացի ապակիներուն վրայ, երբ բարակ անձրեւի մը նազանքով ու ցնցուղումով վար կ'իջնէին իրենց սլացիկ բարձրութենէն վաղանցուկ վայրկեաններէն հալածական։

Տան բակը սալայատակուած էր մարմարով եւ հո՛ն ալ փոքր շատրուան մը՝ միւսին մանրանկարը, մեղմօրէն կուլար հազիւ լսելի դդչիւնով մը։

Պէտրի աղա եւ Ճէմիլէ հանըմ կը դիտէին լուռ եւ յափշտակուած, իսկ Իպնը Ճաֆար կը պատմէր անոնց բոլորին մասին յարակից մանրամասնութիւններով։

Քօնաքին խառէմէն, իր ձեռքերուն վրայ դրած արծաթէ ափսէով մը հիւրերուն բերաւ արմաւի քաղցրաւենի եւ վարդի օշարակ։

Ճէմիլէ հանըմ սայիտի ըսաւ, խմեց օշարակը եւ առաւ, սուրճի դգալով մը, քաղցրաւենիէն։ Նոյնը ըրին նաեւ Պէտրի աղան եւ տանտէրերը։

X

Հոն մնացին այդ օրը եւ իրենց այցելութիւնը իբրեւ յայտարար նշան իրենց հաւանութեան, խօսքկապ մը եղաւ Շէրիֆէի եւ Իպնը Ճաֆարի համար։ Այդ փոխադարձ յանձնառութենէն ետք, համաձայնեցան, որ Գուրպան Պայրամէն մէկ ամիս վերջ իրենց զաւակներուն նիքեահը ընեն։

Պէտրի աղա եւ Ճէմիլէ հանըմ նստան իրենց ուղտերը, եւ այդ մոգական ազդեցութեան տակ, գացին Թէլ Անֆըր, միւշէրէֆ եւ սախթէֆ ըսելով, բառեր՝ որոնց մէջ խտացուցին շնորհակալութիւն, յափշտակութիւն եւ յանձնառութիւն։

Գուրպան Պայրամը այդ տարին բոլորովին տարբեր անցաւ քան նախորդ տարիները։

Իպնը Ճաֆար եօթը խոյ մորթեց եւ բրինձէ փիլաւով բաժնեց աղքատներուն, ամէն տարիներու պէս։ Գնաց Պաղտատ եւ հիմը դրաւ աղքատանոցի մը՝ կոչելով զայն Շէրիֆէ։ Մայրը իրեն կ'ընկերանար։ Շէֆիյէ հանըմ՝ նրբամիտ կին, կրցեր էր հասկնալ Շէրիֆէի մատին չափը։ Մայր և տղայ մտան գոհարավաճառի մը խանութը։ Շէֆիյէ հանըմ գնեց ամէնէն ազնիւ քարով մատանին, կէրտանլըխ մը, գոյնզգոյն քարերով ընդելուզուած ապարանջան մը եւ էլմաս օղեր։ Գնեց փիլտիշիէ սանտր մը եւ բաղնիքի ամբողջական կազմած մը։ Վերջին նորաձեւութիւնով մահճակալ մը, սապահիլըք կոչուած հարսանեկան խըրխա մը՝ սիւզէնիով բանուած եւ նոյն կերպասէն ալ զոյգ մը փապուճ։

Իպնը Ճաֆար ըսաւ իր մօրը.

— Կ'ուզեմ որ Շաթիւլ Արապի ճամբով վերադառնանք։

Մայրը համակերպեցաւ, առանց հարցնելու իր զաւկին նպատակը։

Երբ հասան այն տեղը՝ ուր Շէյխ Ապտիւր Րահմանի հիւղակը կար, կանգ առին։ Մայրը ծանօթ էր այդ վայրին եւ քանի մը անգամ եկեր էր հոն, մանաւանդ այն օրէն ի վեր, երբ կ'ուզէր իր զաւակը ամուսնացնել։ Լսեր էր Շէյխին համբաւը, անոր հրաշագործութեան մօտ դերը, լսեր էր նաեւ որ ատկէց չորս տարի առաջ Շէյխը մեռեր էր եւ իր հիւղակին մօտիկ թիւրպէ մը շինած էին հաւատացեալները, որուն ինք ալ մասնակցեր էր։ Այդ թիւրպէն հիմակ ուխտատեղի մը դարձեր էր։

Պատմեց ասոնք իր զաւկին։ Իպնը Ճաֆար յուզուեցաւ ու լացաւ։

Վալիտէ հանըմը իր զաւկին դիւրազգածութեան վերագրեց այդ յուզումը, որովհետեւ չէր գիտեր ատկէց տասնեւեօթը տարի առաջուան Իպնը Ճաֆարի դիմումը այդ մարգարէի աշակերտին, ըրած հարցումներուն, տուած պատասխանը, ինչպէս նաեւ իբր հետեւանք անոր գուշակութեան՝ Իպնը Ճաֆարի գործած ոճիրը։ Այս բոլորին ծանօթ չէր Վալիտէ հանըմը։

Իպնը Ճաֆար յուզուած, եւ Շէֆիյէ հանըմ ազդուած եւ լուռ, տուն հասան, իւրաքանչիւրը խորասուզուած մտածումներու մէջ, անհաղորդ իրարու յուզումներուն։

X

Գուրպան Պայրամը վերջացած էր։ Երկու կողմէն համաձայններ էին Նիքեահի Թուականին։

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

(7)

թութեամբ 4—1 ։ Կ'արժէ այս տեղ յիշել Արտաւազդը ապագայ խոստմնալից ֆութպոլիստ մը որ փայլեցաւ իր նուրբ խաղարկութեամբ։ Հապա մեր փոքրիկ Արամ՞կը, հազիւ 14 տարեկան, կարծես ֆութպոլիստ է ծնած։ Բոլորն ալ գնահատութեան արժանացան։ Յետոյ դաշտ ելաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը C. S. O. V.ի Ա. խումբին դէմ։ Խաղը սկըսաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յարձակողականով, մերինները նշանակեցին առաջին նշանակէտը, տասը վայրկեան վերջ հակառակորդը շահեցաւ հաւասարացնող նշանակէտը։ Երկրորդ կիսախաղը աւելի հետաքրքրական էր։ Երկուստեք կ'ուզէին ապահովել յաղթանակը, մեր վարպետ խաղացող Ա. Գազեանի ցուցմունքին վրայ խաղին ձեւը փոխելով Հ. Մ. Ը. Մ. կը տիրապետէ դաշտին, կը շահի երկրորդ եւ երրորդ նշանակէտերը։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 3—1։ Ապրիք տղաք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի արի կեցուածքով։— Յ. Մաքոսեան

Թուղթեր որ կը վերաբերին գինիէն տարբեր նիւթերու։ Մենք երկու հոգեր ունինք,— կարգի դնել ազգին պարենաւորումը եւ վերահաստատել վստահութիւնը։ Գինիի խնդիրը պարզ համգրուան մըն է»։

Եղած հրապարակութիւններէն դատելով, շռնդալից յայտնութիւններ կը սպասուին։ Թերթը կը գրէ թէ առ նուազն հինգ նախարարներ հարցաքննութեան պիտի կանչուին ։

Փիէռ Մալաֆոս, պարենաւորման նախարարութեան գինիի բաժնին վարիչը, որ պաշտօնանկ եղած է, յայտարարեց թէ անուանարկութեան դատ պիտի բանայ նախարարին դէմ, զանազան ամբաստանութիւններ կարդացած ըլլալով թերթերուն մէջ։ «Անհեթեթ եւ հակասական են այդ ամբաստանութիւնները, կ'ըսէ։ Իմ գրասենեակս իրաւասութիւն չունէր գինի բաժնելու։ Այդ իրաւասութիւնը կը պատկանէր բուն իսկ պարենաւորման նախարարութեան կամ ազգ. տնտեսութեան նախարարութեան, եւ ես համոզուած եմ թէ երկուքն ալ մեղադրանքէ ազատ են»։

Մալաֆոս երիտասարդ փաստաբան մըն է, եւ մասնակցած Դիմադր. Շարժումին։ Պատերազմէն վերջը նախարարի մը դիւանապետն էր, յետոյ քաղաքապետ Պէզիէի։ Համայնավարները ամբաստանեցին իր մայրը—գինիի վաճառական— թէ սեւ շուկայով կը զբաղի։ Ասոր վրայ հրաժարեցաւ քաղաքապետական եւ քաղաքական պաշտօններէն եւ ինքն ալ գինի ծախել սկսաւ։ Իսկ ամէնէն վերջը մտաւ պարենաւորման նախարարութեան մէջ ։

Կ'ըսուի թէ չարաշահութեամբ ծախուած գինիներու գումարն է 750.000 հէքթոլիտր։ Ալժերիոյ գինեվաճառները կը գանգատին թէ 3000 ֆրանքի ծախուած մէկ տակառ (228 լիտր) գինին Փարիզ փոխադրուելով կը ծախուէր 13.000 ֆրանքի։ Լիլի մէջ կատարուած դատավարութեան մը ընթացքին, հաստատուեցաւ թէ 11 միլիոն ֆրանք շահած է Օկիւստ Փրիվօ, որ գինի եւ ալքոլ կը ծախէր։ Մէկ տակառ ճերմակ գինիի վրայ շահած էր 20 հազար ֆրանք։ Ամբաստանեալը ազատ արձակուեցաւ չորս միլիոն ֆրանքի երաշխաւորութեամբ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԱՍԸ ՀԱԶԱՐ ՅՈՅՆԵՐ թափոր մը կազմելով Աթէնքի մէջ, դեսպանատուններուն յանձնեցին հանրագրութիւններ որոնցմով կը բողոքեն որ Փարիզի խորհրդաժողովը մերժած է արձանագրել յոյն-պուլկարական սահմանագլուխը։ Այս առթիւ խանութները փակուեցան եւ քաղաքը դրօշազարդուեցաւ.— Լարիսայի մէջ դատի քաշուեցան 96 զինուորներ եւ երկու սպաներ, ամբաստանուած ըլլալով թէ օգնած են համայնավարական հրոսախումբերու։ Խռովութիւնները կը շարունակուին հիւսիսային Յունաստանի մէջ։ Հեռագրի մը համաձայն 600 ըմբոստներ յարձակած են Մէցովօ գիւղին վրայ, ծանր կորուստներով։ Ուրիշ խումբ մը, հարիւր հոգինոց, յարձակած է Լէքաստրախի գիւղին վրայ, Ալպանիոյ սահմանին վրայ։ 12 ապստամբներ սպաննուած եւ 50 հոգի վիրաւորուած են, Ալպանիոյ սահմանին վրայ, իբրեւ հետեւանք ճակատամարտի մը որ տեւած է 9 ժամ։ Զօրս համայնավարներ սպաննուեցան Պիրէօսի մօտ, ռումբի մը պայթումէն։ Այս բոլոր տեղեկութիւնները կառավարութիւնը ինքն է որ կը հաղորդէ։

ՉԸՐՉԻԼ նոր ճառ մը խօսելով պահպանողական կուսակցութեան համագումարին առթիւ, յայտարարեց թէ «կացութիւնը այնքան ծանր է որ վճռած եմ մնալ առաջնորդ կուսակցութեան եւ բարձր բռնել դրօշը, ցորչափ ուժ եւ եռանդ ունիմ եւ կը վայելեմ ձեր վստահութիւնը»։ Նախկին վարչապետը խստօրէն քննադատեց աշխատաւորական կուսակցութեան ներքին քաղաքականութիւնը։ «Մինչ Խ. Ռուսիան կը ծաւալի կամ կը ջանայ ծաւալիլ, ամէն ուղղութեամբ, եւ արդէն միլիոնաւոր մարդիկ ուղղակի կամ անուղղակի քաշած դրած է Կրէմլինի բռնապետական իշխանութեան եւ համայնավարական կարգապահութեան խստութեանց տակ, մենք որ ուրիշ բան չփնտռեցինք այս պատերազմին մէջ բայց եթէ մեր պարտականութիւնը կատարել, կայսրութիւնը կը կրճատենք նախկին տարածութեան մէկ կոտորակին»։ Իր քննադատութիւնները ուղղուած էին աշխատաւորական կուսակցութեան դէմ «որ Հնդկաստանէն ձեռք քաշելով, Թագաւորին հպատակներուն թիւը կ'իջեցնէ հազիւ մէկ չորրորդին»։

ԱՆԳԼ. ՕԴԱՆԱՒ ՄԸ վար առնուեցաւ Եուկոսլաւիոյ կառավարութեան կողմէ, Նիշի մէջ ։

ՍԱՀՄԱՆԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԸ (երկրորդ) իր աշխատանքները վերջացուց շաբաթ գիշեր, քուէարկելով պետական պաշտօնեաներու օրէնքը զոր պատրաստած էր Մորիս Թորէզ։ Ժողովին պաշտօնավարութիւնը տեւեց 4ուկէս ամիս։ Երեսփոխաններէն շատեր գաւառ գացին, իրենց տեսակէտները պարզելու համար, կիրակի օրուան հանրաքուէին առթիւ։

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ԲԱՆՈՒՈՐԻ պէտք ունի Ֆրանսա, 300.000ը մասնագէտ ըլլալու պայմանով, ինչպէս յայտարարեց աշխատանքի նախարարութեան ներկայացուցիչը։

ՓԱՐԻԶԻ ԵՒ ԼՈՆՏՈՆԻ Թրքական դեսպանները պիտի փոխուին մօտերս ։

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ անպարտներէն Շախտ եւ Ֆրիցչէ արձակուեցան բանտէն։ Գերման ոստիկանութիւնը կ'ուզէր ձերբակալել, բայց Ամերիկացիները արգիլեցին։ Երկուքը միասին փոխադրուեցան տուն մը որ կը գտնուի ամերիկեան հրամանատարութեան դիմացը։ Գերման ոստիկանութիւնը վերջին պահուն յայտնեց թէ ետ առած է ձերբակալման հրամանագիրը։ Հաւանական է որ յառաջիկային դատուին հականացիական ատեանի մը առջեւ։ Ֆոն Փափէն տակաւին բանտը կը մնայ։ Շախտ ջղագրգռուեցաւ, երբ թղթակիցները վիրաւորիչ հարցումներ կ'ուղղէին ։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ կը գրեն թէ Ռումանիա այս ամառ մատնուեցաւ երաշտի մը որ տեսնուած չէր հարիւր տարիէ ի վեր։ Սովին առաջքը առնելու համար, կառավարութիւնը եգիպտացորեն գնելով հանդերձ, ծրագիր մը պատրաստած է, առաւելագոյն չափով օգտագործելու համար երկրին արտադրութիւնները։ Բազմաթիւ կամաւորներ, նոյն իսկ դպրոցականներ ամէն տեսակ տերեւներ, խոտեր, խոզկաղին եւ վայրի պտուղներ կը հաւաքեն, կեր ճարելու համար անասուններուն։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՃԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐԸ իրենց խանութները փակեցին երէկ, երկուշաբթի։ Կը պահանջեն որ թոն գլուխ սահմանուած 555 ֆրանքի սակագինը բարձրանայ 715 ֆրանքի, որպէսզի կարենան ծախքերը հանել եւ շահ մը ապահովել։

«ԹԸՓՈՒԶ»ՈՎ ԲՆԱԿԱՐԱՆ ճարելու 17 դէպքեր երեւան հանուեցան Փարիզի մէջ։ Պահանջուած գումարներն են՝ 200.000էն մինչեւ 800.000 ֆրանք ։

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Կը լսեմ թէ հեղինակութիւնս՝ «Ոսկի փարչիկ - Արծաթ Ջրիկ» օփէրէթը մաս առ մաս կը բեմադրուի զանազան կազմակերպութիւններու կողմէ, նոյնպէս կ'երգուին՝ դաշնաւորած երգերէս՝ Վարդենց, Ես իմ անուշ Հայաստանի, Երկրիս վրայ եւ Հայրենիքը ։

Կը յայտարարեմ թէ այսուհետեւ առանց արտօնութեանս կրկնուելու պարագային պիտի ստիպուիմ դիմել օրինական միջոցներու ։

Մելտոնեան Ռ.

«ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԷՆ

Լոնտոնէն բարեկամ մը մէկ տարուան «Յառաջ» կը նուիրէ Սելանիկի Կիւլպէնկեան վարժարանին ։

ՊՈՒՔՐԷՇԷՆ նամակ ունի Պ. Մանուկ Ոհանեան, դերձակ ։

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԸ

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ առտուան ժամը 9—12։ Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտ. 10 ։ Որոշուած պայմանաժամէն վերջեղած դիմումները անհետեւանք պիտի ձգուին ։

ՊԵՏ. Հ. ԿԱՐՄԻՐ Խաչի կեդր. վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ Հոկտ. 18ի համագումարը յետաձգուած է զարնան ։

ՆԻՍԻ կրթական մարմինը կը ծանուցանէ թէ դպրոցները կը վերաբացուին ուսուցչական ուժեղ կազմով մը։ Դասերը կը սկսին՝ Մառըլէնի մէջ հինգշաբթի, Հոկտեմբեր 17ին, Սէն Սիլվէսթրի մէջ՝ կիրակի 20 Հոկտեմբերին։ Ծնողներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները արձանագրել տալ՝ Մառըլէնի թաղին համար, եկեղեցիի խորհրդարանը, իսկ Սէն Սիլվէսթրի համար սովորական սրահը։ Կրթական մարմնի ներկայացուցիչները պիտի ընդունին դիմումները ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue D... 17

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ Հոկտեմբեր 12ին, չարաթ գիշեր ժամը 8.30ին։
Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, չաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։
Մանրամասնութիւնները շուտով ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահին մէջ, 26 rue St. Victor, métro Maubert Mutualité։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը, 11 Հոկտ. Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ԼԻՈՆԻ Հայ Կրթ. Մարմինը կը ծանուցանէ թէ ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ մանկապարտէզի եւ գիշերային դըպրոցներու վերաբացումը կը սկսի.— 1 Հոկտ. երեքշաբթի ժամը 7էն 9, գիշերային դասաւանդութեանց համար, 3 Հոկտեմբեր, հինգշաբթի առաւօտեան ժամը 9էն 12, 1.30էն 5, մանկապարտէզի համար, եւ այնուհետեւ ամէն հինգշաբթի որոշեալ ժամերուն։ 4 Հոկտեմբեր ուրբաթ երեկոյեան, ժամը 7էն 9, գիշերային դասընթացքի համար, եւ անկէ վերջ ամէն երեքշաբթի ու ուրբաթ օրերը վերոյիշեալ ժամերուն։ Արձանագրութեան համար դիմել, ամէն օր եկեղեցւոյ խորհրդարանը, 69 rue Louis Blanc, ժամը 4էն 7։

Պարահանդէս Ս. Էթիէնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու, այս չաբաթ, 12 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ լոյս։ Pergolaի պարասրահը (Rond Point)։ Պիտի նուագէ հռչակաւոր Carlo Alfieri նուագախումբը։ Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում։ Հասոյթին 30 առ հարիւրը կը յատկացուի Ազգ. դպրոցին։ Մուտք 50 ֆրանք ։

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՆՈՒԱՐԴ ԿՕԶԿՕԶԵԱՆ շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր զաւկին՝ ՆԻԿՈՂՈՍ ԿՕԶԿՕԶԵԱՆի տխուր մահուան առթիւ։ Նոյնը իր մօտիկ ընկերներուն, որոնք նիւթապէս օժանդակեցին ։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ տան մէջ աշխատելու համար, ձեռքով հիւսողներ։ Կը պահանջուի խնամուած աշխատանք։ Դիմել Société de Warens, 32 rue Caumartin, Փարիզ ։

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 9 Octobre 1946 Չորեքշաբթի 9 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4822 Նոր շրջան թիւ 461 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԴԱՍԱՐԱՆ ՓՈԽԵԼ

Շատ հեռու չեն այն օրերը երբ, մեր բնավայրին դպրոցներուն մէջ, ամէն վերամուտի, քննութիւններ կը կատարուէին, դասարան փոխելու համար: Տեսակ մը պաշխարանք, ուր ժպիտն ու կսկիծը իրար կը խառնուէին:

Անշուշտ մեծ մասով կը յաջողէին ենթակաները, կարգ փոխելով: Եւ կամ, եթէ նորեկներ էին, իրենց համապատասխան կարգը մտնելով:

Իսկ անոնք որ ետ մնացեր էին, կը հարկադրուէին տարի մը եւս տաբատ մաշեցնել միեւնոյն նստարանին վրայ:

Այստեղ ալ, ինչպէս ամէն տեղ, նոյն կանոնը կը գործադրուի: Իսկ մենք, իբրեւ արմատախիլ բազմութիւն, ո՛րքան պիտի կրնայինք նոյն սովորութեան հետեւիլ մեր մանրանկար եւ սակաւաթիւ ծաղկոցներուն մէջ...

Ամէն պարագայի մէջ, մեր վարժապետ-վարժուհիները չեն որ պիտի անճրկին այս գետնին վրայ, հակառակ բոլոր դժուարութեանց:

Բայց, ինչո՞ւ միայն ափ մը ծաղկոցներու մէջ սահմանափակել «մտից քննութիւնները»:

Չկա՞ն ուրիշ ձեռնարկներ, ուր նոյնքան անհրաժեշտ է փորձեր կատարել, դասարան փոխելու համար:

Օրինակ, ահա երրորդ տարուան վերամուտն է որ կը կատարեն մեր Երիտ. Միութիւնները: Անոնք դասընթացքներ, դասախօսութիւններ հաստատած են, եւ պիտի շարունակեն այս ձմեռ ալ:

Տարակոյս չկայ թէ այս դասընթացքները ամէնէն առաջ հիմնուած են նոյն Միութեանց անդամներուն, եւ ոչ թէ պատահական ունկնդիրներու համար:

Արդ, մէկդի դնելով նախապատերազմեան եւ գրաւման շրջանի աշխատանքները, պէտք ունէինք իմանալ թէ ո՛րքան օգտակար եղած են այդ ձեռնարկները, ազատագրութենէն ի վեր:

Կ'առաջարկենք ձեւ մը.—

Այս նոր տարեշրջանին, երբ վերսկսին դասընթացքները եւ մանաւանդ հայերէնի դասերը, դասախօսը ինչո՞ւ քննութեան չենթարկէ մասնաւորապէս Միութեան անդամները: Եւ այսպէս ուրիշ դասախօսութեանց առթիւ: Իսկ այնուհետեւ, մէկ դասէն միւսը:

Շատ շահեկան երեւոյթներ եւ իրողութիւններ կրնան պարզուիլ, այս քննութեան շնորհիւ:

Նախ կը ճշդուի թէ ո՛վ լրջօրէն փարած է հայերէնի, Հայոց պատմութեան կամ գրականութեան դասերուն, եւ ո՛րքան յառաջ գացած:

Երկրորդ,— այս կամ այն Միութեան անդամները իրենք իսկապէս կամք ունի՞ն բան սորվելու, թէ պարզապէս ծիսակատարութեան մը կը հետեւին, սորվելու պարտականութիւնը ձգելով ունկնդիրներուն:

Երրորդ, դասախօսները իրենք ալ քննութիւն մը անցուցած կ'ըլլան, հաստատելով թէ ո՛րքան սրտանց փարած են գործին, իսկապէս բան սորվեցնելու, սերունդ փրկելու համար:

Եւ վերջապէս, դասախօսութեանց կազմակերպիչները իրենք առիթ կ'ունենան դատելու տարուան աշխատանքին արդիւնքը: Ծուլն ու շիտակը, դրականն ու բացասականը:

Առանց այս տեսակ փորձի մը, տարիները պիտի բարդուին տարիներուն վրայ, իրենց գոյնզգոյն դասընթացքներով, բայց ոչ համապատասխան արդիւնքով:

Պիտի տեսնէք շատեր որ ներկայ եղած են հայերէնի քսան դասերու, բայց քսան նոր բառ չեն սորված: Կամ լսած են տասը դասախօսութիւն հայ գրականութեան մասին, բայց երբ երկու տարրական հարցում ուղղէք Վարուժանի, Յ. Թումանեանի, Զօհրապի կամ Զարդարեանի մասին, կը կարմրին:

Պիտի ուզէինք որ «մտից քննութեան» այս փորձը կատարէին, ամէնէն առաջ, մեր Նոր Սերունդի տղաքն ու աղջիկները:

Ասով տեսակ մը բարի նախանձ պիտի ծնէր իրենց միջեւ: Միեւնոյն ատեն օրինակ պիտի հանդիսանային ուրիշներու:

Երիտասարդութիւնը միշտ տրամադիր է նորութիւններ իւրացնելու:

Նորութիւն մըն ալ այս, իրենց իսկ բարիքին համար: Նոյն իսկ ուշ մնացած են:

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐՈՒՆ

Քանի որ երաժշտութեան մասին է խօսքը, կ'ուզէի առաջարկ մը ընել մեր արուեստագէտ երաժիշտներուն, որոնց քով գիտեմ որ ոչ ճաշակը, ոչ աշխատելու կամքը, եւ ոչ ալ բարեացակամութիւնը կը պակսի:

Նախ կազմել զուտ երաժիշտներէ, երգահաններէ, ղեկավարներէ եւ երգիչներէ բաղկացած խմբակցութիւն մը: Մի վրդովուիք, խնդրեմ, նորէն «միութիւն մը» ըսելով: Մենէ շատ աւելի մեծ մշակոյթ եւ հանրային կեանք ունեցող ժողովուրդներու ուժը իրենց կազմակերպութիւններուն մէջ է:

Այս կազմակերպութեան իմաստը նախ իրերահասկացողութիւնն է: Պէտք է վերջ դնել մանր մունր անձնական, վիրաւոր արժանապատուութիւններէ ծագած վէճերու: Աւելի լայնամիտ, աւելի արուեստագէտի ոգի մը պէտք է առաջնորդէ բոլորը: Վերջապէս շատ խրատի պէտք չունին, իրարու քով գալու համար:

Այսպէսով քաղաքական ճգնումներու ալ զոհ չեն դառնար: Մէկ խումբ (նոյնիսկ գործնական երաժշտութեան համար), պատրաստ բոլոր հանդէսներու եւ մանաւանդ զուտ երաժշտական հաւաքոյթներու համար, թէ որակով թէ քանակով պատկառելի որ պիտի կարենայ Փարիզի նման ոստանի մը մէջ միլիոններուն երաժշտութեան ճաշակին զարգացման ալ նպաստել:

Երկրորդ, ուղղակի յարաբերութեան մէջ մտնել Հայաստանի երաժիշտներուն հետ, անոնց գործերը բերել տալ եւ հրամցնել մեզի: Գիտեմ որ ասոր անոր քով, հոս, կան երգեր, երաժշտական անսամբլ կտորներ, Օփերայի մասեր, ուժով մը գրկուած ու պահուած: Մէկը միւսին ցոյց չի տար նմանին ծայրն իսկ: Այս կարգի անհամութիւններ պէտք է վերջ գտնեն [illegible] տագէտ արուեստագէտ: Տուժողը մենք ենք միշտ:

Երրորդ, այդ Միութիւնը տանի մեր երաժշտական արուեստին փոխանակման գործը, մասնաւորապէս ձայնասփիւռի միջոցաւ: Հատ ու կտոր խեղճ բաներ ունեցանք մինչեւ հիմա, մինչդեռ ամիսը անգամ մը 5—10 վայրկեան կրնանք կորզել, որքան ալ դժուար ըլլայ:

Բոլորս ալ ազգային հպարտ զգացումով մը Նոթրը Տամէն ներս կը մտնենք՝ երբ հոն մեր զմայլելի պատարագը կը թնդացնէ եկեղեցին կամարները: Չարժե՞ր նիզ մըն ալ ուրիշ ուղղութեամբ փորձել:

Ու տակաւին ինչե՛ր կարելի է ձեռք բերել եթէ միայն կարենան իրարու քով նստիլ:

Առիթ մը կայ մօտերս,— մեծ վարդապետին նուիրուած հանդէսը: Ինչո՞ւ համազգային ձեւ չտալ անոր:

ՍՕՍԻ

Հայկական պատարագ Ռատիօ-Մարսէյլէն

(Արարատի տարեդարձին առթիւ)

Ինչպէս հաղորդած էինք, կիրակի առտու մասնաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Մարսէյլի մայր եկեղեցիին մէջ՝ Արարատի հերոսամարտին նահատակներուն յիշատակին: Մարսէյլի անթելի վարչութիւնը ընդ առաջ երթալով Գ. Աշոտ Մալաքեանի խնդրանքին, արձանագրած էր պատարագը, որ հաղորդուեցաւ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7—7ուկէս:

Փարիզէն կարելի եղաւ լսել, թէեւ քիչ մը դժուարութեամբ:

Երգեցողութիւնները կը ղեկավարէր Գ. Վարդան Սարգսեան, իսկ օրուան հանդիսութեան եւ արարողութեանց իմաստը կը բացատրէր Գ. Մալաքեան: Մեծ հաճոյք էր լսել երգչախումբին «Սուրբ, Սուրբ»ը, «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»ն ու «Հայր Մեր»ը:

Գ. Սարգիսեան պատասխանելով Գ. Մալաքեանի հարցումներուն, բացատրեց թէ ինչպէս ծագում առած էին Հայ. Եկեղեցիին շարականներն ու աղօթքները եւ ինչ դրոշմ կը կրէր մեր հոգեւոր երաժշտութիւնը:

Պատարագէն վերջ ներկաները, որոնց մէջ բազմաթիւ Ֆրանսացի հիւրեր, եկեղեցիին պարտէզը առաջնորդուեցան ուր տեղի ունեցաւ դրօշի պարզումը զինուորական մեծարանքով: Խօսեցաւ Գ. Տ. Թէքէեան, յիշեցնելով օտար հիւրերուն այն

ԴԷՊԻ ԵՐԿԻՐ

Պաթումէն կը հեռագրեն Մոսկուայի հեռագրական գործակալութեան թէ 10.000 Հայեր Պաթում հասած են, 5950ը Մօտաւոր Արեւելքէն (Սուրիա - Լիբանան), 2385ը Յունաստանէն եւ միւսները Պուլկարիայէն: Փառաւոր ընդունելութիւն մը սարքուած էր իշխանութեանց եւ ժողովուրդին կողմէ, ի պատիւ խորհրդային նոր քաղաքացիներուն:

Թուրք նախարարներու քննական պտոյտը

Պոլսէն կը հեռագրեն Հոկտեմբեր 7 թուականով.— Իսմէթ Ինէօնիւ եւ վարչապետ Րէճէպ Փէքէր այսօր ճամբայ ելան, առանձին քննական պտոյտներ կատարելու համար երկրին մէջ, մինչ վերջին սրբագրութիւնները կը կատարուին այն ծանուցագրին որ պիտի ղրկուի Մոսկուա, ի պատասխան Տարտանէլի մասին դրուած խորհրդային պահանջներու:

Հանրապետութեան Նախագահը Անգարայէն մեկնեցաւ յանկարծ դէպի Հարաւային Թուրքիա: Առանձինն կը հաղորդեն թէ Մերսին կ'երթայ (ԽՄԲ.— Ամերիկեան գործակալութիւնը Մերսինը կը ցուցնէ... Եգէականի վրայ): Իսկ վարչապետը, որուն կ'ընկերանայ ազգ. պաշտպանութեան նախարարը, Ճէմիլ Ճահիտ Թոյտէմիր, կ'ըսուի թէ Թրակիա գացած է քննելու համար Թուրքեւ-պուլկարական սահմանագլուխը, ուր զինուորական մեծ համախմբումներ կատարուած են:

Պաշտօնական բացատրութիւններ չեն տրուիր այս պտոյտներու մասին, բայց ուշագրաւ է որ անոնք տեղի կ'ունենան այնպիսի ատեն մը երբ վրդովիչ զրոյցներ կը շրջին Ռուսերու գործունէութեան մասին, սահմանագլուխին վրայ:

Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը սերտ շփման մէջ է ամերիկեան եւ թրքական կառավարութեանց հետ, բայց կը հաստատուի թէ Մեծն Բրիտանիա համաձայն չէ որ Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը առանձին բանակցին Նեղուցներու մասին: Սակայն եւ այնպէս, շատոնց յայտնի է որ Թուրքիա ուժգնօրէն կ'ընդդիմանայ այդպիսի բանակցութեանց, պնդելով թէ Նեղուցներու խնդիրը միջազգային է, հետեւաբար պէտք է քննուի բոլոր շահագրգիռ պետութեանց մասնակցութեամբ:

Նախագահը եւ վարչապետը Պոլսէն մեկնած ատեն, թնդանօթներ արձակուեցան, աւելի մեծ [illegible] տօնելու համար քաղաքին ազատագրութեան [illegible] նի է, Պոլիսը Դաշնակիցներու գրաւման տակ մնաց չորս տարի, առաջին Մեծ Պատերազմէն վերջ:

«Վտանգաւոր կացութիւն մը, Ազգերը երկու մասի բաժնուած»

Այս իմաստով ճառ մը խօսեցաւ Մառէշալ Սմուց, Հարաւ. Ափրիկէի հանրապետութեան նախագահը, հաշտութեան խորհրդաժողովի լիագումար նիստին մէջ որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի օր: Մառէշալը, որ թէ զինուոր է եւ թէ դիւանագէտ եւ գործօն դեր կատարած է Վերսայլի դաշնագրին խմբագրութեան մէջ, շատ ծանր դատեց ընդհանուր կացութիւնը: Որքան որ խորհրդաժողովը բաժնուած է՝ երկու խմբակցութեանց, սլաւական եւ արեւմտեան, մէկը միւսին դէմ:

— «Աշխարհը շատ լայն է եւ ամէնուն համար ալ տեղ կայ: Ես կ'ուզէի որ արգելք մը դրուէր գաղափարական պայքարներուն եւ աշխարհը կարենար իր բուն գործերով զբաղիլ: Ժողովուրդները կ'ուզեն ուտել, պատսպարուիլ եւ հագուիլ: Անոնք ապահովութիւն կ'ուզեն գործազրկութեան, հիւանդութեանց եւ մեր ամենօրեայ կեանքի բոլոր թշուառութեանց դէմ: Ապահովութիւն կ'ուզեն այս բոլոր երկիւղներուն, եւ, ամէն բանէ վեր՝ պատերազմի վախին դէմ: Այս բոլոր հոգերուն մէջ ոչ արեւելք կայ, ոչ արեւմուտք, ոչ ալ գաղափարական պայքար»:

Ժողովը լարուած ուշադրութեամբ կը լսէր ծերունի դիւանագէտը, որ բացորոշապէս հասկցուց թէ «Ռուսիոյ եւ Արեւմուտքի միջեւ բացուած

(Լո՛ւրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ծառայութիւնները զոր հայ ժողովուրդը մատուցած էր Ֆրանսայի՝ երկու մեծ պատերազմներու մէջ: Մասնաւորաբար շեշտեց թէ վերջին պատերազմին Գերմանիոյ մէջ արգելափակուած հայ գերիները մերժեցին օգտուիլ Գերմաններուն արտօնութենէն եւ Ֆրանսա վերադառնալ, նախընտրելով տառապիլ իրենց Ֆրանսացի բախտակիցներուն հետ:

Գ. Մալաքեան արտասանեց վերջին խօսքը, յիշելով յայտնի բանաստեղծ Ժան Էքարի գնահատութեան եւ մաղթանքի բառերը հայ ժողովուրդին, ինչպէս նաեւ խրախոյսի ու քաջալերութեան խօսքեր Արշակ Չօպանեանի մէկ հայրենասիրական կտորէն:

Հայաստանը Ուիլսընեան սահմաններով

Բ.

Բիւրակնեան լեռները հարուստ են արօտնե֊րով եւ զանազան տեսակ ընտանի կենդանիներ կ'ա֊րածին անոնց վրայ:

Արեւմտեան Հայաստան՝ հարուստ է պղնձի, հանքածուխի, նաւթի, երկաթի, ծծումբի եւ շատ ուրիշ հանքերով, նաեւ հանքային ջուրերով: Բո֊լոր այս հանքերը անշահագործելի վիճակի մէջ են:

Հաղորդակցութեան միակ միջոցը խճուղի մըն է, որ Տրապիզոնէն Երզնկա, Էրզրում, Բաղէշ կ'երկարի: Վերջերս երկաթուղի մը Էրզրումը կը կապէ Սվազի եւ Էնկիւրիի, որմէ ճիւղ մը կ'եր֊կարի մինչեւ Հայաստանի սահմանը, իսկ ուրիշ ճիւղ մը մինչեւ Վան:

Բնակչութիւն եւ զբաղումներ. — Ուիլսընեան սահմաններով Արեւմտեան Հայաստանի, Տրապի֊զոնի, Էրզրումի, Վանի եւ Բաղէշի մէջ 1914ին կ'ապրէին մօտ երկու միլիոն ժողովուրդ: Նոյն բնակչութեան մէջ Հայերը առանձին մեծամաս֊նութիւն էին: Սոյն թուականէն վերջ, ջարդերով եւ տարագրութիւնով նոյն նահանգները Հայերէ պարպուեցան: Նոյնիսկ ներկայիս ըստ թերթերու թղթակիցներու, նոյն վայրերը այցելութեան առ֊թիւ տուած լուրերուն, ընդարձակ տարածութիւն֊ներ անմարդաբնակ կը մնան:

Նոյն նահանգներուն մէջ ժողովուրդին մեծ մասը հողագործութեամբ կը զբաղէր: Սեփական հողեր ունեցողներ թէեւ կային, սակայն քիւրտ հողատէրերու հողերն ալ մշակողներ բազմաթիւ էին: Գլխաւորապէս դաշտերու մէջ հողագործու֊թեամբ կը զբաղէին, ինչպէս Երզնկայի, Մշոյ, Ալաշկերտի եւ Կարնոյ: Ամենաշատ մշակուողն էր ցորենը: Սեւ Ծովի եզերքները կը զբաղէին նաեւ ծխախոտի մշակութիւնով:

Հովիտներու մէջ մանաւանդ, Մշոյ եւ Վանայ շրջանները, Երզնկայի դաշտին վրայ Տաւրոսի կո֊ղերուն վրայ, Սեւ Ծովի եզերքները այգեգործու֊թիւնը ժողովուրդի զբաղումներն էին: Արօտներով հարուստ Բիւրակնեան, Ծականց եւ Տաւրոսի լեռ֊ներուն վրայ խաշնարածութիւնը շատ զարգա֊ցած էր:

Հայ տարրը մանաւանդ իր ձեռքին մէջ ունէր առեւտուրը եւ արհեստները, սակայն երկրին յե֊տամնացութեան պատճառաւ առեւտուրը եւ մնա֊ցած էր. [illegible] պրիւէ' գոյութիւն չունէր:

Տանք հիմա չորս նահանգներու մասին զատ զատ տեղեկութիւններ. Վան կամ Վասպուրական, Բաղէշ կամ Պիթլիս, Կարին կամ Էրզրում եւ Տրա֊պիզոն:

ՎԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳ.— Վանի նահանգը կը գրաւէ Արեւելեան Տիգրիսի եւ Վանայ լիճի աւազանները: Սահմաններն են հիւսիսէն Էրզրումի նահանգը, ա֊րեւմուտքէն Բաղէշի նահանգը, հարաւէն Քիւր֊տիստան, արեւելքէն Պարսկաստան: Կը բաժնուի երկու գաւառներու (Սանճաք), Վան եւ Հէքեարի, միայն առաջինը կը մտնէ Արեւմտեան Հայաստանի մէջ, պատմական Մեծ Հայքի, Վասպուրական եւ Մոկք նահանգներուն կը համապատասխանէ: Ճիշդ նահանգին կեդրոնն է Վանայ լիճը որ ունի 2900 քառ. քիլոմեթր տարածութիւն, ունի իր մէջ 4 կղզիներ, Լիմ, Կտուց, Առտէր եւ Աղթամար: Լի֊ճին հիւսիսային եւ արեւելեան մասերուն մէջ կան հարթութիւններ: Սոյն նահանգին բնակիչներու մեծամասնութիւնը 1914էն առաջ Հայեր էին, որ կը զբաղէին երկրագործութեամբ, այգեգործու֊թեամբ գիւղերու մէջ, իսկ քաղաքներու մէջ առեւ֊տուրով եւ արհեստներով:

Վանի նահանգը ըստ վարչական բաժանումնե֊րու ունի քանի մը գաւառներ, Վան, Բերկրի, Ար֊ճէշ; Արծկէ (Ատիլճիվազ), Խոշապ (Մահմուտիէ), Մոկս, Շատախ, Նորդուզ: Այս նահանգէն Արեւ֊մտեան Հայաստանէն դուրս կը մնան 19.300 քիլո֊մեթր տարածութիւն, Մոկս գաւառակէն մաս մը, Աղբակի մեծ մասը եւ Հէքեարի գաւառը ամբող֊ջութեամբ:

ՎԱՆԻ ԳԱՒԱՌ.— Այս գաւառը կը գտնուի Վանայ լիճին հարաւ արեւելեան կողմը, դաշտա֊յին դիրք ունի: Արեւելքը կը գտնուի Վարագ լե֊ռը, ամբողջ նահանգին կեդրոնն է Վան քաղաքը, պատմական Շամիրամակերտը, լիճէն քիչ մը հե֊ռու հաղիւ արեւելեան կողմը, ըստ աւանդութեան Վանը հիմնեց է Ասորեստանի Շամիրամ թագու֊հին: Արեւմտեան Հայաստանի հայաշատ քաղաքնե֊րէն մէկն էր Վանը: Քաղաքը երկու մասէ կը բաղ֊կանայ՝ Արեւմտեան եւ Արեւելեան: Բուն քաղաքը արեւմտեան մասին մէջն էր, արեւելեան մասը կը կոչուէր Այգեստան: Բուն քաղաքը պարիսպներով շրջապատուած էր: Հիւսիսային կողմը կը գտնուի սեպ քարաժայռ մը, որու վրայ Վանի պատմա֊կան հռչակաւոր բերդը, վրան սեպաձեւ արձանա֊գրութիւններով:

Վանէն երկու ժամ հեռաւորութիւնով դէպի արեւելք կը գտնուի Վարագ լեռը լերկ եւ սպառած կատարներով, վերին Վարագ եւ Ներքին Վարագ, 4300 մեթր բարձրութիւնով: Ներքին Վարագի վը֊րայ կը գտնուի Վարագայ Ս. Նշան վանքը: Հոն կը գտնուէին Գեւորգ գեղադարձ կաթողիկոսի եւ Արծրունեանց Սենեքերիմ թագաւորի շիրիմները: Խրիմեան Հայրիկ նոյն վանքին մէջ հիմնեց դըպ֊րոց եւ տպարան եւ հրատարակեց Արծւիւ Վասպու֊րականի ամսագիրը: (1859—1863):

Վան գաւառի հայաբնակ նշանաւոր գիւղերն են Աւանց, Արտամէտ: Նշանաւոր է Արտամէտի կարմիր խնձորը, լմնկոյզը որ հակիթի մեծութիւ֊նով կ'ըլլար եւ բարակ կեղեւով: Հին ատեն յայտ֊նի քաղաք է եղեր:

Գաւառին հիւսիս արեւելեան մասը, ցամաքը կը կազմէ Թերակղզի մը, որու մէջէն կը հոսի Մարմետ գետը: Այդ ցամաքամասը կը կոչուի Թիմար, հայաշատ կեդրոն եղած է, գլխաւոր գիւ֊ղերն են Մարմետ եւ Ալիւր, այս գաւառակին կը պատկանին Լիմ եւ Կտուց կղզիները իրենց վան֊քերով:

ԲԵՐԿՐԻ ԳԱՒԱՌԱԿ.— Վանի գաւառին հիւ֊սիսային մասը կը գրաւէ մինչեւ Գայլագիտի եւ Մակուի խանութները (Պարսկաստան): Այս գա֊ւառակին մէջ կը գտնուի Արագայի դաշտը որու մէջէն կը հոսի Բերկրի (Պանտիմահի) գետը, որ Վանայ լիճը կը թափի: Ցայտնի է Բերկրի աւանը, անցեալին բերդաքաղաք եղած է:

ԱՐՃԷՇԻ ԳԱՒԱՌԱԿ.— Կը տարածուի Վանայ լիճին հիւսիսային կողմը, հարաւային մասը դաշ֊տային է, իսկ հիւսիսային մասը Ծաղկանցլեռներն են (Ալա տաղ): Փարթամ արօտներով, գոյնզգոյն ծաղիկներով զարդարուած, ունի Արճէշի գետը: Ջիլանայ ձորին մէջ կան ծծմբային ջերմուկներ, կայ նաեւ պղնձահանք: Գաւառակին կեդրոնն է Ա֊կանց գիւղաքաղաքը, նաւահանգիստ է, շրջապատ֊ուած է այգիներով: Ականցէն դէպի հիւսիս կը գտնուի Մեծոփայ վանքը ուր նշանաւոր հանդիսա֊ցաւ 15րդ դարուն Թովմա Մեծոփեցին:

ՆՊԱՏ

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը մեր հացն ու ջուրն է

(Հ. Յ. Դ. օրուան առթիւ)

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անհրաժեշտութիւն մըն է, հայ կեանքին, անոր գոյութեան համար, անոր ապրելու շնչելու օդն է, հացն ու ջուրը:

Մեր հակառակորդները չափազանցուա՞ծ կը գտնեն այս եզրակացութիւնը: Փաստօրէն Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 1890էն մինչեւ 1918ի պետական կեանքի հասնիլը՝ յեղափոխեց հայկական կեանքը: Դարերէ ի վեր ձորթ դարձած, առնականութիւնը մոռցած այս անդիմադիծ ժողովուրդին կռուիլ սորվեցուց, անոր քաղաքական լեզուն զարգացուց, ինքնապաշտպանութեան ու արժանապատուութեան զգացումը արթնցուց ու վերջապէս դարձուց ժո֊ղովուրդ մը որ ինքզինքը արժեցնել գիտցաւ: Իր դարաւոր թշնամիին՝ Թուրքին, Քիւրտին հար֊ուածին դէմ հարուածել սորվեցուց: Կորուստի մատնուած ժողովուրդի մը առաջնորդը դարձաւ ֆիզիքական, մտաւորական, մշակութային ու տնտեսական բոլոր մարզերուն մէջ:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը հայ ցեղին Մեսիան եղաւ: Ան յիշեցուց թէ վատութիւն է կռնակէն իրար դանկըտելը, եւ ոճիր հռչակեց մատնութիւ֊նը: Ան էր որ փոշիներուն մէջէն հանեց մոռցուած առաքինութիւններ եւ մշակելով նոր սերունդ մը պատրաստեց:

Հ. Յ. Դաշնակցութեան անչափելի զոհողու֊թեամբ մարտական խումբեր ու զինարաններ կազ֊մակերպուեցան: Ազատութեան ճամբուն վրայ ան֊համար զոհերու, կանանչ երիտասարդութեան կարմիր արիւնով՝ ոռոգուեցան լեռ ու ձոր:

Ո՞վ կազմակերպեց Խանասորէն մինչեւ Վանի, Ուրֆայի, Շապին Գարահիսարի, Սուէտիոյ, Մու֊սատաղի հերոսամարտերը: Ո՞վ կազմակերպեց Պանք Օթօմանի եւ Կարմիր Սուլթանի ահաբեկչա֊կան յանդուգն գործերը: Ո՞վ էր որ գլուխ հանեց 1918 Մայիս 28ի փառահեղ յաղթանակը, հիմնելով պետական կորիզ մը, Լուսինեան հարստութեան կործանումէն վերջ (1373):

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնն էր որ յաջողեցաւ ի գին անհամար զոհողութեանց հայ ժողովուրդի բոլոր խաւերը իրարու շաղկապել, համախմբել մէկ սրբազան հանգանակի շուրջ.—հայրենիք եւ ա֊զատութիւն:

Ո՞ր կուսակցութիւնը պատրաստեց ինքն իր գաղափարապաշտ սերունդներ: Ո՞ր [illegible] ... ՞ր կը վայլէն հայրենատէր մտաւորա֊կաններ, դիտակից բազմութիւններով:

Ու այս բոլոր բեղնաւոր աշխատանքէն վերջ՝ ո՞վ էր որ Դաշնակցութեան կռնակէն զարկաւ, կռթնած օտար ուժերու վրայ:

Տարագիր դառնալէ վերջն ալ Հ. Յ. Դաշնակ֊ցութիւնը չէ՞ր որ անվարան ու անվհատ գործի լծուեցաւ Արտասահմանի մէջ 1914ի գեհենէն ճո֊ղոպրած բազմութիւնները ուծացումէ ու այլասե֊րումէ փրկելու համար:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ամբողջ քառորդ դար կազմակերպեց, սերունդ հասցուց այս համայնա֊կուլ երկիրներուն մէջ, իր պատանեկան, երիտա֊սարդական եւ մարզական միութիւններով: Իսկ մեր անարժան հակառակորդները ոչ միայն ատակ չենտեւական կազմակերպութիւն ստեղծելու, այլեւ եղածը քանդելու կ'աշխատին, իրենց կռնակը տուած պետական ուժին:

Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը իրեն կապուած պա֊տանեկան, երիտասարդական, Կապոյտ Խաչի պէս ազգօգուտ միութիւններէն զատ ուժ է տուած Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Զօմի, Դպրոցական, Լսարանա֊կան, ուսանողական եւ գրադարանական միու֊թեանց: Եւ հիմա մեր անորակելի «հայրենասէր»֊ներն ու «Յառաջդիմական»ները երդում ըրած են, քանդել ամէն ինչ որ Դաշնակցական աշխատան֊քով է հիմնուած: Անոնք չխնայեցին նոյնիսկ Հ. Մ. Ը. Մ.ին: Եւ օր ցերեկով, առանց խղճելու բոլոր փնտրաթափ, Դաշնակցութենէն վտար֊ուած աննկարագիր, դի[illegible] գրաւելու եւ օգտուե֊լու մարմաջէն բռնուած ծոյլ եւ խայտառակ տար֊րերը ի մի հաւաքուելով, կը դառնացնեն.— «Դաշ֊նակցութիւնը անելիք չունի»: Խեղճեր որ կը յա֊ւակնին թաղել 56 տարուան կուռ ու առողջ, ա֊ռոյգ ու անխոնջ կազմակերպութիւն մը:

Անոնք 1944ին արիւն ալ թափել տուին Պալ֊քաններէն մինչեւ Ֆրանսա: Դաշնակցականներ եւ ուրիշ հայրենասէրներ վատաբար սպաննուեցան, բանտարկուեցան քսու մատնութեամբ եւ զզուելի զրպարտութեամբ: Անոնց ատելութեան զոհ գացին հայ գերիներ ալ: Դաշնակցութիւնը այս բոլորը տարաւ վեհանձնութեամբ ու համբերութեամբ:

Հակառակ բոլոր դաւերուն, աշխարհասասան պատերազմէն վերջն ալ, Դաշնակցութիւնը կը մնայ պատնէշին վրայ,— իբրեւ աննկուն ախոյեա֊նը Հայկ. Դատին:

Ոչ, բարեկամնե՛ր, ոչ, Դաշնակցութիւնը չի մեռնիր, որովհետեւ ան մեր քաղաքական գոյու֊թեան հացն ու ջուրն է, օդն ու շնչառութիւնը:

Յ. ՀԻՍԱՑԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Փրոֆ. Յ. Գաբրիէլեանի մահը

Երեւանի մէջ մեռած է բժշկական համալսա֊րանի հնագոյն դասուցչապետ, մանկական հիւան֊դութիւններու ամպիոնի վարիչ, գիտութեան վաս֊տակաւոր գործիչ՝ Յովհան Համբարձումի Գաբ֊րիէլեանը:

Փրոֆ. Գաբրիէլեան մէկն էր այն մասնա֊գէտներէն, որ կը վայելէր իր ընկերներուն, պաշ֊տօնակիցներուն եւ ամբողջ բնակչութեան, մանա֊ւանդ մայրերուն ու մանուկներուն խոր սէրն ու համակրանքը: Լայն ժողովրդականութիւն կը վա֊յելէր ինչպէս Հայաստանի մէջ, նոյնպէս և Հայաս֊տանի սահմաններէն դուրս:

Մոսկուայի պետական համալսարանն աւար֊տելով 1906ին եւ տարիներ շարունակ աշխատելով Մոսկուայի լաւագոյն մանկական բուժարաննե֊րուն մէջ, ձեռք բերելով տեսական ու գործնա֊կան գիտելիքներու մեծ պաշար, Փրոֆ. Գաբրիէլ֊եան կը վերադառնայ Բագու, ուր մեծ եռանդով իր բոլոր գիտելիքները ի սպաս կը դնէ մանուկ սե֊րունդի առողջապահութեան գործին: Շատ կարճ ժամանակամիջոցի մէջ Փրոֆ. Գաբրիէլեան ձեռք կը բերէ մեծ ժողովրդականութիւն եւ մեծագոյն մանկաբարձի համբաւ:

1922ին Հ. Գաբրիէլեանը կը հրաւիրուի Բա֊գուի համալսարանի մանկական հիւանդութիւննե֊րու ամպիոնի վարիչի պաշտօնին, իսկ 1926ին նոյն պաշտօնով կը հրաւիրուի Երեւանի բժշկական հա֊մալսարանը: Երկար ժամանակ, առանց իր ուժերը խնայելու, մանկավարժական ու գիտական լար֊ուած աշխատանք կը տանի թէ' Բագուի եւ թէ Ե֊րեւանի մէջ: 1933ին վերջապէս կը տեղափոխուի Երեւան: Հայաստանի Հանրապետութեան մանկա֊կան գործի դասաւորման ու մանկական բուժարա֊նի հիմնադրման գործին մէջ, Յ. Գաբրիէլեանը մեծ դեր է կատարած:

Հանգուցեալը բժշկական եւ մանկավարժական աշխատանքին զուգընթաց, կատարած է նաեւ գիտա֊հետազօտական աշխատանք: Անոր գրչին կը պատ֊կանին 32 գիտական աշխատութիւններ, որոնք նուիրուած են մանուկներու հիւանդութեանց, տե֊ղական ախտաբանութեան, մանկաբուժական եւ տեսական ու գործնական այլ եւ այլ հարցերու:

Յ. Գաբրիէլեան մեծ մասնագէտ մը ըլլալէ զատ, լաւագոյն հանրային գործիչ մըն էր: Ան գործօն աշխատանք է կատարած առողջապահա֊կան նախարարութեան միջոցով: Ըլլալով Երեւանի Քաղ. Սովետի երեսփոխան, անմիջական մասնակ֊ցութիւն ունէր քաղաքի առողջապահութեան բա֊րելաւման գործին եւ Հանրապետութեան Բժշկա֊կան Ընկերութեան աշխատանքի ծաւալման մէջ:

Սովետական կառավարութիւնը գնահատելով Յ. Գաբրիէլեանի աշխատանքը հայրենական պա֊տերազմի ընթացքին, զայն վարձատրած էր «Կար֊միր Աստղի» եւ «Աշխատանքի արիութեան հա֊մար» շքանշաններով:

★ 22 ԲԱՆՈՒՈՐԱԿԱՆ - ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ եւ 28 տարէցներու յատուկ միջնակարգ դպրոցներ բացուած են Հայաստանի մէջ, Սեպտեմբերէն սկսեալ: Այս դպրոցներուն նպատակն է արտադրութեանց, կոլխոզային աշխատանքներու եւ տնտեսութեան այլ ասպարէզներու մէջ գրաւող երիտասարդութեան, առանց աշխատանքէն կտրելու, տալ հանրակրթական պատրաստութիւն՝ եօթնամեայ եւ միջնակարգ դպրոցներու ծաւալով: Յետագային անոնք ի վիճակի պիտի ըլլան իրենց ուսումը շարունակելու բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ:

Անցեալ ուսումնական տարեշրջանին բանուոր-երիտասարդ. դպրոցները տուած են 186 շրջանաւարտներ, որոնց մեծ մասը քննութիւն տալով ընդունուեցաւ բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններու մէջ: Թիւ 1 Բանուորա-երիտասարդ դպրոցի աշակերտուհի, հանրակառքի պաշտօնեայ Ժենիա Ներսէսեանը ոչ միայն իր աշխատանքի՝ այլ եւ ուսման մէջ մեծ յառաջդիմութիւն ցոյց տալով դպրոցը աւարտած է արծաթ շքանշանով:

Արտասահմանէն հայրենիք ներգաղթողներէն շատեր կը դիմեն բանուորա-երիտասարդական եւ չափահասներու յատուկ միջնակարգ դպրոցները:

Արաբկիրի թիւ 1, 2, 5 դպրոցները բազմաթիւ դիմումներ են ստացեր ներգաղթող երիտասարդութեան կողմէ: Այս տարի անոնց համար բացուած յիսուն միջնակարգ դպրոցներու մէջ 2800 բանուոր եւ 2800 գիւղացի երիտասարդներ պիտի պիտի դասաւանդեն անոնց:

★ ՆՈՐ-ԲԱՅԱԶԷՏ հասած են ներգաղթող կարգ մը ընտանիքներ, որոնք բոլորն ալ զետեղուած են շրջ. կեդրոնի արտադրական հիմնարկութիւններուն եւ ձեռնարկներուն մէջ: Նոր Բայազիտի «Կարմիր Աստղ» կօշկակարներու արհեստանոցին մէջ կ'աշխատին 15 նորեկներ, որոնք արտադրութեան մէջ բարձր ցուցանիշներ են տուած: Որոշուած սակէն աւելի եւ ընտիր գործ են արտադրած Ա. Յովհաննէսեան, Գ. Յովհաննէսեան, Հ. Արուպչեան, Մ. Թէրզեան, Հ. Ենոքեան և ուրիշներ:

Նոր զինարշաւ

Մոսկուայի օտար զինուորական կցորդներու տեղեկութեանց համաձայն, Խ. Միութեան զինուորական ուժը մեծ եւ հսկայական վերակազմութեան մը պիտի ենթարկուի: Մասնաւորաբար հիւլէ-ռումբը, թաւալուն ռումբը (րաքէթ), ռատարը եւ նոր դրութեամբ գործող օդային տորմիղը մեծ հոգածութեամբ կ'ուսումնասիրուին սովետ զինուորական գերագոյն խորհուրդներուն կողմէ: Այս ուսումնասիրութեան գլխաւոր նպատակն է, երկրին բանակը, նաւատորմը եւ օդային ուժը արդիական ու գիտական նոր հիմերու վրայ դնել:

Խարխիններու զանազան վայրերու մէջ ցրուումը, կենսամթերքներու եւ պահեստներու պարագան ալ շատ հաւանաբար նկատողութեան առնուի:

Հրասայլերը եւ հրետանին ալ ուշադրութեան առարկայ կը դառնան. բայց ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է, թէ հետեւակ զօրքը տակաւին կը պահէ իր տիրական դիրքը:

Խ. Միութիւնը բաղդատաբար տկար էր օդային ծանր ռմբերու տեսակէտէն եւ անոր գործածական գիտութեան մէջ: Հիմակ սովետ մասնագէտները լրջօրէն կ'ուսումնասիրեն օդային լայն եւ հեռաւոր յարձակումներու բարդ գիտութիւնը:

Վերջերս Մոսկուայի մէջ տեղի ունեցած Օդագնացութեան Օրուան ցուցադրութեան ընթացքին, օտար դիտողները կրցան աղօտ գաղափար մը կազմել անոնց նոր օդատորմիղի մասին: Առաջին անգամն ըլլալով յայտնի եղաւ թէ Խ. Միութիւնը ծրագրած է հրթիռ-օդանաւերու գործածութիւնը:

Նաւատորմին վերակազմութիւնը երկար շրջան մը կ'ընդգրկէ: Խ. Միութիւնը կը փափաքէ առաջին կարգի ծովային ուժ մը դառնալ: Նաւաշինարաններուն թիւն ու չափը զգալապէս ընդարձակուած է եւ նոր ստացուած նաւային խարիսխները, Պալթիկի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի մէջ, կ'ամրացուին եւ նոր զինուորներով կը լեցուին:

Թերթերն ու անթէլը հսկայական քարոզութիւն կը կատարեն Կարմիր Բանակի մասին, զայն նկատելով իբրեւ խարիսխը աշխարհի միակ սովետ ընկերվարական պետութեան և հետեւաբար՝ բանուոր դասակարգին յոյսն ու ներշնչման աղբիւրը»:

Կառավարութիւնը ժողովուրդին խոստացած է, որ ուժեղ Կարմիր Բանակ պիտի պահուի ու աւելի զօրաւոր հիմերու վրայ պիտի դրուի, պահակ կանգնելու համար որեւէ դրամատիրական և յետադիմական յարձակման մը դէմ:

Զինուորական նոր օրէնքի մը համաձայն, կարգապահութիւնն ու անպայման հնազանդութիւնը աւելի խստացուած են:

Զինուորական ծառայութեան ենթականերուն թիւը չափազանց գաղտնի կը պահուի. բայց կ'ենթադրուի թէ 2.000.000 ըլլալու է:

Գիտուններն ու զինուորական ղեկավարները փրարու հետ սերտ յարաբերութեան մէջ են նոր զէնքերու կատարելագործման համար, որոնց գործունէութիւնը խիստ գաղտնի կը պահուի: Միլիոնաւոր րուբլի ծախսուած է հիւլէական ուժի փնտռտուքի համար:

Կարգ մը գերման գիտնականներ սովետ կառավարութեան մօտ կ'աշխատին, զինուորական նոր զէնքերու զարգացման համար, ինչպէս նաեւ մասնագէտներ:

ԶԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԽՆՋՈՅՔԸ

ԼԻՈՆ, 1 Հոկտեմբեր.— Սեպտեմբեր 29ին, կիրակի կէսօրէ վերջ, տեղի ունեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Լիոնի «Սիամանթօ» խումբի ընկերահամակրական խնջոյքը: Կարճ ժամանակէն սրահը կը ցնծար բազմութեամբ:

Նոր Սերունդի անդամները ջանք չէին խնայած որպէսզի ներկաները գոհ ձգեն: Բոլորն ալ աչքի կը զարնէին իրենց կարգապահութեամբ եւ ներկաներու գովեստին արժանացան:

Սրահին ճակատը արձանագրած էր խոշոր գրերով.— «Հայ երիտասարդ, անդամագրուէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին», «Հայ օրիորդ, անդամագրուէ Կապոյտ Խաչի սանուհիներու միութեան»:

Նոր Սերունդի «Կաւարենց» նուագախումբը սրահը կը թնդացնէր ազգային յեղափոխական երգերով:

Ժամը 4ին ներս մտաւ «Նոր Սերունդ»ին եւ Սանուհիներու միութեան երկսեռ երգչախումբը, որ նուագախումբին հետ կատարեց խնջոյքի բացումը «Մշակ բանուոր» եւ «Յառաջ Նահատակ»ով:

Սեղանապետն էր Պ. Կ. Խրիմեան, որուն հրաւէրին վրայ ընկեր Ա. Թաթուլեան պարզեց Նոր Սերունդին կատարած աշխատանքները եւ յաջողութիւնները քանի մը ամսուան ընթացքին: Ըսաւ թէ խնջոյքը նուիրուած է Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին, որ յետաձգուած էր օդերու անյարմարութեան պատճառով: Սրահին չորս կողմէն թնդացին երգերը: Ու «Ահա՜ առաւօտուն բարի լոյս, Աստուած պահէ ամէնուս» գեղջկական պարերգի գայլայլին հետ ներս մտաւ, հայկական տարազով, Կապոյտ Խաչի սանուհիներու միութեան պարախումբը, բուռն ծափերու մէջ: Ոգեւորութիւնը այնքան մեծ էր որ պարերը կրկնուեցան:

Օրուան բանախօսը, ընկեր Միսաք Միրզէ, համառօտակի պարզեց Խանասորի արշաւանքին իմաստը:

«Անոնք որ հոս բախտ ունեցան ձեռնառումբով թշնամի բանակի մը կառքը կամ գնացքը զարնելու, փառքերու, հերոսի տիտղոսին արժանացան, իսկ ի՞նչով պակաս էին մեր այն կորիճ ֆէտայիները, որոնք տուն, տեղ ձգած, լեռ ու ձոր ինկան, յանուն հայրենիքի ազատութեան»:

Նուագախումբը վերջին անգամ հնչեցուց «Կարկուտ տեղաց»ը, իր տեղը տալով եւրոպական ճաշին: Մեներգեցին Պ. Պ. Տէր Պետրոսեան, Աճէմեան, Փափազեան, Վարժապետեան, Առաքելեան, Սիմոնեան եւ ուրիշներ (ներողամիտ թող ըլլան անոնք որոնց անունները չեմ դիտեր): Արտասանեցին՝ Խրիմեան, Թաթուլեան, Փափազեան (Տէսին):

Ժամը 6.30ին սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր:

Վիճակահանի 200 տոմսակները անմիջապէս սպառեցան: Նոր Սերունդը այնպէս էր կազմակերպած այդ գործը որ ոչ մէկ պարապ տոմսակ չկար: Օր. Տէրմանեան երեք մեթր կերպաս շահած ըլլալով նուիրեց 150 ֆրանք եւս: Պ. Տօնապետեանը շահեցաւ մէկ ճագար եւ նուիրեց նոյնպէս 150 ֆրանք եւն.:

Ներկաներու կողմէ եղան դրամական նուէրներ,— Վարժապետեան 1000 ֆրանք, Յովհ. Տէրտէրեան 500 ֆրանք (Մարսէյլ), Միսաք Միրզէ 200 ֆրանք եւ ուրիշներ: Ընդհ. գումար 2800 Ֆր.:

Մկրունի

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԷ

Ինչպէս գրած էինք, Յունաստանի առողջապահական նախարարութեան որոշումով, դեղարան ունենալու եւ աշխատելու իրաւունքէն զրկուած են կարգ մը յունահպատակ հայ դեղագործներ, Թրակիոյ եւ Մակեդոնիոյ շրջանին մէջ:

Ահաւասիկ անոնց անունները.—

Գոմոթինի.— Յովհաննէս Ալիքսան, Արամ Հաճեան, Գրիգոր Արսլանեան, Թադէոս Մաթէոսեան:

Քսանթի.— Գեղամ Թորոսեան, Յովհ. Կիրակոսեան, Արթին Խաչիկեան, Գրիգոր Մելքոնեան, Վահէ Սելեան, Աստուր Քիւլիւքեան:

Յիշեալ դեղագործներէն միայն Պ. Արամ Հալաճեան դատապարտուած էր իբրեւ թշնամիին հետ գործակցող, առանց վճռական փաստերու:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Առտու մը հինգ ձիաւորներ կը պատրաստուէին: Ճաֆար պէյ, Շէֆիյէ հանըմ, Սիւլէյման Իպնը Ճաֆարը եւ իր երկու քոյրերը՝ Նայիմէ եւ Նադիֆէ: Անոնց կը հետեւէին՝ հէճըն տէվէներու վրայ նստած եօթանասուն երիտասարդներ, որոնց ետեւէն կուգային հետիոտն բազմութիւն մը, տաւուլ զուռնայով եւ զանազան անճապարարներ ու փէհլիվաններ:

Մինչեւ Թէլ Հաֆըր հետիոտն երեք ժամ կը տեւէր եւ այդ բոլորը կ'երթային Շէրէֆիյէն հարս բերելու:

Երբ հոն հասան, Ճէմիլէ հանըմ արդէն աւարտեր էր իր պատրաստութիւնները: Անոնք ալ իրենց կարգին հեծան ուղտերու վրայ: Միայն Շէրիֆէյին ձի մը նստեցուցին, եւ հարսնեւորները՝ զանազան խաղեր ետք՝ ճամբայ ելան Ճաֆարներու բնակարանը:

Գօնաքին առջեւ եղան խրախճանութիւններ, ըմբշամարտ, ձիախաղ եւ ճատրակ, եւ ամբողջ շրջանի բազմահազար ժողովուրդը՝ իր շարգըներով եւ պարերով կը պանծացնէր օրը, մինչ հօճաներ եւ միւֆթին կը կնքէին նիքահը՝ Ճաֆար պէյի քօնաքին շքեղազարդ սրահին մէջ:

Մինչեւ առաւօտ տեւեցին այդ խրախճանութիւնները: Ժողովուրդը բաժնուեցաւ՝ իր սրտէն բխած բարեմաղթութեան աւանդական բառերով, եւ կարելի է ըսել՝ որ Պաղտատն անգամ այդքան հանդիսաւորութիւն քիչ էր տեսեր՝ հարսանեկան օրուան մը առիթով:

Պէտրի ադա եւ Ճէմիլէ հանըմ հանգստացան իրենց յատկացուած անկողիններու մէջ եւ Շէֆիյէ հանըմ երբ եկաւ Իպնը Ճաֆարի մօտ, տղան իր մօրը ըսաւ.

— Մայր, ըսէ՛ հօրս ալ, ես առաջին գիշերը կ'ուզեմ անցընել Պաղտատի մէջ:

Հաւանութիւն տրուեցաւ եւ Իպնը Ճաֆար ու Շէրիֆէն մեկնեցան Պաղտատ:

×

Պաղտատը նոր էր արթնցեր: Երբ ամուսնացեալ զոյգը քաղաք մտաւ:

Իպնը Ճաֆար, որ կ'առաջնորդէր իր կինը, կանգ առաւ շէնքի մը առջեւ: Երկուքը նայեցան շէնքի ճակատին, ուր բաղհիւսուած տառերով կարելի էր կարդալ՝ «Շէրիֆէ»:

Ինչ է այս ըսաւ հարսը:

— Քու անունովդ կանգնեցի այս աղքատանոցը՝ ուր պիտի գան աղքատները եւ զրկուածները ու, հոս ճաշեն, որպէսզի մեր կերած պատառները հաճոյքով ծամենք եւ սփոփանքի համբոյրներով ոսկեզօծեմ մեր ապագայի երազները:

Յոգնած էին եւ քնատ:

Գացին քաղաքին եզրը գտնուած պանդոկ մը, հոն անցնելու համար իրենց մեղրալուսինը:

Իպնը Ճաֆար վաղօրօք կարգադրած էր որ մինակ ըլլան՝ պանդոկին մէջ, այդ օրը: Շէնքը ամբողջ վարձած էր:

Շէրիֆէ ինչպէս միշտ, այդ օրը եւս վզնոց մը դրած էր: Իպնը Ճաֆար առաջարկեց որ Շէրիֆէն չզրկէ զինքը այդ գեղեցիկ պարանոցէն, եւ, ուզեց իր ձեռքով զայն քակել ու հանել:

Շէրիֆէ ուխտած էր զայն միշտ կրել մինչեւ որ՝ ալահին արտօնութեամբ, ժամը գայ, եւ մէկդի դնէ տխուր անցեալի մը ստուերը՝ որ կապարի ծանրութեամբ կը ճնշէր իր սիրտը եւ խորհրդաւոր քօղի մը տակ կը ծածկէր իր մանկութիւնը:

— Շէրիֆէ, ըսաւ Իպնը Ճաֆար, կը խորհիմ որ որ եւ է գաղտնիք, ինչ խորհրդաւորութեան տակ ալ թաղուած ըլլայ, կամ քնանայ, պէտք է մերկանայ, ինչպէս կը մերկանանք մենք, եւ բաժնենք՝ փոխադարձաբար այդ բոլոր ծալքերը, զովացնելու համար մեր սրտերը եւ ապրելու համար մեր նոր կեանքը, հին անցեալի յուշերէն՝ որքան ալ դառն ըլլան անոնք:

— Կ'ընդունիմ, ըսաւ, քու պայծառ տեսութիւնդ. հոգիիդ ճախրանքը եւ մտքիդ թռիչքը, սայց նախքան իմ այդ վզնոցս քակել եւ հանելը՝ քեզի պիտի պատմեմ իմ մանկութեանս մէկ դժբախտութիւնը:

Ու Շէրիֆէ պատմեց.

— Աղքատ ծնողքի մը մէկ հատիկ զաւակն եմ: Ծնած եմ այն փոքրիկ հիւղակին մէջ, որ մեր տան քովիկը գտնուող արմաւենիներու անտառին մէջ շինուած է, եղէգներով եւ պամպուներով:

Հայրս՝ մշակ, ինչպէս մինչեւ հիմակ, եւ մայրս՝ Ֆէլլահի աղջիկ, կը սիրահարուին իրարու եւ ինը ամիս վերջ՝ զիս կ'ունենան:

Մեր բամպակի արտերը՝ որ շատ հեռի չեն այդ հիւղէն, մեր տան միակ հասոյթի աղբիւրը եղած են, եւ ամբողջ ցերեկը աշխատեր են իրենց եւ յետոյ ալ իմ բարօրութեանս համար:

Տունը չենք ունեցած՝ սկզբնական շրջանին, ոչ մշակ եւ ոչ ալ ծառայ, եւ՝ այդ պատճառով կամ ծնողական սիրոյ եւ գուրգուրանքի դնով, շատ անգամ զիս տարեր են իրենց հետ մինչեւ արտ, եւ հոն շինուած փոքրիկ վրանի մը տակ՝ հսկեն են ինծի, անուշ ճէճէններու բոյրով:

(8)

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

ճեղքը վտանգաւոր կէտին կը մօտենայ»։ Մառէշալը յետոյ անցնելով օրակարգի խնդիրներուն, բարեխօսեց Յունաստանի եւ Իտալիոյ համար, առաջարկելով որ նկատի առնուին անոնց կարեւոր ծառայութիւնները ։

Այդ օրն ալ օրակարգի գլխաւոր հարցերէն մէկն էր Թրիէսթէի թնճուկը։ Մ. Նահանգներու ներկայացուցիչը պաշտպանեց Ֆրանսական սահմանագիծը։ Ուկրայնայի պատուիրակը առաջարկեց մէկդի դնել այս միջին սահմանագիծը եւ գոհացում տալ Եուկոսլաւիոյ ։

Խորհրդաժողովը վերջին շաբաթն է որ կը բոլորէ, եւ կարճ - երկար պիտի վերջացնէ հինգ պարտեալ պետութեանց դաշնագիրներուն քննութիւնը ։

Արեւմտեան կռիւներ Յունաստանի մէջ

Աթէնքէն կը հեռագրեն երկուշաբթի օրուան թուականով.— Անկարգութիւնները շարունակուեցան այսօր արեւմտեան Մակեդոնիոյ զանազան մասերուն մէջ, կառավարական զօրքին եւ ըմբոստներուն միջեւ։(ԽՄԲ.—Հեռագիրը կ'ըսէ՝ «աւազակներ»)։ Կացութիւնը խառնակ է Քէփուրիոն գիւղաքաղաքին մէջ, որ կը կարծուի թէ 500 ըմբոստներու ձեռքն է։ Ուրիշ հրոսախումբ մը որ կը բաղկանայ 300 հոգիէ, յարձակեցաւ ոստիկանական պահակակէտ մը Ալէքսանդրիայի գիւղին մէջ։ Ոստիկան զինուորները հարկադրուեցան քաշուիլ եւ գիւղը աւարի տրուեցաւ։ Հրոսակները առեւանգեցին ոստիկան մը եւ չորս գիւղացիներ ։

Հարիւրապետ Տիմիթրի Բոփցա, ընդ. զաւառխաղ Սելանիկի զինուորական առեանին, եւ ապահովութեան տեսուչ, դիշերը սպաննուեցաւ անծանօթի մը կողմէ։

Ընդհ. ապայակոյտին մէկ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կարգ մը զօրագասերու պահեստները զրօշի տակ պիտի առնուին, օգնելու համար բարեկարգութեան վերահաստատման։ Գիւղացիներն ալ կրնան քաղաքապահ զօրախումբեր կազմել, իրենք զիրենք պաշտպանելու համար ։

Եորկիոս Թագաւորը Սելանիկ պիտի երթայ հոկտեմբեր 26ին, ներկայ ըլլալու համար քաղաքին ազատագրութեան 34րդ տարեդարձին հանդիսութեանց ։

Յունաստանի կացութիւնը լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ ։

Լուրի մը համաձայն, Երկուստան կղզիները Յունաստանի պիտի յանձնուին մինչեւ տարեգլուխ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԻՆԵՎԱՃԱՌՈՒԹԵԱՆ ԽԱՐԴԱԽՈՒԹԵԱՆՑ պործը կը շարունակէ յուզել հանրային կարծիքը։ Նոր օրէնքով, պատասխանատուները կրնան մահուան դատապարտուիլ, եթէ խարդախութիւնները շարունակուած են մինչեւ հոկտ. 4 եւ այնուհետեւ։ Նախարարական խորհուրդը այսօր պիտի քննէ այս հարցը, որ կրնայ ազդել կիրակի օրուան քուէարկութեանց վրայ։ Կասկածելիները վստահ են թէ պիտի կրնան արդարանալ։ Պարենաւորման նախարարը ուրիշ գայթակղութիւն մը եւս երեւան հանած է, չոր բանջարեղէններու (ընդեղէն) վաճառման մէջ։ Ձերբակալուած են քսան հոգի, առեւտրական թէ պաշտօնեայ։— Նոր օրէնքը մահապատիժ կը սահմանէ հետեւեալ ոճիրներուն համար. — 1. Կեղծում կամ գողութիւն պարենատոմսերու. — 2. Վաճառում այնպիսի արտադրութեանց որ կրնան վնասել ժողովուրդին առողջութեան.— 3. Ապօրէն բարձրացում գիներու.— 4. Մթերում կամ ոչնչացում մեծաքանակ ուտեստի, արհեստական սով յառաջ բերելու համար ։

200 ՀՈԳԻ ԼԻԲԱՒՈՐՈՒԵՑԱՆ հիւսիսային Պաղեստինի մէջ, կռիւ մը ծագած ըլլալով Հրեաներու եւ Արաբներու միջեւ, որոնք իրար զարկին բռունցքներով, քարերով, բիրերով եւն.։ Պատճառը՝ հողային խնդիր մը, Հայֆա-Ակրա ճամբուն վրայ։

ԳԵՐՄԱՆ ոստիկանութիւնը ձերբակալեց Տոքթ. Շախթը, որ Շթութկարտ գացած էր, ազատ արձակուած ըլլալով, Նիւրընպէրկի բանտէն։ Այս լուրը մեծ զարմանք պատճառեց, քանի որ ամերիկեան իշխանութիւնները հաւաստած էին թէ ազատ է եւ կրնայ երթալ ուր որ ուզէ։ Նիւրընպէրկէն մեկնելէ առաջ, Թայխսպանքի նախկին վերատեսուչը կատարած էր ամէն ձեւակերպութիւն, բայց մերժեց ստորագրել գերման ոստիկանութեան մէկ յայտարարութիւնը որով յանձն պիտի առնէր ներկայանալ հականացիական ատեանի մը առջեւ, երբ կոչնագիր ստանար։— Ծովակալ Ռատէր, որ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտուած է, խնդրեց դաշնակից իշխանութիւններէն ծանրացնել իր պատիժը եւ մահուան դատապարտել։ Ծովակալը 70 տարեկան ըլլալով, կը յայտնէ թէ չի կրնար երկար դիմանալ բանտին մէջ։— Պերլինի միջդաշնակցային. Վերստուգիչ Խորհուրդը այսօր պիտի քննէ դատապարտեալներուն աղերսագիրները։— Վերջին պատրաստութիւնները կը տեսնուին Նիւրընպէրկի մէջ, մահապատիժներու գործադրութեան համար։ Խիստ գաղտնապահութիւն կը տիրէ ։

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ քուէարկութեան առթիւ, որ տեղի պիտի ունենայ կիրակի օր, պայքարը կը շարունակուի բոլոր հոսանքներուն կողմէ։ Պ. Տէփրէօ, ներքին նախարարը, կիրակի օր ճառ մը խօսելով Էփինալի մէջ, ուր «ոչ» պատասխանած էր զօր. տը Կոլ, ջերմապէս պաշտպանեց Նախագիծը։ Այս առթիւ բացատրեց թէ երբեք իրենց միտքէն չանցնիր անձնական իշխանութեան տենչ վերագրել զօրավարին։ Նոյն օրը Մորիս Թորէզ ալ խօսեցաւ Շուազի - լը - Ռուայի մէջ, եւ ցաւ յայտնեց որ զօրավարը «դրօշակիրը կը դառնայ յետադիմական խմբակցութեան մը»։ Պ. Կէ, M. R. P.ի ներկայացուցիչը, պաղ ընդունելութիւն գտաւ Նիսի մէջ, ուր «Յուդա», «դաւաճան» եւն. պոռացին իր երեսին ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՆՐԱՏՈՒՆՆԵՐԸ վերջնապէս փակուեցան երկուշաբթի օր, համաձայն անցեալ ապրիլին քուէարկուած օրէնքին։Անցեալ շաբթու գոցուած էին 40 հաստատութիւններ, Բշ. օր ալ փակուեցան ուրիշ 60 մեծ տուներ, համագումար 170 տուն։ Պարպուած շէնքերը պիտի յատկացուին բնակութեան, իսկ արձակուած աղջիկնե՞րը,— կը հարցնէ թերթ մը ...

11 ՏՂԱՔ ՄԵՌԱՆ Հոլանտայի Ափէլտորն քաղաքին մէջ, երբ օդանաւ մը ինկաւ դպրոցի մը վրայ։ Օդաչուն ալ մեռաւ, իսկ մայրը յանկարծամահ եղաւ, իմանալով այս կսկծալի արկածին։

23.000 ԱՃԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ գործադուլը պիտի շարունակուի, մինչեւ որ գոհացում ստանան։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ մէջ չորս աւազակներ յարձակելով Ֆարրիք Ռէյինի հաստատութեան երկու հաւաքիչներուն վրայ, թռցուցին, 1.800.000 ֆրանք որ յատկացուած էր բանուորներու օրավարձքին ։

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ներքին կացութեան մասին շահեկան տեղեկութիւններ կը հաղորդէ Ռէօյթըրի թղթակիցը, հինգ ամսուան պտոյտէ մը վերջը ։ Իր կարծիքով, չափազանցուած են մասնաւորապէս ամերիկեան աղբիւրէ հաղորդուած լուրերը՝ ժողովուրդի դժգոհութեան եւ անկարգութեան մասին։ «Անշուշտ յոգնութեան նշաններ կը տեսնուին, իբրեւ հետեւանք երկարատեւ եւ աւերիչ պատերազմի, բայց, որչափ գիտեմ, չափազանցութիւն է ըսել թէ անկարգութիւններ կը ծագին։ Ընդհակառակն նոր սերունդները կատարեալ վստահութիւն ունին ապագայի մասին»։

ՄԱՌԷՇԱԼ ԹԻԹՕ ԲԱՆԱԴՐՈՒԱԾ կը համարուի Վատիկանի շրջանակներուն մէջ, իբրեւ կաթոլիկ, աշխարհական ատեանի մը առջեւ քաշած ըլլալով Զագրէպի արքեպիսկոպոսը ։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԹՌՉՈՒՆ ԲԵՐԴ» ՄԸ Հոնոլուլուէն Գահիրէ հասաւ 36ուկէս ժամէն, կտրելով 15.285 քիլոմեթր։ Այս թռիչքը կ'ապացուցանէ թէ կարելի է ամբակոծել նոյնիսկ բեւեռային շրջանները ։

ՄՏԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ կը ծաւալին Հունգարիոյ մէջ, ինչպէս եւ անչափահասներու յանցապարտութիւնները։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան, կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna)։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Ցովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչքալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիգեան եւ Օր. Հ. Խաչեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Զ. Պօտոսեան։ Տոմսերու գինները՝ 75. 100. 150 եւ 200 ֆրանք։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիոն Saulnier:

ՎԵՐԱԲԱՑՈՒԱԾ Է ՎԱԼԱՆՍԻ ԴՊՐՈՑԸ

Դասաւանդութիւնները տեղի կ'ունենան երկուշաբթի, երեքշաբթի, չորեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկունները, իսկ հինգշաբթի օրերը՝ առաւօտեան ժամը 9—12։ Նոր աշակերտներու արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտ. 10 ։ Որոշուած պայմանաժամէն վերջեղած դիմումները անհետեւանք պիտի մնան ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ .

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի եւ Սանուհիներու, այս շաբաթ իրիկուան ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes: Կը նախագահէ Ընկեր ՔՈՐԷՃԵԱՆ, կը խօսին ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ, Camarades Cartièr, (երեսփ. թեկնածու), Vachet (maire de Bourg les Valence եւ Տիկին Odette Mikaélian։

Պիտի երգէ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, պիտի նուագէ Պ. ԱՂԱՍԻ ։ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Կրընոպլի խումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ՍԻՍԼԵԱՆԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է ։

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները շուտով ։

ՅԱՅՏԱՐԱՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահին մէջ, 26 rue St. Victor, métro Maubert Mutualité։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը, 11 Հոկտ. Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Օգափոխութեան կայանէն վերադարձող մանուկներու կողմէ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի վեց քոյր մասնաճիւղերու, այս շաբաթ իրիկուն, 88 rue d'Aubagne, Salle Mazenaudի մէջ ։

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Միքայէլ Կէմիճեան հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել պիտի տայ իր մօրեղբօր ՎԱՀԱՆ ԹՈՒՆՏԱՑԵԱՆԻ մահուան տարեդարձին առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցին մէջ։ Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ ըլլալ այս արարողութեան ։

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

14—22 տարեկան աղջիկներու եւ պատանիներու համար, ղեկավարութեամբ Տիկին Ռ. Միլտոնեանի, որ մեծ պատրաստութեամբ պիտի բեմադրէ մօտերս խիստ հետաքրքրական նոր թատերախաղեր իր հեղինակութիւններէն։

Մասնակցիլ փափաքողներէն կը խնդրուի իրենց ծնողներու հաւանութեամբ արձանագրուիլ ամէն կիրակի ժամը 11—12 եւ շաբթուան մէջ ամէն օր ժամը 16—18։

Դիմել՝ 14, Chemin des Olives - Martégaux: Օր. Ժիւլիէթ Հիւսեանի, Մարսէյլ ։

Պարահանդէս Ս. Էթիէնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու, այս շաբաթ, 12 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 9էն մինչեւ լոյս։ Pergolaի պարասրահը (Rond Point)։ Պիտի նուագէ հռչակաւոր Carlo Alfieri նուագախումբը։ Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում։ Հասոյթին 30 առ հարիւրը կը յատկացուի Ազգ. դպրոցին։ Մուտք 50 ֆրանք ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 ֆր.

Jeudi 10 Octobre 1946 Հինգշաբթի 10 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4823–Նոր շրջան թիւ 462 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԷՆ «ԱՅՈ» ԿԱՄ «ՈՉ»

Մէկ տարուան մէջ երկրորդ փորձն է որ պիտի կատարուի այս կիրակի, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ, վաւերացնելու համար նոր Սահմանադրութիւնը:

« Այո՞» թէ «ոչ»,— կը հարցնեն բոլորը :

Երեք յաղթական հոսանքները կարճ – երկար համաձայնած ըլլալով, չարժման մէջ դրած են իրենց բոլոր ուժերը , որպէսզի ժողովուրդը «այո» պատասխանէ :

Մեծ յաջողութիւն մըն է այս բաղդատելով նախորդ կացութեան հետ, երբ եռաթեւ կառավարութեան անդամներէն M. R. P.ն «ոչ» կը պատասխանէր :

Այս անգամ նոյն այդ հոսանքն է Նոր Սահմանադրութեան գլխաւոր կնքահայրը: Միւս երկու թեւերը, համայնավար եւ ընկերվարական, հարկ դատեցին տեղի տալ, շատ մը կէտերու մէջ, որպէսզի վերջ գտնէ առժամեայ կարգուսարքը, որ անտանելի դարձած է այլեւս: Ժողովրդական Շարժումն ալ չի կրնար պնդել թէ իր բոլոր տեսակէտները անցած են:

Այս երկրորդ նախագծին մէջ եւս աչքի կը զարնեն արդիական սկզբունքներ, մասնաւորապէս աշխատանքի պաշտպանութիւնը, տնտեսական բարենորոգումները (ազգայնացում) եւ ուրիշ նորութիւններ :

Նախագիծը անգամ մը եւս կը հաստատէ 1789ի հիմնական իրաւունքները, որոնք Ֆրանսայի պարծանքը պիտի կազմեն դարերով: Յետոյ կը յայտարարէ հետեւեալ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային սկզբունքները, «իբրեւ մասնաւորապէս անհրաժեշտ մեր ժամանակին համար».—

1. Օրէնքը կ'երաշխաւորէ կնոջ, բոլոր ասպարէզներուն մէջ, այր մարդուն հաւասար իրաւունքներ :

2. Ամէն մարդ որ կը հալածուի ի նպաստ ազատութեան կատարած գործին համար, ապաստանի իրաւունք ունի Հանրապետութեան հողերուն վրայ :

3. Ամէն մարդ պարտականութիւն ունի աշխատելու եւ իրաւունք՝ գործ մը ստանալու: Ոչ ոք կրնայ նեղուիլ, իր աշխատանքին կամ գործին մէջ, իր ծագումին, կարծիքներուն կամ դաւանանքին համար :

4. Ամէն մարդ կրնայ պաշտպանել իր շահերը եւ իրաւունքները արհեստակցական գործունէութեամբ եւ անդամագրուիլ իր նախընտրած սենտիքային: Եւայլն :

Կարճ խօսքով, ժամանակակից ոգին եւ ընկերային յեղաշրջումները լայն տեղ կը գրաւեն Նոր Սահմանադրութեան մէջ :

Սխալ պիտի ըլլար ըսել թէ բոլորն ալ գոհ են այս նախագիծէն: Երբ ամէն գնով համաձայնիլ կ'ուզեն, բնականաբար ոչ մէկուն ուզածը կ'ըլլայ:

Իրականին մէջ, երկրորդ նախագիծը մահանջ մը կը կազմէ Մայիս 5ի ծրագրին վրայ, ձախերու տեսակէտով :

Եւ սակայն, հիմնականը այն է որ յարգուած են ազատութեան, ժողովրդապետութեան եւ աշխարհականութեան սկզբունքները:

Մնացեալը ժամանակի խնդիր է: Որ եւ է սահմանադրութեան միշտ ալ կրնայ կատարելագործուիլ, ինչպէս բացատրուեցաւ Ազգ. Ժողովին մէջ:

Այս անգամ կարելին փորձուեցաւ գոհացնելու համար չափաւոր տարրերը, մանաւանդ անոնք որ կ'ըմբոստանային միակ եւ ամենակալ Ազգ. Ժողովի մը գերիշխանութեան սկզբունքին դէմ: Եւ հաստատուեցաւ Հանրապետութեան Խորհուրդը, իբրեւ երկրորդ ժողով: Բայց, մասնաւորապէս համայնավարները վճռապէս յայտարարեցին թէ երբեք թոյլ պիտի չտան որ այդ Խորհուրդը նախկին Ծերակոյտին տեղը բռնէ:

Ուրիշ բարեփոխումներ ալ կատարուեցան, բայց արմատականները եւ միւս չափաւոր կամ աջակողմեան տարրերը դարձեալ դժգոհ մնալով, որոշած են «ոչ» պատասխանել :

Նոյն ժխտական դիրքը բռնած է, մանաւանդ, զօր. տը Կոլ, որ երկու պատմական ճառերով յայտնեց իր տեսակէտները եւ որ Նոր յայտարարութիւն մը կը պատրաստէ , որպէսզի մերժուի Սահմանադրութիւնը :

Ահա թէ ինչո՛ւ անհամբեր կը սպասուի կիրակի օրուան հանրաքուէին :

Շ.

Ա. ԱՀԱՐՈՆԵԱՆԻ ՎԻՃԱԿԸ ԾԱՆՐԱՑԱԾ

Վերջին պահուն Մարսէյլէն հեռախօսով կը հաղորդեն թէ Ա. Ահարոնեանի վիճակը ծանրացած է, թոքային արիւնախռնութեան հետեւանքով :

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

« ԳԱՂՏՆԻՔ ՓԱՐԻԶՈՒ »

Երկու տեսակցութիւններ կարդացինք «Յառաջ»ի մէջ Օշականի հետ: Մեր սիրելի Գուրգէնը Երուսաղէմ «հանի» է գացեր, Օշականին դուռը: Իր քմրի սովորութեան համեմատ, ան ալ ծակծկեր է մեր այս կամ այն գրագէտին գործը, «հանի» է ծեծեր, կիտուածանկար հին ու նոր բանաստեղծներու գործին վրայ :

Ասիկա այնքան բնական է որ ոչ ոքի մտքէն կ'անցնի խաչելութեան սիւնին գամել մեր վաստակաւոր «հարքիչ»ը:

Տարիներէ ի վեր վարժուած ենք անոր քիչ մը կծու, «հարթողական» արուեստին որուն միայն «իրաւ» արժէքները դէմ կուտան, պիտի ըսէք :

Ճիշդ չէ բոլորովին: Շատ անգամ «իրաւ»ներն ալ կը դողդղան, որովհետեւ Օշական իրեն յատուկ տեսակէտներ, ըմբռնումներ, ճաշակ եւ փիլոսոփայութիւն ունի, մաղէ անցընելու բոլորին գործը հին, թէ նոր, արեւմտեան թէ արեւելեան ծնած:

Աոր համար գրագէտը բանադրե՞լ, գամել անարգութեան սիւնի՞ն :

Որո՞ւ մտքէն կ'անցնէր ատանկ բան, հին ? օրերուն:

Այժմ «եկեր է նորը, խաչելու օրը»:

-Օշական համարձակեցաւ իր նախ անկարմնա-կալ եւ անվերապահ սովորութեամբ քննադատական խօսք ըսել նաեւ Հայաստանի գրողներուն համար :

— Խե՞նդ ես, մա՛րդ, օ՞րը, ժամանա՞կը գտար, մտածմդ շիտկէ շիտակ ըսելու: Չե՞ս գիտեր որ Հայաստան աշխարհը «անձեռնմխելի սեփականութիւն» է մաս մը հայրենասէրներու?, իր բոլոր ունեցածով եւ չունեցածով :

Եւ կարդացինք բուռն, մոլեռանդ խաչակրութիւն մը Սուրիա-Լիբանանի մէջ :

Մինչեւ անգամ այերպագիր տրուեցաւ Երուսաղէմի պատրիարքին, յանուն «յառաջդիմական» ճակատի, որպէսզի Օշականը արձակէ ուսուցչական պաշտօնէն:

Իսկ այստե՞ղ: Քանի մը բութ սլաքներ արձակելէ վերջ, յորելեանին առթիւ, մունջ-հարսի լռութիւն: Տեսակ մը «գաղտնիք Փարիզու»:

Անշուշտ լոյս մը պիտի ծագի, քանի մը օրէն:

ՍՕՍԻ

Խորհրդաժողովին վերջին օրերը

Հաշտութեան Խորհրդաժողովին երեքշաբթի օրուան լիագումար նիստին մէջ, Անգլիոյ արտաքին նախարարը վճռապէս մերժեց Սլաւներու այն ամբաստանութիւնը թէ Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները կը փորձեն զինուորական խարիսխ վերածել Թրիէսթէն: «Մենք ռազմագիտական շահեր չունինք Թրիէսթէի մէջ եւ կը յուսամ թէ այլ եւս պիտի չկրկնուին այս անհիմն վերագրումները: Թրիէսթէն միջազգայնացումով հաւասարակշռութիւնը պիտի ծառայէ հարաւ արեւելեան եւ Միջին Եւրոպայի կարգ մը երկիրներուն, ինչպէս եւ Եուկոսլաւիոյ եւ Իտալիոյ: Թրիէսթէն չի կրնար բաղդատուիլ Տանցիկի հետ, որովհետեւ Տանցիկը կը ծառայէր միայն մէկ երկրի եւ ենթակայ էր քաղաքական բուռն պայքարներու »:

Յիշելով Ֆիումէի խնդիրը 1918ի զինադադարէն վերջ, Պ. Պէվին ազդարարեց Եուկոսլաւիոյ որ միեւնոյն սխալը չգործեն Թրիէսթէի մասին: «Միութիւնն էր հիմը մեր յաղթանակին եւ պէտք է ըլլայ հիմը մեր խաղաղութեան»:

Անցնելով իտալական դաշնագրին, նախարարը բացատրեց թէ «չափազանց խիստ չէ: Ես քանիցս կրկնած եմ թէ պէտք չէ Իտալիոյ հետ վարուինք այնպէս իբրեւ թէ Մուսոլինին տակաւին հոն ըլլար եւ թէ պէտք է նկատի առնենք անոր մատուցած ծառայութիւնները 1943ի զինադադարէն վերջը »:

Գալով իտալական գաղթավայրերուն, Պ. Պէվին առաջարկեց Էրիթրէան յանձնել Եթովպիոյ, ինչ-

ԵՐԿՈՒ ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Գինավաճառութեան զեղծումներուն առթիւ

Գինիի հրապարակին վրայ կատարուած խարդախութեանց խնդիրը հետզհետէ կը ծանրանայ, քաղաքական հանգամանք ստանալով: Եթէ հաւատանք ընդդիմադիր թերթերուն, մինչեւ անգամ կը սպառնայ կազմալուծել եռաթեւ կառավարութիւնը:

Զափազանցութիւնները մէկդի դնելով, ամփոփենք օրուան լուրերը.—

Նախարարական խորհուրդը երէկ զբաղեցաւ այս հարցով եւ մանաւանդ փոխ-վարչապետ Պ. Ֆէլիքս Կուէնի եւ պարենաւորման նախարար Պ. Իվ Ֆարժի միջեւ բացուած պայքարով:

Առաջինը, նախկին վարչապետ, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ Combatի.

— «Ուրեմն իմ անունս ալ խառնուած է այս գործին: Գարշելի պայքար մը, որ վարպետօրէն սարքուած է, կը սպառնայ ոչ միայն վտանգել պարկեշտ մարդիկ, այլեւ մոլորեցնել երկիրը: Կը յայտարարեմ թէ ես երբեք, մօտէն կամ հեռուէն, նպաստած չեմ մէկ հատիկ արտօնագիր ստանալու: Գինիի արտածման բոլոր արտօնագիրները տրըուած են 1945 Մայիսին, յունիսին եւ հոկտեմբերին, իմ վարչապետութենէս առաջ: Ես պարկեշտ մարդ մը կը համարեմ Պ. Մալաֆոսը, մինչեւ որ հակառակն ապացուցուի: Գինիի խնդիրը փչացուեցուցած են: Կ'ուզեն ընկերվարական կուսակցութեան զարնել իմ անձովս: Պ. Ֆարժ երկու պատճառներ ունի վշտանալու ինծի դէմ: Երբ իմ դահլիճս կազմուեցաւ, շատ ուշ հաղորդեց իր պատասխանը: Յետոյ, ես երբեք չեմ հաւանած փր թեկնածութեան՝ իբրեւ ներկայացուցիչ Մարոքի մէջ: Երբեմն շատ ճղճիմ են այն պատճառները որ գործել կուտան մարդոց: Հաւանական է որ դատական իշխանութիւնը մեծ բան մը չգտնէ թղթածրարին մէջ: Բայց զրպարտութիւնը կը մնայ, մանաւանդ երբ կը հասնի պատեհ ժամուն, ընտրական պայքարներու առեն: Ո՞վ կայ Պ. Ֆարժի ետին: Համայնավար կուսակցութի՞ւնը: Չեմ գիտեր: Նախապէս, տարակարծութիւններ ունէի իմ կուսակցութեանս հետ, կարեւոր կէտերու մասին: Հիմա կ'ուզեն որ անհուղողի մատնելով լքեմ քաղաքական ասպարէզը: Ուրեմն ստիպուած եմ ճակատիլ այս «չանթաժ»ին դէմ եւ շատ հաւանական է որ թեկնածու ներկայանամ: Տարակոյս չունիմ արդիւնքի մասին»:

ՆԱԽԱՐԱՐԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Այս յայտարարութեանց նոյնքան ուժգնութեամբ պատասխանեց պարենաւորման նախարարը.

— « Թէ աշխեցայ եւ թէ ցաւեցայ կարդալով Պ. Ֆէլիքս Կուէնի յայտարարութիւնները: Ես պրպտումներ կատարել տալով, անոնց հիման վըրայ գանգատագիր մը ուղղեցի դատական նախարարին: Գիտեմ որ իմ հրամանով կատարուած քննութիւնը եղած է պարկեշտ եւ խղճամիտ: Այժմ խնդիրը յանձնուած է դատական իշխանութեան, որ պէտք է երեւան հանէ յանցաւորները կատարեալ անկախութեամբ: Եւ կանոնը կը պահանջէ որ ես լռութիւն պահեմ այս թղթածրարին վրայ: Պ. Ֆէլիքս Կուէն կ'ըսէ թէ գինիի խնդիրը փչացուեցուցած են: Ինչէ՞ն գիտէ: Եւ ո՞վ ուռեցուցած է: Ոչ, Պ. Ֆէլիքս Կուէն պարտաւոր է, ինչպէս կ'ընեմ ես, ձգել որ դատական իշխանութիւնը իր վճիռն արտասանէ ամենայն անկախութեամբ : Այդ կը պահանջէ չիտակութիւնը, ինչպէս եւ կառավարութեան ո եւ է անդամի պարտականութիւնը: Աւելորդ է քաղաքական վէճեր յարուցանել երբ ես վճռած եմ խորտակել սեւ շուկայի բոլոր խաղերը: Հարկ է վերջ տալ այն ապականութեան որ կը խռովէ Ֆրանսական խիղճը: Ես անկախ եմ, մինակ եւ աղքատ, եւ կը սկսիմ մտածել թէ այդ պարագան ուժ մըն է: Ես հետաքրքրութեամբ կը հետեւիմ այս դիմադրական պայքարին: Ականջ կը դնեմ այն ժխորին որ կ'ուզէ խեղդել արդարութեան վճիտ ձայնը: Իմ մասիս, ես պիտի շարունակեմ պարպել բոլոր պալարները: Այլապէս, Ազգ. Ժողովը ինչու ինծի տրամադրեց այն միջոցները զոր խնդրած էի: Վաղը նախարարական խորհուրդին առջեւ պիտի յայտարարեմ թէ արդարութիւ-

(Շարունակութիւնը [illegible] Դ. էջ)

է: Այժմ պէտք է դէպի ապագան ուղղենք մեր աչքերը :

Գիշերուան նիստին մէջ, Եուկոսլաւիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ կը վերապահէ իր դիրքը իտալական դաշնագրի մասին, սպասելով Չորսերու որոշման :

նավարութիւն չնորհել Լիբիոյ, անկախութիւն՝ Ափրիկեան Տրիպոլիոյ :

Ֆրանսայի վարչապետն ալ ճառ մը խօսելով , մաղթեց որ «բարի դրացնութեան եւ եթէ կարելի է բարեկամութեան յարաբերութիւններ հաստատուին երկու երկիրներուն միջեւ: Ես վստահ եմ որ իտալացի ժողովուրդը սրտանց չէ մասնակցած պատերազմին, բայց եւ այնպէս պատասխանատու

ԱՆԳԼԻԱՆ ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(ԸՍՏ ԽՈՐՀՐԴ. ՔԱՂԱՔԱԳԷՏՆԵՐԻ)

Թէեւ ապագայ պատերազմը (թայ Աստուած, որ չլինի) իր ահաւոր զէնքերով բնաւ չի նմանուելու մեր ապրած վերջինին, բայց միջազգային կեանքում ոչ միայն մեծ պետութիւնները, այլ եւ փոքրերը վարում են այնպիսի մի քաղաքականութիւն, որ կարծես ոչ օդանաւարարձ զրահաւորները գոյութիւն ունին, ոչ «թռչող ամրոցները», ոչ մի քանի տեսակի V.ները եւ մանաւանդ ոչ էլ հիւլէական ռումբը:

Ամենքը մտահոգ են իրենց սահմանների զինուորական ապահովութեան խնդրով այն ձեւով, ինչ ձեւով դա կատարւում էր մի դար առաջ, երբ հետեւակ բանակն էր վճռում պայքարի ճակատագիրը: Համեստ Ալբանիայից մինչեւ անգլեւամերիկեան եւ խորհրդային տիտանները պահանջում են կցում կամ չէզոքացում այս կամ այն հողամասի, նաւահանգստի կամ ջրանցքի յանուն այդ ապահովութեան: Մինչդեռ պատասխանատու մարդիկ շատ լաւ գիտեն, որ տարածութիւնները, լեռներն ու ծովերը մի քանի տարի յետոյ նոյնքան դեր պիտի խաղան պաշտպանողական կամ յարձակողական պայքարում, որքան բերդերը, պարիսպները ու ակնադաշտերը դեր խաղացին Առանցքի ու իր հակառակորդների մենամարտի մէջ:

Պատերազմն այլ եւս երկրի վրայ չի կատարւում, այլ երկնքում: Հետեւակի ուժը չի շահում, այլ օդային ռումբը: Իսկ երկնքում թշնամուց պաշտպանող լեռներ բարձրացնելու գաղտնիքը դեռ չի գտնուած. ամրոցներ թէեւ կառուցւում են այնտեղ, բայց միամիտների երեւակայութեան ուժով միայն:

Գաղտնիք չկայ — ռազմակայանների, պաշտպանութեան գօտիների, ազդեցութեան շրջանների այժմեան առնել տալն ուրիշ բան չէ, քան յառաջխաղացման ու նահանջի դիպուածն այն ջղային պատերազմի, որ ամենայն սաստկութեամբ վարւում է աշխարհի բոլոր մասերում ի հաշիւ անգլեւամերիկեան եւ խորհրդային ճակատների:

Մեծն Բրիտանիան արդէն հինուց օղակել է երկրագունդը ռազմակայաններով եւ բծախնդիր արթնութեամբ հսկում է նրանց պաշտպանութեան վրայ:

«Պատերազմից յետոյ անհունօրէն ուռճացած յաւակնութիւնը Միաց. Նահանգների համաշխարհային գերիշխանութեան՝ երկրորդւում է իր ռազմական մեքենայի եռուզեռով, որ թելադրում է բռնագրաւել կայաններ ու ռազմադաշտեր ամերիկեան սահմաններից շատ հեռու», ասում է Մ. Ժուկով «Պրաւդա»յի մէջ: Այդ կայանները Իսլանդիայում, Ասորեան ու Խաղաղականի կղզիներում, Ճապոնում, Չինաստանում եւ այլուր արագօրէն արհեստագիտական կատարելութեան են հասցըւում: Խորհ. Միութիւնը, որ իբրեւ ցամաքային պետութիւն, այլ հիմունքներ վրայ է դնում իր ինքնապաշտպանութիւնը, ձգտում է շրջապատել իրեն բարեկամ իրաւակարգ կամ կառավարութիւն ունեցող պետութիւններով: Ֆինլանդիա, Գերմանիա (ռուսական շրջան), Լեհաստան, Չեխոսլովակիա, Հունգարիա, Ռումանիա, Հիւսիսային Պարսկաստան, համայնավար հիւսիս-արեւելեան Չինաստան եւ Մոնկոլիա օղակներն են Միութեան ապահովութեան գօտիի: Բայց գօտին ամբողջացած չէ, մէկ օղակը — արեւելեան Միջերկրական եւ Տաճկաստան — գտնւում է հակառակորդի հրամանի տակ ու նրա թիկունքում կանգնած են անգլիական բանակները: «Առաջաւոր Ասիայում ստեղծուել է մի տարօրինակ կացութիւն: Մի կողմից պետութիւնների մի շարք — Եգիպտոս, Սիւրիա, Լիբանան, Սէուդական Արաբիա, Իրաք, Իրան, Թուրքիա անդամներ են Միաց. Ազգերի Կազմակերպութեան: Նրանց ինքնիշխանութիւնն ու անկախութիւնը ճանաչուած են Միաց. Ազգերի կանոնադրութեամբ: Միւս կողմից նրանց անկախութիւնը շարունակաբար խախտւում է պետութիւններից մէկի կողմից, որ Միաց. Ազգերի կազմակերպութեան ստեղծողն է եւ ուրեմն պարտաւոր պաշտպանելու նրա սկզբունքները: Եւ ի՞նչ ենք տեսնում — Անգլիան կամ ամբողջովին բռնագրաւած է Արեւելեան Արաբիայի անկախ պետութիւնների հողերը, կամ պահում է այնտեղ զինուորական առաքելութիւններ ու ռազմակայաններ, որոնց գոյութիւնը չի արդարանում ընդհանուր խաղաղութեան ու ապահովութեան շահերով»:

Եւ ըստ «Իզվեստիա»յում այս տողերը գրող Վ. Լուցկիի, Անգլիան այսօր ունի Եգիպտոսում երկու հարիւր հազարանոց բանակ, Սուդանում, Եթովպիայում եւ Լիբիայում՝ հարիւր հազար, Պաղեստինում՝ վաթսուն հազար, Անդրյորդանանում՝ հարիւր հազար, Իրաքում՝ նոյնքան: Իրանում, Սուրիայում եւ Լիբանանում, հակառակ իր խոստումների, պահում է զօրամասեր եւ զինուորական հիմնարկութիւններ: Նրանք գրաւած են Բուշիրը, Բահրէյնը, իրանական Բելուջիստանը եւ տէր ու տիրական են Խուժիստանում (Իրանի նահանգ): Անգլիան ունի առաջնակարգ ռազմա-ծովային կայաններ արեւելեան Միջերկրականում, Կարմիր Ծովում եւ Պարսից Ծոցում: Անգլիական նաւատորմիղը իր հսկողութեան տակ է պահում այդ ծովերի ափերը: Ամբողջ արեւելեան Արաբիան ծածկուած է անգլիական ռազմա-օդակայաններով: Անգլիական զինուորական առաքելութիւնները կազմակերպում, զինում եւ վարում են արաբական պետութիւնների բանակները եւ ըստ էութեան նրանք մասն են կազմում բրիտանական բանակի:

«Հարց է ծագում — ի՞նչ հիման վրայ եւ ի՞նչ նպատակի համար Անգլիան պահում է արաբական արեւելքում իր բանակներն ու ռազմակայանները, մանաւանդ այժմ, պատերազմի վախճանից մէկ ու կէս տարի յետոյ:

«Արդեօք այդ երկրների ժողովուրդները ցանկանո՞ւմ են, որ անգլիական բանակները մնան իրենց երկրում: Ոչ: Եգիպտական ազգը վճռակամնապէս պահանջում է Անգլիացիների հեռացումը: Իրաքում նոյնպէս ազգաբնակութիւնը միակամ պահանջում է 1930 թուի դաշնագրի վերաքննում, որ նշանակում է Անգլիացիների հեռացում: Սուրիան եւ Լիբանանը Միացեալ Ազգերի խորհրդում պահանջեցին «օտար» բանակների հեռացումն իրենց սահմաններից: Պաղեստինի ժողովուրդը դէմ է անգլիական զօրքերի այնտեղ մնալուն: Իրանը անդադար բողոքում է Անգլիացիների ոտնձգութիւնների դէմ հարաւային Իրանում: Այսպիսով անգլիական բանակների ու կայանների գոյութիւնն արաբական Արեւելքում չի կարելի արդարացնել տեղական ժողովուրդների շահերով եւ ցանկութեամբ: Ընդհակառակն նրանք այնտեղ են գտնըւում բացարձակապէս հակառակ տեղական ժողովուրդների ցանկութեան եւ շահերին:

Ցանուն ինչի՞ Անգլիան շարունակում է այս կամայականութիւնը: Արդեօք արաբական արեւելքն Անգլիայի՞ն սահմանակի՞ց է եւ նրա բռնագրաւումը կենսակա՞ն է Անգլիոյ սահմանների պաշտպանութեան համար. ո՛չ: Ամէն մի դպրոցական գիտէ, որ արաբական Արեւելքը երեք հազար քիլոմեթր հեռու է Անգլիայից եւ ոչ մի արժէք չի ներկայացնում Բրիտանական Կղզիների պաշտպանութեան համար: Թուցէ այդ բռնագրաւումը արդարանալի է բրիտանական գաղթային կայսրութեան պաշտպանութեան տեսակէտից. ոչ: Անգլիացիները ուրիշ ժողովուրդների վզին դրած իրենց լուծը տեւականացնելու համար իրաւունք չունին նոր ժողովուրդներ եւս լուծի տակ դնելու»:

Վերջապէս, ըստ Վ. Լուցկիի, հարցի պատասխանը տալիս է անգլիական մամուլը: «Նիւ Ստէյտսմէն էնդ Նէյշըն» թերթը գրում է.— «Արաբական Արեւելքում Անգլիան նպատակ է դրել, Միացեալ Նահանգների օգնութեամբ, կազմել հակառուսական խմբակցութիւն: Պ. Պէվինի իշխանութեան գլուխ գալուց անցել է մի տարի եւ ոչ մի խելահաս մարդ չի կարող չզգալ այն եզրակացութեան, որ Պէվինը շարունակում է կայսերապաշտական պայքարն ընդդէմ Ռուսիայի, հետեւելով անգլիական տեւական քաղաքականութեան: Արաբական Արեւելքը մենք համարում ենք «համաշխարհային երրորդ պատերազմի» կարեւորագոյն ռազմադաշտերից մէկը»:

Խորհրդային քաղաքագէտը գտնում է, որ Միաց. Ազգերի կազմակերպութիւնը պիտի զբաղուի Արաբական Արեւելքի հարցով: Մարդկութիւնը պահանջում է հաստատել ամուր եւ տեւական խաղաղութիւն: Անգլիական կայսերապաշտական քաղաքականութիւնը երկրագնդի մեր յիշած մասում լի է սպառնալիքով ընդդէմ խաղաղութեան: «Անգլիական յետադիմական տարրերը յամառօրէն ճչում են «խորհրդային ծաւալման» վտանգի մասին Արաբական Արեւելքում: Բայց միայն առողջ բանականութեան վերջին նշոյլը կորցրած մարդիկ կարող են հաւատալ «խորհրդային ծաւալման» յերիւրանքներին, որոնց նպատակն է արդարացնել եւ տեւականացնել բրիտանական աշխարհակալութեան բռնագրաւումը Արաբական Արեւելքի»:

«Միացեալ Ազգերի Կազմակերպութիւնը ժամանակ է, որ արժեցնէ իր սկզբունքները եւ պահանջելով օտար զօրքերի հեռացումը Արաբական Արեւելքից, վերահաստատել այնտեղի ժողովուրդների ինքնիշխանութիւնն ու անկախութիւնը»:

ՀԱՅԿ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ ՀԱՅԿ. ԿԵԱՆՔԷ

ՀԱԼԷՊԻ առաջնորդ Զարեհ Ծ. վրդ. Սուրիական Արժանեաց շքանշանը ստացած է Սեպտ. 23-ին, Հալէպի կառավարչատան մէջ, Մուհաֆըզ Մուսթաֆա պէյ էլ Շէհապի կողմէ: Արարողութեան ներկայ եղած են եկեղեցական դասը, Ազգ. իշխանութիւնները եւ մամուլի ներկայացուցիչները, ինչպէս եւ արաբ թերթերու ներկայացուցիչները, երեսփոխաններ, եւն.: Մուհաֆըզը գովաբանած է Առաջնորդին հայրենասիրական գործունէութիւնը եւ շնորհակալութիւն յայտնած հայ ժողովուրդին, անոր անվերապահ աջակցութեան եւ հաւատարմութեան համար: Զարեհ վրդ. նոյն իմաստով փոխադարձ շնորհակալութիւն է յայտնած:

Հայաստանը Ուխտավայրերի սահմաններով

Գ.

Արծկէ գաւառակ — (Ատէլճիվազ) Վանայ լիճին հիւսիս արեւելեան կողմը կ'իյնայ: Գաւառը լեռնային է, իր մէջն է Սիփան սարը, ծովեզերքը դաշտային է, ընտիր ցորենի բերք ունի, նշանաւոր է ծիրանի ծառը եւ ընկուզենին: Գաւառակին կեդրոնն է Արծկէ քաղաքը ծառաստաններով շրջապատուած, ժամանակին յայտնի բերդաքաղաք եղած է, հին բերդին աւերակները դեռ կան: Տասնըմէկերորդ դարուն Տուղրիլ Պէկ գրաւեց զայն եւ բնակչութիւնն ալ ջարդեց: Գիւղերն են՝ վերին Սիփան, Ներքին Սիփան եւ Կոճէր: Սիփան լերան լանջին վրայ Արծկէ քաղաքին մօտ կը գտնուի Սքանչելագործ վանքը, անցեալին Երաշխաւոր կը կոչուէր:

Խոշապ կամ Մահմուտիէ — Վանի հարաւ արեւելքը, Խոշապ գետին հովիտը կը գրաւէ: Կը բաղկանայ երկու մասէ՝ Ներքին Խոշապ, Վերին Խոշապ, լեռնային դիրքով, կտրտուած ընդարձակ հովիտներով եւ ձորերով գաւառակ մըն է: Ունի երկու լեռներ, արեւելքը Զուխ, հարաւը Սեւ լեռներ, լաւ մարգագետիններով եւ արօտներով պճնուած է:

Գլխաւոր կեդրոնն է Խոշապ, հին բերդ մըն է: Խոշապ գետին հովիտը կը տարածուի Հայոց Ձոր գաւառակը: Ըստ աւանդութեան այս ձորին մէջ տեղի ունեցած է Հայկ Նահապետի կռիւը Բէլի դէմ: Նշանաւոր հայաբնակ գիւղերն են Աստուածաշէն, որու մօտն է Հայկայ Բերդը, հին ամրոց մը, ներկայիս աւերակ, նաեւ Անգղ:

Ռշտունի կամ Գաւաշի գաւառակ — Վանայ լիճին հարաւային կողմը. իր մէջ ունի Արտոս, Ընձաքիսար կամ Կապուտկող եւ Եղերովն լեռները: Գաւառակին կեդրոնն էր Ոստան, զուտ հայաբնակ գիւղաքաղաք մը: Ներկայ Ոստանէն քիչ հեռու կը գտնուէր հին Ոստանը, որ ժամանակին Ռշտունիներու աթոռանիստն եւ յայտնի բերդաքաղաք էր: Սոյն գաւառակին մէջ կային մէկ քանի նշանաւոր վանքեր: Զագար Ս. Նշանի վանք՝ Արտոս լերան ստորոտը, Եղիշէ պատմագրին աճիւնը հոն ամփոփուած էր: Նարեկայ վանքը համանուն գիւղին մօտ, լճափէն մէկ ժամ հեռու: Տասնըմէկերորդ դարու հռչակաւոր մատենագիր Գրիգոր Նարեկացին գերեզմանը կը գտնուէր նոյն վանքին մէջ. յայտնի ուխտատեղի էր: Աղթամարի Ս. Խաչ վանք՝ համանուն կղզիին վրայ, ուր Աղթամարի կաթողիկոսութիւնը հաստատուած էր: Ունէր միաբանութիւն, դպրոց եւ լաւ տնտեսութիւն: Նոյն կաթողիկոսութեան բեմ էին ժամանակին Հայոց Ձորը, Ռշտունիքը, Շատախը, Մոկսը մինչեւ Տիգրանակերտ:

Կարճկան գաւառակ — Ոստանէն արեւմուտք, ունի լեռնային ընդարձակ անտառներ, ունի հնութեան շատ հետքեր, բերդեր, վանքեր, եկեղեցիներ: Կեդրոն գիւղն է Եղեկիս կամ Կէօլլիւ: Միւս գիւղերն են Սորբ եւ Կենդրոնց:

Մոկս գաւառակ. — Այս գաւառակին հազիւ կէսը Արեւմտեան Հայաստանի մէջ կ'իյնայ. բնակիչները կը զբաղէին խաշնարածութեամբ եւ մեղուաբուծութեամբ, ունէին ընտիր ոչխարներ եւ չուռ (ֆիլեկ) կոչուած այծը. կեդրոնն է Մոկս աւանը:

Կարկառ գաւառակ. — Մոկսի եւ Կարճկանի միջեւ լեռնային հողամաս մըն է. հոս եւս Հայերը կը զբաղէին խաշնարածութեամբ:

Շատախ գաւառակ — Ջանազան հովիտներով եւ ձորերով կտրուած լեռնային երկիր մըն է, ջուրերով եւ անտառներով հարուստ: Ժողովուրդի զբաղումն էր շալագործութիւն եւ խաշնարածութիւն. կը մշակէին պտղատու ծառեր, ընկուզենի, որթատունկ: Կեդրոնն էր Թաղ կամ Շատախ:

Նորդուզ գաւառակ — Շատախէն հարաւ արեւելք: Նորդուզի մէջ կը սնուցանէին ընտիր ոչխարի, Զուռ այծի հօտեր: Նշանաւոր գիւղն է Փիրբադալանը: Սոյն գաւառակին մէջ կը գտնուէր Հոգեաց վանքը, որ հեթանոսութեան աւեն «Անահիտի Աթոռ» կը կոչուէր. ըստ աւանդութեան Բարթողիմէոս առաքեալ հոն հիմնեց նոյն վանքը, խոր ձորի մը մէջ՝ շրջապատուած բարձր եւ ապառաժ լեռներով:

ԲԱՂԷՇԻ (ՊԻԹԼԻՍ) ՆԱՀԱՆԳ

Բաղէշի նահանգը կը տարածուի Վանայ լիճին արեւմտեան եզերքներէն մինչեւ Տաւրոս եւ Բիւրակնեան (Պինկէօլ) լեռներէն մինչեւ Տիգրիս:

Մեծ մասով կը համապատասխանէ պատմական Աղձնիք եւ Տուրուբերան նահանգներուն:

Տաւրոսի լեռնաշղթան կը բաժնէ նոյն նահանգը երկու մասերու՝ հիւսիսային եւ հարաւային, հիւսիսային մասը տափարակ է, կը գտնուին Մշոյ եւ Մանազկերտ դաշտերը, որու մէջէն կը հոսի Արածանին եւ անոր մէկ քանի վտակները: Արածանին (Մուրատ Սու) Արեւելեան Եփրատն է: Հարաւային մասին մէջ են Սասնոյ լեռները. անոր մէջէն կը հոսին Արեւելեան եւ Արեւմտեան Տիգրիսի կարգ մը վտակները:

Նահանգին տարածութիւնն է 17.100 քառ. քի-

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Արարատի ճակատամարտին տարեդարձը

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ֆրանսական Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը տօնեց Արարատի ճակատամարտին 28րդ տարեդարձը 6 Հոկտ. կիրակի, ամբողջ օրը։

Միութեան վարչութիւնը եւ կազմակերպիչ յանձնախումբ մը տասնըհինգ օրէ ի վեր կ'աշխատէին անթերի դուրս հանել այս պատմական տարեդարձի տօնախմբութիւնը։

Կիրակի առաւօտ 41 թիւ հանրակառքի ճամբորդները գրեթէ ամբողջութեամբ Հայեր էին։ Եկեղեցւոյ առջեւ շարուած ինքնաշարժերէն նոյնպէս, դժուար չէր գուշակել տօնակատարութեան խանդավառութիւնը։

Ցարաճուն բազմութեան մէջ շատերուն արտայայտութիւնը,— Միութիւններուն մէջէն միակ սիրածս այս Ռազմիկներու Միութիւնն է, որ հիմա աւելի ուժեղ է, միացնելով նախկին եւ վերջին պատերազմի ռազմիկները եւ կը հաշուէ 500 անդամ։

— Այո, կ'արժէ նուիրել անոնց մեր համակրանքն ու աջակցութիւնը, ոչ մէկ քաղաքական կուսակցութեան չի պատկանիր Հայ Ռազմիկներու Միութիւնը, որ այս երկրին մէջ քաղաքական վերիվայրումներու պարագային հայ ժողովուրդին միակ ներկայացուցիչը կրնայ ըլլալ։

Ահաւասիկ Փրատոյի Մայր Եկեղեցին։ Մուտքին մեծ դրան երկու կողմերը շարուած են հայ ռազմիկները, մեծ մասամբ զարդարուած՝ զինանշաններով։ Դրան անմիջապէս քովիկը նստած է մեր անմահ Բարսեղը իր անթացուպերով, դժբախտ բայց կեանքին վրայ սկեպտիկ ժպիտ մը՝ դէմքին։ Ցխուն հոգիէ բաղկացած ոստիկանական նուագախումբը համազգեստով ձախ կողմը շարք մը կը կազմէ եւ իւրաքանչիւր պաշտօնական անձնաւորութեան մուտքի առեն կը նուագէ, մինչ հայ ռազմիկները պատուի կը կենան, իրենց կարգին նաեւ հայ արիներն ու արենուշները։

Իրենց մասնաւոր դրօշակներով ներկայ էին՝ Տարտանէլի Նախկ. Ռազմիկներու կոմիտէն, նաեւ Ֆրանսական նախկին կամաւորներէն խումբ մը, Gueules Casséesի ներկայացուցիչը շրջանային նահանգապետի ներկայացուցիչ M. Magor, Մարսէյլի նահանգապետի ներկայացուցիչը, նաւային հրամանատար Պ. Օթիքքա եւ Տիկինը, հայ ռազմիկներու Միութեան փաստաբանը՝ M. Bajat, Յովհ. վրդ. Զուհաճեան։ Իսկ Սուրիացիներէն հրամանատարներ՝ Օէրտէքճի, Պօղոս Գրիգորեան եւ Տիկինը։ Գնդապետ Քէչիչեան եւ հարիւրապետ Մուրատեան։

Անմախրնթաց էր եկեղեցական երգեցողութիւնը, ղեկավարութեամբ Կոմիտասի արժանաւոր աշակերտ Պ. Վ. Սարգսեանի, որ վերնատունէն իր երգեցիկ խումբով, իսկ խորանէն՝ դպրապետ Պ. Յ. Մալաքեան միասնաբար կը պարուրէին ունկնդիր հաւատացեալները մեղեդիներու խնկաբոյր ներդաշնակութեամբ։

Եկեղեցական արարողութենէն վերջ բակը, սպարեզի մը առջեւ հրաւիրեալները գրաւած էին իրենց տեղերը, երբ ոստիկանական նուագախումբը նուագեց «Մարսէյեէզ»ը եւ ապա Միութեան պատուոյ նախագահ Տիրան Թիքճեան բացատրելէ վերջ Հայ Ռազմիկներու Միութեան դերն ու նպատակը, ամփոփ պատմականն ըրաւ Արարայի ճակատամարտին, եզրակացնելով.

— «1915ի պատերազմին հակառակորդներ փորձեցին մեզ կաշառել մեծ գումարներով, բայց մենք նախընտրեցինք Ֆրանսական կառավարութեան մեզի տուած օրական 25 սանթիմը, ու կռուեցանք մինչեւ վերջը հաւատարմօրէն, տուինք մեր ամէն ինչը, տուն, ընտանիք եւ կեանք, որպէսզի ապրի Ֆրանսան։ Շնորհաւորութեան արժանի են մեր սուրիական զինակից հայ ընկերները, որոնք մինչեւ վերջը մնացին Ֆրանսական դրօշին տակ եւ այսօր ալ իրենց համազգեստներով կը գտնուին մեր մէջ։ Դժբախտաբար շատ նեղ պայմաններու տակ կ'ապրին հիմա եւ պէտք ունին տեղական կառավարութեան աջակցութեան»։ Միութեան ատենապետ Պ. Վ. Մխիթիք կարդաց գրաւոր ճառ մը։

Այս տօնակատարութիւնը, պատարագի երգեցողութիւնը եւ ճառերը Radio Marseilleի կողմէ հաղորդուեցան՝ Հոկտեմբեր 7ին երկուշաբթի իրիկուն ժամը 7ին, ինչպէս գրած էր «Յառաջ»։

Նոյն օրը կիրակի, կէսօրէն վերջ տեղի ունեցաւ բնտանեկան ցերեկոյթ ընդունելութիւն մը ի պատիւ Մուրիոյ Ֆրանս. բանակի հայ սպայ - ենթասպայ եւ զինուորներուն։ Բացման խօսքը ըրաւ վերջին պատերազմի ռազմիկներէն եռանդուն երիտասարդ մը, Յ. Դաւիթեան որ յիշեցնելէ վերջ այս տօնակատարութեան անհրաժեշտութիւնը եզրակացուց.— «Հայ ժողովուրդը երախտագէտ է Ֆրանսայի որ հիւրընկալեց մեզ, բայց անշուշտ չեն մոռնար թէ մենք ալ իր հարազատներուն նման մեր արիւնի բաժինը տուինք իրեն երկու մեծ պատերազմներուն մէջ»։

Պ. Ս. Զէօրէքճեան գեղարուեստական բաժնի բացումը կատարեց «Հայաստան»ի նուագածութեամբ։ Ապա եղան մեներգներ, արտասանութիւններ եւ զուգերգներ երկսեռ երիտասարդներու կողմէ։ Անակնկալ մը եղաւ նախկին պատերազմի վիրաւորներէն՝ Վահան Տէր Վարդանեանի գեղջկական արտասանութիւնը ու երգը։

Մեծ խանդավառութիւն ստեղծեց Սինէ Սեթոյի շարժանկարը, մասնաւորապէս Զօր. Անդրանիկի յուշարձանի բացումը, անցեալ տարուան Արարայի ճակատամարտի տարեդարձին տօնակատարութիւնը Փրատոյի եկեղեցւոյն մէջ եւն.։

Աճուրդի դրուեցան ափսէով խմորանուշ եւ մէկ շիշ շամփանիա, եւ բարձրացաւ 11.600 Ֆր.ի։ Աճուրդը շահեցան Պ. Արամ Շէխիկեան եւ խումբ մը ընկերներ որոնք միասնաբար մասնակցած էին աճուրդին, 600 Ֆրանքի յաւելեալ նուէրով մը։

Ժամը 8էն վերջ սկսան եւրոպական պարերը, տեւելով մինչեւ կէս գիշեր։

Կազմակերպիչ յանձնախումբին անդամները ինծի տեղեկացուցին թէ հանդէսէն եւ եկեղեցւոյ մէջ դրուած զարդանիշերէն գոյացած է մօտաւորապէս 47.000 Ֆրանք։

ՊԱՐԹԵՒ

լոմեթր, որմէ 15.000 քիլոմեթրը Արեւմտեան Հայաստանի սահմաններուն մէջ կ'իյնար։ Նահանգին բնակչութեան թիւը 1914ին 380.000ի կը հասնէր, որուն 180.000ը Հայեր էին, որ Մշոյ դաշտին, Սասնոյ ձորերուն մշակելի տեղերուն վրայ կը զբաղէին հողագործութեամբ, այգեգործութեամբ եւ անասնապահութեամբ։

Նահանգը կը բաժնուի չորս գաւառներու (սանճագ)՝ Բաղէշ, Մուշ, Սղերդ եւ Կէնճ։ Վերջին երկու գաւառները Արեւմտեան Հայաստանէն դուրս կը մնան։

Բաղէշի գաւառն ունի չորս գաւառակներ՝ Բաղէշ, Խիզան, Մօտկան, Խլաթ։

Բաղէշի գաւառակը պատմական Սալնայ Ձորն է. Նահանգին կեդրոնը Բաղէշ քաղաքը՝ ծովու մակերեսէն 16.000 մեթր բարձր ձորահովիտի մը մէջ կը գտնուէին Ամրաալու Ս. Յովհաննու պատմա- Ջուր գետակը։ Քաղաքը շրջապատուած է այգիներով։ Արտադրելիք նիւթերն են՝ բուրդ, կաշի եւ շիլէ կոչուող կարմիր ընտիր կտաւը։ Բաղէշի մէջ կը գտնուի Ամրտոլու Ս. Յովհաննու պատմական ծանօթ վանքը՝ ձեռագիրներու յատուկ հաւաքածոներով յայտնի։ Հայաբնակ գիւղեր էին Ղուլթիկ եւ Դատուան ծխախոտի մշակութիւնով յայտնի գիւղեր։

Խլաթի գաւառակ. — Պատմական Բզնունիք, Վանայ լիճին հիւսիս արեւմուտքը, հիւսիսը կա, Սիփանայ սարը, հարաւը՝ Գրգուռ եւ Նեմրութ լեռները։ Կեդրոնն է Խլաթ աւանը, նաւահանգիստ՝ անցեալին Բզնունեաց քաղաք կը կոչուէր։

Խիզան գաւառակ.— Վանայ լիճին հարաւային եզերքը, մէջէն կ'անցնի արեւելեան Տիգրիսի գետակից Խիզան գետը, գաւառակին հիւսիս արեւելեանմասերը լեռնային են, արեւմտեանը՝ դաշտային։ Դաշտերու մէջ կը մշակեն ծխախոտ, բամպակ եւ այգիներ. լեռնային մասերու մէջ կը զբաղին շալագործութեամբ եւ խաշնարածութեամբ։

Մօտկան գաւառակ.— Տաւրոս լեռներու հարաւը, լեռնային հողամաս մը։ Մօտկանի մէջ կային հայկական քսան գիւղեր, որ կը կազմէին Գզեխ գիւղախումբը։

ՆՊԱՏ

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԱԼԱՆՍ — Մարզական միութիւնը իր 46էն 47ի շրջանը սկսաւ բարեկամական մրցումով մը, 8 Սեպտեմբերին Մոնթէլիմարի Promotion խումբի դէմ շահելով 4—1։ 15ին Նիօնսի (promotion) խումբին դէմ շահելով 6—2, կրտսերագոյնները կը շահին Թուրնօնի կրտսերագոյններուն դէմ 9—0, 22ին պահեստի խումբը կը շահի Փորթի պահեստի խումբին դէմ 4—0։ Կրտսերները կը շահին Կրանժէ Վալանսի դէմ 5—1, նոյն օրը տեղի ունեցաւ Տրոմի եւ Արտէշի ախոյենական մրցումը տեղւոյս Բօլիկօն դաշտին վրայ։ Ներկայ էին չորս թղթակիցներ եւ հոծ բազմութիւն մը։ Մեր առաջին խումբը իր ճկուն խաղով պարտութեան մատնեց Տիի առաջին խումբը 7—0, բուռն ծափերու մէջ։

Անցեալ եղանակին մեր երկու խումբերը շնորհիւ իրենց բարձր թէքնիքին Տրոմի եւ Արտէշի ախոյեան տիտղոսին արժանացան։ Այժմ մեր մարզիկներուն թիւը հասած է 136ի, որոնք բաժնուած են 5 խումբերու, որոնցմէ 4ը կը մասնակցին ախոյենական խաղերու։ Կը յուսանք որ իրենց լաւագոյն ճիգը պիտի ընեն դաղութիս պատիւը բարձր պահելու համար, որ երբեք չզլացաւ իր նիւթական եւ բարոյական աջակցութիւնը միութեանս յառաջդիմութեան համար։

Այս առթիւ վարչութիւնս իր խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ Վալանսահայ գաղութին։

★ 29 Սեպտեմբերին մեր Ա. խումբը շահեցաւ Տիօլֆիի Ա. խումբին դէմ 4—3, Բ. խումբը՝ Փորթի Բ. խումբին դէմ 2—1, (ախոյեան) իսկ ժին -

---

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

Շէրիֆէ շարունակեց.

Օր մը, տօթակէզ օր մը, ծնողքս՝ յոգնած իրենց օրուան աշխատանքէն, եւ մեղքնալով որ ես արեւին տակ չնեղուիմ, զիս կը բերեն այդ անտառակին մէջ, ուր կը քնանան իրենք ալ։

Դժբախտ օր մը կ'ըլլայ այդ օրը։ Մայրս կ'արթննայ իմ սուր ճիչերէս եւ կը վազէ օրօրոցիս քով։ Կը դառնայ սարսափով, եւ կ'արթնցնէ հայրըս, ըսելով որ շուտ հասնի օգնութեան։

Ծնողքս հաւար կը պոռայ։ Օգնութիւն կ'աղաղակէ։ Մեզմէ քիչ մը հեռու գտնուող դրացիները կը հասնին եւ խնամքով, ուշադրութեամբ, կը հանեն իմ կոկորդիս խրուած դաշոյն մը, որ մինչեւ հիմա կը պահենք մեր տունը։

Թէ ով էր այդ ոճրագործը, թէ ինչու գործած էր այդ սխրագործութիւնը, ոչ ոք չկրցաւ լուծել։

Բացի դրացիներէն՝ ոչ ոք գիտցաւ։ Օրէնքի աչքէ հեռու՝ ... չդիմեցինք, որովհետեւ՝ չարագործը կամ մանկասպանը՝ անշուշտ կամ սխալած էր եւ ուրիշ մը փոխարէն եկեր էր զիս սպաննելու, կամ վրիժառութեան մը հետեւանք էր։ Աճապարանքով կը փախչի եւ իր ունեցած հարստութիւնը՝ ճէմէրի մը մէջ դրած, կը մոռնայ իմ մարմինիս վրայ։ Միայն այդ հետքը կար։ Ծնողքս՝ թերեւս այդ հարստութեան տիրանալու ցանկութեամբ, եւ տեսնելով որ չեմ մեռած, կը հրաժարին դատարան դիմելու իրենց որոշումէն։

Միայն մէկ գիւղացի նկատած էր՝ որ սեւ ձիով մէկը եկած էր դէպի մեր խրճիթը, եւ գրեթէ անմիջապէս՝ ձիու նոյն վազքով, ետ վերադարձած էր եւ կորսուած մեր հորիզոնէն։

Իպնը Ճաֆար կը դողար։

Շէրիֆէ քակեց այն ատեն թաւիշէ այն վզնոցը որուն տակ սպիտակ վզնոց մը եւս կար, եւ ցոյց տուաւ Իպնը Ճաֆարին, այսօրուան ամուսինին, այդ ոճիրէն գոյացած սպին։

Իպնը Ճաֆար կը սարսռար, աւելի շատ կը դողար։

Տասնեւեօթը տարի առաջուան այդ պատկերը աչքին առջեւ եկաւ։ Կ'ուզէր պոռալ թէ ինք է այդ ոճրագործը, թէ բոլոր պատմութիւնը նոյնութեամբ ճիշդ է, բայց կը վախնար որ աղետալի հետեւանք մը կրնայ ունենալ այդ խոստովանութիւնը։ Եթէ յանկարծ Շէրիֆէն ըմբոստանայ այդ խոստովանութեան առջեւ, եթէ ուշաթափ ըլլայ, եթէ յանկարծամահ ըլլայ, եթէ՝ վերջապէս արհամարհանքի եւ ատելութեան կսկիծով իրեն դէմ դառնայ ...

Այս եւ այսպիսի մտածումներ կը դառնային իր գլխուն մէջ։ Իր միտքը եւ սիրտը փոթորիկի էին բռնուեր։ Ու դեռ պարագայ մը եւս։ Շէրիֆէ պատմեց թէ ոճրագործը հարստութիւն մը մոռցած է հոս՝ աճապարանքով փախչելու ատեն եւ, եթէ ինք՝ խոստովանէր, բայց դրամը հոն ձգուած ըլլալու նիւթագրութիւնը ժխտէր, եթէ ըսէր որ այդ դրամը միայն իբրեւ արեան գին ձգած էր հոն։ Պէտք էր պատմէր ամբողջ եղելութիւնը՝ իր իսկական չարժառիթներով փարատելու համար ամէն կասկած։

Իպնը Ճաֆար կորանցուցեր էր իր առնական ամբողջ ոյժը։ Հազիւ կրցաւ համբուրել Շէրիֆէն որու մարմնական թովչանքը չփոխեց իր այդ տրամադրութիւնը, եւ, որպէս թէ քունէն ընկճուած՝ խնդրեց որ քիչ մը քնանան։

Երկուքն ալ փոխադրուած էին յուզումի թանձրակուռ ոլորտներու մէջ։ Շէրիֆէ քնացաւ վերջապէս, իսկ Իպնը Ճաֆար՝ մնաց, աչքերը յառած գիմացի բլուրներուն։

Իրեն համար անկարելի էր այլեւս զսպուածութիւն մը պահել։ Չէր կրնար տոկալ որպէսզի Շէրիֆէի աչքին առջեւ պտտցնէր եւ ցցէր անոր ոճրագործին պատկերը։

Որոշեց, երկար տատանումէ վերջ, պատմել հնար եղած չափով մեղմացնելով։ Չէ՞ որ իր սիրած էակին տիրացած էր։

Խորհեցաւ նաեւ որ Ալլահին մատը կար Շէրիֆէի ողջ մնալուն մէջ։ Որ՝ իրենց ճակատներու վրայ գրուած էր իրենց ապագայ կեանքը եւ Շէյխ Ապտիւրրահմանի ճիշդ էր գուշակեր։

Իպնը Ճաֆար կը դիտէր որ՝ օրօրոցի իր այդ գոհը կը քնանայ մշիկ մշիկ։ Որ՝ անոր կուրծքը այդ պատմութեան խռովքով կը շնչէ, եւ ով գիտէ ինչ դառն երազներ կը թեւածեն՝ իր մրափուն աչքերուն առջեւ՝ անուրջներու գալարումներով։

Իր մատները տարաւ անոր սպիացած վէրքին։ Ձեռքը դրաւ անոր դանդուր եւ վարդաբոյր մազերուն, համբուրեց բոսորագեղ այտերը եւ փոթորկայոյզ ճակատը։

Շէրիֆէ արթնցաւ։

Իպնը Ճաֆար այնպէս կեղծեց որ ինք ալ նոր կ'արթննար, եւ դեռ թմբիրի տակ էր։ Կէս արթուն կէս մրափուն՝ իր սիրտը կը սարսռար ընելիք պատմութեան թելերով։

(9)

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

եօրներուն դէմ, 9—0, կրտսերները չահեցան Լավուլթի փատէններուն դէմ 1—0, այս երկու վերջինները բարեկամական :

Վարչութեան քաղոյական եւ նիւթական դեկուցումը՝ Հոկտեմբեր 13ին, առաւօտեան ժամը 9.30ին rue Bayardի դպրոցի սրահին մէջ:

Վարչութիւն

ՆԻՍ.— Խումբ մը Հ. Մ. Ը. Մ.ականներ, 20 տարի առաջ հիմը կը դնեն մասնաճիւղի մը, կը սկսին իբրեւ սիրող : Այսօր առաջին կարգի եւ Քօթ տ'Ազիւրի ախոյենական մրցումներուն կը մասնակցին :

Աղատագրումէն վերջ, նոր տարեշրջանի ախոյենական առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ Սէն Ռոքի դաշտին վրայ, Սեպտ. 29ին, ընդդէմ Մօնթէ Գրանալայի խումբին (փոմօսիոն տ'Օնէօր) ուժեղ խումբ մը, որուն յարձակումները միշտ խոժոռեցան մեր մարզիկներուն կողմէ: Թէեւ տեղական խումբը կը տիրապետէր խաղին եւ կընեղէր մեր բերդը, բայց մերինները յաղթական ելան մինչեւ առաջին կիսախաղը: Երկրորդ կիսախաղին մերինները քիչ մը աւել յոգնած եւ անհող էին: Իրենց մէկ թեթեւ սխալին համար, դատաւորը չափազանց խստութեան պատճառով «փէնալթի»ով մը տեղական խումբը կը նշանակէ 2 նշանակէտ : 2ի դէմ 3: Խաղին վերջաւորութեան վեց վայրկեան մնացած, հակառակորդ խումբը կ'ընէ իր 3րդ նշանակէտը եւ խաղը կը հաւասարի :

Շահան Սեւան

նը պատիւն է հանրապետութեան մը: Պիտի ըսեմ թէ առանց ահաբեկուելու պիտի շարունակեմ տընտեսական մաքրագործումի գործս: Ես պիտի խնդրեմ պաշտօնակիցներէս որ համերաշխ ըլլան պարենաւորման նախարարին հետ, սեւ շուկային դէմ մղուած պայքարին մէջ: Ես վստահ եմ որ բոլորն ալ համաձայն պիտի ըլլան »:

★ Ընկերվարական նախարարները տեսակցութիւն մը ունեցան Պ. Ֆէլիքս Կուէնի հետ, որ ըսաւ թէ նախարարական խորհուրդին մէջ պիտի պահանջէ բանալ զինուի գործին թղթածրարը: Խորհրդակցութիւնէն վերջ, միաձայնութեամբ որոշուեցաւ պահանջել որ ամբողջովին եւ անյապաղ լուսաբանուի այս խնդիրը :

★ Դատական իշխանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, երեւան հանելու համար քուն յանցաւորները: Միեւնոյն ատեն կը հետապնդուի ընդեղէններու խարդախութեան գործը: Ձերբակալուեցան երկու պաշտօնատարներ, որոնք խոստովանած էին թէ յանձնարարողչէք (քոմիսիոն) ստացած են, օրինաւոր շուկայէն շեղեցնելով 16 թոն ընդեղէն :

★ Կ'ըսուի թէ անգլ. զաղտնի ոստիկանութիւնն ալ քննութիւններ պիտի կատարէ, մաս մը գինի Անգլիա փախցուած ըլլալով :

Յունաստան զէնք կ'ուզէ Անգլիայէն...

Անգլիոյ արտաքին նախարարութեան մէկ բանբերը յայտարարեց թէ Յունաստան զէնք խնդրած է Մեծն Բրիտանիայէն, զինելու համար հելլէն քաղաքացիները որոնք «կը մարտնչին աւազակութեան դէմ»: Բանբերը ճշդեց թէ բրիտանական կառավարութիւնը նկատի առած է այս պահանջը, ինչպէս եւ Պ. Ցալտարիսի մէկ առաջարկը որ կը տրամադրէ սպառազինել խռովեալ շրջանները: Քննելով հանդերձ հելլենական առաջարկը, բրիտանական կառավարութիւնը հարցարան մը ուղղած է յունական կառավարութեան, ճշդելու համար թէ որու պիտի յանձնուէին պահանջուած զէնքերը :

Անգլիոյ պաշտօնական շրջանակներուն մէջ որ եւ է անպատեհութիւն չեն տեսներ սպառազինելու Յունաստանի ոստիկան - զօրքին մէկ մասը, բայց կը վախնան որ միապետականներուն յատկացուած զէնքերը այնպիսի նպատակներու գործածուին որ ծանր հետեւանքներ ունենան :

★ Լոնտոնի քաղաքական շրջանակներուն մէջ կը վախնան որ ձմեռը համայնավարական իշխանութիւն հաստատուի արեւմտեան եւ կեդրոնական Մակեդոնիոյ մէջ եւ ի վերջոյ Անգլիա հարկադրուի միջամտել: Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կացութիւնը այնքան ծանրացած է Մակեդոնիոյ եւ Թեսալիոյ մէջ որ, Յունաստանի ոստիկան զօրքը եւ զինեալ ուժերը այլեւս չեն կրնար վերահաստատել բարեկարգութիւնը: Անհաւանական չէ որ ապստամբները յաջողին Մակեդոնիան անջատել կեդրոնական Յունաստանէն, գոնէ ձմրան ամիսներուն: Պահեստի զինուորներու զօրաշարժն ալ կ'ապացուցանէ կացութեան ծանրութիւնը :

Երեքշաբթի օր օդանաւով Աթէնք հասաւ Միջին Արեւելքի բրիտանական բանակին հրամանատարը, խորհրդակցելու համար անգլիացի սպաներու հետ: Այս առթիւ թերթերը կը գրեն թէ անգլ. զինուորական պատուիրակութիւնը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի, վերակազմելու համար Յունաստանի բանակը եւ ոստիկանութիւնը :

★ Հեռագրի մը համաձայն, զինեալ հրոսախումբերու գործունէութիւնը աւելի ծաւալած է

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի եւ Սանուհիներու, այս շաբաթ իրիկուան ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes: Կը նախագահէ Ընկեր ՔԻՐԷՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

CAMARADES CARTIER, (ԵՐԵՍՓ. ԹԵԿՆԱԾՈՒ), VACHET (maire de Bourg les Valence) ԵՒ ՏԻԿԻՆ Odette MIKAÉLIAN

Պիտի երգէ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, պիտի նուագէ Պ. ԱՂԱՍԻ : Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Կրընոպլի խումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ՍԻՍԼԵԱՆԻ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին : ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է :

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետոյ :

արեւմտեան Մակեդոնիոյ մէջ ուր կռիւներ տեղի կ'ունենան ապստամբներուն եւ կառավարական զօրքին միջեւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ բանակցութիւններն սկսած են Թուրքիոյ եւ Խ. Միութեան միջեւ, եթէ հաւատանք Լոնտոնէն հաղորդուած հեռագրի մը: Կ'ըսուի թէ ամերիկեան կառավարութիւնը յուշագիր մը յանձնած է Թուրքիոյ, պարզելով իր տեսակէտները: Անգլիա եւս յուշագիր մը յանձնած էր երեք օր առաջ:

ՆԻՒՐԸՆՊԵՐԿԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ պիտի կախուին Հոկտեմբեր 16ին: Միայն Պերլինի միջդաշնակցային Վերստուգիչ Խորհուրդը կրնայ փոխել այս որոշումը: Այսօր վաղը պիտի ճշդուին մահավճիռներու գործադրութեան մանրամասնութիւնները: Չորս դաշնակից հրամանատարները ներկայ պիտի չըլլան:— Միջդաշնակցային խորհուրդը երէկ սկսաւ քննել դատապարտեալներուն աղերսագիրները:— Հիթլէր մանչ մը ունեցած է Տիկին Կէօպէլսէն, համաձայն նախկին պաշտօնատար Մայսնէրի կնոջ պատմութեան :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ խորհրդային նոր դեսպանը, Նիքոլի Նովիքով, գիր մը ուղղեց Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան, գանգատելով թէ մաքսային պաշտօնեաները վար դրին զինքը ամբողջ մէկ ժամ, իր գոյքերուն հետ: Ամերիկացիները կը մերժեն այս մեղադրանքը :

ՏԱՍԸ ՏԱՐԻ թիապարտութեան դատապարտուեցաւ Ժաք Գուասէլ, 22 տարեկան, իբրեւ գործակից: Հայրը, Անսէլմ Գուասէլ, որ «Reveil du Peuple» թերթը կը հրատարակէր գրաւման շրջանին, մահուան դատապարտուած էր Յունիս 27ին, մայրը՝ 20 տարուան բանտարկութեան, երեց որդին՝ չորս տարուան :

ՆԻՍԻ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ Բժ. Մէսան, շրջանային քարտուղար Տորիոյի կուսակցութեան, որ մահուան դատապարտուած բայց ներուած էր: Վերջերս Նիմի բանտը փոխադրուած ատեն վիրաւորուած եւ հիւանդանոց տարուած էր: Երեքշաբթի առտու խումբ մը անծանօթներ Փաթէօր հիւանդանոցը մտնելով տեղն ու տեղը զարկին :

ՆԱԽԿԻՆ ՆԱԽԱԳԱՀ Լըպրէօնի եղբայրը պարտէզին մէջ աշխատած ատեն սանդուղէն վար իյնալով, ազդրոսկրը կոտրեցաւ: Հիւանդանոց փոխադրուած է :

ԿՈՒԶՈՒԻՆ տան մէջ աշխատելու համար, ձեռքով հիւսողներ: Կը պահանջուի խնամուած աշխատանք: Դիմել Société de Warens, 32 rue Caumartin, Փարիզ :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին Mutualitéի սրահին մէջ, 26 rue St. Victor, métro Maubert Mutualité: Կարեւոր օրակարգ :

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարդանեան կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը, 11 Հոկտ. Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը: Կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ :

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս հինգշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մալաքեան եւ փեսակը եւ Օր. Գայեանէ Քիրազեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Օր. ԱՆՆԻՑԱ ՔԻՐԱԶԵԱՆԻ համար, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, (Մարսէյլ):

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Օդափոխութեան կայանէն վերադարձող մանուկներու կողմէ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի վեց քոյր մասնաճիւղերու, այս շաբաթ իրիկուն, 88 rue d'Aubagne, Salle Mazenaudի մէջ :

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 11 Octobre 1946 Ուրբաթ 11 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4824 Նոր շրջան թիւ 463 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ԹՈՒՐՔԻԱՆ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ

ԽՄԲ.— Samedi - Soir շաբաթաթերթին մասնաւոր թղթակիցը կը գրէ (12 Հոկտ.).—

Անհրաժեշտ չէ 48 ժամէն աւելի մնալ Անգարայի մէջ, ըմբռնելու համար ներկայ Թուրքիոյ ողբերգութիւնը։ Տանցիկի դէպքէն եօթը տարի վերջ, Թուրքերը կը գտնուին այն կացութեան մէջ ուր էին Ֆրանսացիները 1939ին։ Հայեացքը ուղղած դէպի արեւելեան սահմանագլուխները՝ Պոլսէն Իզմիր, Իզմիրէն Անգարա, միջին Թուրքին առաջին գործը կ՚ըլլայ՝ առտուն արթնցած ատեն, ձայնասփիւռին կոճակը դարձնել եւ կամ իր թերթը կարդալ։

Սակայն ոչ ձայնասփիւռը եւ ոչ օրուան թերթերը կազդուրիչ լուրեր կը հաղորդեն, որովհետեւ Թուրք լրագրողները աշխարհի իրենց պաշտօնակիցներուն մրցանիշը կը կոտրեն, շնդալից խորագիրներով։ Եւ իրենց բոլոր վերնագիրները նոյն նշանախօսքն ունին.— «Թուրքիան դէն ի ձեռին պիտի պաշտպանէ իր անկախութիւնը»։ Եթէ այս նշանախօսքը պաղ քրտինքներ կը հոսեցնէ ընթերցողներու կռնակէն, նոյնքան չի բարձրացներ իրենց հայրենասիրութիւնը։ Միջին Թուրքը այնքան ալ տրամադիր չէ Տարտանէլի համար մեռնելու։

Աշխարհը երբ պատերազմի մէջ էր, Թուրք ժողովուրդը խաղաղութեան բարիքները կը վայելէր, ու կը զարմանայ որ Ամերիկացիներն ու Անգլիացիները տակաւին վերջնապէս չեն ապահոված իր սահմանները, ինչպէս կ՚ընէին պատերազմի ընթացքին, ամենաթեթեւ վտանգի պահուն։ Խնդիրը այն է որ կռիւը վերջացած է այսօր եւ մարդիկ այլեւս պէտք չունին Թուրքիոյ։ Այս է որ սրտնեղութիւն կը պատճառէ Թուրքերուն։

Մինչ այս մինչ այն, քանի որ մթնոլորտը փոթորկալի է, Թուրք կառավարութիւնը կը ջանայ օգտուիլ առիթէն, փորձելու համար նախաձեռնութիւն մը չէ յաջողած մինչեւ հիմա,— արհեստագիտական կրթութիւն մը տալ իր զինուորներուն։

Որովհետեւ, Թուրքերը թէեւ տոկուն են ու քաջ՝ իբրեւ զինուոր, բայց խառնուածքով ըմբոստ՝ արդիական պատերազմի գիտելիքներուն հանդէպ։

Քանի մը շաբաթ առաջ տասնըհինգ հատ չափ հրասայլեր ստացած ըլլալով Ամերիկայէն, զինուորական իշխանութիւնները փորձեցին գործածել զանոնք, բայց բոլոր փորձուած կառավարները անկարող հանդիսացած ըլլալով, վարիչ սպան որոշեց քաղաքացիներ կանչել։ Աչքէ անցընելով կառք վարելու արտօնագիր ունեցող Թուրքերու ցանկը, գիշեր ատեն անկողիններէն հանեց եւ ոստիկանական հսկողութեան տակ փոխադրեց Անգարայի մեծ հրապարակներէն մէկուն վրայ։ Հակառակ այս տրակինեան միջոցներուն, մայրաքաղաքի շարժավարներէն (շօֆէօր) ոչ մէկը յաջողեցաւ բանեցնել հրասայլ մը։ Ճարահատ, Թրքական բանակը այժմ կառատուն նետած է այս հրասայլերը, սպասելով որ նոր դպրոց մը հիմնուի հրասայլերու գործածութեան համար։

Ռուսական վտանգը կանխելու համար, Անգարայի մէջ Թուրք զինուորներու կարողութեններէն աւելի ապաւինած են Ուաշինկթընի օժանդակութեան։ Եւ քանի կը յարուին յարաբերութիւնները, Ամերիկացիները այնքան ժողովրդականութիւն կը վայելեն։ Ամերիկացի սպաները քայլ չեն կրնար առնել առանց բացայայտ համակրանքի եւ յարգանքի արժանանալու։

Վերջերս Իզմիրի Թուրք ճաշարանատէրերն ու ներկարարները որոշեցին գիները զեղչել ամէն մէկ համազգեստաւոր Ամերիկացիի համար։ «Այս տեսակ բան մը Պոլսոյ Սուլթանն անգամ պիտի չկրնար մտածել», կ՚ըսէ Թուրք ժողովուրդը։

Բայց Թրքական իշխանութիւնները Իզմիրի ներկարարներուն պէս չեն դատեր։

Ծովակալ Հիուիթի Անգարա այցելած միջոցին, քաղաքը տօնական կերպարանք առաւ, ամբողջ երեք օր։ Ու մինչ ժողովուրդը 72 ժամ ուրախութեան ու խրախճանքի մէջ կ՚անցընէր, Իսմէթ Ինէօնիւ մէկ կողմ հրաւիրելով ծովակալը, կը յայտարարէր.

— Աղէտի մը ափը կը գտնուինք եւ եթէ ընկղմինք, ի վերջոյ դուք պիտի վճարէք ծախսացոյցը։

Կը թուի թէ այս խորհրդածութիւնը տպաւորութիւն գործած է, որովհետեւ այդ օրուընէ ի վեր, միշտ առնուազն մէկ ամերիկեան զրահաւոր խարսխած է Վոսփորի առջեւ։

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԲՈԼՈՐՆ ԱԼ ՄԻԵՒՆՈՅՆ ԵՆ

Այլանդակ ծաղրանկար մը աչքիս զարկաւ ֆրանսական թերթի մը մէջ։ Մէկը որ պաշտամունքի առարկայ էր դեռ հազիւ տարի մը առաջ, քառասուն միլիոն ժողովուրդին կուռքն էր տարիներ շարունակ, այս օր ոչ միայն քշուած է հրապարակէն, այլեւ ծաղրանքի առարկայ է դարձեր այդ նոյն ժողովուրդին գոնէ մէկ մասին կողմէ։ Անշուշտ այս բոլորը մեզ որոշ չափով մը միայն կը հետաքրքրեն։ Քաղաքականութիւնը բան մըն է որուն մէջ պէտք չէ ամէն մարդ քիթը խօթէ, ուրեմն ես ալ ոչ մէկ յաւակնութիւն ունիմ ուրիշին երկրին մէջ, իրեն յատուկ քաղաքականութեան խառնուելու։ Իմ ցաւս ուրիշ տեղ է։

Մենք ալ զերծ չենք այս հիւանդութենէն, մանաւանդ իբր քաղաքակիրթ ժողովուրդ պէտք չէ անշուշտ ետ մնանք որ եւ է բանէ, միայն պզտիկ տարբերութիւն մը կայ։ Այս կարգի դէպքեր կապ ունին զուտ քաղաքական դէմքերու հետ ուրիշ ժողովուրդներու մէջ, օրուան համեմատ։ Այս օրուան իմ կացութիւնս պէտք ունի քեզի, ուրեմն գլխու վրայ ես, վաղը երբ դէպքերը ուրիշ ձեւ առնեն «բարով եկար» նոր մէկը պէտք է։ Իսկ մե՞նք։ Մենք ուրի՛շ բան ենք վերջապէս ...

Կը մոռնանք գրագէտը, բանաստեղծը, բանաւէրը, արուեստագէտը եւ կ՚առնենք անոր կատարած գործերէն եւ արժէքէն մի միայն քաղաքական մասը, եւ տուր որ կուտաս, ցեխ է որ, կ՚արձակենք, ա՛լ հայրենադաւ, ա՛լ դաւաճան։ Պակասը դուք լրացուցէք։

Ձեր ալ միտքը անշուշտ այս բոլորին շուրջ թափառեցաւ երբ կարդացիք Ահարոնեանի առողջական վիճակին ծանրանալը։

Շատեր կան մոռնալ ուզող այս մեծ մարդը, որ մեր վերջին յիսուն տարուան պատմութեան ամէնէն կառկառուն դէմքն է եւ որ կը խտացնէ իր մէջ մեր թէ՛ յեղափոխական, թէ՛ ազատագրական եւ թէ գրական ճիգերուն ամբողջ համադրութիւնը։

Րաֆֆի եթէ նախ քան մեր յեղափոխական պատմութիւնը եղաւ ռահվիրան անոր գաղափարաբանութեան, Ահարոնեան անոր յաջորդեց եւ եղաւ հերոս մը այդ յեղափոխութեան, Րաֆֆիի շունչով թրծուն։

ՍՕՍԻ

Իտալական դաշնագիրը եւ Մոլոթովի մեղադրանքները

Հաշտութեան խորհրդաժողովին Եչ. օրուան նիստին մէջ, երբ վերջին անգամ կը քննուէր իտալական դաշնագիրը, Պ. Մոլոթով խստօրէն քննադատեց Թրիէսթէի մասին ընդունուած կարգուսարքը, ժողովրդապետութեան սկզբունքներուն հակառակ համարելով զայն։ Դիտել տուաւ թէ ընդունուած բանաձեւով (ֆրանսական) Ազատ շրջանին կառավարիչը կը դառնայ ամենակարող, Ազգ. ժողովը կը զրկուի իրական իշխանութենէ, մէկ խօսքով՝ կը հաստատուի կէս-գաղթային վարչաձեւ մը։ «Այս բանաձեւէն կը հետեւի թէ Թրիէսթէն միջազգային ազատ շրջան մը չէ, այլ կէս թշնամի երկիր մը ընդ հսկողութեամբ անգլեւամերիկեան ուժերու»։ Յետոյ պահանջեց որ ճշդուի թէ օտար ուժերը ե՞րբ պիտի քաշուին Թրիէսթէի ազատ շրջանէն։ Այս առթիւ յիշեց նաեւ արեւմտեան եւ սլաւ ազգերու միջեւ ծագած պառակտումները, «որոնք թէեւ արհեստական են, բայց այլանդակութեանց կ՚առաջնորդեն»։

Կէս օրէն վերջը կարդացուեցան իտալական դաշնագրին յօդուածները, նախագահութեամբ Պ. Մոլոթովի, եւ քուէարկուեցան։ Վերջնապէս ընդունուեցաւ նաեւ Թրիէսթէի սահմանադրութիւնը։ Մերժուեցաւ խորհրդային պատուիրակութեան մէկ բանաձեւը որ կ՚առաջարկէր օտար զինուորները քաշել, դաշնագրին գործադրութենէն 30 օր վերջը։

Այսպէս վերջացաւ իտալական դաշնագրին ընդհանուր քննութիւնը։ Վերջնական վաւերացումը պիտի կատարէ Չորսերու Խորհուրդը։

ԼՈՆՏՈՆԻ ՊԱՆԴՈԿՆԵՐՈՒՆ պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին։ Շարժումը կը ծաւալի, սպառնալով ճաշարաններուն։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՕԼ ԿԸ ԹԵԼԱԴՐԷ «ՈՉ» ՊԱՏԱՍԽԱՆԵԼ

«ԱՆԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ԴԻԿՏԱՏՈՒՐԱ»

Զօր. տը Կօլ յայտարարութիւն մը ուղղելով մամուլին, անգամ մը եւս կը յիշեցնէ իր ժխտական դիրքը նոր Սահմանադրութեան նախագծին հանդէպ։ Ահաւասիկ իր յայտարարութեան հիմնական մասերը։

— « Ես «ոչ» կը պատասխանեմ, եւ ջերմապէս կը մաղթեմ, ի շահ Ֆրանսայի որ Ֆրանսուհիները եւ Ֆրանսացիները ոչ պատասխանեն կիրակի օր։ Բայց եւ այնպէս, եթէ նախագիծը վաւերացուի մեծամասնութեան կողմէ, ներկայ դրութիւնը պիտի երկարաձգուի խաբեպատիր բեմադրութեամբ։ Կուսակցութիւնները պիտի տիրանան պետական բոլոր իշխանութեանց, իրենց ուզածին պէս եւ առանց հակակշռի։ Հետեւանքը պիտի ըլլայ նախ անկարողութիւն, յետոյ անիշխանութիւն, եւ վերջապէս դիկտատուրա, երեքն ալ մահացու վտանգներ մեր ներկայ կացութեան մէջ։ Եթէ, ընդհակառակն, նախագիծը մերժուի, նոր Ազգ. ժողովը պէտք է ուրիշ մը առաջարկէ անյապաղ, ապահովելով իշխանութեանց անջատումը եւ հաւասարակշռութիւնը, երկուքն ալ հիմնական կանոններ ամէն իրական ժողովրդապետութեան համար։ Այս անջատումը եւ հաւասարակշռութիւնը բացարձակապէս կապ չունին «անձնական» կամ «նախագահական» իշխանութեան հետ։ Միեւնոյն ատեն, երկիրը կրնայ վճռել որ Նոյեմբերին ընտրուելիք Ազգ. ժողովը պաշտօնավարէ չորս - հինգ տարի, Սահմանադրութեան շրջանակին մէջ։ Այս կերպով պիտի կրնանք վերջապէս դուրս ելլել ներկայ վիճակէն ոչ թէ երեւութապէս, այլ իրապէս։ Եւ այն ատեն պիտի կրնանք բոլորս միասին աշխատիլ վերահաստատելու հանրապետութեան զօրութիւնը եւ հեղինակութիւնը, առանց որոնց երկրին ճիգերը պիտի կորսուին խառնակութեան մէջ, ինչպէս ջուրը աւազին մէջ։ Անոնց որ պիտի փորձուին, թերահաւատութեամբ կամ համակերպութեամբ ընդունիլ յոռի օրէնքներ այն պատրուակով թէ կարելի է զանոնք վերաքննել աւելի վերջը, կ՚ըսեմ թէ ապագան ոչ ոքի կը պատկանի, մանաւանդ ներկայ օրերուն։ Ամէն պարագայի մէջ, ապագան թերահաւատներուն եւ համակերպողներուն չի պատկանիր »։

★ Կառավարական երեք հոսանքներուն ներկայացուցիչները կը շարունակեն ճառեր խօսիլ եւ բանաձեւեր քուէարկել, ի նպաստ նոր Սահմանադրութեան, որուն վաւերացումը ապահով կը համարուի այս անգամ։

Գինիի խնդիրը եւ ուրիշ վէճեր

Նախարարական խորհուրդը յուզումնալից նիստ մը գումարեց չորեքշաբթի օր, գինիի ծանօթ պայթակղութեան առթիւ։ Թերթերը կը գրեն թէ ժողովը չորս ժամ տեւեց, քանի մը անգամ ընդհատուելով։ Բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան մասնաւորապէս փոխ-վարչապետ Ֆէլիքս Կուէնի եւ պարենաւորման նախարար Պ. Իվ Ֆարժի միջեւ։ Կ՚ըսուի թէ Պ. Կուէն նամակ մը ստացած է, որուն համաձայն Պ. Ֆարժ մեղսակցութեամբ կ՚ամբաստանէ զինքը։ Յայտնի չէ թէ ի՛նչ պատասխանած է պարենաւորման նախարարը։ Երկուքն ալ ջղագրգռուած էին, երբ դուրս ելան ժողովէն, պաշարուելով թղթակիցներու կողմէ։

Ահա թէ ինչ կը գրեն թերթերը, վիճաբանութեանց մասին.— Պարենաւորման նախարարը բացատրեց թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ ստիպուեցաւ դատական նախարարին յանձնել թղթածրար մը երեւան հանուած խարդախութեանց եւ անկանոնութեանց մասին։ Պատասխանելով Պ. Կուէնի հարցումին, ըսաւ թէ ինք երբեք կասկածի տակ դրած չէ իր պաշտօնակցին պատուաւորութիւնը։ « Ինչ որ ցաւ պատճառեց ինծի, ձեր տուած տեսակցութիւնն է առտուան թերթի մը»։

Վիճաբանութիւններէն վերջ, զգուշաւոր զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կ՚ըսէ.— «Դատական իշխանութեան յանձնուած թղթածրարի ներկայ վիճակին մէջ, չկան թուղթեր կամ վաւերագիրներ որոնց հիման վրայ կարելի ըլլար այս հետապնդումները օգտագործել քաղաքական նպատակներու համար, ոչ կուսակցութեանց, ոչ ալ անձերու մասին։ Կառավարութիւնը միաձայնութեամբ կ՚ուզէ որ անողորմաբար շարունակուի պայքարը բոլոր տեսակի ապականութեանց եւ սեւ շուկայի դէմ, մասնաւորապէս ներկայ գործին մէջ, առանց կուսակցական կամ անձնական նկատումներու »։

★ Թերթ մը կը գրէ թէ գինեվաճառութեան խարդախութիւնները կը շարունակուին 1940էն ի վեր, եւ թէ 70 միլիառ ֆրանքի գործառնութիւններ կատարուած են։

★ Ընկերվարական կուսակցութիւնը բանաձեւ մը քուէարկեց, որով կը պահանջէ երեւան հանել բոլոր զեղծումները եւ անխնայ պատժել յանցաւորները։

★ Ձերբակալուեցաւ «Պոն Մառշէ»ի տնօրէնը, Էմիլ -Ալպէր Տիւմէն, 59 տարեկան, որ ամբաստանուած է թէ հիւսուածեղէնի (թէքսթիլ) 8.900-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԸ (Ինստիտուտ)

ԽՄԲ. — *Սովէտ. Հայաստան ամսագրէն, մեր հայերէնով,—*

Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի «Մանուկ Աբեղեան» Գրականութեան Կաճառը շուտով կը բոլորէ իր գոյութեան տասը տարին։

Կաճառը ունի չորս բաժանմունք՝ ա) հին եւ միջնադարեան գրականութեան, բ) նոր եւ սովետական գրականութեան, գ) ժողովրդական բանահիւսութեան եւ դ) գրական թանգարան։

Կաճառին առջեւ դրուած են շատ պատասխանատու խնդիրներ, որոնց մէկն է հայ գրականութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան խնդիրը։

Լ. Մանուէլեանի, Վ. Փափազեանի եւ Ա. Զամինեանի, ինչպէս նաեւ անոնց նախորդներու՝ Գ. Զարբհանէլեանի, Ս. Պալասանեանի եւ Հ. Թորգոմեանի գիրքերը հայ գրականութեան պատմութեան մասին — չնայած ատոնց որոշ մասին գրականագիտական եւ բանասիրական մեծ արժէքին—չէին կրնար լրիւ բաւարարել սովետական ընթերցողը եւ դպրոցը։

Այդ իսկ պատճառով Կաճառին առաջին գործը եղաւ պատրաստել հայ գրականութեան պատմութեան դասագիրք միջնակարգ դպրոցներու համար։ Դասագիրքը հրատարակուեցաւ երեք գիրքով 1940—41ին, 40—45 մամուլ ծաւալով։ Այդ դասագիրքը ելակէտ դարձաւ յետագայ նոր պրպըտումներու համար։

Այս դասագիրքը հրատարակելէ վերջ, Կաճառը ձեռնարկեց պատրաստելու հայ գրականութեան պատմութիւնը վեց հատորով, իւրաքանչիւր հատորը 35—40 մամուլ ծաւալով — ընդարձակ աշխատութիւն մը որ ընդգրկէր ամբողջ հայ մեծահարուստ գրականութիւնը՝ ժողովրդական հնագոյն բանահիւսութենէն սկսած մինչեւ մեր օրերը։

1944ին լոյս տեսաւ յիշեալ վեցհատորեակի առաջին ստուար հատորը՝ Մանուկ Աբեղեանի հայ հին գրականութեան պատմութեան առաջին գիրքը, մօտ 50 մամուլ ծաւալով։

Մանուկ Աբեղեանի այս հատորը կ'ընդգրկէ հայ հին առասպելներ, աւանդական ու ժողովրդական վէպեր, առաջին հազարամեակի հայ բանաստեղծութիւնը, Շարականները, Գրիգոր Նարեկացիի ստեղծագործութիւնը, դասական մեր պատմագիրները, Մովսէս Խորենացի, Եղիշէ եւ Ղազար Փարպեցի, ինչպէս նաեւ պատմագիրներ Կորիւն վարդապետ, Ագաթանգեղոս, Փաւստոս Բիւզանդ եւ ուրիշներ։ Այստեղ հմտօրէն կը քննարկուին վկայաբանութիւնները, թարգմանական գրականութիւնը, դաւանաբանական պայքարի գրականութիւնը, Եզնիկ Կողբացիի եւ Անանիա Շիրակացիի գիտական-փիլիսոփայական հայեացքները։

Ինչպէս կը տեսնէք Մանուկ Աբեղեանը Հայոց հին գրականութեան պատմութիւնը կ'ընդգրկէ մշակոյթի լայն հողի վրայ։ Թէ այս, թէ քաղաքական ճնշման ու օտարերկրեայ բռնապետութիւններու դէմ հայ ժողովուրդի մղած դարաւոր անդուլ պայքարի սկզբունքով մեր հին գրականութեան անցած ուղին լուսաբանելու տեսակէտէն՝ Մանուկ Աբեղեանի այս աշխատութիւնը աննախընթաց գործ մըն է հայ բանասիրութեան պատմութեան մէջ։

Մ. Աբեղեանի «Հայոց Հին Գրականութեան Պատմութիւն» ընդարձակածաւալ գործի երկրորդ գիրքը կ'ընդգրկէ գերազանցօրէն հայկական վերածնութիւնը, որու մեկնաբանումը Աբեղեանի ամէնէն մեծ ծառայութիւններէն մէկն է հայկական բանասիրութեան։ Աբեղեան քայլ առ քայլ կը հետեւի եւ կը նշէ թէ ինչպէս կեանքի աշխարհականացման զուգընթաց կ'աշխարհականանայ գրականութիւնը։ Միջնադարեան բանաստեղծութիւնը, առարկայրութիւնը, պատմագրութիւնը, ինչպէս նաեւ շարք մը յարակից երեւոյթներ մշակոյթի եւ քաղաքականութեան բնագաւառէն կը գտնեն այս հատորին մէջ իրենց սպառիչ նկարագրութիւնն ու մեկնաբանութիւնը։ Գրականութեան պատմութիւնը կը հասցնէ մինչեւ 19րդ դարու առաջին երեք տասնամեակները։ Հատորը կը տպագրուի եւ լոյս կը տեսնէ այս տարուան կէսերուն։

Վեցհատորեակի հին գրականութեան վերաբերող բաժինը աւարտելով, Կաճառը այժմ իր ուշադրութիւնը կը սեւեռէ նոր եւ սովետական բաժիններու վրայ, առաջին հերթին պատրաստելով հայ գրականութեան պատմութեան 3րդ եւ 6րդ հատորները։ 3րդ հատորը կ'ընդգրկէ Աբովեանի եւ Նալբանդեանի շրջանը, հատորին վրայ կ'աշխատի այս յօդուածին հեղինակը։ 6րդ հատորը սովետական գրականութեան վերաբերող հատորն է, որու վրայ կ'աշխատին Կաճառին կարգ մը երիտասարդ, բայց կարող աշխատակիցներ՝ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուներ Աս. Ասատրեանը, Է. Թոփչեանը, Ա. Մակարեանը, Ռ. Վարդազարեանը, ինչպէս նաեւ Վ. Թէրզիբաշեանը եւ ուրիշներ։ Այս հատորին մէջ առանձին ուշադրութիւն պիտի դրուի հայ սովետական գրականութեան նուաճումները հայրենական պատերազմի օրերուն։

Գրականութեան պատմութեան հատորներուն զուգահեռ՝ Կաճառը կը զբաղի նաեւ հայ լրագրութեան, ինչպէս նաեւ հայ քննադատութեան պատմութեամբ։ Առաջինի վրայ կ'աշխատի Ա. Կարինեանը, երկրորդի վրայ փրոֆ. Հ. Գիւլիքեօխվէեանը։ Լրագրութեան պատմութիւնը կ'ընդգրկէ առայժմ 19րդ դարու 50—80ական թուականները, քննադատութեան պատմութիւնը կը հասնի մինչեւ 19րդ դարու 20ական թուականները։

1948ին կը լրանայ Հայաստանի մէջ եղած հին թատրոնի 2000ամեակը։ Այս նշանաւոր տարեթուի կապակցութեամբ Կաճառը ձեռնարկած է պատրաստելու հայ թատրոնի պատմութիւնը եօթը պրակով, հնագոյն դարերէն մինչեւ մեր օրերը։ Թատրոնի պատմութիւնը պիտի ընդգրկէ ոչ միայն Կովկասի, Պոլսոյ եւ սովետական շրջանի, այլեւ Եւրոպայի, Ամերիկայի, Իրանի եւ Հնդկաստանի հայ թատրոնները։ Այս պրակներուն վրայ կ'աշխատին փրոֆէսէօրներ Գ. Լեւոնեանը, Լ. Քալանթարը եւ Ա. Արշարունին, գիտութեան թեկնածուներ՝ Գ. Գոյեանը, Գ. Տիգրանեանը եւ Վ. Թերզիբաշեանը, թատերագէտ Ս. Մելիքսէթեանը։ Պրակներու խմբագրական կազմի մէջ կը մտնեն ակադեմիկոս Հ. Օրբելին, Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի թղթակից-անդամ Ա. Ջիվէլէգեանը եւ ուրիշներ։

(Մնացեալը յաջորդով) ԽՈՐԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հայկական հնօրեայ գիւղախումբ մը

Ա.

Տասնեւեօթը տարի առաջ ձգեցի հայկական այս հնօրեայ շրջանը, Հայաստանի այս փոքրիկ անկիւնը, ու հիմա, տարիներ վերջ, կրկին կը վերադառնամ իրեն, կ'երթամ բնութեան գիրկը յոգնած ջիղերս հանգստացնելու եւ աշխատելու համար։

Կը փախչիմ քաղաքներու ժխորէն, կ'երթամ բնութեան գիրկը եւ բնութեան մարդոց քով։ Կ'երթամ լեռներու բարձրութեան։

Լաթաքիայէն դէպի հիւսիս խճուղին 35 քիլմ. կ'անցնի դաշտերէն եւ յանկարծ կը սկսի բարձրանալ ու մագլցիլ մայրիի անտառներուն մէջէն։ Ինքնաշարժի վարիչը հին պատմութիւն մը կը պատմէ, մինչ իմ ուշադրութիւնս անտառներուն հետ է. կը նայիմ հետզհետէ փախչող անտառներուն։

Արդէն Գասթալ-Մաաֆի բարձունքին վրայ ենք, կը շնչեմ լեռնային զով ու առողջարար օդը, թոքերս կը լեցուին, հանդարտութիւն մը կ'իջնէ հոգիիս։ Ինքնաշարժը կը բարձրանայ զգուշութեամբ, վարիչը կորսնցուցած է հին պատմութեան թելը ու հիմա ուշադրութեամբ փարած է ղեկին. պզտիկ սայթաքում մը՝ բոլորս ալ կ'երթանք... «ի վերին Երուսաղէմ»։

Կը հասնինք ճամբու ամէնէն գեղեցիկ բարձունքին, անտառին մէջէն կը դիտենք ծովը՝ վերջալոյսի այլազան գոյներուն տակ։ Կ'իջնենք ինքնաշարժէն, վայելելու համար անտառի, լերան ու ծովու տեսարանը։

Կը յիշեմ։ 17 տարի առաջ, Լաթաքիա իջնելու ատեն, այս տեղերէն ձիով անցանք. գիտութիւնը դեռ հասած չէր այս բարձունքին։ Այն ատեն անտառը աւելի տպաւորիչ էր, կախարդական բան մը կար հոն. վայրի բնութեան ահաւոր գեղեցկութիւնը կը քաշէր քեզ։ Հիմա մարդկային ձեռքը իր աւերը գործած է արդէն. տեղ-տեղ բացատաններ կան, ճղակոտոր տապալած ծառեր, հոս ու հոն գործիքներ, այրուած տախտակներ։

— Գրաւեցէք ձեր տեղերը,— կը հրամայէ մեր վարիչը, մութէն առաջ պէտք է հասնիլ։

Բարձունք մը եւս, արդէն կ'իջնենք Տիւզ-Աղաճի բացատանը։ Գեղջուկ տղաք ճամբաներու եզերքը կեցած կը նային մեզի։ Հայ տղաներ են, խելացի, արտայայտիչ աչքերով, արեւահար դէմքով։ Տիւզ-Աղաճը Լաթաքիոյ խճուղիին վրայ առաջին հայ գիւղն է։

Կը նայիմ այս կայտառ, զուարթ տղոց. անոնց վարակիչ ծիծաղը կ'ուրախացնէ զիս, կը խնդամ ես ալ ու կը հետեւիմ անոնց շարժումներուն։ Յանկարծ ինքնաշարժը կանգ կ'առնէ գեղեցիկ, արդիական շէնքի մը առջեւ։ Մաքսատունն է եւ մենք ալ Թուրքեւսուրիական սահմանին վրայ ենք։ Տասը քայլ անդին կը ծածանի թրքական դրօշակը, մարմինս կը փշաքաղի եւ չեմ գիտեր ինչու, կը յիշեմ իմ ապերջանիկ մանկութիւնս՝ աքսորի ճամբաներուն վրայ։

Բարեբախտաբար երկար չեն սպասցներ մեզ. սովորական ձեւակերպութենէ վերջ, կը հրամայեն որ անցնինք։ Մեր վարիչը զուռնայեղ յիշոց մը կը նետէ անդին ու կը սկսի երգել հայրենական հին երգ մը։

Արդէն Քէսապի սահմաններուն վրայ ենք։ Ինքնաշարժը կրկին կը սկսի բարձրանալ։ Իրիկուն է, պարտէզներէն վերադարձող կիներ կը միանան մեզի։ Ինքնաշարժը հազիւ կը շարժի, յոգնաբեկ ճամբորդի մը նման, հազիւ կը բարձրանայ։

— Այս երեւցող երկյարկանի շէնքը «Ուսումնասիրաց» վարժարանն է։

Կը նայիմ, գիւղին եզերքը, բլուրի մը վրայ բարձրացած է հոյակապ շէնք մը։ Հպարտութիւն մը կը զգամ ու կը մտածեմ հայ աշխատասէր ժողովուրդի շինարար ոգիին մասին, կը խորհիմ, թէ ինչեր կրնայ ընել այս ժողովուրդը, եթէ քիչ մը լայն հնարաւորութիւն տրուէր իրեն։

— Դիմացինը Լատիններու վանքն է, քովինը նոյնպէս դպրոց է։

Արդէն մտած ենք Քէսապի Խոֆը, որ ըստ երեւոյթ դարձած է հասարակաց զբօսավայրը։ Տարիներով հոս տեղի ունեցած են գիւղին հարսնիքները, երիտասարդները, թմբուկին ու զուռնին առջեւ հոս բռնած են իրենց շուրջպարը, չափահաս տղաքը, իրենց խանդավառութեան մէջ արբշիռ՝ առաջին անգամ հոս ժպտած են իրենց ապագայ նշանածներուն։

Խոֆը փոխուած է հիմա, ընկուզենիի շրջափակը վերածուած է հանրային պարտէզի. անոր դիմաց շինուած են խանութներ ու կարած։ Քիչ մը անդին, հեղեղատին վրայ, հին, տախտակեայ կամուրջներուն փոխարէն, շինուած են նոր կամուրջներ։ Քաղաքակրթութիւնը կատարած է իր դերը։

×

Քէսապցին ճանչցուած է անհաղորդ ու վերապահ, բայց այդ վերապահութիւնը ես չտեսայ հոս. ո՛չ առաջ, առաջին գալուս, եւ ոչ ալ հիմա, 17 տարի վերջ։

Ճշմարտութիւնը այն է, որ Քէսապցին ուշ կը մօտենայ մարդոց եւ մանաւանդ շատ ուշ կը բարեկամանայ։ Մեծախօս իմաստակները տեղ չունին հոն. անոնք շուտով ծաղրի առարկայ կը դառնան եւ սրախօսութիւններ կը հիւսուին անոնց շուրջ։ Քեսապ եկող ճամբորդը կամ նոյն իսկ հանրային գործիչը, խօսելէ առաջ, պարտաւոր է երկար մտածել, չափաւորել իր երեւակայութիւնը եւ կշռել իր խօսքերը, այլապէս իրեն համար պատրաստ է ժողովուրդի իմաստուն խծբծանքը։

Քէսապցիին սէրն ու յարգանքը անծանօթին հանդէպ, երեւան կուգան երկար փորձերէ վերջ, բայց անգամ մը որ սկսաւ սիրոյ եւ յարգանքի այդ զգացումը, ալ դժուար կարելի է փոխել։ Վկայ այն անսահման յարգանքը, որ անոնք ունին մեր մեծանուն ընկերոջ Նիկոլ Աղբալեանի եւ Շահպազ Հայրիկի (Վարդան Շահպազ) հանդէպ. վկայ լուսահոգի Սիմոնի հանդէպ իրենց ունեցած խորունկ սէրը։

Քէսապցին յամառ է, իր համոզումները դիւրութեամբ չի փոխեր, ծայրայեղ է ինչպէս սիրոյ, նոյնպէս ատելութեան մէջ, վեհանձն զոհաբերութեան, ինչպէս եւ եսական ճղճիմ հաշիւներու մէջ։

Քէսապը տուած է տասնեակներով յեղափոխական դէմքեր, բիւրեղային մաքրութեամբ կուսակցական տիպարներ, մղած է ինքնապաշտպանութեան կռիւներ (1921—24) որոնց մասին գրեթէ ոչինչ գրուած է։

×

Ե՞րբ հիմնուած է Քէսապը, այս մասին ստոյգ տեղեկութիւններ կը պակսին։ Մաթէոս Ուռհայեցի, իր պատմութեան մէջ կը խօսի Անտիոք գումարուած եկեղեցական համագումարի մը մասին, որուն մասնակցած են նաեւ Պարլահօի (Պալլում) շրջանէն երկու հայ եպիսկոպոսներ։

Պալլումը կամ Պարլահօն կը գտնուի Քէսապէն կէս ժամ անդին բլուրի մը վրայ. հին եկեղեցիին աւերակները դեռ մինչեւ հիմա կը մնան եւ կը հաստատեն հինաւուրց ծաղկեայ վանքի մը գոյութիւնը այս շրջանին մէջ։

Այս տեղեկութենէն կարելի՞ է հետեւցնել արդեօք, որ ԺԱ.-ԺԲ. դարերուն հոծ հայութիւն մը գոյութիւն ունեցած է այս շրջաններուն մէջ եւ որ իրաւունք ունեցած է մասնակցելու եկեղեցական համագումարին՝ երկու պատգամաւորներով։

Ոմանք Քէսապի հայութիւնը աւելի հին կը նկատեն, նոյնիսկ կարծողներ կան, որ Մեծն Տիգրանի արշաւանքներու ատեն եւ հայկական կայսրութեան շրջանին Անտիոքի եւ Քէսապի մէջ ապրած են հայ գաղթականութիւններ։

Քէսապցիները, հիմնուած իրենց նախահայերու տեղեկութեանց վրայ, կը հաստատեն որ այս շրջաններու հայութիւնը գաղթած է Կիլիկիայէն և Հայկական Միջագետքէն, որոնց՝ բարբառներու հետքերը որոշ կը տեսնուին Քէսապի բարբառին մէջ։ Կը կարծուի, թէ գաղթողները նախապէս հաստատուած են արդի Քէսապէն 10 վայրկեան վար տեղ մը, որ յետագային կոչուած է Ներքին-Գիւղ, անշուշտ նկատի ունենալով իր դիրքը բարձրադիր Քէսապի հանդէպ։

Նախապէս Քէսապ եղած է ընդարձակ եւ կոյս անտառ մը։ Հովիւները պատահմամբ գտած են Քէսապի աղբիւրը եւ ժողովուրդը հետզհետէ անտառներուն մէջ շինած է նոր գիւղ մը։ Այս անտառներուն հետքերը մինչեւ այսօր կը տեսնուին։ Տուներ կան, որոնք շինուած են անտառներուն բնական կոճղերով։

Քէսապի շրջակայ գիւղերը կազմուած են Քէսապէն վերջ։ Բնակիչները, մեծ մասով, գաղթած են Քէսապէն եւ կազմած նոր ընտանիք եւ տնտեսութիւն։

Քէսապ այժմ ունի 510 տուն, 3200 բնակիչ։

Քէսապի բարբառը մեր լեզուի բնական հարստութիւններէն մէկն է, գեղեցիկ է ու պատկերա-

Արեւելք եւ Արեւմուտք

Անցեալ ուրբաթ օր (4 Հոկտ.) Ambassadeursի դասախօսութիւններու շարքին, հետաքրքրութեամբ լսեցինք Պ. Իլիա Էրէնպուրկը որ իր հայրենիքը վերադառնալէ առաջ, ուզած էր քանի մը խօսք ուղղել Ֆրանսայի:

Դասախօսութիւնը բացաւ Պ. Ժան-Ռիշար Պլօք, ներկայացնելով հանրածանօթ խորհրդային գրագէտ-հրապարակագիրը: Ո՞վ է Էրէնպուրկ,— բարեկամը Ֆրանսացի ժողովուրդին, սիրահարը Փարիզի ամէն մէկ փողոցին, որոնցմէ յատկանշական յիշատակներ պահած է իր պզտիկ սենեակին մէջ,— Փարիզեան սրճարանէ մը գողցած մոխրամանը, կամ պահարանը պահած «վէրմութ»ը եւն: Պ. Ժան-Ռիշար Պլօք վերջացուց խօսքը ուղղելով ողջոյն մը «յաղթական երկրէ մը ուրիշ երկրի մը, աշխատասէր երկրէ մը՝ ուրիշ աշխատասէր երկրի մը, մէկ խօսքով ժողովրդապետութենէ մը ուրիշ ժողովրդապետութեան մը»

Գալով Պ. Էրէնպուրկի բանախօսութեան, դժբախտաբար յուսախաբութիւն պատճառեց: Անոնք որ կարդացած էին իր գիրքերը եւ յօդուածները, ուրիշ բան կը սպասէին գրագէտէն, քան մակերեսային տեսութիւն մը: Ցայտնապէս ճիգ մը կը մտնէր ժողովուրդին ուշադրութիւնը եւ համակրութիւնը գրաւելու սրամիտ պատկերներով, կամ հեգնական խօսքերով:

Իր տեսակէտը այն է թէ՝ նախ չկայ եւրոպական եւ արեւելեան քաղաքակրթութիւն, այլ մէկ քաղաքակրթութիւն որ մարդկային է եւ որուն մէջ առաջին տեղերէն մէկը կը պատկանի Խ. Միութեան: «Ռուս զինուորը յաղթեց ոչ թէ մեքենայով, այլ միտքով, խելքով, գիրքով. ան գիտէր որ թշնամին բարբարոս է: Եւ եթէ Գերմանիա ունեցած է երաժիշտներ, չունի այն փիլիսոփաները, այն գրականութիւնը կամ նկարչութիւնը զոր ունին ուրիշ երկիրներ:

«Ի՞նչպէս կրնան եւրոպական կամ նոր բառով ատլանտեան քաղաքակրթութեան մասին խօսիլ եւ մեզ դուրս ձգել: 1932ին — թուական մը երբ հիթլերականութիւն չկար — ձեր գրագէտներէն Drieu La Rochelle տակաւին չէր գտած իր ճամբան: Ես Ուրալի մէջ կորսուած գիւղի մը ուսուցիչէն ստացայ նամակ մը որ կ'ըսէր—«Կարդացի Ֆրանսացի գրագէտ Լա Ռոշէլի գիրքը ուր կ'ըսէ,— «Չարժեր ապրիլ կեանքը»: Ըսէք այդ գրողին թէ Ուրալի գիւղերէն ռուս վարժապետ մը կը յայտարարէ թէ կեանքը կ'արժէ ապրիլ, թէ շատ բան կայ սորվելիք»: Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ եղաւ այդ ուսուցիչը, բայց ծանօթ է Լա Ռոշէլի վախճանը»:

Մօտ մէկ ու կէս ժամ խօսելէ վերջ, բանախօսը վերջացուց հետեւեալ բառերով.— «Եթէ Մոսկուայի մէջ ինծի հարցնեն թէ քանի՞ թշնամի ունինք Ֆրանսայի մէջ, պիտի ըսեմ՝ չեմ հաշուած, քանի մը հազար, 10—20 հազար, քանի մը հարիւր հազար, բայց եթէ հարցնեն՝ քանի՞ բարեկամ ունինք, պիտի ըսեմ — մէկ բարեկամ՝ Ֆրանսացի ժողովուրդը»:

Խորհրդային գրագէտը Մոսկուա վերադառնալով պիտի վերջացնէ իր նոր վէպը, «Փոթորիկը», որուն համար անհրաժեշտ էր իր վերջին պտոյտը ամբողջ Ֆրանսայի մէջ. պտոյտ մը զոր կատարեց ութ օրէն, կտրելով աւելի քան 2300 քիլոմեթր ինքնաշարժով: Այս առթիւ կ'ուզէր Ֆրանսան ճանչնալ իր հողագործներով, լեռներով, ձորերով, գետերով եւ ոչ թէ, ինչպէս ուրիշ օտարներ, որոնք քանի մը boîtes de nuit եւ սեւ շուկայի առեւտրականներ տեսնելով կը դատեն ամբողջ Ֆրանսան, «որ փոթորիկէն դուրս ելած կը բարձրանայ ինչպէս իր Լուաւ գետը»— Ֆրանսական ամէնէն յատկանշական գետը Էրէնպուրկի համար:

ԱՐՓԻԿ

ւոր, ճշգրիտ ու հարազատ: Գրաբարի ազդեցութիւնը շատ խոր է եւ այդ ազդեցութիւնը բարբառը կը դարձնէ հարազատ եւ արտայայտիչ: Այսպէս՝ տեսու զը (տեսայ զայն), ի տէօն կու — 'ի տան կայ (տունն է), ելոց-ելաց (լացաւ), երե-երեր (բերաւ), եւ այլն:

Գրաբարէն զատ, Քէսապի բարբառին մէջ կը տեսնուի Կիլիկիոյ եւ Հայոց Միջագետքի բարբառներուն ազդեցութիւնը: Ակներեւ է Ուրֆայի եւ Զէյթունի բարբառին հետքը: Քարիլ, նետելու իմաստով, յատուկ է Ուրֆայի եւ Քէսապի բարբառներուն: Իշի՛ (նայիր), իշեցէ՛ք (նայեցէ՛ք, նոյնպէս յատուկ են այս վերջին երկու բարբառներուն:

Քէսապի բարբառը հարուստ է ասոյթներով եւ պատկերաւոր գեղեցիկ բացատրութիւններով: Քէսապցին սաստիկ պաղ առնելուն կ'ըսէ պաղֆշիլ (պաղ քաշել). մեր բժիշկները կ'ըսեն, պաղը ոսկորներուն անցած է: Քէսապցին յղի կնոջ կ'ըսէ պէտրդուռ (պտղաւոր). այս գեղեցիկ բացատրութիւնները հայկական միւս բարբառներուն մէջ չենք հանդիպիր:

Քէսապի բարբառը ունի կարգ մը թռչուններու եւ միջատներու անուններ, որոնք նոյնպէս որեւէ բարբառին մէջ չենք տեսներ: Այսպէս, ծիծեռնակին կ'ըսէ չաքալուֆ ազիֆ—չաթալ ագի ունեցող, կարիճին՝ կրագա — կոր ագի ունեցող, կայծոռիկին՝ բոլտա լուսիկ:

Քէսապի բարբառը հայկական բարբառներէն կը զանազանուի իր հնչաբանութեամբ եւ քերականական կազմով, ինչպէս նաեւ համաձայնութեան կարգ մը օրէնքներով:

Ա. Ա.

(Մնացեալը յաջորդով)

Գաղութէ գաղութ

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆ — Տարիներ առաջ, երբ Յունաստան ապաստանած Հայերուն հիւղակները յունականներուն նման սկսան քանդուիլ, Աթէնքի մեր հայրենակիցներէն կարեւոր թիւով ընտանիքներ անպատսպար թողլով, Նանսէնեան Օֆիսի ջանքերով շինուեցաւ Նէա Զմիռնիի հայաւանը, ուր տեղաւորուեցան 150է աւելի ընտանիքներ:

Պետութեան կողմէ Նանսէնեան Գրասենեակին նուիրուած հողին վրայ էր որ կառուցուեցան շէնքերը՝ Բարեգործականի եւ Նանսէնեան Օֆիսին կողմէ:

Այդ հողամասին համար նախապէս դիմում եղած էր Բարեգործականին, գնելու համար զայն շատ նպաստաւոր պայմաններով, բայց Կեդր. վարչութիւնը չէր հաւանած այն ատեն: Եւ ահաւասիկ նոր տագնապ մը:

Առաջին կարաւանով Հայաստան մեկնած հայաւանի այս բնակիչները սկսան իրենց տուները ծախել, մինչ Հ. Բ. Ը. Մ.ը զանոնք յատկացուցած է պատերազմի պատճառով անտուն մնացած հայ ընտանիքներուն: Միւս կողմէ կառավարութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը տէր կը կանգնի պետական հողերու վրայ շինուած որ եւ է շէնքի, որ մինչ այդ սեփականութիւն կը համարուէր մեկնողներուն: Ուրիշ խօսքով կ'արգիլէ որ եւ է առուծախ եւ փոխանցում:

Ու հիմա ոստիկանութիւնը, մէկ շաբաթ պայմանաժամ տուած է Բարեգործականի կարգագրութեամբ այդ տուները տեղաւորուած ընտանիքներուն, զանոնք պարպելու համար ու կը սպառնայ դուրս նետել իրենց տուներէն, եթէ մինչ այդ չյաջողին մնալու արտօնութիւն ապահովել:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ ապահովութեան տեսչութեան կողմէ ազգ. իշխանութիւններուն կամ Ներգաղթի յանձնախումբին 64 Հայերու ցանկ մը յանձնուած է, զանոնք օր առաջ Հայաստան ղրկելու խնդրանքով, իբրեւ անբաղձալի տարրեր:

Ցանկին մէջ կը գտնուին ամէն դասակարգէ մարդիկ,— արհեստաւոր, բանուոր, առեւտրական, ձեռնարկու եւ մտաւորական: Այս դէպքը խոր յուզում պատճառած է գաղութին մէջ:

«Ազատ Օր» տալով այս լուրը, կը թելադրէ պատասխանատու վերին մարմիններուն, հաւաքաբար դիմում կատարել եւ փարատել թիւրիմացութիւնները:

ՏԻՄՈԹԻՔԱՑԻ երբեմնի հայաշատ ու շէն գաղութը տխուր պատկեր մը կը ներկայացնէ այժմ: Հրեաներէն կը մնան միայն երկու ընտանիք, մնացածները բոլորն ալ Գերմանիա աքսորուած են ու խոշտանգումներու ենթարկուած: Հայերու անտեսական վիճակը գոհացուցիչ է: Պատերազմի ընթացքին սովի չեն մատնուած, իրենց կալուածներն ու ինչքերը անվթար մնացած են: Անձի կորուստ ալ չեն տուած բացի քանի մը հայորդիներէ, որոնք իբրեւ զինուոր Ալպանիոյ ճակատը մեկնած ու հոն ինկած են հերոսաբար:

1944 Դեկտեմբերի դէպքերու զոհ գացած են Ալիքսան Շիրինեան, Նիկողոս Նիկողոսեան եւ Պետրոս Շուպարալեան, որոնք գլխատուած են հայ համայնավար մասնիկներու ցուցմունքով: Ազգ. դպրոցը 1937էն ի վեր փակ կը մնայ, եկեղեցին երկու տարիէ ի վեր: Ոչ մէկ կազմակերպութիւն: Ազգայնականներու հոն հաստատուելէն անմիջապէս վերջ բոլոր այրերը վեցական ամիս բանտարկութիւն են կրած, բացառութիւն ըլլալով քանի մը Հայեր, որոնք միայն շաբաթ մը մնացած ու ազատ ձգուած են:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԼԻՈՆ.— «Համազգային մասնաճիւղի շատ իրազեկ անձ մը քունէն նոր արթնցողի պէս դիտողութիւն կ'ընէր թէ՝ ո՞ւր են իր դպրոցները: Պարոնը ինքն ալ շատ լաւ գիտէ թէ Հայ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութիւնը եւ կաթոլիկ եւ բողոքական համայնքները միահամուռ աշխատանք կը թափեն, նորահաս սերունդին հայեցի դաստիարակութիւն տալու համար: Նմանապէս տեղւոյս Ֆր. Կապոյտ Խաչը թէեւ իր սեփական դպրոցը չունի, արդարանալի պատճառներով, բայց որոշ գումար մը կը տրամադրէ, նոյն դպրոցներուն: Հայ Եկեղեցւոյ Ազգ. Միութեան վարչութիւնը արդէն կազմած է կրթական մարմին մը, իր հսկողութեան տակ, նոյն մտահոգութեամբ:

Խորհուրդ կուտամ Պ. Թղթակցին որ փոխանակ միտք պղտորելու, աշխատանքի լծուի: Որքան ցանք, այնքան հունձք: — Ս. Փող.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳԻՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

— Գոհ եմ, Իպնը Ճաֆար: Կրնա՞մ քու տարիներու երազին գոհացում տալ: Մեր այս ամուսնութիւնը կը բաղձամ որ՝ յաւիտենական երջանկութեան անխռով բոյնը ըլլայ, թէ հոս, երկրի վրայ, թէ ՃԷՆՆԷԹին մէջ եւ հոն՝ արժանի ըլլանք իրարու:

Շէրիֆէ կը նայէր Իպնը Ճաֆարի փոթորկացայտ աչքերուն, եւ սպասեց որ՝ ան խօսի:

— Շէրիֆէ, ըսաւ Իպնը Ճաֆար, պիտի սիրե՞ս զիս ամէն գնով, պիտի սիրե՞ս նոյնիսկ իմ թերութիւններովս, իմ անցեալիս սխալներովը, նոյնիսկ բաներ՝ որոնք կատարեր եմ իմ երջանկութեանս եւ սիրոյս գինով, կոյր դատումի մը հնազանդելով:

Չմոռնանք սիրոյ առաջին փթթումը: Ես կ'ընդունիմ՝ որ Ալլահի կողմէն իրարու սահմանուած երկու սրտեր՝ երբ ալ ըլլայ, որ երկնքի տակ ալ ըլլան, իրարու մօտ կամ իրարմէ հեռու, օր մը՝ անպատճառ, իրար պիտի գտնեն:

Ճակատագրական վարդապետութեան հաւատամքս է ասիկա, եւ անշուշտ՝ մեր պարագան ալ՝ այդ օրէնքին է հպատակեր, քանի որ՝ ես երեսունեւեօթը տարեկան, եւ դուն հազիւ տասնեւեօթը բոլորած, Ալլահը մեր սրտերը իրարու կը կապէ:

Իմ ծնողքս շատոնց կ'ուզէին զիս ամուսնացնել: Շատ թեկնածուներ ցոյց տուին, բայց ես միշտ մերժեցի, հետեւեալ պարագաներու տակ:

Վաղը՝ տուն երթալէ առաջ, պիտի երթանք Շաթ իւլ Արապ, որ Եփրատի եւ Տիգրիսի միացած կէտն է, ուր անոնք ալ՝ մեզի պէս իրարու են փարած եւ կը շարունակեն միասին՝ իրենց այդ ճամբան, առանց դուրս ելլելու իրենց անկողինէն, մինչեւ որ հասնին յաւիտենականութեան գիրկը:

Հոն՝ ժամանակին հիւղակ մըն կար, որուն ճիշդ քովը՝ հիմակ, թիւրպէ մը շինուած է: Հոն թաղուած է Շէյխ Ապտիւլրահման, գուշակ եւ սխտաբոյժ: Անոր կը դիմէին ամէն անոնք՝ որոնք կ'ուզէին իրենց ապագայ բախտը ճանչնալ: Ճանչնալ իրենց կեանքի ընկերը:

Արդ, Ալլահի շունչէն ներշնչուած մեր փէյղամպէրի՝ Մուհամմէտի առաքեալը, որուն դիմեցի օր մը, գուշակեց որ դուն իմ ապագայ կինս պիտի ըլլայիր:

Երկու պարզ չօփի կտոր առաւ եւ իմ գլուխէս ալ մազ մը: Դրաւ ձեռքը գլուխիս վրայ, նայեցաւ աչքերուս խորը, չօփերը իրարու կապեց եւ ձգեց այդ իրարու փարած գետերուն մէջ, եւ ըսաւ.«Քու ապագայ կինդ դեռ օրօրոցի մէջ պառկած է, եւ մօրը նէննիներու տակ հասակ պիտի նետէ: Ահա ձեզ իրարու կը կապեմ՝ Ալլահին հրամանով եւ հաճութեամբ եւ զանոնք ջուրը ձգեց:

Յուսահատեցայ: Չուզեցի հաւատալ իր գուշակութեան, բայց՝ ուզեցի գիտնալ թէ ուր կը բնակէր այդ իմ երազներուս նորաբողբոջ ծաղիկը:

Պէտք է ինծի հաւատաս, եւ Ալլահը, իր մարգարէն եւ դուն ներէք իմ մէկ արարքիս: Ձեր երեքէն զատ ոչ ոք չպիտի գիտնայ այդ գաղտնիքը, ոչ ոքի դթութեան եւ ներողամտութեան պիտի դիմեմ, եւ հաւատա որ՝ ոչ մայրս, ոչ հայրս, պիտի գիտնան այդ գաղտնիքը:

Կ'ընդունի՞ս, Շէրիֆէ, պիտի ներե՞ս անքաւելի մեղք մը: Կ'ընդունի՞ս որ երբ մէկը սիրես, կը ներես նոյնիսկ անոր ոճիրը:

Շէրիֆէ, որ միամիտ էր եւ բարի, այսպէս պատասխանեց:

— Եթէ նոյնիսկ Աստուծոյ դէմ մեղանչած ըլլաս, պիտի ներեմ քեզի, սրտիս բովանդակ թափովը:

— Ուրեմն մտիկ ըրէ: Երբ Ապտիւլրահման Շէյխը ինծի այդ պատասխանը տուաւ, ես քսան տարեկան էի: Տարիք մը որուն առջեւ ամէն աղջիկ կը խոնարհի, երբ՝ մանաւանդ, հարստութիւն ալ ունիս: Ուրեմն՝ ինծի համար, անկարելի էր ամուսնանալ դեռ երկար տարիներ: Չէի կրնար այդ գուշակութիւնը ծնողքիս յայտնել, որոնք ամէն օր ինծի կ'ըսէին՝ ամուսնանալ:

Ես կը խորհէի, եթէ ամուսնանամ, իմ ամբողջ կեանքիս տեւողութեանը՝ թէ ես եւ թէ իմ առնելիք կինս կրնանք դժբախտ ըլլալ, եւ թէ այդ երախան արգելք պիտի ըլլար իմ ամուսնութեան:

Ի՞նչ պիտի ընէիր, եթէ այդ պարագան քեզի պատահած ըլլար: Գուցէ պէտք էր սպասել մինչեւ երախային ամուսնութեան տարիքը, բայց երիտասարդները՝ իրենց շատ մը ուրիշ թերութիւններուն հետ, համբերութիւն ալ չունին:

Երկրորդ պարագայ մը կար, շատ քստմնեցուցիչ, բայց հողէն շինուած մարդը հողէ ամանի չափ կը փշրէ իր ամէնէն ազնիւ զգացումը անգամ, ինչ որ պատահեցաւ ինծի ալ, այդպէս:

Շէրիֆէ մտիկ կ'ընէր:

Իպնը Ճաֆար անոր ըսաւ.—Եթէ ես այդ պահուն ոճիր մը գործէի, պիտի ներէի՞ր ինծի:

(10)

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

000 կէտեր ճարած է 1945 Մայիսէն Սեպտեմբեր, Արտադրութեանց նախարարութեան պաշտօնատարներու մեղսակցութեամբ։— Երկու հոգի եւս ձերբակալուեցան քննդղշններու գործին մէջ ։

★ Ապահովութեան տեսուչը յայտարարեց թէ խիստ պատուէրներ տուած է իր պաշտօնեաներուն, զսպելու համար սեւ շուկան։ Ներքին նախարարութիւնն ալ գործնապէս պիտի աջակցի, այս պայքարին մէջ։

★ Մարսէյլի մէջ բռնուեցաւ 8549 քիլօ սուրճ, երբ Լիոն կը ղրկուէր։ Տաքարէն եկած 13 թոն սուրճ սեւ շուկան ինկած է։ Քսան կասկածելիներ կը հետապնդուին ։

Արիւնալի ցոյցեր Հռոմի մէջ

Հինգշաբթի օր արիւնալի ցոյցեր տեղի ունեցան Հռոմի մէջ, վարչապետարանին առջեւ։ Ընդհարումներու հետեւանքով սպաննուեցան 15 հոգի, վիրաւորուեցան 79 հոգի։ Ցուցարարներուն թիւը կը հաշուեն 30—50.000 հոգի։ Ազատագրումէն ի վեր առաջին անգամ էր որ այսքան ծանր դէպք մը կը պատահէր ։

Դէպքը պայթեցաւ առտուն ժամը 9ին, երբ հազարաւոր բանուորներ Հռոմ խուժեցին, բողոքելու համար հանրօգուտ շինութեանց կրճատման որոշումին դէմ, որ անգործութեան պիտի մատնէր զիրենք։ Ոստիկանական զօրաւոր շղթայ մը կը պաշտպանէր Ներքին գործերու Նախարարութիւնը, վարչապետարանը, ոստիկանական վերատեսչութիւնը, սակայն ցուցարարները յաջողեցան շղթան խորտակել բուռն յարձակումներով։ Շատերը զինուած էին խոշոր բիրերով եւ երկաթ ձողերով ։ Ի վերջոյ ոստիկանութիւնը հրացան գործածեց, բայց հազարաւոր բանուորներ յաջողած էին ներս մտնել, խորտակելով հսկայ շէնքին կարասիները եւ պատուհանները, մինչ աղջիկ պաշտօնեաները օգնութիւն կ'աղաղակէին։ Փոխ-վարչապետ Նէննի (ընկերվարական) փորձեց հանդարտեցնել ցուցարարները, բայց վար առնուեցաւ անարգանքներով։ Ոստիկանական նոր ուժեր հասնելով, յաջողեցան պարպել շէնքը։ Կէս օրէն վերջն ալ զինուորներ հասան, եւ կռիւը շարունակուեցաւ փողոցներուն մէջ։ Ոստիկաններ ձիերէն վար առնուեցան, ցուցարարները ծառերու եւ պատերու վրայ բարձրանալով քարեր նետեցին եւն.։ Մէկ խօսքով աննկարագրելի խառնակութիւն մը որ դժուարաւ զսպուեցաւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԷՆ 9ին խղճաղիները մերժուեցան Պերլինի վերստուգիչ խորհուրդին կողմէ։ Քննութիւնը չէ վերջացած տակաւին։ Թերթերը կը գրեն թէ Կէօրինկ, որ մինչեւ հիմա անտարբեր կ'երեւար, չափազանց ընկճուած, ջղային վիճակի մը մատնուած է։ Միւսներն ալ խորտակուած երեւոյթ մը ունին։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ փոխառութիւն մը պիտի ստանայ, Մ. Նահանգներէն, վերակազմելու համար իր ճարտարագործութիւնը։Նոյնպէս Աւստրիա։ Մասնաւոր յանձնաժողով մը ճամբայ ելած է Ուաշինկթընէն, քննութիւններ կատարելու համար։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կատաղի կռիւ մը տեղի ունեցաւ Ֆլորինայի մէջ (Մակեդոնիա), կառավարական զօրքին եւ 300 ըմբոստներուն միջեւ։ Սելանիկի հարաւային արեւելեան կողմն ալ հարիւր հոգի յարձակեցան գիւղի մը վրայ, աւարի տալով առեւտրական տուները եւ մեծագումար մը յափշտակելով Ֆրանսական հանքային ընկերութեան մը գրասենեակէն։ Աթէնքի մէջ ծայրայեղ աջակողմեան խումբ մը յարձակեցաւ Փէյրիսթէյրի արուարձանին բանուորական տուներուն վրայ։ Հինգ հոգի վիրաւորուեցան։— Անգլիա յօժար կ'երեւայ զէնք տրամադրելու Յունաստանի, ինչպէս խնդրած էր Պ. Ցալտարիս։ Երեսփ. ժողովին մէջ, ի պատասխան հարցումի մը, կառավարութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ անգլ. զօրքը պիտի չգործածուի ուժ տալու համար Յունաստանի կառավարութեան, ընդդէմ անոր հակառակորդներուն ։

ՆՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ 150.000 տոլար վճարեց Մ. Նահանգներուն, իբրեւ հատուցում հինգ ամերիկացի օդաչուներու սպանութեան։ Ամերիկա հատուցում կը պահանջէ նաեւ վար առնուած երկու օդանաւերուն համար, բայց Նուկոսլաւիա մերժած է ։

ԱՆԽԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ վերջացաւ։ Ազգ. տնտեսութեան նախարարը խոստացած է գոհացում տալ ։

Ս. ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԻՆ ԱՌԹԻՒ հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Փարիզի Հայոց եկեղեցին, վաղը, շաբաթ։ Պիտի քարոզէ Կաթող. Նուիրակը, Արտաւազդ արք.։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՏԷՍԻՆ.— Յառաջիկայ կիրակի, հոկտ. 13ին, հոգեհանգստեան մասնաւոր պատարագ պիտի մատուցուի Տէսինի Հայոց եկեղեցիին մէջ, Տիկին ՍՐԲՈՒՀԻ ՓԱՓԱԶԵԱՆի (ծնեալ Հիւսեան) մահուան քառասունքին առթիւ։ Կը պատարագէ Վալանսի հովիւը, Տէր Սահակ քհնյ. Գափիկեան ։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ.— Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի եւ Սանուհիներու, այս շաբաթ իրիկուան ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes: Կը նախագահէ Ընկեր ՔԻՐԷՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

CAMARADES CARTIER, (ԵՐԵՍՓ. ԹԵԿՆԱԾՈՒ), VACHET (maire de Bourg les Valence) ԵՒ ՏԻԿԻՆ Odette MIKAÉLIAN

Պիտի երգէ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, պիտի նուագէ Պ. ԱՂԱՍԻ ։ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Կրընոպլի խումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ՍԻՍԼԵԱՆի։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին ։ ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է ։

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։

ԻՍՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին ։

ԳՈՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

Բանաստեղծութեան, Պարի եւ Երաժշտութեան; կազմակերպուած Ռ. Ասլանեանի եւ Ե. Կիւլիւմեանի կողմէ, Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր, ժամը 20.30ին, Salle d'Iénaի մէջ (10 Ave. d'Iéna)։

Կը մասնակցին Փարիզի քոնսէրվաթուարի առաջին մրցանակները, Րաֆֆի Պետրոսեան, Ռէժին Յովհաննէսեան, Օր. Կ. Իչքալացեան, Միշէլ Մալխասեան եւ երիտասարդ արուեստագէտներու հոյլ մը, որոնցմէ Օր. Մ. Էֆիզեան եւ Օր. Հ. Խտշեան, Օր. Ա. Տիւմէնեան, Պ. Զ. Պօտոսեան։ Տոմսերու գինները՝ 75. 100, 150 եւ 200 ֆրանք։ Նախապէս տոմսերը հայթայթել գրատուն Պարսամեան, Հ. Սամուէլ, Aurora, Տապաղեան, Ալիմանթասիօն Saulnier:

ՎԻԷՆ.— Կէմէրէկի Երիտասարդաց Միութեան նը բացման հանդէսը՝ այս շաբաթ իրիկուն, ժամը 8ին, U. S. A.ի սրահին մէջ։ Գեղարուեստական բաժինէն վերջ, եւրոպական եւ արեւելեան պարեր։ Ճոխ պիւֆէ։ Մուտքը ազատ է ։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Իսիի խումբը կը մրցի Montrougeի դէմ այս կիրակի ժամը 2.30ին Պանեէօյի դաշտին վրայ։ Կը խնդրուի տեղացի հայրենակիցներէն ներկայ ըլլալ ։

ՎԻԷՆ.— Ֆրանսական բանակի Հայ Ռազմիկներու ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս կիրակի առաւօտ ժամը 9.30ին Quai Anatole France, 18, Հայ երիտասարդաց սրահին մէջ։ Վարչական ընտրութիւն։ Բոլոր անդամներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի անդամատետրով ներկայանալ։ Այն մարտիկները որոնք դեռ չեն անդամագրուած կրնան ներկայանալ եւ ստանալ իրենց անդամատետրը ։

Պարահանդէս Ս. Էթիէնի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու, այս շաբաթ, 12 Հոկտեմբեր, իրիկուան ժամը 8էն մինչեւ լոյս։ Pergolaի պարասրահը (Rond Point)։ Պիտի նուագէ հռչակաւոր Carlo Alfieri նուագախումբը։ Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում։ Հասոյթին 30 առ հարիւրը կը յատկացուի Ազգ. դպրոցին։ Մուտք 50 ֆրանք ։

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՕՐ, ժողովրդական դերասան Յովհ. Աբէլեանի մահուան 10ամեակի առթիւ, Մանուշեան ակումբի մէջ, այս կիրակի իրիկուն ժամը 8.30ին։ Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգողները։ Նոյն օրը առտուն հոգեհանգիստ՝ Փարիզի Հայոց եկեղեցին։ Այս առթիւ դամբանականը կը խօսի Մայր Աթոռի լիազօր ներկայացուցիչ Արտաւազդ Արք.։

ԾՆՈՂԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի հովանաւորած ազգ. դպրոցի կրթական մարմինը կը խնդրէ աշակերտներուն ծնողներէն ներկայ ըլլալ ծնողական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ այս կիրակի իրիկուն, ժամը 8ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

VIENT DE PARAITRE :

SALMASLIAN (A.).— Bibliographie de l'Arménie, par A. Salmaslian, docteur en droit. Préface de René Grousset, de l'Académie française.— Paris, Impr. Araxes, 1946. In. 16, 196 p. Prix: 300 fr. Etranger: $3. dollars.

Adresse— 33. rue du Docteur Roux, Paris (15):

Librairie:— H. Samuel, 51 rue Monsieur le Prince, Paris. M. Barsamian, 46 rue Richer, Paris:

Le Gérant : M AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dav-mes - 19

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէին ընդհ. անդամական ժողովը, 11 Հոկտ. Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ ։

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ Իսիի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ, ժամը 8.30ին, դպրոցի սրահը։ Կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ ։

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, սովորական հաւաքատեղին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է ։

ՄԱՐՍԷՅԼ ՍԳԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՃԸՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ 26րդ տարեդարձին առթիւ,նախաձեռնութեամբԿիլիկիոյ Հայր.Ընդհ.Միութեան, այս կիրակի առտու, 13 Հոկտեմբեր Փրատոյի եկեղեցին, ՔԱՌԱՍՈՒՆՔ ՊԱՏԱՐԱԳ եւ հոգեհանգիստ ղեկավարութեամբ Վ. ՍԱՐԳՍԵԱՆի։ Արարողութենէն վերջ ԲԱՆԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ։

ՀԱՆԴԷՍ ԵՐԵԿՈՅԹ ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ

Օդափոխութեան կայանէն վերադարձող մանուկներու կողմէ, նախաձեռնութեամբ Մարսէյլի վեց քոյր մասնաճիւղերու, այս շաբաթ իրիկուն, 88 rue d'Aubagne, Salle Mazenaudի մէջ ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ.— Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մալաքեան եւ զաւակը եւ Օր. Գայեանէ Քիրազեան կը ծանուցանեն թէ այս կիրակի հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց քրոջ եւ մօրաքրոջ՝ Օր. ԱՆՆԻՑԱ ՔԻՐԱԶԵԱՆի համար, Փրատոյի եկեղեցիին մէջ, (Մարսէյլ)։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Արսէն Քիւրտեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սահակ Պօզաճեան եւ զաւակը կուզան իրենց խորին շնորհակալութիւնները յայտնել, այն ամէն մերձաւոր բարեկամ, ազգական ու հայրենակիցներուն՝ որոնք իրենց ներկայութեամբ, ծաղկեպսակով թէ հեռագիր նամակով իրենց ցաւակցութիւնները յայտնեցին մեր մօր, զոքանչին ու մեծ մօր, ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԲԵՐՈՒԶ ՔԻՒՐՏԵԱՆի անակնկալ ու ղաանակսկիծ մահուան առթիւ ։

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE
HARATCH · Fondé 1925 · R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63
Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 12 Octobre 1946 Շաբաթ 12 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4825–Նոր շրջան թիւ 464 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՏՕՆԸ (Յուշեր)

Այսօր, Հոկտեմբեր 12, Հայ. եկեղեցին կատարում է մեր անմահ Թարգմանիչների տօնը, Ս. Մեսրոպի եւ Ս. Սահակի, Եղիշէի, Ղազար Փարպեցու, Մովսէս Խորենացու, Եզնիկ Կողբացու, Կորիւնի, Դաւիթ Անյաղթ փիլիսոփայի, Ներսէս Շնորհալու, Գրիգոր Նարեկացու եւ այլոց:

Այս մեծ տօնը հայ անյաղթ մտքի, ստեղծագործ ոգու եւ ազատատենչ, հրաշունչ գաղափարի տօնն է, մոռացուած Սփիւռքի հայութեան կողմից... Մինչդեռ հայ ազգը սրանից 33 տարի առաջ երբ տօնեց Հայոց տառերի գիւտի 1500 ամեակը, այդ օրից այս մեծ տօնն ալ ազգային հրաշակուեց եւ Թպէտք է որ տօնուէր ամէն տեղ՝ ուր գոյութիւն կ'ունենար Հայը: Ես հաւատացած եմ, որ այսօր Երեւանից եւ Հայաստանի բոլոր ծայրերից ուխտի պիտի երթան հայ մատաղ եւ ուսանող սերունդը, եւ Հայ Գիտութեան ու մտքի ներկայացուցիչները դէպի Հայոց գրի ու դպրութեան հիմնադիր Ս. Մեսրոպի անմոռանալի գերեզմանը, յարգելու նորա անմահ յիշատակը:

Այսպէս էր նաեւ հնումն, երբ մենք Ս. Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանի սան էինք: Ամենայն տարի այդ օրը ճեմարանի աշակերտներն եւ ուսանողները իրենց ուսուցչական մարմնի հետ միասին ոտքով ուխտագնացութեան կ'երթայինք դէպի՝ Օշական: Ամբողջ գիշերը համարեա քուն չէինք մտնի, որպէսզի առաւօտեան ժամը 5ին, դեռ լոյսը չբացուած, ոտքի վրայ լինէինք... Մօտ տասը քիլոմեթր ճամբայ ունէինք կտրելու, դէպի վեր, ապառաժները — մինչեւ Սուրբի գերեզմանը: Զորս-չորս շարուած մի քանի հարիւր աշակերտութիւն միացած Վաղարշապատի հին ճեմարանականներու եւ մտաւորականներու հետ քայլում էինք յաղթական, "ոգեւորուած՝ ազգային եւ ժողովրդական երգեր հնչեցնելով... «Մեր Հայրենիք թշուառ անտէր»ն էր որ առաջինը կ'երգէինք՝ քառաձայն, հպարտ, անկուն եւ ոգեշունչ, Ներդաշնակ, առանց ղեկավարի: Մեր ոգին էր մեզ ղեկավարում, ապա Ջէյթունցոց քայլերգը, «Քանի թմրինք, բաւ է եղբայրք»ը, եւ մեր խրոխտ, հուժկու, զիլ պատանեկան ու երիտասարդական ձայնից սաստ թնդում, որոտում էին Հայաստանի հինաւուրց լեռներն ու ձորերը, դաշտերն ու հովիտները... Իսկ Վաղարշապատի գիւղացին քնաթաթախ բանում էր իր տան պատուհանները ու պլշած նայում, թէ ովքեր են սրանք, որ այսքան վաղ, դեռ արեւը չծագած ելել են իր նինջը, քունը խանգարելու...

Բայց մենք անհոգ, մեր քթի տակէն կը խնդայինք, ու կը մրմնջայինք.«Մի վշտանար, բաջի ջան, այդ Հայու անվեհեր, արթուն միտքն է, անմահ, անշէջ գաղափարը, անսասան, ազատասէր, ազատատենչ, ստեղծագործող Ոգին, որ եկել է քեզ կեանքի կոչելու ...

Արեւն ելեր էր արդէն իր բնից: Նրա անդրանիկ ճառագայթներն ողողել էին Ալեւոր Մասիսի գագաթը, եւ այդ ոսկեգոյն ճառագայթները ձուլուած Արարատի սպիտակափայլ ձիւնի հետ՝ մի գեղեցիկ, աննման պատկեր էին ներկայացնում :Ասես հայ ժողովրդի նահատակ, ազատասէր զաւակների ոգիները հրճւում էին մանուկ սերունդի ազատութեան երգը լսելով ...

Իսկ մենք քայլում էինք անյողդողդ, արագ, յաղթական... մեր մատաղ մարմինները յոգնութիւն չէին զգում... մենք Մեսրովպ Սուրբի, Հայութեան երրորդ Լուսաւորչի գերեզմանն էինք գնում համբուրելու ...

Վերջապէս հեռուից նշմարւում են Օշականը, Ս. Մեսրովպի տաճարի գմբէթը, գիւղի այգիների ծառերը... Բազմութիւնը մերկացնում հայու գլուխներու ծածկոցները եւ լուռ ողջունում հայութեան սրբավայրը: Հասնում ենք գիւղը, հազիւ մի բաժակ թէյ խմած՝ հաղնում ենք շապիկները ու սկսւում է Ս. Պատարագը: Այս անգամ մեր երանելի հին երաժշտագէտ - երգահան Խաչատուր վարդապետ Տարոնեցու «Խորհուրդ խորին, անհաս անսկիզբն» է — մեր վեհ, հոգեպարար երգերից մէկը, որ հնչում է Ս. Մեսրովպի տաճարի սրբազան կամարներու ներքոյ, եւ կարծես թէ մեր խնկելի Թարգմանիչ վարդապետների ոգիներն են, որ այժմ սաւառնում են այդ սրբավայրի մէջ, հըրճւում եւ խնդում, որ իրենց վառած գիտութեան եւ քրիստոնէութեան լոյսը, կրակը շարունակւում է դեռ բորբոքուել Հայաստանի մէջ եւ լոյս սփռել իր չորս դին, իրենց վառածկանթեղն է, որ դեռ անշէջ է, վառ ու անշէջ... եւ յաւիտեան վառ ու անշէջ պիտի մնայ հայ ժողովուրդի հետ միասին...

Զօր. տը Կոլ կը պնդէ

Զօր. տը Կոլ հետեւեալ յայտարարութիւններն ըրաւ La Voix du Nord թերթին, կիրակի օրուան քուէարկութեան առթիւ.

Այս հանրաքուէն, սահմանադրութեան այս հարցը կեանքի ու մահուան խնդիր մըն է երկրին համար: Ոչ եւ ոչ, անկեղծօրէն: Եթէ այս սահմանադրութիւնը քուէարկուի, հետեւանքը պիտի ըլլայ անիշխանութիւն ու անկարգութիւն: Հանրապետութեան նախագահը բոլոր իրաւունքներէն զրկելով զայն ուրուականի մը վերածած են, թերեւս անոր համար որ կը վախնան թէ Շառլ տը Կոլ օր մը Հանրապետութեան նախագահ կ'ըլլայ ..

Միջազգային կացութիւնը ծանր է: Չեմ ըսեր որ վաղը պատերազմ պիտի ունենանք, չեմ ալ ըսեր թէ պիտի չունենանք: Կը բաւէ միայն գիտնալ որ կացութիւնը ծանր է եւ շատ վտանգալից, երբ դէմ դիմաց կը գտնուին երկու խմբակցութիւններ:

Նկատի առնելով այն իրաւունքները որ տըրուած են Հանրապետութեան նախագահին, 1940ի դէպքերը պիտի կրկնուին ճիշդ նոյն պայմաններու տակ: Ֆրանսան ռուսական կամ անգլեւսաքսոն տիրապետութեան տակ պիտի [illegible] պիտի չկրնայ հակազդել, որովհետեւ իր [illegible]ռավարութիւնը անկարող պիտի ըլլայ, ինքն իր դէմ բաժնուած ըլլալով: Այն երկու ահարկու խմբաւորումները որ հիմակ դէմ առ դէմ կանգնած են, կրնան օր մը դրօհ տալ Ֆրանսայի վրայ, եւ այդ միջոցին պետութեան գլուխը պիտի չգտնուի մարդ մը որ միջոցները ունենայ պահելու եւ պաշտպանելու Ֆրանսայի գերիշխանութիւնը: Ես այդ ողբերգութիւնը ապրած ըլլալով, պարտականութիւնս է ճըշմարտութիւնը ըսել երկրին, իմ բոլոր ուժով ընդդիմանալ Սահմանադրութեան մը որ լայն կը բանայ մահացու վտանգներու դուռները »:

Ս. Պատարագն աւարտած է: Ահա ժողովրդեան հոծ բազմութիւնը բոլորել է Հայութեան մտքի մեծ Տիտանի անմոռանալի ու անմահ շիրիմի շուրջը՝ գլուխ ունենալով իւր ծերունազարդ Հայրապետը, Հայց Հայրիկը, հոգելոյս Մկրտիչ Ա. կաթողիկոսը, որ ասես Հայու տառապանքների ու վշտի մարմնացեալ, կենդանի յուշարձանն է ... Մէջքը քիչ մը կորացած, այսօր գլուխը խոնարհել է, բայց խոհուն, իմաստուն աչքերը դեռ փայլուն, կրակոտ են... Նրան շրջապատած են երիտասարդ, բարձրագոյն կրթութիւն ստացած, արտասահմանեան նշանաւոր համալսարաններն աւարտած վարդապետները, հայ դպրութեան նոր Թարգմանիչները — Կարապետ, Գարեգին (մեր այժմեան Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետը), Ցուսիկ, Տիրայր, Եզնիկ, Կոմիտաս, Մեսրովպ, Կորիւն, Մամբրէ վարդապետները, Ճեմարանի ուսուցիչները, գլուխն ունենալով ճեմարանի տեսուչը, Ս. Էջմիածնի անվեհեր վարդապետ - հայագէտ Կարապետ Կոստանեանը, Օշականի, Աշտարակի գիւղերի ուսուցչութիւնն իրենց աշակերտներու հետ— եւ կատարւում է հոգեհանգիստ հանդիսաւոր, վեհապանծ, հոգեբուխ Հայութեան մտաւոր անդաստանի բոլոր մշակների, մեր մտքի հերոսներու յիշատակին ...

Օշականի այգիներից մէկու մէջ՝ խոտերու վրայ սեղան է բացուած ծերունազարդ Հայրապետի եւ բոլոր հոգեւոր ու աշխարհիկ ներկաներու մասնակցութեամբ: Օշականի գիւղացին հիւրասիրում է իր թանկագին հիւրերը ճաշով ... Ճառեր գեղեցիկ, բովանդակալից, երգեր, ոտանաւորներ, արտասանութիւն, խինդ, ուրախութիւն մինչեւ երեկոյ, Հայաստանի աննման, անուշ, բազմաստեսակ խաղողն ու պտուղները, Հայաստանի գինին:

Երեկոյ է, մենք դեռ արեւը մայր չմտած պէտք է ճամբայ ընկնենք, մեր վաստակած, խոնջացած մարմինները յոգնութիւն չեն զգում ... Սուրբի անմահ ոգին իր փոքրիկ մասնիկը, իր մասունքն է դրել ամէնուս հոգու մէջ, մենք քայլում ենք անյողդողդ, յաղթական... Մեր երիտասարդական ուժեղ, լայն կուրծքերից կրկին հնչւում են մեր ազգային, ժողովրդական երգերն ու «չէ-լէ»ները... Մութը կոխել է արդէն: Մենք Վաղարշապատի մէջ ենք նորէն, ու այս անգամ մեր հուժկու, զիլ ձայները որոտում են, երգում ոգեւորուած.— «Կուեցէք տղերք, կուեցէք քաջ - քաջ

Անվեհեր կանգնած թշնամու առաջ»...

ԱՐՍԷՆ ԱՒ. ՔՀՆՑ. ՍԻՄԷՈՆԵԱՆՑ

Ց. Գ. Այս առտու հանդիսաւոր պատարագ Փարիզի Հայոց եկեղեցին:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ԹՆՃՈՒԿԸ

Անգլիա եւ Ամերիկա ուժ կուտան Թուրքիոյ

Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները միաժամանակ ծանուցագիրներ ուղղեցին Խ. Միութեան, պարզելով իրենց տեսակէտները Նեղուցներու հարցի մասին :

Ամերիկեան ծանուցագիրը, որ Մոսկուայի դեսպանին միջոցաւ յանձնուած էր չորեքշաբթի օր, հրատարակութեան տրուեցաւ յաջորդ օրը: Ծանուցագիրը կը կրկնէ թէ Ամերիկա չի կրնար ընդունիլ որ Խ. Միութիւնը մասնակցի Նեղուցներու պաշտպանութեան կամ առանձին բանակցութեամբ այս խնդիրը կարգադրէ Թուրքիոյ հետ: Դեսպանը յիշեցուց թէ Փոցտամի մէջ երեք Մեծերը որոշած էին Թուրքիոյ ներկայացնել իրենց տեսակէտները Նեղուցներու պայմանագրին վերաքննութեան մասին: Ամերիկեան տեսակէտով, Փոցտամի համաձայնութիւնը կը տրամադրէ որ միայն կարծիքի փոխանակութիւններ կատարուին թրքական կառավարութեան հետ, իբրեւ նախաբան բոլոր շահակից կառավարութեանց խորհրդաժողովին, վերաքննելու համար Մոնթրէօյի պայմանագիրը: Վերջապէս, Ամերիկա նորէն կը յիշեցնէ Մոսկուայի թէ Թուրքիա պէտք է շարունակէ մնալ առաջին պատասխանատուն Նեղուցներու պաշտպանութեան, իսկ եթէ ուղղակի կամ անուղղակի յարձակում կատարուի նախայարձակի մը կողմէ, Միացեալ Ազգերու Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի միջամտէ :

Ամերիկան հաստատ կը մնայ հետեւեալ տեսակէտներուն վրայ — 1. Նեղուցները պէտք է բաց մնան բոլոր երկիրներու առեւտրական նաւերուն առջեւ.— 2. Նեղուցները պէտք է բաց մնան Սեւ ծովեան պետութեանց մարտանաւերուն առջեւ.— 3. Միայն մասնաւոր պարագաներու մէջ կարելի է արտօնել ոչ - Սեւ ծովեան պետութեանց պատկանող մարտանաւերու անցքը :

Անգլիական կառավարութիւնն ալ, մէկ մէկ ծանուցագիր ուղղելով Մոսկուա եւ Անգարա, դիտել կուտայ թէ երկու ամիսէ ի վեր կատարուած բանակցութիւնները ճամբան հարթած են արդէն եւ պէտք է համաձայնութեան մը յանգիլ: Ուրիշ խօսքով, Լոնտոն կ'ուզէ որ անյապաղ ժողովի հրաւիրուին Նեղուցներու պայմանագիրն ստորագրող պետութիւնները, դուրս ձգելով Ճափոնը եւ ներս առնելով Մ. Նահանգները որոնք ստորագրած չեն պայմանագիրը: Անգլիա, Ամերիկա եւ Թուրքիա լիովին համաձայն են որ Թուրքեւռուս խօսակցութիւնները վերջ գտնեն եւ անոնց յաջորդէ միջազգային խորհրդաժողովը:

Ուրեմն, Անգլիան ալ կը մերժէ Մոսկուայի վերջին ծանուցագրով (24 Սեպտ.) եղած առաջարկները: Անգարա ուժ առնելով Անգլեւսաքսոն պետութեանց այս բացայայտ աջակցութենէն, պատրաստած է մանրամասն ծանուցագիր մը որ պիտի յանձնուէր երէկ: Այս ծանուցագրով, Թուրքիա անգամ մը եւս կը մերժէ խարխիններ տրամադրել Ռուսիոյ, Նեղուցներու պաշտպանութեան համար :

Ռումանական դաշնագիրն ալ քուէարկուեցաւ

ՄՈԼՈԹՈՎԻ ԱՄԷՆԷՆ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ

Հաշտութեան խորհրդաժողովը հինգշաբթի գիշեր քուէարկեց Ռումանիոյ դաշնագրին յօդուածները: Երէկ, ուրբաթ, քննուեցաւ պուլկարական դաշնագիրը, այսօր պիտի քննուի հունգարականը, երկուշաբթի օր՝ Ֆինլանտականը: Կը կարծուի թէ ժողովը պիտի փակուի երեքշաբթի օր, 11 շաբաթ տեւելէ վերջ:

Ռումանական դաշնագրին քննութեան առթիւ ալ ճառամարտ մը տեղի ունեցաւ, մասնաւորապէս Դանուբի ազատ նաւարկութեան մասին: Պ. Պէվին մեղադրեց Խ. Միութիւնը թէ դիտմամբ խտրական քաղաքականութիւն կը վարէ, միայն գետեզերեայ պետութեանց վերապահելով Դանուբի նաւարկութիւնը: «Այս յետադիմական քաղաքականութիւնն է որ կասկած կը ներշնչէ Խ. Միութեան նպատակներուն հանդէպ՝ աշխարհի այս մասին մէջ: Եւրոպայի վերակազմութեան գործը անհունապէս աւելի կը դժուարանայ, ցորչափ պատուար մը գոյութիւն ունի Արեւմուտքի եւ Արեւելքի միջեւ Դանուբի շրջանին մէջ»:

Անգլիոյ ներկայացուցիչը յետոյ պաշտպանելով իր երկրին տնտեսական շահերը Ռումանիոյ մէջ, պահանջեց ազատ հռչակել Դանուբի նաւարկութիւնը, միջազգային վարչութեամբ: Իրմէ առաջ խօսած էր ամերիկեան պատուիրակը, ծերակուտական Վէնտըրպէրկ, միեւնոյն պահանջը դնելով: «Կարեւորն այն է որ Դանուբի նաւարկութեան այս յարաբերական ազատութիւնը էական համարուած է 90 տարիէ ի վեր»:

Եուկոսլաւիոյ պատուիրակը, փոխ-վարչապետ Քարտէլի յայտարարեց թէ ժողովը իրաւասու չէ քննելու Դանուբի խնդիրը: «Կարգ մը երկիրներ

(Նուրբերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԸ (Ինստիտուտ)

Բ.

Գրականութեան, քննադատութեան, լրագրութեան եւ թատրոնի պատմութիւններու ուսումնասիրութիւնները իրարմէ անջատ կերպով չեն կատարուիր, այլ յաճախ միահիւսուած են եւ ընդհանուր սկզբունքներու ենթակայ, ինչպէս օրինակ պատմական - մշակութային հոլովոյթի պարբերականացման, այսինքն փուլերու բաժանման խնդրոյն եւ շարք մը ուրիշ խնդիրներու մէջ։ Կաճառը մեծ ջանք կը թափէ այս ուղղութեամբ, որպէսզի մինչեւ այս հնգամեակի վերջը, Խ. Հայաստան ունենայ լրիւ գաղափար հոգեւոր մշակոյթի մասին՝ իր պատմական ամբողջութեամբը եւ մեծութեամբը։

Կաճառը մասնաւոր ուշադրութիւն կը դարձնէ արեւմտահայ գրականութեան պատմութեան հարցերու վրայ, որոնք համեմատաբար քիչ ուսումնասիրուած են։ Արեւմտահայ գրողներն ու գործիչները ոչ միայն կը մտնեն վերոյիշեալ գրականութեան, լրագրութեան, քննադատութեան ու թատրոնի պատմութեան հատորներուն մէջ, այլեւ անոնց մասին մասնաւոր մենագրութիւններ կը պատրաստուած են եւ կը պատրաստուին։ Նման մենագրութիւններու շարքին կը պատկանին բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուներ՝ Մ. Հիւսեանի աշխատութիւնը Գրիգոր Զոհրապի մասին, Ա. Մակարեանի աշխատութիւնը Արփիար Արփիարեանի մասին։ Այս աշխատութիւններէն իւրաքանչիւրը 10—15 մամուլ ծաւալ ունի եւ ուսումնասիրութեան ենթարկուող հեղինակի ստեղծագործութեան մանրամասն վերլուծման հետ միասին կը պարունակէ նաեւ անոր կենսագրութիւնը։ 1946ի սկիզբը արդէն լոյս է տեսած Ա. Մակարեանի «Մ. Նալբանդեանը եւ արեւմտահայ դեմոկրատիան» գործը։

Բացի վերոյիշեալ գործերէն կը պատրաստուին նաեւ կարգ մը ուրիշ մենագրութիւններ։ Այսպէս օրինակ, Հայկական ՍՍՌ Գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ Ա. Տէրտէրեանը կը պատրաստէ «Շիրվանզադէի գրական տիպերի էնցիկլոպեդիան» (համայնագիտարան) վերատառութիւնը կրող ստուար հատորը, ուր տիպարներու ուսումնասիրութեան պիտի կցուին մատենագրական լայն տեղեկութիւններ։ Փրոֆ. Հ. Մելիքեանը կը պատրաստէ մասնաւոր հետազօտութիւն Շիրվանզադէի մասին։

Բոլոր այս մենագրութիւնները ի հարկէ մեծ դեր պիտի խաղան գրականութեան հատորները պատրաստելու ատեն։ Ասիկա կը վերաբերի չորրորդ եւ հինգերորդ հատորներուն։ Այսպէսով կը ստեղծուի կազմական միասնութիւն մը Կաճառի եւ այլ ուղղութիւններով կատարուած աշխատանքներու միջեւ։

Հարկ կը տեսնուի աւելցնելու որ Կաճառի աշխատակիցները շատ ջանք թափած են Հայրենական մեծ պատերազմի ժամանակաշրջանի սովետական հայ դրականութեան զարգացման խնդիրներու վրայ։ Անոնց համապատասխան յօդուածները տպագրուած են Ակադեմիայի «Տեղեկագրում», ինչպէս նաեւ հանրապետութեան պարբերական մամուլի այլ օրկաններուն մէջ։ Մամուլի տակ է եւ շուտով լոյս կը տեսնէ «Հայրենական Պատերազմը և գրականութիւնը» վերտառութիւնը կրող ժողովածուն։

Կաճառին յաջորդ հարցը հայ դասական գրականութեան ներկայացուցիչներու ժառանգութեան մշակումն է ու հրատարակումը։

Կաճառը մեծ հոգ է տարած առաջին հերթին Յ. Թումանեանի ամբողջական երկերու հրատարակութեան պատրաստման համար։ Արդէն պատրաստ են Յ. Թումանեանի երկերու ժողովածուի հինգ հատորները, որ կ'ընդգրկէ մեծանուն բանաստեղծին ամբողջ արձակը, բանաստեղծութիւնը, հրապարակախօսական ու քննադատական յօդուածները եւ նամականին։ Այս հատորներէն երկրորդը, բանաստեղծութիւնները, արդէն տպագրուած է, հիմա կը տպագրուի 5րդ հատորը, նամակները։ Հատորները խմբագրած են Սիմակ Սահակեանը (գլխաւոր խմբագիր), Ստ. Զօրեանը եւ բանաստեղծի դուստրը՝ Ն. Թումանեանը։

Միքայէլ Նալբանդեանի երկերի ժողովածուի հինգհատորեակէն տպագրուած են առաջին հատորը՝ գեղարուեստական երկերը եւ 3րդ հատորը, որ կ'ընդգրկէ բոցավառ հրապարակախօսի 60ական թուականներու յօդուածներն ու աշխատութիւնները։ 1946—47ին Կաճառը պիտի աշխատի 2րդ եւ 4րդ հատորներու վրայ՝ «Հիւսիսափայլ»ի հրապարակախօսութիւնը եւ նամակները։

Մինչեւ յեղափոխութիւն հայ բանասէրները բնագրագիտութիւնը կը կիրառէին միայն հին գրականութեան նկատմամբ (օրինակ Խորենացիի պատմութիւնը Մ. Աբեղեանի եւ Ս. Յարութիւնեանի կողմէ պատրաստուած եւայլն)։ Սովետական շրջանին Գրականութեան Կաճառն էր, որ ոգեւորուած ռուս բանասիրութեան նուաճումներով, բնագրային սկզբունքները սկսաւ կիրառել նաեւ նոր գրականութեան հեղինակները հրատարակած ատեն։

1948 թուականը հայ մշակոյթի պատմութեան նշանաւոր թուականներէն մէկն է։ Այդ թուականին կը լրանայ Խաչատուր Աբովեանի մահուան 100ամեակը։

Գրականութեան Կաճառի Թանգարանը շատոնց է որ ձեռք է բերած Խ. Աբովեանի ամբողջ ժառանգութիւնը։ Այդ ժառանգութիւնը ուսումնասիրութեան եւ հրապարակութեան կարօտ է։

1944էն ի վեր Կաճառը ձեռնարկած է Աբովեանի երկերու ժողովածուի պատրաստութեան՝ 8 հատորով որ պիտի պարունակէ հեղինակի արձակը, չափածոն, անոնց տարբերակները, նամակները, օրագրերը, այլ եւ այլ փաստաթղթերը եւ այլն։ Արդէն հաւաքուած են նամակները, խոշոր աշխատանք թափուած է բնագրի պատրաստութեան դծով։ Ութհատորեակի երկրորդ հատորը զոր պատրաստած է Հ. Մուրատեանը եւ խմբագրած Ստ. Զօրեանը եւ կ'ընդգրկէ Աբովեանի ամբողջ արձակը՝ (բացառութեամբ «Վէրք Հայաստանի»ն) արդէն պատրաստ է։ Հատորներու վրայ չնայած իր 90ամեայ հասակին անխոնջ կ'աշխատի շարք մը գիտաշխատակիցներու հետ միասին (ինչպէս օրինակ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածուներ Հր. Մուրատեանը, Աս. Ասատրեանը, Ռ. Նանումեանը եւ ուրիշներ) նաեւ բանասիրական գիտութիւններու Տոքթ. Երուանդ Շահազիզը։ Ութհատորեակի գլխաւոր խմբագիրն է հայկական ՍՍՌ գիտութիւններու Ակադեմիայի իսկական անդամ, մեծանուն բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանը։

Անցեալ 1945ին Կաճառը հրատարակեց Երուանդ Շահազիզի «Խ. Աբովեանի կենսագրութիւնը» գործը, որ համճարեղ Լուսաւորիչի մինչեւ հիմա եղած կենսագրութիւններու մէջ ամէնէն լրիւն է ու հանգամանալիցը, հարուստ նորայայտ փաստերով։

(Մնացեալը յաջորդով) ԽՈՐԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

Հայկական հնօրեայ գիւղախումբ մը

Բ.

Քէսապի շուրջը հետզհետէ կազմուած են հետեւեալ գիւղերը.—

Սեւ-Աղբիւր.— Ունի երկու գլխաւոր թաղ. մէկը կը կոչուի նաեւ Գայաճըգ. կը գտնուի Քէսապի արեւելեան կողմը։ Սեւ Աղբիւր ունի 300 բնակիչ։

Ներքի Գեղ.— Քէսապցիներու սկզբնական կայանը. կը գտնուի Քէսապ-Անտիոք խճուղիին վրայ. բնակչութիւնը կը հասնի 100ի։

Չինարճըգ.— Քէսապի շրջանին ամէնէն ջրառատ գիւղը. ունի գեղեցիկ պարտէզներ եւ բանջարանոցներ։ Կը գտնուի Քէսապի հարաւային կողմը, կանաչազարդ ձորի մը մէջ։ Կազմուած է նոր ժամանակներու մէջ եւ իր անունը առած է գլխաւոր աղբիւրին եզերքը գտնուող հաստաբուն չինարի (սօսի) ծառէն։ Չինարճըգի անմիջապէս կից կը գտնուի Չագալճըգ (չագալներու վայր) գիւղը։ Այս երկու գիւղերը միասին ունին 35 տուն։

Քէօրքէնէ.— Կը գտնուի Քէսապի հարաւ-արեւմտեան կողմը, նոյնպէս ծառազարդ փոքրիկ գիւղ մը, բլուրի մը վրայ։ Այս գիւղը ունի 60 ընտանիք։

Էքիզ-Օլուք.— Կը գտնուի նոյնպէս Քէսապի հարաւ-արեւմտեան կողմը, Քէօրքէնէէն 10 վայրկեան հեռու։ Իր անունը յառաջ եկած է գիւղին մէջ գտնուող զոյգ աղբիւրներէն, որոնց մէկը միայն մնացած է, առատ ու պաղ ջուրով, գիւղին նշանաւոր աղբիւրը։ Էքիզ-Օլուք հարուստ է արտերով եւ բանջարանոցներով եւ շրջանի միակ ինքնաբաւ գիւղն է։ Ունի 41 տուն։

Տիւզ-Աղաճ.— Կը գտնուի Քէսապ-Լաթաքիա խճուղիին եզերքը, շրջապատուած մայրիի անտառներով։ Ունի 15 տուն բնակչութիւն։

Գարատուրան.— Քէսապի Գալայէն (բերդ) մինչեւ ծով երկարող նեղ հողաշերտ մը, որուն երկու կողմերը կը բարձրանան Ճէպէլ Աղրայի եւ հանդիպակաց Սէլտըրանի լեռները։

Գարատուրանը բաժնուած է զանազան թաղամասերու եւ Քէսապէն վերջ, շրջանի ամենամեծ գիւղն է, ունի ընտիր ծխախոտ եւ առատ դափնի։ Բնակչութիւնը կը բաղկանայ մօտ երկու հարիւր տուներէ։

Պաշ-Եուրթ.— Քէսապի հիւսիս-արեւմտեան կողմը. բնակչութեան գլխաւոր զբաղումն է անասնաբուծութիւն։ Ունի 10 տուն։

Պաղճըղազ.— Կը գտնուի Քէսապի հարաւը. բնակչութիւնը կը զբաղի պարտիզպանութեամբ։ Վերի եւ վարի թաղերուն մէջ կան 80 ընտանիքներ։

Քէսապի բնակչութեան ընդհանուր պատկերը.

Քէսապ	510	տուն	3200	բնակիչ
Ներքի-Գեղ	15	»	100	»
Սեւ Աղբիւր	60	»	300	»
Չինարճըղ	25	»	150	»
Տիւզաղաճ	15	»	80	»
Քէօրքէնէ	60	»	300	»
Չաքալճըղ	10	»	50	»
Էքիզ-Օլուք	41	»	210	»
Գարատուրան	200	»	1050	»
Պաշ-Եուրտ	10	»	50	»
Պաղճըղազ	80	»	450	»
Գումար	1027	»	5940	»

Քէսապը հինէն ի վեր եղած է դպրոցներու կեդրոն։ Բոլոր յարանուանութիւնները ունեցած են առանձին վարժարաններ, յաճախ ծաղկեալ վիճակով. այս պատճառով ալ միշտ երիտասարդ կրթուած սերունդ մը ունեցած է հայկական այս հին շրջանը։ Քէսապի մէջ միշտ ալ կարելի է հանդիպիլ տասնեակներով երկրորդական կրթութիւն ստացող մարդոց, ինչպէս նաեւ մասնագէտներու եւ համալսարանականներու։

Քէսապէն դուրս ալ Սուրիոյ եւ այլ հայկական կեդրոններու մէջ, քիչ չէ թիւը Քէսապցի ուսումնաւարտ երիտասարդներու, բժիշկներու եւ զանազան այլ մասնագէտներու։

Քէսապցին միշտ սիրած է կրթութիւնն ու ուսումը եւ իր ամէնէն անձուկ պայմաններուն մէջ իսկ, աշխատած է իր զաւակները օժտել քաղաքակրթութեան եւ գիտութեան զէնքերով։ Այս պարագան, իր թանկագին օգտակարութեան հետ, ունեցած է նաեւ իր վնասը։ Քէսապցի երիտասարդը կտրուած է հողէն եւ աչքերը յառած է օտար հորիզոններու։

Այսօր Քէսապը ունի ութամեայ Բարձրագոյն Նախակրթարան (Ուսումնասիրաց Միացեալ Վարժարանը), որ կը պահուի գլխաւորաբար Ուսումնասիրաց Ընկերութեան եւ Օգնութեան Խաչի նպաստով։ Ուսումնասիրաց Վարժարանէն զատ, երեք յարանուանութիւնները ունին իրենց առանձին դպրոցները։

Այս չորս դպրոցները կարծես բաւարար չէին, անցեալ շրջանին, Բարեգործականը բացաւ իր առանձին վարժարանը։

Շրջանի գիւղերը եւս ունին իրենց առանձին տարրական դպրոցները։ Երբեմն գիւղեր, փոխանակ մէկի, ունին երկու կամ երեք դպրոցներ։

Հոս կը ներկայացնենք շրջանի դպրոցներուն եւ աշակերտութեան ընդհանուր պատկերը.—

Ուսում. Միացեալ Վարժ.		200	աշկտ.
Բողոքականներու	»	110	»
Ազգ. Սահակեան	»	45	»
Բարեգործական	»	110	»
Հայ Կաթոլիկ	»	150	»
Շրջաններ			
Սեւ-Աղբիւր		20	»
Տիւզ-Աղաճ		10	»
Քէօրքէնէ		50	»
Էքիզ-Օլուք		40	»
Գարատուրանի երկայնքին, մինչեւ ծով — 4 դպրոցներ		275	»
Գումար		1010	»

Դաշնակցութեան Տունը։

Քէսապ եկող ո՛եւէ ճամբորդի մեծագոյն հաճոյքն է տեսնել Դաշնակցութեան Տունը, մասնակից դառնալ հոն տիրող ընկերական տաք ոգիին։ Ո՞վ այցելած է հայկական այս շրջանը եւ չէ հանդիպած ժողովուրդի այս ջերմ կեդրոնին, որ կը նմանի մատաղ վերադարձող հաւատաւորին։

Դաշնակցութեան տունը երկյարկկանի գեղեցիկ շէնք մըն է, որ կը գտնուի Քէսապի կեդրոնը եւ կը տիրապետէ՝ բոլոր թաղերուն։ Առջեւի երկարպատշգամը կը նայի Լաթաքիոյ եւ Անտիոքի ճամբաներուն, կ'իշխէ Չըրչըրգի անտառներուն եւ հեռաւոր կապոյտ լեռներուն։ Ունի չորս սենեակներ եւ լայն սրահ մը, վերի յարկին վրայ. իսկ վարը, միակտուր ընդարձակ դահլիճ մըն է, որ դարձած է այս բոլոր գիւղերուն ընթերցասրահը եւ երիտասարդութեան ժամադրավայրը։

Վերի յարկի սենեակներէն մին, Քէսապի Ժողովրդային Գրադարանն է, ուր օրուան տեւէ ժամուն կը հանդիպիս ընթերցող հասարակութեան, որոնք կուգան գիրք առնելու կամ կարդացուածգիրք մը վերադարձնելու համար։ Ժողովրդային Գրադարանը Սուրիոյ եւ Լիբանանի ամէնէն ճոխ գրադարաններէն մէկն է. հոն կրնաս գտնել ոչ միայն հայերէն, այլեւ ֆրանսերէն, արաբերէն եւ անգլիերէն գրքեր, կրնաս գտնել հին թերթերու հաւաքածոներ, սպառած արժէքաւոր գրքեր, ինչպէս Չամչեանի Հայոց Պատմութիւնը եւ Վենետիկի, Պոլսոյ եւ Իզմիրի ամէնէն հին հրատարակութիւնները։

Սերունդներ եկած եւ անցած են Դաշնակցութեան Տունէն, թրծուած են անոր ոգիով, դաստիարակուած են հոն տիրող վարակիչ հայրենասիրութեամբ։ Անոնցմէ ոմանք դեռ կ'ապրին ու կը գործեն, ոմանք արդէն նահատակուած են, կատարած են իրենց սրբազան ուխտը, ուրիշներ կը գտնուին հեռաւոր երկիրներ։

Սերունդներու աշխատանքն ու քրտինքը կայ այս շէնքին մէջ, այս քարերուն վրայ, մեռնողներու կտակը կայ հոն։ Եւ նորահաս պատանեկութիւնը, գիտակ սերունդներու հեւասպառ աշխատանքին, գիտակ մեռնողներու կտակին, երկիւղածութեամբ կը մօտենայ մաքի եւ հոգիի այս

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

3, 4... 21

Երեքով սկսան, չորս եղան եւ ի վերջոյ քսանեւ մէկի յանգեցան այն ժողովը որուն նպատակն էր ջնջել պատերազմ անունը բառերէքէն եւ համադարմանել մարմնող սրտերը այդ կիրքէն։

Ու եղաւ որ չորս աշխարհակալան ջոջերուն չուրջը բոլորուին տասնեւհօթը արբանեակներ, իբրեւ figurants, ճիշդ մեր երբեմնի Երեսփ. ժողովին պէս, ուր ներկայ մեծամասնութիւնը կուգար աթոռ գրաւել, գլուխ շարժելու, քնանալու եւ կամ յօրանջելու համար։

Եթէ պատահի որ օր մը, մեր հայ բեմադիրը, Մամուլեան, Շալօին պէս փափաքի ու գլուխ հանէ քաղաքական ժապաւէն մը, չեմ կարծեր թէ իր փիկիւռաններու թիւը քսանեւմէկը անցնի։

Որչափ զուգադիպութիւն, նոյնքան ալ հրաշքի պէս բան մը կրնայ համարուիլ սա քսանեւմէկ թիւը։

Նիւրընպէրկի հրէշները թիւով քսանեւմէկ, որոնք միացած էին անձրեւի տեղ արիւն ծծել տալու երկրագունդին արդար եւ բեղնաւոր հողին, մահացնելով միլիոնաւոր երիտասարդները, որբեւայրի ձգելով այնքան մըն ալ մայրեր եւ ծերունի եւ աննեցուկ մամիկներ։ Ահա նոյն թիւով է որ ժողվուած են այսօր կանաչնեղանին չուրջը, խաղաղութեան համար մարդկութիւնը խաչէ համազգեստէն, մահահոտ վառօդէն, լացէն ու կոծէն։ Պիտի յաջողի՞ն արդեօք... That is the question, պիտի ըսէր մեր Ժիրայրը։

Բայց պէտք է նկատի առնել որ, եթէ իբր քրիստոնեայ, հաւատանք, Ան որ արեւը կեցուց Յեսուի պատերազմին յաղթական ելքը վայելելու համար, չի կարծուիր որ յաջողցնէ այս մարդասիրական ձեռնարկը։

Անիմանալի բնութիւնը՝ որուն Հայը Աստուած կ'ըսէ, Հրեան Տիօս, Թուրքը՝ Ալլահ եւ անգլեւսաքսոնը Կոտ, իր կարելին պիտի ընէ կատարեալ փիասքօ մը դարձնելու համար քսանեւմէկներու ձեռնարկը, որպէսզի համայն աշխարհ տուժէ ու դառնայ... տանձի կոթ։

Դիւանագիտական սեղանի օրուանհօռ տ'էօվռն խավեարը եւ croissantը։ Ամերիկեան դիւանագիտական պահածոները դէզ դէզ կը սպասեն քիչ անդին եւ անգլիական բաղերը եկած են լողնալ Միջերկրականի ախորժաբեր ջուրերուն մէջ։ Մինչ Ֆրանսական պատմական եւ պատուական շամփանեան, ան ալ իր կարգին, կը փրփրի, կը կենայ նետելու համար կափարիչը, ահագին շառաչումով։ Անդին, անտէր անտիրական փիկիւռաններ, իրենց ցամաք կալէթը կը կրծեն, սպասելով բերաննները համեմել սեղանին թափթփուքներով։

Սակայն եւ այնպէս անորոշ ժողովները իրարու կը յաջորդեն, օրերը կը սահին, ամիսները կ'անցնի՞ն ու որոշումները չեն փութար։

Ու ըսել թէ, մինչ պատերազմին նշանաւոր եւ հռչակաւոր ախոյեանները՝ Այզընհաուըր, Մոնկոմըրի եւ Մաք Արթըր իրենց ռազմագիտական քարտէսին վրայ նոր նոր գիծեր կը յօրինեն իբրեւ ապագայի պատրաստութիւն, աղէն խելացի Դաւիթը(?) հին երազէն շլացած, իր դրօշի Գողիաթին ապարէզ կը կարդայ։

Այս անգամ ալ, կարծեմ, պէքեի պապան է որ կրկին Գոլեայ դռները պիտի պահէ, օգտուելով Մեծերու ջուր եւ ձէթ անմանալի յատկութենէն եւ... Գէորգ Ասլանեանն ալ պիտի մնայ տեղապահ ցկեանս...։

Կա՛յ դիւանագիտութիւն մը յիշել կուտայ 19րդ դարու Աւստարանիչին՝ Վիքթոր Հիւկոյի փիլիսոփայական մէկ խօսքը.— Ահա ծովը ինկած մարդը, բայց որո՞ւ հոգ, նաւը չի կենար...

Ծովը ինկած մարդը հանուր աշխարհի մարդկութիւնն է, իսկ նաւը՝ դիւանագիտութիւնը։

ԼԻԼԱ

հոյակապ վառարանին եւ կ'աշխատի արժանի յաջորդը ըլլալ անցած սերունդներուն։

×

Բայց հոս գալէս ի վեր ճնշում մը կը զգամ, ծանր բեռ մը, որ հետզհետէ կը նստի սրտիս։ Այդ ճնշումը աւելի ըժնդակ կը դառնայ երբ կը նայիմ փոքրիկներու կայտառ եւ անհոգ խումբերուն։ Կը նայիմ Քէսապի նեղ, խեղդող սահմաններուն եւ ակամայ կը մտածեմ աղոց անորոշ ապագայի մասին։

Սակաւահող Քէսապը Սանճագի վերջին դէպքերէն յետոյ վերածուած է բանտային խուցի մը. լաւագոյն հողերն ու արօտատեղիները մնացած են սահմանէն անդին, եւ Քէսապցին փարած է ապառաժներուն, կտոր մը հաց ճարելու համար։ Ամէն անգամ, որ չուրջս կը դիտեմ, կը նայիմ շրջակայ բլուրներուն, կը յիշեմ Ա. Ահարոնեանի «Լեռօի Արտը»։

«Նեղ է, կը խեղդուիմ»։

Այս սահմաններուն մէջ, դարերով այս բեռներուն կառչած Քէսապցի մեր ժողովուրդը իրապէս կը խեղդուի. հակառակ այս ծանր պայմաններուն, ան յամառօրէն կը մնայ հոս, կը սպասէ լաւագոյն օրերու։

Երիտասարդութիւնը, հարկադրուած, կը խուժէ դէպի քաղաքները, չարաչար աշխատանքով եւ զրկանքներով իր խնայած գումարները կը ղրկէ հոս, կանգուն պահելու համար ընտանեկան հրդիքը, մշտավառ դարձնելու համար կրթութեան օճախները։

Քէսապցին բազմածին է. իւրաքանչիւր թաղի մէջ հարիւրաւոր տղաք կը վազվզեն, իւրաքանչիւր տունի մէջ միշտ մանուկի նոր ճիչ մը կայ. բայց այս զուարթ, առոյգ տղաքը, 15 տարեկան հազիւ եղած, յանկարծ կանխահաս թախիծ մը կը կախուի իրենց կոպերէն, կը մտածեն ձգել իրենց սիրելի գիւղը, աշխատանք եւ հաց գտնելու համար։

Բայց մինչեւ ե՞րբ այս տաժանքը, մինչեւ ո՞ւր այս անվերջ նահատակութիւնը։

Ա. Ա.

ՎԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՓՈՔՐ ԳԱՂՈՒԹԻ ՄԸ ԿԵԱՆՔԷՆ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻՒԻ.— Մեր գաղութը գրեթէ միշտ լաւ կեանք ունեցած է աշխատանքի թէ ազգային տեսակէտով։ 1926էն ի վեր ունի գեղեցիկ մատուռ մը Մէզօն Նէօֆի հայկական թաղին մէջ։ Կայ նաեւ Սթանօզի Հայր. Միութիւնը, Հ. Մ. Ը. Մ., Ազգ. Միութիւն, Հայ Կ. Խաչ եւ Հայ Աւետարանական եկեղեցի։

Հայերու մեծամասնութիւնը կ'աշխատի Կրամծի գործարանին մէջ, 240—300 ֆրանք օրավարձքով, մաս մըն ալ զանազան գործարաններու մէջ։ Շատեր իրենց սեփական տուներն ունին։

Հոգեւոր մատակարարութիւնը զոր կը կատարէր Լիոնի Գիւտ քահանան, գրեթէ դադրած է անոր հիւանդութեան հետեւանքով։ Ունինք քահանայական թեկնածու մը եւ կաթ. պատուիակին այցելութեան կը սպասենք։

Ժամանակին ունեցած ենք Յուսիկ քհնյ. Ադամեանը, Պաղտասարեան վարդապետը, Թաթուլ ու Վարդան քահանաները, որոնք իրենց կարողութեան չափով ջանացած են գաղութին օգտակար ըլլալ։ Ներկայիս հոգեւոր պաշտօնեայ չունինք եւ պատահած է որ ննջեցեալը առանց քահանայի թաղենք։

Կրթական գործը սիրայօժար եւ առժամաբար կը վարէ Պ. Գ. Գարիպեան, հայերէն դասեր տալով աւելի քան իննսուն աշակերտներու։

Յ. Մ. Պիչաքճեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 7 Հոկտ. (Յառաջ).— Եղանակի բացումէն ի վեր Հ. Մ. Ը. Մ.ը կատարած է չորս մրցումներ, չորսն ալ յաղթական։ Այս առթիւ ֆրանսական շրջանակները գովեստով կը խօսին Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջդիմութեան մասին։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի մանանեխի ֆութպոլի խումբը զանազան խումբերէ հրաւէր ստացած է մրցելու համար։ Ֆութպոլի յանձնախումբը, բոլոր հրաւէրներուն սիրով պատասխանած է եւ այժմէն իսկ ապահոված վեց կարեւոր մրցումներ։

Սէն Ժանպուրնէ քաղաքի խումբը բարեկամական մրցումի մը կը հրաւիրէր Հոկտ. 6ին։ Մեր խումբը ճամբայ ելաւ ժամը 12.30ին եւ ժամը 2ին հասաւ Սէն Ժանպուրնէ։ Ֆրանսական խումբին ներկայացուցիչները մեզ դիմաւորելով առաջնորդեցին իրենց մանաւոր հաւաքատեղին։ Քիչ վերջը մեր տղաքը ելան դաշտ առաջնորդութեամբ խմբապետ Ա. Պալեանի։ Խաղը սկսաւ ժամը 2.30ին. երկուստեք լաւ խաղարկութիւն ցոյց կուտային։

Գնդակը մէկ բերդէն միւս բերդը կ'երթար եւ կուգար։ Հակառակորդ վերջապահին մէկ սխալէն օգտուելով Հ. Մ. Ը. Մ.ը շահեցաւ առաջին նշանակէտը։ Կիսախաղը վերջանալու տասը վայրկեան մնացած, հակառակորդը շահեցաւ հաւասարեցուցիչ նշանակէտը։ Առաջին կիսախաղը վերջացաւ 1—1ով։

Երկրորդ կիսախաղին հակառակորդը կ'ուզէր առիթէն օգտուիլ, սակայն շնորհիւ Ա. Պալեանին եւ Կիւլպէնկին գնդակները ետ կը մղուէին։ Մեր բերդապահ Ազատը իսկապէս արժեցուց իր յատկութիւնը, ազատելով շատ մը վտանգներէ։ Երկու կողմէ կ'ուզէին ապահովել յաղթանակը։ Հ. Մ. Ը. Մ.ի կայտառ տղաքը վերջին ճիգ մը փորձելով տիրապետեցին դաշտին եւ իրարու ետեւէ շահեցան չորս նշանակէտներ։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 4—1։

Ֆրանսական խումբը երկու դասակարգ աւելի բարձր է մեր խումբէն։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը լաւ տպաւորութիւն ձգեց մարզասէր հասարակութեան վրայ իր լաւագոյն խաղարկութեամբ։

★ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանիներու խումբը նոյն օրը մրցում ունեցաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ, ընդդէմ C. S. V.ի Ա. խումբին, պարտուեցան 3—2։ Հակառակորդ խումբը մեծ տղաքներ էին, բայց մեր պատանիները լաւ դիմադրութիւն ցոյց տուին։ Այս կիրակի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը պիտի կատարէ իր ախոյենական մրցումը ընդդէմ C. S. Chasse-ի խումբին։ Յաջողութիւն։— Յ. Մարութեան

ՎԱԼԱՆՍ.— Առաջին անգամ ըլլալով տեղի ունեցաւ մեր «պասքէթ»ի խումբին աղջիկներու բարեկամական մրցումը Վալանսի խումբին դէմ որ երեք չարք բարձր է։

Հոկտեմբեր 6ին տեղի ունեցաւ Տրոմ եւ Արտէշ ախոյենական մրցումը Սէն Տոնայի Ա. խումբին դէմ։ Դաշտը լեցուած էր մեծ բազմութեամբ, ինչպէս միշտ։ Մերինները շահեցան 0—7։ Մեր 11 խաղացողները արժանի են գովեստի, իսկ Բ. խումբը հաւասար մնաց Ռոմանի Բ. խումբին 2—2։

Նոյն օրը մեր ժիւնեօրները Ռոմանի Ա. խումբին դէմ շահեցան 3—1, կրտսերները շահեցան Ռոմանի ժիւնեօրներուն 1ի դէմ 3ով, իսկ մինիմները կը շահին Սէն Տոնայի գաւէններուն 0ի դէմ 1։

Վարչութիւն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՃԱԿԱՏԱԳՐԻ ՃԱՄԲՈՎ

— Պիտի ներէի, այո, բսաւ Շէրիֆէ։

— Իպնը Ճաֆար, փղձկեցաւ։ Լացաւ տղու մը պէս, եւ Շէրիֆէ աւելցուց,— Եթէ դուն այդՇէյխը սպաննեցիր, անիկա հիմակ՝ սուրբերու մէջ է նըստեր, ժողովուրդի աչքին շէխիտ է դարձեր եւ իր ոսկորներուն վրայ ալ ուխտատեղի մը կառուցուեր է։

Շէրիֆէ չէր հասկցած պատմութեան հետեւութիւնը, սրբեմն Իպնը Ճաֆարի համար աւելի դըժուար էր հիմակ, որովհետեւ ստիպուած էր այլեւս, իրողութիւնը չծածկել եւ լրացնել։

— Այդ օրօրոցի աղջիկը դուն էիր եւ այդ ոճրագործը՝ ես։ Որպէսզի չըրկուէի ՝ամուսնութեան վայելքներէն՝ ուզեցի մեռցնել քեզ, եւ որպէսզի ծնողքդ աննեցուկ չմնար եւ իրենց այդ վիշտը մասամբ թեթեւնար, իմ հարստութեանս մէկ մասը ձգեցի քու մարմինիդ վրայ, քեզ մեռած կարծելով։ Այդ դրամը հոն ձգուած կամ մոռցուած դրամ մը չէր։ Այդ դրամը քու արեանդ գինն էր։

Ալլահը պահեր է քեզ։ Սիրեր է զիս եւ արդիլեր է՝ որպէսզի չամուսնանամ ուրիշ ո եւ է մէկուն հետ։

Տասնեւեօթը տարի թափառեցայ, տառապեցայ, անտառարնակ վայրենիներու կեանքը վարեցի, յետոյ իմ սիրած միակ զբաղումիս, որսորդութեան ելած օր մը՝ անցայ ձեր հիւղակին առջեւէն։

Կը կարծէի որ մեռած էիր, եւ, եթէ կը յիշես, քեզ այն երիտասարդին կինը կարծեցի, եւ դուն ըսիր որ ձեր մշակն էր։

Տեսայ քեզ։ Երազներու նոր աշխարհ մը բացուեցաւ աչքերուս առջեւ, բայց դարձեալ չէի գիտեր որ օրօրոցի աղջիկն ես։ Կ'ըսէի, քանի որ ես անիկա սպաննած եմ, հիմակ պատճառ մը չկայ, իմ զգացած այս սէրս չծաղկեցնեմ սրտիս մէջ։ Ես ամբողջ տասնեւեօթը տարի՝ ոչ մէկ կնոջ նայեցայ։ Փախայ անոնցմէ, եւ միայն ձեր աղբիւրին առջեւ քեզի հետ խօսած պահուս՝ երբ զգացի բուռն սէր մը, ղրկեցի մայրս որպէսզի քեզ ինծի կնութեան ուզէ։

Եթէ դուն պատմած չըլլայիր այդ դաշոյնի պատմութիւնը, եթէ ես անոր սպին տեսած չըլլայի եւ հետեւաբար քու ողջ ըլլալդ քու պատմութենէդ չիմանայի, քեզ պիտի նկատէի ուրիշ մէկը՝ որուն հետ չպիտի ունենայի ոչ կատարեալ վայելք, եւ ոչ ալ տեւական երջանկութիւն։

Երբ Իպնը Ճաֆար աւարտեց իր պատմութիւնը, տեսաւ որ Շէրիֆէի աչքերը արցունքի լիճ մըն էին դարձած եւ իր կուրծքը թաց էր անձրեւէն թրջուածի չափ։

×

Այդ օր անցաւ, արցունքով եւ հառաչանքով։ Պատմութիւնը աւարտած էր, համբոյրներու տարափի մը տակ։ Շէրիֆէ կը մրմնջէ Իպնը Ճաֆարի ականջին։

— Կը ներեմ քեզի եւ կը սիրեմ քեզ։

Իրիկուն եղած էր։ Պաղտատը լուսաւորուեր էր աւելի լուսնի եւ աստղերու բոցով, քան պողոտաներու եւ տուներու ամոյն լոյսերով։

Իպնը Ճաֆար եւ Շէրիֆէ հեծան իրենց ձիերը եւ անցան դետեղերքով։

Քաղաքը ցնծութեան եւ ուրախութեան, ցոփութեան եւ շուայտութեան մէջ կը լողար։

Երբ ժամ մը վերջը հասան Շէյխ Ապտիւրրահմանի թիւրպէին առջեւ, վար իջան իրենց ձիերէն՝ եւ իրենց հարսանեկան զգեստներէն մէկ մէկ ծուէն կտրելով, իրարու կապեցին, եւ, ուրիշներու նման, այդ աղօթատեղիի ձողերէն մէկուն վրայ անցուցին՝ իրենց սիրոյ կապերով եւ երախտագէտ արցունքներով։

Տիգրիսի ջուրերը՝ գրկած անոնց երջանկութեան կապը՝ տարեր եւ յանձներ էին տվկիանոսի յուզուող կոհակներուն, որոնց կապոյտ ջուրերուն մէջ լուծուեր էին, յաւիտենական երջանկութեան բոյն մը բանալով անոնց առջեւ։

(Վերջ)

Զ. ՎԱՐԴԱՆ

նաւարկութեան ազատութիւնը կ'ընդունին երբ կը վերաբերի իրենց հողերէն դուրս եղած գետերու: Մենք ալ պատմութիւն կարդալ գիտենք: Անիմաստ է ըսել թէ չենք հասկնար ներկայ վիճաբանութեան միտքը... Տակաւին չէ վերջացած ազդեցութեան շրջանակներու պայքարը: Ինչո՞ւ նաւարկութեան մենաշնորհ մը գոյութիւն պիտի ունենայ Միջերկրականի մէջ, իսկ միջազգայնացում՝ Դանուբի մէջ »:

Կարգը եկած էր Մոլոթովի, որ նախագահական աթոռէն իջնելով, իր ամենէն բուռն ճառը խօսեցաւ, ինչպէս կը գրեն թերթերը: Պատասխանելով Անգլեւսաքսոններու պահանջին, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ Արեւմուտքը եւ մասնաւորապէս Ամերիկան կը ջանայ տնտեսապէս սարկացնել Եւրոպան: «Պէտք է զգուշանանք որ յետպատերազմեան դժուարութիւններ չշահագործուին տոլարի ժողովրդապետութեանց կողմէ»: Ցետոյ վիճակագրական փաստեր յիշեց, ապացուցանելու համար թէ Ամերիկան դրամ շահեցաւ պատերազմէն եւ կը ջանայ աւելին շահիլ, պահանջելով ազատ հռչակել Դանուբի նաւարկութիւնը: «Մ. Նահանգներուն ազգային եկամուտը, որ 96 միլիառ տոլար էր 1941ին, 160 միլիառի բարձրացած էր 1944ին: Մէկ խօսքով, Մ. Նահանգները հարստացան պատերազմի ընթացքին »:

Քաղաքական յանձնախումբը 5ի դէմ 8 ձայնով քուէարկած էր նաւարկութեան ազատութիւնը: Ընդհ. ժողովն ալ յարեցաւ անգլեւսաքսոն տեսակէտին:

Մահապարտները պիտի կախուին

Պերլինի Միջդաշնակցային Վերստուգիչ Խորհուրդը Եշ. օր մերժեց Նիւրընպէրկի դատապարտեալներուն աղերսագիրները, որոնք պատիժի թեթեւացում կամ ուրիշ խնդրանքներ կը դնէին: Այսպէս, մերժեց Կէօրինկի, Քայթըլի եւ Եոտլի առաջարկը՝ կախաղանի փոխարէն գնդակահարուելու: Նոյնպէս անընդունելի սեպեց ծովակալ Ռաէտէրի աղերսագիրը, որ կ'առաջարկէր գնդակահարել փոխանակ ցկեանս բանտարկութեան դատապարտելու: Խորհուրդը ինքզինքը իրաւասու չզգար պատիժները աւելցնելու: Մերժուեցաւ նաեւ ոճրապարտ հռչակուած կազմակերպութեանց աղերսագիրը (S. S., S. D. եւ ղեկավարութիւն նացի կուսակցութեան), որովհետեւ Վերստուգիչ Խորհուրդը իրաւասու չէ վերաքննելու միջազգային զինուորական ատեանին վճիռները:

Խորհուրդին ռուս անդամը, մարէշալ Սոքոլովսքի, կրկնեց Նիւրընպէրկի խորհրդային դատախազին բողոքը Շախթի, Ֆոն Փափէնի եւ Ֆրիցչէի արձակման, ինչպէս եւ Հէսի բանտարկութեան վճիռին դէմ (փոխանակ մահապատիժի):

Ուրեմն 11 մահապարտները պիտի կախուին Հոկտեմբեր 16ին, ի ներկայութեան չորս պետութեանց պատուիրակներէն կազմուած յանձնաժողովի մը: Առանձին փոսեր պիտի բացուին անծանօթ վայրի մը մէջ, առանց տապանաքարի, որպէսզի ուխտագնացութիւններ չկատարուին մոլեռանդ Նացիներու կողմէ: Անգլիոյ դահճապետը Լոնտոն վերադարձած է, կախաղանի գործը յանձնելով մէկ ամերիկացի եւ մէկ գերմանացի մասնագէտի:

★ Ամերիկեան ծերակուտական մը կ'ամբաստանէ Նիւրընպէրկի ատեանին ամերիկացի կարգ մը անդամները թէ հրապարակաւ տեսնուած են ամբաստանեալներու կիներուն հետ:

Նոր զեղծումներ

Օր նոր, դայթակղութիւն նոր: Առջի օր ձերբակալուեցան Սէն Էթիէնի նահանգին Ռուան, Լը Հավր, Տիէփ եւն.) Ալիւրի Դաշնակցութեան տնօրէնը եւ վարչութեան ինը անդամները, ամբաստանուած ըլլալով թէ չարաշահութիւններ կատարած են ալիւրի վրայ: Թերթերը կը գրեն թէ զեղծումները կը շարունակուէին ամիսներէ ի վեր եւ թէ քանի մը հազար թոն ալիւր սեւ շուկայ փոխադրուած է: Քննութիւնները կը շարունակուին եւ կը կարծուի թէ շատ մը հացագործներ ալ պիտի մատնուին:

Քննիչներ ղրկուեցան Լիոն եւ Ալժերիա, ստուգելու համար գինիի հրապարակին վրայ կատարուած խարդախութիւնները որոնց գումարը 20 միլիոն անգլ. ոսկիի կը հասնի, կ'ըսեն:

Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, Գոն Մառչէն գաղտնի տեղեկագրեր կը պահէր իր ապօրէն գործառնութեանց մասին որոնց գումարը քանի մը տասնեակ միլիառ Ֆրանքի կը հասնի: Հետապնդումներ կը կատարուին նաեւ Կալըրի Լաֆայէթի եւ Փուէնթանի դէմ:

Գոստոյի մէջ ալ զեղծումներ երեւան հանուած են, գինիի հրապարակին վրայ: Զեղծումներու յայտնութեանց հետ, անուանարկութեան դատերն ալ իրարու կը յաջորդեն: Մարսէյլի ընկերվարական երեսփոխան Գ. Գաստոն Տէֆէռ պատասխանելով մութ ակնարկի մը, յայտարարեց թէ «որեւէ ձեւով չէ խառնուած գինիի դայթակղութեան»:

★ Պարենաւորման նախարարը կը յուսայ ամիսը վեց լիտր գինի բաշխել ժողովուրդին, յառաջիկայ յունուարէն սկսեալ:

33 ՑՈՅՑԵՐ սարքուեցան Փարիզի մէջ, Սէն-տիքաններու Միութեան կողմէ, բողոքելու համար ապրուստի սղութեան դէմ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԱԼԱՆՍ — Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Նոր Սերունդ»ի եւ Սանուհիներու, այս շաբաթ իրիկուան ժամը 20.30ին, Salle des Fêtes: Կը նախագահէ Ընկեր ՔԻՐԷՃԵԱՆ

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

CAMARADES CARTIER,* (ԵՐԵՍՓ. ՖԷԿՆԱՄՈՒ), *VACHET* (*maire de Bourg les Valence*) ԵՒ ՏԻԿԻՆ *Odette MIKAÉLIAN

Պիտի երգէ Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, պիտի նուագէ Գ. ԱՂԱՍԻ: Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու Կրընոպլի խումբը պիտի պարէ ղեկավարութեամբ ՏԻԿԻՆ Ս. ՍԻՍԼԵԱՆի: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է:

ԼԻՈՆ — 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

ԻՍՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ — Հոկտեմբեր 19ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ — Հոկտեմբեր 20ին: Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

Այրի Տիկին Բերուզ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մոստիչեան, Գ. Գառնօ Մոստիչեան, Գ. Վահրամ Մոստիչեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Մոստիչեան (Պրազիլիա) եւ զաւակներն ու հարսերը, Օշին, Արսինէ եւ Մարիանա, Գ. Յակոբ Ինճիճեան, Տէր եւ Տիկին Գաբրիէլ Գասապեան եւ զաւակը Գ. Գէորգ Մոստիչեան (Միլան), Ս. Փափազեան (Ժընեւ), Ա. Սիւզմէեան (Պրազիլիա), Նագաշեան (Իտալիա), Կրօնիկ Փափազեան, Ալլահվէրտեան (Աթէնք), Մալխասեան (Մարսէյլ), Սրապեան եւ Սաղրեան ընտանիքները ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

Գ. ԳԷՈՐԳ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ

իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր, տագրոջ, մօրեղբօր եւ ազգականին, որ տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 8ին, իր բնակարանին մէջ, 81 տարեկան հասակին:

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր, չարաթ ժամը 13.30ին, 15 Rue Jean Goujon, Հայոց եկեղեցին: Մարմինը պիտի ամփոփուի Père Lachaiseի գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբր այդ նկատել:

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Սեւրի Մուրատեան Վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ Մուրատեան վարժարանը կը վերաբացուի յառաջիկայ նոյեմբեր 3ին կիրակի օրը, եւ անմիջապէս կը սկսին դասախօսութիւնները:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ հոկտեմբերի վերջը:

ՕՐ. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ երգահանդէսը Լիոնի մէջ Դեկտեմբեր 15ին, կիրակի, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին՝ Salle Rameauի մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ:

ԿՌՓԱՄԱՐՏԻԿ ԳԷՈՐԳ ՎԱՐԴԱՆԵԱՆ (78 քիլօ) կիրակի 13 հոկտ. ժամը 13ին Mutualitéի սրահին մէջ կը մրցի սեւամորթ Պենէթօի (79 քիլօ) հետ:

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ Հոկտ. 6 թուակիր նամակ մը ստացանք, որով Հ. Մ. Ը. Մ.ի վերջին ընդհ. ժողովին նախագահը՝ Ոսկովանեան եւ քարտուղարը՝ Մնացականեան, կը հերքեն Փարիզի առժամեայ Կեդր. վարչութեան դիւանին այն յայտարարութիւնը թէ «Նորք»ը եւ Երիտ. Միութեան խումբերը միացած են Հ. Մ. Ը. Մ.ին:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Կապոյտ Խաչի նախաձեռնութեամբ շուտով կը սկսին հայերէնի դասաւանդութիւնները: Արձանագրուելու համար դիմել Տիկին Մուրատեանի, Տիկին Արթինեանի կամ Տիկ. Ինճէեանի:

Ուշադրութի՛ւն կօշկակարներու

Ունինք կաշիի վաճառատուն Crepin եւ Tannerie: Ձեր բոլոր գնումներու համար դիմեցէք Յ. Գ. Փափազեան վաճառատունը, 223 rue Tolbiac, Paris(13) Tél. Gob. 64-54: Բաց է ամէն օր ժամը 8էն 12 եւ 14էն 18, գոց է ուրբաթ եւ շաբաթ օրերը: Հաղորդակցութիւն՝ métro Tolbiac, Place d'Italie, Glacières:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Անուվիլի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի «Սիամանթօ» խումբի ժողով - դասախօսութիւնները, երեքշաբթի օրուան փոխարէն տեղի պիտի ունենան երկուշաբթի օրերը, սովորական հաւաքատեղին, իրիկուան ժամը 8ին, 137 rue Paul Bert:

ԿՐԸՆՈԲԼԸ — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շաբաթական դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն երկուշաբթի: Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու միութեան անդամները:

ՄԱՐՍԷՅԼ — Սէնթ Աննի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քեռի խումբին դասախօսութիւնը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին: Պիտի դասախօսէ ընկեր Մարտիրոս Թաշճեան:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 13 Octobre 1946 Կիրակի 13 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4826–Նոր շրջան թիւ 465 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ՉԷ, ԲԱՑՑ...

Մեր հայրենաշունչ աշխատակիցը, Արսէն Ա. քահանայ, երէկ դառնութեամբ դիտել կուտար թէ Թարգմանչաց տօնը մոռցուած է Հայկական Արտասահմանի մէջ ։

Ու կը նկարագրէր սրտաշարժ ուխտագնացութիւն մը դէպի Օշական, Ս. Մեսրոպի գերեզմանը, աւելի խորացնելով կսկիծը ․

— « Ամենայն տարի Գէորգեան Ճեմարանի աշակերտները եւ ուսանողները իրենց ուսուցչական մարմնի հետ միասին ոտքով ուխտագնացութեան կ'երթային դէպ ի Օշական ։ Ամբողջ գիշերը համարեա քուն չէինք մտնի. որպէս զի առաւօտեան ժամը 5ին, դեռ լոյսը չբացուած, ոտքի վրայ լինէինք... Մօտ տասը քիլոմետր ճամբայ ունէինք կտրելու, դէպի վեր, ապառաժները, մինչեւ Սուրբի գերեզմանը »։

Այո, այդպիսի օրեր եւ սովորութիւններ կային հայրենի աշխարհին մէջ, տարիներ առաջ ։

Շատ աւելի մեծ բազմութիւններ կը բարձրանային արեւմտեան Հայաստանի լեռներն ի վեր, Բարձրահայեաց, Քաղցրահայեաց, Գոհանամք, Հաւատամք, երկրպագելու համար զանազան սուրբերու առջեւ ։ Իսկ Սահակ - Մեսրոպները աւելի շատ կը փառաբանուէին եկեղեցիներու մէջ ։ Գոնէ մինչեւ 1911 ։

Ազգային գիտակցութեան լուսաղբիւրները հաղիւ բացուած, խրեցանք արեան ճապաղիքներու մէջ ։ Ցետոյ, մնացեալ բազմութեամբ, ինկանք օտար ափեր, ուր «հայկականութիւն» կը փորձենք 25 տարիէ ի վեր ։

Մեր ձեռնարկներուն մէջ, ամենալայն տեղը կը գրաւէ Մշակոյթը, բոլոր ցամաքներուն վրայ ։ Աշխատանք՝ ծաղկոցէն մինչեւ գրական - գեղարուեստական անդաստանը, հակառակ բոլոր խոչընդոտներուն ։

Բնականաբար այս գործունէութեան գլխաւոր ներշնչարանը պիտի ըլլար հայրենիքը ։ Ոչ միայն իր աւանդութիւններով, այլեւ ամենօրեայ իրականութեամբ ։

Միշտ սպասելով լաւագոյն օրերու, Հայկական Արտասահմանը անընդհատ կը ստեղծագործէ, եւ այսօր հրապարակի վրայ դիզած է վաստակ մը որ կրնայ պատկառանք ազդել, հակառակ բոլոր չկամութեանց ։

×

Այդ ընդհանուր շարժումին մէջ, մարդիկ երբեք չմոռցան տարեդարձներն ալ ։

Բուն մշակոյթի գետնին վրայ, այս թերթն էր որ, տարիներ առաջ, թելադրեց Թարգմանչաց տօնը դարձնել Մշակոյթի Օր ։

Մինչեւ այն ատեն, բարեպաշտներ միայն եկեղեցիներու մէջ կը լսէին Թարգմանչաց անունները ։ Այն ալ՝ աղօտ գիտակցութեամբ ։

Մենք ուզեցինք ժամուն տժգոյն, նեղլիկ պատերէն դուրս հանել, եւ իրենց ամբողջ լուսապայծառ կերպարանքով ներկայացնել ու փառաբանել այդ հոյակապ դէմքերը, Սէնի ափերէն մինչեւ Ատլանտեան, Լոնտոնէն մինչեւ Իրան եւ Հնդկաստան, Միջին Արեւելքէն մինչեւ Հարաւ. Ամերիկա ։

Արդարեւ ; յաջողեցաւ ծրագիրը ։ Եւ Մշակոյթի Օրեր սարքուեցան ամէն տարի ։ Ամէն տեղ, առանց դաւանանքի խտրութեան ։

Շարժումը որոշ չափով տկարացած էր, երբ առաւ մը պայթեցաւ Աշխարհամարտը ։ Իսկ ազատագրութենէն ի վեր, — ինչո՞ւ ծածկել — կը թուի թէ Մշակոյթի Օրն ալ մոռցուած, հեռաւոր յիշատակ մը դարձած է ։ Ու նորէն եկեղեցին է որ կը տօնէ , տօնացոյց թղթատելով ։

Կարելի պիտի ըլլա՞յ վերահաստատել ։

Ինչո՞ւ չէ ։ Ի՞նչ ունինք աւելի թանկագին, քան Հայկական Մշակոյթը ։ ․․

Գաղութները նոյն վիճակը չունին այսօր ։ Պատերազմը հիմնովին փոխեց անոնց դիմագիծը, մանաւանդ պալքանեան եւ արեւելեան շրջաններուն մէջ ։ Մթնոլորտն ալ բաւական պղտորած է , իբրեւ հետեւանք «նոր գիտելիքներու» ։

Եւ սակայն, մեր գլուխները քարին զարնելու պէտք չունինք, գոնէ այս գետնին վրայ ։

Ընդհակառակն, պարագաները կը թելադրեն աւելի մեծ խանդավառութեամբ սարքել Մշակոյթի Օրը, այստեղ եւ ամէն տեղ, փոխադարձաբար ծանօթացնելով Հայրենիքին եւ Արտասահմանի բազմազան ճիգերը ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՑՈՎՀ. ԱՔԷԼԵԱՆ

Արդէն տասը տարի է որ բեմէն ի սպառ հեռացած է այդ տիտան ալ ։

Մօտ յիսուն տարի ան իր Էլիզբարովներով, Սվենկալիներով, Ալտեններով եւ Բարխուդարեաններով ստեղծած էր հմայք մը որ դժուար թէ մոռցուէր Թիֆլիսի, Երեւանի կամ Պոլսոյ մէջ ։

Քիչեր ունեցան իր բախտը ։ Սունդուկեան կամ Զարիֆեան օտար հողի մէջ պառկած չտեսան հայրենիքին պետական թատրոնը ու անոր բեմէն չկրցան գոչել «քաղաքացիներ», ինչպէս տիրաբար ըսել գիտէր Սունդուկեան ։ Իսկ «Թայֆուն»ին անմահ Զարիֆեանը իր Գիժ Դանիէլով քանի քանի սիրտեր «պատառ պատառ պիտի անէր եւ ետ՛ւմ ետ՛ւմ ուտէր», Երեւանի թատերասէրներուն մէջ ։

Այսօր, կիրակի, յարգանքի, տօն մը կայ այս տասնամեակին առթիւ ։ Մենք բոլորս որ Աբէլեանը վայելած ենք երեսուն հինգ տարի առաջ, ետ կ'երթանք դէպի դպրոցական մեր վերջին տարիները, երբ, խորապէս հմայուած իր խաղէն, իր ներկայացումները օրն ի բուն կը կրկնէինք, դասարանէ դասարան ։ Եւ գիշերը՝ դարձեալ կ'երթայինք ծափահարել զինքը Փըթի Շանի բեմին վրայ ։

Զինադադարին դարձեալ Պոլիս էր, առանց խումբի ։ Կը փորձէր տեղական ուժերով իր փառքի օրերը վերապրիլ ։ Գիշեր մըն ալ թատրոնին տէրը չէր թողուր փարագոյրը ։ Սակաւաթիւ հանդիսատեսները չէին կրցած վճարել զանէ ճարել ։ Անիւծի պէս կը մռնչէր յուզումէն, ըսենք կատաղութենէն ։ Գտնուեցան երկու թատերասէր Հայեր, ողբացեալ Պ. Պալենցը եւ պուլկարահայ՝ բարեկամ մը որ անմիջապէս վճարեցին պահանջուածը եւ Աբէլեան բեմ եկաւ, թէեւ սրտաբեկ, բայց գոնէ յաղթական ։

Ի՞նչ յիշատակներ ցան ու ցիր կարելի է հաւաքել ։ Սակայն միշտ ալ ապերախտ է, իր խասպարէզը ։ Արուեստներու ամէնէն բաբախունը, ամէնէն շօշափելին, սրտերու ամէնէն խոր թափանցողը, յուզիչ ու ցնցող անշուշտ, բայց ահա միայն տասը տարի եւ արդէն մշուշը պատեր է իր դէմքը, իր անմփենելի տաղանդը եւ իր այնքան գեղեցիկ արուեստը ։

Պետրոս Ադամեանը չէ՞ր որ կ'ողբար.— Նկարիչէն կը մնայ իր կտաւը, գրագէտէն՝ իր գիրքը, երաժիշտէն՝ իր երգը, իսկ դերասանէն...

ՍՕՍԻ

ԱԻ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ մէկ պատմուածքը, «Սաադիի վերջին գարունը», թարգմանուած է Vie Soviétique շաբաթաթերթին մէջ, ջերմ գովեստներով ։

16 ՏԱՐԻ ԹԻԱՊԱՐՏՈՒԹԵԱՆ դատապարտուեցաւ Եուկոսլաւիոյ կաթոլիկ հովուապետը, Ստեփինակ արք., իբրեւ հայրենադաւ ։ Դատապարտուեցաւ նաեւ բոլոր քաղաքական եւ քաղաքացիական իրաւունքներէ զրկումի, հինգ տարուան համար ։ Գնդ. Կրիկ Լիսաք, որ ամբաստանուած էր իբրեւ մեղսակից Խրուաթիոյ անկախ կառավարութեան, դատապարտուեցաւ կախաղանի ։ Ուրիշ ամբաստանեալ մը, Փավէլ Կուեյին, որ «Ուսթաշի ահաբեկիչ» կը կոչուէր, դատապարտուեցաւ գնդակահարութեան ։ Տասնըվեց ամբաստանեալներէն երեքը (քահանայ) անպարտ արձակուեցան, միւսները դատապարտուեցան վեց ամիսէն մինչեւ 16 տարի բանտարկութեան ։ Մահապարտներէն Լիսաք պոռաց դատաւորներուն երեսին, բռունցքը սեղմելով.— «Պիտի մեռնիմ Խրուաթիոյ անկախութեան համար» ։ Արքեպիսկոպոսը որ եւ է յուզում չյայտնեց երբ վճիռը կ'արտասանուէր ։ Իր քարտուղարն ալ 12 տարի թիապարտութեան դատապարտուեցաւ ։

ԵՐԵՔ ՀՈԳԻ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՆ Մ. Նահանգներուն մէջ, հիւլէական ռումբի գաղտնի լուսանկարներ տպած եւ ծախած ըլլալով ։— Անգլ. կառավարութիւնը որոշեց գաղտնի պահել հիւլէական ռումբի հաստատութեանց մէջ աշխատող պաշտօնեաներուն անունները ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ զօր. Փիւօ, ռուսական ճակատի Ֆրանսական կամաւորներուն նախկին նախագահը, որ փախած է ։ Թերթերը կը գրեն թէ Գերմանիոյ ռուսական շրջանը կը գտնուի ։ Դատական ատեանը «Gringoire» շաբաթաթերթին խնդիրն ալ քննելով, որոշեց լուծել հրատարակիչ ընկերութիւնը եւ գրաւել բոլոր գոյքերը ։ Տնօրէնը, Քարպուչիա, փախած է ։

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԻ ՆԵՑՍՕՐ

Վարչապետը կը յորդորէ «այո» պատասխանել

Այսօր, կիրակի, Ֆրանսայի ժողովուրդը պիտի վաւերացնէ կամ մերժէ Սահմանադրութեան նոր նախագիծը, որ մշակուած է երեք մեծ հոսանքներու համաձայնութեամբ ։ Տարակոյս չկայ թէ «այո»ները մեծամասնութիւն պիտի կազմեն. բայց, իրազեկներու կարծիքով, ձեռնպահները շատ աւելի բազմաթիւ պիտի ըլլան այս անգամ քան Մայիս 5ին ։ Ընդհանրապէս տեսակ մը անտարբերութիւն կը տիրէ հասարակ ժողովուրդին մէջ ։ Բացառութիւն կը կազմեն անոնք որ անդամ են այս կամ այն կուսակցութեան, եւ պայքար կը մղեն, «այո» կամ «ոչ»ը ապահովելու համար ։

Անցեալ կիրակիէն ի վեր բոլոր հոսանքները շարժման մէջ դրած են իրենց հռետորներն ու վարիչները, լուսաբանելու համար ժողովուրդը ։ Ուրբաթ իրիկուն ալ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ վարչապետը, ջերմապէս յորդորելով որ «այո» պատասխանեն ։ Զուգելով հրապարակային վիճաբանութեան մը բռնուիլ զօր. տը Կոլի հետ, «արտասանել բառ մը որ կրնայ քինախնդրութիւն կամ ապերախտութիւն յարուցանել», Պ. Պիտօ յայտարարեց .

— « Միասնաբար, եւ համախմբուելով ազատական կառավարութեան շուրջը, մենք խորտակեցինք թշնամին ։ Միասին վերահաստատեցինք Ֆրանսայի ազատութիւնը եւ պատիւը ։ Այսօր միակ խնդիրը Սահմանադրութիւնն է ։ Մէկ ամիսէն ընտրութիւններ պիտի կատարուին ։ Այսօր մէկ բան կ'ուզենք իմանալ, — Սահմանադրութիւնը լա՞ւ է կամ ընդունելի՞ է ։ Վեց տարիէ ի վեր Ֆրանսան զրկուած է վերջնական օրէնքներէ ։ Պիտի ունենա՞նք զանոնք վերջապէս, ազատագրութենէն երկու տարի վերջը» ։

Ցիշելէ վերջ թէ ինք հակառակ էր անցեալ Մայիսին առաջարկուած Սահմանադրութեան, վարչապետը շարունակեց, — « Սահմանադրութիւնը փոխուեցաւ համաձայն ազգի կամքին ։ Ոչ մէկ ուղղամիտ մարդ կրնայ ուրանալ այդ փոփոխութիւնները ։ Լաւ քաղաքականութիւն մը չէ ստորագնահատել կամ ժխտել այդ փոփոխութեանց ներշնչման աղբիւրը ։ Հանրապետութեան նախագահին տրուած իրաւասութիւնները զայն կը դարձնեն բան մը որ բոլորովին տարբեր է խամաճիկէն ։ Երկրորդ ժողովի մը ստեղծումով կը վերահաստատուի խորհրդարանի սկզբունքը, իր բոլոր հետեւանքներով ։ Կատարեալ բան չկայ աշխարհի մէջ. միշտ կարելի է նախատեսել Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը ։ Երկու տարի առաջ, ես պատիւն ունեցայ ողջունելու Դիմադրութեան առաջին առաջնորդը, ազատագրուած Փարիզի մէջ, իբրեւ նախագահը Ներքին Դիմադրութեան ։ 1940 Ցունիսին, գերմանական բանտին խորէն, ես «ոչ» ըսի զօր. տը Կոլի հետ ։ Այսօր, խղճի կատարեալ հանդարտութեամբ, նոյն վճռականութեամբ եւ վստահութեամբ կ'ըսեմ՝ «այո» ։ Այո, որպէսզի Հանրապետութիւնը ապրի քաղաքային խաղաղութեան մէջ ։ Այո, որպէսզի պաշտպանուին իր քաղաքացիներուն ազատութիւնը եւ անկախութիւնը եւ Ֆրանսան ապրի» ։

★ Քուէարկութեանց պիտի մասնակցին 27 միլիոն Ֆրանսացիներ եւ Ֆրանսուհիներ ։ Նոր Սահմանադրութեան երեք գլխաւոր կուսակիցները, — ժողովրդական, համայնավար եւ ընկերվարական, կը ներկայացնեն Սահմանադիր ժողովի անդամներուն 3)4ը ։ Նախագծին հակառակ են արմատականները, պահպանողականները, զանազան խմբակցութիւններ եւ զօր. տը Կոլ, որուն ժողովրդականութիւնը ծանր փորձի մը պիտի ենթարկուի այսօր ։

Կը թուի թէ քուէարկութեան վրայ պիտի ազդեն նաեւ պարենաւորման դժուարութիւնները, որոնք հետզհետէ ծանրակշիռ հանգամանք կը ստանան ։

Պուլկարական դաշնագիրն ալ քուէարկուեցաւ

ՆՈՐԷՆ ԲՈՒՌՆ ՎԻՃԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Հաշտութեան խորհրդաժողովը իտալական եւ ռումանական դաշնագիրներէն վերջ, ուրբաթ օր քուէարկեց պուլկարականը ։ Ժողովավարահի նատաբաններէն շատերը պարապ էին, ինչ որ կ'ապացուցանէ հետաքրքրութեան աստիճանը ։

Այս դաշնագրին առթիւ ալ ուժգնօրէն վիճեցան Անգլօսաքսոնները եւ Ֆրանսա — արեւմտեան ճակատ — ընդդէմ սլաւական ճակատին ։ Եւ յաղթանակը մնաց արեւմտեան պետութեանց ։ Նախ քննուեցաւ Պուլկարիոյ եւ Ցունաստանի սահմանագլուխի խնդիրը ։ Պուլկարիա հողամաս մը կը պահանջէր դէպի ծով ելքով, թէեւ ինք թշնամի էր, իսկ Ցունաստան դաշնակից ։ Ցունաստան կը պահանջէր կարգ մը սրբագրութիւններ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԻ ՎԵՐՋԻՆ ՕՐԵՐԸ

Հաշտութեան Խորհրդաժողովը վերջերս կորսնցուցած էր իր նախկին եռուզեռը: Լրագրողներու բազմութիւնն ալ նօսրացած: Չկար նախկին հետաքրքրութիւնը եւ պաշտօնական ձեւականութիւններն ալ, ազատ մուտքի համար, աւելի դիւրացած էին:

Այս անգամ, խորհրդաժողովի փակման առթիւ վերսկսած է հետաքրքրութիւնը:

Գաղափար մը կազմելու համար, լրագրողներու, շարժանկարիչներու եւ պատկերահաններու քանակի մասին, յիշենք քանի մը թիւեր.— Ալպանիա 1 թղթակից, Արժանթին վեց, Աւստրալիա 20, Աւստրիա 24, Պելժիա 40, Պրազիլիա 18, Պուլկարիա քսան, Քանատա 22, Չիլի 5, Չինաստան 22, Տանըմարքա 30, Եգիպտոս 11, Իրլանտա 4, Սպանիա երեք, Ամերիկա 384, Եթովպիա մէկ, Ֆինլանտա 7, Ֆրանսա 562, Անգլիա 229, Յունաստան 37, Հունգարիա 54, Հնդկաստան 16, Իրան 17, Իսլանտա երեք, Իտալիա 54, Լիբանան 8, Լիւքսէմպուրկ 3, Մեքսիկա 2, Մօնաքօ 1, Նորվեկիա 18, Պաղեստին 4, Փարակուէյ մէկ, Հոլանտա 49, Փերու երկու, Լեհաստան 46, Փորթուկալ 11, Ռումանիա 31, Շուէտ 32, Զուիցերիա 57, Սուրիա 7, Չեխոսլովաքիա 54, Տրիպոլիս 1, Թուրքիա 5, Հարաւ. Ափրիկէ 2, Խորհրդային երկիրներ 23, Ուրուկուէյ 2, Եուկոսլաւիա 14:

Եւ այս միայն մամուլի բաժինն է:

Ասոնցմէ դուրս կան անպաշտօնները որոնք արձանագրուած անգամ չեն:

Մամուլի կազմը միշտ փոփոխութիւններ կրեց: Եկողներ ու գացողներ եղան, բայց քանակը փոխանակ պակսելու, ընդհակառակն օր ըստ օրէ աւելցաւ:

Անցեալ շաբաթ, լրագրողներու դրասենեակին մէջ, տեսայ Գերմանուհի մը որ արտօնութիւն կը խնդրէր հետեւելու ժողովին, զարմացնելով պաշտօնեան: Անհրաժե՞շտ էր տոմս մը տալ,-հակառակ պաշտօնական անցագրին: Որոշ չէի գիտեր թէ առնէ առաջ գերմանթղթակիցներ ներկա՞յ էին թէ ոչ եւ ակամայ հետեւեցայ խօսակցութեան, մէկ կողմէն պրպտելով, քանի մը օր առաջ տեղի ունեցած միջադէպի մը (ժողովին մէջ) առնչութիւնը:

— Ի՞նչ է ձեր հպատակութիւնը:

— Նախկին Գերմանացի:

Պաշտօնեան հնարխօսով, մամուլի վարիչ-պատասխանատուին հաւանութիւնը առնելէ վերջ միայն պատրաստեց ազատ մուտքի տոմսը, թղթակցուհիէն պահանջելով ստորագրութիւն մը տոմարին մէջ:

Քանի մը վայրկեան վերջ՝ ուրիշ մըն էր որ կը ներկայանար յանձնարարականով մը: Այս անգամ սակայն առանց հարցաքննութեան պաշտօնեան երկարեց պահանջուած տոմսը:

Եւ այսպէս օրն ի բուն, նոր թէ հին ընդունուած լրագրողներ, կ'երթան ու կուգան, միշտ նորութիւն մը քաղելու կամ գաղտնիք մը կորզելու համար: Մեծ ու պզտիկ՝ ամէն ազգի պատկանող այդ լրատուները միշտ չոգիի վրայ են:

Յանձնախումբերու նիստերուն կը հետեւին միայն նախօրօք որոշուած լրագրողները, իսկ ամբողջական ժողովներուն կարելի է մասնակցիլ աւանձին արտօնագրով մը:

Առհասարակ ամենամեծ եռուզեռը ընդունելութեան սրահն է, ուր կը տրուին գլանիկներ, կառքի վառելանիւթ, Փարիզի զբօսավայրերու մասին դիտելիքներ, զանազան դիւրութիւններ եւն:

Ամէն օր, բացի շաբթէ, ժամը 5էն վերջ télévisionի ներկայացումներ ալ կը տրուին ուր հետաքրքիրներ կը դիտեն անձկութեամբ:

Ի՞նչ խնդիրներ կրցան լուծել Խորհրդաժողովի բացումէն ի վեր եւ կամ հաշտութեան ժողովը տուա՞ւ այն արդիւնքը որ կը սպասուէր: Այս հարցերու քննութիւնը կը թողում աւելի ձեռնհաս աշխատակիցներու:

Առաջին օրէն իսկ յայտնի էր թէ Հայկական Հարցը, սեղանի վրայ պիտի չդրուէր: Հակառակ ատոր աշխատանքներ կատարուեցան, ծանօթացնելու գրաւոր կամ բերանացի, մեր Դատը եւ մեր ազգային պահանջները մամուլի ներկայացուցիչներուն, պատուիրակութեանց եւն:

Կատարուած աշխատանքներու հաշուեյարդարը չէ որ կը փորձեմ, այլ ակնարկ մը,— միայն այն մասը որ հրապարակութեան տրուած է արդէն, ծանօթացնելու համար մեր Դատն ու պահանջները: Մէկ խօսքով, գետին պատրաստելու փորձերը:

Վերջին օրերն է որ կ'ապրի Խորհրդաժողովը, որուն պիտի յաջորդէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ընդհ. ժողովը Նիւ Եորքի մէջ: Հոն է որ պիտի փոխադրուին Փարիզի Խորհրդաժողովին ծանօթ թէ անծանօթ մասնագէտները, իրենց չքախումբերով:

Յուսա՞նք թէ ՄԱԿը գոհացում պիտի տայ մեզի, այսքան յուսախաբութիւններէ վերջ:

ՆԵՐՍԷՍ

ՃՐԱԳԱԼՈՅՑ

(ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ԱՌՋԵՒ)

Երկուշաբթի, ժամը 7: Իրիկնամուտքը, սենեակէս ներս, մատներս կոճակի մը վրայ դրած, կը սպասէ լուին եւ սրբազնագէմ: Անկիւնը, ձայնասփիւռը կարծես, քառակուսի, փակուած խորան մըն է խորհրդաւոր, որուն առջեւ ժամն ու վայրկեանը հսկումի են նստեր անձկութեամբ: Անհամբերութիւնը ման կուգայ, սենեակին շրջանը ընելով ջղային: Ե՞րբ պիտի բացուի...:

Սպասուած պահը իր վայրկեանները կը համբէ...: Ու յանկարծ, ճիշտ ատենին, կոճակը կը դառնայ, վարագոյրը կը բացուի...: Աւետալուր լո՛յս մը, զուարթուններ քառաձայն ու հրեշտակապետնե՛ր փողաձայն: «Խորհուրդ Խորին...» տարարագ սենեակին չորս պատերուն մէջ, ճրագալոյց՝ իրիկնամուտքի սա պահուն, ուր բանաստեղծին «յուշիկ փախչող ծիրանի լոյսն» է չուեր չատոնց:

Կը փակեմ աչքերս վերամբարձ, միմիայն լսողութեանս հոգեկան ու մարմնական ծորակները լայնօրէն բացած: Բայց մէկէն անդրաշխարհի լոյսի ակնախտիղ հեղեղ մըկը թափի կողերուս վրայ: «Ի լուսոյ գերեզմանի», որուն արբեցուցիչ գովքն ու փառաբանութիւնը կը վերակենդանացնեն հոգիները, ծիծղուն, արփաւէտ թեւերու մէջ առած: Հզօրաշունչ ճառող ձայն մը, զոր երբեք լսած ըլլամ:

Պատարագը կը շարունակուի, «Օրհնեա Տէր», «Եւ ընդ հոգւոյդ քում»: Հոգիս, թեւ ու թռիչ առած, կը վազէ հեւ ի հեւ, բովանդակ ժամերգութիւններուն ետեւէն: Բայց մէկէն կանգ կ'առնէ թեւծալ, խոնարհած, ձեռքերը-կուրծքին: «Քրիստոս ի մէջ մեր յայտնեցաւ»: Խնդապատար ողջոյնը կը ճամբորդէ սիրտէ սիրտ, հոգիէ հոգի, հեզաստահ առուի մը նման, որուն առջեւ ծիլ ու ծաղիկ կը խոնարհին երախտայոյզ: Իսկ իմ շրթներս յափշտակութեան եւ ինքնամոռացումի գերագոյն պահուն կը բարբառին արտասպատար «Կոմիտասն ի մէջ մեր յայտնեցաւ», որուն շունչին հետ, ինծի այնպէս թուեցաւ որ կ'ողջագուրուիմ հոգեւին:

Ձայնասփիւռը կը սկսի քրտնիլ, սրբազան մատուռի մը տամուկ պատերուն նման: Լոյսին կտուցը կը ոտգուփ թեթեւաշարժ, կ'ըսեն, հիմա պիտի մարի: Խորհրդաւոր ոտնաձայներ կ'առնեմ իր մէջէն: Կը զգամ, որ բան մը դուրս պիտի գայ խորախորհուրդ...: «Սո՛ւրբ, Սո՛ւրբ...»: Հրաշք տեսլածին... սենեակիս պատերը չքացեր, անհետացեր են իսպառ: Անհունը իջեր, բազմեր է, իր երկնաճեմ թափօրով — հրեշտակներ, սերովբէներ, քերովբէներ, որոնք միահամուռ կը տաղերգեն քառալար, տիեզերաշունչ: Ինծի այնպէս կը թուի, թէ իսկապէս Աստուած մը կ'իջեցնեն երկիր, Անոր ռահվիրայ դասաւոր բերան, խնկացոյց ջահավառներով: Հոս, մրցանիշը կը կտրէ երդեցիկ դասը, իր առաջնորդին կախարդականերգութին տակ:

Հայր Տէրունական աղօթքը...: «Հայր Մեր»ը կը մերկանայ իր սովորական բառերէն ու իմաստէն, եւ կ'ըլլայ սրտառուչ սահանք մը, հոսուն, օծուն ու պաղատաձայն, որուն անկարելի է որ ո եւ է Աստուած չունկնդրէ:

Աւա՛ղ, պատարագին սրբահիւս երիզը կը կտրուի, արդէն իր մօտալուտ վախճանին հասած ըլլալով: Բայց ով որ, այդ երեկոյ, «գիտութեամբ եւ անգիտութեամբ» մատները չտարաւ այդ կախարդական կոճակին, չարաչար տուժեց: Իր հոգիին թուլցած կոճակները չամրացան մեր սրբազան երաժշտութեան աստուածաշիթ ջրդեղումով: Ո՛վ որ «կամայ եւ ակամայ» ունկնդրեց զայն, աննախընթաց Ճրագալոյցի երեկոյ մը կորսնցուց: «Եկեղեցին Հայկական», իր չքախումբով ու զուարթուններու դասով, իր տան դռներն էր ափ առած եւ ինք, ամենեւին չգիտցաւ ....:

×

Հիմա, ձայնասփիւռը լռեր, իր քրտինքը կը սրբէ: Ու ես մատներս կոճակին վրայէն վերցուցած, կը տանիմ ճակատիս...: Ո՞վ ծնունդ տուաւ այս տեսակ բացօթեայ, համայնալուր պատարագի մը: Ո՞վ է այն վհուկը, որ կախարդական սնտուկի մը մէջ մտած, պարտադրեց մեզի, մանաւանդ օտարին, որ երկիւղածութեամբ մտիկ ընէ Հայուն պատարագը, իր սրբազան երաժշտութեամբ: Այն օտարին՝ որ շատ անգամ կ'անտեսէ, կ'ուրանայ, արժէքը պզտիկ ազգերու մշակոյթին: Ի՞նչպէս կարելի եղաւ ի գլուխ հանել այս տեսակ ձեռնարկ մը, պաշտօնական ճամբով, երբ Ֆրանս. կրօն. ընկերակցութիւնները անընդհատ դիմումներ եւ բողոքներ ունին, որ իրենց պատարագները չեն լսուիր անթելի միջոցաւ: Ու դեռ աւելի ապշեցուցիչը... Գիտէ՞ք թէ նման կազմակերպական գործ մը քանի՞ի կը նստի ռատիոյի վարչութեան վրայ: 60—70.000 ֆրանք:

Ո՞վ է այն միւսը, որ կոմիտասեան շունչով լեցուած ու յորդած իր մոգական ստուերին տակ, անձեցուց եւ բազմացուց երգչախումբ մը, որ կը կանգնի այսօր ձայնասփիւռին առջեւ ճակատաբաց, հայ երգը արժեցնելով օտարներուն մօտ: Ա-

Խորհրդաւոր գաւազանը

Ձինքը «խօսեցնելու» խղճահարութենէն ազատ եմ: Ինքն է որ պարպուեցաւ, ես մտիկ ըրի միայն իր բոլոր բառերը անյաղօրէն, վստահ որ՝ այլեւս անգամ մըն ալ պիտի չտեսնէի:

Մեր հանդիպումը պատահական էր բոլորովին: Ես մինակ չէի սակայն, երբ՝ ան հարցուց Հայոց զօրավարին... հասցէն, այլ Հայոց «Անծանօթ Զինուոր»ն ալ ականջ կտրած մտիկ կ'ընէր ինծի պէս հետաքրքիր՝ քար լռութենէն բաժնուելու մեծ ճիգով:

— «Այո՛, պիտի առաջարկեմ իրեն նոր կուսակցութիւն մը կազմել: Շատ կարեւոր դիւանք ունիմ եւ վստահ եմ յաջողութեան: Այս անգամ Ազգը պիտի ազատագրուի: Մինչեւ հիմա, զէնքն է որ պակսած է մեզի, լաւ, ես ունիմ գերբնական ուժ մը ամբողջ աշխարհը սարսելու: Պօմպ աթօմի!!!, հա՛ հա՛ հա, կ'ուզե՞ս գաղափար մը կազմել, սիրով կը պարզեմ, որովհետեւ քու մէջ կը տեսնեմ հայրենասիրութիւնը, ինչպէս թրթուրին մէջ արդէն կը նշմարուի մետաքսը»:

«Ինծի մտիկ ըրէ, եթէ անոնք կազ գործածեն՝ իմ ամենազօր դիմակս ունիմ ես, պարզ եւ աժանագին, եւ սակայն եզակի, գլուխդ երբ անցընես՝ կրնաս ժամերով ջուրերու յատակը մնալ: Ասով չէի լմնար, ուրիշ գիւտ մը ունիմ որու շնորհիւ կրնաս ծովերու վրայ քալել Յիսուսի պէս, կը հասկնա՞ս, ճիշդ անոր նման»:

— Վա՜յ քեզ անխախանական տիրացու, մտածեցի:

— «Ու մօտենալով ամենաարսափելի զրահաւորին, կրնամ օդը հանել: Այն ատեն ո՞ր ուժնէ որ պիտի դիմանայ իմ կազմած կուսակցութեանս արարքներուն: Պիտի ոչնչացնենք այսպէս ոտնակոխ բոլոր մեզ ուրացողները, հալածողները, դաւողները, հայրենակից»:

«Միայն թէ՝ քիմիագէտներու պէտք ունիմ, ի՞նչ գործ կ'ընես դուն, շիմիստ չե՞ս...»:

Սատիկ գոհ էի որ պատասխանի չէր սպասեր ան, ու քանի շրթունքները կը փրփրէր, այնքան կը պարպուէր: Ես միայն կը սպասէի Դանայեան կարասին խորը տեսնել:

— «Կուսակցութիւններ կան եղեր, չարունակեց, բայց մերինը: Մերինը միայն կրնայ փրկել ազգը: Նախ ըսեմ, ես ուրիշներու պէս չեմ պահուիր պատէ ի պատ: Պատիւ ունիմ յայտարարելու որ Դաշնակցութենէն վտարուած եմ, այն Դաշնակցութենէն որուն զանձը ափերուս մէջն էր: Երբ կը մեկնէի՝ բեմ ելայ, եւ ըսի մնացողաց.— սխալ է ձեր ճամբան, ինծի հետեւեցէք, ընկերներ: Այնքան վստահ էի ուժիս, այդ վայրկեանին իսկ, եւ ցաւելով հեռացայ: Անոնք չեկան ինծի հետ, եւ ոչխարներու պէս իրենց հօտին մէջ մնացին, ի խնդիր հասկնծելի գայլերու: Արիւն ձեր ի գլուխ ձեր ըսի ու ներկայացայ «Հայրիկին»:

« Կը ճանչնաս հարկաւ, ինչպէ՞ս չճանչնաս, այնքան նշանաւոր հայրենասէր Սապահգիւլեանը, Հայոց ազգին հայրիկը, ան միայն ուղիղ գնահատեց զիս:

— «Հայրի՛կ, ե՞րբ պիտի ըլլայ այն բանը — հարցուցի օր մը,— Ամերիկայի իր խցիկին մէջ: Ան պատկառելի գլուխը վեր առաւ, եւ ըսաւ ինծի, աչքերս խորացին քննելով:

— Տղաս, ես այլեւս ծերացայ, բայց, եթէ քեզի պէս — շատ չէ — վեց հոգի ալ ըլլայ, կը բաւէ: Ազգը փրկելու համար, ըսաւ:

«Թուղթ մը եւ գրիչ մը երկարեցի անմիջապէս — ստորագրէ, հայրիկ ըսի, ու վկայականս առած ինկայ աշխարհի չորս ծագերը, հինգ հոգի եւս գտնելու համար: Լաւ բան մը ընելու համար պէտք է գիտնալ ժամանակը հպատակեցնել, ի հարկին արեւը կեցնել»:

Ի՞նչ կ'ըսես ընկեր, լսեցի որ զօրավարը՝ «Աուիծներու դուռէն» ազատած՝ հոս է հիմա: Երթանք, ան միակն է որ կրնայ առաջնորդել մեզ, ու կ'ըլլանք երեք, այն ատեն թող տեսնեն մեր ազգի-ազգի թշնամիները իրենց գլխուն գալիքը»:

ւելորդ ներբողականներով իր համեստութիւնը վիրաւորած չըլլալու համար, այլեւս տամ իր անունը — Վ. Սարգիսեան, որ երգեցողութեան ընթացքին, ռատիոյի մէջէն, համառօտագրեց նաեւ հայ եկեղեց. երաժշտութեան ծագումն ու զարգացումը, ֆրանսերէն լեզուով:

Իսկ ո՞վ էր որ ռատիոյին մէջէն, սահուն ֆրանսերէնով մը, համառօտ պատմականն ըրաւ Հայոց քրիստոնէութեան դարձին, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն սկսեալ, խղճամիտ անդրադարձումով մը, ծանօթացուց դիմագիծը Հայ. Եկեղեցիին: Այդ համակրելի երիտասարդը, այդ իրաւ հայորդին, որ միութեան գիծ մըն է ընդմէջ օտարին ու Հայուն, իր լուռ գործունէութեամբ կը յուսագրուի Աշոտ Մսրաճեան:

Ձափագանցութի՞ւն... բնա՛ւ երբեք: Ապացոյց՝ ահա իր գործը, հազար անգամ աւելիարդիւնաւէտ, քան մեր աղմկարար գրոց-բրոցներուն ոչինչը...:

Մարսէյլ

ՏԻԳՐԱՆ ՓԻՐԱՆԵԱՆ

Մեհենական քանդակագրուշմ չէնքի ճակատէն քիչ հեռու, պատին տակ լքուած «Հայոց զինուորի արձանը» աւելի պէս բռնած հրացանը նետելով, կը պատրաստուէր համբերութիւնը հատած մեկնելու, երբ ես կանխեցի զինքը ու առաջին հարցումս ըրի, զինուորիկին․

— Դուն ան ըսէ, ընկեր, ի՞նչ վիճակի մէջ է հիմա Հնչակեան մայր կուսակցութիւնը, ակա՞ծ է սնդուել քաղուածք ընել, իր փառահեղ պատմութիւնը, հաղորդակի՞ց է իր անթիւ հերոսներու յիշատակին, ու թափուած արեան հեղեղներուն հետ։

Ձայնս աւեց լրացնելու,

— « Հնչակեա՞ն, չըսի քեզի, ես ուրիշներու պէս չեմ երբեք, սովորութիւն չունիմ մտածումիս սեւ պահելու։ Պատիւ կը սեպեմ ըսել։ Ես անցած ալ վռնտուեցայ, իբրեւ համայնավար ։ Տարիներ առաջ երբ կը հեռանայի՝ բեմ ելայ քաջութեամբ եւ զեկուցում տուի այսպէս ․

«Ես իբր մեծութիւն չպարտուեցայ Դաշնակցութեան ամբոցին մէջ, եւ իբրեւ քաջութեան մարմնացում չատ նեղ դրայ ձեր ալ գծած Հայաստանը․ «եկէք, ինծի հետ եկէք, փնտռելու հինգ հոգիները՝ լրացնելու համար ազգը ազատագրելու միակ ուժը։

«Ես մինակ մնացի։ Իբր համայնավար՝ ի զուր տոնեցի «իմ» կուսակցութիւնս։ Հիմա եկած եմ փնտռելու Զօրավարին աջակցութեան հասցէն, առանց չահի, առանց դրամի, իմ դիւտերս կը բանէն աշխարհի հիմը քանդելու։ Ոչ զէնք, ոչ դրամ հարկաւոր է, միայն քիմիագէտի պէտք կայ։ Գործդ ի՞նչ է ընկեր, շիմիստ չե՞ս, ժամանակ չունի՞ս սորվելու»։ Ցամենայն դէպս, գաղտնապահ եղիր ընկեր, իմ գիւտերուս համար։ Դրա՛մ !»։

Կը զգայի որ իւղը կը հատնէր այլեւս եւ պատրոյգն էր որ կը ծխար, երբ շարունակեց։ Կրկնելով ․— Դրա՛մ !!!

— Կը ճանչնա՞ս մեծ հայրս, ամբողջ Տ․․․ի մէջ անուն հանած էր։ Նոյնիսկ Նօթրթառնի Եանքիները գիտէին։ Զարմանալի է որ չես ճանչնար, ընկեր, գործդ ի՞նչ է․․․ Լսած կամ կարդացած ալ չե՞ս անոր խորհրդաւոր գաւազանին մասին։ Հատացդ տուր կամ մօտիկ ըրէ։ Ամբան բարկ, կիզիչ, ոսկեցնցող արեւէն թմրած — անկիւն մը քնացած ատեն, կին մը փորձութեան մէջ կ՚իյնայ մեծ հօրս ոտքերուն մէջ լքուած մոգական գաւազանը գողնալու, իր էրիկը բանտէն ազատելու համար։

« Այս, կը պատահի այն օրերուն՝ երբ Թուրքը չատ լաւ կը ճանչնար, այդ համբաւաւոր գաւազանին հրաշքը։ Դատարանին մէջ փաթթոցաւորէն ֆէսաւոր ու անկէ գալիպաճառոր ձեռքէ ի ձեռք կը խլեն, բայց կրկնակի զարմանահար կինը բանտ կը նետեն երեսին — Բ․․․ գող չուն պոռալով»։

«Երկու ոստիկաններ գաւազանը տիրոջը կը վերադարձնեն։ Ահ ի՞նչ դատարկ պատմութիւն է, հարցնելով։

Թշուառական կինը լսած էր թէ մեծ հօրս գաւազանը ամենակարող է, նոյնիսկ դատապարտեալ մը կախաղանէն կ՚ազատէ, բայց թափանցած չէր երբեք թէ, պապուս իմաստութեամբ այդ գաւազանը կարասի չափ փոր ունէր եւ ոսկիով լեցուած միայն կը ղրկէր Թուրքին «Արդարութեան Տիվան»ը ուրկէ պարպուած ու տեղը պարզ աւազ լեցուած կը վերադարձուէր, իբրեւ պատասխան համաձայնութեան․․․ Հրաշագործ գաւազանի գաղտնիքը մնալով այդպէս խորհրդաւոր, այդպէս, ամենակարող »։

Խե՜ղճ հայրենակից,

Ես աւելորդ համարեցի հարցնել մեծ հօրը ոսկիներուն հանգը, բայց ինք այդ անամէջ գաւազանն ալ չունէր ներկայիս հանդիպած չան գլխուն ջարդելու համար եւ ուղեկորոյս Թռչունի մը պէս ոստէ ոստ, դուռնէ դուռ ցատկռտելով այժմ հինգ հոգի կը փնտռէր, ազգը փրկելու համար ։

Վերջին վայրկեանին կրկնեց հասցէս ունենալու իր փափաքը։ Ցայտնեցի իրեն թէ հասցէս տունը մոռցած եմ, եւ ընդհակառակն ես իրենը ուզեցի, գտնալու համար թէ դժբախտ ընտանիք մըն ալ ունէ՞ր․

— « Ոչ, պատասխանեց, տեղացի հոմանուհիի մը հետ սերտ կ՚ապրիմ, եւ հասցէս է Նամակատուփ Թիւ 1946»։

Լայն շունչ մը քաշեցի։ Մինակն էր իր դժբախտութեանը հետ։

Խնդրեմ, պարոններ եւ Տիկիններ, Ներս առէք այս որբ ու բոպիկ հայրենակիցս ալ, ձեր յառաջդէմ շարքերուն վրայ աւելցնելով իբր նմոյշ, անոր աչքերուն առջեւ զոնէ կոտրելով ձեր ծունկերուն վրայ իր մեծ հօրը հրաշագործ գաւազանը, փրկելու համար թէզինքը եւ թէ մեզ, հանդիսաձգելով զօրք ու զօրավար, մանաւանդ իր ժառանգական ախտաւորի գիւտերէն ու թափառումներէն ։

Կ՚ընդունի՞ք․

Վստահացնեմ ձեզ որ՝ ես մեքենագրութեան անվարժ ըլլալուս, չկրցայ դեռ գիր առնել իր բոլոր բառերը, բայց եղածին ճշգրտութիւնը հաստատելու համար՝ ձեզմէ ով եւ է կասկածամիտ՝ իր ուրջիններուն կարդալով՝ իր այս պերճաբանութեան դոհարները, պիտի կրնայ, չատ դիւրութեամբ հաստատողներ գտնել։ Իմ կողմէ, ինչպէս տեսաք, երեք հարցում միայն ուղղուած է։ Ոչ աւելի, ոչ պակաս ․․․։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

ՊՈՒՏՄ ՏԻՍԱԼ

Եթէ ինծի յանձնէին...

Վերջապէս, եղրակացութեան մը հասան Նիւրընպէրկի դատաւորները ։

Տարի մը քրտնեցան, ոգնեցան՝ օրէնքի եւ խղճի սահմաններէն դուրս չգալու եւ արդարութեան պահանջը տեղն ու տեղը գործադրելու համար՝ ո՞վ կ՚ըսէ թէ աշխարհումս խիղճ-խղճմտանք դոյութիւն չունի։ Կամ դատաւորներ չկան։

Այնքա՜ն նրբազննին քննութիւններէ ետքը, հազարաւոր մարդասպաններուն մէջէն հաղիւ տասն եւ երկու հատիկ յանցաւոր գտան։

Ուրեմն, այս երկոտասաններն են եղեր աշխարհը հուրի եւ սուրի մատնողները։ Հարիւր հազարներով մարդեր գերեվարողները։ Երեք - չորս միլիոն Իսրայէլի զաւակներ փուռերու մէջ տապկողները։ Զոհերուն մարմինները այրելով, անոնց ճարպէն օճառ, մոխիրէն ալ քիմիական աղբ պատրաստողները։ Ծովերու յատակը ձուկերը ահ ու սարսափի մատնելով՝ հազարաւոր չողենաւեր ընկղմողները։ Լուվրի Թանգարանը կողոպտելով իրենց տուները փոխադրողները։ Դոնապան Իսմաիլխայի Ցամագի նստելէն օգտուելով, Մենծերու քիթին տակը Տարտանէլի անկախութիւնը բռնաբարողները։ Եւ մանաւանդ Լոնտոնը ռմբակոծողները եւ աւերողները։

Ցանցաւորներու խումբէն երեք հոգի ալ ազատ արձակուած են, որոնց վճիռը պիտի տայ ապագայ պատմագիրը։ Աւելի՜ սարսափելի քան մահապատիժը » ․․․

Բայց այս ինչ հսկայ ուժ եւ կարողութիւն։ Տասներկու հոգիով այսքան գործ գլուխ հանե՜լ։ Այսքան զարմանազան ոճիրներ կազմակերպել եւ գործադրե՜լ։ Ոճրագործներու կէս միլիոննոց բանակ մը հազիւ թէ կարենար գլուխ հանել զայն։

Եւ այսքան լեռնակուտակ ոճիրներու համար թեթեւ պատիժ մը, կախաղան։ Քանի մը վայրկեանի ջղաձգութիւն ու յաւիտենական հանգիստ ։

Մահապատիժը, պատիժներուն ամէնէն թեթեւն է, ըստ իս։

Եթէ ինծի յանձնէին պատիժի ընտրութիւնը, այդ երկվեցեակ յանցաւորները կը ղրկէի Հրէաստան։ Հոն կ՚աշխատցնէի ճամբաներ շինելու՝ հրեայ պահակներու հսկողութեան տակ։ Կամ զիրենք կը բանտարկէի դիակիզարաններու մէջ օրական ժամ մը հաց եւ տաք ջրապուր տալով իբր սնունդ։ Կամ իբրեւ ոճիրի կարող մասնագէտներ, Թուրքիա կը ղրկէի, ուր ստիպողական պէտք կայ մնացած ոչ - Թուրք բեկորներուն հաշիւը նրբօրէն մաքրելու համար ։

Շարժանկարով ցոյց կուտայի իրենց փառքի օրերը եւ գործած ոճիրները եւ ուրիշ բաներ եւ ուրիշ ձեւեր որոնք մահէն ալ զօրաւոր են։

Եթէ, Թուրք դատաւորներուն յանձնուած ըլլար Նիւրընպէրկի դատը կարճ ու կտրուկ քանի մը օրէն կը վերջացնէին այդ դատը։ Մարդիկը ամէն բանի գործնական ձեւը գիտեն բնազդօրէն։ Գոմիդանի կեավուրի մը համար ամբողջ ժողովուրդ մը կը ջարդեն։ Այս հաշուով փոխանակ տասներկուքի Գերմանացիներուն կէսը մահուան դատապարտելով նաքաղանէ անցուցած կ՚ըլլային մինչեւ հիմա ։

Եւ սակայն, չատ պահանջկոտ չըլլանք։ Գոնէ երկոտասնեակ մը յանցաւորներ, մահով պիտի քաւեն իրենց անքաւելի մեղքերը։

Հապա՛ եթէ, Թուրք ջարդարարներու պէս անպարտ արձակուելով պատիւներու արժանանալէ ետքը զիրքին ալ հասնէին իբրեւ դատաւոր նստելով Ազգերու Ժողովին մէջ․․․

Փա՛ռք արդարութեան ։

Կ․ ՊԵՏՈՒՇ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԿԱՃԱՌԸ (Ինստիտուտ)

(Գ․ եւ վերջին մաս)

Կաճառը մեծ աշխատանք թափած է Սայաթ - Նովայի ամբողջական գործին վրայ, որ երեք հատորով կը պատրաստուի։ Առաջին եւ երկրորդ հատորները— հայերէն ադրբէջաներէն երգերը — պատրաստ են արդէն։ Երրորդ հատորը, վրացերէն երգերը կ՚աւարտին այս տարի։ Աշխատանքի նպատակն է միասնական հրատարակութեամբ մը տալ անմահ բանաստեղծին ստեղծագործական լրիւ ժառանգութիւնը, որուն զգալի մէկ մասը, ինչպէս օրինակ, ադրբէջանական երգերը, տակաւին ոչ վերլուծուած են եւ ոչ ալ հրատարակուած։

Սայաթ - Նովայի հատորները կը պատրաստէ բանասիրական գիտութիւններու թեկնածու Մ․ Հասրաթեանը։

Նուազ նշանաւոր չէ 1951 թուականը, երբ կը լրանայ Աւարայրի ճակատամարտի 1500 ամեակը։

Նուիրական են հայ ժողովուրդի համար Աւարայրը, Վարդան Մամիկոնեանի վեհ կերպարը, Եղիշէի միշտ յուզող մատեանը։

Այդ պանծալի յոբելեանը կը դիմաւորէ Կաճառը Եղիշէի «Վարդանանց Պատերազմի» ակադեմական հրատարակութեամբ։ Հրատարակութիւնը կը պատրաստէ հին եւ միջնադարեան բաժանմունքի վարիչ, բանասիրական գիտութիւններու տոքթէօր, Փրոֆ․ Ե․ Տէր Մինասեանը, Մատենադարանը գտնուող Եղիշէի 15 ձեռագիրներու եւ մեծ պատմիչի գործին այլեւայլ միջնադարեան ժողովածուներուն մէջ գտնուող առանձին հատուածներու մանրազննին համեմատութեան հիման վրայ։

Հայկական ձեռագիրը հայ ժողովուրդի մեծ մշակոյթի կարեւորագոյն մէկ դրուագն է, անոր պարծանքը։ Հայաստանի Մատենադարանին մէջ հաւաքուած են 10.000է աւելի ձեռագիրներ։ Այդ ձեռագիրներուն մէջ ամփոփուած են հին եւ միջին դարերու գիտութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, գրականութիւնը։ 1944էն սկսեալ Կաճառը կ՚աշխատի ի մի հաւաքել Մատենադարանի հազարաւոր այդ ձեռագիրներուն մէջ գտնուած՝ հայ միջնադարեան արձակի եւ չափածոյի — առաւելապէս արձակի նշխարները։

Արդէն հսկայական ու շատ հետաքրքրական նիւթ է հաւաքուած որ Կաճառը մտադիր է հրապարակել պրակ առ պրակ։ Նիւթերը կը հաւաքէ կրտսեր գիտական աշխատակիցներու ամբողջ խումբ մը, որ կը ղեկավարուի Փրոֆ․ Կ․ Մելիք-Օհանջանեանի կողմէ։

Կաճառի կարեւորագոյն օղակներէն է Ֆոլկլորի (ժողովրդական բանահիւսութեան) բաժինը ։ Տարիներու ընթացքին Կաճառը մեծ աշխատանք կատարած է ժողովրդական բանահիւսութեան նշխարներու հաւաքման եւ հրապարակման ուղղութեամբ։ Անոր ջանքերով պատրաստուած եւ ռուսերէնի թարգմանուած է «Սասունցի Դաւիթ» համահաւաք բնագիրը, անոր կը պատկանի հայ ժողովուրդի մեծ առաջնորդ Սթալինին նուիրուած երգերու հաւաքումը եւ տպագրութիւնը՝ հայերէն եւ ռուսերէն, անոր ջանքերով պատրաստուած ու լոյս ընծայուած է քրտական դիւցազներգական երգ «Խառ ու Խուլուկէ»ն, Ա․ Ղանալանեանի «Աբովեանը եւ ժողովրդական բանահիւսութիւնը» եւ ուրիշ գործեր։ Գրականութեան Կաճառի ժողովրդական բանահիւսութեան բաժանմունքը առաքումներու միջոցով անընդհատ զարկ կուտայ ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթերու հաւաքման և մանրազննին ուսումնասիրութեան, նեթարկելով եղած նիւթերը՝ կը կարգաւորէ ուղէգի հատոր առ հատոր հրատարակէ հէքեաթներու, ժողովրդական երգերու, առածներու եւ առակներու եւ այլնի առանձին հաւաքածոները։

1944էն ի վեր բանասիրական գիտ․ թեկնածու, ժողովրդական բանահիւսութեան բաժնի վարիչ Ա․ Ղանալանեանը կ՚աշխատի հայկական առածներու գիտական համահաւաք ժողովածուի, ուրիշ խօսքով՝ «Հայ առածանի»ի վրայ։ Այդ աշխատանքի նպատակն է ի մի հաւաքել հայկական բոլոր՝ տպագիր ու անտիպ առածները իրենց բոլոր տարբերակներով, դասաւորել զանոնք, պատրաստել բնագիր եւ ծանօթագրութիւններ, ինչպէս նաեւ հետազօտութիւն։ «Հայ Առածանի»ն կ՚ընդգրկէ շուրջ 40.000 առած, տարբերակներով հանդերձ եւ կը կազմէ առնուազն 40 մամուլէ բաղկացած պատկառելի հատոր մը։

Ժողովրդական բանահիւսութեան բաժանմունքը մեծ աշխատանք կատարած է ու կը կատարէ քրդական ժողովրդական բանահիւսութեան հաւաքման եւ ուսումնասիրութեան գիծով։ Պատրաստած է «Դըմ դըմ» հերոսական դիւցազներգութեան բնագիրը իր փոփոխակներով հանդերձ, ադրբէջանեան մեծ բանաստեղծ Նիզամի Գեանջեւի նիւթին յարող քրտական ժողովրդական բանահիւսութեան նիւթերու ժողովածու մը, նոյնպիսի ժողովածու մը Ֆիրտուսիի վերաբերեալ եւ այլն։

Գրականութեան Կաճառի կազմական մէկ բաժինն է գրական Թանգարանը, որու մասին, սակայն, անհրաժեշտ է մասնաւոր յօղուածով հանդէս գալ։

Մանուկ Աբեղեանի Գրականութեան Կաճառը մշակած է աշխատանքի նոր եւ աւելի մեծ ծրագիր, որ պիտի կատարուի 4րդ հնգամեակի ընթացքին։ Ցառաջիկայ 5 տարիներու ընթացքին, այսինքն մինչեւ 1950, Կաճառը ոչ միայն պիտի աւարտէ «Հայոց Գրականութեան Պատմութիւն» վեցհատորեակը, Միքայէլ Նալբանդեանի եւ Խաչատուր Աբովեանի երկերու ակադեմական հրատարակութիւնները, այլեւ պիտի աշխատի շարք մը նոր եւ կարեւոր նիւթերու վրայ, ինչպէս «17 - 18րդ դարերու Հայ Գրականութեան պատմութիւնը», «Հայ ռէալիստական (իրապաշտ) վէպը», «Հայ Նովելիստիկայի (պատմուածք) պատմութիւնը», «Հայատառ Թուրքերէն հայ մամուլն ու գրականութիւնը» եւայլն։ Պիտի պատրաստուին քանի մը մենագրութիւններ Խ․ Աբովեանի, Ղ․ Աղայեանի, Ց․ Պարոնեանի եւ ուրիշ գրողներու մասին։

Կաճառի աւագ եւ կրտսեր գիտական աշխատողները մեծագոյն եռանդով ձեռնամուխ եղած են այս ծրագրին գործադրութեան ։

ԽՈՐԷՆ ՍԱՐԳՍԵԱՆ

պուլկարական սահմանագլուխին վրայ: Եզրակացութիւնն այն եղաւ որ սահմանագիծը անփոփոխ մնայ, բայց, Յունաստանի ապահովութեան համար, պուլկարական կողմը մասամբ ապազինուի: Այս առթիւ Անգլիոյ ներկայացուցիչը դիտել տուաւ թէ Յունաստան երեք անգամ արշաւանքի ենթարկուեցաւ Պուլկարիոյ կողմէ 50 տարուան մէջ: Ամերիկեան պատուիրակը — Փարիզի դեսպանը — բացատրեց թէ Յունաստանի հողամասը Սելանիկի արեւելեան կողմէն նեղ է եւ հաղորդակցութիւնները տեղ տեղ մատչելի պուլկարական սահմանագլուխի թնդանօթներուն, հետեւաբար անհրաժեշտ է ապազինել: Վիշինսկի առարկեց թէ Պուլկարիա «ժողովրդավար եւ խաղաղասէր» երկիր մըն է, հետեւաբար պատճառ չկայ վախնալու ::

Պուլկար պատուիրակները խնդրեցին զեղչել որոշուած հատուցումները, այլապէս անխուսափելի է տնտեսական փլուզումը : Ի վերջոյ ժողովը քուէարկեց տնտեսական յանձնախումբին նշանակած գումարը, 125 միլիոն տոլար, որ հաւասարապէս պիտի բաժնուի Յունաստանի եւ Եուկոսլաւիոյ միջեւ :

Վիճաբանութեանց ընթացքին, երբ Պ. Վիշինսկի բուռն առարկութիւններ կ'ընէր, թեւը զարնուեցաւ ջուրի գաւաթին, որ ինկաւ թարգմանններու սեղանին վրայ: Խորհրդային պատուիրակը խնդալով ըսաւ.— «Եթէ ինծի հետ ալ այնպէս վարուին ինչպէս Պուլկարիոյ հետ, պիտի դատապարտեն հատուցում վճարելու»:

Խորհրդաժողովը պուլկարական դաշնագրին մէջ ալ մտցուց Դանուբի ազատ նաւարկութեան սկզբունքը, որ ընդունուած էր ռումանական դաշնագրին քուէարկութեան ատեն: Ժողովը 9 ձայնով վաւերացուց Յունաստանի եւ Պուլկարիոյ ներկայ սահմանագլուխը: 12 պատուիրակութիւններ ձեռնպահ մնացին:

★ Վիճաբանութեանց ընթացքին, Պ. Վիշինսքի զանգատեցաւ թէ արեւմտեան պետութիւններ ոտնձգութիւններ կը կատարեն Պալքաններու մէջ եւ իրենց քաղաքականութեան խարխիս դարձուցած են Յունաստանը: Այս առարկութեանց պատասխանեց Անգլիոյ ներկայացուցիչը, Ալեքսանդր, ջերմապէս պաշտպանելով Յունաստանի դատը :

Ժողովը երէկ զբաղեցաւ հունգարական դաշնագրով: Կը մնայ միայն Ֆինլանտականը : Պատուիրակները կը պատրաստուին Նիւ Եորք մեկնելու, ուր պիտի գումարուի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը, Հոկտեմբեր 23ին:

Նորանոր զեղծումներ

Թերթերը շնդալից մանրամասնութիւններ կը հրատարակեն պարենաւորման եւ առեւտուրի զանազան ճիւղերուն մէջ երեւան հանուած զեղծումներու մասին:

Ռուանի ոստիկանութիւնը երեք հոգի եւս ձերբակալեց, ալիւրի հրապարակին վրայ կատարուած խարդախութեանց առթիւ: Խատօրէն հարցաքննուեցաւ ալիւրի խմբակցութեան վարչական քարտուղարը՝ Կորնէ, եւ օգնականը՝ Կրէօզէ: Առաջինը յայտնեց թէ միայն 1200 թոն ալիւրի գործածութիւն խառնուած է, 40.000 ֆրանք ստանալով. իսկ երկրորդը խոստովանեցաւ թէ աւելի քան հարիւր հազար ֆրանք գանձած է: Առաջինը վարթամ կեանք մը կը վարէր, այնպէս որ կը կարծուի թէ ամէն բան չէ խոստովանած: Միւս ինը կալանաւորներն ալ խոստովանած են իրենց զեղծումները: Ամբաստանեալներուն մէջ կան հինգ կիներ որոնք ենթակայ են 1946 Հոկտեմբեր 4ի օրէնքին տրամադրութեանց (մահապատիժ): Մեղսակից կը համարուին նաեւ 60ի չափ հացագործներ, Ռուանի, Լը Հավրի, Տիէփի մէջ եւն.: Ասոնք մեծ գումարներ կը վճարէին Ալիւրի Բաշխումի Խմբակցութեան, որ կը զբաղէր նաեւ ուրիշ նիւթերով,— միս, կարագ, գինի, ոգելից ըմպելի, ծխախոտ եւն.: Այս առեւտուրը կը տեւէր գրաւումէն ի վեր եւ աւելի ծաղկած էր երկու տարիէ ի վեր:

★ Ինքնաշարժի արտօնագիրներուն մէջ ալ խարդախութիւններ երեւան հանուած են: Ձերբակալուած է Մարսէլ Պոփլէ անուն մէկը, եւ մեծ յայտնութեանց կը սպասուի:

★ Հիւսուածեղէնի կտրոններու խնդիրն — հետզհետէ կը ծաւալի: Ծանր անկանոնութիւններ երեւան հանուեցան նաեւ Կալըրի Պառպէս վաճառատան մէջ: Քննութիւնները կը շարունակուին: Կասկածելի համարուած բոլոր մեծ վաճառատուները, Պոն Մառշէ, Կալըրի Լաֆայէթ, Փրէնթան, Սամարիթէն եւն. կը յայտարարեն թէ 1945ին արտօնութիւն ստացած էին որոշ քանակութեամբ ապրանք ծախելու առանց հաշուեցոյցի: Թերթերը կը գրեն թէ այս մեծ հաստատութիւններէն Սամարիթէնի կանխավճար տրուած էր երկու միլիոն կէտ (կտրօն), Կալըրի Լաֆայէթի՝ չորս միլիոն, Նուվէլ Կալըրիի՝ երկու միլիոն, Պոն Մառշէի՝ ութ միլիոն: Արդ, Պոն Մառշէի հաշիւներէն կ'երեւայ որ 5675000 ֆրանք վճարած է 8900000 կտրօնի համար: Ինչո՞ւ: Տնօրէնը, որ տակաւին բանտ է, չէ կրցած լուսաբանել այս գաղտնիքը :

Մարսէլ Փոլ, արտադրութեանց նախարարը (համայնավար), վերադառնալով դաւառէն, զարմանք յայտնեց որ հետապնդումները դանդաղ կը կատարուին:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սա Ֆրանսուա Քոֆէի սրահին մէջ:

ԻՍՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 19ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ :

ՄԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 20ին:

ԳՐԱԽՈՒԱՆ ՕՐ.— Հ. Բ. Ը. Միութեան քառասնամեայ յոբելեանը Մարսէյլի մէջ կը տօնուի Նոյեմբեր 3ի կիրակի օրը, ժամը 12—24, Օթէլ տը լա Փլաժի սրահը: Կը խնդրուի չխանգարել:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները, երեքշաբթի կէսօրէ վերջ, ժամը 2.30ին, Café Noaillesի ներքնասրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ, եւ ընտրութիւն նոր վարչութեան: Ներկաններու թիւը մեծամասնութիւն պիտի համարուի :

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 70ամեակը պիտի տօնուի Փարիզի մէջ, Դեկտեմբեր 15ին: Հայ ծնողքները կը հրաւիրուին ղրկելու իրենց զաւակները մասնակցելու երգի փորձերուն, որոնք տեղի կ'ունենան երեքշաբթի եւ ուրբաթ իրիկուններ Միւթիւալիթէի սրահը, ղեկավարութեամբ Ա. Գարթեւեանի :

ՄԱՐՍԷՅԼԷՆ ընկեր Աստուր Քէօսէեան 500 ֆրանք կը նուիրէ Վեթ. Ֆոնտին, Աւագ Այվազեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի: Ստանալ «Յառաջ»էն :

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՑԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ :

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի):

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն :

ԼԻՈՆԻ Հ. Ա. Ը. Մ. Մասնաճիւղի դպրոցին դասերը կը սկսին Հոկտ. 16ին չորեքշաբթի իրիկուն ժամը 8.30ին, սեփական սրահին մէջ, 15 rue de la Rize: Այս առթիւ ծնողքները կը հրաւիրուին իրենց զաւակները արձանագրել օր առաջ, իսկ Մոնփլէզիրի կողմը բնակողները արձանագրուելու համար դիմեն 233 rue de la Guillotiere, Պ. Սահաթճեանի մօտ :

ԶՕՐ. ՔԷՕՆԻԿ Պերլինէն արտաքսեց ֆրանսական հեռագրական գործակալութեան թղթակիցը, որ առաջին անգամ հաղորդած էր Նիւրընպէրկի դատապարտեալներու աղերսագիրներուն մերժումը: Ուրիշ գործակալութիւններ եւ դաշնակից զօրավարները զանգատած ըլլալով, Ֆրանսացի հրամանատարը այս որոշումը տուած է: Բոլոր լրագրողները բողոքեցին այս խստութեան դէմ :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ անգլ. բանակին հրամանատարը օդանաւով Լոնտոն գնաց Միջին Արեւելքի սպարապետին հետ, խորհրդակցելու համար կացութեան մասին: Յունական կառավարութիւնը յայտնած է թէ Մակեդոնիոյ ապստամբութիւնը այնքան ծանրացած է որ, այլեւս կարելի չէ զսպել առանց արտակարգ զօրաշարժի եւ զէնքի: «Թայմս»ի կը գրէ թէ կառավարական զօրքը հրաման ստացած է հեռանալու արեւմտեան Մակեդոնիայէն: Կռիւները կը շարունակուին գիւղերու մէջ:

ՄԻՋԵՐԿՐԱԿԱՆԻ ամերիկեան նաւատորմին համար իբրեւ խարիսխ պիտի ծառայէ Նափոլիի նաւահանգիստը :

ՓԱՐԻԶԻ ՄՍԱՎԱՃԱՌՆԵՐՈՒ սէնտիքային վարիչները հրաժարեցան, բողոքելով երկու ձեւով միս ծախելու կարգադրութեան դէմ: Հորթի միսը 450 ֆրանքի բարձրացած է:

80 ՍՊԱՆԵՐ ապստամբութիւն մը փորձեցին Փորթուգալի մէջ, բայց ի վերջոյ անձնատուր եղան :

ԹՂԹԱԴՐԱՄԻ շրջաբերութիւնը 13 միլիառ ֆրանք աւելցած է, բաղդատելով նախորդ շաբթուան հետ: Ընդհ. գումարն է 681 միլիառ ֆր., ինչ որ կը նշանակէ 65 միլիառի յաւելում օգոստ. 22էն Հոկտեմբեր 3:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ելմտական նախարարը մերժեց 24 միլիոն տոլարի նոր վարկ մը բանալ ազգ. պաշտպանութեան նախարարին, որ կ'ուզէ 80.000էն 140.000ի բարձրացնել բանակին զինուորներուն թիւը: Խռովութիւնները կը շարունակուին Մակեդոնիոյ մէջ :

ԱՌԱՋԻՆ ԱՆԳԱՄ ըլլալով, կին մը, Տիկին Պէքինեան Լակառա, անդամ ընտրուեցաւ վճռաբեկ ատեանին եւ գործի ձեռնարկած է արդէն :

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Առնուվիլի մէջ, սովորական հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Նոր Սերունդ»ի «Սիամանթօ» խումբի ժողով - դասախօսութիւնները, երեքշաբթի օրուան փոխարէն տեղի պիտի ունենան երկուշաբթի օրերը, սովորական հաւաքատեղին, իրիկուան ժամը 8ին, 137 rue Paul Bert:

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի շաբաթական դասախօսութիւնները տեղի կ'ունենան ամէն երկուշաբթի : Կը հրաւիրուին Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու միութեան անդամները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Աննի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Քեռի խումբին դասախօսութիւնը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին: Պիտի դասախօսէ ընկեր Մարտիրոս Թաշճեան :

Մեծ պարահանդէս

GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր : Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկաններր Poisson d'Or Cabaretէն :

Մատչելի գիներ: Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար :

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Սեվրի Մուրատեան Վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ Մուրատեան վարժարանը կը վերաբացուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 3ին կիրակի օրը, եւ անմիջապէս կը սկսին դասախօսութիւնները:

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Մարսէյլի շրջանի հայերէնի դասերը դասաւորուած են հետեւեալ ձեւով.— Երկուշաբթի երեկոները Ս. Անթուան Գիւլխանտանեան խումբի, երեքշաբթի երեկոները Պոմոնի Քրիստափոր խումբի, չորեքշաբթի Ս. Անի Քեռի խումբի, հինգշաբթի Պ. Օտտօ Խատիսեան խումբի եւ ուրբաթ Ս. Լուի Սիամանթօ խումբի համար, իրենց սովորական հաւաքատեղին: Ուսուցիչ Պ. Վահրամ Միսթիք : Գչ. օրերը նոյնպէս Ս. Լու, ուսուցիչ ընկեր Փիլիկեան :

ԼԻՈՆԷՆ Պ. Լեւոն Կիւլէզեան, Պ. Աղեքսանդր Կիւլպէնկեանի եղբօր ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 200 ֆրանք կը նուիրէ Հայ Կապոյտ Խաչին :

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000 Ֆրանք, 6 ամս. 500, Եռամս. 300, Եր., մի օր 10 Ֆր.

Mardi 15 Octobre 1946 Երեքշաբթի 15 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4827-Նոր շրջան՝ թիւ 466 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐԸ ԵՒ ՀԻՆԸ

Կիրակի օր Ֆրանսայի ժողովուրդը մեծամասնութեամբ «այո» պատասխանեց նոր Սահմանադրութեան։ Անոր հիման վրայ, Երեսփ. ընտրութիւններ պիտի կատարուին Նոյեմբեր 10ին, վերջ տալով առժամեայ կարգուսարքին, որ կը տեւէ ազատագրութենէն ի վեր։

Ճիշդ է որ ժողովուրդը այնքան ալ տաք չէր, այս անգամ, եւ ձեռնպահները շօշափելի թիւ մը կը կազմեն,— 31 — 35 առ հարիւր։ Ցետոյ, «այո» պատասխանողները ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը չեն կազմեր, ինչպէս կը սպասուէր։

Եւ սակայն, պէտք է գոհացուցիչ համարել այս ելքը, Ֆրանսայի անմիջական շահերուն տեսակէտով։ Մանաւանդ որ, միջազգային կացութիւնն ալ պղտոր է եւ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ ամրապնդում ներքին կարգուսարքի։

1945 Մայիս 5ին, երբ մերժուեցաւ Սահմանադրութեան առաջին նախագիծը, յոռետեսներ կը կարծէին թէ շատ երկար պիտի տեւէ քաշքշուքը, դուռ բանալով զանազան արկածախնդրութեանց։

Արդարեւ, շատ լայն ճեղքեր բացուած էին գլխաւոր հոսանքներուն միջեւ, եւ յետաշրջական ուժերն ալ հետզհետէ կը խլրտէին։

Բայց, ի վերջոյ ողջմտութիւնը յաղթեց, եւ կարելի եղաւ միջին ճամբայ մը գտնել, ապահովելու համար Սահմանադրութեան երկրորդ նախագիծը։

Հրապարակաւ իրար ճզմելով հանդերձ, Ֆրանսայի Երեք Մեծերը, ժողովրդական, համայնավար եւ ընկերվարական, զիջումներ կատարեցին փոխադարձաբար, եւ կարելի եղաւ մշակել բաղդատաբար չափաւոր Սահմանադրութիւն մը։

Առանց այս համաձայնութեան, դժուար թէ վաւերացուէր նոր Սահմանադրութիւնը, ...ն դէմ այս անգամ հրապարակաւ կը ճակատէր ան որ Դիմադրութեան պատմական մարտակոչը արձակեց 1940 յունիս 18ին։

Ի՞նչ հիմնական տարբերութիւններ կան երկու սահմանադրութեանց միջեւ։

Առաջինը, թունդ ձախակողմեան, որոշ մտահոգութիւն կը պատճառէր իր նորութիւններով։ Նոյնիսկ Երեք Մեծերէն մէկը, Ժողովրդական Շարժումը «ոչ» պատասխանեց, առժամեայ կառավարութեան անդամ ըլլալով հանդերձ։

Երկրորդ Սահմանադիր ժողովին մէջ, այդ հոսանքը մեծամասնութիւն ըլլալով, յաջողեցաւ ամրապնդել իր դիրքը եւ մարտնչիլ քայլ առ քայլ։ Ատեն մը պայքարը այնքան բուռն էր որ կը վախցուէր պառակտումէ մը։ Բայց վերջին պահուն գերադոյն մտահոգութիւններ կանխեցին չարիքը։

Առաջին նախագծով, Ֆրանսան պիտի ունենար միայն մէկ Ազգ. Ժողով, գերիշխան եւ ամենակալ։ Ո՛չ նախկին Ծերակոյտը, ոչ ալ ուրիշ որ եւ է ժողով որ անոր տեղը բռնէր։

Հոկտեմբեր 13ին քուէարկուած նախագծով, պիտի հաստատուի երկրորդ ժողով մը, Հանրապետութեան Խորհուրդ, սահմանափակ իրաւասութիւններով։ (Մինչ այն մտահոգութեամբ որ երբեմնի Ծերակոյտին երը չկատարէ)։

Այսպէս, Հանրապետութեան Խորհուրդը իրաւասութիւն չունի մերժելու Ազգ. Ժողովին կողմէ քուէարկուած օրէնքները, ոչ ալ կառավարութիւնը տապալելու։ Կրնայ իր կարգին օրինագիծներ առաջարկել, բայց իրաւունք չունի միջամտելու ելմտացոյցին։

Առ այժմ այսքանը բաւական կը համարուի, ատեան մը չափաւորելու համար Ազգ. Ժողովին գերիշխանութիւնը։

Ուրիշ կարեւոր կէտ մը,— Առաջին նախագծով, Հանրապետութեան Նախագահը դարձած էր զարդ մը, ինչ որ տեղի տուաւ զանազան երգիծանքներու։ Ան ոչ վարչապետը անուանելու իրաւունք ունէր, ոչ ալ խորհրդարանը լուծելու։ Իր ընտրութիւնը պիտի կատարուէր Ազգ. Ժողովին կողմէ, 2/3 մեծամասնութեամբ։

Նոր Սահմանադրութեամբ, նախագահը պիտի ընտրուի Ազգ. Ժողովին եւ Հանրապետութեան Խորհուրդին միացեալ ժողովին մէջ։ Ան իրաւունք ունի նշանակելու վարչապետը, բայց այս վերջինը չի կրնար պաշտօնի ձեռնարկել, առանց Ազգ. Ժողովին վաւերացման։

Դեռ առիթ կ'ունենանք խօսելու ուրիշ կարեւոր կէտերու մասին։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԿԵՆԴԱՆԻ ՎԱՌԱՐԱՆ ՄԸ

Փարիզի հազուագիւտ խրուարձաններէն է Սէվրը, որ իր ծոցին մէջ կը պահէ բազմաթիւ օգտաշատ հաստատութիւններ։ Հոն է Ֆրանսայի աղջկանց բարձրագոյն ուսուցչանոցը, հոն է յախճապակիի ազգային ձեռարուեստի փորձարանը եւ խեցեգործութեան (céramique) թանգարանը։

Զարմանալի զուգադիպութեամբ այս արուարձանին հետ կապուած է նաեւ հայ ազգին ճակատագիրն ալ։ Հոս էր որ ճանչցան մեզ իբրեւ ազատ եւ անկախ պետութիւն դարաւոր ստրկութենէ վերջ։ Հոս է որ նկարիչ Թոռնայեանի եղբօրը եւ անոր անունով փողոցին մէջ, Սէնի ափը, ծառազարդ ընդարձակ պարտէզին գիրկը հնօրեայ պալատ մը կը նիւրընկալէ Սէվրի Մխիթարեան վարժարանը։

Աւաղ փոքրիկ մը չխնայեց այս դպրոցին ալ, որ փակեց իր դռները եւ ամփոփուեցաւ Վենետիկի վանքին եւ Մուրատ Ռափայէլեան դպրոցին մէջ։

Փոքրիկը՝ անցաւ ու գացած ծծծռնակներու պէս վերադարձած են Հայրերը շինելու իրենց բոյնը, որովհետեւ «բոյնն աւերակ են գտեր»։

Մեզի կը տեղեկացնեն թէ բոլորովին նորոգուած է շէնքը եւ շուտով կը վերսկսին դասերը։

Ո՞ր Հայն է որ չի հրճուիր ի լուր այս տեղեկութեան։

Բախտաւոր ծնողներ կան որ ուրախ են, անշուշտ։ Իսկ անճարնե՞րը։

Շատ խօսուեցաւ հարսնիքներու, նշանտուքներու, կնունքի առթիւ եղած շռայլութեանց մասին։ Որո՞ւ մտքէն անցաւ հրաժարիլ այդ ծախքերէն եւ անոր փոխարէն սան մը որդեգրել։

Հայաստանը պետական միջոցներով կը հոգայ դպրոցներու, գրականութեան, հայկական մշակոյթի էջն ու իր արժէքներու պահպանման ծախքերը։ Արտասահմանի մէջ այդ գործը կը նմանի այգածաղիկին։ Արշալոյսին հետ կը բացուին, վերջալոյսին հետ կը խամրին հայ մշակոյթի հաստատութիւնները։

Գուրգուրանք այն քանի մը երկրորդական դպրոցներուն վրայ որ կանգուն կը մնան գերագոյն զոհողութիւններով, ինչպէս Պէյրութի ճեմարանը կամ Մխիթարեան դպրոցները։ Փոքր խարիսխներ են անոնք համայնակուլ ծովուն մէջ։ Ամուր փարինք անոնց մինչեւ որ հասնինք հայրենի նաւահանգիստը։

ՄԷՆՄԷՆ

Նոր ձերբակալութիւններ

Հիւսուածեղէնի կտրոններու զեղծումին առթիւ, ձերբակալուեցան Կալըրի Գարպէսի երեք տնօրէնները, ինչպէս եւ այն խորհրդաւոր անձը որ կեղծ անունով արձանագրուած էր անոնց տետրակներուն մէջ։ Այդ անձն է հարիւրապետ Միյեան, պաշտօնատար ճարտարագործական արտադրութեանց նախարարութեան մէջ։ Հաշուետոմարներէն կ'երեւայ որ այս պաշտօնատարը դրամ ստացած է, փոխարէն կտրոններ տալով։ Ամբաստանեալը հարցաքննուեցաւ ամբողջ գիշերը։ Կալըրի Գարպէսի երեք տնօրէնները անմիջապէս փոխադրուեցան Սանթէի բանտը։

★ Արտադրութեանց նախարարը, Պ. Մարսէլ Փոլ «վայրկեանէ վայրկեան» կը հետեւի վարչական քննութեան եւ դատական նախարարէն խնդրած է բանտարկել ո եւ է ամբաստանեալ։

Հինգ հոգի եւս ձերբակալուեցան բնդեղէններու զեղծումներուն առթիւ։ Առեւտրական մը յաջողած է վեց արտօնագիր ստանալ 12.000 թոն չոր լուբիայի համար, երկու պաշտօնատարներու միջոցաւ որոնք բանտարկուած են արդէն։

★ Ալիւրի զեղծումներու խնդիրն ալ կը ծաւալի։ Երկու հոգի եւս ձերբակալուեցան Սէն Էնֆէրիէօրի մէջ։ Բազմաթիւ մեղսակից փուռապաններ առժամապէս ազատ ձգուեցան, որպէսզի ժողովուրդը հացէ չզրկուի։ Հակառակ պաշտօնական գաղտնապահութեան, թերթերը կը գրեն թէ միայն Սէն Էնֆէրիէօրի մէջ չէ որ ալիւրը սեւ շուկայ կը քշուէր։ Ուրիշ կարեւոր գայթակղութիւն մը կը սպասուի Հարբեան Նահանգի մէջ։

1946Ի ԸՆՏԻՐ ԳԻՆԻՆԵՐԸ պիտի պահուին շտեմարաններու մէջ եւ հրապարակ պիտի չհանուին մինչեւ 1947 յունուար 15։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ

9.002,467 Այո, 7,790,676 Ոչ

Վերջապէ՛ս։ Կիրակի օր, 13 Հոկտեմբեր, Ֆրանսայի ժողովուրդը վաւերացուց Նոր Սահմանադրութիւնը, աւելի քան մէկ միլիոն քուէներու առաւելութեամբ։ Տկար է այս մեծամասնութիւնը, բայց կրնայ վճռական համարուիլ, բաղդատելով Դ. Հանրապետութեան Սահմանադրութեան հետ որ քուէարկուած էր մէկ ձայնի առաւելութեամբ։

Ֆրանսայի 93 նահանգներէն 89ի պաշտօնական տեղեկագիրներուն համաձայն, ընտրողներու թիւն էր 24.906.538, քուէարկած են 17.129.645 քաղաքացիներ։ Քուէարկողներու համեմատութիւնը՝ 68.8 առ հարիւր, Այո՝ 53.6 առ հարիւր, Ոչ՝ 46.4 առ հարիւր, ձեռնպահ՝ 31.2 առ հարիւր։ Փարիզի մէջ այո քուէարկած են 609.592 հոգի, ոչ՝ 682.553։ Արուարձաններուն մէջ այո՝ 610.747, ոչ՝ 381.613։ Անցեալ անգամ (5 Մայիս) Սէնի նահանգին մէջ այո պատասխանած էին 1.201.106 քաղաքացիներ, այս անգամ՝ 1.220.339 հոգի, ոչ պատասխանած էին 1.202.863, այս անգամ՝ 1.064.166։

Ինչպէս յայտնի է, այս քուէարկութեան առթիւ միացեալ ճակատ կազմած էին եռաթեւ կառավարութեան երեք անդամները, ժողովրդական, համայնավար եւ ընկերվարական։ Բայց եւ այնպէս, ընդդիմադիրներն ալ զօրաւոր էին, մանաւանդ որ անոնց գլուխը կը գտնուէր զօր. տը Կոլ։ Այս է պատճառը որ ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը չգոյացաւ։ Մայիս 5ին Սահմանադրութեան Ա. նախագիծը մերժուած էր աւելի քան մէկ միլիոն ձայնով։ Այն ատեն Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) հակառակ էր, այս անգամ համաձայնեցաւ ընկերվարականներուն եւ համայնավարներուն հետ, «այո» պատասխանելու համար։ Թէեւ թերթերը կը գրեն թէ իր անդամներէն շատեր նորէն «ոչ» պատասխանած են։

Բոլոր թերթերն ալ կը խոստովանին թէ ամէնէն մեղկ, թոյլ քուէարկութիւնն էր որ կատարուեցաւ, ազատագրութենէն ի վեր, ինչպէս կ'ապացուցանէ ձեռնպահներու մեծ թիւը։ Ուշագրաւ է որ բուն Փարիզ քաղաքը «ոչ» պատասխանած է, իսկ արուարձանները՝ «այո»։ Ինչպէս կ'երեւայ վերի թուանշաններէն, այս անգամ Սէնի նահանգին մէջ «այո»ներու առաւելութիւնն է 156.173, իսկ Մայիս 5ին «ոչ»երու առաւելութիւնն էր 1757։ Ձեռնպահներու թիւը գրեթէ կրկնապատկուած է, բաղդատելով նախորդ քուէարկութեան հետ։ Շատեր որոնք Սահմանադրութեան դէմ քուէարկած ... անցեալ անգամ, ձեռնպահ մնացին կիրակի օր, թերեւս անոր համար որ չեն ուզած իրենց կուսակցութեան որոշումին դէմ երթալ։

Հայրենական նահանգներէն մեծամասնութեամբ «այո» պատասխանած են Ալպեան շրջանները, Արտէշ, Ավէյրոն, Պուշ տիւ Ռոն, Տրոմ, Էռօ (Մոնփէլիէ), Իզէր, Սէն, Սէն է Մառն, Սէն է Ուազ, Վոքլիւզ եւն.։

Փարիզի մէջ մեծամասնութեամբ ոչ պատասխանած են թիւ 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 12; 15, 16, 17 թաղամասերը։

★ Երեսփ. ընտրութիւնները պիտի կատարուին Նոյեմբեր 10ին, եւ պիտի կազմուի հաստատուն կառավարութիւն մը, վերջ տալով առժամեայ կարգուսարքին որ կը տեւէ ազատագրութենէն ի վեր։ Հանրաքուէին արդիւնքէն ամէնէն աւելի գոհ են ձախակողմեան հոսանքները։ Ընկերվարական պաշտօնաթերթը, Le Populaire, Սահմանադրութեան վաւերացումը կ'աւետէ խոշոր խորագիրներով,— «Կեցցէ՛ Չորրորդ Հանրապետութիւնը»։ Եւ դիտել կուտայ թէ այո»ներու թիւը գրեթէ կը հաւասարի այն քուէներուն զոր ընկերվարականներն ու համայնավարները շահեցան Յունիս 2ին։ Humanité «կեցցէ հանրապետական Սահմանադրութիւնը» աղաղակելով, դիտել կուտայ թէ «ձախողեցաւ անձնական իշխանութեան կուսակիցներուն թունալից պայքարը»։

Նեղուցներու խնդիրը

Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Թուրքիա Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին պիտի պատասխանէ այս շաբթուան վերջը։ Ծանուցագիրը խմբագրուած է չափաւոր ոճով, բայց վճռապէս կը մերժէ ռուսական ծանուցագրին թիւ 4 եւ 5 առաջարկները (միասին պաշտպանել Նեղուցները, նոր կարգուսարքը որոշել միայն Սեւ ծովեան պետութեանց մասնակցութեամբ եւն.)։

Թրքական դահլիճը անընդհատ նիստ կը գումարէ երեք օրէ ի վեր։ Ճիշդ է որ մասնաւոր խօսակցութիւններ տեղի ունեցած են Մոսկուայի եւ Անգարայի միջեւ, բայց անոնք սահմանափակուած են միայն տեսակէտներու փոխանակութեամբ։ Թուրքիա մասնաւորապէս ուզած է հասկնալ թէ Խ. Միութիւնը ի՞նչ կը հասկնայ «համաքական պաշտպանութիւն» բացատրութեամբ։

Անգարա վերադարձան բրիտանական եւ ամերիկեան դեսպանները։

★ Ֆրանսայի եւ Թուրքիոյ միջեւ ստորա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԵԼՄՏԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Սահմանադիր Ժողովը Հոկտ. 5ին փակեց իր նիստերը՝ վաւերացնելով նոր Սահմանադրութիւնը, ինչ որ իր գլխաւոր գործն էր։ Զկրցաւ սակայն լուծում մը գտնել երկրի տնտեսական եւ ելմտական դժուարութիւններուն։ Ազատագրութենէն ի վեր իրարու յաջորդող դահլիճները, Ընկերվարական թէ Հանրապետական Ժողովրդական Շարժումի ղեկավարութեան տակ, միշտ իրենց նախորդները պատասխանատու նկատեցին տիրող կացութեան։ Բայց, իւրաքանչիւրը, հակառակ իր խոստումին, անզօր եղաւ իր նախորդներուն նման, դարման գտնել ելմտական անբաղձալի վիճակին, այնպէս որ դժուարութիւնները փոխանակ անհետանալու, աւելցան քիչ մըն ալ։

Իրարու յաջորդող կառավարութեանց մտահոգութեան գլխաւոր առարկան ելմտացոյցին բացը եղաւ, որուն մասին սակայն մինչեւ վերջերս հակասական տեղեկութիւններ միայն կրցանք ունենալ, որովհետեւ իւրաքանչիւր Ելմտական Նախարար տարբեր ձեւերով ու թուանշաններով կը ներկայացնէր զայն։ Վերջապէս, արդի նախարար Ռոպէր Շուման, Սահմանադիր Ժողովի 24 Սեպտ. նիստին մէջ, յայտարարութիւններ ըրաւ, որոնք լուսաբանեցին մեզ իրական կացութեան մասին։ Կը յուսանք որ այս տեղեկութիւններու ճշտութիւնը խնդրոյ առարկայ չըլլար յառաջիկային։

Ելմտական նախարարին համաձայն ուրեմն, ներկայ կառավարութեան կազմութեանատեն (Յունիսի վերջերը), պետութեան ծախքերը վճարելու համար բացուած վարկերու ընդհ. գումարը 473 միլիառ ֆրանք էր. բայց, անկէ ի վեր, Սահմանադիր Ժողովը նոր վարկեր բացած ըլլալով, ծախքերու ընդհ. գումարը հասած է 584 միլիառ ֆրանքի։ Կ'ենթադրուի որ ներկայ տարուան հասոյթները 372 միլիառ ֆրանքի հասնին, որով ելմտացոյցին բացը 211½ միլիառ ֆրանքի իջած կ'ըլլայ։ Սակայն, ամէնը աս չէ. այս գումարին վրայ պէտք է աւելցնել 122 միլիառ ֆր. վերակառուցման ծախքերու համար, 48 միլիառ ալ զանազան կանխավճարներու համար (Երկաթուղիներու Ընկերութիւն, Օդանաւային Ընկերութիւն (Էռ-Ֆրանս), Քաղաքապետարաններ, եւն), որով ընդհանուր բացը 381 միլիառ ֆր. կ'ըլլայ։

Պատերազմէն առաջ, հասոյթներու անբաւականութենէն գոյացած ելմտացոյցի առժամեայ բացերը կը գոցուէին Գանձատոմսեր (bon du Trésor) հրապարակ հանելով, գլխաւորաբար։ Հիմա ալ, անշուշտ այս ձեւը պիտի շարունակուի, բայց սահմանափակ արդիւնք միայն կրնայ ստացուիլ, տիրող անվստահութեան պատճառով։ Նախարարը պիտի ջանայ համոզել տրամադրելի գումարներ ունեցող Ֆրանսացիները, եւ մասնաւորաբար երկրագործները, որ յայնօրէն մասնակցին Գանձատոմսերու գնման։ Հաւանական չէ որ այս կոչը սպասուած արդիւնքը տայ։

Գանձատոմսերէն զատ, կառավարութիւնը ունի դեռ վարկի քանի մը աղբիւրներ (Քրէտի Նասիոնալի պարտաթուղթեր, վճարման պայմանաժամը յետաձգելի, փոխանակագիրներ, եւն.), որոնցմէ կը յուսայ ստանալ 281 միլիարի գումար մը, որով ելմտացոյցին բացը իջած կ'ըլլայ 100 միլիառ ֆր.ի։ Ահա՛, այս գումարն է՝ զոր պէտք պիտի ըլլայ գտնել մինչեւ այս տարուան վերջը։ Հակառակ պարագային, հարկ պիտի ըլլայ նոր թղթադրամներ հրապարակ հանել եւ Ֆրանսական Դրամատունէն կանխավճար ստանալ։

Ենթադրելով նոյնիսկ որ պետութեան ընթացիկ ծախքերը ելմտացոյցին սովորական հասոյթներովը վճարուին, կան ու կը մնան վերակառուցման համար ըլլալիք ծախքերը, որոնք մեծ փոխառութիւններով միայն կրնան վճարուիլ։ Այս փոխառութիւններուն տոկոսները չեն որ մտահոգութիւն կը պատճառեն ելմտական նախարարին, որովհետեւ անոնք, ներկայիս, ելմտացոյցի ծախքերու ընդհ. գումարին բաղդատմամբ շնչին են։ Արդարեւ, մինչդեռ տոկոսները 1938ին այս գումարին 20 առ հարիւրը կը ներկայացնէին, այսօր 6½ առ հարիւրը միայն կը կազմեն։ Անշուշտ, այս պարագան մխիթարական է. բայց, խարուսիկ, որովհետեւ խնդիրը այսօր տոկոսի բեռին ծանրութեան կամ թեթեւութեան վրայ չէ, այլ՝ փոխատու գտնելուն վրայ է։ Իսկ, փոխատուն այն ատեն միայն իր դրամը կը յանձնէ պետութեան, երբ վստահութիւն ունենայ կառավարութեան ելմտական քաղաքականութեան վրայ։

Այս վստահութիւնն է որ կը պակսի ահա։ Գիները երթալով կը բարձրանան, եւ աստոնց ու օրավարձերու միջեւ գոյութիւն ունեցող անհաւասարակշիռ վիճակը տեւական հանդամանք կ'առնէ։ Միւս կողմէ, կառավարութիւնը արմատական միջոցներ չէ առած կամ չի կրնար առնել պետութեան ծախքերը պակսեցնելու համար պաշտօնեաներու թռչակները մասնաւորապէս ծանր կերպով կը ճնշեն ազգ. տնտեսութեան վրայ։ Անոնց թիւը աննախընթաց մեծութեան մը հասած է։ 1946 Յունուարին վերջը, 1,479.000 պաշտօնեայ կար, տէփառթմաններու եւ քոմիւններու պաշտօնեաներն ալ մէջը ըլլալով. ասիկա կը նշանակէ թէ ամբողջ բնակչութեան (40 միլիոն) 3.7%ը պետութենէն թոշակ կը ստանայ։

Պատերազմի նախընթաց տարիներուն հետ ճիշդ բաղդատութիւն ընել կարելի չէ, որովհետեւ այդ տարիներուն, տէփառթմանի եւ քոմիւնի պաշտօնեաներուն վիճակագրութիւնը գոյութիւն չունէր։ Սակայն, պետական ելմտացոյցէն միայն թոշակ ստացողներու թիւը իրարու հետ բաղդատելով, կը տեսնենք որ այդ թիւը 1936ին 697.000 էր, մինչդեռ 1.115.000 եղած է այս տարուան սկիզբը, այսինքն՝ 60 առ հարիւր աւելցած է տասը տարուան մէջ։

Ազատագրութենէն ի վեր իրարու յաջորդող կառավարութիւններ խոստացան այս վիճակին դարման տանիլ, ջնջելով աւելորդ պաշտօնները։ Բայց ո՛չ մէկը կրցաւ իր խոստումը կատարել, որովհետեւ դժուար է ճամբել պաշտօնեաներ՝ որոնք քաղաքական ազդեցիկ անձերու կամ կուսակցութիւններու յանձնարարութեամբ ծառայութեան կոչուած են։ Պաշտօնատուներ կան, ուր մէկ հոգիի գործը քանիմը հոգիի յանձնուած է, ինչպէս կ'ըսեն թերթերը։ Գրասենեակներ կան, ուր այլեւս աշխատանք չէ մնացած, սակայն, պաշտօնեաները կը մնան, ստանալով իրենց թոշակը։ Ամենաթանկագին ծառայութիւն մը մատուցած պիտի ըլլայ երկրին այն պետական մարդը՝ որ պիտի յաջողի վերջ դնել այս վիճակին։

Ֆրանքին ապագան մեծապէս կախում ունի ելմտական վիճակէն, մանաւանդ որ երկիրը գրեթէ ամբողջովին սպառած է իր ոսկին եւ յարգի դրամները (տըվիզ)։ Ազատագրութենէն մինչեւ այս տարուան Յուլիս, Ֆրանսա ծախսած է մէկ միլիառ 678 միլիոն տոլար, որուն 422 միլիոնը սնընդեղէն, 810 միլիոնը նախնական նիւթեր, եւ 446 միլիոնն ալ շինուած ապրանքներ գնելու համար։ Միւս կողմէ, երկրին վճարումներու կշիռն ալ տեւականապէս բաց ունենալով, կառավարութիւնը, ֆրանքը պաշտպանելու համար, իր հպատակներուն օտար արժեթուղթերը գրաւած, եւ օտար դրամով փոխառութիւն կնքելու հարկադրուած է։ Այսպէս, 650 միլիոն տոլար ստացած է Իմփորթ-Էքսփորթ Դրամատունէն, 500 միլիոն տոլար ալ պիտի ստանայ Վերակառուցման Միջազգ. Դրամատունէն, չհաշուելով 100 միլիոն սթերլինի պարտքը՝ զոր բրիտանական կառավարութիւնը վերջերս հաստատուն (ֆօնսոլիտէ) փոխառութեան վերածեց (տե՛ս Յառաջ, 1 Հոկտ. 1946)։

Ելմտական առողջ վիճակը եւ ուժեղ դրամը առոյգ եւ զօրաւոր պետութեան մը յայտարար նշաններն են։ Կառավարական բոլոր վարչաձեւերը տնտեսական եւ ելմտական անկարգութեան պատճառով է որ կործանած են յաճախ, եւ քիչ անգամ, սահմանադրական տագնապի հետեւանքով։ Մեծ յոյս կայ որ Սահմանադրական Օրէնքին ընդունուելէն ետք կազմուելիք նոր դահլիճը նոր ծրագրով եւ նոր ոգիով պիտի գայ կարգ կանոն դնելու Ֆրանսայի ելմտական վարչութեան մէջ։ Այս երկրին մէջ հայրենասիրական վառ զգացումներով տոգորուն ժողովուրդ մը կայ, ինչպէս նաեւ թագուն՝ բայց, առոյգ տնտեսական ուժեր, որոնք առաջին ահազանգին կը սպասեն, յայտնուելու համար։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

«Սէր եւ գուրգուրանք» հանդէպ հերոս եւ աշխատունակ հայ ժողովուրդին

ՀԱԼԷՊ, 23 Սեպտեմբեր (Յառաջ).— Այսօր, Երկուշաբթի, Հալէպի Կառավարչատան մէջ, Հալէպի Մուհաֆըզ Էմիր Մուսթաֆա Էլ Շէհապի, յանուն սուրիական կառավարութեան եւ Հանր. Նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլիի, Հալէպի Առաջնորդ Զարեհ Ծ. Վրդ.ի յանձնեց Արժանեաց Շքանշանի Ա. կարգի պատուանշանը, իբրեւ վարձատրութիւն երիտասարդ հոգեւորականին հայրենանուէր ծառայութեանց։

Հանդիսութեան ներկայ էին Հալէպի Ոստիկ. Տեսուչը, ոստիկ. զօրաց Հրամանատարը, զինուորական ներկայացուցիչներ, Առողջ. Տնօրէնը, Խորհրդարանի ներկայացուցիչ երեսփոխաններ, Թաղապետ. Տնօրէնը, հայ երեսփոխաններէն ընկեր Հրաչ Փափազեան, հայ հոգեւորական Դասը, Ազգ. իշխանութեանց ներկայացուցիչներ, ընկ. Ա. Գափաքեան, ազգ. պաշտօնատարներ եւ համայնքներու կրօնական եւ քաղաքական ներկայացուցիչներ։ Նաեւ հոծ բազմութիւն մը հայ եւ արաբ մամուլի ներկայացուցիչներու եւ համակիրներու։

Կառավարչատան մուտքին, ոստիկանական ուժերու գումարտակ մը կատարեց յարգանքի արարողութիւնը։ Եւ առաջնորդութեամբ Սէրայի ներկայացուցիչներուն՝ Առաջնորդ Հայրը եւ իր հետեւորդները առաջնորդուեցան դահլիճ, ուր տեղի ունեցաւ «Արժանեաց Շքանշան»ի յանձնումը։

Մուհաֆըզին ճառը.— 1914էն 1918, Ա. Աշխարհամարտէն վերջ, Թուրքիայէն դէպի Սուրիա եկաւ Հայերու ներգաղթը։ Այդ օրերուն երկու հիմնական մտածում կամ զգացում տեղ կը գրաւէին միտքերու մէջ։ Առաջին՝ ա՛ն, որ հարկ էր գուրգուրալ աշխատունակ եւ հերոս ժողովուրդի մը վրայ, որոնց եւ մեզի հաւասարապէս չարիք էր հասցուցած Իթթիհատականներու բռնատիրական քաղաքականութիւնը, Օսմանեան պետութեան օրերուն։ Երկրորդ մտածումը՝ ա՛ն որ գաղթական այդ հայութիւնը կրնար հետամուտ դառնալ քաղաքական նպատակներու, ու նոյնիսկ լծուիլ մըրցակցութեան ախորժակներու, որոնք կրնային յոռի անդրադարձում ունենալ բնիկ ժողովուրդին վրայ։

«Թերեւս քիչեր կային, որոնք անցեալի այդ օրերուն կը հաւատային՝ թէ մտահոգութեան տեղի պատճառ չկայ։ Իմ անձնական համոզումս ա՛ն էր, որ ցեղային առաքինութիւններով օժտուած ազնիւ ժողովուրդ մը, որպիսին է Հայը, չէր կրնար չգնահատել մեր ազգային պայքարը։ Անտարակոյս, ան պիտի կանգնէր մեր կողքին՝ օտարին դէմ։ Ու մենք պիտի կարենայինք օգտուիլ անոնց օժանդակութենէն թէ ծառայութիւններէն։ Ապահով էի, թէ այդ տառապակոծ բազմութիւններու միա՛կ նպատակն էր հանգիստ ու անվրդով կեանք ապրիլ այս հողերուն վրայ։

«Տնտեսական գետնի վրայ, Սուրիա պէտք ունէր աշխատող ձեռքերու՝ արհեստագիտական թէ մասնագիտական աշխատանքներու համար։ Վստահ էի, թէ Հայերը լաւագոյն արդիւնքով կրնան պսակել մեր ակնկալութիւնները։ Սուրիոյ տնտեսական վերելքին համար, դրական մը կը կազմէր հայ գաղթականութիւնը։ Իրօք ալ, հազիւ քառորդ դարու շրջանէ մը վերջ՝ ահա իրականացած կը տեսնենք իմ եւ Սուրիոյ ժողովուրդի յոյսերը։

«Հայերը իրենց երկրորդ հայրենիքը կը նկատեն Սուրիան, ու կը մերժեն օտարներու փայլուն խոստումները՝ ցցուելու համար մեր դէմ։ Անոնք կը բաժնեն մեր ցաւերն ու ուրախութիւնները, ու կը ծառայեն Սուրիոյ՝ բոլորանուէր եւ հաւատարմօրէն։ Ո՛չ մէկ խտրութիւն, մեր եւ իրենց միջեւ։

«Կը ցաւինք, որ այսօր անոնց մէկ մասը կը մեկնի դէպի Հայաստան։ Ներգաղթողներու համար ի սրտէ կը մաղթենք երջանիկ կեանք, իրենց մայր հայրենիքին մէջ։ Վստահ ենք, թէ հոն պիտի յիշեն իրենց երկրորդ հայրենիքը՝ Սուրիան, ու լաւագոյն յիշատակներ պիտի պահեն անկէ։

«Հայ համայնքը Հալէպի մէջ ունի ազնիւ ու արժանաւոր ղեկավարներ, որոնց մասին մեր հաւատքն ու համակրանքը կը մնան անխախտ եւ զօրաւոր։ Ուրախ եմ, յանձին Զարեհ Վրդ.ի, ունի նաեւ իր նուիրեալ հոգեւոր Հովիւը՝ որ Հալէպի իր պաշտօնավարութեան շրջանին միշտ եղբայրութեան ու միութեան ջատագով հանդիսացաւ, ու աշխատեցաւ յօգուտ սուրիական հայրենիքի շահերուն։

«Ուրախ եւ հպարտ եմ, որ ինծի կը տրուի պարտականութիւնը՝ յանուն սուրիական կառավարութեան եւ նախագահ Շիւքրիւ Քուաթլէի, Ն. Գերապատուութեան ընծայել «Արժանեաց Շքանշան»ի Ա. Կարգի պատուանշանը»։

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ԱՌԱՋՆՈՐԴԸ իր եւ Հալէպի հայութեան անունով շնորհակալութիւն յայտնեց Մուհաֆըզին, ու խնդրեց, որ թարգման հանդիսանայ, անգամ մը եւս, հայ ժողովուրդի հաւատարմական զգացումներուն՝ հանդէպ սուրիական կառավարութեան եւ անոր ղեկավար դէմքերուն։

Զարեհ Ծ. Վրդ. շեշտեց, թէ իր ժողովուրդին ուղղուած պատիւ մը կը նկատէ «Արժանեաց Շքանշան»ի տուչութիւն, եւ յայտնեց իր խոր համոզումը՝ թէ ազատ Սուրիան պիտի շարունակէ յարգել հայ ժողովուրդի իրաւունքները, հնարաւորութիւն ընծայելով ազգային բարքերու, մշակութային եւ դաստիարակչական աւանդութիւններու անխախտ պահպանումին։

Մ.

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Հիւսիսային Ուրալներու եւ Կեդր. Ասիոյ երկրագործական շրջաններուն մէջ տեղի ունեցած քննութիւններէն կը հետեւի որ քաղաքային պաշտօնեաները կոպիտ զեղծումներ գործած են կոլխոզներու մէջ։

Տեղի ունեցած են հողերու անհաւասար բաշխումներ, ագարակապաններէն ապօրինի կերպով ուտելիք եւ դրամ են ստացած եւ կեղծած են հաշիւները կաշառակերութիւնը պարտկելու համար։

Ամբաստանեալներէն շատեր պիտի դատուին, ուրիշներ իրենց պաշտօններէն պիտի արձակուին։ Զի հաստատուիր այն կարծիքը թէ կառավարութիւնը այս կարգապահական գործողութիւններով կ'ուզէ ընդհանուր մաքրագործումի մը ենթարկել կոլխոզի աշխատաւորները։

ՍՏԱՑԱՆՔ

Armenian Bulletin, (Հրատ. Հայկ. Դատի Ազգ. Կոմիտէի), Թիւ 7, Օգոստոս 1946, What do the Armenians Want ? (Ի՞նչ կ'ուզեն Հայերը), գրեց՝ James Mandalian. Հրատ. Նոյն կոմիտէի, Նիւ Եորք։

Պատմութեան խաղը

(826 եւ 1946)

Դժբախտ է եղեր հայ ժողովուրդը իր ճակատագրով։ Զարմանալի չէ՞ք գտներ պատմութեան խաղը որ կը կրկնուի այսօր Հայաստանի եւ հայութեան ճակատագրին առթիւ։ Արդարեւ համանման եղեր ունի 826ի արաբական գրաւման շրջանը այսօրուան Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդի բախտին հետ։ Հազար հարիւր քսան տարիներու անջրպետ մը կը բաժնէ մեզ այդ թուականէն՝ երբ Ջահապի որդին Սեւադան Հայաստանի վրայ արշաւեց եւ գրաւեց Սիւնիքը եւ Ատրպատականը։ Աշոտի որդին Սմբատ որ պատանդ էր արաբ ամիրապետի մօտ, դարձաւ Հայաստան եւ ստանձնեց հօրը դերը։

Սեւադան Ջահապը յաւակնոտ եւ փառատենչ, կռուի էր բռնուած Սմբատի հետ. եւ այս վերջինը խոհեմ գտնուելով որպէսզի երկիրը աւերումէ փրկէ՝ Արուսեակ իշխանուհին տուած էր Սեւադանի կնութեան։

«Առեալ էր զԱրուսեակ ի Բագրատունի տանէ եւ ի ձեռն այնորիկ զիւրով մասն երկրիս բռնակալեալ սեփականաբար իմն տիրէր։»

Սմբատ կ'աշխատէր հայ քաղաքական ուժերը միացնել, հարթելով խոչընդոտները, կ'ուզէր հայ իշխաններու միացումով կեդրոնական պետութիւն մը հիմնել։

Սակայն Բիւզանդիան եւ Արաբները երկու պատնէշ կանգնած հայ զարթօնքին դէմ խոչընդոտ հանդիսացան այս գեղեցիկ ծրագրի իրագործման։ բացարձակ բռնութեան եւ դաւերու դաշտ դարձաւ հայ երկիրը։ Բիւզանդիոնը իր ետեւէն կը քաշէր Սպերի եւ Տայքի նորակազմ իշխանութիւնները, Արաբները կը ձգտէին հանել Տարօնն ու Վասպուրականը Սմբատի ազդեցութեան շրջանէն։

Աղանդաւոր Բաբակը կ'աղմկէր Ատրպատականը եւ Աղուանները։ Սիւնեաց իշխանական տունը լարուած էր Միհրանեան կոչուած հին տոհմի դէմ։ Բաբակը կ'աւերէր, կը սպաննէր, կը կողոպտէր ուր որ ոտք կը կոխէր։ Բաբակի խռովութիւնները չափ ու սահման չունէին։

Ճիշդ նոյն թուականին (826) Բիւզանդիոնի գահը կը բարձրանայ Թէոփիլ կայսրը՝ օգտուելով խուռամեան շարժումէն յարմար կը գտնէ հարուածել արաբական ուժերը, բայց կայսեր զօրքերը կը պարտուին Եփրատի ափերուն մօտ, մանաւանդ Կիլիկիոյ շրջանները։

Այս պարտութենէն չվհատեցաւ Թէոփիլ կայսրը։ 837ին ահագին բանակի մը գլուխն անցած եկաւ եւ աւերեց Հայաստանը։ Մելիտինէի (Մալաթիա) կողմէն մտաւ Հանձիթ (Խարբերդ), առաւ Աշմուշատ քաղաքը (Բալուի շրջան), անցաւ Մանձկերտ, Խոզան, Կարին, Սպեր, հարկ պահանջեց Թէոդոպոլսեցիներէն՝ այսինքն Կարնեցիներէն։ Սպառնագիր ղրկեց Մեծ Հայք պահանջելով չափազանց մեծ տուրք։ Ի լրումն իր չարութեան «Գերեաց զբազումս ի Հայոց հանդերձ ընտանեօք իւրեանց։»

Եւ Հայաստանէն անցաւ Խաղտիք որ դառնայ մայրաքաղաք յաղթութեամբ պսակուած։

Այսպէս մեր դժբախտ Հայաստանը կ'աւերուի եւ կ'ոտնակոխուի փոխն ի փոխ, արաբական եւ բիւզանդական զինուորներու կրունկներուն տակ։

Մէկ շրջանը կը վճարէր 13 միլիոն դրամ, միւս շրջանը 4 միլիոն իր հարկահաւաքներուն։ Երկու աշխարհակալ ոսոխներ իրենց թուղթերը կը խաղային Հայաստանի հողին վրայ եւ հայ ժողովուրդի գլխուն։

Նոյնը չէ՞ պատկերը այսօր, երբ հայ ժողովուրդին պապենական հողերու բախտը Միացեալ Ազգերու սեղանի վրայ պիտի գայ. այն Ուիլսընեան սահմանները որ նուիրագործուած են հայ ժողովուրդի ծովածաւալ արիւնով, Անգլիա-սաքսոնները չեն ուզեր այս հողերուն կցումը ներկայ Հայաստանին, ուր ափ մը հայութիւն հանգիստ շունչ առաւ եւ բարգաւաճեցաւ տնտեսապէս։

Մեզի կը մնայ խոհեմ ըլլալ եւ վերյիշեալ պատմութենէն դաս առնելով, համախմբել մեր ուժերը, գէթ այս անգամ զոհ չդառնալու համար օտարներու շահասիրութեան։ Միահամուռ պահանջել մեր հողերու կցումը Խ. Հայաստանի։ Այս է փրկութիւնը։

ՄԻՍԱՔ ԽՐԱԼԵԱՆ

Կիներու թշուառութիւնը Գերմանիոյ մէջ

•

Le Populaire հետեւեալ կերպով կը պատկերացնէ Գերմանիոյ կիներուն թշուառութիւնն ու հոգեկան վիճակը.—

Թշուառութիւնը միշտ եւ ամէն տեղ իր հետ կը բերէ բարքերու անկում մը։ Տագնապը շատ ծանր է եւ յառաջ կուգայ մասնաւորաբար օրինաւոր ամուսիններու բացակայութենէն։

Վիճակագրութիւններու համաձայն տասը այր մարդու դէմ տասներեք կին կայ։ Պակսողները սակայն 20—50 տարեկան այրերն են, ինչ որ աչքի կը զարնէ Գերմանիոյ մէջ պտտած միջոցիդ։ Առ նուազն եօթը միլիոն այր մարդիկ կը պակսին՝ մեռած կամ գերի։

Կիները քաջառողջ են, յաճախ գեղեցիկ եւ երբեմն մինչեւ անգամ պերճաշուք։ Աւելի շատ այրերուն տխուր ու գալկահար դէմքերէն կը զգաս անբաւարար սնունդի պակասը թէ՛ քանակով եւ թէ մանաւանդ կենսանիւթի տեսակէտով։

Առանձին կիները այր մը կը փնտռեն, երեւակայեցէք ինչ պատճառ որ կ'ուզէք գտնել։ Միւսները ընդհանուր առումով «լաւ կ'ապրին»։

Մայթերու վրայ կամ փողոցներու անկիւնները սպասող քանի մը «աղջիկ»ներ միայն տեսայ։ Բայց ոչ, անբաղդատելի կերպով նուազ քան Փարիզի մէջ, Մատլէնի շրջակայքը կամ օրինակ, Լոնտոնի Փիքատիլլին սլքտացողները։

Մեզ հետաքրքրողը սակայն ցնծուհիներուն կամ արկածախնդիրներուն կենցաղը չէ, այլ ժողովուրդի կիները, որոնց ամուսինները սպաննուած են կամ գերի մնացած։ Ճիշդ ասոնք են սակայն որ երբ մութը կը կոխէ, օդ առնելու կամ պտտելու համար «դուրս կ'ելլեն», չփոթ փորձութիւնով մը իրենց միսին եւ տարտամ յոյս մը իրենց սրտին մէջ..

Կը թուէ որ անոնց հետ հասարակ խօսակցութեամբ բռնուիք, իրենց ընկերանաք։ Անոնք ի վերջոյ ձեզ պիտի առաջնորդեն իրենց բնակարանը, մինչեւ անգամ եթէ հոն երախաներ գտնուին, եւ կան յաճախ։

Հետեւեալ առտու անոնք արդէն կը գրաւին ձեր ճերմակեղէններով, կօշիկներով, իբրեւ թէ իրենց ամուսինը ըլլայիք։

Գերմանուհիին համար սէրը բնական բան մըն է։ Ան ողբերգութեան չի վերածեր զայն։

Մեր գերիները գիտեն այս պարագան։

Բայց այն Գերմանուհիները որոնք ժամանակին «բուրժ» էին, գէթ ամուսնութենէ վերջ, հիմակ առաջին իսկ հանդիպողին հետ կը կապուին, քիչ մը ատենի, կամ գիշերուան մը, քանի մը շաբթուան համար, կամ այլը որչափ ատեն որ փափաքի։

Փոխարէնը բան չեն սպասեր, մանաւանդ երբ ան Ֆրանսացի է, որովհետեւ գիտեն թէ Ֆրանսացիները ո՛չ գլանիկ ունին, ոչ օճառ, ոչ շոքոլա։ Բան ալ չեն մերժեր բնականաբար. կեանքը այնքան դժուար է որ... Սակայն բոլորն ալ ինծի ըսին թէ Ֆրանսացիները կը գնահատեն անոնց քաղցրութեան եւ բնական ազնուութեանը համար։

Գերմանիոյ մէջ կիները չարաչար կ'աշխատին. գիւղերուն մէջ երկիրը մշակելու, քաղաքներուն մէջ՝ ապրելու, հագնելու եւ տաքնալու համար։ Տունին ներսը կարգ ու սարք կայ, կոկիկ ու մաքուր. մինչեւ իսկ կիսով փլած տուներու մէջ, անշուշտ ի գին մեծ դժուարութիւններու։

Առանձնաշնորհեալներ են այն կիները որոնք Դաշնակիցներու գրասենեակներուն մէջ կ'աշխատին իբրեւ քարտուղար, մեքենագիր, խոհարարուհի, եւն.։ Անոնք գոնէ կ'ուտեն։

Ժողովուրդին մանկամարդ աղջիկները կը յաճախեն հասարակաց մեծ պարահանդէսները, զոր ամէն թաղի մէջ կարելի է գտնել։

Գիշերային կապելաներն ալ այցելեցի։ Զինուորներուն համար արգիլուած են անոնք եւ դաշնակից եւ տեղացի ոստիկաններու կողմէ խիստ հսկողութեան ենթարկուած։ Ըստ օրինի պէտք է որ անոնք ժամը 10ին փակուին, ըմպելին՝ ողորմելի գարեջուր մը եւ գէշ տեսակի ալքօլ։

Մեր ըմբռնած իմաստով ո՛չ թատրոն կայ, ոչ սինէմա, ոչ ընթերցարան։ Կեանքը ծանր է ու տխուր։ Հազարէն մէկ կին չես գտներ որ պարահանդէս երթայ։

Կիներուն համար ճիշդ պիտի չըլլայ ըսել թէ պոռնկութիւն կ'ընեն, բայց առաջին դիմացը ելլողին կը յանձնուին, պաշտպան մը գտած ըլլալու բնազդական պահանջով մը, ըլլայ գերմանացի թէ օտարական։ Աւելորդ է ըսել թէ այս իրողութիւնը տեղի տուած է զանազան ախտերու։ Առողջապահական վիճակը շատ ծանր է։

Պատերազմը որ զարկաւ զաւկին, կնոջն ալ չխնայեց։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— 1946 — 1947 տարեշրջանի Promotion d'Honneurի ախոյենական առաջին խաղը տեղի ունեցաւ Միութեանս առաջին խումբի եւ Salin de Giraudի առաջին խումբին միջեւ, հոծ բազմութեամբ։ Ֆրանսացի խումբը ամենազօրաւոր խումբերէն մին է Bouche du Rhôneի եւ դեռ շաբաթ մը առաջ ջախջախիչ պարտութեան մատնած էր Փօռթ Սէն Լուի տիւ Ռոնի առաջին խումբը, 8—2։

Խաղին անմիջական սկզբնաւորութեան մեր տղաքը ցոյց տուին այնպիսի մաքուր եւ ճարպիկ խաղարկութիւն մը որ ապշութեան մատնեց հակառակորդ խումբը եւ 20 վայրկեանի ընթացքին յաջողեցան իրենց գեղեցիկ խաղարկութեամբ շահիլ երկու նշանակէտ։ Սակայն թշնամի խումբը չու-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ Ա. սիւնակ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ.

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մասնաւոր պտոյտի մը համար չէր որ գացեր էի այդ քաղաքը։ Երբ Ռուսերը Քէօնիկսպէրկը պաշարեցին, կծիկը դրի ազատելու համար կեանքս պատերազմի ահաւոր սպանդէն։ Ինծի ի՞նչ սա խելագարներու պատերազմը եւ մարդկային ջարդերու տեսարանները։ Թող փլին բոլորը, մեծ ու պզտիկ, մինչեւ որ հասնին մեր վիճակին,— անհայրենիք ու թափառական, գաղթ՝ հոս ու հոն, դերի ուրիշներու։ Մարդկային ո՞ր արարածն էր, որ պիտի դիմանար այն ահեղ գոյամարտին, որ տեղի կ'ունենար Փրուսիոյ մայրաքաղաքին շուրջ։

1945 Յունուար 27ին ես ձգեցի Քէօնիկսպէրկը՝ բոցերու մէջ ու մոխրակոյտի սեւ տեսիլներով։ Առանց ընկերի եւ բարեկամներու՝ մեն-մինակ բռնեցի դէպի Պալթիկի եզերքները, հասնելու համար Փիլաու։ Դիւրին չէր 55 քիլոմեթր ճամբայ կտրել ձիւն - ձմրան, պատերազմի կրակէ գօտին ճեղքելով։ Երբ Փիլաու հասայ, ուժասպառ էի արդէն։ Լեհերու բնակած մէկ տաղաւարին մէջ նետուեցայ ու 24 ժամ պառկած տեղէս չշարժեցայ։ Յոգնած էի ու մանաւանդ՝ անօթի։ Ո՞վ կարող էր պատառ մը հաց տալ ինծի, երբ ամէն մարդ անօթի էր ու սովահարներուն հռնդիւնները լսելով էր որ շարունակած էի ճամբաս։

Երկու օր դադար առնելէ վերջ՝ Ֆրանսացի գերի մը գտայ ու միասին ճամբայ ինկանք դէպի Տանցիկ։ Գերման ժողովուրդը իր ամբողջութեամբ այդ շրջանին բռնած էր գաղթի ճամբան, դէպի Փոմերանիա եւ աւելի խորերը։ Վախի ու սարսափի այդ օրերուն գերման կինն ու երախան մէկ բան կը մտածէին.— Իվան քօմ (Իվանը-Ռուսը - կուգայ)։ Ու մարդկային պատմութեան մէջ տեղի ունեցած ահաւոր գաղթն էր որ կը կրկնուէր այնքան եղերական մանրամասնութիւններով։ Ամբողջ Արեւելեան Փրուսիոյ ժողովուրդը թելակռոյս կը նահանջէր դէպի «Արեւմուտք», չիյնալու համար Ռուսերուն ձեռքը։ Կար եւ վրէժխնդրութեան սարսափը, զոր Գերմանները ունէին իրենց սրտին մէջ, նկատի ունենալով իրենց բանակներու գործած աւերները ռուսական հողերուն վրայ։

Լեզուի նման բարակ ու երկայն հողաշերտ մըն էր որ կը սկսէր Փիլաուի ծովափէն մինչեւ Տանցիկ։ Կար աւելի կարճ ճամբան, եթէ ուզէինք քալել։ Այդ ճամբան ուրիշ բան չէր, եթէ ոչ սառած լիճ մը՝ 11 քիլոմեթր երկայնութեամբ։ Շատեր այդ լիճին վրայէն էր որ կ'անցնէին, առանց նկատի առնելու հաւանական վտանգներ։ Մենք միացանք այն խումբին, որ բռնած էր ցամաքի ճամբան, թէեւ քիչ մը աւելի երկար։

Ձիւն - ձմրան այդ օրերուն անտանելի էր մեր ճամբորդութիւնը, մանաւանդ որ, գիշերելու համար ստիպուած էինք սառած ձիւնին վրայ քնանալ... Եթէ անտառներու մէջ չգտնուէին փտտած փայտի կտորներ եւ չորցած ծառերու ճիւղեր, շատոնց սառած պիտի ըլլայինք այսօր։

Այդ ճամբորդութեան ընթացքին ականատես եղանք մարդկային տառապանքի զարհուրելի տեսարաններու։ Ո՛վ որ տկար էր եւ չէր կրնար քալել, յուսահատ կ'իյնար գետին։ Վայ անոր որ, ետեւ կը մնար, իր ծոծրակէն փնդակ մը, եւ անթաղ կը փռուէր գետին։ Քանի քանի դիակներ, ռուս կամ լեհ՝ այդ ճամբաներուն վրայ։

Ինչպէ՞ս չյիշել Տէր Զօրը մեր... Մեռած ձիու մարմինը կը բզկտէինք, քիչ մը միս ճարելու համար, որպէսզի անօթի չմնայինք ու ճամբան չիյնայինք։ Մահը քանի անգամներ կուլ կուտայինք ու յետոյ կեանքի կուգայինք գերմարդկային ճիգերով, փրկելով մեր երերուն հոգին։ Ու ամէն անգամ որ դիակի մը քովէն կ'անցնէինք՝ միտքս կը չարչրկէի սա հարցումներով.— Ո՞վ է այս մեռեալը, ո՞ր երկրէն, ո՞վ լուր պիտի տայ իր ծնողքին, իր մօրը կամ հօրը, եղբօրը կամ քրոջը։ Պատերա՞զմ։ Օ՜, մի՛ խօսիք, մի՛ արտասանէք այդ գեհենչոտող բառը, վասնզի այդ անունին կապուած դիակներու շարանը տեսանք, ձիւնամորիկներու մէջ մարդկային հռնդիւններու վերջին ճիչը լսեցինք։

Երբ դրի կ'առնեմ այս տողերը՝ երեւակայութիւնս դարձեալ կ'երթայ հոն, Քէօնիկսպէրկէն դէպի Տանցիկ երկարող ճամբան, մէկիկ - մէկիկ յիշել փշրուած գանկեր ու արիւնաթաթաւ դիակներ։ Ճիշդ է որ Հայեր չէին անոնք, բայց մարդկային խիղճը քար պիտի դառնար՝ եթէ չյիշէինք այն ողբերգութիւնները, զորս տեսանք մեր ճամբաներուն վրայ, վայրագօրէն բզկտուած մարդկային մարմիններ զանազան ազգերու, մէջն ըլլալով նոյնիսկ Գերմանուհիներ՝ օդային ուժի կրակէն բռնուած։

Քանի ազգեր խառնուած էին այդ «նահանջ»ին, աւելորդ է յիշել մէկիկ - մէկիկ։ Կարեւորը մարդկային դժբախտ երթն էր, անօթի ու ծարաւ, կեանքի եւ մահուան միջեւ մղուած գերագոյն պայքարներով։

(1)

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

ղեց ճախճախիչ պարտութեամբ մը մեկնիլ եւ ի - րենք ալ յաջողեցան մէկ նշանակէտ ապահովել ա- ռաջին կիսախաղին վերջ:

Երկրորդ կիսախաղին խաղարկութիւնը ան - ցաւ քիչ մը աւելի տգեղ: Ֆրանսացիները իրենց պարտութիւնը զգալով սկսան կոպիտ խաղալ եւ յաջողեցան Հ. Մ. Ը. Մ.ի ամենալաւագոյն խա - ղացողներէն մին վիրաւորել կիցի հարուածով մը: Սակայն մեր տղաքը ապացուցին թէ Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղոց առջեւ բիրտ ոյժը ազդեցութիւն չունի եւ կը- կին արագ մէկ յարձակողականով շահեցան Գ. նշանակէտը: Հանդիսականները շատ ուրախ էին, վլխարկները, թաշկինակները օդը կը թռէին, սա- կայն վերջաւորութեան մօտ Ֆրանսացիները յա - ջողեցան շահիլ երկրորդ նշանակէտը եւ խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 3—2:

Շնորհաւորելի են մեր տղաքը իրենց մաքուր խաղարկութեան եւ բարձր կորովին համար:

Վահան Շամլեան

գրուած պայմանագրի մը համաձայն, օդանաւային երեք տարբեր գիծեր պիտի բանին Փարիզի եւ Ան- գարայի միջեւ,— 1. Իտալիոյ եւ Յունաստանի ճամբով,— 2. Հիւս. Ափրիկէի ճամբով.— 3. Փա- րիզ - Պոլիս - Անգարա:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— Պոլսոյ եւրոպական պետութեանց դեսպանները չեն կրնար իրենց տե- սակէտները պարտադրել Սուլթան Ապտիւլ Համի- տի եւ համոզել զայն թէ բոլոր Հայերն ալ յեղափո- խականներ չեն: (Նիւ Եորք Հէրըլտ, 13 Հոկտեմ- բեր 1896):

ՀԱԶԱՐԱՒՈՐ ԽՐՈՒԱԹՆԵՐ Զաղրէպի մայր եկեղեցին հաւաքուելով աղօթեցին Ստեփինակի արք.ի համար որ 16 տարի. թիապարտութեան դա- տապարտուած է: Կաթոլիկ թերթերը խստօրէն կը դատապարտեն վճիռը, համայնավարներու ազդե - ցութեան վերագրելով զայն:

ՕԴԱՆԱՒԱՅԻՆ ԱՐԿԱԾՆԵՐԸ իրարու կը յա - ջորդեն: Հինգշաբթի օր օդանաւ մը Մարոքի մէջ մշուշի հանդիպելով բլուրի մը զարնուեցաւ եւ ճարդուփշուր եղաւ: Տասներէկ ճամբորդները եւ հինգ օդաչուները մեռան: Զոհերուն մէջ կը գըտ- նուին Քազապլանքայի ամերիկեան փոխ-հիւպա - տոսը եւ ընդհ. հիւպատոսին կինն ու աղջիկը:

ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ՀԵՂԵՂ մը կը հոսի Ռու- մանիոյ մէջ,— շաբաթը 150.000 միլիոն լէյ, ինչ- պէս կը գրեն Պուքրէշի թերթերը: Գիները միշտ կը բարձրանան, գլխու պտոյտ պատճառելով: Ոսկե - դրամի պահեստը երկու առ հարիւրի եկած է:

ԶՈՒԻՑԵՐԻՈՅ մէջ պետական պաշտօնեաները կը հետեւին հեռաձայնով եղած խօսակցութեանց. համաձայն պատերազմի ատեն հաստատուած կա - նոնի մը: Մամուլը ուժգնօրէն կը բողոքէ, բայց կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ այս հսկո - ղութեան շնորհիւ երեւան կը հանուին դաւադիր - ները, սեւ շուկացիները, օտար դրամի առեւտու- րը եւն.: Պատերազմը վերջացած ատեն 650 բա - ժանորդներ տեւական հսկողութեան տակ էին:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ելմտական նախարարը չո - րեքշաբթի օր խստօրէն ձաղկեց ճարտարագործութեան մէջ տիրող մսխումը, անհոգութիւնը եւ արտա - դրութեան ծախքերուն չափազանցութիւնը: Փրավ- տա, կուսակցական պաշտօնաթերթը, այս առթիւ կը մատնանշէ մասնաւոր գործարաններ եւ հիմ - նարկներ: Ելմտական նախարարը դիտել կուտայ թէ շատ մը գործարաններ փոխանակ 17 առ հա - րիւր գեղչելու արտադրութեան գիները, աւելցու - ցած են զանոնք:

ԽԼԻՐԴԻ ԴԷՄ (քանսէր) նոր դարման մը գտած են խորհրդային գիտունները, նախ մուկե - րու, յետոյ մարդոց վրայ փորձելով: Ամերիկացի մասնագէտներ Մոսկուա պիտի երթան, քննելու համար այս գիւտը որ կը կոչուի KR. Կատարուած փորձերուն համաձայն, դեղը այնքան ալ ազդու չէ մորթային խլիրդի դէմ, շատ ազդու է կոկորդի, կուրծքի եւ արգանդի խլիրդներու դէմ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթենը կը յայտարարէ թէ Խ. Միութեան պետական դրամատունը ամենամեծը դարձած է աշխարհի մէջ, իր գործառնութիւննե - րով: Դրամատունը 1945ին կարճ պայմանաժամով փարկեր վճարած է աւելի քան 555 միլիառ րուբլի (իբր 28 միլիառ սթերլին), ունի մօտ երեք միլիոն հաշուընթաց եւ կապուած է աւելի քան 100 օտար առեւտրական եւ սեղանաւորական գործողու - թեանց հետ:

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ՖՐԱՆՍԱՅԻ միջեւ անցագրի վաւերացումները (վիզա) պիտի ջնջուին մօտերս, փոխադարձ համաձայնութեամբ: Առաջարկը Անգ- լիան ներկայացուցած էր եւ Ֆրանսա հաւանեցաւ: Լոնտոն միեւնոյն առաջարկը պիտի ներկայացնէ հարեւան երկիրներու:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ պիտի կախ- ուին վաղը, չորեքշաբթի, 16 հոկտեմբեր: Ամէն բան խստօրէն գաղտնի կը պահուի եւ կը հաւաս - տեն թէ կախաղանները անգամ չեն պատրաս - տուած: Գաղտնի կը պահուի նաեւ դահիճին անու- նը: Դատապարտեալներուն պաշտօնապէս հաղոր - դուեցաւ թէ իրենց աղերսագիրները մերժուած են: Կէօրինկ վէպ կը կարդայ: Ռիպպընթրոփ ամէնէն աւելի ընկճուած է եւ լացաւ կնոջմէն հրաժեշտ ա- ռած ատեն: Հէս ծրագիրներ կ'որոճայ եւ բանը է թժիշկին թէ Գերմանիա նորէն մեծ պետութիւն մը պիտի դառնայ 20 տարիէն: Կէօրինկ ալ կը կարծէ թէ ազգային արձաններ պիտի կանգնեն իրեն համար:— Կախաղաններուն լուսանկարները պիտի չհրատարակուին, այլ պիտի պահուին յաղթական պետութեանց թանգարաններուն մէջ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ 700.000 գերման գերիներէն 200 հազարը հոս հաստատուիլ կ'ուզեն, ինչպէս յայ - տարարեց բնակչութեան նախարարը, Պ. Ռոպէռ Փռիժան: Կառավարութիւնը տրամադիր է առ- նուազն 100.000 ընդունելու, պայմանաւ որ բաժ - նուին երկրին զանազան մասերուն մէջ: Ասկէ զատ, Ֆրանսա այժմ պէտք ունի մէկուկէս միլիոն օտար բանուորներու, եւ ներգաղթի ծրագիր մը պիտի պատրաստէ, երկուքուկէս միլիոն օտարականներ բերելու համար տասը տարիէն: Այսպէս կը յուսայ ձուլումով լեցնել բնակչութեան նուազումը:

ՀԱՇՏՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԺՈՂՈՎԸ կը փակ - ուի այսօր: Արդէն օդանաւեր եւ նաւեր վարձուած են, պատուիրակները Նիւ Եորք փոխադրելու հա- մար: Շաբաթ օրուան նիստին մէջ վաւերացուեցաւ Հունգարիոյ դաշնագիրը: Այս առթիւ ալ բուռն վիճաբանութիւններ տեղի ունեցան ամերիկեան եւ խորհրդային պատուիրակներուն միջեւ: Ամերիկա- ցիները առաջարկեցին 200 միլիոն տոլարի զեղչել Հունգարիոյ վճարելիք հատուցումներուն գումա - րը, բայց Ռուսերը հակառակեցան, եւ 2ի դէմ 12 ձայնով քուէարկուեցաւ սահմանուած գումարը, 300 միլիոն: Եօթը երկիրներ ձեռնպահ մնացին: Հատուցումները պիտի վճարուին Խ. Միութեան, Չեխոսլովաքիոյ եւ Եուկոսլաւիոյ: Չեխոսլովաքիոյ 200.000 Հունգարները իրենց երկիրը վերադարձնե- լու համար մասնաւոր բանակցութիւններ պիտի կատարուին երկու երկիրներուն միջեւ:— Երէկ քննուեցաւ Ֆինլանտական դաշնագիրը, որ վեր - ջինն է:

ԻՐԱՆԻ կառավարութիւնը բանակցութիւններ կը կատարէ հարաւային նահանգներու ապստամ- բապետին՝ Նասր Քաշքայի հետ, ո ամէն բանէ ա- ռաջ ինքնավարութիւն կը պահանջէ Ֆարսի շրջա- նին համար: Շահը ունկնդրութեան ընդունեցաւ Ատրպատականի կառավարիչը, Տոքթ. Ճավիտ եւ Թաւրիզի նահանգային ժողովին նախագահը: Կը կարծուի թէ նոր բանակցութիւններ պիտի կա - տարուին Թէհրանի եւ Թաւրիզի միջեւ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ հասած վերջին լուրերը միշտ ծանր կը ցուցնեն կացութիւնը: Զօր. Սփիրոս Եոր- կուլիս, Բ. բանակին հրամանատարը, յայտարա - րեց թէ «համայնավար հրոսախումբերու ցանց մը, որ արտասահմանէն կը ղեկավարուի, կը փորձէ հիւսիսային Յունաստանը անջատել եւ ինքնավար պետութիւն մը կազմել»: Այս դաւադրութեան փաստաթուղթերը գտնուած են Լարիսայի, Քոզա- նայի եւ Թրիհալայի մէջ:— Զորս սպաներ եւ 94 զինուորներ կը դատուին Լարիսայի մէջ, իբրեւ ըմ- բոստ եւ հայրենադաւ:— Աթէնքէն կը հեռագրեն թէ 28 հոգի սպաննուեցան հիւս. Յունաստանի մէջ, ընդհարումի մը հետեւանքով: Լարիսայի կռիւներուն մէջ գերի բռնուած է Ֆոթիոս Քոնստա- փանոս, այլ անուամբ «հարիւրապետ Անտիրաս», որ ապստամբական շարժումին ամէնէն կարեւոր ղեկավարներէն մին կը համարուի եւ երնք ամիս առաջ Յունաստան մտած էր Եուկոսլաւիայէն, 300 զինակիցներով:

ՀՆԴԿԱՍՏԱՆԻ օրէնսդիր ժողովը ջախջախիչ մեծամասնութեամբ քուէարկեց օրէնք մը որ կը ջնջէ «անհպելի»ներու (փարիա) դէմ հաստատուած արգելքները: Հնդկական օրէնքով, եթէ անհպելի մը սպաննուէր, տուգանքը պէտք չէ գործ մը հա- մար տրուելիք գումարէն աւելի ըլլայ: Կանտի ան- գամ չէր համարձակած վերցնել այս այլանդակ նախապաշարումը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ «ՏԱՆՋՈՒԱԾՆԵՐԸ» (վէպ ի - րական կեանքէ, մոռցուած էջեր Ապրիլեան ե - ղեռնէն): Գրեց՝ Կարօ Մխիթար: Մարսէյլի մէջ կը ծախուի Տէրիկեան դրատունը եւ Վալանս՝ Գէ - որգեան, 98 Quai de la Verrerie, Bourg les Valence: Հեղինակին հասցէն.— 57 rue Bernard du Bois, Մարսէյլ:

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ Պօտոյով կը փնտռէ իր զաւակը Խաչիկ Պօտոյով, ջութակահար, ծնած Աստրախան քաղաքը 1923 Հոկտեմբեր 12ին: Իրենց բնակավայրը եղած է Ռոստովի շրջանի մէջ Շախտ քաղաքը: Նոյնպէս կը փնտռէ իր փեսան Ռուբէն Մուրատեանը Բագու քաղաքէն, ծնած 1910ին: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել վե- րոյիշեալ տիկնոջ հետեւեալ հասցէին.— Pères Me- khitaristes, S. Lazare, Venise:

ՔԱԼԻՖՈՐՆԻԱՅԷՆ Տիկին Փառանձեմ Խթէ - եան կը փնտռէ իր հօրեղբօր կինը՝ Սիվրիհիսարցի Տիկին Եղիսաբէթ Այտընեանը եւ աղջիկը՝ Լուսա- բեր, որ կը գտնուէին Լիոն: 1935էն ի վեր նամակ չստանար: Իմացնել Mr. Tossounian Hamparzoum, 25 Rue Polignais, St. Etienne (Loire):

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան սրահ, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Հանդէսէն վերջ ընկերական խնջոյք:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 19ին: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 20ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 137 rue Paul Bert. Կա- րեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնա - ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 rue Serpente (Odéon): Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը խնդրուի Րաֆֆի խումբի ընկերներէն ներկայ ըլլալ:

Հ. Յ. Դ. «ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ»ի Լիոնի «Սիա - մանթօ» խումբը 500 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կ. Խաչի սանուհիներու Միութեան Սէնթ Էթիէնի մասնաճիւղին: 500 ֆրանք ալ «Յառաջ»ին:

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տարե. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercredi 16 Octobre 1946 Չորեքշաբթի 16 Հոկտեմ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4828 Նոր շրջան թիւ 467 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՁԼԱՄԱՐՏԸ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ

Թուրք թերթերը կը շարունակեն վայրենաւ լուրեր եւ զարմանազան ցնդաբանութիւններ հրատարակել, աշխարհի կացութեան եւ մանաւանդ Մօտաւոր Արեւելքի անցուդարձի մասին։

Տխրահռչակ խմբագիրը, Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, վերջերս խմբագրականի մը մէջ չոյելով Արաբները, հետեւեալ ազդարարութիւնը կ՚ուղղէր․

— «Քաղաքական դէպքերը այնպիսի ճամբու մը մէջ մտած են որ, եթէ մեծ պետութիւնները չկարենան ազգերու անկախութիւնն ու ազատութիւնը ապահովել, իրաւունքի եւ խաղաղութեան հիման վրայ, երրորդ համաշխարհային պատերազմը, որ անխուսափելի պիտի դառնայ, պիտի սկսի մեր հողերուն վրայ։ Արաբ եւ թուրք հայրենիքը միասին պիտի դիմաւորեն հասարակաց վտանգը եւ պիտի գտնուին միեւնոյն պարտականութեան առջեւ։ Աշխարհի հրաբուխի մը կը նմանի։ Անկարելի է վտանգը անգիտանալ ձեւացնել»։

Աւելորդ է բացատրել այն պատճառները, որ այս վայնասունը արձակել կուտան պարբերաբար։

Թուրքերը մեզմէ տասն անգամ աւելի լաւ սերտած են ազգերու պատմութիւնը։ Անոնք շատ լաւ գիտեն թէ պատմութիւնը անողոք վճիռներ ունի, որոնցմէ դժուար է խուսափիլ։ Վկայ՝ Օսմ. կայսրութիւնը։ Դարերու ընթացքին, ամէն միջոց փորձեց կանգուն մնալու եւ իր աւարները պահելու համար, բայց մնաց կէս ճամբան, իր փառքերուն եւ աշխարհակալութեան հազիւ մէկ երրորդը ձգելով թոռներուն։

Անպատմելի խայտառակութեան մը շնորհիւ, 20—25 տարի առաջ Անգարա յաջողեցաւ իր ուզած դաշնագիրը կորզել Դաշնակիցներէն (Լօզան)։ Բայց ահա նորէն մատնուած է խոր մտահոգութեան։ Ահա ինքն է որ ամէն օր կը մատնանշէ իր անկախութեան եւ հողային ամբողջութեան սպառնացող վտանգները։ Կը մատնանշէ, եւ օգնութիւն կը խնդրէ հզօրներէն, ինչպէս իր դրացիներէն։

Հզօրներէն երկուքը, Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգներ, չեշտակի դիրք բռնած են արդէն, եւ կը ջանան Թրքական դրօշը կանգուն պահել Վոսփորի ափերէն մինչեւ Կարս-Արտահան։

Այս ճակատին վրայ շատ աւելի գործօն կ՚երեւան Ամերիկացիները։ Անոնք արդէն իրենց թեւերն երկարած են մինչեւ Միջերկրական, եւ պատրաստ են աւելի յառաջ երթալու։

Անոնք միեւնոյն ատեն ուշադրութեամբ կը հետեւին Խ. Միութեան շարժումներուն, Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ։

Կարեւոր պարբերական մը, «Միթրոփոլ» վերջերս շահեկան մանրամասնութիւններ կը հաղորդէր այդ շարժումներու մասին։

Ամերիկեան թերթին կարծիքով, Խ. Միութիւնը կը հետապնդէ երկու գլխաւոր նպատակներ․

1. Շարունակել ցարերու նախկին քաղաքականութիւնը, ձեռք անցընելու համար Տարտանէլի տիրապետութիւնը։

2. Սիրաշահիլ Միջին Արեւելքի եւ Հիւսիսային Ափրիկէի Արաբները, ազդեցութեան ամուր շրջանակ մը ստեղծելու եւ յառաջիկային օգտուելու համար։

Եւ «Միթրոփոլ» կը պատմէ․

— *«Առաջին նպատակին հասնելու համար, Ռուսիա կը ջանայ իր ազդեցութեան տակ առնել այնքան դրացի փոքր ազգեր որքան կարելի է, աւելցնելու համար իր ուժը Թուրքիոյ եւ Իրաքի հանդէպ։ Այս պարագան որոշ կ՚երեւայ այն քաղաքականութեան մէջ զոր կը վարէ Հայաստանի, Քիւրտիստանի եւ Ատրպատականի հանդէպ։ Ան կոչ ուղղեց հայ կամաւորներու, որպէսզի իրենց հայրենիքը վերադառնան, մինչ Սուրիոյ եւ Լիբանանի Հայերը, աջակցութեամբ Եգիպտոսի Հայերուն, կը դրդուին Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութենէն պահանջել վերադարձը Թուրքիոյ գրաւած հողերուն»։*

Ահա թէ ի՛նչպէս կը մեկնեն Ներգաղթը եւ հայկական հողերուն ամբողջացումը։ Վերջինը՝ բուն իսկ ամերիկացի Նախագահի մը, Ուիլսընի արձակած վճիռով։

Թերթը կը խօսի տակաւին Հայ. Եկեղեցւոյ հանդէպ ցոյց տրուած բարեկամութեան մասին, յետոյ պարզելու համար այն աշխատանքը որ կը կատարուի Քիւրտերու եւ Արաբներու մէջ։

Քննենք այդ էջերն ալ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՄԷՆ ԿԻՐԱԿԻ

Այս միջոցին տարօրինակ եռուզեռի մէջ են մեր մարզիկները, քիչ մը ամէն կողմ, եւ եթէ պարտութիւններ ալ արձանագրեցին, յաղթանակները աւելի շատ են բարեբախտաբար։

Մարզական Միութիւններ շատ ունեցած ենք։ Ինչ որ սակայն Հ. Մ. Ը. Մ. կը կոչուի իր երեսունի մօտեցող տարիքով, սկսած է պատկառանք ազդել, եռու ծերութեան նշաններէ։

Ճիշդ ասոր համար ալ այս նոր եռանդը, մրցումներ, բաժակներ, յաղթանակներ եւ ախոյեանական տիտղոսներ խլելու տենդը երճուանքով կը լեցնէ ամէն Հայու սիրտ։

Միայն ազգային տեսակէտով չէ որ կրնանք պարծենալ մեր տղոցմով։ Ցեղին ազնուացման, ֆիզիքական կազդուրին եռանկարը եւս պէտք է նպատակն ըլլայ մեր երիտասարդական խումբերուն։

Արիներ, արենուշներ, մարզիկներ գնդակխաղի (ֆութպոլ) սիրահարներ բոլորն ալ բարիք են մեզի համար, Հայրենիքէն հեռու, աշխարհի բոլոր ապականութեանց որջերուն, մեծ քաղաքներու մէջ։ Բարիք, երբ կը հեռացնենք մեր պատանիները սըրճարաններէն թղթախաղի սեղաններէն, ու հազար տեսակ անշնչելի մթնոլորտներէ, զանոնք նետելով լեռ ու ձոր, բնութեան ծոցը, կամ խաղի դաշտը։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի «Բարձրացիր բարձրացուր»ը հարիւր անգամ աւելի կ՚արժէ քան շատ մը «շաճ քարոզներ»։

Կսկծալի է, սակայն «աղքատ Ղազարոսի» մեր դիրքը հոս Ֆրանսայի մէջ։ Միշտ օտարին տունին մէջ ենք, անոնց սեղանին փշրանքներով գոհանալու դատապարտուած։ Մեր «բարերարներ»ը միլիոններ կը մսխեն կամ ժառանգութիւն կը ձգեն օտարուհիներու, բայց հեռուէն իսկ չեն գիջանած բարեւ մը տալ կայտառ ու բարձրագլուխ մեր Վահագնեան սերունդին։ Գոնէ անոնց դաշտ մը ապահովելու համար։

ՍՕՍԻ

Զեկոյց

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

ԽՄԲ.— Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը․—

Երեւանի Արտասահմանից Ներգաղթող Հայերի ընդունման եւ տեղաւորման կոմիտէի *հրահանգով ներգաղթել ցանկացող Ֆրանսաբնակ Հայերը ներգաղթի մասնաւոր դիմումնագրեր լեցուցին։ Այդ դիմումնագրերու ցուցակագրութիւնները վերջացած ըլլալով, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէն անհրաժեշտ կը գտնէ այժմէն իսկ սկսիլ անոնց վերջնական ձեւաւորման աշխատանքները։*

Սովետական քաղաքացի դառնալու, անցագիր եւ մուտքի արտօնութիւն ստանալու համար, հարկաւոր է մասնաւոր դիմումներ կատարել, որոնց մասին մեր շրջանային կոմիտէներուն մանրամասն հրահանգներ եւ բացատրութիւններ տրուած են արդէն։

Ներգաղթողները զերծ պահելու համար կրկնակի դիմումներէ, Ներգաղթի Կեդր. կոմիտէս, համաձայն լիազօր Ա. Հինայէկեանի հրահանգներուն, նպատակայարմար գտաւ յիշեալ հիւպատոսական գործողութիւնները մէկ անգամէն վերջացնել։

Կոմիտէիս դիմումին ընդառաջելով, Սովետ. Հիւպատոսարանը համաձայնեցաւ որ այդ գործողութիւնները կատարուին հայերէն լեզուով։

Համապատասխան փաստաթուղթերու տպագրութիւնը վերջացած ըլլալով՝ զանոնք անմիջապէս կը դնենք հասարակութեան տրամադրութեան տակ։ Ուրեմն, ներգաղթել ցանկացող 16 տարեկանէն վեր իւրաքանչիւր անհատ պէտք է դիմէ իր շրջանի ներգաղթի ենթակոմիտէին կամ շրջանային կոմիտէին ստանալու համար հարցարաններ եւ լրիւ բացատրութիւններ։ Մեկուսի վայրեր գտնուող անհատները կրնան նամակով դիմել իրենց ամենամօտիկ տեղական կամ շրջանային Ներգաղթի կոմիտէներուն։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ անգլ. շրջանին մէջ քաղաքապետական ընտրութիւններ կատարուելով, մեծամասնութիւն շահեցան քրիստոնեայ ընկերվարականները։ Նոյնպէս Ֆրանսական շրջանին մէջ։

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՒԵՐԱՑՈՒՄԷՆ ՎԵՐՋ

Վերջին տեղեկութեանց համաձայն, կիրակի օրուան քուէարկութեան արդիւնքը եղած է, Ֆրանսայի եւ Ալժերիոյ մէջ․—

Այո.— 9.126.370 *քուէ (53 առ հարիւր)։*

Ոչ.— 8.043.366 *(47 առ հարիւր)։*

Ձեռնպահ.— 8.278.389 *(32 առ հարիւր)։*

Անցեալ Մայիսին արդիւնքը եղած էր.— Այո՝ 9.284.760 *(47 առ հարիւր), ոչ՝* 10.458.848 *(53 առ հարիւր), ձեռնպահ՝* 5.397.998 *(19 առ հարիւր)։*

Հոկտեմբեր 13ի «այո»ներու մեծ մասը մօտաւորապէս գոյացած է համայնավարներու, ընկերվարականներու եւ ժողովրդականներու քուէներէն։ Մայիս 5ի «այո»ներու փոքրամասնութիւնը կը բաղկանար համայնավարներու եւ ընկերվարականներու քուէներէն։ Յունիս 2ի ընտրութեանց ատեն ժողովրդականները (M. R. P.) *շահած էին* 5.623.073 *քուէ, համայնավարները՝* 5.290.096, *ընկերվարականները՝* 4.264.753, *համագումար* 15.177.922 *քուէ։ Այս երեք հոսանքները պատուիրած էին «այո» պատասխանել կիրակի օր։ Արդ, երեքին քուէներու գումարը պէտք էր ըլլար առնուազն 12.800.000։ Կը նշանակէ թէ այս երեք հոսանքներուն հետեւորդներուն մէջ ալ շատ մը ձեռնպահներ եղած են։ Թերթերը այս կասկածը կը յայտնեն մասնաւորապէս ժողովրդականներու մասին։*

Ֆրանսայի 90 նահանգներէն 58ը «այո» պատասխանած են, 32ը ոչ։ «Այո»ներու ամենամեծ համեմատութիւնը կը ներկայացնեն Հօթ-Վիէն (76 առ հարիւր), Պաս Ալփ (72 առ հարիւր), իսկ «ոչ»երու ամենամեծ համեմատութիւնը՝ Մանշ (70 առ հարիւր) եւ Մէօզ (70 առ հարիւր)։ Փարիզէն զատ, Լիոն, Պոռտօ, Լիլ, Թուլուզ եւ ուրիշ մեծ քաղաքներ ալ «ոչ» պատասխանած են։

Նոր Սահմանադրութիւնը գործադրելի պիտի ըլլայ դեկտեմբեր 24ին։ Հանրապետութեան Նախագահին ընտրութիւնը պիտի կատարուի տարուան վերջը կամ 1947ի սկիզբը։ Հրատարակուած տեղեկութեանց համաձայն, Նոյեմբեր 10ին պիտի կատարուին երեսփ. ընտրութիւնները, Նոյեմբեր 24ին պիտի նշանակուին Հանրապետութեան Խորհուրդին պատուիրակները, Նոյեմբեր 28ին պիտի գումարուի Ազգ. Ժողովը եւն.։

ԹԵՐ ՈՒ ԴԷՄ ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ

Տեղական թերթերը զանազան ձեւերով կը մեկնեն կիրակի օրուան քուէարկութեան արդիւնքը։ Ձախերը անշուշտ ուրախ են, իսկ աջերը դիտել կուտան թէ երեք ընտրողներէ միայն մէկը հաւանութիւն յայտնած է նոր Սահմանադրութեան։ Եւ հիմակուընէ վերաքննութիւն կը պահանջեն։ Այս առթիւ շատեր կը հարցնեն թէ ի՛նչ պիտի ըլլայ զօր. տը Կոլի դիրքը, քանի որ Սահմանադրութիւնը քուէարկուեցաւ, հակառակ իր ժխտական դիրքին։ Զրոյցի մը համաձայն, մեծ փոփոխութիւններ պիտի կատարուին Ժողովրդական Շարժումի ղեկավարութեան մէջ եւ պիտի ընդունուի զօր. տը Կոլի առաջնորդութիւնը։

Այդ հոսանքին վարիչներէն Ֆրանսիսկ Կէ հարցումի մը պատասխանելով, խոստովանեցաւ թէ ծանր պարագայ մը կը ներկայացնէ ձեռնպահներու մեծ թիւը։ «Կը նշանակէ թէ ոչ զօր. տը Կոլի հեղինակութիւնը, ոչ ալ կուսակցութեանց խորհուրդները չեն կրցած համոզել ընտրողներու մեծ բազմութիւն մը որ կատարէ իր պարտականութիւնը։ Ասոր պատճառն է ձանձրացում կրկնակի քուէարկութիւններէ.— Վեց ընտրութիւն մէկ տարուան մէջ։ Ասոր վրայ աւելցուցէք նիւթական կեանքի դժուարութիւնները, վերջին գայթակղութիւնները, ընտրական օրէնքը»։

Ժագ Տիւքլօ, համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը, ուրախ է որ Ֆրանսայի ժողովուրդը «քաղաքական իմաստութեան ապացոյց տուաւ եւ հասկցաւ օրուան պահանջը։ Ան ո[illegible] խուսափիլ անձնական իշխանութեան վտանգէն»։

Կի Մոլէ, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը, ողջունելով Սահմանադրութեան վաւերացումը իբրեւ մեծ յաղթանակ մը կ՚ըսէ թէ ժողովրդական Շարժումը չէ կրցած իր ետեւէն քաշել իր հետեւորդները։

Նախկին վարչապետ Փոլ Ռէնօ յայտարարեց, — «Ֆրանսացիներու ստուար մեծամասնութիւնը մերժեց վաւերացնել Սահմանադրութիւնը։ Ասիկա բարոյական մեծ ձախողանք մըն է երեք միացեալ կուսակցութեանց եւ իրենց ներկայացուցած կառավարութեան համար»։

★ *Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ մեծ զարմանք պատճառած է ձեռնպահներու մեծ թիւը։ Լոնտոնի աշխատաւորական օրկանը, «Տէյլի Հէրըլտ» այս պարագան բարոյական յաղթանակ մը կը նկատէ զօր. տը Կոլի համար։ Ուրիշ թերթեր ալ նոյն տեսակէտը կը յայտնեն։ Ամերիկեան մամուլը կը կարծէ թէ պայքարը պիտի վերսկսի, այս անգամ ալ Սահմանադրութեան վերաքննութիւնը պահանջելու համար։*

(Լուսնաւոր յառաջանկութիւնը կարդալ Բ. էջ)

ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ եօթը հոգի, ամբաստանուած ըլլալով թէ գործակիցներ կը պահեն, գաղտնի կազմակերպութեան մը միջոցաւ։ Հաւանական է որ ուրիշներ ալ ձերբակալուին։

ԹՈՒՐՔԻԱ՝ ՆՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

ԴԱՐՁ՝ ԴԷՊԻ ՋԱՅԼԱՄԻ ՊԱՐ...

(Մասնաւոր թղթակցութիւն Յառաջի)

Ուշադրութենէ վրիպած ըլլալ կը թուին Թրքական կարգ մը նորութիւններ։ Եթէ մինչեւ այս թղթիկներու ժամանումը գրուած չէ այս մասին, ահաւասիկ.

Երեսփ. նոր ժողովը (իրենք կ'ըսեն «Ազգային Ժողով»), որ եօթանասուն Դեմոկրատականներ կը հաշուէ 400ի մօտ Հալքի կուսակիցներու կողքին, մօտաւորապէս ամիս մը առաջ (26 Օգոստ.), զբաղեցաւ 21 Յուլիսի երեսփ. ընտրութեանց «վաւերացում»ով։ Ինչպէս յայտնի է, երկու ամիս առաջ աղմուկ ու վայնասուն փրթաւ՝ թէ ընտրական ապօրինութիւններ գործուած են, ու իշխանութեան գլուխ գտնուող Հալքը, զինուորական ուժերու գործօն միջամտութեամբ, բռնութիւնբանեցուցած է գիւղացիներուն վրայ՝ ապահովելու համար իր յաղթանակը։

«Դեմոկրա՞տ» Թուրքիա, ո՛չ միայն պատրաստակամութիւն յայտնեց ունկն լսելու արդար դիտողութիւններուն, այլեւ խնդիրը ենթարկելու ազատ ու հրապարակային վիճաբանութեան։ Այս նպատակով ալ, ամբողջ երկու օր, գիշերը ցերեկին խառնելով, քննադատութիւններն ու բողոքները ենթարկեց Երեսփ. ժողովի նկատառման ։

Կասկածէ դուրս է, որ այս հանդիսաւոր խեղկատակութիւնը եւս չէ վրիպած յետին բարեմիտ մարդուն ուշադրութենէն։ 70ի դէմ 350 ձայնի մեծամասնութիւն մը ապահովելէ վերջ Երեսփ. նոր ժողովին մէջ, Հալքը կը փորձէր պարզապէս ժողովուրդին քիթին խնդալ, երբ շռնդալից պարզմտութեամբ կը յայտարարէր՝ թէ ժողովը լրջօրէն նկատի կ'ունենար ամէն քննադատութիւն։ — Այս առթիւ թերթերու մէջ տրուած մանրամասնութիւններ կը պոռան, թէ Հալքը ո՛չ միայն օյին կը խաղայ, այլեւ կը մխրճէ իր գլուխը աւազին մէջ, զուացող կատակերգութիւնը չտեսնելու համար։ Եօթնէ աւելի Դեմոկրատական ու անկախ երեսփոխաններ, եօթանասունէ աւելի դէպք եւ իրողութիւն կը թուին խարդաւանանքն ու նենգութիւնը փաստող, (որոնց կարգին նաեւ Մարաշախտը, — Ցէվգի Զագմագ, Ցուատ Քէօփրիւլիւ,— Փրոֆէսէոր, Աատնան Մենտէրէս, Րէֆիք Քորալթան եւ ուրիշներ), եւ սակայն՝ բարձրացող աղմուկը ո՛չ միայն կը դառնայ «անապատի ձայն», այլ եւ բողոքաւորները կ'ենթարկուին անլուր հայհոյանքներու եւ նախատինքներու։ — «Սատանաթիւն», «վատ», «ցած», «փոքրոգի», «աղանդամոլ», «կատղած», եւ այլ պատկերազարդ մասունք բանի...։ Ասոնք ո՛չ թէ հեռաւոր ակնարկ, այլ ուղղա՛կի խարան, — արտադրուած Թասվիրի նկարագրական մէկ թղթակցութենէն։ (26-8-1946)։

Կոփ ու ծեծկուուք ալ պատահած է, ինչպէս կ'արձանագրեն թերթերը։ Միջամտած է նախկին վարչապետ Սարաճօղլու, ու դայթակղութիւնը անուշի կապած են։

Այսպէս թէ այնպէս,— իբրեւ եզրակացութիւն—, Երեսփ. Ժողովը «բացարձակ մեծամասնութեամբ» վաւերացուցած է ընտրութիւնները, ու խաղքութիւնը պսակուած է արդարադատութեան (!) յաղթանակով։

Ջայլամի պարը կը շարունակուի սակայն։ այս անգամ նոր օրէնքով մը կ'ուզեն «խեղդել թուրք դեմոկրատութիւնը, եւ մամուլը դարձնել կամակատար՝ օրուայ իշխանութեան ձեռք», ինչպէս կ'եզրափակէ Էպուզզիյա Վէյիտ, Թասվիրի խմբագրապետը, 14 եւ 15 Սեպտեմբեր թիւերուն մէջ։

Խօսքը կուտամ իրեն, ու խորհրդածութիւնները կը թողում ընթերցողին.

— «21 Յուլիսի ընտրութիւններէն վերջ, Պոլսոյ պաշարման վիճակի հրամանատարութիւնը արգիլեց ո՛եւէ քննադատութիւն կամ մերկացում գործուած ապօրինութեանց շուրջ, այն պատճառաբանութեամբ անշուշտ, թէ ազգ. միութիւնը կրնայ տուժել, ու կը վնասուին ազգային գերագոյն շահերը։ Հիմա ալ Մամուլի Օրէնքի կարգ մը տրամադրութիւնները կը նուիրագործեն հնաւանդ սովորութիւնը՝ կաշկանդելու ազատ քննադատութեան իրաւունքը։ Երբ ջնջուեցաւ մամուլի Օրէնքի 50րդ տրամադրութիւնը, ու թերթերը խափանելու իրաւասութիւնը փոխանցուեցաւ դատարաններուն, քունը փախաւ կարգ մը մարդոց, որոնք չեն դիմանար ո՛եւէ հրապարակային հաշուետուութեան, ու կը խուսափին հաշիւ տալէ համբութեան։ Սահմանադրութեան հռչակումէն ի վեր, ամէն անգամ որ օրուան իշխանութիւնները ուզած են սանձարձակ ու անհակակշիռ գործել, մի՛շտ... ազգային գերագո՛յն շահերու պաշտպանութեան համար փորձած են փակել թերթերու բերանը։ Այս դրութիւնը՝ Մաքիավէլիներն իսկ շուքի մէջ կը թողու։ Կասկած չկայ, որ, ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս պիտի յաջողին պարտադրել իրենց կամքը, քանի որ մեծամասնութիւն են Ազգ. Ժողովին մէջ։ Բացայայտ է դարձեալ որ նպատակը նոյնն է, աւելի քան։— Մամուլը ենթարկել պետութեան ուժին, տարբեր խօսքով՝ դարձնել ստրուկ, ու գործիք՝ իրենց քմայքներուն։ Կառավարութեան հրահանգով պիտի փառաբանենք, կամ նոյն իշխանութեան հրամանով պիտի ձաղկենք ։

«Այս բոլորէն վերջ, ունենանք գէթ անկեղծութիւնը խոստովանելու՝ թէ ա եւ է տարբերութիւն չունինք գործնապէս մենատիրական, ու չպարով դեմոկրատ երկիրներէն»։

Շատ աւելի ծանրակշիռ եզրակացութիւններու կը յանգի «Վաթան», հակահալք՝ «ի յուսոյ» ։ Բայց, կը խորհինք, թէ այսքանն իսկ բաւ համարիլ Ջայլամին համար ...։

ԱՐՄԷՆ ԱՄԱՏԵԱՆ

Տարտանէլի խնդիրը եւ Ամերիկա

ՆՄԲ.— Սըմնըր Ուէլզ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան նախկին փոխանորդը, հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ Տարտանէլի հարցին առթիւ.—

Օրուան հրատապ խնդիրը հետեւեալն է.—

Մէ՞կ թէ երկու աշխարհ պիտի ունենանք։ Շատեր որոնք մէկ աշխարհ ունենալու տեսակէտը կը ջատագովեն, այն տեսակ քաղաքականութեան մը կը հետեւին, որուն հետեւանքները հակառակ արդիւնք կրնան ունենալ ու կրնան ստեղծել այն տեսակ բան մը, որուն հակառակ են. այսինքն երկու աշխարհի ստեղծումը։ Որպէս օրինակ կարելի է տալ Տարտանէլի շուրջ բացուած պայքարն ու վիճաբանութիւնը։

Ռուսիոյ համար Նեղուցներու ապահովութեան խնդիրը կը սկսի այն օրէն, երբ Մեծն Պետրոս 1696ին Ազովը գրաւելով դէպի Սեւ ծով ելք մը շահեցաւ։ Նեղուցները Խ. Միութեան դէպի Արեւմուտքի տաք ջուրերը ելլելու միջոցը կ'ապահովեն։ Նեղուցներուն հակակշռելու պարագան Խ. Միութեան անմիջական ապահովութեան հետ կապուած է։

19րդ դարէն ի վեր պատերազմական եւ առեւտրական նաւերուն Նեղուցներէն անցնելու իրաւունքը վիճաբանութեան առարկայ դարձած է ։ 1831ի Հիւնքեար Իսկէլէսիի դաշնագրով Ռուսիա դէպի Միջերկրական ազատ անցքի իրաւունք ստացաւ, մինչդեռ ուրիշ ոչ մէկ պետութեան արտօնուած էր Սեւ ծով մտնել։ 1840ի Լոնտոնի դաշնագիրը կ'արգիլէր որեւէ մարտանաւի Սեւ ծովու մուտքն ու ելքը։ 1856ի Փարիզի դաշնագիրը Ռուսիոյ արգիլեց որեւէ տորմիղ պահել Սեւ ծովու մէջ։ 1878ի Պերլինի դաշնագրով Թուրքիոյ բարեկամ պետութեանց նաւերուն իրաւունք կը տրուէր Սեւ ծովէն մտնելու կամ դուրս ելլելու եւ Ռուսիա իրաւունք կը ստանար նաւատորմիղ մը պահելու Սեւ ծովու մէջ։ Լօզանի 1923ի պայմանագրով նոր դրութիւն մը ստեղծուեցաւ, որուն համաձայն Տարտանէլը կ'ապազինուէր եւ միջազգային յանձնաժողով մը կը հաստատուէր Ազգերու Դաշնակցութեան հովանաւորութեամբ։ Վերջապէս 1936ին Մոնթրէօյի պայմանագիրը նորէն փոխեց ռազմանաւերու եւ առեւտրական նաւերու երթեւեկի կանոնները, Թուրքիա իրաւունք ստացաւ Նեղուցները զինելու եւ վերահաստատուեցաւ «խաղաղութեան թէ պատերազմի ատեն ծովային թէ օդային ազատ նաւարկութեան» սկզբունքը։

Երբ քննենք Նեղուցներու անցքի մասին տեղի ունեցած միջազգային աշխատանքները, երկու ցայտուն իրողութիւններ կը գտնենք։ Առաջինը այն է, որ ամէն անգամ երբ միջազգային պայմանները փոխուած են, Նեղուցներու կարգուսարքն ալ փոփոխութեան ենթարկուած է։ Երկրորդը բացորոշապէս պարզեց Մաքսիմ Լիթվինով Մոնթրէօյի պայմանագրութեան ատեն,—«Չկայ ուրիշ ծով մը որ Սեւ ծովու աշխարհագրական դիրքն ունենայ։ Եթէ Միջերկրականը կամ Պալթիկ ծովը Սեւ ծովի աշխարհագրական միեւնոյն դիրքն ունենային, պիտի ընդդիմանայի Սեւ ծովեան եւ աշխարհի մնացեալ պետութիւններու հաւասար իրաւունքներուն, սակայն պարագան այդպէս չէ։ Միջերկրականը գոց ծով մը չէ. անոր երկու ծայրերէն կրնաք ներս մտնել։ Պարագան նոյնն է միւս ծովերուն համար ալ։ Ընդհակառակն երբ Սեւ ծով մտնել կ'ուզես հոն որոշ նպատակ մը կայ։ Այդկերպով ըլլալ միայն կամ պարզ այցելութիւն մըկատարել եւ կամ դժուարութեան մատնուած պետութեան մը օգնութեան հասնիլ, Ազգերու Դաշնակցութեան որոշումը գործադրելու համար։ Իմ մասիս, ես ուրիշ օրինաւոր նպատակ մը չեմ կրնար երեւակայել որ արդարացնէ օտար նաւերու Սեւ ծով մուտքը։

1936ի եւ ներկայ Ռուսիոյ դիրքին միջեւ եղած մեծ տարբերութիւնը հետեւեալն է.— Ռուս կառավարութիւնը այն ատեն կը փափաքէր Նեղուցները միջազգային հսկողութեան տակ դնել՝ ենթակայ Ազգերու Դաշնակցութեան։ Այսօր խորհրդային կառավարութիւնը կը փնտռէ բան մը որ համազօր է առանձին հակակշռելու եւ ամրացնելու Տարտանէլը, դուրս ձգելով Միացեալ Ազգերու հեղինակութիւնը։

Մոսկուա անցեալ Օգոստոսին Թուրքիոյ յանձնած ծանուցագրին մէջ կ'ըսէր որ «Նեղուցներու վարչաձեւը որոշելու իրաւունքը կը պատկանի Թուրքիոյ եւ Սեւ ծովեան միւս պետութեանց», Այսինքն Ռուսիոյ ու իր արբանեակներուն—Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ — եւ թէ «Թուրքիան եւ Խ. Միութիւնը ...պէտք է միացեալ ուժերով կազմակերպեն Նեղուցներու պաշտպանութիւնը»։ Սովետ կառավարութիւնը իր վերջին ծանուցագրին մէջ սա սպառնալիքը կ'աւելցնէ որ, «եթէ Թուրքիա զինուորական միջոցներ կազմակերպէ ոչ Սեւ ծովեան պետութեան մը հետ, Նեղուցներու պաշտպանութեան համար», խորհրդային կառավարութիւնը վտանգուած պիտի սեպէ իր ապահովութիւնը։

Ներկայ պայմաններուն տակ խորհրդ. կառավարութիւնը բացարձակ իրաւունք ունի Մոնթրէօյի պայմանագրին վերաքննութիւնը պահանջելու։ Բան մը որուն արդէն Թուրքիա եւ Արեւմտեան պետութիւնները համամտութիւն յայտնած են ։ Սակայն երբ սովետ. կառավարութիւնը կը պնդէ թէ, Նեղուցներու հակակշիռն ու անոնց պաշտպանութիւնը Սեւ ծովեան երկիրներու միայն կը վերաբերի, մեքենաբար ժխտած կ'ըլլայ մեր աշխարհի սկզբունքը, որուն վրայ հիմնուած են Միացեալ Ազգերն ու հաղորդակցութեանց ազատութեան սկզբունքը։

Եթէ Խորհ. Ռուսիա յաջողի ապահովել Թուրքիայէն պահանջած իրաւունքները, Սեւ ծովը անմիջապէս ռուսական լիճ մը պիտի դառնայ։ Անոր շուրջը գտնուած երկիրները ամէնքն ալ պիտի ըստիպուին սովետական դրութեան ենթարկուիլ։ Եթէ Միաց. Նահանգները ընդունին այսպիսի պահանջ մը, պիտի նշանակէ որ այդ երկրին կառավարութիւնը կը հաւանի երկու աշխարհի դրութեան։

Հետեւաբար,հարցը պարզապէս Ռուսիոյ արդար ապահովութենէն շատ աւելի վեր բան մըն է։ Ռուսիա իրաւունք ունի օրինաւոր երաշխիքներ ապահովելու Նեղուցներուն մէջ, բայց այդ երաշխիքները կրնան հաստատուիլ եւ հակակշռուիլ միայն Միացեալ Ազգերու կողմէ, եթէ այդ կազմակերպութիւնը պիտի ապրի։

Միացեալ Ազգերու ապագան եւ մէ՞կ թէ երկու աշխարհ ունենալու վերջնական վճիռը պիտի յայտնուի Տարտանէլի այս վէճին վերջնական ելքով։

Վիէննայի Մխիթարեան վանքին վիճակը

Հանդէս Ամսօրեայի 1945ի թիւ 1—12 Յունուար - Դեկտեմբեր թիւէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Համաշխարհային պատերազմը նիւթական ըզգալի վնասներ պատճառեց Միաբանութեան գրեթէ բոլոր հիմնարկութեանց եւ կալուածներուն վրայ, միեւնոյն ատեն անհաճոյ փոփոխութիւններ յառաջ բերելով միաբաններու կեանքին մէջ (արգելափակում եւ բանի աշխատանք)։

Վանքը ժամանակ մը եղած է ամէն երկրէ եկող ու խուժող (աշխատելու տարուած) հայրենակիցներու ապաստանարան, ուր ամէն դիւրութիւն տրուեցաւ։ Աբբահայրը, Հ. Մեսրոպ արք. Հապոզեան ամէնուն ունկնդրութիւն եւ խորհուրդ, շնորհեց անխտիր եւ սիրայօժար։

Մեծ ծախքերով մասնաւոր պատրաստուած թաքստոցներու մէջ, ծանր դժուարութեանց տոկալով, պահուեցան Մատենադարանին Ձեռագիրները, թերթերը եւ գիրքերը, նմանապէս արժէքաւոր հնութիւնները։ Պետական մարմիններէ առաջարկուած տեղափոխութիւն մը հայ մշակութային հարստութիւնը կազմող հաւաքածոներուն՝ աննկատ թողուած է միաբաններէն եւ այսօր ոչ մէկ մանրիկ կորուստի մատնուած է։ Սակայն Հայաստանի եւ Սփիւռքի հայութեան հրատարակութիւններէն զրկուած մնացած են, եւ կը փափաքին որ իւրաքանչիւր հայ հրատարակչական մարմին, խմբագրութիւն եւ հեղինակ առաջին հերթին, ապահով միջոցով — լոյս տեսած թերթերէն ու գրքերէն զրկեն Վիէննա ։

1944ին եւ 1945 (Փետրուար) ռմբակոծութիւններէն խորտակուած են վանքին ապակիները, սակայն շէնքը ոեւէ վնաս կրած չէ։ 1945 Ապրիլ 7էն 9 Մխիթարեաններու եկեղեցին ռումբէն մեծ վընասներ կրած է, ինչպէս նաեւ տպարանի յարկաբաժինը, ուր հայերէն եւ արեւելեան լեզուներու տառերու բաժինը զգալապէս տուժած է։ Տպարանին անվնաս մնացած մասին մէջ շուտով վերսկսած են շարունակել գործունէութիւնը, եւ պատերազմի ամբողջ տեւողութեան չեն դադրեցուցած։«Հանդէս Ամսօրեա»ն միշտ տպուած է, էջերը պակսեցնելով։ Պետական կարգադրութեան համաձայն «Ազգային Մատենադարան»ներու շարքը առժամապէս դադրած եւ միաբաններու աշխատանքներէն մամուլի չէ յանձնուած Թուղթի պակասէն։

Արտասահմանի հայաբնակ երկիրներու մէջ հիմնուած Մխիթարեան վարժարաններն իրենց ընթացքը շարունակած են։

Բնական մահով մեռած է միաբաններէն Հ. Վարդան վ. Մելիքսեթեկեան, ծնած Պոլիս 1874-

րն, 1898—1901 վարած է «Հանդէս Ամսօրեայ»ի խմբագրութիւնը, յետոյ գացած է Պոլիս եւ Իզմիր իբրեւ ուսուցիչ, հսկիչ կամ տնօրէն Մխիթարեան վարժարաններուն մէջ: Գահիրէի մէջ հիմնած է Մխիթարեան վարժարան մը: Քանի մը տարի Գովրիկեան Աբբահօր տեղապահ-օգնական եղած է եւ երբ 1941 Դեկտ. 10ին կը մեռնէր, Մայրավանքի մեծաւորն էր: Եղած է տիպար դաստիարակ: Հմուտ գոյգ հայերէններու, գերմաներէնի, ֆրանսերէնի, անգլիերէնի, յունարէնի լատիներէնի եւ թուրքերէնի:

1942 Դեկտեմբերին մեռած է Հ. Ստեփաննոս վ. Հարութեան (ծն. Այտըն 1895ին), որ իր ամբողջ կեանքը անցուցած է Այտընի, Իզմիրի, Պոլսոյ, Քորֆուի, Քոքինիոյ եւ Գավալայի մէջ, ըզբաղելով ուսուցչութեամբ:

1941ին Փարիզի մէջ մեռած է Նախկին Մխիթարեան Տ. Արիստակէս վ. Վարդանեան (ծն. Կուտինա 1887ին) ուսուցիչ եւ «Հանդէս Ամսօրեայ» ուսումնաթերթի խմբագիր: Գրած է բառաքննական դիտողութիւններ (չորս հատոր, տպ. Վիեննա 1913, 1914, 1921 եւ 1923), դասական մանր բնագիրներ եւ ձեռագրական համեմատութիւններ (երկու հատոր, 1913 եւ 1923), «Հայ Գրչագիրները» (1924), «Ցերոնիմեայ վասն ի քսան եւ յերկուս գիրս առ ի Հեբրայեցւոց զպատմութիւնս թարգմանելոյ» (1920), Յովհաննէս Բար-Շուշանի Հայոց Կաթողիկոսին գրած Թուղթը» (1923), «Նիւթեր Հայ Բառագրութեան» (1920) նաեւ «Մատենագրութիւնք Եւթաղի. քննութիւն եւ բնագիր. յաւելուած Եւսեբեայ Կեսարացւոյ Թուղթ առ Կարպիանոս» (1930): Ասոնց մեծագոյն մասը հեռաւոր պատրաստութիւնը կը կազմեն «Դասական Հայերէնի Բառարան»ին, որ սակայն անտիպ է, եւ մշակումի կարօտ: Ունի թարգմանութիւններ եւ բանաստեղծութիւններ որոնցմէ մաս մը տպուած, մաս մը անտիպ էր: Ծանօթ էր քանի մը լեզուի, իսկ դասական հայերէնի հմտութիւնը՝ արտակարգ:

Միլիոնաւոր Գերմաններու վտարումը

Փրակայէն կը հաղորդեն թէ Չեխոսլովաքիոյ մէջ Գերմաններու վտարումը պիտի լրանայ մինչեւ Նոյեմբեր:

Չեխական կառավարութիւնը խնդրած է Պերլինի Համաձայնական Յանձնախումբէն, սահմանագլուխը բաց պահել, կարենալ փոխադրելու համար հիւանդներն ու գերիները, որոնք կրնան քիչ մը ուշանալ:

Մինչեւ Օգոստոսի վերջ 949000 Գերմանացիներ մասնաւոր շոգեկառքերով փոխադրուած են Ամերիկեան գօտին եւ 567000 ալ Սովետականը: Ուրիշ 500.000 անձեր ալ այս ամսու մէջ պիտի մեկնին: 300.000 գերման մասնագէտ գործաւորներ հոն պիտի մնան առայժմ:

Երեք միլիոն Սիւտէթեան Գերմանացիներ, որոնց մէջ նաեւ անոնք որոնք այս կազմակերպուած փոխադրութենէն առաջ մեկնած էին արդէն, հեռացան երկրէն:

Երկու միլիոնի մօտ Չեխեր սահմանամերձ շրջանները մեկնած են եւ տեղաւորուած լքեալ գործարաններու, արհեստանոցներու եւ ագարակներու մէջ: Սեպտեմբերի մէջ մեկնելու համար արձանագրուած 400.000 Գերմանացիներէն մէկ տասներորդը կամովին մեկնած է: Սոցիալ դեմոկրատներէն մեծ մասը Ամերիկեան շրջանն է գացած. իսկ բոլոր համայնավարները ռուսական շրջանը մեկնած են:

Ռուսական շրջանի գերմանացի համայնավարները կը հրաւիրեն Չեխոսլովաքիոյ մէջ գտնուած իրենց կուսակցական ընկերները, որպէսզի իրենց միանան: Ռուսերը այս գաղթականներուն համար արտօնութիւն ստացած են, որպէսզի իրենց հետ որոշուած չափէն աւելի գոյք տանին եւ 5000 մարքէն աւելի դրամ:

Սեպտեմբերի վերջը արդէն լրացաւ Պոհեմիոյ եւ Մորավիայի շատ մը քաղաքներուն փոխադրութիւնք Գերմանացիներու պարպումը: Սահմանագլուխին մօտ Տէսին քաղաքը, որ Մինիխէն առաջ 130.000 գերման բնակիչ ունէր, հիմակ մնացած են 3000 միայն, մեծ մասով վարպետ գործաւորներ:

Գերմաններու այս փոխադրութեամբ անշուշտ պիտի լուծուի Չեխոսլովաքիոյ փոքրամասնութեանց ամենաբարդ խնդիրը, բայց կան տակաւին ուրիշներ որոնք դեռ լուծուած չեն:

Օրինակ, հարիւր հազար Հունգարացիներու Սլովաքներու հետ փոխանակելու պարագան, նաեւ 200.000 ուրիշ Հունգարներ, որոնց համար Չեխ կառավարութիւնը Փարիզի խաղաղութեան խորհրդաժողովէն խնդրած է որ պարտադրէ հունգարական կառավարութիւնը որ անոնք վերստին ներս առնէ:

Երկու փոքրամասնութիւններ եւս կան, 50էն հարիւր հազար Լեհեր Թէշընի նահանգին հանքային մասին մէջ եւ 90 հազարի մօտ Ուկրայնացիներ, Արեւելեան Սլովաքիոյ մէջ:

Յառաջիկայ ճամբարը

Փարիզի մօտ Մուասոնի անտառներէն մէկուն մէջ բանուորներ կ'աշխատին մաքրելու համար գետինը, ուր տեղի պիտի ունենայ 1947 Օգոստոսին Համաշխարհային ճամբարը, մասնակցութեամբ 50 երկիրներու 50.000 արիներու:

Վեցերորդ ճամբարն է այս: Վերջին գիշերը դաշտին խարոյկը պիտի վառի Վօկըլէնցանկէն արիներու կողմէ կարգով եւ զանազան քաղաքներէ բերուած ջահով մը:

Խարոյկը պիտի լուսազարդէ հանդուցեալ լորտ Պէյտըն Փաուըլի, սկաուտական կազմակերպութեան հիմնադիրին, մեծադիր նկարը, դրուած հրապարակի մը վրայ ուր պիտի կրնան տեղ գրաւել 30.000 հանդիսատեսներ:

Անգլիա եւ իր գաղթապետութիւնները պիտի ղրկեն 9.000 արիներ այս ճամբարին համար:

Ճամբարը պիտի ունենայ, ընդարձակ հրապարակէն զատ, մարզադաշտ մը, շուկայ մը, կրկէս մը, ցուցադրավայրեր, աշխատանոցներ, կառքերու յատուկ կայք, ճաշարաններ, կարդալու եւ զբօսանքի սենեակներ եւ հիւանդանոց:

Արիներու ճաշը լաւ պիտի ըլլայ: Հիմակուընէ արդէն 14 օրուան ճաշացուցակը պատրաստուած է,— ֆրանսական եւ անգլեւսաքսոն ճաշ խառն — որովհետեւ ճամբարը պիտի տեւէ այդքան ատեն:

Առաջին շաբթուան ճաշը կը պարունակէ թէյ, հաւկիթ եւ խոզերշիկ, կաթնապուր, խորոված միս, ոչխարի միս, պանիր, անուշեղէն, մեղր, կաթ եւ բրինձապուր:

Այս 50.000 թիւին վրայ պիտի աւելնայ 30.000 ֆրանսացի արիներ եւս, որոնք երկու օրն անգամ մը պիտի փոխուին:

Կը յուսացուի թէ ամէն օր 20.000ի մօտ ժողովուրդ պիտի այցելէ ճամբարը: Փոխադրութեան համար օրական 20 մասնաւոր կառախումբեր պիտի բանին Փարիզէն Մուասոն:

Արիները պիտի բնակին վրաններու տակ: Պիտի զետեղուին ջուրի խողովակներ եւ 300 հեռախօսային ցանց:

Ճամբարին վայրը Պուլոնեըի անտառին տարածութիւնը պիտի ունենայ եւ երեք կողմէն շրջապատուած պիտի ըլլայ Սէնի կողմէ:

Տակաւին յայտնի չէ թէ Գերմանիա եւ Իտալիա պիտի մասնակցի՞ն թէ ոչ այս ճամբարին:

Ճամբարը լրանալէն վերջ, աշխարհի ամէն կողմէ հաւաքուած այս արիները Ֆրանսացի քաղաքացիներուն հիւրերը պիտի ըլլան:

Նախորդ ճամբարները, մէջն ըլլալով Հոլանտայինը, տեղի ունեցած են Լոնտոնի, Քոփէնհակի, Պրըքընհէտի եւ Կոտոլլոյի մէջ (Հունգարիա):

Կ'իմանանք թէ հայ Արիներն ալ պիտի մասնակցին այս ճամբարին:

ՆՈՐ ԳԻՒՏ ՄԸ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

Ինչպէս գրած էինք, Երուսաղէմէն մէկ մղոն հեռու, «վերջին դատաստանի հովտին» խաչակիրներու եկեղեցիին բակէն տասնըհինգ ոտք վարը ընդարձակ քարայր մը երեւան հանուած է: Այս քարայրը բրիտանացի երկրաբան Պ. Ճօնսի կողմէ քննուելով, հաստատուած է որ ստորեկրեայ ջրամբար մըն է, վանականներուն ձեռքով շինուած Քրիստոսի 350 թուականին:

Եկեղեցիին լուսաւոր բակէն չորս քառակուսի ոտք բացուածք մը որ կը բացուի դէպի ընդերկրեայ անցքը, դէպի ջրամբարը կ'առաջնորդէ: Աւելի քան 35 իրարու մէջ ագուցուած կամարներ, որոնք անվթար մնացած են, կը բռնեն այս ջրամբարը, որ միաբանութեան կողմէ կը գործածուէր անձրեւի ջուրը հաւաքելու եւ գործածելու: Դարերու ընթացքին կամարներուն քարերը անձրեւի ջուրերէն մաշած են:

Երուսաղէմ տարիներէ ի վեր ջուրի նուազութենէ կը տառապի, ուստի Յունաց եւ Հայոց պատրիարքութիւնները, որոնք այս նոր գիւտին քով եկեղեցական իրաւունքներ ունին, կը ծրագրեն վերահաստատել այս ջրամբարը, օգտագործելու համար զայն:

Նոր գտնուած այս ջրամբարը պատմական ուրիշ արդիւնքներ եւս պիտի տայ: Արդարեւ ըստ աւանդութեան Գաբրիէլ Հրեշտակապետը այս հովտին մէջ պիտի փչէ իր փողը, Վերջին Դատաստանի օրը:

Հնագէտներու կողմէ խաչակիրներու շինութիւններուն քննութիւններէն յայտնի կ'ըլլայ որ անոնք կը նմանին Յովսափաթի Հովտին մէջ գտնուած Ս. Մարիամ Աբբայարանին:

Այս Աբբայարանը քանդուած է Սալատինի կողմէ, որ Սուրիոյ եւ Եգիպտոսի Սուլթանն էր, վերաշինելու համար Երուսաղէմի՝ պարիսպները երբ քաղաքը գրաւեց 1187 թուականին, զայն պաշտպանելու համար Երրորդ Խաչակիրներու արշաւանքէն, որոնց կ'առաջնորդէր Առիւծասիրտն Րիչարտ:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԿԱՐՃ եւ մանաւանդ ՄԱՔՈՒՐ գրել մարզական մրցումներու նկարագրութիւնները, առաւելապէս ծանրանալով արդիւնքին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Եթէ կը տոկաս՝ շարունակէ ճամբադ, եթէ տկար ես՝ երկնցիր ձիւնին վրայ յաւիտենական քունը աչքերուդ: Օգնութիւն մի փնտռեր, ոչ. ալ կարեկցութիւն ամէնէն հաւատարիմ բարեկամէդ, որովհետեւ կ'ապրէինք դժոխքի մը մէջ, ուր ամէն մարդ կ'աշխատէր իրեն համար եւ կը ջանար փրկել իր կաշին ...

Եսասիրութիւն: Երբեք: Գերման զինուորներուն աչքին առջեւ գերման կինը կամ երախան անօթի կ'իյնար փոսի մը մէջ նուաղուն կամ սովահար:

— Փրկէ կեանքդ քու անձնական միջոցներովդ — ահա այդ օրուան հոգեբանութիւնը: Այդ էր պատճառը որ՝ ընկեր ընկերոջ պատառը կը գողնար, որպէսզի ինքը ապրի եւ միւսը... որո՞ւն հոգ: Զինակից գերի ընկերս, որ կռնակի տոպրակին մէջ ունէր պահածոյ միսի տուփեր եւ «պիսքիւի» կամ նոյնիսկ ծխախոտ,— իրեն համար էր, երբեմն կը նստէր դէմս ու տուփը բացած՝ կը սկսէր ուտել, իսկ ես՝ պիշ - պիշ կը նայէի իրեն, երանի տալով որ ախորժակ ունի ընկերս: Ուրիշ ի՞նչ կրնայի ընել, քանի որ՝ ան կ'ուտէր, իսկ ես՝ կը դիտէի... կլլանալով: Երկու Հայեր՝ իրենց մէջ կը բաժնեն վերջին պատառը, իսկ Եւրոպացին,— աս պատերազմներուն յղացողները՝ մեզի նման չեն, առանձին կ'ուտեն ու քեզի հետ ալ՝ անուշ - անուշ կը խօսին...

Երեք օր եւ երեք գիշեր տեւեց մեր ճամբորդութիւնը, մինչեւ որ հասանք լեհական գետը՝ Վիսթուլա հազարաւոր գերման գիւղացիներ, իրենց ձիակառքերով շարուած են գետեզերքը եւ կարգի կը սպասեն: Ես եւ ընկերս, Ռօլան, առանց դժուարութեան անցանք գետին միւս կողմը, դրեթէ իրիկուան մութին: Տանցիկ հասնելու համար հարկ էր 20 քիլոմեթր եւս քալել, բայց, իրիկունը վրայ հասնելով ստիպուած էինք տեղ մը գտնել գիշերելու: Ուր որ գացինք՝ — «տեղ չկայ» պատասխանեցին մեզի: Ֆրանսախօս գերման զինուորներ մեզի թելադրեցին գերման Կարմիր Խաչին շէնքը երթալ, թերեւս տեղ մը գտնուէր պառկելու համար: Ընկերս, որ գերի էր՝ կը վախնար, ըսելով թէ իր «քոմանտօն» ձգած ըլլալով կը վախնար գերման ոստիկաններէ կամ պաշտօնակա՞ն մարմիններէ:

— Կ'ուզես եկուր, կ'ուզես հոս կեցիր, ըսի իրեն վճռական կերպով:

Ընկերս շուարած էր, իսկ ես՝ մտքիս մէջ կը յիշէի թէ ինչպէս ինքը մինակ կերաւ պահածոյ միսը, եւ ես անօթի աչքերով զինքը դիտեցի երկար: Վրէժս կ'ուզէի լուծել:

— Պիտի գա՞ս թէ չգաս, հարցուցի կրկին:

— Չեմ գիտեր, կը վախնամ որ...

Ալ չհամբերեցի, գլուխս առած՝ ուղղուեցայ Կարմիր Խաչի շէնքը: Երբ շէնքէն ներս մտայ՝ գթութեան քոյրեր հարցուցին ինծի.— Ի՞նչ կ'ուզես: Կ'ուզեմ որ այս գիշերուան համար պառկելու տեղ մը ցոյց տաք:

= Ի՞նչ ազգ էք: = Ֆրանսացի: — Ուրկէ՞ կուգաք: = Քէօնիկսպէրկէն:

Յետոյ՝ պատմեցի տեսածներս, քիչ մը աւելի եղերական գոյն տալով: Իրարու երես կը նայէին ու յայտնի էր որ, կը խղճային վրաս:

— Անօթի չե՞ս: = Անօթի եմ, քոյրեր, բայց ի՞նչ ընեմ...

— Նստեցէք, պարոն, նստեցէք, ըսին ինծի ու անցան միւս սենեակը:

Կռնակիս տոպրակը վար առի եւ անկիւնը դրուած նստարանի մը վրայ հանգչիլ սկսայ: Ի՜նչ յաջողութիւն: Քիչ վերջը երկու քոյրեր ուտելիք բերին ինծի, խոշոր պնակ մը ապուր, հաց, պանիր, ու կտոր մըն ալ երշիկ: Այդ պահուն ինքզինքս աշխարհի ամէնէն երջանիկ մարդը կը կարծէի: Այս ինչ բախտ, ինչ մեծ յաջողութիւն՝ սովի եւ զրկանքի [illegible] օրերուն: Չեմ գիտեր թէ ինչպէս կերայ պնակ մը տաք կերակուրը, այնքան արագ ու անկիրթ: Գերման կարմիր խաչուհին դիտած էր զիս, եւ մօտենալով՝ հարցուց.— Նորէն կ'ուզե՞ս տաք կերակուր:— Բե՛ր, ըսի իրեն: Ամօ՞թ, երբեք:

Երկրորդ պնակը լրացնելու վրայ էի, երբ ճամբորդ ընկերս, Ռօլան՝ կամաց մը դուռը բացաւ ու մտաւ ներս: Մինակ չէր կրցեր մնալ դուրսը, մանաւանդ որ վախկոտին մէկն էր արդէն:— Եկուր նստէ՛ Ռօլան, եկուր, այս քոյրերը շատ բարի են: Մի հարցնէք թէ ինչ ըրաւ ընկերս: Ան ալ կերաւ տաք ապուրը, տոպրակը դրաւ պանիրի եւ երշիկի կտորները՝ վաղուան համար... Յետոյ, մեզ տարին շէնքին կողքին շինուած տախտակէ տաղաւարին մէջ, գիշերը անցընելու համար: Յախերու վրայ երկնցած՝ փառք կուտայի Աստուծոյ որ այս յաջողութիւնը ունեցայ, եւ կուշտ փորով պիտի պառկէի գոց սենեակի մը մէջ: Ընկերս սկսաւ գովել Գերմանացիները, թէ շատ «շիք» են եղեր.

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(2)

Հաշտութեան խորհրդաժողովը վերջացաւ

Հաշտութեան Խորհրդաժողովը երկուշաբթի օր քննելով հինգերորդ եւ վերջին դաշնագիրը — Ֆինլանտական — երէկ փորձեց իր նստաշրջանը։ Չորս Մեծերը այս դաշնագիրներու մասին իրենց վերջնական որոշումները պիտի տան Նիւ Եորքի մէջ, Նոյեմբեր 4էն սկսեալ։ Գլխաւոր պատուիրակները ճամբայ ելած են արդէն դէպի Ամերիկա, մասնակցելու համար Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին։ Պ. Մոլոթով պիտի ճամբորդէ անգլ. դրահաւորով մը։ Պ. Պըրնս այսօր կը մեկնի օդանաւով։

Ֆինլանտական դաշնագրին քննութեան առթիւ ալ կծու խօսքեր փոխանակուեցան։ Պ. Մոլոթով դիտել տուաւ թէ երբեք վերջնական չեն կրնար համարուիլ այն որոշումները որ քուէարկուեցան հակառակ սլաւական ազգերու կամքին։ Այս առթիւ յիշեց Թրիէսթէի եւ Դանուբի խնդիրները եւ ազդարարեց թէ Չորսերու Խորհուրդին մէջ երբեք պիտի չընդունի խորհրդաժողովին այն որոշումները որոնց համաձայն չէ եղած։

Անգլիոյ արտաքին նախարարը դրահ կ'երեւայ խորհրդաժողովին արդիւնքէն։ Ֆինլանտական դաշնագիրը քննուած ատեն, ամերիկեան պատուիրակութիւնը առաջարկեց 300 միլիոնէն 100 միլիոն տոլարի իջեցնել հատուցումներու գումարը, բայց 5ի դէմ 11 ձայնով մերժուեցաւ, խորհրդային պատուիրակութեան պնդումով։

★ Մոլոթով իր ճառին մէջ գանգատեցաւ թէ խորհրդաժողովին սկիզբէն ի վեր խումբ մը պատուիրակութիւններ ջանացին իրենց խնամակալութեան տակ առնել ուրիշներ։ «Դանուբի ազատ նաւարկութեան մասին որոշում տրուեցաւ շնորհիւ Եթովպիոյ, Նորվեկիոյ եւ Հնդկաստանի պէս պետութեանց որոնք յայտնապէս ազդուած են ուրիշներէ։ Պուլկարեւյունական սահմանագլուխի մասին տրուած որոշումն ալ չի ծառայեր խաղաղութեան դատին եւ պիտի չվաւերացուի արտ. Նախարարներու Խորհուրդին կողմէ»։ Ցետոյ մեղադրեց ամերիկեան պատուիրակութիւնը թէ միշտ չպաշտպանեց Չորսերու տուած որոշումները։ Դժգոհութիւն յայտնեց նաեւ անգլիական եւ ֆրանսական պատուիրակութեանց մասին։

Մահապարտները պիտի կախուին այսօր

Այսօր, չորեքշաբթի, 16 հոկտեմբեր, պիտի կախուին Նիւրընպէրկի 11 մահապարտները։ Ո՛ր ժամուն, բացարձակապէս գաղտնի կը պահուի։ Մահապատիժի գործադրութեան ներկայ պիտի ըլլան միայն 8 լրագրողներ, որոնք մեկուսացուած են բանտին մէջ, որպէսզի չկարենան որ եւ է գաղտնիք դուրս հանել կախաղաններէն առաջ։ Այս ութ լրագրողներէն երկուքը Ֆրանսացի են, երկուքը Անգլիացի, երկուքը Ամերիկացի, երկուքը Ռուս։ Բոլորն ալ ներկայ պիտի ըլլան կախաղանի պատրաստութեանց եւ պիտի կրնան ուսումնասիրութիւններ կատարել բանտին մէջ, բայց իրաւունք չունին խօսելու մահապարտներուն հետ։

Բանտապետին տեղեկութեանց համաձայն, 11 մահապարտները բաղդատաբար հանդարտ վիճակ մը ունէին վերջին օրը։ Շթրայխըր, հրէականը, բժիշկին հետ խօսելով, հարցուցած է միւս մահապարտներուն վիճակը։ Բոլորն ալ պատասխանելով Հիթլէրի մասին եղած հարցումներու, հաստատած են թէ անձնապաշտ եղած է։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

1939ի ՌՈՒՍԵՒԳԵՐՄԱՆ գաղտնի դաշնագիրը անգլ. կառավարութեան ձեռքն անցած է, ինչպէս յայտարարեց արտաքին նախարարութեան խորհրդականը, երեսփ. ժողովին մէջ։ Դաշնագիրը կը նախատեսէր արշաւանք Լեհաստանի վրայ եւ բաժանում երկու երկիրներուն միջեւ։ Այս գաղտնի փաստաթուղթերը գտնուած են Գերմանիոյ արտաքին գործերու պաշտօնատան մէջ։

ԻՐԱՆԷՆ Լոնտոն հասած լուրերու համաձայն, Խ. Միութիւնը առաջարկած է Թէհրանի կառավարութեան՝ զինակցութիւն մը կնքել։ Այս առթիւ կը խոստանայ զէնք եւ ռազմանիւթ ճարել, ինչպէս եւ 300 օդանաւ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, Խ. Միութիւնը պահանջած է Իրանէն չեղեալ հռչակել Սաատապատի դաշինքը, որ ստորագրուեցաւ 1937ին, Իրանի, Թուրքիոյ, Իրաքի եւ Աֆղանիստանի միջեւ։ Կը կարծուի թէ այս զինակցութեամբ Մոսկուա կ'ուզէ միջոցներ ճարել, Թրքական բանակին շարժումներուն հետեւելու համար։ Դիւանագիտական շրջանակներու մէջ հաւատք չեն ընծայեր այս լուրին, եւ կը նկատեն մէկ մասը ջիղերու պատերազմին։

ՄԱՆՕԹ ՋԵՂՇՈՒՄՆԵՐՈՒՆ հետեւանքով Պոն Մառշէի վաճառներէն մէկն ալ ձերբակալուեցաւ, ինչպէս եւ ուրիշ ամբաստանեալ մը՝ ընդեղէններու գործին մէջ։ Գինիի գեղծումներուն առթիւ հետապնդումները կը շարունակուին, բայց տակաւին մարդ չէ ձերբակալուած։ Հիւսուածեղէնի գործին առթիւ արդէն ձերբակալուած են վեց հոգի, ալիւրի գործին մէջ՝ 13 հոգի։ Ամբաստանութեան տակ են 60 փաստաբաններ։ Ընդեղէններու գեղծումներուն առթիւ բանտարկուած են 8 հոգի։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ անթելը անգլերէն բաժնին մէջ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգներն են որ պատերազմի մթնոլորտ կը ստեղծեն իրենց արտակարգ սպառազինութիւններով, թէ 1947ի ելմտացոյցին մէջ 16 միլիառ տոլար նշանակած են զինուորական ծախքերու համար, թէ մէկ տարուան մէջ սպառազինութեան նպատակով երկու երրորդը կը ծախսեն այն գումարին զոր կը ծախսէին 150 տարուան մէջ։— Ամերիկացի ծովակալ Քինկ հրապարակաւ յայտարարեց թէ Մ. Նահանգները պէտք է «զինուորական ժողովրդապետութիւն մը դառնան համայնավարութեան, ընկերվարութեան եւ ֆաշականութեան դէմ»։

ՀՐԷՇ ՀՐԵԱՅ մը, Մոզէք Լոփաթքա, դատի քաշուած է, իր ազգակիցներէն հարիւրաւորներ մատնած ըլլալով Կէսթափոյին։ Փարիզի Ռամպիւթօ թաղին բոլոր Հրեաներն եւ Հրէուհիները, մեծ մասով նախկին աքսորականներ, դատախազ կանգնած են։ Հրէշը, որ նախապէս կը ծառայէր իբրեւ լրտես, ոչ կիներուն խնայած է, ոչ ալ երախաներուն։

ՄԷԿ ԱՄԻՍ ԲԱՆՏԱՐԿՈՒԹԵԱՆ, 10.000 ֆր. տուգանքի եւ 3 միլիոն ֆրանք հատուցումի դատապարտուեցաւ «Էփոք» թերթին խմբագիրը, անուանարկիչ հրատարակութիւններ տպած ըլլալով Լիմոժի քաղաքապետին դէմ։

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Լիոնի մասնաճիւղը յարգելով յիշատակը վաստակաւոր ուսուցիչ եւ բանաստեղծ ողբացեալ Գ. Կառվարենցի, 5000 ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ի միջոցով, անոր զաւակներուն կրթութեան համար։

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկաններըը Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 ֆրանք։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյն իսկ գաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ՍԵՎՐԻ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՎԵՐԱԲԱՑՈՒՄԸ

Սեվրի Մուրատեան Վարժարանի տեսչութիւնը կը ծանուցանէ յարգոյ հասարակութեան թէ Մուրատեան վարժարանը կը վերաբացուի յառաջիկայ Նոյեմբեր 3ին կիրակի օրը, եւ անմիջապէս կը սկսին դասախօսութիւնները։

Արձանագրութիւնները պիտի շարունակուին մինչեւ Հոկտեմբերի վերջը։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ (Մարսէյլ) — Տէր եւ Տիկին Արսէն Քիւրտեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Սահակ Պօղաճեան եւ զաւակը, յայտարարում են ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան՝ որ յառաջիկայ կիրակի 20 հոկտեմբեր 1946, մեր մօր, կեսրոջ, զոքանչին, մեծ մօր այրի Տիկին ՓԵՐՈՒԶ ՔԻՒՐՏԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցում, հրաւիրում ենք հանգուցեալի յիշատակը յարգողները։

ՏԻԿԻՆ ՀՌԻՓՍԻՄԷ Պօտոյեան կը փնտռէ իր զաւակը Խաչիկ Պօտոյեան, ջութակահար, ծնած Աստրախան քաղաքը 1923 Հոկտեմբեր 12ին։ Իրենց բնակավայրը եղած է Ռոստովի շրջանի մէջ Շախտ քաղաքը։ Նոյնպէս կը փնտռէ իր փեսան Ռուբէն Մուրատեանը Բագու քաղաքէն, ծնած 1910ին։ Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել վերոյիշեալ տիկնոջ հետեւեալ հասցէին.— Pères Mekhitaristes, S. Lazare, Venise:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԵՑԷՔ

«Բազմավէպ»ին Վենետիկի Մխիթարեաններուն դրական, գեղարուեստական հանդէսին։ Տարեկան բաժնեգին 1000 ֆրանք։ 1940)45 բացառիկ թիւերը 2000 ֆրանք։ Հասցէ Rédaction Pazmaveb St. Lazare, Venise (Itali):

Ֆրանսայի ներկայացուցիչն է Պ. Բարգէն Պոտոսեան, 22 rue Stendhal, Paris (20):

Օր. ԼԻՒՍԻ ԳՈՐԳԻԿԵԱՆ
եւ Ընկ. ԳՐԻԳՈՐ ԱՄԻՐԱՅԵԱՆ
Ամուսնացած

Ալֆորվիլ 12 Հոկտ. 1946

ԴԱՇՆԵԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան սրահ, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հանդէսէն վերջ ընկերական խնջոյք։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 19ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 20ին։

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 rue Serpente (Odéon)։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի Րաֆֆի խումբի ընկերներէն ներկայ ըլլալ։

Հ. Յ. Դ. ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթ. որոշած է այցելել Կոռնէվիլի, Սարսէլի եւ Առնուվիլի մեռած ընկերներուն գերեզմանները, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 17 Octobre 1946 Հինգշաբթի 17 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4829-Նոր շրջան թիւ 468 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Փր.

Հաշտութեան ժողովի վերջին նիստը

Նախավերջին ժողովին, Պ. Մոլոթով ընդհանուր վիճաբանութիւնները փակած էր, խստօրէն քննադատելով հաշտութեան ժողովի աշխատանքները եւ «Երեք Մեծ»երուն, մասնաւորաբար Ամերիկայի դիրքը :

Այս ճառը մեծ հետաքրքրութիւն ստեղծած էր եւ օրուան թերթերը լայն տեղ տրամադրեցին :

Բացակայ թղթակիցները երեքշաբթի առտու երբ կը փնտռէին այդ նշանաւոր ճառին պատճէնը, մամուլի գրասենեակէն պատասխանուեցաւ թէ տակաւին դեսպանատունէն չէ ստացուած եւ իրիկունը մինչեւ ժողովի փակումը չէր հասած :

Խորհրդաժողովին փակումէն առաջ, «Չորս»երը առանձին նիստ մը ունեցան : Փակման արարողութիւնը տեղի ունեցաւ երեքշաբթի կէս օրէն վերջ ժամը 3ին, նախագահութեամբ Ֆրանսայի արտաքին նախարարին, որ իր ճառով բացատրեց թէ պատմութիւնը միայն պիտի կրնայ դատել ժողովին արդիւնքը : «Չորս ծովերու միջեւ ապրող բոլոր մարդիկը եղբայրներ են : Համոզուած եմ, հիմա որ աւելի լաւ ճանչցանք իրար, աւելի լաւ պիտի հասկնանք իրար : Ամէն փորձ որ կը կատարուի աշխարհը խմբակցութեանց բաժնելու համար, պիտի ուշացնէ կամ վտանգէ խաղաղութեան դատը եւ ապահովաբար աղէտի մը պիտի առաջնորդէ » :

Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեց Ֆրանսայի ընծայած հիւրընկալութեան համար եւ առաջարկեց վերջնապէս վաւերացնել Իտալիոյ, Ռումանիոյ, Պուլկարիոյ, Հունգարիոյ եւ Ֆինլանտայի դաշնագիրներուն վերաբերեալ տեղեկագիրները :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ ԿԸ ՀԵՌԱՆԱՅ

Եուկոսլաւիոյ պատուիրակութիւնը բողոքագիր մը ուղղելով խորհրդաժողովին «անարդար որոշումներուն դէմ», կը յայտնէր թէ պիտի չկրնայ մասնակցիլ փակման նիստին : Նամակը մասնաւորապէս կը շեշտէր թէ Իտալական դաշնագրին առթիւ տրուած որոշումները «այնպէս են որ Եուկոսլաւիոյ կառավարութիւնը չի կրնար ստորագրել դաշինքը, եթէ անոր գլխաւոր տրամադրութիւնները չփոխուին : «Մենք այստեղ եկանք յուսալով գտնել ամենալայն փոխադարձ հասկացողութիւն եւ ներդաշնակութիւն : Դժբախտաբար մեր յոյսերը չարդարացան եւ ուրիշ մեթոտ մը գործադրուեցաւ,— որոշումներ տալ քուէներով : Շիտակ չէ այս մեթոտը, որովհետեւ կը նշանակէ խումբ մը պետութեանց կամքը պարտադրել ուրիշ գերիշխան եւ հաւասարազօր երկիրներու » :

Յետոյ խօսք առաւ Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, Պ. Պըրնզ, որ բացատրեց թէ «ինչպէս որ մէկ ազգ մը կարողութիւն չունէր պատերազմը շահելու, այնպէս ալ մէկ ազգ մը իրաւունք չունի խաղաղութիւնը պարտադրելու : Աշխարհ կ՚ուզէ որ խաղաղութիւնը ժողովուրդներու խաղաղութիւն ըլլայ, իսկ այդ անկարելի պիտի դառնայ, եթէ զանազան ազգերու ժողովուրդները չկարենան յայտնել իրենց տեսակէտները :

Պ. Մոլոթով ալ իր կարգին յայտարարեց.— Խ. Միութիւնը պիտի շարունակէ պայքարիլ յանուն այն նպատակներուն որոնց համար կռուեցաւ վերջին պատերազմին մէջ : Առանց նկատի առնելու թէ ուրիշ երկիրներու համար հաճելի է թէ ոչ, Խ. Միութիւնը իր ամբողջ կարողութեամբ պիտի գործէ, ժողովրդավար խաղաղութիւն մը ապահովելու համար, խաղաղութիւն մը որ համապատասխանէ մեծ թէ փոքր պետութեանց շահերուն» :

Անգլիոյ արտաքին նախարարը, Պէվին, աւելի հաշտարար ոգի մը թելադրելով, ազդարարեց.— «Ոչ թէ մենք, այլ մեր զաւակները պիտի քաշեն ձախողանքը, եթէ սխալ որոշում մը տանք, եւ կամ չափազանց պնդենք մեր սեփական տեսակէտներուն վրայ : Պէտք է համաձայնինք, որպէսզի ոչ մէկը նորէն արիւնով վճարէ այն գինը որ վճարուեցաւ այս անգամ» :

Ֆինլանտայի նախարարը յետոյ նախագահութիւնը յանձնեց հիւրընկալ պետութեան վարչապետին : Պ. Պիտօ կարճ բանախօսութեամբ մը մաղթեց որ շահուած փորձառութիւնը ծառայէ ապագային : Այս առթիւ նորէն ծանրացաւ Գերմանիոյ վրայ, յիշեցնելով թէ անոր մասին տրուելիք որոշումները վճռական ազդեցութիւն պիտի գործեն Եւրոպայի ապագայ կազմակերպութեան վրայ : Յետոյ հարցուց.— Խօսք ուզող կա՞յ :

Ոչ ոք պատասխանած ըլլալով, Պ. Պիտօ ըսաւ.— Փակուած կը յայտարարեմ Փարիզի խորհրդաժողովը :

Ժամը 5.30 էր : Ժամը 6ին հրաժեշտի հանդիսաւոր ընդունելութիւն մը կատարուեցաւ քաղաքապետարանին մէջ, ի պատիւ 21 պատուիրակութեանց : Իսկ երէկ, չորեքշաբթի, մամուլի ներկայացուցիչները հացկերոյթ մը սարքած էին, ի պատիւ նոյն պատուիրակութեանց :

★ Խորհրդաժողովը աւելի քան 150 միլիոն ֆրանք արժած է Ֆրանսայի, որ տրամադրած էր 2041 պաշտօնեաներ, քարտուղարներէն մինչեւ ծառաները, առանց հաշուելու նիւթական ծախքերը :

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄԲ.— Հայրապետական պատուիրակութեան դիւանէն ստացած ենք հետեւեալ զեկոյցը (12 Հոկտեմբեր).—

Վերջերս, Մայր Աթոռոյ Եւրոպայի թեմին Հայր. լիազօր պատուիրակ Տ. Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, Հոլանտայէն խնդրանք ստացած էր, որպէսզի այցելու քահանայ մը ղրկուէր հոն : Տ. Գէորգ Հայրը նոյն միջոցին պաշտօնով Պելճիքա գտնուելով, Նորին Սրբազնութիւնը անմիջապէս հրահանգեց Տէր հօր, որպէսզի իր պաշտօնին կատարումէն ետքը անցնի Հոլանտա, այցելէ գաղութին ու վերադարձին ներկայացնէ ընդարձակ տեղեկագիր մը : Կու տանք տեղեկագրին շահեկան մասերը.—

« ... Ամսթերտամ գտնուած միջոցիս, առաջին օրն իսկ, այցելեցի նախկին հայ մատուռը, որ այժմ կաթոլիկ աղջկանց վարժարան մըն է : Տեսչուհին շատ յարգանքով ընդունեց եւ առաջնորդեց զիս : Դժբախտաբար արտաքին եւ ներքին դռներուն վրայի արձանագրութիւններէն զատ, ոչինչ կայ հայկական, խորանն ու սեղանը քակուած են եւ դասարաններու վերածուած : Տեսչուհին յայտնեց թէ, քանի մը տարիներ առաջ, գործաւորները նկուղին մէջ աշխատած ատեն, երեւան հանած են դագաղ մը ու սարսափած... անմիջապէս գոցած են : Ըստ տեսչուհիին հաւաստումին, քովի շատ մը տուներուն վրայ դեռ կը տեսնուին փորագրուած սկիհ եւ նշխար. Ասոնք հայկական տուներ եղած են : Դժբախտաբար չկրցայ այդ նշաններէն հատ մը իսկ գտնել : Երեք տարբեր ձեւերով դռները լուսանկարել տուի : Նոյնպէս այցելեցի Ամսթերտամի մատենադարանը, ուր կը գտնուին բաւական թուով, Ամսթերտամ եւ այլ տեղեր տպուած, հնագոյն գրքերու ճոխ հաւաքածոյ մը : Օրիորդ Էլիզ Գրինեպանեան, ամենայն՝ ազնուութեամբ հոլանտերէն լեզուով անոնց դասաւորումը կը կատարէ : Այս հաւաքածոն նախկին հայկական մատուռին մատենադարանէն աճուրդով գնուած է, եկեղեցին պարտքը թեթեւցնելու համար, որ ատեն հայ գաղութը իր անկման յետին շրջանին հասած էր :

Լէյտըն այցելութեանս միջոցին հիւրասիրուեցայ փրոֆէսէօր տոքթօր Ա. Գամմանի եւ իր օգնական Աբբայ Ժոզէֆ Ժանսընի կողմէ : Մեծանուն տոքթօրին հետ ծանօթացած էի քանի մը ամիսներ առաջ երբ Լոնտոն կը գտնուէի : Այս ազնիւ հայասէր գիտնականին պաշտօնն է «Conservateur de l'Institut néerlndaie pour le Proche Orient Antique, երկար ժամանակ մնացած է Մօտաւոր Արեւելք եւ մասնակցած է Գօզագ Քէօյի պեղումներուն, միեւնոյն ատեն իրենց հրատարակած հանդէսին խմբագիրն է : Իր առաջնորդութեամբ այցելեցի համալսարանին մատենադարանը, ուր կը գտնուին հին արժէքաւոր հայերէն ձեռագիրներու ընտիր հաւաքածոյ մը՝ բաւական թիւով, նաեւ Ամսթերտամ տպուած առաջին Աստուածաշունչը : Մատենադարանապետը հպարտ էր որ յաջողած էին զանոնք պահել գաղտնի տեղ մը, գերմանական գրաւումէ փրկելու համար :

Քաղած տեղեկութիւններուս համաձայն Հոլանտայի Հայոց վիճակը շատ աղէկ է, թէեւ իրենք կը գանգատին հրապարակին կայունութեանը համար : Նոյնը լսած եմ Անգլիա, Պելճիքա եւ Փարիզ, որով գործառնութեանց կայունութիւնը ընդհանուր է : Հոլանտական կառավարութեան խնամքով, Ճափոնցիներու կողմէ արգելափակուած Հայերուն մէկ մասը Ճավայէն Հոլանտա փոխադրուած է, ուր կը ստանան բաւարար նպաստ : Թէեւ գոհ են իրենց վիճակէն, բայց ամէնն ալ կը փափաքին վերադառնալ Ճավա :

Հոլանտայի հայ գաղութը գրեթէ ազգային կեանքէ անտեղեակ է : Տան-Հաակ (Լա Հէյ)ի մէջ հանդիպեցայ Պ. Ճէբրահեանին, որ միակն է որ կը ստանայ հայերէն թերթ : Հայերէն գրքեր ունեցողներ շատ քիչ են : Դժբախտաբար օտար, խառն ամուսնութիւններ շատ եղած են : Գրինեպանեան եղբայրները գովելի են, ասոնց կիները լաւ հայերէն կը խօսին : Ճավայէն եկած Հայերը, հին թէ նոր, ընդհանրապէս հոլանտերէն կը խօսին, նոյնիսկ շատեր բոլորովին մոռցած են հայերէնը : Փրոֆէսէօր Գալստինը (Գալստեան), Ճավա ծնած Նոր Ջուղայեցի մը, Ամսթերտամի համալսարանը դասախօս է Արեւելքի եւ Ծայրագոյն Արեւելքի արուեստի եւ գիտութեանց, մեծ գիտնական մը, պարծանք հայութեան, դժբախտաբար բառ մը հայերէն չի խօսիր : Մասնաւոր գովասանքի արժանի է Պ. Գառնիկ Նիքոլաէը, որուն գալէն ի վեր՝ Ճավայէն, հայկական կեանք ու շարժում ստեղծուած է գաղութին մէջ, հակառակ անոր որ գրեթէ հայկական կրթութիւն ստացած չէ : Ութրեխթ հաստատուած Պ. Ալէքս Ցակոբեանը ընդհանուրի յարգանքը կը վայելէ, պատերազմի միջոցին մատուցած ծառայութեանց համար, ըլլալով դիմադրական ուժերու կազմակերպիչ եւ առաջնորդ : Անգլիական եւ հոլանտական կառավարութիւններէն զատ, ան արժանացած է թագուհիին մասնաւոր եւ անձնական շնորհաւորութիւններուն ու գնահատանքին : Կատարեցի միայն երեք մկրտութիւններ եւ գերեզմանօրհնէք մը : Կան ուրիշ մկրտուելիքներ ինչպէս նաեւ բաւական պսակուելիքներ, բայց զգուշութեամբ պէտք է մօտենալ : Ժամանակի ընթացքին միայն կարելի է համոզում գոյացնել, համակրութիւն ստեղծելով եւ մեր եկեղեցւոյ մասին պէտք եղած ծանօթութիւնները եւ լուսաբանութիւնները տալով անոնց : Այցելութեանս ընթացքին, ինծի հանդէպ ցոյց տրուած ընդունելութենէն դատելով, կ'եզրակացնեմ թէ այս առաջին շփումը ազգակրօնական մեծ տպաւորութիւն ձգեց գաղութին վրայ : Ձգուած իրենց բախտին : Անղեկ նաւու մը պէս կը տատանէին մոռացութեան եւ անտարբերութեան ովկիանին վրայ : Ցաւով յայտնեցին թէ ցարդ ոչ ոք հետաքրքրուած էր իրենցմով, ու մեծ յոյս ունին որ, այսուհետեւ, Փարիզի կեդրոնը պիտի չլքէ զիրենք :

Հոլանտայի հայութեան՝ հին թէ նոր ցանկը հետեւեալն է.—

1.— Ամսթերտամ՝ 28 անձ, որոնց 6ը հայացած Հոլանտացի են : 2.— Հիլվէրսում՝ 5 անձ, 3.— Ութրիխտ՝ 2 անձ, 4.— Գրօնինկէն՝ 1 անձ, 5.— Լէյտըն՝ 2 անձ, 6.— Տէն-Հաակ (Լա Հէյ)՝ 27 անձ, 7.— Հարլէմ՝ 4 անձ, 8.— Մաասթրիխտ՝ 7 անձ, շարժական 2 անձ : Ընդհ. գումար՝ 78 անձ, որոնց վեցը հայացած Հոլանտացի են :

Որպէսզի գաղութը իր այս անկերպարան վիճակէն դուրս գայ, կազմեցի «Առժամեայ գաղթային մարմին» մը, հետեւեալ անդամներով.— Պ. Սիմոն Միքայէլ՝ նախագահ, Պ. Կարապետ Գրինեպանեան՝ քարտուղար, Պ. Գաբրիէլ Իփէքճեան՝ գանձապահ »:

ՏԱՍՆԸՄԷԿ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ ԳԻՇԵՐ

Կէօրինկ անձնասպան

Տրուած որոշման համաձայն, Նիւրընպէրկի 11 մահապարտները կախուեցան չորեքշաբթի գիշեր : Կէօրինկ անձնասպան եղած էր ժամը 22.45ին, «ցիանիւռ տը փոթասիոմ» խմելով, բայց նորէն կախուեցաւ, օրէնքը տեղը բերելու համար :

Ամէն միջոց ձեռք առնուած էր, որպէսզի որեւէ գաղտնիք դուրս չելլէ, մահապատիժներու գործադրութենէն առաջ : Այն ութ լրագրողներն ալ որ արտօնուած էին ներկայ ըլլալու, արգելափակուեցան բանտին մէջ : Խիստ հսկողութիւն կը կատարուէր դատական պալատին շրջակաները, որպէսզի մարդ չմօտենայ : Ամերիկացի զնդ. Էնտրըս եւ չորս մեծ պետութիւններէն մէկ մէկ զօրավարներ կը հսկէին նախապատրաստական գործողութեանց : Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 22ին խզուեցան Նիւրընպէրկը աշխարհի կապող բոլոր թելերը : Մահապատիժները գործադրուեցան ժամը 1.15ին եւ վերջացան առտուան ժամը 3ին : Թերթերու տեղեկութեանց համաձայն, 11 մահապարտները կախուեցան հետեւեալ կարգով.— Կէօրինկ, Ռիպպընթրոփ, Քայթըլ, Քալթէնպրուններ, Ռոզէնպէրկ, Ֆրանք, Ֆրիք, Շթրայխըր, Զաուքըլ, Եոտլ, Զայս Ինքվարտ : Բոլորն ալ կրօնական վերջին մխիթարութիւնն ստացան կաթոլիկ եւ բողոքական հովիւներու միջոցաւ, բացի Ռոզէնպէրկէն, որ մերժեց հաղորդուիլ :

Երեքշաբթի իրիկուն ժամը 18.30ին դատապարտեալները իրենց վերջին ճաշն ըրին,— վարսակէ փոխինդ, սեւ հաց, թէյ կամ սուրճ : Այն ութ լրագրողները որ արտօնուած էին ներկայ ըլլալու, հանդիսաւորապէս երդում ըրին թէ իրենց տեսածները պիտի չհաղորդեն արշալոյսէն առաջ : Անոնք ալ արագօրէն ճաշեցին, հրաժեշտ առին իրենց պաշտօնակիցներէն, իբրեւ թէ դատապարտեալներ ըլլային, եւ մտան բանտ : Ժամը 19ին կը հաստատուէր թէ մահապատիժներու գործադրութիւնը պիտի սկսի կէս գիշերին : Դատապարտեալ-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆՈՎԵԼՆԵՐ» (Պատմուածք)

ԽՄԲ. — Սովետ. Հայաստան ամսագրէն մեր հայերէնով.—

Մոսկուայի «Սովետսկի Պիսատէլ» (Սովետական Գրող) հրատարակչութիւնը ռուսերէն լեզուով լոյս է ընծայած «Հայկական Նովելներ» (Նորավէպեր)։

Հայկական պատմուածքներու ժողովածուն ռուսերէն լեզուով հրատարակելու գաղափարը արժանի է ամէն տեսակ խրախուսանքի ։ Ռուս ընթերցողը հայ բանաստեղծութեան լաւագոյն նմոյշներու հետ ծանօթ է երկու բանաստեղծութեան ծաղկաքաղերով ։ Ատոնց առաջինը լոյս է տեսած 1916-ին, ռուս յայտնի բանաստեղծ Վալերի Բրիւսովի խմբագրութեամբ։ Միւսը շատ աւելի լրիւ է, կ'ընդգրկէ նաեւ սովետահայ բանաստեղծներու լաւագոյն երկերը եւ լոյս է տեսած 1940ին ։ Սակայն հայկական պատմուածքներուն ռուս ընթերցողները գրեթէ ծանօթ չէին։

Բացի Յովհ. Թումանեանի պատմուածքներէն, ժողովածուի մէջ տեղ գտած բոլոր երկերը առաջին անգամ թարգմանուած են ռուսերէնի ։

Գրքին մէջ զետեղուած են 17 հեղինակներու պատմուածքները որ կ'ընդգրկեն 19րդ դարու վերջէն մինչեւ մեր օրերը։

Վերջին 50-60 տարիներու ընթացքին հայ արձակագիրները տուած են բազմաթիւ փոքրիկ պատմուածքներ որոնք կը հարստացնեն համաշխարհային պատմուածքներու գրականութիւնը։Արեւմտահայերու գրականութեան հին վարպետներու ժողովածուի մէջ կը տեսնենք Գրիգոր Զօհրապին, Երուխանին, Յակոբ Պարոնեանին, Երուանդ Օտեանին, Ռուբէն Զարդարեանին պատմուածքները։ Ժողովածուին մէջ զետեղուած Գր. Զօհրապի չորս պատմուածքները («Թէֆարիկ», «Զարուղոն», «Կապիկը», «Ռէհանը») կը վկայեն թէ' հեղինակի մեծ տաղանդը եւ թէ անոր արուեստագիտական մեծ վարպետութիւնը ։ Ատոնք, ինչպէս նաեւ Երուխանի «Ջկնորսի սէրը» ողբերգական պատմուածքը կարդալով, ընթերցողը ակամայ սրախորին կսկիծով կը յիշէ այդ երկու նշանաւոր հայ արձակագիրներու ողբերգական մահը։

Կարելի չէ առանց յուզումի կարդալ Ռուբէն Զարդարեանի սքանչելի «Փողոցը»։ Ընթերցողը փոխադրելով Թրքահայաստանի գաւառը, գրողը ոչ միայն կուտայ խուլ քաղաքի գեղարուեստական պատկերը, այլեւ կրցած է սովորական փողոցի նկարագրութիւնը բարձրացնել փիլիսոփայական ընդհանրացումներու աստիճանին։

Յովհ. Թումանեանի «Իմ ընկեր Նեսոն» եւ միւս պատմուածքները հայկական կենցաղի սովորական էջեր չեն, այլ կը շօշափեն մարդկային կենցաղի խոր հարցերը։

Սովետահայ աւագ սերունդի գրողներէն ժողովածուի մէջ տեղ գտած են Աւ. Իսահակեանը, Դեր. Դեմիրճեանը, Ստեփան Զօրեանը, որոնց պատմուածքները վառ կերպով կը ցուցադրեն հայկական պատմուածքներու բազմերանգութիւնը։

Ժողովածուի մէջ զետեղուած Իսահակեանի արձակը՝ «Սաադի վերջին գարունը», «Շիրհարը», «Բուդդհան թռչունը» եւ ուրիշներ, անգամ մը եւս կը վկայեն մեր ծանօթ վարպետի գրական մեծ ձիրքը։ Եւ եթէ անոր բանաստեղծական երկերուն մէջ չկայ արձակի ոչ մի նշոյլ, ապա անոր գեղարուեստական արձակին մէջ շատ բանաստեղծութիւն կայ ։

Դերենիկ Դեմիրճեանի «Սոամոքս» սքանչելի պատմուածքը գրուած է հին, եւ կը թուի թէ «ծեծուած, հինցած» նիւթով քաղցի մասին։ Չէ որ այս նիւթով գրուած են բազմաթիւ վէպեր, թատերական կտորներ, բանաստեղծութիւններ, սակայն Դեմիրճեանի՝ աշխատունակութիւնը կորսնցուցած ու քաղցէն մեռնող հիւսնի կենդանի կանգնած է ընթերցողի աչքի առջեւ։

Թէեւ քաղցած մարդու տանջանքները նորութիւն չեն իր ժամանակի հասարակութեան մէջ, բայց Դեմիրճեանը կրցած է անոնց մասին պատմել նոր ձեւով։ Այդ հիանալի պատմուածքի օրինակով կրկին անգամ կը համոզուինք որ այն ինչ որ տաղանդաւոր է, նոր է։

Ստեփան Զօրեանի պատմուածքներու մէջ («Գանձ», «Բարեկամները») պարզ կ'երեւայ ինքը հեղինակը-մարդիկը լաւ ճանչցող, խորաթափանց, օժտուած նուրբ երգիծանքով եւ ատոր հետ միասին ներողամիտ՝ մարդկային թուլութիւններու նկատմամբ։

Սովետական իշխանութեան տարիներուն Հայաստանի մէջ աճած է տաղանդաւոր պատմուածքներ գրողներու նոր սերունդ մը։

Վախտանգ Անանեանի «Որսորդի Յուշերից», Հրաչեայ Քոչարի «Սոէ օդուսը», Վիգէն Խէչումեանի «Աստուածամայր» եւ «Ցայգածաղիկը» հին վարպետներու կրկնութիւն կամ վերապատում չեն։

Վիգէն Խէչումեանը նկարագրելու մեծ ուժ ունի։ Անոր գրիչը սեղմ է։ Հեղինակին կերտած դէմքերը ընթերցողը կը տեսնէ, թէեւ ատոնք ապրած են շատ գարեր առաջ։ Անոր պատմուածքներուն մէջ կայ վիպապաշտութիւն, բայց չկայ կեղծիք։

ԿՄՄԻ ԹՈՒՐՕՆ

Մեր գիւղի տարեց կիներէն էր կծծի Թուրօն, աւազանի անունով Թուրվանտա, բարձրահասակ ու յաղթանդամ, վաթսունը անց։ Գեղացիները անոր անունը կրճատած էին եւ Թուրօ մկրտած, մանաւանդ որ ամուսինը կը դոհանար Թուրօ կանչելով...

Գիւղին մէջ որպէս խիստ տանտիկին, եղակի համբաւ կը վայելէր Թուրօ պաճին։ Իր հարազատ տղան Մըչօն ամէն օր, գլուխ կը տնկէր մօրը կատարած անարդար գործերուն դէմ, յաճախ զայն ծեծելու աստիճան կը պոռար վրան, հօրը ներկայութեան, ինչու որ շատ կծծի էր։ Մելքին շատ բան չէր հասնէր եւ իր գիտցածէն անդին չէր անցներ... Ան կը մտածէր թէ, ինչպէս ընէ որ երկու գլուխ չորթան պակաս գործածէ ձմրան թանապուրին համար...

Իր գլխաւորը, հեզահամբոյր ծերուկը մազերը կը փետտէր խօսք հասկցնելու համար, անուղղայ կծծի Թուրոյին, եւ սակայն ինքն ալ կը մատնուէր որոշ դժուարութեան։

Օր մը զայն կանչեց դուռը ու սկսաւ խօսիլ կակուղ...

— Է՜հ, Թուրօ, ա՛յ տնաշէն, ձեռքդ վրայ չերթար որ լծուորնուն լաւ նայիս, եավրո՛ւս, էտցեղ կծծի մ'ըլլիր, կը նայիս քի օր մի Սաված եղածն ըլ կը վերցնէ էս օրշնուած տունէն, խելքդ տուն կանչէ, կերվայ քի պէյնըդ թարզ (թանձր) է, կ'ըսեմ չեմ ըսեր, խելքիդ բան չի պառկիր, դուն լաւ գիտես չուտող եղը կամ չի կրնար քաշել, կը հասկնա՞ս կնիկ. աշխըրքին օրէնքն այս է, ձեռքդ գոց ըլլալէն բան չելլար, փառք Տիրոջ, ամէն ինչ կայ տանդ մէջ, զօդ զօդ (զոյգ) գոմէշներ, մայր տավար, էշ, ձի, ջորի, վեց քուծք եղ, քառասուն փեթակ մեղու, ալ ըսէ էվելի ի՞նչ կ'ուզես, դլօխդ ու կառափդ (անէծք) ուտէ պօլամ։ Երկու կըյրին, Համպօն ու Միսաքը Ամելիկա են, լաւ փարա՛ կը վաստկին, անցեալ օր 10 հատ ինկլէզ ղրկած էին որ երկու զօդ եզ բերել տանք էրզրումէն։ Շատ լաւ գիտես որ ջորու տորպակով դեղին ոսկին քերնին (գերան) եւեւ պըյեր եմ (պահել). ալ ըսէ էվել ի՞նչ է կ'ուզես, կնիկ, խուլըդ խափանի...

Քանի մը կծու խօսքեր իրարու ետեւէ շարեց ու չվոնեց Թուրոյի երեսին իր իսկ գլխաւորը, Տաշճի Կարօն։ Նոյն պահուն Մըչօն դաշտէն հասած՝ ուշի ուշով մտիկ կ'ընէր հօրը չվըռնած տեգասարափը։

Այդ իրիկուն երբ գիւղական օրհնեալ խանձան չոկեցին հարսները,Թուրօն ձեռքերը սոթտած խոշոր աման մը մէջ լեցուց կերակուրը, բերնէ բերան, առանց համրելու քանի չերեփ ըլլալը։

Կարծես վայրկենական վախի ազդեցութեան տակ, Թուրօն զղջացած էր եւ հասկցած ամէն ինչ,

Ընդհանրապէս, յաջորդ օրը երբ մանկըուռը (հնձող) արեւի տակ կը պապակէին, լեզունին կը չորնար, տասը շերեփ զով թան բղղի մը մէջ, եւ տասը շերեփ առանց միսի եղինձ այլ բղղի մէջ լեցուցած կը ղրկէր դաշտ։ Մըչօն ի տես այս անտանելի կեանքին, փրփրած ու կատղած էր ամբողջ օրը, խեղճ հարսները քօղերու տակէն կը որոնջային, Մըչէն ու Նըղօն, տարիքոտ կիներ, կը լսէին այս բոլորը ու կը պատմէին դաշտի մարդ Մըչոյին։

Իրիկունը երբ տուն վերադարձաւ, իր առաջին գործը եղաւ, հօրը ներկայութեան, Թուրոյին օճիքէն բռնել եւ յանդիմանել հրապարակաւ։ Թուրօն բախտաւոր եղաւ այդ իրիկուն, որովհետեւ, Տաշճի Կիրօն, դեղին մուխթարը պարթեւահասակ, քաղաքէն կուգար եւ նոր աւետիս բերած էր։ Աւետիս շատ դէշ։ Շնորհիւ անոր, Թուրօն աժան ազատեցաւ, այլապէս Մէչօն փրփրած բերնին կապանքները պիտի քակէր ու յարձակէր մօրը վրայ։

Ժամանակը անցաւ անզգալաբար։ Իրօք Թուրօն խելքը տուն կանչեց հետզհետէ։ Կիրօն՝ այդ հսկայ մարդը, հասկցուց ամէն բան, ամինչէս որ անկէ վերջ տան օդուրը աշխատողներու կեանքը բարելաւուեցաւ։

Մինտարի վրայ նստող իր գլխաւորը օր մը կանչեց նորէն իր մօտ. այս անգամ «այլ առակ լուսաւուք»։

— Աղջի Թուրօ՛, գիտես քի, ըս քըմի միօրէ. ըը մանկըվորնուն լաւ կը նայիմ. է՜հ. էն ողը (վերջը) Կիրօն քեզ խելքի կանչեց, չէ նը դիտեմ ինչ Թուրշի ըլլալդ։ Լաւ գիտես որ ես մազերս ըս տան օղուրին եմ ճերմըկցուցեր, քու խելքիդ բան չի պառկիր, է՜հ, ինչ ըսեմ, անուանդ հեռդ է, կնիկ ես, կնկայ խելքը մազերուն մէջ է, իսկ գլուխը դատարկ դդում։ Ա՛յ կնիկ, դուն լաւ գիտես որ մեր տան առատութիւնը տեղ մի չիկայ, ա՛յ տնաշէն ի՞նչ պէտք կայ կծծիութեան. ամա՛ ի՞նչ ըսեմ, որո՛ւ աղջիկ ես քիմ. լաւ տըլլէր որ պապուդ բըըշակը մնայիր ու չի գայիր է՛ս օրշնուած տան մէջ։

Թուրօն գլխաւորին խօսքերէն կարմրեցաւ, թոնիրէն հաց քաշող չամփուրի մը պէս. գոտիէն հանեց նոր հարսնութեան օրէն մնացած խոշոր թաշկինակը, սրբեց ճակատը, խոշոր դրպանէն ալ քթախոտի տուփը առաւ, բանալէն առաջ երկու անգամ կափարիչը թրխրցուց եւ պտղունց մը պուռնոթի տարաւ քթին ու փռնգտաց։ Այդ օրը քարէն ձայն ելաւ, Թուրօէն ձայն չելաւ, մածունի աման պարպող եւ սեր զողցող կատուի մը պէս լռեց լուիկ-մնջիկ եւ զբաղեցաւ իր գործով, ինչու չէ երբեմն ալ հարսներուն, Մըչոյին, Նըղոյին եւ Մըչէին ակռայ կճրտելով աչքին պոչէն նայեցաւ ոստխի մը հանգոյն։

Թուրօն իր դիրքը ճշտեց շատ ուշ, ընտանեկան կեանքը նոր փուլի մէջ մտաւ, գլխաւորը շատ գոհ էր եղածէն, ինչու որ այլեւս մատով կը ցուցնէին Տաշճոնց մանկըվորները...։

Կեանքի այս վերածնունդը տխրութեամբ կը դիմաւորուէր չարագործ, գազան Թուրքերու կողմէ։ Թուրոյին մէկ հատիկ աղջիկը որ ամուսնացած էր գեղացի Գրիգորին հետ, Թուրքերը կտոր կտոր բրած էին դանակով եւ յարդի տոպրակի մը մէջ դնելով գետ նետած էին ։

Թուրօն ձեռքերը ծունկին զարկաւ ու ողբաց կորուստն իր աղջկան, չոյեց թոռները ու թափեց աղի արցունք երկար ժամանակ ։

Շատ չանցած, ահաւոր փոթորիկը պայթեցաւ խաղաղ գիւղին մէջ։ Թուրքը զինաթափութեան հրաւէր կարդաց չինարար հայ բնակչութեան, որպէսզի դիւրութեամբ կարենար ի գործ դնել սադայէլական ադատ եւ քանդիչ ծրագիրը հայաջինջ։

— Է՜հ կնիկ, տեսա՞ր մի, ըսեղուն սըրան ձեռն է, ալ միք կ'երթանք, չաղա չօլուղին, տավար տօնըուղին լաւ նայիր...

Թուրօն աչքերը սրբեց, երկա՛ր դիտեց իր խեղ մը տարիներու կողակիցին զայրոյթը, եւ ներս մտաւ սեւ լաչակը գլխուն։

Յաջորդ օրը դեղին երիտասարդները անխնայ սպաննեցին Մուրադ գետին ափը եւ ջուրը նետեցին. հարսներն ալ արժանացան նոյն զարհուրելի ճակատագրին։

Կծծի Թուրօն ինքզինք ջուրը նետեց եւ սպաննուեցաւ գազան Թուրքի մը կողմէն, երբ կը փորձէր ջուրին միւս կողմը անցնիլ ազատելու համար։

Մաշին լօսը կաթի բոլոր նահատակներու գերեզմաններուն վրայ, ինչպէս նաեւ մեր կծծի Թուրոյի անյայտ շիրմին եւ իր բոլոր սիրելիներուն վրայ որոնց համար գուրգուրանք միայն կը տածէր իր կծծիութեամբ իսկ։

Այսպէս վերջացաւ Թուրոյի կեանքը ու մարեցան գիւղի հաստափոր ծխնելոյզները, գիւղը մոխիրի վրայ նստաւ չինարար Հայու ահաւոր սպանդէն վերջ։

ԿԱՐՕ ՄԽԻԹԱՐ

Մեր երիտասարդ հեղինակները կ'երթան իրենց սեփական ճամբով, նոր նիւթեր կը գտնեն, կ'երգեն իրենց սեփական ձայնով, չիյնալով կեղծ ինքնատպութեան մէջ, որը ինչպէս գրականութեան, այնպէս ալ արուեստի միւս ասպարէզներուն մէջ երբեմն կը քօղարկէ տգիտութիւնն ու տաղանդի բացակայութիւնը։

Հայ գրականութիւնը զարգացած է համաշխարհային գրականութեան մեծ ճամբով։ Ան այդ գրականութեան բաղադրիչ մասն է։ Եւ հայկական պատմուածքը արեւմտա-եւրոպական կամ ռուսական պատմուածքի հասարակ կրկնութիւնը կամ նմանողութիւնը չէ, այլ ունի իր ինքնուրոյն դէմքը։ Ան ազգային է, բայց հիմնականին մէջ անոր նիւթը համամարդկային բնոյթ ունի։ Ատոր համար է որ հայկական պատմուածքը հասկնալի ու հետաքրքրական է բոլորին եւ ոչ թէ միայն հայ ընթերցողին համար։

Ժողովածուի մէջ եղած 40 պատմուածքները հաւասարարժէք չեն, բայց այդ բոլորը կարդալով գոհունակութեամբ կը գոցէք գիրքը։

Ժողովածուն կազմած եւ ռուսերէնի թարգմանած է Յակոբ Խաչատրեանը, որ Մոսկուա կ'ապրի, բայց մշտական կապ կը պահպանէ Սովետական Հայաստանի հասարակութեան հետ։ Պէտք է նշել թարգմանութեան բարձր որակը, ուր ճշգրտութիւնը կը միանայ գեղարուեստականութեան հետ։

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Արուարձաններէն Caillolei ֆրանսական թաղային միութիւնը կազմակերպած էր Ֆութպոլի խաղարկութեանց մեծ հանդէս մը, հրաւիրելով Մարսէյլի ամէնէն զօրաւոր խումբերը, որոնց մէջ մաս կը կազմէր Հ. Մ. Ը. Մ.ը։

Նախորդ տարի Հ. Մ. Ը. Մ.ը բոլոր խումբերուն յաղթելով շահած էր այն բաժակը, եւ այս տարի ալ մասնակցելով կրկին յաղթութիւններով խլեց բաժակը։

Վերջին խաղարկութիւնը, որ տեղի ունեցաւ Caillolei առաջին խումբին դէմ, եղաւ շատ հետաքրքրական։ Հ. Մ. Ը. Մ.ը անգամ մը եւս ցոյց տուաւ այնպիսի գեղեցիկ եւ ճարպիկ խաղարկութիւն մը որ ծանր պարտութեան մատնեց Caillolei խումբը։ Խաղը վերջացաւ միութեանս յաղթութեամբ 3—0։

Միութեանս պաշտօնական խաղերուն երկրորդն է որ երկու յաղթութեամբ կը պսակուի։

Վահան Շամլեան

Բախտաւոր երկիր մը

Ամերիկացի լրագրող մը որ Պելճիքայի մէջ ճննական պտոյտ մը կատարած է, խանդավառ կերպով կը նկարագրէ իր տպաւորութիւնները.—

Այս միջոցիս Պելճիքայ մէջ ընդհանուր լաւատեսութիւն մը կը տիրէ կերպասեղէնի եւ հագուստեղէնի արտադրութեանց յաւելման տեսակէտէն բան մը որ հազուադիւտ է Եւրոպայի միւս երկիրներուն համար։ Պելճիքան Եւրոպայի փայլուն կէտերէն մէկն է։

Կառավարական թէ սեւ շուկայի գիները սկըսած են իջնալ։ Պելժիական ֆրանքը ամբողջ տարուան ընթացքին սեւ շուկային մէջ յարաճուն զարգացում ունեցաւ եւ այլեւս զայն արժեզրկելու պէտք բնաւ չզգացուիր։ Նոյն բանը չենք կրնար ըսել Ֆրանսայի համար։ Ամէն տեսակ հագուստեղէն, երկրին մէջ պատրաստուած թէ ներածուած, այնքան առատ է որ, Դեկտեմբերի մէջ հիւսուածեղէնի քարթերը պիտի ջնջուին։ Ճաշադէտները որոնք մեծ քանակութեամբ գնած էին անոնցմէ անցեալ ամիսներուն, այսօր վաճառատուններու եւ հրապարակներու վրայ ի վաճառ հանած են աժան գիներով։

Ճաշօղինի բաժնեչափը ջնջուած է, կրնաս ուզածիդ չափ գնել, շատ աժան։ Պրիւքսէլի փողոցները Ամերիկեան նոր նոր ինքնաշարժներով լեցուն են, որոնք թէեւ շատ վառելանիւթ կը սպառեն, բայց ընդհանրապէս աւելի հանգստաւէտ են։

Այս տարի տուրքերէ եղած եկամուտը աւելցած է, կառավարութեան սովորական ծախքերը գոցելու աստիճան։ Կառավարութեան տարեկան բացն է այս տարի մօտ 183.000.000 տոլար, 1945ին նոյն գումարէն հինգ անգամ աւելի էր։

Պելժիոյ մէջ անգործութիւնը փաստօրէն գոյութիւն չունի։ Ամէն մարդ կ'աշխատի եւ կառավարութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն ալ բանուորի պակասն է, որ պէտք է լուծուի եթէ կ'ուզեն ճարտարարուեստական յառաջդիմութիւնը շարունակել։

Այս տարուան համար կառավարութիւնը ծրագրած է քսան միլիառ ֆրանքի կամ 460 միլիոն տոլարի արտածում ընել։ Ամէն հաւանականութիւն կայ այս թիւէն աւելին եւս ընելու։ Պատերազմէն առաջ Պելժիոյ արտածումները ընդհանրապէս իր ներածումներէն շատ աւելի էին։ 1939ին իր արտածումները անձ գլուխ 83 տոլար էր, մինչ ներածումները 75 տոլար։ Ճարտարարուեստի զարգացման համար կառավարութիւնը սկսած է մեքենական կազմածներ եւ հում նիւթեր ներածել։ Իր ժողովուրդի ապրուստի բարելաւման համար արտօնած է որ աւելի պարէն մտնէ երկրին մէջ, շատ աւելի քանակութեամբ քան Անգլիա եւ Ֆրանսա։

Արտածումները յարաճուն կերպով կ'աւելնան։ Յունիսի մէջ անոնք, տոլարի հաշուով, ներածումներու 62 առ հարիւր էին, իսկ Յուլիսին հարիւրէն երեսուն աւելցան։ Կը կարծուի թէ այժմ արտածումները ներածումներուն 75 առ հարիւր կ'անցնին։

Անշուշտ պելժ կառավարութիւնը հոգեր ալ ունի։— Ճարունակական գործադուլները, պատրաստ դրամի նուազութիւնը,—պէտք ունի աւելի վարկի, ածուխի, հում նիւթերու, եւն.։

Այս խնդիրներուն ամէնէն լուրջը ածուխի նուազութեան հարցն է, որ վերջերս Լիէժի եւ Հէնոյի պատճառ դարձաւ կարգ մը գործարաններու փակումին։ Ածուխի արտադրութիւնը 1939ին 1.994.000 թոն էր, այս տարուան առաջին վեց ամսուան արտադրութիւնն էր 1.881.000 թոն։ Պատերազմէն առաջերկիրըտարեկան կը սպառէր2400000 թոն ածուխ։ Պելժիոյ հանքերը այդ գումարէն քիչ մը աւելին հազիւ կրնան արտադրել։ Ալ աւելի արտադրելու համար կառավարութիւնը ամէն շաբաթ 600 իտալացի բանուորներ բերել կուտայ։ Ամբողջական թիւը կը յուսան մինչեւ 50.000ի բարձրացնել։

Պելժիոյ ելեկտրական արտադրութիւնն ու կազը նախապատերազմեանչափին է հասած։Երկաթի եւ պողպատի արտադրութիւնը նախապատերազմեան 70 առ հարիւր կը կազմէն, հիւսուածեղէնի արտադրութիւնը նոյն շրջանին 80 առ հարիւրը։

Պելժ ղեկավարութեան հոգերէն մէկն է նաեւ այն, որ ճարտարարուեստի գործարաններն ու քէքնիքը պատերազմի տարիներուն չեն կրցած արդիական վիճակի մը վերածել, որուն պատճառով երկիրը հիմակ աւելի ցած մարդկային ժամի արտադրութենէն կը տառապի, ուստի ապրանքին գինը աւելի սուղ կ'ըլլայ։ Մինչդեռ ուրիշ ճարտարարուեստական երկիրներ, ինչպէս Մ. Նահանգները, Մեծն Բրիտանիա աւելի աժան գնով կ'արտադրեն։

Պելժիքացիներու լաւատեսութեան պատճառներէն մէկն ալ պելժիական Քոնկոյի բարգաւաճման պարագան է, այս երկրին հարուստ եւ մեծ գաղթավայրը, որուն մաքսային դրութեան զարգացման համար կ'աշխատին պելժիացի եւ դանիացի մասնագէտներ։ Պրիւսէլի մէջ կը կարծեն թէ Քոնկօ աշխարհի համար պէտք եղած իւրանիումին կէսէն աւելին կը պարունակէ (առաջնակարգ նիւթ մը հիւլէական ուժին համար)։

Գեղեցիկ երեկոյթ մը

Գեղարուեստասէր երիտասարդներու խումբ մը՝ բաղկացած առաւելապէս Ֆրանսայի մէջ հաստատ նստած երիտասարդ ու երիտասարդուհիները, Հոկտեմբեր 12ի գիշերը երեկոյթ մը սարքած էր, Salle d'Iénaի մէջ։ Սրահը գրեթէ ամբողջովին լեցուն էր։

Երեկոյթին գլխաւոր կազմակերպիչներն էին Գ. Գ. Ռ. Ասլանեան, Զ. Պոտոսեան եւ Է. Կիւլիմեան։

Ինչպէս կազմակերպիչները քանիցս յայտարարեցին բեմէն՝ ֆրանսերէն թէ հայերէն, իրենց նպատակն է հայ գեղարուեստը, թատրոն, երգ, գրականութիւն, ծանօթացնել օտարներուն եւ Հայերուն եւ փոխադարձաբար օգտուիլ անոնցմէ, որովհետեւ իրենք հաւատք եւ վստահութիւն ունին հայ ժողովուրդի բարոյական արժէքներուն վրայ, որոնք ազգի մը գոյութեան գերագոյն կռուանը կը հանդիսանան։

Յաջող էին օրիորդներ Խորշեանի եւ Էքիզեանի արտասանութիւնները։ Վերջինը Ա. Վշտունիի «Հայրենիքը» արտասանեց կարօտի խոր յուզումով ու զգացումով։

Րաֆֆիկ Պետրոսեանի անունը շատոնց էի լըսած, բայց հիմա որ իր դաշնակահարումն ալ վայելեցի, կը վկայեմ թէ իրապէս «հրաշք տղայ մըն է»։ Լիցի, Շոփէնի ու նմաններու խրթին կտորները զարնել, առանց նօթատետրի, մատներու ճկուն ու արագ թափահարումներով, քիչերուն տրուած է։ Փարիզի երաժշտանոցի աշակերտներէն Գ. Մալխասեան եւ Օր. Կ. Իչքալացեան ապագայ խոստացող ուժեր են։ Իրենց երգերը յուզական էին ու գրաւիչ, մանաւանդ Wertherի Duoին մէջ։ Օր. Տիւմէճեան իր հեզաճկուն սպանիական պարերով, իր սպանիացի ընկերոջ հետ, ոգեւորութիւնը գագաթնակէտին հասցուց։

Դադարի փոքր պահերուն, բեմին ետեւէն Գ. Ալէմշահի երգապնակներուն ունկնդրութիւնը հաճելի նորութիւն մըն էր։

Առանց վարանումի կարելի է ըսել թէ, անոնք որ բացակայ էին այդ իրիկուն, գեղարուեստական մեծ հաճոյքէ մը զրկուեցան։ Կազմակերպիչները կարծեմ իրենց արդար գնահատութիւնը ստացան։ Վկայ՝ բազմութիւնն ու ջերմ ծափերը եւ կրկնութիւնները։

Ապրիք տղաք։ Կրկնակի յաջողութիւն ձեր դժուարին բայց ազգօգուտ ձեռնարկներուն համար։— Արշաւ

Յունաստան եւ Պուլկարիա

Շաբաթ առտու Պուլկարիոյ արտաքին նախարար Գ. Քուլիշեւ քաղաքական ասուլիս մը տուաւ մամուլի ներկայացուցիչներուն,պարզելով իր երկրին տեսակէտները։ Մասնաւորապէս ծանրացաւ սահմանային, զինուորական եւ քաղաքական հարցերով։ Սխալ՝ են, ըսաւ, յունական պատուիրակութեան «զրպարտութիւնները Պուլկարիոյ հանդէպ։ Երբեք ջարդ չէ եղած զրաւման առեն եւ Պուլկարիա միակ երկիրն է որ իրական պատերազմ չէ մղած Դաշնակիցներուն դէմ։ Այս բոլորը ցոյց կուտան թէ որքան անարդար է 125 միլիոն տոլարի հատուցումը զոր դրած են արդէն տառապած եւ նիւթապէս անկարող ժողովուրդի մը վրայ»։

Այս մասին աւելի ճշգրիտ մանրամասնութիւններ հաղորդեց Գ. Սթեֆանօֆ, ելմտական նախարարը որ շեշտեց թէ նշանակուած գումարը ամէն տեսակէտով անհամապատասխան է երկրին թէ կարողութեան եւ թէ պատերազմին մէջ բերած մասնակցութեան. մանաւանդ որ Պուլկարիա բան չէ շահած պատերազմէն։ Պուլկարական ամբողջ ծախսը եղած է գերմանական սեփականութիւն։ Այսօր ալ չունի որեւէ Թրտաքին առեւտուր որ կարենայ դրամական կացութիւնը բարեփոխել։ Պէտք չէ մոռնալ, որ Պուլկար ժողովուրդը միշտ զրկուած, միշտ զոհուած ազգ մը եղած է։

Ասուլիսը վերջանալէ առաջ զանազան հարցումներ եղան։ Այս առթիւ հակաֆաշական միջազգային ընկերակցութեան անդամուհի մը պարզեց պուլկար ժողովուրդին հակաֆաշական տրամադրութիւնը։ Ներկաները բոլորն ալ խոստովանեցան թէ պնիրաւ է 125 միլիոն տոլարի հատուցումը։

Նոյն իրիկունը Royal Monceauի հիւրանոցին մէջ ալ Յունաստանի նախկին վարչապետներէն Գ. Քանէլօփուլոս դեկուցում տուաւ, մասնաւորապէս յոյն ժողովուրդին յարգանքը յայտնելով Ֆրանսային։ Բուն ասուլիսը սկսաւ վարչապետին խօսելէն վերջը։ Լրագրողները անընդհատ հարցումներ կ'ուղղէին։ Ֆրանսացի լրագրող մը որ մէկուկէս ամիս առաջ տեսած է Յունաստանը, պարզեց այդ ազգին կրած զոհողութիւնները. ազգ մը որ ամէնէն շատ զոհ տուած է պատերազմին մէջ եւ այսօր կը մնայ աղքատ եւ լքուած։ Գ. Քանէլօփուլօս չուզեց կարծիք յայտնել կամ տեղեկութիւններ տալ Յունաստանի ներքին քաղաքականութեան մասին։ Ասուլիսը վերջացաւ հիւրասիրութեամբ։

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Իրեն յիշեցուցի որ, ընկերութեան մէջ ալ աւանդ ըլլալու է, իրարու օգնող։ Հասկցա՞ւ ըսածիս իմաստը։ Ամենեւին։ Ան իր սիրտը դրած էր կռնակի տոպրակին մէջ, պահածոյ միսերու տուփերուն հետ։

Զ'երկարեմ։ Այդ գիշեր, առաջին անգամ ըլլալով, հանգիստ քուն մը ունեցայ, եւ առտուն ոտքի ելայ գրեթէ առոյգ վիճակի մէջ։ Նոյն քոյրերը, մեզի տաք սուրճ բաժնեցին։ Շնորհակալութիւն յայտնելով ինկանք ճամբայ։ Ռօլանը հետս աւելի «ընկերական» գտայ այդ առտուն, բայց, ես երբեք չէի կրնար մոռնալ իր ընթացքը, թէ ինչպէս, երկու ընկերներու մէջէն, մէկը պիտի ուտէր, իսկ միւսը՝ անօթի, աչքերով դիտէր իր դիմացինը։ Ահա թէ ինչու, այն օրուընէ ասդին, սկսայ վերապահ ըլլալ բոլոր տեսակի կեղծ «ընկերներու» հանդէպ...

Տանցիկ հասնելու համար բաւական ճամբայ կար քալելիք, սակայն, մեր չար բախտէն Գերմանացիք արգիլած էին ո եւ է օտարականի մուտքը այդ անուանի քաղաքէն ներս։ Պատճա՞ռը։— Քաղաքը խճողումի չմատնելու համար, մանաւանդ որ Տանցիկի այդ օրուան բնակչութեան քանակը հասած էր մէկուկէս միլիոնի։Տանցիկը կ'եփէրմարդկային հոծ զանգուածի մը տենդային եռուզեռով։ Երբեմն բախտը մարդուն կ'օգնէ կ'ըսեն, պէտք է հաւատալ։ Գերման զինուորական կառք մը, որ մեր ճամբէն կ'անցնէր՝ յանկարծ կանգ առաւ եւ մէջէն երկու զինուորներ վար իջան ու մօտեցան մեզի։ — Բռնուեցանք, սկսաւ մրթմրթալ ընկերս։

— Կրակ ունի՞ք, հարցուց մէկը։

— Այո, պատասխանեցի, ու գրպանէս լուցկիի տուփը երկարեցի իրեն։ Զինուորը գրպանէն ծխատուփը հանեց ու յատակը մնացած փշրանքներէն ուզեց գլանիկ մը ոլորել, յայտնի էր որ ծխախոտի կարօտը կը քաշէր, ուստի, չձգեցի որ փշրանքէ գլանիկ պատրաստէ, այլ, իրեն երկնցուցի պատրաստ գլանիկ մը։ Շատ գոհ մնաց, մանաւանդ որ իր ընկերոջն ալ հատ մը տուի։ Յետոյ՝ հարց ու փորձ մեր մասին։ Պատմեցի բոլոր գլուխ ցաւածներս։

— Դո՞ւք ուր կ'երթաք, հարցուցի։

— Տանցիկ, եղաւ կառքի վարիչին պատասխանը։

— Մեզ ալ Տանցիկ չէ՞ք տանիր...

— Ինչո՞ւ չէ, հրամմեցէք, ըսին մեզի բարի զինուորները։ Ալ մեր ուրախութեան չափ ու սահման չկար։ Կ'երթայինք Տանցիկ առանց ո եւ է արգելքի, ան ալ կառքի վրայ նստած։ Ֆրանսացի ժլատ ընկերս այնքան գոհ մնաց այս յաջողութենէն որ, գրպանէն ամերիկեան ծխատուփը հանեց ու բոլորիս ալ մէկ մէկ հատ հրամցուց։

— Ալ անձրեւ պիտի չգայ, կ'ըսէի ինքնիրենս, տեսնելով ընկերոջս առատաձեռնութիւնը...

1945 Փետրուար 3ին էր որ Տանցիկ իջանք։ Մեզ փոխադրող զինուորներուն շնորհակալութիւն յայտնեցինք ու բաժնուեցանք իրարմէ։ Ընկերս, նէի՝ չորաքամաք դուրս կ'ելլէի ճաշարաններէն։ տալով տարապայման դժուարութիւնները։ Իսկ ե՞ս։ Մի՛ հարցնէք։ Նախ՝ քանի մը ճաշարաններու դռներէն ներս մտայ աման մը տաք բան գտնելու, անկէ վերջ «Աստուած ողորմած» էր։ Ուր որ գացի՝ պարենատոմս ուզեցին, եւ որովհետեւ չունէի՝ կորաքամակ դուրս կ'ելլէի ճաշարաններէն։

Սկսայ մայթերու վրայ երթեւեկող անցորդները զննել, յուսալով որ Ֆրանսացի մը կարելի է գտնել եւ նոր տեղեկութիւններ առնել անկէ։ Փոխանակ Ֆրանսացիի՝ Իտալացիներ նշմարեցի, եւ առանց տատամսելու՝ մօտեցայ իրենց։— Իտալացի՞ էք։ — Այո։ — Ես ալ Ֆրանսացի եմ, ըսի իրենց ու սկսայ տեղեկութիւններ ուզել Ֆրանսացի բանուորներուն բնակած տաղաւարներուն մասին։ — Թրոյէ գնա, պատասխանեցին «խմոր» ուտողները։

Հանրակառքի մը մէջ նետուեցայ եւ իրիկունը ուշ ատեն հասայ Թրոյէ ըսուած վայրը։ Տանցիկի մէկ արուարձանը)։ Այդ տաղաւարներուն մէջ լեցուցեր էին Լեհեր, Ուկրայնացիներ, Իտալացիներ, Լիթուանացիներ, Չեխեր, Պելժեր եւ Ֆրանսացիներ։ Ասոնք հասարակ բանուորներն էին, իսկ անդին, կային գերի զինուորներու տաղաւարները՝ շրջապատուած փշաթելերով, գերման զինուորներու հսկողութեան տակ։

Զիս տարին տաղաւարներու վարիչին գրասենեակը։ Մարդ մը եւ կին մը նստած բաներ մը կը մրոտէին գրասեղանին առջեւ, երբ զիս տեսան՝ հարցուցին,— Ի՞նչ կ'ուզես։

— Քէօնիկսպէրկէն կուգամ, կ'ուզեմ որ զիս Ֆրանսացիներու տաղաւարը տեղաւորէք։ Կինը ոտքի ելաւ եւ թուղթերս ուզեց։ Տուի իրեն պէտք եղած թուղթերը։ Գրեց, հարցումներ ըրաւ ու երբ ամէն բան վերջացաւ՝ գնաց գզրոցէն ծխախոտի երկու թուղթէ տուփ հանեց ու երկնցուց ինծի։

— Աս ի՞նչ է, ըսի կնոջ զարմացած։

Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

(3)

ները արդէն ղրկած էին իրենց վերջին նամակները եւ միայն բանտին ամերիկացի բժիշկը իրաւունք ունէր մօտենալու։ Ոչ մէկը գիտէր թէ ո՛ր ժամուն բանտապահը պիտի բանայ իր խցիկը, դէպի կախաղան առաջնորդելու համար։ Թերթերը կը գրեն թէ վերջին ժամերուն բոլորն ալ Աստուածաշունչ, պատմական վէպեր, բանաստեղծութիւններ եւ պատմուածքներ կը կարդային, բացի Ռոզէնպէրկէն ։

Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, հարցումի մը պատասխանելով, վարչապետը հերքեց այն լուրը թէ կախաղանները շարժանկարի պիտի վերած-ուին։ Դաշնակից հրամանատարութիւնը որոշած է որ մահապարտներուն մարմինները լուսանկարուին կախաղաններէն վերջ, իբրեւ պատմական նիւթ։

ՄԻՒՍ-ԴԱՏԱՊԱՐՏԵԱԼՆԵՐԸ

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ միւս եօթը նացի վարիչները, որոնք ցկեանս կամ ժամանակաւոր բանտարկութեան դատապարտուած են, մէջն ըլլալով Հէսը, առտու մը գաղտնօրէն պիտի փոխադրուին Սփանտաուի բանտը, Պերլինի բրիտանական շրջանին մէջ։ Այժմ այդ բանտը կը գտնուին 600 դատապարտեալներ, 132 խցիկներու եւ 10 ննջարաններու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրը 40 հոգի կ'առնէ։ Այս բանտարկեալները, բոլորն ալ դաշնակից պետութեանց հպատակներ որոնք դատապարտուած են քաղաքացիական յանցանքներու համար, պիտի բաժնուին ուրիշ բանտերու վրայ ։ Առ այժմ այս եօթը պիտի մնան բանտին մէջ, բայց հետզհետէ ուրիշ նացի դատապարտեալներ պիտի տեղաւորուին գրաւման չորս շրջաններէն, համաձայն Դաշնակիցներու որոշման։ Սփանտաուի բանտը 90 տարուան հաստատութիւն մըն է եւ կարեւոր դեր կատարած է Գերմանիոյ պատմական պատմութեան մէջ։ Մինչեւ առաջին համաշխարհային պատերազմը զուտ զինուորական բանտ էր, յետոյ դարձաւ կէս զինուորական եւ կէս քաղաքային։ Արտակարգ միջոցներ ձեռք պիտի առնուին, որպէսզի բանտը յարձակման չենթարկուի կամ փախուստներ տեղի չունենան։ Փոխադրուելիք եօթը դատապարտեալներն են.— Ռուտոլֆ Հէս, Վալթըր Ֆունք եւ Էրիխ Ռատէր (ցկեանս), Պալտուր Ֆոն Շիրախ եւ Ալպէրթ Շփէր (20 տարուան), Ֆոն Նէօրաթ (15 տարուան) եւ Քարլ Տէօնից (10 տարուան)։ Նախապէս կը մտածէին Ս. Հէլինէ կղզին աքսորել կամ գերմանական կղզեակի մը մէջ արգելափակել այս դատապարտեալները, բայց այս ծրագիրը մէկդի դրուեցաւ ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԵԱՆ վաւերացումէն վերջը բացառիկ նիստ մը գումարելով, Ժողովրդական Շարժումի վարիչ մարմինը որոշեց յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ պահանջել Սահմանադրութեան եւ ընտրական օրէնքին վերաքննութիւնը ։ Կ'ըսուի թէ եռաթեւ կառավարութեան ծրագիրն ալ մէկդի դնելով, պիտի փորձեն նախագահ հռչակել տաբ. զօր. տը Կոլը ։

ԻՆՔԶԻՆՔԸ ԿԱԽԵՑ Պոն Մառշէի պաշտօնէութեան պետը, Օկիւսթ Պիշոն, 60 տարեկան։ Թերթերը կը գրեն թէ խնդիրը կապ ունի վերջերս երեւան հանուած ղեղծումներուն հետ ։

ՆԱՑԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԻՒՆ մը երեւան հանուած է Փարիզի մէջ, ինչպէս հաղորդած էինք երէկ։ Տասը վարիչներէն ինը ձերբակալուած են ։ Կազմակերպութիւնը անցեալ մայիսէն ի վեր գաղտնի թերթ մըն ալ կը հրատարակէր, «Le Combattant Européen», նախ մեքենագիր, յետոյ տպագիր, իբրեւ «մարտակոչ եւրոպական ընկերվարութեան», վերակազմելու համար «ազգային ընկերվարական յեղափոխութեան կուսակցութիւնը» ։ Combat երէկ արտատպած էր թերթին ճակատը, այս բառերով եւ կարգ մը նշանախօսքերով.— «Մենք որ ամսական 20 մարքով կռուեցանք արեւելեան ճակատին վրայ, պիտի շարունակենք պայքարը։ Պատերազմը չէ վերջացած... Կոչ կ'ուղղենք մեր F. F. I. եւ F. T. P. ընկերներուն, որ քաջութիւնն ունեցան զէնք առնելու իրենց դատին պաշտպանութեան համար»։ Մինչեւ հիմա լոյս ընծայած են 8օրինակ։Կազմակերպութեան անդամները նախկին S. S.ներ, «Միլիսիէն»ներ եւ նման գործակիցներ են, իրենց պատիժը լրացուցած կամ փախստական։ Կ'ըսուի թէ ձերբակալման 30 նոր հրամանագիրներ եւս հանուած են եւ թէ խնդիրը կապ ունի ուրիշ գործի մը հետ որ այժմ կը քննուի զինուորական իշխանութեան կողմէ։

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Հրեայ հրէշը, Մոզէք Լափաթքա, որ Կէսթափոյին յանձնած էր բազմաթիւ աղգակիցներ ։

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻ ԴԷՄ հետապնդումները շարունակելով, ոստիկանութիւնը կոխեց Փարիզի Ռուսէլ ճաշարանը եւ գտաւ մէկ թոն բրինձ, մէկ թոն շոքոլա, 500 քիլօ շաքար։ Բազմաթիւ մեղսակիցներ կը փնտռուին, շատ մը ձերբակալութիւններ պիտի կատարուին եւ ճաշարաններ պիտի փակուին։ :Գաւառի մէջ ալ խուզարկուեցան բազմաթիւ պանդոկներ, ճաշարաններ, ծաղարաններ եւն։ — Ոստիկանութիւնը ութ ձերբակալութիւններ կատարեց, հաստատած ըլլալով թէ 40.000 տուփ խտացեալ կաթ սեւ շուկայ փոխադրուած է։ —

Այրի Տիկին Յ. Մուրատեան եւ զաւակը Էտուար Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Գարոնեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Գոււմեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Այրի Տիկին Էքսէրճեան եւ զաւակները (Լոնտոն), Գ. Գ. Երան Միսաք եւ Մինաս Միսաք (Պրիւքսէլ), սրտի խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն մահը՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՊԵՏՐՈՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ
(Ծնեալ Վիքթօրիա Քէմհաճեան)

որ տեղի ունեցաւ 14 Հոկտեմբերին իր բնակարանին մէջ, 89 rue Dunkerque, Paris (9)։

Յուղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի վաղը ուրբաթ ժամը 2.15ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցին, եւ մարմինը պիտի ամփոփուի Նէօյիի գերեզմանատունը, ընտանեկան դամբարանին մէջ ։

Երգահանդէս
ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՆՐԳԱՀԱՆԴԷՍ
Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie
Կիրակի, 10 Նոյեմբեր ժամը 17ին

Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ ։ Կոմիտաս վարդապետի ծննդեան 75ամեակին առթիւ։ Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն ։

Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 ֆրանք ։

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն ։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյն իսկ գաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ԴՊՐՈՑ ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նիսի հոգաբարձութիւնը կը հրաւիրէ գաղութը ներկայ ըլլալ այս կիրակի, առտուն Մալէնի եկեղեցին, ուր հանդիսաւոր պատարագ պիտի մատուցանէ Վարդան խաչակիր քհնյ. Ժամկոչեան, հոգեւոր հովիւ Ս. Աստուածածին մատրան եւ շրջակայից, Մայր Աթոռոյ հայրապետական լիազօր ներկայացուցիչ Գեր. Արտաւազդ Արք. Սիւրմէեանի վաւերացումով ։

Միեւնոյն օրը ժամը 3ին պիտի կատարուի պաշտօնական բացումը վայելուչ հանդէսով, տեղւոյն դոյդ դպրոցներուն, վարժարանի նորագալոյ ընդարձակ սրահին մէջ ։

Հասարակութիւնը կը հրաւիրուի սիրով ։

ՖՐ. Կ. ԽԱՉԻ Ալֆորվիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ամիրայեանէ իրենց որդւոյն Գրիգորի ամուսնութեան առթիւ, 2000 ֆրանք ։

ՏԻԱՐ ԳԷՈՐԳ ՄՈՍՏԻՉԵԱՆԻ տխուր մահուան առթիւ Կեսարիոյ եւ շրջակայից Վերաշինաց Հայր. Միութիւնը իր խորին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ հանգուցեալին տիկնոջ, զաւակներուն եւ համայն պարագաներուն ։

ԱՎԻՆԵՈՆԷՆ Գ. Վ. Մինասեան իր զաւկին Յակոբ Մինասեանի ողջ առողջ Ամերիկա հասնելուն առթիւ 500 ֆրանք կը նուիրէ Պէյրութի ճեմարանին, 500 ֆրանք ալ Ֆր. Կ. Խաչին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Բազմաթիւ ձերբակալութիւններ կատարուեցան Մոնփառնասի թղթատարական պայուսակներուն յափշտակութեան առթիւ։ Երկու գլխաւոր ամբաստանեալներ խոստովանեցան թէ 750.000ական ֆրանք ստացած էին կողոպուտէն ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան սրահ, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Հանդէսէն վերջ ընկերական խնջոյք ։

×

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 19ին։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 20ին։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէին ընդհ։ անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ ։

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշ. իրիկուն ժամը 8.30ին Sociétés Savantes, 28 rue Serpente (Odéon) ։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Կը խնդրուի Րաֆֆի խումբի ընկերներէն ներկայ ըլլալ ։

Հ. Յ. Դ. ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթ. որոշած է այցելել Կուսէնվիլի, Սարսէլի եւ Առնուվիլի մեռած ընկերներուն գերեզմանները, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Խրիմեան դպրոցի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ծնողները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ ։ Օրակարգ.— Խորհրդակցութիւն դպրոցի բարւոքման եւ կանոնաւորման շուրջ։ Աշակերտներու արձանագրութիւնը կը վերջանայ նոյն օրը, եւ անկէ վերջ եղած խնդրանքները նկատի չեն առնուիր։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Մարսէյլէն Գ. Ճարահեան վեցամսեայ «Յառաջ» կը նուիրէ Ամերիկա, Տիթրոյթ, Գ. Մուշեղեանի եւ վեցամսեայ մըն ալ Գ. Վահան Արզունի, Նիւ Եորք ։

Le Gérant : H. AGONEYAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 -
R. C. S. 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 18 Octobre 1946 Ուրբաթ 18 Հոկտեմբեր.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4830—Նոր շրջան թիւ 469 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 Փ.

ՌՈՒԲԷՆ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ

ՆԻՒ-ԵՈՐՔ.— Սեպտեմբերի սկիզբները, Փրավիտէնսի մէջ, 81ամեայ հասակին մէջ, մեռաւ մեր հին ու հաւատաւոր ընկերներէն Ռուբէն Պէրպէրեան։ Ծնունդով Խոտիրնեցի էր, բայց վաղուց ի վեր եկած-հաստատուած էր Ամերիկա, ուր մըտած էր Հ.Յ.Դ. Փրավիտէնսի կոմիտէի մէջ՝ իր նիւթական ու բարոյական միջոցները ի սպաս բերելով յեղափոխական գործին։

Իր կեանքի վերջին տարիներուն, Պէրպէրեան, մասնաւորապէս հետաքրքրուած էր արտասահմանի պատերազմի աղէտին ենթարկուած տարագիր ընկերներու վիճակով։ Գէթ մասամբ թեթեւցնելու համար անոնց կեանքը, իմ տրամադրութեան տակ դրաւ 500 տոլար, որով, իր անունով, հարիւրի մօտ ուտելիքի ծրարներ ղրկուեցան քսանհինգէ աւելի անհատներու եւ ընտանիքներու։ Պէտք էր տեսնել իր հրճուանքը, երբ ջերմ պատասխաններ կը ստանար ծրարները ընդունողներու կողմէ։ Եթէ մահը, անսպասելի կերպով, վրայ չհասնէր, վստահ եմ թէ նոր յատկացումներ ալ պիտի ընէր այդ ուղղութեամբ։ Իր կտակով Պէրպէրեան ձգած է նաեւ 1500 տոլար Պէյրութի Ճեմարանին եւ 500 տոլար ալ Փրավիտէնսի եկեղեցիին եւ Հայ Օգնութեան Միութեան մասնաճիւղին։

Այս համեստ, բայց հաւատաւոր Հայուն մահը անկեղծ ցաւ պատճառեց զինքը ճանչցող բոլոր ընկերներուն ու բարեկամներուն։ Անշուշտ, նոյն զգացմունքով պիտի լսեն իր մահը եւ անոնք, որ ծրարներ ստացած են իր կողմէ։ Անոնցմէ մէկը, օրինակ, կը գրէ նամակի մը մէջ, որ հասաւ Պէրպէրեանի մահէն ետքը.— «Յարգելի անծանօթ բարեկամ, ձեր ղրկած ծրարը, իմ կեանքի վերջալոյսին, նորէն հաստատեց իմ մէջ արդէն խախտուած իմ հաւատքը, թէ ազնիւ հոգիներ պակաս չեն այս նիւթապաշտ աշխարհին մէջ։ Շնորհակալ եմ, անհունօրէն շնորհակալ, ոչ այնքան ծրարի համար, որ ինքնին թանկագին է, որքան ձեր այդ ծրարով պատճառած բարոյական մխիթարանքի։ Կարծես բարի աւետիս մը ստացայ երկինքէն. մի՛ յուսահատիր։ Սոդոմ-Գոմորը չի՛ կործանիր։ Երկա՛ր կեանք ու պայծառ արեւ ձեզի...»

Աւա՜ղ, Պէրպէրեանի արեւը ա՛լ խաւարած էր։

Ս. ՎՐԱՑԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՀԱՐԻՒՐ ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ոսկիի եւ օտար դրամներու առեւտուր մը երեւան հանուեցաւ Փարիզի մէջ եւ առաջին առթիւ ձերբակալուեցան 11 հոգի։ Ոստիկանութիւնը երկար պրպտումներէն վերջ, յաջողած էր ստուգել թէ այս առեւտուրին կեդրոնը կը գտնուի Ֆոպուր-Փուասոնիէռ, թիւ 98 շէնքին մէջ, ուր կը բնակէր լեհ Հրեայ մը, Հէրցէկ Ափէլպաում, 38 տարեկան։ Երկուշաբթի օր ոստիկանները կ'ոխեցին այս մարդուն յարկաբաժինը։ Կինը ոստիկանները տեսնելով, մարելիք ձեւացուց, «հիւանդ եմ, պէտք է պառկիմ»։ Եւ փռուեցաւ անկողնին վրայ։ Քննիչներէն մէկը դիտեց որ տիկինը մասնաւոր եռանդով մը կը սեղմէ բարձը։ Անմիջապէս քաշեց բարձը եւ տակէն գտաւ 1.500.000 ֆրանքի թղթադրամ։ Տիկինը կը շարունակէր հիւանդ ձեւանալ, այս անգամ ամուր փաթթելով գիշերանոցը, իբրեւ թէ ամօթխածութենէն։ Քննիչը խնդրեց քիչ մը բանալ հագուստները եւ ներքին ծալքերուն մէջ գտաւ երկու երկար փաթթոններ, իւրաքանչիւրը 100 զուիցերիական 20 ֆրանքնոցներով, ինչ որ սեւ շուկային մէջ կ'արժէ մէկ միլիոն։ Այդ պահուն Ափէլպաում ներս մտաւ եւ ոստիկանները տեսնելով ուզեց փախչիլ, բայց ուշ էր։ Խուզարկելով վրան գտան ձոյլ ոսկի մը մէկ քիլօ ծանրութեամբ որ պիտի ծախուէր 700.000 ֆրանքի։ Այս անգամ ամբողջ տունը հսկողութեան տակ առնուելով, իրարու ետեւէ ձերբակալուեցան մեղսակիցները, որոնց երկուքը մանկամարդ դեղուհիներ են, Էտիթ Հիթ, 28 տարեկան, եւ քոյրը՝ 23 տարեկան։ Անոնց կաշիէ պայուսակներուն մէջ գտնուեցաւ 498 ոսկի սթերլին, որ սեւ շուկային վրայ կ'արժէ 3 միլիոն ֆրանք։ Ուրիշ խուզարկութիւններ ալ կատարուելով, բռնուեցան բազմաթիւ օտար ոսկեդրամներ եւ թղթադրամներ։

Ի՞ՆՉՊԷՍ ԿԱԽՈՒԵՑԱՆ ՏԱՍԸ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐԸ

Ութ լրագրողներէն այն երկուքը որ անգլեւսաքսոն մամուլը կը ներկայացնէին, հետեւեալ կերպով կը նկարագրեն Նիւրընպէրկի կախաղանները (16 Հոկտեմբեր).—

Առտուան ժամը 1.11 էր, երբ Ռիպպընթրոփ կախուեցաւ, իբրեւ առաջինը, եւ 2.45, երբ կը մահանար վերջինը, Զայս-Ինքվարտ։ Տասն ալ մեռան արիաբար, բայց ոչ իբրեւ մարտիրոսներ։ Ոչ մէկը խորտակուեցաւ։ Ոչ մէկը որ եւ է կոչ ուղղեց։ Ամէն մէկուն պատեհութիւն տրուեցաւ վերջին խօսք մը արտասանելու, եւ միայն Ռոզէնպէրկն էր որ «նա՛յն» (ոչ) պատասխանեց։

Դէպի կախաղան դատապարտեալները քալեցին ձեռքերը ետին կապուած, անցան կողմնակի դուռնէ մը, յետոյ ափյափոյ շինուած ուրիշ դուռնէ մը դէպի բաց օդը։ Պահակներ կը հսկէին ճամբուն վրայ, շողշողուն սաղաւարտներով։ Փայլուն լոյս մը կը շողար, ստուերներ ձգելով բանտին ծառերուն վրայ։ Դուռբացուած ատեն, դատապարտեալները կը տեսնէին երեք կախաղաններ, 14 ոտք բարձրութեամբ, թանձր փայտէ եւ հապճեպով ներկուած։ Կախաղաններէն երկուքը ունէին խեղդկապ, երրորդը պահեստի էր եւ պիտի գործածուէր, եթէ միւսներէն մէկը խանգարուէր։ Իւրաքանչիւր մահապարտի կ'ընկերանային երկու ամերիկացի պահակներ։ Անկիւն մը դրուած էին 11 դագաղներ։ Ամբողջ մարզարանը ուր պիտի գործադրուէին մահապատիժները, լուսավառուած էր տասը զօրաւոր լամբարներով որոնք նոր զետեղուած էին։

Պահակները մեզ հոն փոխադրեցին ժամը 1ին։ Զինուորներն ալ հաշուելով, ներկայ էին ընդամէնը 45 հոգի։ Աչքի կը զարնէին չորս դաշնակից պետութեանց ներկայացուցիչները, զօր. Փ. Ուօլշ (Անգլիա), զօր. Ռիչքըրտ (Մ. Նահանգներ), զօր. Մորէլ (Ֆրանսա), զօր. Մաքլով (Խ. Միութիւն)։

ԱՌԱՋԻՆԸ՝ ՌԻՊՊԸՆԹՐՈՓ, ԵՐԿՐՈՐԴԸ՝ ՔԱՅԹԸԼ

Ժամը 1.6ին ամերիկացի գնդապետը հարցուց.— «Կա՞յ մէկը որ պատրաստ չըլլայ»։ Պատասխան չտրուեցաւ։ Երկու դահիճները, ամերիկացի յիսնապետ մը եւ տասնապետ մը, կեցած էին ամբարտակին վրայ։ Քանի մը վայրկեան վերջը, երկու անգամ զարկին դուռը, որ բացուեցաւ շառաչալից եւ ձայն մը ազդարարեց.— «Անդրին կեցէք»։ Դուռը լայն բացուեցաւ եւ Ռիպպընթրոփ, իւրաքանչիւր թեւին պահակ մը, ձեռքերը ետին կապուած, յառաջացաւ եւ չեչտակի նայեցաւ կախաղաններուն։ Դէմքը ճեփ ճերմակ էր եւ մազերը խառն ի խուռն, աչքերը կիսախուփ, բայց կզակը վեր բռնած։ Ժամանակ անցաւ մինչեւ որ ձեռնակապերը հանեցին։ Ձեռքերը ետին կապուած էին կօշիկի երկու սեւ կապերով։ Ռիպպընթրոփ պահակներուն ընկերակցութեամբ բարձրացաւ 13 աստիճանները դէպի ամբարտակ։ Ամերիկացի գնդապետը յայտարարեց.

— «Յայտնեցէք ձեր անունը»։ Թարգմանը հարցումը կրկնեց գերմաներէն։ Ռիպպընթրոփ հարցուց թէ ինչո՞ւ պիտի ըսէ անունը։ Հրամանը կրկնուեցաւ։ Դատապարտեալը յայտարարեց.— Եոաքիմ Ֆոն Ռիպպընթրոփ։ Յետոյ աղաղակեց.— «Աստուած պահէ Գերմանիան։ Գոհութիւն Աստուծոյ որ ողորմած է»։

Գնդապետը հարցուց.— «Վերջին ըսելիք մը ունի՞ք»։ Ռիպպընթրոփ չհասկցաւ եւ անձկութեամբ հարցուց.— «Կրնա՞մ բան մը ըսել»։ Յետոյ աղաղակեց ամուր ձայնով մը.

— «Վերջին բաղձանքս այն է որ գերմանական միութիւնը անվթար մնայ, համաձայնութիւն մը գոյանայ արեւելքի եւ արեւմուտքի միջեւ եւ խաղաղութիւն տիրէ աշխարհի մէջ»։

Յետոյ դահիճը գլուխը ծածկեց սեւ կնգուղով մը եւ վզին անցուց խեղդկապը։ Կէս վայրկեան վերջը սպան ձեռքով նշան ըրաւ, լծակը քաշուեցաւ, եւ դարանակը (քէփէնկ) բացուեցաւ խուլ ձայնով մը։ Բացարձակ լռութիւն տիրեց մօտ 30 երկվայրկեան։ Շուկէս վայրկեան անցած էր Հիթլէրի արտաքին նախարարին կախաղան հանուելէն մինչեւ մահացումը։

Յետոյ երկու դահիճները գացին աջ կողմի երկրորդ կախաղանին քով։ Երեք վայրկեան անցաւ եւ կրկնուեցաւ նոյն գործողութիւնը։ Այս անգամ կախաղան կ'առաջնորդուէր Վիլհէլմ Քայթըլ։ Հագած իր մարէշալի համազգեստը, բայց առանց որ եւ է պատուանշանի, կօշիկները ներ-

Կէօրինկի անձնասպանութեան պարագաները

ՈՎ ՃԱՐԵՑ ԹՈՅՆԸ

Ինչպէս հաղորդած էինք երէկ, Կէօրինկ անձնասպան եղած էր կախաղաններէն երեք ժամ առաջ, «ցիանիւր աը փոթասիոմ» խմելով։ Ո՞վ ճարեց այս թոյնը։

Խումբ մը սպաներ քննութիւն կը կատարեն այդ մասին։ Արդիւնքը պիտի հաղորդուի Միջազգային հսկիչ յանձնախումբին, բայց կը կարծուի թէ առ այժմ ձերբակալութիւններ պիտի չկատարուին։ Առաջին առթիւ պիտի հարցաքննուի Տիկին Կէօրինկ, որ իր ամուսինը վերջին անգամ տեսաւ Հոկտեմբեր 7ին, դատապարտեալներու տիկիններուն իրենց վերջին մնաք բարովի գացած օրը։ Բանտէն դուրս ելած ատեն դէմքը խոժոռ էր, բայց ոչ արտասուալից։

Հարցաքննութեան պիտի ենթարկուին նաեւ Տոքթ. Շթահմըր, Կէօրինկի ծերունի փաստաբանը, ինչպէս եւ բանտի պաշտօնեաներէն 27 Գերմանացիներ, որոնց մէջ խոհարարներ։

Այս Գերմանացիները Նիւրընպէրկ բերուելէ առաջ լաւ մը խուզարկուած եւ արգելափակուած էին բանտին մէջ։

Կարգ մը շրջանակներ կը կարծեն թէ Կէօրինկ այս «սիանիւռ»ը վերջերս ստացած ըլլալու է, որովհետեւ անոր ազդեցութիւնը շուտ կատարուեցաւ։ Եթէ թոյնը հին եղած ըլլար, այդքան շուտ պիտի չազդէր, եւ կարելի էր անմիջապէս փսխել տալ։

Շատ մը ուրիշ հաւանականութիւններու կարգին կը կարծուի թէ Տիկին Կէօրինկ սրուակը իր ամուսինին տուած է համբոյրի պահուն։ Բանտարկեալներէն ոմանք փորձեցին իրենց կիները ցանկապատներուն մէջէն համբուրել վերջին մնաք բարովի ատեն։ Ուրիշ վարկածի մը համաձայն Կէօրինկի սափրիչը պահեցուցած է սրուակը անոր օճիքին ու վզին մէջտեղ։

Բանտի պաշտօնեաները կը խորհին թէ, Կէօրինկ մահացու թոյնին սրուակը տարիէ մը ի վեր կը պահէր իրենց քթին տակ իսկ։ Բանտին երէցը որ չորս ամիս շարունակ կը խօսէր նախկին մարաջախտին հետ, կը կարծէ որ ձերբակալուած օրէն իսկ ունէր թոյնը։

Կէօրինկի այս անակնկալը ազդած է մասնաւորաբար բանտի հրամանատար ամերիկացի գնդապետ Կըրթըն Էնտրըսի վրայ, որ անցեալ տարի նացի աշխատանքի վարիչին՝ Ռոպըրթ Լէյի անձնասպանութեան միջոցին կը յայտարարէր թէ անկարելի է անձնասպանութիւն փորձել «իր» բանտին մէջ։ Էնտրըս կարծեց որ անցեալ տարի Կէօրինկի անձնասպանութեան փորձը ի դերեւ հանեց անոր ձերբակալութենէն քիչ վերջ, երբ աղացուած սուրճի ամանի մը մէջէն սիանիւռի սրուակ մը գտաւ։

Կէօրինկ ութ օր առաջ կատակած էր անձնասպանութեան մասին։ Երբ Կէօրինկի պաշտօնաթուղթ մը կուտային ստորագրելու համար անթուղթին վրայէն հանեց գնդասեղները, ըսելով, — «Լաւ կ'ընէք որ գնդասեղները ետ տանիք պահապանները պիտի խորհին թէ ես անոնցմով ինքզինքս պիտի կախեմ»։

կուած եւ եւ մազերը խնամով սանտրուած։ Երբ դուռը բացին, հաստատ քայլերով բարձրացաւ աստիճանները։ Գնդապետը հարցուց.— «Ըսելիք մը ունի՞ք»։ Քայթըլ կզակը բարձրացնելով յայտարարեց.

— «Կ'աղաչեմ ամենակարող Աստուծոյ եւ կը խնդրեմ որ ողորմի գերման ժողովուրդին։ Աւելի քան երկու միլիոն գերման զինուորներ մեռան իրենց հայրենիքին համար, ինձմէ առաջ։ Ես ալ ահա կը միանամ իմ սեփական զաւակներուս։ Ամէն բան Գերմանիոյ համար»։

Ապա խեղդկապը անցուցին, դարանակը բացուեցաւ, եւ ամէն ինչ վերջացաւ։

Գնդապետը ներկաներուն դառնալով ըսաւ,— «Քիչ մը ծխենք, ես ձեզի կ'ըսեմ թէ երբ պիտի մարենք»։ Շատերը մէկ մէկ գլանիկ վառեցին։ Եւ ահա գնդապետը հրամայեց,— «Մարեցէք գլանիկները»։ Երեք վայրկեան վերջը, կախաղան առաջնորդուեցաւ Կէսթափոյին վարիչը, Քալթէնպրուններ, ետեւէն՝ Փրանչիսկեան կրօնաւոր մը։ Մահապարտը յայտարարեց տարօրինապէս մեղմ ձայնով մը.

— «Ես ի խորոց սրտի սիրեցի իմ գերման ժողովուրդս եւ հայրենիքս։ Ես իմ պարտականութիւնս կատարեցի համաձայն իմ երկրիս օրէնքներուն։ Կը ցաւիմ որ ոճիրներ գործուած են որոնց մէջ ես բաժին չունիմ։ Ես կռուեցայ պատուաւորապէս։ Գերմանիա, յաջողութիւն»։

Երբ կնգուղը կ'անցընէին դատապարտեալի գըլխուն, կրօնաւորը կ'աղօթէր։

Գլանիկները նորէն վառեցին։ 8 վայրկեան վերջը երեւցաւ Ալֆրէտ Ռոզէնպէրկ, նացիականութեան փիլիսոփան, գունաթափ եւ ընկճուած։ Միակն էր որ «ոչ» պատասխանեց, երբ հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞։ Հանս Ֆրանք, Լեհաստանի ջարդա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԳԼԽԻՎԱՅՐ ԳՐՈՒԱԾ

«Հայաստանի Կոչնակ» Օգոստոս 24ի խմբագրականով անդրադառնալով ներգաղթին, գոհունակութեամբ կ'արձանագրէ Սուրիայէն եւ Լիբանանէն մեկնողներու Հայաստանի մէջ գտած «պետական ու ժողովրդական սիրալիր ընդունելութիւնն ու ցոյցերը», որոնք «յուսալից խնդութեամբ եւ ոգեւորութեամբ կը զեղուն ամէն Հայու սիրտը»:

Մինչեւ հոս՝ շատ աղէկ, մինչեւ հոս որեւէ Հայ երկու ձեռքերով կը ստորագրէ «Հայաստանի Կոչնակ»ի խմբագրականին տողերը: Ատկէ յետոյ է որ, «Հայաստանի Կոչնակ»ի «խնդութիւնն ու ոգեւորութիւնը» կը տանին զինք այնպիսի չափազանցութիւններու, որ պատուաբժաններու չարաթաթերթը կը յանգի պատմական իրողութիւններու չարամիտ խեղաթիւրումներու:

Ցեցնելու համար դէպի Հայաստան ներգաղթի արժէքը, «Հայաստանի Կոչնակ» կը բաղդատէ հայկական ներգաղթը հրէական ներգաղթի հետ դէպի Պաղեստին:

«Ներկայ կացութեան ճշմարտութիւնն ու արժէքը ճշտիւ ըմբռնելու համար, միտք բերենք որ Հրեաները, որոնք թիւով, դրամով եւ միջազգային ազդեցութեամբ, անհամեմատ մեծ ու զօրաւոր են քան հայութիւնը, պատերազմի տեւողութեան ալ մինչեւ հալածուեցան ու տառապեցան, իբրեւ ազգային տուն իրենց խոստացուած շրջանին՝ Պաղեստինի մէջ, քանի մը տասնեակ հազար գաղթական տեղաւորելու համար, քաղաքական եւ այլ կարգի անհնարին դժուարութիւններու ու արգելքներու դէմ կը գտնեն ինքզինքնին, եւ չեն կրնար ճար ու ելք գտնել անոնց մէջէն. մինչդեռ նախորդ պատերազմի զինադադարին, մեր մէջ շատեր կը խորհէին, թէ Հրեաներ, հայ ժողովուրդէն աւելի յաջողութեամբ ու ապահով պիտի իրականացնեն իրենց ազգային նպատակը, եւ այդպէս ցոյց տուող միջազգային պատճառներ ու երեւոյթներ ալ պակաս չէին», կը գրէ «Հայաստանի Կոչնակ»:

Ըսենք անմիջապէս, որ ճիշդ է, թէ ներկայիս, ստեղծուած միջազգային կնճռոտ կացութեան հետեւանքով, Հրեաները դժուարութեան հանդիպած են հարիւր հազար եւ ոչ թէ «քանի մը տասնեակ հազար», ինչպէս կը խեղաթիւրէ «Հ. Կոչնակ») գաղթականներ Պաղեստին փոխադրելու իրենց առաջադրութեան մէջ: Առիկա իրողութիւն է: Սակայն, այդին կը սկսի պատմութեան եւ իրականութեան բիրտ խեղաթիւրումը, որ լրջութեան համբաւ վայելող «Հայաստանի Կոչնակ»ի վայել չէ:

Ըստ «Հ. Կոչնակ»ի, ուրեմն, Հրեաները, բաղդատելով Հայերուս հետ, չեն յաջողած դէպի Պաղեստին ներգաղթի, այլ խօսքով իրենց ազգահաւաքման գործին մէջ: Պատմական իրողութիւնը, սակայն, դիխովին հակառակ է «Հ. Կոչնակ»ի պնդումին:

Անժխտելի իրողութիւնն այն է, որ Հրեաները, Անգլիոյ օգնութեամբ, ըրին պատմութեան մէջ աննախընթաց բան մը: Երկու հազար տարի իր հայրենիքը լքած ժողովուրդ մը վերադարձաւ իր ցաւ եւ ստեղծեց իր պետականութիւնը:
ացաւ եւ ստեղծեց իր պետականութիւնը:

Կրնա՞յ «Հայաստանի Կոչնակ» երկրորդ նման երեւոյթ մը ցոյց տալ համաշխարհային պատմութեան մէջ:

Պատմական իրողութիւնն այն է, որ Համաշխարհային Առաջին Պատերազմի վերջաւորութեան Պաղեստինի մէջ կային ընդամէնը 56.000 Հրեաներ: Անգլիոյ աջակցութեամբ կազմակերպուած հրէական ներգաղթի իբրեւ արդիւնք Հրեաներու թիւը Պաղեստինի մէջ 1942ին հասաւ 478.449, իսկ ներկայ 1946ի Օգոստոս 20ին հասած է 550.000ի, Նախորդ պատերազմի զինադադարէն մինչեւ այսօր Հրեաներու թիւը Պաղեստինի մէջ տասնապատկուած է՝ 56 հազարը բարձրանալով 550 հազարի: Եթէ նախորդ պատերազմի զինադադարէն մինչեւ այսօր Խորհրդային Միութիւնը Հայաստանի սահմաններէն ներս առած ըլլար նոյնքան Հայ, որքան Հրեայ է մտած Պաղեստին, — շուրջ կէս միլիոն, — մենք այսօր ներգաղթի հարց գրեթէ չէինք ունենար:

«Հ. Կոչնակ»ի խեղաթիւրումները, սակայն, հոս կանգ չեն առներ:

«Ներգաղթի խնդիրը նոր չէ», կը շարունակէ «Հ. Կոչնակ»: Սակայն ներգաղթի իրական շարժում չեղաւ մինչեւ հիմա: Միայն, Լօզանի քոնֆէրանսին, Խորհրդային Միութեան արտաքին գործավար Չիչերին առաջարկեց 300.000 հայ տարագիր ընդունիլ: Սակայն, այդ օրերուն անկայունութիւնները բարձր էին, թէ Թուրքիոյ Հայոց Դատը, հայ ազգին բաղձանքներուն համաձայն, արդար լուծում պիտի գտնէ, Չիչերինի առաջարկը խոր մտադրութեամբ եւ ըստ արժանւոյն նկատի չառնուեցաւ»:

Այս պարբերութեան ամէն մէկ բառին տակ պատմութեան չարափոխում կայ թաղնուած:

Այո, Չիչերին, Լօզանի խորհրդաժողովի մէջ առաջարկեց 300 հազար հայ տարագիրներ ընդունիլ, բայց [illegible] Հայաստան[illegible], հայ տարագիրներու համար Չիչերին առաջարկեց 2000 մղոն Հայաստանէն հեռու Հիւսիսային Կովկասի Կուբան նահանգը: Սոփկա Հայաստան բնակչութեամբ զօրացնե՞լ կը նշանակէ «Հ. Կոչնակ»ի տրամաբանութեամբ:

Եւ ինչո՞ւ ըրաւ այդ առաջարկը Չիչերին: Այս հարցի ճշգրիտ պատասխանի մէջ է, որ կը պարզուի «Հ. Կոչնակ»ի խմբագրականի ամբողջ չարամտութիւնը:

Առաւելապէս Խորհրդային Ռուսիոյ նիւթական աջակցութեամբ 1920—21ին Հայաստանի եւ Յունաստանի վրայ տարած իր յաղթանակէն յետոյ, Թուրքիա 1923ին գնաց բազմելու Լօզանի խորհրդաժողովին մէջ, դարձեալ կռթնելով առաւելապէս Խորհրդային Ռուսիոյ դիւանագիտական աջակցութեան վրայ:

Հակառակ «Հ. Կոչնակ»ի պնդումին Լօզանի խորհրդաժողովի օրերուն Թուրքիոյ Հայոց Դատի արդար լուծումի մասին «ակնկալութիւնները բարձր» չէին, այլ անբաղդատելի կերպով աւելի պակաս էին, քան 1920ին Սեւրի դաշնագրի ստորագրութեան օրերուն: Եւ այնուամենայնիւ Հայ. Դատը մինչեւ որոշ աստիճան մը կը ճնշէր քաղաքակիրթ Մարդկութեան այսպէս կոչուած խիղճը Լօզանի մէջ: Թուրքիոյ համար այդ հաճելի չէր: Պէտք էր ամէն միջոց ձեռք առնել Լօզանէն դուրս նետելու Հայոց Դատը: Եւ հոդ է, որ Թուրքիոյ ամենամեծ ծառայութիւնը մատոյց Խորհրդ. Ռուսիոյ արտաքին գործավար Չիչերին: Դուք կ'ըսէք, թէ տարագիր հայութեան հակայ բազմութիւն կայ, որ հայրենիք չունի՞. աղէկ. համեցէք, մենք պատրաստ ենք 300.000 տարագիրներ. ընդունիլ Կուբանի շրջանը: Ալ ինչ Հայկ. Դատ, ալ ինչ հողային պահանջներ Թուրքիայէն, երբ մենք պատրաստ ենք տեղ տալ տարագիր Հայերուն.

Հակառակ «Հ. Կոչնակ»ի պնդումին, Լօզանի մէջ Չիչերինի առաջարկը խոր մտադրութեամբ եւ ըստ արժանւոյն նկատի առնուեցաւ» անոնց կողմէ, որոնք յենակէտ կը փնտռէին թաղելու Հայկ. Դատը:

Ահա Չիչերինի ծառայութիւնը Հայոց Դատին Լօզանի մէջ:

«Հայաստանի Կոչնակ» այսօրուան իրականութիւնով խանդավառուելու համար պէտք չունէր, որքան ապիտաբար, նոյնքան չարամտաբար խեղաթիւրելու մօտիկ անցեալի այնքան թարմ պատմութիւնը:

(Խմբագրական «ՀԱՑՐԵՆԻՔ»ի)

Գիտական աշուղիս

Բջիջներու ուսումնասիրութիւնը կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ ժթ. դարու գիտական հետազօտութիւններու շարքին մէջ: Ամէն կենդանի էակ իր ծագումով կազմուած է միակ բջիջէ մը: Բոյսերը եւ գերադաս կենդանիները կը կազմեն միութեան ընդարձակ խմբակցութիւն մը մանրադիտակային էակներու, որոնց բջիջ անունը կուտան:

Բջիջները լեցուած են խիստ փոքր մարմիններով, որոնք հեղուկ միջավայրի մը մէջ կը լողան եւ իրարմէ բաժնուած են թափանցիկ թաղանթներով: Կարգ մը գործարանաւոր մարմիններ, որոնց զարգացումը անհշան է, միաբջիջ կենդանի էակներ են, մինչդեռ բոյսերն ու կենդանիները, ոչ միայն կազմուած են բազմաթիւ յօրինուածային միութիւններէ, այլ եւ կը բնորոշուին առանձնայատուկ, այլազան տիպար ու մեծութիւն ունեցող տարբերական բջիջներով: Համատիպ բջիջները, որոնք համախումբ գաղթականութիւն մը կը կազմեն, սահմանուած են առանձնայատուկ աշխատանքի մը եւ հիւսուած անունը կ'առնեն:

Միաբջիջ էակներու մէջ, կենսական ամէն գործունէութիւն միակ բջիջի մը կողմէ կը կատարուի: Այսպէս, անուշ ու աղի ջուրերու մէջ ապրող «amibe» կոչուած նախատիպ կենդանի էակը, որ միակ բջիջէ մը կը բաղկանայ, կրնայ շարժիլ, երբ սննդական մասնիկի մը հանդիպի, զայն իր մէջ կ'առնէ ու կը մարսէ:

Երբ խոշորացոյցով բջիջ մը քննենք, անոր մէջ կը տեսնենք գոյութիւնը նախահիւթի (protoplasma) եւ կորիզի մը: Այս վերջինը իր մէջ կը պարունակէ այլազան տարրեր, որոնցմէ ոմանք որոշ դեր մը կը խաղան ժառանգականութեան մէջ, եւ ուրիշներ՝ որոնց մասին գիտութիւնը չէ կրցած տակաւին որեւէ բացատրութիւն մը տալ:

Այս մանրադիտակային աշխարհը կարելի չէ իբր անկախ կամ ինքնավար տիեզերք մը նկատել: Որչափ խորացնենք քննութիւնները բջիջներու ներքին կազմութեան եւ անոնց բազմադիմի ու փոփոխական երեւոյթներու մասին, այնքան աւելի մեր ուշադրութիւնը կը գրաւէ այն դերին կարեւորութիւնը, զոր կը կատարէ ներքին հեղուկին միջավայրը, որ անհրաժեշտ է կենդանի բջիջին համար: Հեղուկ միջավայրը հարուստ է սննդական նիւթերով, միւս կողմէ՝ ներքին թունաւորման առաջքն առնելու համար, ան դուրս կը վանէ վնասակար աւելորդ նիւթերը:

Ներքին հեղուկի միջավայրին բաղադրութիւնը շարունակ կ'ազդէ ամէն գործարան, ամէն հիւսուած ու ամէն բջիջ, եւ իւրաքանչիւր բջիջ իր քիմիական ինքնայատուկ գործունէութեամբ կրնայ այդ հեղուկ միջավայրին մէջ փոխադրել օգտակար կամ վնասակար նիւթեր:

Մարդուն առողջութիւնը կամ հիւանդագին վիճակը կախում ունի բջիջներու գործունէութեան եւ ներքին հեղուկ միջավայրին բաղադրութեան փոխադարձ համաձայնութենէն:

★ Դէպի լուսին ճամբորդելու մասին գործնական քայլեր կ'առնուին: Այդ նպատակով, մօտերս Լոնտոնի Վիքթորիա թանգարանին մէջ պիտի ցուցադրուի միջ-մոլորակային նաւի մը մանրանկար տիպարը:

Այդ նաւը ունի 5 ոտք տրամագիծ, գնդաձեւ է եւ կրնայ տոկալ աստեղային ճառագայթներուն: Ան օժտուած է արեւ - ձեռնձայնի կառավարիչ գործեայ կազմածով մը, որ ճամբորդներուն պիտի թոյլատրէ պահելու երկրին հետ հաղորդակցութիւնը:

Հաշուի եղած է որ դէպի լուսին ճամբորդութիւնը 2—5 օր պիտի տեւէ եթէ ստուգուի անշուշտ միջ-մոլորակային նաւին շինութեան յատակագծին ճշդութիւնը, որ շարժման մէջ պիտի դրուի հիւլէական ուժով:

★ Ամերիկեան տեղեկատու դիւանին կատարած քննութեան համաձայն, Գերմանացիները պատերազմի վախճանին յաջողած էին շինել արուեստական անդամներ, որ շարժման մէջ կը դրուէին ուղեղին միջոցաւ: Այդ փորձերը հիմնուած էին այն տեսութեան վրայ թէ՝ մարդուն ջղային դրութեան մէջ կը շրջի ելեկտրական հոսանք մը, հետեւաբար, ուղեղը ջղային դրութեան կեդրոնը ըլլալով, այդ կերպով իր հակազդեցութիւնը կրնայ փոխանցել արուեստական անդամներուն:

Հ. ՏԷՐՈՍԿԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հնգամեակի առաջադրութիւնները

Հայաստանի տնտեսական նախարարութեան մշակած ծրագիրներուն համաձայն, գծուած է.

Կառուցանել տասը պանրագործարան, որոնց մէջ Կիւզէլդարայինը, Մանթաշինը, Բասարգեչարինը, Սպիտակինը եւ Թալինինը: Բասարգեչարի մէջ խտացած կաթի գործարան մը հիմնել: Երեւանի առաղձագործական չոր սօսինձի գործարանը մինչեւ տարուան վերջ աւարտել:

Երեւանի, Կիրովականի եւ շրջանային չորս կեդրոններուն մէջ օրական հարիւր թոն հաց թխելու ընդհ. կարողութեամբ հացի նոր գործարաններ կառուցանել: Վերաշինել Երեւանի հրուշակարանը եւ Լէնինականի մէջ նորը շինել:

Աւարտել «Երեւ» տեսակի գինիի գործարանը Աշտարակի շրջանին մէջ՝ 600 հազար տէքալիտր տարողութեամբ, Գոնեաքի նոր գործարանը Երեւանի մէջ՝ 400 հազար տէքալիտր տարողութեամբ:

Գինեգործական նոր գործարաններ կառուցանել Հոկտեմբերեանի, Դուինի, նաեւ Միկոյեանի եւ Կիրովի անուններով սովխոզներուն մէջ:

Երեւանի մէջ կառուցանել գարեջուրի նոր գործարան՝ տարեկան 75 հազարի հեքթոլիտր գարեջուրի կարողութեամբ:

Վերականգնել եւ ընդլայնել «Արզնի», «Ջերմուկ» ու «Դիլիճան» հանքային ջուրերու քանակը:

Աւարտել եւ 1947ին օգտագործել Արզնիի ապակիի գործարանը: Երեւանի մէջ ապակիի նոր գործարան մը հիմնել:

Մարտունիի շրջանին մէջ կառուցանել տարեկան մէկ միլիոն տուփ արտադրող պահածոյ ձուկի գործարան մը:

Միջոցներ ձեռք առնել Հանրապետութեան բոլոր քաղաքներուն եւ շրջաններուն մէջ, տեղական պետական եւ համագործակցական արդիւնաբերութեան լայն զարգացման համար: Տեղական արդիւնաբերութեան, արհեստագիտական համագործակցականի եւ հաշմանդամներու համագործակցականի արտադրութիւնը 1950ին հասցնել 160 միլիոն ըուբլի:

Ամէն կերպով ընդլայնել արդիւնաբերութիւնը, որպէսզի 1950ին՝ բաղդատմամբ 1940ին, արտադրութիւնը 8 անգամ աւելնայ: Նոյնպէս աւելցնել ամանեղէնները, կահկարասիները, հագուստ, գորգ, տեղական շինանիւթ, այլն եւն.:

Կօշիկի արտադրութիւնը աւելցնել 2.5 անգամ, կարասիները՝ 1.6, գորգը՝ 3.2, մետաղեայ մահճակալները՝ 2.7, փիսուածեղէնը՝ 8.6 անգամ:

Երեւանի մէջ կառուցանել եւ 1947ին շահագործման յանձնել յախճապակիի գործարան մը, որ 800 հազար յախճապակեայ առարկաներ պատրաստէ: Կարասիի գործարան մը, երկու միլիոն ռուբլի արտադրանքով: Մետաղեայ ամաններու գործարան, տարեկան 800 թոն կարողութեամբ: Կազմակերպել գործնական պիտոյքներու լայն սպառումը: Աշակերտական տետրակներու արտադրութիւնը 2.8 անգամ աւելցնել:

Ընդլայնել բազմատիպ (փոլիկրաֆ) արդիւնաբերութիւնն ու հրատարակչական գործը: Աւելցնել գրքերուն եւ ամսագիրներուն հրատարակութիւնը եւ անոնց որակը բարձրացնել:

1950ին հողային աշխատանքներու մեքենայա-

Զինուորական ծառայութիւնը Ֆրանսայի մէջ

Պատերազմէն առաջ, Ֆրանսայի երիտասարդութիւնը առանց զինուորական նախապատրաստական մարզանքի, քաղաքային կեանքէն դէպի բանակ կ՚առաջնորդուէր մէկ տարուան զինուորական ծառայութիւն կատարելու համար։

Նոր դրութիւնը որ չորս տարուան մարզանքի շրջան մը կ՚ընդգրկէ եւ ֆրանսական քաղաքային կեանքին հետ սերտ առնչութիւն ունի, հիմնուած է Ֆրանսայի պարտութեան եւ գերմանական գրաւման երկար տարիներու փորձառութեան վրայ։

Զինուորական պատրաստը մարզանքի այս նոր դրութիւնը երկու շրջանի բաժնուած է։ Առաջինը, «Նախազինուորական» շրջանը, 17էն 20 տարեկան Ֆրանսացի երիտասարդներու համար երեք տարուան մարզանքի շրջան մըն է։ Մարզանքը պիտի կատարեն իրենց բնակած շրջանին մէջ, առանց իրենց աշխատանքէն կտրուելու։

Առաջին երկու տարին անոնք իրենց թաղային դպրոցի տեսչութեանց եւ իրենց գործարանատէրերուն անմիջական հսկողութեան տակ պիտի ըլլան։ Այս շրջանին համար մարզական լայն ծրագիր մը կազմուած եւ վաւերացուած է, կրթական եւ պատերազմական նախարարութիւններուն կողմէ։ Երրորդ տարին մարմնամարզի ծրագիրը պիտի կատարուի մէջ զինուորական նպատակներու համար եւ բանակին զեկավարութեան տակ։

Բանակին տեղեկագիրը որ նախազինուորական այս ծրագիրը կազմած է կ՚ըսէ թէ «անոր նպատակն է պատրաստել երիտասարդութիւն մը որ իր զինուորական գործին շրջանը կատարէ լաւագոյն պայմաններու տակ, եւ պատրաստէ զանոնք երկրին պաշտպանութեան մասնակից ըլլալու, քննելով եւ լաւագոյն պայմաններու տակ դնելով իրենց մարմնական եւ բարոյական պայմանները։ Այսպէսով մեծ թիւ մը ծառայելու ի վիճակի պիտի ըլլայ։ Անոնց համար պիտի ապահովուին բժշկ. քննութիւն եւ պատուաստում, անոնք պիտի մարզուին համաձայն իրենց մասնագիտութեանց եւ ընդունակութեանց, յետագային համապատասխան ճիւղերուն մէջ տեղաւորելու համար զինուորագրուելու ժամանակ»։

Այս ծրագրով Ֆրանսացի երիտասարդները կամ ամէն տարի 60 օր մարզանք պիտի ընեն իրենց բնակավայրի կեդրոններուն մէջ, շաբաթական մէկ կամ երկու անգամ, եւ կամ տարուան մէջ չորս օր յաջորդաբար՝ շրջանային մարզական կեդրոններուն մէջ։ Անոնց մարզանքները պիտի ըլլան մարմնամարզական խաղեր, բանակում, նշանառութիւն, զինավարժութիւն, հողի ճանաչում, քարտէսագիտութիւն եւ նմանօրինակ ուրիշ կէս-զինուորական պատրաստութիւններ։

Նախազինուորական այս մարզանքներէն վերջ տղաքը քննութիւն անցընելով իւրաքանչիւրին զինուորական ընդունակութիւնը լայնօրէն կը պարզուի։

Չորրորդ տարին կը սկսի զինուորական գործօն ծառայութիւնը։ Տղաքը դաս դաս կը կանչուին, ուր անոնք մարմնական, մտային եւ բնախօսական քննութենէ կ՚անցնին, Միացեալ Նահանգներու բանակին նման։ Յետոյ մէկ տարուան համար զինուորական ծառայութեան կեդրոն մը կը ղրկուին, նախապէս ցոյց տրուած եւ հաստատուած ընդունակութիւններուն համաձայն։ Առաջին վեց ամիսանոնք կը ղրկուին մասնագիտական կեդրոնները, մարզուելու համար բանակին մասնաւոր ճիւղի մը համար, ինչպէս օրինակ, օդանաւորդութիւն, հրասայլ, թնդանօթաձգութիւն, մեքենայ, պարենաւորում եւն.։

Այդ տարուան ամբողջ տեւողութեան անոնք կատարելապէս բանակին հսկողութեան տակ կը մնան, որմէ վերջ եթէ ուզեն կրնան իրենց տուները վերադառնալ իբրեւ պահեստի, կամ մնայուն-յատկութիւն մը ունենալու պարագային, կրնան իրենց ուսումը շարունակել, Սպայից վարժարաններէն մէկուն մէջ։

Այս քաղաքացիները ի հարկին կրնան կրկին կանչուիլ իբրեւ պահեստի զինուոր։ Պատերազմական նախարարութիւնը կը խորհի յետագային վերահաստատել Ֆրանսայի նախապատերազմեան «թարմ պահեստիներու մարզանքը», քաղաքացիական բանակը տեղեակ պահելու համար զինուորական գիտութեան վերջին նորութիւններուն։ Բայց նիւթական դժուարութիւնները առ այժմ արգելք կը հանդիսանան։

ցումը հասցնել նախատեսուած աշխատանքներու վաթսուն տոկոսին։

Կոլխոզական շէնքերու, գիւղական դպրոցներու, հիւանդանոցներու, մանկամսուրներու, մշակութային հիմնարկութիւններու եւ կոլխոզնիկներու բնակութեան տուներու որակը բարելաւելու եւ անոնց շինութիւնը աժանցնելու նպատակով, ամրապնդել գիւղական եւ կոլխոզային շինարարութեան տեղական կազմակերպութիւնները։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

«Դաշնակցութեան Օր»ը Վալանսի մէջ

ՎԱԼԱՆՍ — «Դաշնակցութեան Օրը» տօնեցինք շաբաթ իրիկուն, 12 Հոկտ. անհախընթաց փայլով ու խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ։ Փարիզէն հրաւիրուած էր ընկեր Ժ. Միսաքեան։ Ներկայ էին մօտ հազար հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ Ֆրանսացի հիւրեր — Camarade Cartier, երեսփոխանական թեկնածու, Bourg les Valenceի քաղաքապետը՝ Vachet եւ Տիկին Odette Mikhaelian։ Եկած էին հայրենակիցներ Վիէնէն, Տէսինէն, Ռոմանէն, Կրընոպլը ղրկած էր Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու խումբը, առաջնորդութեամբ Տէր եւ Տիկին Սիսլեաններու։

Ֆմբերգին Marseillaiseէն վերջը խօսք առաւ օրուան նախագահը՝ ընկեր Գ. Քիրէճեան որ բացատրեց — թէ Ֆրանսերէն եւ թէ հայերէն— տօնակատարութեան իմաստը։ «Դաշնակցութեան Օրը կը տօնենք վերյիշելու համար ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած մեր անմահ հերոսները։ Կը տօնենք յիշելու համար նաեւ մեր կուսակցութեան կատարած դերը մեր վերջին յիսնամեակի պատմութեան մէջ։ Կը տօնենք որպէսզի ամէն տարի նորոգենք մեր ուխտը, հետեւելով այն ճամբուն զոր Քրիստափորները, Զաւարեաններն ու Ռոստոմները գծեցին մեզի համար»։ Ընկերը Ֆրանսերէն ալ խօսելով, ողեկոչեց Ֆրասական եւ հայ ընկերվարական կուսակցութեանց սերտ բարեկամութիւնը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց օտար հիւրերուն, իրենց ներկայութեան համար։

Յետոյ խօսեցան քաղաքացիներ Cartier եւ Vachet, գնահատական խօսքեր ուղղելով հայ ժողովուրդին եւ Դաշնակցութեան։

Շատ ճոխ էր գեղարուեստական բաժինը որուն մասնակցեցան յայտնի երգչուհի Օր. Ցովինար Տէր Պետրոսեան (Լիոնի Օփերայէն), Օր. Եղիկեան, Օր. Խաչերեան, Օր. Լիւլէճեան, Պ. Ադասի, Օր. Տէր Սարգիսեան, ընկեր Շահպազեան, ընկեր Կարապետեան (Տէսինէն), Օր. Տէր Կոմսեան, ընկեր Մաթոսեան (Վիէնէն), երգերով, արտասանութիւններով, ջութակով եւ դաշնակով։ Մեր համակրելի բարեկամուհին, Տիկին Odette Միքայէլեան, ծագումով Ֆրանսացի, շատ սահուն հայերէնով իր յարգանքի բաժինը բերաւ Դաշնակցութեան հայրենասիրական պայքարին ու յետոյ, Ֆրանսերէնով, օտար հիւրերուն բացատրեց մեր վերջին քանի մը տասնեակ տարիներու պատմութիւնը։

Շատ մեծ խանդավառութիւն ստեղծեցին Կրընոպլի Խաչուհիներու պարերը, առաջնորդութեամբ Տիկին Ա. Սիսլեանի։

Պարախումբը որուն կը մասնակցին տասը հայ մանկամարդուհիներ, ոչ մէկ բանով ետ կը մնայ օտար ազգերու նման պարախումբերէն։ Գեղարուեստական իրական վայելք մըն է տեսնել այդ շնորհալի հայուհիներուն հայկական պարերը։ Տիկին Սիսլեան արժանի է ջերմ շնորհաւորութեան։

Ամէնէն վերջ խօսք առաւ ընկեր Ժիրայր Միսաքեան։ «Դաշնակցութեան Օրը պարզ կուսակցական տօնակատարութիւն մը չէ, այլ Ուխտի օր։ Տարին մէկ օր, մենք իրարու քով կուգանք որպէսզի ուխտ ընենք հաւատարիմ մնալու այն ժառանգին զոր մեր անզուգական նահատակները՝ Քրիստափորէն մինչեւ Արամ, մեզի ձգեցին ուխտ որպէսզի չմարի ճրագը»։

Յետոյ համառօտակի պարզեց մեր ազատագրական շարժումն ու քաղաքական մտքի զարգացումը անցեալ դարու երրորդ տասնեակէն մինչեւ 1918։ Բացատրեց թէ ինչ հսկայական դեր կատարած է Դաշնակցութիւնը մեր պատմութեան մէջ։ «Կարելի չէ իրարմէ անջատել հայ ժողովուրդին վերջին 56 տարուան պատմութիւնը եւ Դաշնակցութիւնը։ Դաշնակցութիւնն էր որ իմաստ ու կազմակերպութիւն տուաւ մեր յեղափոխութեան դողդոջուն քայլերուն եւ հայ ժողովուրդը բերաւ հանգրուան մը — 1918 Մայիս։ Դաշնակցութիւնը հայ ժողովուրդին խտացումն է իր առաքինութիւններով ու թերութիւններով։ Մեր կուսակցութիւնը նպատակ չէ, այլ միջոց մեր բաղձանքներու իրականացման հասնելու համար։ Մեր առաջին ու վերջին նպատակն է հայ ժողովուրդն եւ հայ հայրենիքը, ինչ վարչաձեւի տակ ալ գտնուին։ Հայրենիքը սեփականութիւնը չէ այս կամ այն քաղաքական կազմակերպութեան»։

Բանախօսը անդրադառնալով Դաշնակցութեան դէմ սարքուած խաչակրութեան, բացատրելով թէ մեր հակառակորդները այլեւս ելած են հակառակորդի դիրքէն եւ դարձած են հասարակ թշնամիներ։ «Անոնք քաղաքական պայքարը լքեցուցած են փողոցը»։ Բայց, գդոյշ, չկայ ուժ մը որ կարենայ տապալել մեզ։ Մենք պիտի շարունակենք մեր աշխատանքը մինչեւ որ արդարութիւնը յաղթանակէ եւ հայ ժողովուրդը ստանայ իր իրաւունքները։ Մենք անկեղծ բարեկամն ենք Խորհրդային Հա-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ Ա. սիւնակ)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

— Մէկ ամսուան ծխախոտ է քեզի համար, որովհետեւ վաղը պիտի մեկնիք աւկէ։ — Ո՞ւր։ — «Կրապըն»։

Ա՜խ այդ անիծեալ «Կրապըն»ները։ Նորէն, կ՚ուզեն որ, խրամ փորելու երթամ, ես որ հեռաւոր տեղերէ կուգայի, հետիոտն ու յուսաբեկ, ահա կրկին դէպի դաշտերը, բահը կամ բրիչը ձեռքս՝ պիտի փշրէի սառած ձիւնը, յետոյ պիտի փորէի, անձրեւին ու բուքին, որպէսզի խրամները պատրաստ ըլլային։ Եւ սակայն այն պահուն, երբ ռուսական բանակները հասեր էին մինչեւ Օտէր, մինչեւ Պուտափէշթ ու Փրակա։ Նոր խրա՞մ, ինչու այդ աւելորդ աշխատանքը, քանի որ թշնամին կուգար բազմահազար զինուորներով, հրասայլերու շարաններով ու օդային ուժեղ տորմիղներով։

Ինչ օգուտ ունեցան այն խրամները, Լիթուանիայէն մինչեւ Վիսթուլա, զոր Գերմանացիները հազարաւոր օտար բանուորներու ճիգերով շինել տուած, էին ռուսական յարձակողականէն շատ առաջ։ Երկաթեայ բանակներու առջեւ այդ բոլորը չդիմացան, ու հրասայլերը կ՚առաջանային սրընթաց; ճզմելով ամէն բան...

Երկաթէ բանակներու թաւալը կը շարունակուէր։ Այդ իրիկուն, ապուրս կերայ ու ցախերու վրայ երկնցած՝ կը մտածէի դարձեալ կծիկը դնել։ Որոշեցի, յաջորդ առտուն, ժամը չորսի առեններ հեռանալ տաղաւարներէն, որպէսզի խրամափորներու կարաւանին մաս չկազմեմ։

Եւ որոշումս գործադրեցի։ Փախայ կրկին Տանցիկ, հետքս կորսնցնելու նպատակով։ Խանութ եւ սրճարան գոց էին, եւ միակ տեղը որ կար պատսպարուելու՝ Տանցիկի կեդրոնական կայարանն էր, խճողուած գերման գաղթականներով։ Խառնուեցայ անոնց հետ, եւ այդպիսով գրեթէ հետքս կորսնցուցի «Թօլգշզրում»ի հետապնդումներէն։

Դիւրին բան չէր Գերմանիոյ մէջ գործի չերթալ եւ պաշտօնական մարմինները խաբել։ Պատիժը շատ ծանր էր, նոյնիսկ գնդակահարութեան սահման։ Կ՚ուզէի քաղաքին մէջ գործ մը ճարել, որպէսզի զերծ ըլլայի այս անիծեալ խրամ փորելու յոգնութիւններէն ու ծանր աշխատանքէն։ Այդ օրերուն, գերման աշխատանքի գրասենեակները («Արպայթզամ») հազարաւոր եւ մասնաւոր արհեստաւորներ կ՚ուզէին, որպէսզի քաղաքին բնակչութեան պարենաւորումը չդանդաղի։ Գացի ներկայացայ հոն։ Մասնաւոր գրասենեակ մը արամադրուած էր Ֆրանսացի եւ Իտալացիներու համար, համապատասխան պաշտօնեաներով։ Պատէն կախուած էին Փէթէնի եւ Մուսոլինիի նկարները՝ ֆրանսական եւ իտալական դրօշներով։ Ֆրանսացի պաշտօնեան, նախկին գերի մըն էր, յետոյ «սիվիլ» դարձած։

— Ի՞նչ կ՚ուզես։
— Գործ, ըսի համարձակ։
— Ի՞նչ արհեստ ունիս։ — Մսագործ։ — Թուղթերդ։

Բարեբախտաբար, 1943ին երբ Փրուսիոյ մայրաքաղաքը հասայ՝ մսագործ արձանագրուեցայ, եւ այդ էր պատճառը, որ մէկ տարի վերջ երբ անցագիր տուին, արհեստս մէջը գրուած էր։ Ահա այդ արձանագրութեան շնորհիւ էր որ, իբրեւ մսագործ, զիս ղրկեցին Տանցիկի ամէնէն բանուկ փողոցներէն Պրայթկաս - Շթրաս»ի մսագործի խոշոր խանութը։ Որքան գոհ էի այդ յաջողութեանս համար։ Միս եւ երշիկ, ուզածիդ չափ, կեր։ Յետոյ՝ կար ամէնէն ուրախալի պարագան. — սենեակ մը, մահճակալով, կակուղ, ճերմակ փռոցներով ու յարակից խցիկ մը՝ բաղնիքով... — Ասանկ ըլլալու է գործաւորի մը կեանքը, կը խորհէի ուրախացած։ Ալ չի խօսիմ պզտիկ ձայնասփիւռին մասին որ կար մեր սենեակին մէջ։

Մինա՞կ էի։ Ոչ, ինծի հետ կային երկու Լեհեր, որոնք տարիներով այդ հաստատութեան մէջ աշխատած էին ու ես իրենց դարձայ նոր ընկեր։

Այնքան սերտ էր մեր բարեկամութիւնը։ Ու ի՜նչ պատմութիւններ իրենց կեանքէն, իրենց տուներէն ու լեհ եւ գերման պատերազմի օրերէն։ Ամէն կիրակի դուրս կ՚ելլէի պտտելու համար Տանցիկ քաղաքը, որուն համար ամբողջ աշխարհ մը կրակի բռնուեցաւ ու միլիոնաւոր մարդիկ մեռան յանուն այդ քաղաքին։ Ոչ մէկ ռմբակոծութիւն, քաղաքը դեռ անաղարտ էր, սակայն, բնակչութիւնը շատցած։ Իբրեւ բանուոր՝ երջանիկ էի, հանգիստ ու ուրախ։ Կը ճաշէինք բոլորս միասին, խանութպանը իր ընտանիքով ուզաւակներով, մենք եւ խանութին վեց աղջիկները, որոնք մեր կտրած միսերը կը ծախէին։

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(4)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԿԱՐՃ եւ մանաւանդ ՄԱՔՈՒՐ գրել մարզական մրցումներու նկարագրութիւնները, առաւելապէս ծանրանալով արդիւնքին վրայ։

յատտանին ու պիտի աշխատինք անոր բարիքին համար։ Մենք չէինք որ տարիներով արծարծեցինք Ներգաղթի պահանջը»։

★ Կիրակի օր, Դաշնակցութեան ակումբին մէջ հանդէս մը տեղի ունեցաւ ի պատիւ օրուան բանախօսին։ Ներկայ էին 150 հոգի։ Երգ, պար, խնջոյք ժամը 2էն մինչեւ 10։ Ընկեր Ժ. Միրաքեան դարձեալ խօսեցաւ ու կրկնեց Դաշնակցութեան աէրն ու հաւատարմութիւնը մեր ներկայ հայրենիքին։ «Մենք ծափ ու բարենիշ չենք սպասեր մեր բարեկամներէն, մենք աշխատանք ունինք կատարելիք»։

Այս խնջոյքին մէջ էր որ երեք հայրենակիցներ փափաք յայտնեցին մեր շարքերը մտնելու։

Թղթակից

բարը, որ փորձած էր անձնասպան ըլլալ ձերբակալութենէն վերջ, դրան առջեւ կեցած էր ժպիտ մը դէմքին։ Գրեթէ խոյացաւ աստիճաններն ի վեր, ետեւէն՝ Ֆրանչիսկեան վանական մը։ Մեղմ ձայնով մրմնջեց կախաղանին վրայ.

— «Կը խնդրեմ Աստուծմէ որ ողորմածաբար ընդունի զիս։ Երախտապարտ եմ որ ինծի հետ լաւ վարուեցան բանտին մէջ»։

Ժամը 2.5ին Վիլհելմ Ֆրիք, Հիթլէրի Ներքին նախարարը եւ ամէնէն տարեց մահապարտը, դրան առջեւ էր։ Բոլորտիքը նայեցաւ, բարձրացաւ աստիճաններէն եւ աղաղակեց.

—« Կեցցէ՛ յաւիտենական Գերմանիան »։

Ժամը 2.12ին երեւցաւ հրէակերը, Եուլիոս Շթրայխըր, որ աղաղակեց կախաղանին ստորոտը. — «Հա՛յլ Հիթլէր»։ Միակն էր որ Հիթլէրի անունը կուտար։ Երբ աստիճաններէն կը բարձրանար ձեռքերը ետին կապուած, մերժեց անունը յայտարարել։ Յետոյ աղաղակեց.

— «Ես այժմ Աստուծոյ քով կ'երթամ։ Հրէական տօ՛ն 1946։ Հիմա մենք ամէնքս Աստուծոյ քով կ'երթանք։ Գայ անգամ բոլշեւիկները պիտի կախեն ձեզ»։ (Մեղմանալով) — Ա՛լ, Ադէ՛լ, Գիրական կինս »։

Ժամը 2.24ին բանի աշխատանքի վարիչը, Ֆրից Զաուքըլ բարկութեամբ կից մը տուաւ դրան եւ բարձրացաւ սանդուղներէն։ Երբ կնգուղը կ'անցընէին գլխուն եւ հարցուցին թէ ըսելիք մը ունի՞, «այո» պատասխանեց անգլերէն եւ յայտարարեց.

— «Անմեղ կը մեռնիմ։ Անարդար է տրուած վճիռը։ Աստուած պահէ Գերմանիան եւ նորէն բարձրացնէ »։

Զօրս վայրկեան վերջը Եօտլ, սպայակոյտին պետը երեւցաւ զօրավարի համազգեստով, ետեւէն՝ խոստովանահայրը եւ աղաղակեց. — «Կ'ողջունեմ քեզ, իմ Գերմանիաս»։ Վերջին մահապարտն էր Զայս - Ինքվարտ, Աւստրիոյ եւ ապա Հոլանտայի դիկտատորը, որ յայտարարեց, հանդարտ ձայնով մը.

— «Կը յուսամ թէ այս կախաղանները վերջին արարը պիտի կազմեն համաշխարհային երկրորդ պատերազմին եւ թէ անոնց դասերը օգտակար պիտի ըլլան, որպէսզի խաղաղութիւն եւ հասկացողութիւն տիրեն ժողովուրդներուն միջեւ։ Ես կը հաւատամ Գերմանիոյ »։

Առտուան ժամը երեքին ղնդապետը յայտարարեց — Ամէն բան վերջացաւ։ Կրնաք մեկնիլ։

★ Դաշնակից ատեանդամ յանձնաժողովը պաշտօնական զեկոյցով մը հաղորդեց մահապատիժներուն գործադրութիւնը եւ Կէօրինկի անձնասպանութիւնը (սխալ է թէ նախկին մարէշալին մարմինը դարձեալ կախուեցաւ, անձնասպանութենէն վերջ)։ Զեկոյցը կ'ըսէ թէ գործողութեան ներկայ էին նաեւ Պավարիոյ վարչապետը, Տոքթ. Հէօկնէր եւ Նիւրընպէրկի ընդհ. դատախազը, Տոքթ. Լայգնէր, իբրեւ պաշտօնական վկաները գերման ժողովուրդին »։

Դաւադրութեան ծալքեր

Ոստիկանութիւնը կը շարունակէ իր քննութիւնները, պարզելու համար Փարիզի դաւադրութեան բոլոր ծալքերը։ Թերթերը կը գրեն թէ գաղտնի կազմակերպութեան վարիչն է նախկին S. S. սպայ մը, Պինէ, բուն անունով՝ Փիւշլոն, հիմնադիրը Le Combattant Européen թերթին։ Կազմակերպութեան շուրջը համախմբուած էին նախկին գործակիցներ եւ գերման փախստական սպաներ որոնք յարաբերութիւններ կը պահէին Զուիցերիոյ եւ Գերմանիոյ հետ։ Կ'ըսուի թէ Պինէ մարտական խումբեր կազմած էր, իւրաքանչիւրը 180 անդամներէ եւ 50 պաշտօնեաներէ, որոնք բոլորովին գաղտնի պիտի մնային։ Այս մարտական կազմակերպութեան վարիչներէն վեցը բանտարկուած են Շէրշ Միտի (զինուորական բանտ)։ Ամբաստանեալներէն Ռընէ Պինէի կինն ալ ձերբակալուած է։ Ուրիշ հինգ ամբաստանեալներ առժամապէս ազատ արձակուած են։ Միւս կողմէ, Ապահովութեան Տեսչութիւնը ձերբակալած է ուրիշ 17 հոգի, որոնք ամբաստանուած են թէ կը դաւադրէին պետութեան ներքին եւ արտաքին ապահովութեան դէմ։ Վարիչ մարմնին նախագահը, Ռընէ Պինէ 33 տարեկան է, խմբագիր Փարիզի Աւետարական Սենեակին մէջ։ Պատերազմէն առաջ քանի մը անգամ դատապարտուած է, 1930ին վտարուած հաւանական կուսակցութենէն, յետոյ մտած Թրոցքիական հոսանքին շարքերը։ 1940ին գերի բռնուած է, ապա կամաւոր գրուած՝ արեւելեան ճակատին վրայ, վերջապէս նշանակուած է վարիչ Վաֆըն S. S.ի կայանի մը։ Գերմանիոյ պարտութենէն վերջ, Ֆրանսա վերադարձած է իբրեւ արձակուած գերի։

Վարիչ մարմինը կը բաղկանար 8 անդամներէ, որոնց մէկը՝ Պինէի կինը։ Միւս կարեւոր անդամներուն մէջ կը գտնուի Մոռիս Ռիպէ, որ ազգային անպատուութեան դատապարտուած էր, յետոյ ընկերութեան մը քարտուղար դառնալով՝ 200.000 ֆրանք իւրացուցած էր եւն.։ Կազմակերպութեան թերթը կը տպուէր 1000 — 2000 օրինակ։ Հրատարակուած տեղեկութիւններէն կ'երեւայ որ կազմակերպութիւնը հազիւ 100 անդամ ունէր եւ տակաւին չէր կրցած ցանցեր սարքել։ Շատերը անհատական զէնքեր ունէին։ Դրամն ալ կը պակսէր։ Ամբաստանեալներուն մէջ կը գտնուի Ալժերիացի մը, Քատուր, որ իբրեւ թէ մեծ յայտնութիւններ պիտի ընէր, բայց թերթերը կը գրեն թէ աւելի շատ իր օձիքը ազատել կ'ուզէ, սարսափ-ձորէն պատմութիւններ պատմելով։

ՍԵՒ ՇՈՒԿԱՅԻ ԽԱՂԵՐԸ երեւան հանելու համար, ընդարձակ ցանց մը կազմուած է ամբողջ Ֆրանսայի մէջ եւ առաջին արդիւնքները գոհացուցիչ կը համարուին։ Մարսէյլի մէջ կատարուած են 60 խուզարկութիւններ եւ 20 ձերբակալութիւններ, փակուած են 17 հաստատութիւններ։ Նիսի մէջ բռնուած են քանի մը հազար տուփ խտացեալ կաթ որ պիտի բաժնուէին երախաներուն։ Փարիզի մէջ ձերբակալուեցան երեք մեծ հաստատութեանց վարիչները։ Նոյն խուզարկութիւնները բոլոր գլխաւոր քաղաքներուն մէջ։

Ֆրանքահայկական փառատօն

Ֆրանքահայ Միութիւնը կազմակերպած է հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած գրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբ. 27ի կիրակի, յետ միջօրէին, ժամը 2.30էն 6, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ (Մարսէյլ) — Տէր եւ Տիկին Արսէն Քիւրտեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Սահակ Պօղաճեան եւ զաւակը, յայտարարում են ի գիտութիւն յարգոյ հասարակութեան՝ որ յառաջիկայ կիրակի 20 հոկտեմբեր 1946, մեր մօր, կեսրոջ, զոքանչին, մեծ մօր այրի Տիկին ՓԵՐՈՒԶ ՔԻՒՐՏԵԱՆի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Պոմոնի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցում, հրաւիրում ենք հանգուցեալի յիշատակը յարգողները։

ՎԻԹՐԻ - Օ - ԼՕԺԷՆ Գ. Ա. Սէյրանեան 200 ֆրանք կը նուիրէ Ֆր. Կապոյտ Խաչին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ դպրոցին հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հազար ֆրանք, Այրի Տիկին Գարիպեանէն (Զէնկիլէրցի) փոխան հոգեհանգիստի իր ամուսնոյն, որդւոյն եւ եղբօր հոգւոյն։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՀԱՃԸՆԻ ԶՈՀԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Հաճընի անկման 26րդ տարելիցի առթիւ, ի յիշատակ բիւրաւոր զոհերու, հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի մատուցանէ, կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ։ Հաճընի Հայր. Միութիւնը սիրով կը հրաւիրէ հասարակութիւնը։

ՓԱՐԻԶԻ Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանատունը կը հաղորդէ որ 1946 Յուլիս, Օգոստոս եւ Սեպտեմբեր ամիսներու ընթացքին տեղի ունեցած են։ 64 Մկրտութիւն, 46 պսակ, 25 յուղարկաւորութիւն։

Մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ
GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 ֆրանք։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ միայն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյն իսկ զաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ — Հոկտեմբեր 19ին։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ — Հոկտեմբեր 20ին։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԼԻՈՆ — 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ՑԷՍԻՆԻ ՄԷՋ — Հոկտեմբեր 27ին։
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Արիմեան սրահը, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը, քաղաքացի ALEXANDRE։

Սրահի հասցէն՝ 2 rue de la Défense։ Հանդէսէն վերջ ընկերական խնջոյք։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

ԼԻՈՆ — Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէին ընդհ. ժողովը՝ այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 8.30ին, Գրադարանի սրահը, 137 rue Paul Bert։ Կարեւոր օրակարգ։

Հ. Յ. Դ. ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթ. որոշած է այցելել Կուսէնվիլի, Ծարսէլի եւ Առնուվիլի մեռած ընկերներուն գերեզմանները, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին։

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՈՅԻ Արիմեան դպրոցի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ ծնողները այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 8ին դպրոցի սրահին մէջ։ Օրակարգ — Խորհրդակցութիւն դպրոցի բարւոքման եւ կանոնաւորման շուրջ։ Աշակերտներու արձանագրութիւնը կը վերջանայ նոյն օրը, եւ անկէ վերջ եղած խնդրանքները նկատի չեն առնուիր։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN FRANCE

HARATCH - Fondé 1925 - R. C. S. 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, 3ամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Samedi 19 Octobre 1946 Շաբաթ 19 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4831 Նոր շրջան թիւ 470 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՒՐԻՇ «ԳԱՂՏՆԻՔՆԵՐ»

Կամքէ անկախ պատճառներով, կէս մնաց մեր չորեքշաբթի օրուան տեսութիւնը, Մօտաւոր Արեւելքի մէջ սարքուած խաղերու մասին :

Ուրեմն, ամերիկեան հանդէս մը, «Միթրոփոլ», վերլուծելով Մոսկուայի քաղաքականութիւնը Արեւելքի մէջ, անոր կը վերագրէ դրացի փոքր ազգերը սիրաշահելու քաղաքականութիւն մը : Այդ առթիւ, մասնաւորապէս կը յիշէ Հայերը, անոնց ներգաղթը, Հայ Եկեղեցւոյ շնորհուած դիւրութիւնները եւն. :

Ամերիկեան թերթը խորհրդային բարեկամութեան եւ խրախուսանքի երեւոյթներ կը տեսնէ նաեւ քրտական ճակատին վրայ :

Այս առթիւ կը յիշէ «Թայմզ»ի մէկ լուրը (4 Ապրիլ), որուն համաձայն քիւրտ ցեղապետ մը քան հրասայլ, չորս բեռնակառք եւ բազմաթիւ հրասանդներ ստացած է Ռուսերէն եւ խորհրդային մասնագէտներ կը մարզեն քրտական ցեղերը, յանուն Քիւրտիստանի ազատագրութեան :

Ու վերջապէս կը նկարագրէ խորհրդային գործակալներու աշխատանքները իսլամական աշխարհին մէջ, Իրաքէն, Սուրիա - Լիբանանէն, Պաղեստինէն եւ Եգիպտոսէն մինչեւ հիւսիսային Ափրիկէ : Պաղեստինի մասին խօսած ատեն, յատկապէս կը յիշէ Մոսկուայի պատրիարքին այցելութիւնը Երուսաղէմ եւ Սուրիա - Լիբանան, ուր այնքան պերճախօս ցոյցեր կատարուեցան :

Ամերիկեան պարբերականին եզրակացութիւնն այն է թէ՝ Մոսկուա թ'ե կրօնական զգացումները կը հրահրէ, թ'ե քաղաքական տենչերը, Արեւելքի փոքր ազգերուն համակրանքը շահելու համար : Սակայն, իր կարծիքով, բացի օրթոտոքսներէն «եւ թերեւս Հայ. եկեղեցիէն», դժուար թէ գտնէ շահ՚ արար քրիստոնեայ համայնքներու մէջ :

Ինչպէս կ'երեւայ այս աղօտ ամփոփումէն, Անգլեւսաքսոնները քայլ առ քայլ կը հետեւին Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի անցուդարձին : Կը հետեւին իրենց մրցակիցներու գործունէութեան, քաղաքական թէ տնտեսական գետնի վրայ : Եւ, իրենց կարգին, կը փորձեն իմանալ փոքրամասնութեանց, այսպէս կոչուած պզտիկ ազգերու տրամադրութիւնները եւ շարժումները :

Երկու հզօր աշխարհակալութեանց մրցակցութիւնը, միշտ եւ ամէն տեղ : Աւելի սուր քան պատերազմէն առաջ, երբ Մ. Նահանգները կը պարծենային իրենց չէզոք մեկուսացումով : Եւ աւելի ընդարձակ տարածութեան մը վրայ : Ամէն ուր որ գետինը արիւն եւ քարիւղ կը հոտի :

Տնտեսական եւ քաղաքական պայքարի այս ճամբուն վրայ կը գտնուի նաեւ փոքր ազգերուն ամէնէն դժբախտը, հայ ժողովուրդը :

Անոր անունը, թուն բառով՝ Դատը մոռցեր էին ամէնքն ալ, պատերազմի ամէնէն տաք օրերուն : Ոչ մէկ յանձնառութիւն, գոհացնելու մեր «արդար բաղձանքները», ինչպէս կ'ըսէին նախորդ Մեծ Պատերազմին :

Իսկ հիմա որ պատերազմին հաշուեյարդարը կը կատարեն, Դաշնակիցներու միացեալ ճակատը բաժնուած է երկուքի : Բոլոր հարցերուն, ինչպէս մեր պահանջներուն հանդէպ : Եւ ջուրերը միշտ կը պղտորին :

Մէկ բարեբախտութիւն ունինք այս անգամ,— բոլորս ալ համախմբուած ենք միեւնոյն բանաձեւին շուրջը,— Ներկայ Հայաստանի կցել Թուրքիոյ «արեւելեան նահանգները», Ուիլսընեան սահմաններով :

Այս պահանջը կը բխի ոչ միայն մեր հիմնական շահերէն, այլեւ միջազգային կացութենէն :

Միեւնոյն ատեն, այդ կացութիւնը կը հարկադրէ մեզ մնալ զգոյշ եւ արթուն : Մասնաւորապէս արեւելեան գաղութներուն մէջ, ուր իրարու կը յաջորդեն կասկածելի խմորումները, յայտնի թէ գաղտնի :

Կարճամիտներ են անոնք որ կը կարծեն թէ մենք սեփական ուղեգիծ պիտի չունենանք Արտասահմանի մէջ, յանուն գաղութներու ինքնապաշտպանութեան :

Եթէ Հայաստան գացողները բախտաւոր եղան, այդ չի նշանակեր թէ մնացողները պէտք է կեր դառնան թերխաչ մարդանքներու :

Ընդհակառակն, տասն անգամ աւելի պիտի զուրգուրանք այդ բազմութեանց վրայ, որոնք միշտ ենթակայ են զանազան փորձութեանց : Ներսէն թէ դուրսէն :

Շ.

ՈՐԸ ՈՐԻՆ

ՆՈՐ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Հայերէնի դաս տալու համար չէ որ ընտրեցի այս խորագիրը : Ատոր վարպետները(?) այնքան շա՛տ են որ ինծի կարգ չեն ձգեր : Չէ՞ք կարդար մանաւանդ սա վերջերս հրապարակ իջած «Աղա Նազար»ը որ «մէկ զարկով ջարդէ հազար» :

Մարդը վարպետ է կտրել - թափելու, քանդելու : Սկսած է համեստ կերպով, նախ իր կուսակցութեան ապարէզը քանդելով, եկած հասած է Ապրիլեան Ոգիի խմբութը, քանդելով այդ անպարէզին հաւքնան ալ :

Անկէ առաջ քանդած էր իր բարեկամին տունն ու տեղը, պաղ ջուր մը խմելով անոր ընտանեկան պատուին վրայ :

Հիմակ ալ կերթ է քանդելու... Դաշնակցութիւնը : Ի՞նչպէս չերգես օրն ի բուն.

— « Աղա Նազար, աղա Նազար, որ մէկ զարկով ջարդէ հազար » :

Ինչպէս իր դասերը, իր գիտերն ալ երաշալի են : Մեր Արէլը փիլիսոփայութիւն ալ գիտէ, «Լոգիկա» է կարդացեր : Ինք՝ այսօրուան «Հայաստանաէր»ը, դէմն ալ «հայրենիքի թշնամի»ն (գլխագիր գրեցէք, խնդրեմ) :

Մարդը իր կեանքը հոսկէ հոնկէ փախչելով է անցուցեր : Այո, Խ. Հայաստան ալ գացած եւ ... չուած է :

Բայց, վերջապէս տարիք մը կայ հանգչելու եւ փաւակներու ապագային վրայ մտածելու : Այո՛, «հայրենասիրական» պարտականութիւն է երթալ հայրենիքի նուիրական հողը համբուրել, երբ այլեւս անցած են շատ մը երանելի օրեր... : Եւ, կը գրէ ու կը գրէ : Կատարեալ տեղատարափ :

Ան շատ լաւ գիտէ որ իր այդ ցնդաբանութիւնները ճանճի բզզոց մը իսկ չեն արժեր Դաշնակցականներու գլխուն, բայց կրնան թանկագին վկայութիւններ կազմել «անցագրի գրասենեակին» համար :

Եթէ քիչ մըն ալ երկարէ, նամբորդութիւնն ալ կ'ըլլայ ձրի եւ օդանաւով :

ՃԱՆԿ

Ներգաղթի 7րդ եւ 8րդ կարաւանները

Պէյրութի «Ազդակ»էն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Մինչեւ 26 Սեպտեմբեր իրիկուն 5000 ներգաղթողներ տեղաւորուած էին «Ռօսիա» նաւուն մէջ, իսկ Սեպտեմբեր 28ին անոնց վրայ աւելցան հազար ներգաղթողներ եւս : Ուրեմն 7րդ կարաւանը կը բաղկանար 6000 հոգիէ :

Հոկտեմբեր 4ին մեկնած է 8րդ կարաւանը, 1200 հոգի, Սուրի շրջանէն :

Այս ութ կարաւաններով Սուրիա - Լիբանանէն մեկնած կ'ըլլան 19.376 հոգի :

ԶԻՆՈՒՈՐԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՒՆԷՈՒԹԵԱՆ լուրեր կը հասնին Պալքաններէն : Հեռագրի մը համաձայն, զինուորական փոխադրութիւններ կը կատարուին Պուլկարիայէն դէպի Թրքական սահմանագլուխը :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ հինգ լեռնային գիւղեր խլուեցան ապստամբ հրոսախումբերուն ձեռքէն, Լարիսայի շրջանին մէջ : Տրամայի շրջանին մէջ սպաննուած է ըմբոստ մը, Տիմիթրիոս Փափատուլոս, այլ անուամբ «Արծիւ» :

5000 ՀՆԴԻԿՆԵՐ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ԵՆ Պէնկալի շրջանին մէջ, հոկտ. 10էն ի վեր, իբրեւ հետեւանք Իսլամներու հետ ծագած կռիւներու :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ համաձայնութիւն գոյացած է կառավարութեան եւ հարաւային նահանգներու ապստամբներուն միջեւ, որոնք խոստացած են քաշուիլ Պուշիրի եւ Շիրազի շրջաններէն : Ուրիշ հեռագիր մը կ'ըսէ թէ Ղավամ Սալթանէի դահլիճը հրաժարեցաւ, այս համաձայնութենէն վերջը, բայց Շահը նորէն անոր յանձնեց նոր կառավարութեան կազմութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՅ նախորդ թագուհիին, Ուինդըրի դուքսին Լոնտոնի բնակարանը գողեր մտնելով, յափշտակած են 500.000 սթերլինի գոհարեղէն : Պարտէզին մէջ գտնուած է տուփ մը գոհարեղէն, 2.500.000 ֆրանք արժողութեամբ : Կը կարծուի թէ գողերուն ձեռքէն ինկած է :

ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ ՄԱՐՄԻՆՆԵՐԸ ԿԻԶԵՑԻՆ ԵՒ ԱՃԻՒՆԸ ՑՐՈՒԵՑԻՆ ԳԱՂՏՆԱՊԷՍ

Կէօրինկի օրագիրը

Դաշնակից իշխանութիւնները Նիւրընպէրկի տասը մահապարտներուն եւ անձնասպան Կէօրինկի մարմինները հրկիզեցին հինգշաբթի օր, եւ աճիւնը ցրուեցին գաղտնօրէն, ինչպէս հաղորդեց ամերիկացի զնդ. Էնտրուս, բանտին վերատեսուչը : Առտուն կանուխ դիակները բանտէն փոխադրուած էին երկու կնքուած բեռնակառքով, որոնց կ'ընկերանար զինուորական կառք մը : Ուր տեղի ունեցաւ կիզումը, ո'ւր ցրուեցին աճիւնը,— բացարձակապէս գաղտնի կը պահուին :

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ զինուորական իշխանութիւնը Դաշնակից Ցանձնաժողովին յանձնած է Կէօրինկի քանի մը նիշերը (նօթ), զոր գրի առած էր անձնասպանութենէն քիչ առաջ : Այս նիշերը թարգմանուած են եւ պիտի ղրկուին Չորս Մեծերու Խորհուրդին : Բովանդակութիւնը բացարձակապէս գաղտնի կը պահուի : Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ թուղթերէն մէկը ուղղուած է զնդ. Էնտրուսի :

★ Երեք ամերիկացի սպաներէ բաղկացած մարմին մը կը քննէ Կէօրինկի անձնասպանութեան պարագաները, կատարեալ գաղտնապահութեամբ : Այս առթիւ խիստ հսկողութեան տակ առնուած են առ նուազն 12 գերման պաշտօնեաներ : Մինչեւ հիմա որ եւ է ձերբակալութիւն կատարուած չէ : Զնդ. Էնտրուս կը յայտարարէ թէ իր բանտային պաշտօնեաները անմեղ են : Իր կարծիքով, գերման փաստաբան մը ճարած է թոյնը, մինչդեռ իր օգնականը կ'ենթադրէ թէ Կէօրինկ բանտարկուած օրէն ի վեր ունէր «սխանիւռ մը փոթասիոմ»ը : Գնդապետը եւ իր օգնականն ալ պիտի հարցաքննուին : Երկուքն ալ կ'ըսեն թէ Տիկին Կէօրինկ չէր կրնար տուած ըլլալ թոյնը, քանի որ իր ամուսինէն բաժնուած էր ապակիով : Կը հերքուի նաեւ այն ենթադրութիւնը թէ բանտապահներէն մէկը ճարած է թոյնը, փոխարէն առնելով Կէօրինկի մատանիներէն մէկը, որովհետեւ անոր բոլոր գոհարեղէնները կը գտնուէին բանտի դրամարկղին մէջ :

Տոքթ. Վալթըր Սիմըրս, ծովակալ Ռատէրի փաստաբանը, պատմած է թէ մէկ տարի առաջ Կէօրինկ իրեն ըսած էր թէ երբեք կախաղան պիտի չբարձրանայ, այլ անձնասպան պիտի ըլլայ : Գորմանի փաստաբանն ալ կը հաստատէ այս պարագան, ըսելով թէ Կէօրինկ անցեալ յուլիսին իրեն յիշեցուցած էր հետեւեալ առածը.— Նախ մարդը բռնէ, յետոյ կախէ» :

Թերթերը կը գրեն թէ բանտին խոստովանահայրը մերժած է հաղորդութիւն տալ Կէօրինկի, նկատելով որ ան երբեք զղջում չի յայտներ իր արարքներուն համար :

★ Տոքթ. Ֆրիտրիխ Լայսթնըր, գերման դատախազը որ ներկայ եղած էր մահապատիժներու գործադրութեան, հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ ամերիկեան գործակալութեան մը.

— Ինչ որ ամէնէն խոր ազդեցութիւնը գործեց իմ վրայ, այն հանդարտութիւնն էր որով դատապարտեալները դիմաւորեցին մահը : Բացի Շթրայխըրէն (հրէակերը), բոլորն ալ անբասիր վարմունք ունեցան : Ես գոհ եմ Կէօրինկի անձնասպանութենէն : Իմ կարծիքով, պատերազմի բոլոր ոճրագործները անձնասպան ըլլալու էին, քանի որ գիտէին իրենց գործած ոճիրներուն ծաւալը եւ գիտէին թէ ինչ կը սպասէ իրենց : Բոլորովին համաձայն եմ տրուած վճիռներուն» :

★ Նիւրընպէրկէն կը հաղորդեն թէ նախկին սպարապետը, Քայթըլ եւս ծրագրած էր անձնասպան ըլլալ, կախաղանէն ազատելու համար : Քանի մը ամիս առաջ, երբ դատարանէն բանտ կը վերադառնար եւ հին հագուստները կը փոխէր, բան մը սահեցուց պայուսակին մէջ, բայց բանտապահը նկատելով խուզարկեց եւ երեւան հանեց մետաղի սուր կտոր մը : Ասով կարելի էր կտրել դաստակը կամ կոկորդը : Քայթըլ խոժոռ նայուածք մը ուղղեց բանտապահին, եւ մերժեց բացատրել թէ ինչպէս ճարած էր :

Վերջերս խուզարկութիւններ սաստկացած էին, մանաւանդ բաղնիքէն վերջը, իսկ կախաղաններէն քանի մը օր առաջ բոլորն ալ վերջին անգամ խուզարկուեցան :

★ Նախագահ Թրումըն յայտարարեց թէ Նիւրընպէրկի դատավճիռները պատմութեան մէջ պիտի մնան «իբրեւ ազդարարութիւն միջազգային աւազակներուն, որպէսզի գիտնան իրենց սպառնացող ճակատագիրը» : Նախագահը խոստացաւ ուշադրութեամբ նկատի առնել Նիւրընպէրկի միջազգային ատեանին ամերիկացի դատախազ Ճէքսընի այն առաջարկը որ կը տրամադրէ դատել նաեւ Գերմանիոյ զինապաշտները, գործարանատէրները, քաղաքագէտները, ոստիկանական պաշտօնեաները եւն. :

★ Մ. Նահանգներէն ոմն Կոլտին հեռագիր մը

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ).

ԿՐԹԱԿԱՆ ԳՈՐԾԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Ամփոփուած կրթական նախարար Պ. Գ. Աղբալեանի զեկուցումէն:

Անցած աշակերտներուն եւ ուսուցիչներուն հանգիստի ամիսները:

Ամառուան ընթացքին տասնեակ հազարաւոր աշակերտներ ճամբարներուն, բուժարաններուն, հանգստեան տուներուն եւ մանկական հրապարակներուն մէջ Փիզիքապէս օգտուած են: Ուսուցչական Միութիւնը 1800 ուսուցիչներ ղրկած էր հանգստեան տուները, իսկ բուժման պէտք ունեցող 479 ուսուցիչ բուժարանները ղրկուած էին: Բազմահազար ուսուցիչներ արմատապէս Նգտագործեր են իրենց արձակուրդը՝ հանգստանալու եւ մանկավարժական որակը բարձրացնելու համար: Աւելի քան 2300 ուսուցիչներ այս ամառ Երեւան եկած էին, մանկավարժական համալսարանի նիստերուն ներկայ գտնուելու համար: Անոնք ամառուան ընթացքին լսեցին սահմանուած դասախօսութիւնները եւ իրենց քննութիւնները տուին:

Կրթական նախարարութեան կազմակերպած վերապատրաստութեան մէկ ու կէս ամսուան ընթացքին 890 ուսուցիչներ իրենց որակը բարձրացուցին:

Նախարարութիւնը հանրապետութեան շրջանները ղրկած է բարձրագոյն կրթութիւն ստացած 117 նորաւարտ ուսուցիչներ եւ միջնակարգ մանկավարժական կրթութիւն ստացած 212 ուսուցիչներ: Ասկէց զատ իրենց տեղերն են ղրկուած զանազան նիւթերու 96 ուսուցիչ, որոնք կը պատրաստուէին կրթական նախարարութեան յատուկ դասընթացքներուն մէջ:

Բոլոր շրջաններուն մէջ արդէն ամբողջութեամբ աւարտած է դպրոցական շէնքերու վերանորոգումը, փոխադրուած է ձմրան վառելանիւթը: Առանձին շրջաններուն մէջ ուսուցիչները նոյնպէս վաղօրօք ապահովուած են ձմրան վառելափայտով:

Հայաստանի Պետհրատը արդէն հրատարակեր է 20 զանազան դասագիրքեր, 69.000 տպագրութեամբ: Մինչեւ տարուան վերջը լոյս կը տեսնեն 22 ուրիշ դասագրքեր:

Մեր դպրոցները 1940էն վերջ առաջին անգամ ըլլալով, իրենց բնագիտութեան, քիմիաբանութեան ու կենսաբանութեան դրասենեակներուն համար կը ստանան մէկ միլիոն երեք հարիւր հազար րուբլիի կահաւորում եւ նոր պիտոյքներ [illegible]

Դպրոցները բաւարար քանակութեամբ ապահովուած են կաւիճ, մելան, տետրակ, գրչածայր եւն: Շրջանները որոշ քանակութեամբ դպրոցական գոյք են ստացած:

Դպրոցներու նիւթական - մատնադիտական եւ ուսումնական դրութեան միջոցներու բարելաւումը, մեր հանրապետութեան շրջաններուն մէջ ուսուցչական դասու բարելաւուած որակական կազմը, թոյլ կուտան որ նոր պահանջներ դնենք թէ' ժողովրդեան կրթական մարմիններու եւ թէ ամբողջ ուսուցչութեան առջեւ:

1946—1947 ուսումնական տարուան հիմնական խնդիրը առաջուան նման կը մնայ ուսման որակի բարձրացումը մեր Հանրապետութեան բոլոր դպրոցներուն մէջ: Դպրոցներու տնօրէնները, ուսման վարիչները, տարրական, եօթնամեայ եւ միջնակարգ դպրոցներու, ինչպէս նաեւ բանուորական եւ գիւղական երիտասարդութեան դպրոցներու բոլոր ուսուցիչները, ժողովրդ. կրթութեան շրջանային մարմինները պէտք է իրենց բոլոր ուժերը լարեն 276 հազար մանուկներու ուսուցումը կազմակերպելու եւ լաւագոյն դրութեան մը հասցնելու համար: Այս թիւէն 42.500ը եօթնամեայ նոր ընդունուող աշակերտներ են:

Ուսումնական այս նոր տարեշրջանին մէջ մեր Հանրապետութեան մէջ կրթութիւն պիտի ստանան քանի մը հազար մանուկներ, որոնք արտասահմանեան երկիրներէն Հայաստան վերադարձած են: Անոնք որ օտարութեան մէջ զրկուած էին կրթութիւն ստանալու հնարաւորութենէն, սովետական երկրին մէջ լայն հնարաւորութիւններ են ստացեր մայրենի լեզուով սորվելու եւ յառաջդիմելու համար:

Ուսուցիչը պէտք է ըմբռնէ, որ ինքը պատասխանատու է ո՛չ միայն ուսուցման որակի, այլեւ մէկ դասարանէն միւսը անցնող աշակերտներու թիւին համար:

Աշակերտներուն ինքնուրոյն աշխատանքը պէտք է զօրացնել. անոնց սորվեցնել որ աշխատին գրքի, սկզբնական աղբիւրներու եւ լրացուցիչ գրականութեան վրայ: Պէտք է աշակերտութեան սորվեցնել որ անհատական ձեռնարկներ կատարեն բնագիտութեան եւ քիմիաբանութեան ճիւղերուն մէջ, աշխատանոցին (լաբորաթուար) մէջ կատարուած փորձերուն մասին, ուսումնասիրութիւններ ընեն. սորվեցնել անոնց զեկուցումներ գրել որոշ նիւթերու շուրջ, ծրագիրներ կազմել: Աշակերտներուն բանաւոր թէ գրաւոր մշակումը բարձրացնելու խնդիրներով պէտք է զբաղին նաեւ բնագիտութեան, թուաբանութեան եւ այլ ճիւղերու ուսուցիչները:

Դպրոցի բաղկացուցիչ մասը պէտք է հանդիսանայ նաեւ դպրոցին մէջ եւ դպրոցէն դուրս, աշակերտութեան մէջ կատարուած դաստիարակչական աշխատանքի արմատական բարելաւումը:

Դպրոցը պէտք է ամէն օր, քայլ առ քայլ ուսումնասիրէ իւրաքանչիւր աշակերտի աշխատասիրութիւնն ու կամքը. սորվեցնէ անոր յաղթել դժուարութիւններուն: Յամառ աշխատանք կատարել որպէս զի ուսանողական կանոնները արմատանան: Ընդլայնել բնագիտական աշխատանքը, զբօսաշրջական արշաւները՝ ուսումնասիրելու համար իրենց քաղաքը, շրջանը եւ աւելի քիչ ժողովներ գումարել երախաներու համար:

Շահագրգռել աշակերտութիւնը, զարգացնել անոնց յուզական աշխարհը, արթնցնել ստեղծագործական ընդունակութիւնները: Աշակերտին կազմաւորումը, անոր դաստիարակութիւնն ու գաղափարականութիւնը ուսուցչէն կախում ունի:

Էջեր Հայոց պատմութենէն

Մեր հեթանոս հայրերը կրօնական հաւատքի ամենամեծ պաշտամունքը կուտային Անահիտ չաստուածուհիին: Ան, շատ հին ժամանակներէ ի վեր ճանչցուած էր իբրեւ հայ ժողովուրդի փառքին խնամակալը, իբրեւ «մայրը ամենայն զգաստութեան եւ պարգեւատու Հայաստանի»: Պատմութեան մէջ հռչակաւոր Հայոց Դիցամայր Ոսկիածին Անահիտի տաճարը կը բարձրանար Եկեղեաց գաւառին Երէզ աւանին մօտ:

Տրդատ, երբ կատարեալ յաջողութեամբ վերջապէս իր գահը գրաւելու համար յաղթանակով Հայաստան մտաւ, դեռ մայրաքաղաք չհասած՝ կանգ առաւ Անահիտի տաճարին առջեւ եւ ուզեց զոհաբանական տօնախմբութիւն մը կատարել: Շնորհակալական արարողութեանց բաժնին մէջ, Տրդատ, անշուշտ ինք իր զգացած պարտականութիւնը կատարելէ վերջ, հրամայեց իր գործակից ու մտերիմ Գրիգորին ալ, որ սովորութեանց համաձայն, ծաղկեայ պսակներով եւ թարմ ոստերով պատուէ մեծ աստուածուհին: Գրիգոր յանձն չառաւ չաստուածներու պաշտօն ընծայել: Տրդատ պնդեց, Գրիգոր, կ'երեւի թէ առաջին անգամ ըլլալով ուզեց անխախտ մնալ: Տրդատ զայրացաւ. «Այսչափ ամէ եմ զի տեսի ես զքեզ, եւ ծառայեցիր դու ինձ միամտութեամբ» եւ հրամայեց ենթարկել զայն անողոք տանջանքներու: Ագաթանգեղոս, երկար և զարդարուն ոճերով կը նկարագրէ Տրդատի պնդումներուն եւ Գրիգորի աներկիւղ պատասխաններուն ու տանջանքներուն պատմութիւնը:

Ներկայացուած պարագայէն զրգռուեցան նաեւ Տրդատի հետեւորդները եւ սկսան հետազօտութիւններ կատարել Գրիգորի անձնաւորութեան վրայ: Արտաւազդ Մանդակունիի քեռայրը՝ Տաճատ իշխանն եղաւ որ յաջողեցաւ ստուգել Գրիգորի ինքնութիւնը, թէ նոյն ինքն տիրասպան Անակի որդին է, եւ ըստ այնմ հաղորդեց թագաւորին: Այս յայտնութեան վրայ, Տրդատ, աւելի զայրացուց իր ցասումը: Սակայն, տարօրինակ է որ, այս բոլորը տեղի ունենալով մէկտեղ, Տրդատ նորէն չուզեց գործադրել, Անակի սերունդը կոտորելու համար իր վիրաւորուած հօր տուած վերջին պատգամը, այլ, հրամայեց տանիլ ու նետել զայն Արտաշատի մէկ վիրապին մէջ, ինչ որ մեզի կը յիշեցնէ վայրի գազաններով լեցուն Դանիէլ մարգարէի գուբին պատմութիւնը: Գրիգոր, ահաւոր տանջանքներու ենթարկուելէ վերջ նետուած խորվիրապին մէջ, նորէն ապրեցաւ 13 տարի զրկուած արեւի եւ լոյսի: Աստուածային հրաշքի վերագրուած Գրիգորի այս առասպելային կեանքը, տրամաբանական գետին մը ունենալու համար, յիշուած է անծանօթ այրի կին մը, որ չենք գիտեր ինչ գաղտնի միջոցներով հոգացած է անոր պէտպահիկը:

Գրիգորի ապրած վիրապային կեանքի տարիներու միջոցին, Տրդատ նոր պատերազմներ վարեց Պարսից դէմ, որոնք չէին հրաժարած Հայաստանի Պարթեւազանց ճիւղը ջնջելու և երկիրը իրենց ազդեցութեան տակ առնելու գաղափարէն: Տրդատի պատերազմական բախտը յաջող եղաւ Վռամ Բ.ի դէմ, բայց երբ Ներսէհ գահակալեց, նոր ուժեր հաւաքելով յարձակեցաւ Հայոց վրայ 294ին: Տրդատ յաղթուեցաւ եւ պարտաւորուեցաւ անգամ մըն ալ ապաւինիլ Հռոմէացիներու մօտ, անոնց օգնութեամբ հեռացնել Պարսիկներն ու ապահովել իր գահը:

Պարսիկներու այս յաղթութեան ժամանակ, Գրիգորի անցուցած վիրապային կեանքը անծանօթ կը մնայ: Յայտնի չէ թէ ինչու չկրցաւ դուրս ելլել, քանի որ Տրդատէն ազատ էր եւ իր հայրը ի հաշիւ Պարսիկներու մեռած էր:

Տրդատ, երրորդ անգամ ըլլալով, իր գահին տիրանալէ անմիջապէս վերջ, Հայաստանի մէջ ներկայացաւ [illegible] Հռիփսիմեան կոյսերու պարագան: Ագաթանգեղոսի պատմածին համաձայն, Դիոկղետիանոս կայսրը ուզեց իր տէրութեան մէջ գտնուող ամէնէն գեղեցիկ աղջիկը իրեն կին առնել: Ատոր համար ան պատկերագործի մասնագէտներ ղրկեց ամէն կողմ: Մասնագէտներու ներկայացուցած պատկերներուն մէջ, կայսրը նախապատուութիւնը տուաւ Հռիփսիմէ կոյսին, որ թագաւորական արիւն ունէր եւ կը բնակէր Հռոմի մէկ կուսատունը: Բայց թագաւորը դեռ իր որոշումը չիրագործած, կուսաստանին կոյսերը, անոր ձեռքէն ազատելու համար, խմբովին փախան Հռոմէն եւ եկան առանձնացան Վաղարշապատի հնձաններուն մէջ, ուր կ'ապրէին ապակեղէն ուլունք շինելով եւ ծախելով: Խորենացին այս պատմութիւնը աւելի ընդարձակած է, գրելով թէ Հռոմի Ս. Պօղոս վանքին 300 կոյսերէն Գայիանէ, «եղգւոյ ակամբ» իմացաւ կայսեր խորհուրդը եւ այդ իսկ պատճառաւ, իր գլխաւորութեամբ, աւելի քան 70 հոգի հեռացան Հռոմէն, գացին Աղեքսանդրիա, Երուսաղէմ, ու անկից ալ երկրէ երկիր թափառելով հասան Վան: Ատեն մը Վարագի վրայ մնալէ ետք, անոնք եկան Վաղարշապատ:

Դիոկղետիանոսի ղրկած յանձնարարագրի մը վրայ, Հայոց թագաւորը իր տէրութեան մէջ փնտռեց Հռոմէն փախչող այդ կոյսերը: Երկար խուզարկութենէ վերջ զանոնք գտաւ եւ խիստ պահպանութեան տակ առնելու ընթացքին Հռիփսիմէի գեղեցկութեան տարածուած հռչակը լսելով, հրամայեց իրեն բերել: Տրդատ ամէն միջոց գործածեց Հռիփսիմէն իրեն կին առնելու համոզել, բայց չյաջողեցաւ: Հրամայեց բերել Գայիանէն որ համոզէ զայն, բայց ան ալ ընդհակառակը զինք քաջալերեց եւ տանջանքներու մէջ անգամ չդադարեցաւ քաջալերել Հռիփսիմէն: Անոնք միջոցով մը կ'ազատին Տրդատի ձեռքէն, կը փախչին արքունիքէն եւ կ'երթան իրենց ընկերներուն մօտ: Արքունի դահիճները վրայ կը հասնին ու կը նահատակեն բոլորն ալ զանազան տանջանքներով:

Հռիփսիմեան կոյսերու այս պարագան, յետագայ պատմագիրներու եւ բանասէրներու կողմէ ամէնէն շատ քննադատուած կէտերէն մէկը եղած է: Ոմանք անոնց գոյութիւնը ուրանալու չափ առաջ գացած են, նկատի ունենալով մասնաւորաբար որ ոչ այդ ատեն Դիոկղետիանոս Հռոմ էր, ո՛չ այդ կերպով ամուսնութիւն կրնար ընել, ո՛չ նման մեծ կուսատուն մը գոյութիւն ունէր, ո՛չ պատկերի վրայ ընտրութիւն կ'ըլլար, ո՛չ 70 կոյսերու բազմութիւն մը այդ ժամանակ կրնար ապահովաբար այդչափ ընդարձակ ու դարձուդարձ ուղեւորութիւն մը կատարել, ոչ ալ Հռիփսիմէ անունը հայկական կամ լատինական ծագում կը ցուցնէ եւ ո՛չ ալ անոնք կրնային ապակեղէն ուլունք շինել:

Ինչ որ ալ ըլլայ պատմական իրողութիւնը, Ագաթանգեղոսին եւ Խորենացիին նայելով, Հռիփսիմեանց նահատակութիւնը մեծ յուզում և գէշ տպաւորութիւն թողուց Տրդատի վրայ: Ան, վեց օրերու խոր տխրութենէն վերջ, երբ որսի ելաւ, յանկարծ մոլեգնեցաւ, ինքզինքը անգիտակցութեան տուաւ եւ սկսաւ անդուլ թափառիլ դաշտերը: Անոր կարգին նմանօրինակ նշաններ ցոյց տուին նաեւ պալատականներէն ոմանք: Տրդատի քոյրը, Խոսրովիդուխտ, կրկնակի տեսիլքէ թելադրուած յայտարարեց Գրիգորի ողջութիւնը եւ միակ մարդը ախտաւորուածները բժշկելու համար: Օտա Ամատունի նախարարը գնաց Արտաշատ եւ իրօք 13 տարիէ ի վեր վիրապ նետուած Գրիգորը կենդանի գտնելով բերաւ Վաղարշապատ: Գրիգոր բժշկեց բոլորն ալ, և այնուհետեւ, քրիստոնէութեան բուռն հակառակորդ Տրդատը դարձաւ նոյնքան կատաղի հակառակորդ հեթանոսական կրօնին: Գրիգոր եւ Տրդատ, ձեռք ձեռքի սկսան աւերել, հիմնայատակ կործանել Հայոց հին աստուածներու մեհեանները ամէն կողմ, ու փոխարէն բարձրացնել նոր կրօնի եկեղեցին:

Այս մասին կատարուած աշխատանքներու որոշ յաջողութիւնները ցոյց կուտան որ, Հայաստան քաղաքականապէս խաղաղ վիճակ մը ունեցաւ մինչեւ 311, ուր ծագեցաւ Հայոց եւ Հռոմէացոց պատերազմը: Հայերը կռիւի մեծ քաջութիւն ցոյց տուին: Քիչ վերջը, Արեւմուտքի կայսր Կոստանդիանոսը յաղթելով Լիկինիոսի՝ միահեծան իշխանակալ դարձաւ եւ 313ին հռչակեց քրիստոնէութեան ազատութիւնը:

Տրդատ, Մեծն Կոստանդիանոսի խնդակցութեան այցելութիւն մը տալու համար, 324ի ատենները, իր հետ առաւ Գրիգորը, 13 մեծ նախարարներ, 70.000 ընտիր զօրքեր եւ Վաղարշապատէն Հռոմ մեկնեցաւ: Վերադարձին նորէն զբաղեցաւ քրիստոնէութիւնը զօրացնելու գործերով, սակայն այլեւս յառաջացած տարիք մը ունէր, չէր զօրեր իր բուռն կամքը բանեցնել կարգ մը նախարարներու եւ աւագանիներու վրայ, որոնք կը շարունակէին պաշտպանել հեթանոսական կրօնը: Գրիգոր ճգնարան քաշուած էր այդ պարագային: Տրդատ ինքն ալ գնաց անոր մօտ. թէեւ քաղաքական շահերը վերադարձուցին զայն իր գահին, բայց երկար չապրեցաւ այլեւս: Եւ որպէս թէ իր յանդիմանութիւններէն զզուած կարգ մը նախարարներ, թունաւորեցին զինքը 90 տարեկան հասակին մէջ:

Տրդատ մօտաւորապէս 56 տարի թագաւորեց եւ մեռաւ 330ի ատենները:

ԿԻՒՐԵՂ ԽՐԱՑԵԱՆ

ՆՐԳԻԾԱՆՔ

Ձմեռնամուտ

Մինչ գիտուն բժուած մաս մը մահկանացու-ներ, իրենց հոմանուոր խեղապատակին ներածին չափ կ'աշխատին անիմանալի բնութեան երկնամուտքը թափանցել ու մաքառիլ տիեզերքի գաղտնիքներուն հետ, ահա Աստուած կոչուած անըմբռնելի ուժը անոնց քէթին կը խնդայ, վեր ի վայր ըրջելով չափուած ձեւուած հաշիւները։

Օրինակ: Գիտութիւնը գրած է որ Դեկտեմբեր 22ին կը սկսի ձմեռնամուտը, մինչդեռ Հոկտեմբերի կիսուն արդէն Նորին Վսեմութիւն ԱՑՈՒԽԸ իր պատկառելի ներկայութիւնը զգալի ըրած է, գոնէ մեզի հոս՝ ուր բարեկեցիկները հսկայ յարկաբաժիններու, սկսած են caveերը իջնել, ոչ թէ Պոռտոյի կամ շամփանեայի շիշ մը գնելու համար ճաշասեղանին վրայ, այլ դոյլ մը ածուխ՝ վառարանին մէջ... անկողին իյնալէ առաջ:

Կրկնոցները՝ հանդերձապահներէն դուրս ելած եւ իրենց մէջ ամփոփած են նոյն իսկ ինքնավստահ եւ խիզախ երիտասարդութիւնը։

Ձմեռնամուտ: Քանի մը շաբաթ եւս, եւ ահա եղանակը պիտի սկսի պարահանդէսներուն, ցայգաթօններուն, երեկոյթներուն, ցերեկոյթներուն, կազմակերպուած Միութիւններու կողմէ: Մեր երկու ձեռքերուն մատները չեն բաւեր զանոնք համրելու համար։

Ահա այս Միութիւններն են որ պիտի կազմեն յանձնախումբեր, օժանդակ մարմիններ, գործօն խումբեր, մասնախումբեր իրենց ստորադաս-ներով, սարքելու համար երեկոյթ կամ ցերեկոյթները որոնց բարոյական նպատակն է օգնել կազմակերպութեանց բարոյա...նիւթական ին եւ զբաւարճացնել երկսեռ ու երատասարդութիւնը։

Վաղը կարգադիր յանձնախումբերու մէջէն ընտրեալ ներկայացուցիչներ պիտի սկսին յարմար սրահներու վարձուեթեանց դիմել՝ թուական եւ օր որոշելու համար: Եւ ի՜նչ յուսախաբութիւն, երբ տնօրէնը, մաքիավելական ժպիտով մը, ձեռքերը շփելով պիտի ըսէ՝

— Ձեր ուզած սրահը կրնամ տրամադրել 1947 Օգոստոսի մէջ երեքշաբթի իրիկուն մը...: Մինչեւ այդ թուականը սրահը վարձուած է!!!:

Ու ըսել թէ, Հայ Տուն մը պիտի ունենայինք, որուն համար անհրաժեշտ դրամը գրեթէ ամբողջովին հաւաքուած էր, ու կը մնար միայն շէնքին խաչհանդիսաւ մը բացումը կատարել, Զօպանեանի հանդիսաւոր ճառովը, ուր Հայ գաղութը պիտի գար իր երեկոյթները, ցերեկոյթները սարքել պարծանօք եւ պանծանօք, առանց սպասելու օտար սրահներուն Օգոստոսեան տրամադրութեան։

Բայց աւա՜ղ, այդ Հայ Տունը հիմակ ու հիմա կը նմանի ...Սպանիական դղեակի մը:

ԼԻԼԱ

Կօշիկ պիտի ունենանք

Տեղական թերթերը կը գրեն թէ Ֆրանսայի բոլոր այրերն ու կիները մինչեւ այս տարուան վերջը մէկ մէկ զոյգ կօշիկ պիտի ստանան. մինչեւ տասներկու տարեկանները երկու զոյգ։

Ֆրանսայի կօշիկի ճարտարարուեստի արտադրութիւնը աւելցնելու համար հսկայական աշխատանք է տարուած: Կօշիկի ճարտարարուեստն իր արտադրութիւնները արտասահման չէ փոխադրած, որովհետեւ Ֆրանսայի կօշիկի պէտքը այնքան զգալի է որ իր արտադրութեան փոքր մէկ մասը միայն export կ'ըլլայ։

Հետեւեալ թիւերը կրնան գաղափար մը տալ Ֆրանսայի գլխաւոր գործարաններու արտադրութեանց մասին: Այդ գործարանները կը գտնուին Փարիզի շրջականները, Ռոմանի, Լիոնի, Ֆուժերի, Պուրթանիոյ, Շօլէի եւ Լուարի շրջաններուն մէջ:

1938ին Ֆրանսայի կօշիկի արտադրական կարողութիւնն էր 83 միլիոն զոյգ. տասը փոխարէն գործարանները կ'արտադրէին 65 միլիոն զոյգ, որ այդ շրջանին երկրին եւ արտաքին խնդրանքին կը բաւէ։

1941ին այս թիւը 45 միլիոնի իջաւ, 1942ին՝ 39 միլիոնի, որուն մօտ վեց միլիոնը տախտակէ ներբաններով։

1943ին հրապարակ հանուած 31 միլիոն զոյգերուն 11 միլիոնը տախտակէ կօշիկներ էին: 1944ին Ֆրանսա արտադրեց 18 միլիոն զոյգ, յիսուն առ հարիւրը տախտակէ շինուած:

Ազատագրութենէն անմիջապէս վերջ արտադրութիւնը աճեցաւ եւ 1945ին եղաւ 26 միլիոն զոյգ, որոնց միայն եօթը միլիոնը փայտէ շինուած էր: 1946ին 42 միլիոն զոյգ արտադրելու ծրագիրն արդէն իրականացած է. իւրաքանչիւր բնակիչի մէկ զոյգ, հազիւ 4 միլիոնը տախտակէ ներբաններով։

Փաստօրէն անկարելի էր ամէն մարդու միաժամանակ գոհացում տալ: Եւ որովհետեւ երախաներու կօշիկի մեծ պահանջ կար, այդ պատճառով կարելի չէ եղած մէջ անգամ մէջն իւրաքանչիւր անհատի կօշիկի կտրօն կամ պոճ մը տալ:

Աշխատաւոր դասակարգէն իւրաքանչիւր անհատ իր ծնած ամսուն մէկ զոյգ կօշիկ ստանալու իրաւունք ունի։

Միայն երախաներն են որ ինքնաբերաբար կրնան իրենց կօշիկներն ունենալ: Այդ երախաները երեք դասակարգի բաժնուած են: Մէկէն մինչեւ երեք տարեկան երախաները իրենց հիւսուածեղէնի կտրօնով տարեկան երկու զոյգ կը ստանան: Երեքէն տասներկու տարեկանները՝ երկու զոյգ կօշիկ եւ մէկ զոյգ կալոշ, որոնք տակաւին կը գործածուին գիւղերուն մէջ: Տասներկուքէն մինչեւ տասնըութ տարեկանները՝ մէկ զոյգ տարուան ընթացքին, առանց իրենց ծննդեան ամսուան սպասելու:

Հում նիւթերը տակաւին անբաւարար են: Անցած ամառ կօշիկի գործարանատէրերը խաղախորդարանները հասած կաշիի մթերքին նուազութենէն չափազանց մտահոգ էին։

Միսի նուազութիւնը կը նշանակէ նաեւ կաշիի նուազութիւն: Արդարեւ Ֆրանսայի մէջ անցեալ ամառ խաղախորդարաններէն դուրս ելած կաշին, ձմրան իր ստացածին միայն յիսուն առ հարիւրը կը ներկայացնէր։

Ֆրանսայի խաղախորդները պատերազմի տարիներուն մէջ անգամ աշխատած են գիտական միջոցները զարգացնել: Խաղախորդութեան համար անհրաժեշտ շատ մը հում նիւթերը, որոնք կը պակսէին, մասնաւորաբար քրոմը, անոր տեղ գործածեցին երկաթը, զոր յետոյ լքեցին, իբրեւ ոչ կատարեալ:

Վերջերս, Սիրէոյի խաղախորդները, իրենց գիտնականներուն շնորհիւ, յաջողեցան երկաթի գործածութեան մէջ, անոր հետ խառնելով քիմիական կարգ մը ուրիշ բաղադրութիւններ, զորս երկիրը կ'արտադրէ բարեբախտաբար: Այդ միջոցը հիմա ազատօրէն կը գործադրուի, թէեւ քրոմով կատարուածէն քիչ մը աւելի սուղի կը նստի։

Ֆրանսայի կօշիկի գործարանատէրները կաշիի արտադրութեան աճումէն ի վեր, կօշիկի նախկին ձեւերն ալ փոխած են: Առանձին կրունկներ ու ներբաններ հրապարակ ելած են:

Ճիշդ է թէ կիները կը սիրեն բարձրահասակ երեւիլ ու կը գործածեն մէկ մատնաչափ բարձրութեամբ կրունկներ, բայց այդ կրունկները առանձին շինուած են։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը իր առաջին ախոյենական մրցումը կատարեց Շասի Ֆրանսաբայ, կիրակի, Հոկտեմբեր 13ին, Ժվալէ տիւ Ռօնի բայ, կիրակի, Հոկտեմբեր 13ին, Լալէ տիւ Ռօնի ախոյենութեան համար: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. և Բ. խումբերը Ժ.ը 1ին շոգեկառք կ'առնեն դէպի Շաս Հարիւրի մօտ Հ. Մ. Ը. Մ.ի սիրողներուն խումբ մը կ'ընկերանայ քաջալերելու համար։ Ժամը 2ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանի խումբը կը մրցի տեղւոյն համապատասխան խումբին դէմ, եւ խաղը կը վերջանայ Հ. Մ. Ը. Մ.ի պարտութեամբ 2—1։

Ժամը 3ին պաշտօնական դատաւորը ներկայ չըլլալով Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Ֆրանսական խումբի նախագահները վիճակ կը ձգեն դատաւոր մը ընտրելու համար եւ կ'ընտրուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ֆութպոլի յանձնախումբէն Մարտիկ Փափազեանը: Երկու խումբերը դաշտ կ'ելլեն: Խմբապետները լիսանները կը քննեն: Դատաւորը կը սուլէ, խաղը կը սկսի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յառաջապահներու գեղեցիկ յարձակումով, հակառակորդ խումբը լաւ դիմադրութիւն ցոյց կուտայ, հազիւ տասը վայրկեան անցած Հ. Մ. Ը. Մ.ի խմբապետ Աղատ Գալեան գլխէն կը վիրաւորուի, դաշտէն դուրս կ'ելլէ, պէտք եղած խնամքը տանելէ վերջ, Աղատ դաշտ կ'ելլէ բուռն ծափերու տակ: Առաջին խաղամասը կը վերջանայ 0—0, երկրորդ խաղամասը կը սկսի աւելի հետաքրքրական դառնալ, երկուստեք կ'ըլլան վտանգաւոր յարձակումները, յաղթանակը շահելու համար: Վերջապէս Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդրոնի յառաջապահը գեղեցիկ հարուածով մը կը նշանակէ առաջին նշանակէտը: Ֆրանսական խումբը կը սկսի յարձակողականի, կ'ուզեն հաւասարեցնել, բայց Հ. Մ. Ը. Մ.ի պաշտպանողական գիծը կատարեալ բերդ մըն էր: Խաղը վերջացաւ Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ 2—0: Հ. Մ. Ը. Մ.ի ֆութպոլիստները այդ օրը բոլորը լաւ խաղարկութիւն ցոյց տուին, շնորհաւորութեան արժանանալով:

Յառաջիկայ կիրակի Հոկտեմբեր 20ին Հ. Մ. Ը. Մ.ը իր երկրորդ ախոյենական մրցումը պիտի կատարէ իր սեփական մարզադաշտին վրայ, տեղւոյն հայ մարզականին դէմ, U. S. A., ժամը 3ին:

Ժամը 1.30ին Հ. Մ. Ը. Մ.ի պատանի խումբը իր առաջին ախոյենական մրցումը պիտի կատարէ Ֆրանսական C. S. Grignyի դէմ: Հայութիւնը կը հրաւիրենք դէպի դաշտ քաջալերելու համար հայ մարզիկները: — Մարտիկ Փափազեան

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԿԱՐՃ եւ մանաւանդ ՄԱՔՈՒՐ գրել մարզական մրցումներու նկարագրութիւնները, առաւելապէս ծանրանալով արդիւնքին վրայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Մեր այս երջանկութիւնը երկար չտեւեց սակայն, 1945 մարտ 10ին՝ ռուսական բանակները պաշարեցին Տանցիկը իր շրջաններով: Դուրս ելլելու մէկ ելք կար,— Պալթիկ ծովը: Տանցիկը չփճացած ձեռք ձգելու մտքով՝ Մառէշալ Դաքովսքի վերջնագիր տուած էր, որպէսզի քաղաքը յանձնուի առանց դիմադրութեան: «Կուլայթըր» (մարզպետ) Ալպէրթ այս լուրը հեռագրած էր Հիմլէրին, որուն կողմէ եկած էր հետեւեալ պատասխանը.— «Տանցիկը բացառութիւն չի կրնար կազմել գերման միւս քաղաքներէն, պէտք է դիմադրել»...

Այս մերժումը պատճառ եղաւ որ՝ Ռուսերը սկսին քաղաքը ռմբակոծել ցամաքէն ու օդէն: Տանցիկ, որուն համար պայթեցաւ աշխարհամարտը յորդահոս արեան գետերով, վերածուած էր Տանթէի «Դժոխք»ին: Բոց ու կրակ՝ ամէն կողմ, փլուզումներ, ճարճատում, մոխիր ու աւեր: Մեր կիներու աղերսող ճիչեր, կրակ առած տուներու պատուհաններէն, ծծկեր երախաներփլատակներու տակ ու մարդկային զարհուրանք մը ամէն կողմ:

Կեանքիս մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, ղըղջացի մարդ ծնած ըլլալուս համար: Առաջին անգամն էր որ, զգացի թէ մարդը դաժան գազան մըն է, հակառակ իր գիտութեան, իր խղճին, իր զգացումներուն ու սաւառնաթեւ մտածումներուն:

Սոդոմ - Գոմոր... Ահա իմ աչքիս առջեւ այդ սխագործութիւնները: Չեմ կրնար նկարագրել, որպէսզի կրկին չապրիմ այն օրերը, երկինք բարձրացող բոցերը չտեսնեմ ու փողոցներու մէջ այրուող երախաներու տխուր կերպարանքը դարձեալ չապրիմ:

Մարտ 29ին առտուն՝ ռուսական բանակները մտան Տանցիկի զանազան շրջաններէն ներս: Գերման էս-էսներ եւ Վլասովի զինուորները դեռ կը դիմադրէին: Մենք ազատուած էինք հրաշքով: Գետնայարկէն դուրս ելանք եւ Ռուսերը սկսան մեզմէ զատել Գերմանները: Ա՜լ մի՛ հարցնէք մարդկային անբարոյութեան մասին: Ո՛չ աղջիկ մնաց, եւ ոչ ալ պառաւ: Տավա՛յ (տուր) ժամացոյց, կօշիկ, մատանի, ընտանեկան զանազան յիշատակներ կ'առնէին մեր ձեռքէն: Իմ զինուորական գօտիս անգամ առին: Տաւայ... Բարեբախտաբար ռուս զինուորներուն մէջ կային խելօք, պարկեշտ եւ զարգացած տղաքներ, այլապէս՝ մեր գործը բուրդ էր...: Իբրեւ Ֆրանսացի, պատիւ ունէի գլուխս ողջ պահելու: Լեհ ընկերներուս լման պայուսակները խլեցին, հակառակ անոր որ, Տանցիկ մտնող ռուսական բանակներուն հետ կար նաեւ լեհական լեգէոնը: — Տաւա՛յ... Թաթար զինուորէ մը ուզեցի հասկնալ թէ իրենց բանակներուն մէջ Հայեր կա՞ն:

— Դուն Ֆրանսացի ես. ինչո՞ւ Հայ կը փնտռես, պատասխանեց կիսախուփ աչքերը վրաս յառած:

— Հայերէն կը հասկնամ, Ֆրանսա շատ Հայեր կան, ըսի: Թաթարը հաւատաց ու թելադրեց երթալ այսինչ տեղը ուր հայ զինուորներ կային:

Լեհ ընկերներուս հետ ճամբայ ինկանք Տանցիկէն դուրս ելլելու: Ինչ ալ ըլլար, ուրախ էինք բոլորս, որովհետեւ այլեւս «բռնի» աշխատաւորներ չէինք, ազա՜տ էինք վերադառնալու մեր երկիրները: Լեհ տղաքը շատ խնդրեցին որ իրենց հետ երթամ, իրենց հիւր ըլլամ ու յետոյ աւելի խաղաղ պայմաններու տակ մեկնիմ Ֆրանսա: Չէի կրնար իրենց փափաքին գոհացում տալ, քանի որ ես ալ կ'ուզէի ժամ առաջ Ֆրանսա հասնիլ, տեսնել ազգականներս ու բարեկամներս, ողջ ըլլալու պարագաս հեռագրել մինչեւ Հիւս. Ամերիկա, տարիներէ ի վեր լուր չունեցող մօրս:

Եղբայրական համբոյրներով բաժնուեցայ գործի ընկերներէս, որոնց հետ նոյն կեանքը ապրած էի գրեթէ մէկ ամիս: Կրկին մինակ մնացի, փլած ու այրուած տուներու եզերքներէն կը քալէի գլխիկոր ու մտախոհ: Դիակներ՝ ամէն կողմ, զինուոր, ռամիկան, հասարակ քաղաքացի մեռած էին կամ սպաննուած՝ Տանցիկի փողոցներուն մէջ: Զարմանալի դատայ որ ռուս զինուորներէն շատերը գերմաներէն կը հասկնային: Հետաքրքրուեցայ, եւ իմացայ թէ գերմաներէնը գրեթէ պարտաւորիչ է Խ. Միութեան դպրոցներուն մէջ: Խնդիրը պարզ էր ինծի համար, նկատի առնելով համայնավար կուսակցութեան ընթացքը գերման ժողովուրդին հանդէպ, 1925—1926ի օրերուն: Մոսկուայի համար երբեմն Գերմանիան միակ վայրն էր, ուրկէ կըրնար տարածուիլ համաշխարհային յեղափոխութիւնը, սակայն, Հիթլէրը եկաւ եւ գերման ժողովուրդը հետեւեցաւ աւելի ազգայնական կամ ցեղապաշտական գաղափարներուն, Ռուս զինուորներուն հարցուցի թէ ո՞ւր գացին Տանցիկի Ֆրանսացիները: — Օլիվա, պատասխանեցին:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(5)

ուղղելով Նիւրնպէրկի բանտին վարչութեան, հազար տոլար առաջարկած է, կախաղաններուն խեղդակապերը գնելու համար: Պատասխանած են թէ բոլորն ալ կրակի տրուած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՆԵՐՔԻՆ ՀՈԳԵՐԸ

Հոսանքներու պայքարը

Սահմանադրութեան վաւերացումէն ի վեր, կարեւոր խմորումներ տեղի կ'ունենան Ֆրանսայի քաղաքական հոսանքներուն միջեւ եւ օրն ի բուն կը յիշուի զօր. տը Կոլի անունը: Երէկուան թերթերը կը գրէին թէ ժողովրդական Շարժումին նախագահը, Մորիս Շուման նամակ մը ուղղած է զօրավարին, հարցնելով թէ կ'ընդունի՞ հանրապետութեան նախագահութիւնը, եթէ իրենք պաշտպանեն իր թեկնածութիւնը: Այս հոսանքը թէեւ քուէարկեց սահմանադրութիւնը, բայց հիմակուընէ կը խօսի անոր վերաքննութեան մասին, հետեւելով զօր. տը Կոլի քննադատութեանց: Լուրջ խմորումներ տեղի կ'ունենան կազմակերպութեան ծոցին մէջ: Մաս մը կ'ուզէ համախմբուիլ զօր. տը Կոլի շուրջը, եւ միացեալ ճակատ կազմել ընկերվարականներուն հետ, ընդդէմ համայնավարներուն: Այս փորձը ձախողեցաւ: Ընկերվարական կուսակցութիւնը պաշտօնական զեկոյցով մը կը յայտնէ թէ ինք կը հաւատայ ընկերվարական համասեռ կառավարութեան մը, իսկ եթէ այդ չյաջողեցաւ, կ'առաջարկէ խառն կառավարութիւն մը որ յարգէ ընկերվարութեան ծրագիրը:

Համայնավարներն ալ բոլոր հանրապետականներու միութիւն կ'առաջարկէին, յուսալով անջատել ընկերվարութեան ձախ թեւը: Ամէն պարագայի մէջ, նորէն ճակատներ կը յարդարուին, յառաջիկայ ընտրութեանց առթիւ:

Կարգ մը թերթեր կը գրեն թէ համայնավար կուսակցութիւնը միտք չունի մենատիրութիւն հաստատելու, այլ կ'ուզէ վերակազմել Նախկին ժողովրդական Ճակատը:

★ Տէյլի Մէյլ» կը գրէ թէ Ֆրանքին վրայ կատարուած չարաշահութեանց հետեւանքով, Փարիզի փողոցներուն մէջ տոլարը կը ծախուի 290, սթերլինը 825 ֆրանքի, մինչդեռ պաշտօնական գիները են 120 եւ 480: Կը յուսացուէր թէ ֆրանքը պիտի ամրանայ, Սահմանադրութեան վաւերացումէն վերջը: Դժբախտաբար քաղաքական պայքարները եւ յառաջիկայ ընտրութեանց մասին տիրող անստուգութիւնը աննպաստ ազդեցութիւն կը գործեն: Միւս կողմէ, ելմտացոյցին բացը կ'աճի, աւելցնելով թղթադրամի շրջաբերութիւնը: Պ. Անտրէ Ֆիլիփ, նախորդ ելմտական նախարարը, 100 միլիառ ֆրանքի թղթադրամ կը նախատեսէ տարուան վերջը: 1947ի ելմտացոյցին՝ բացն ալ 100 միլիառ ֆրանք կը հաշուեն: Ելմտական նախարարը կարգ մը ծրագիրներ մշակած է, ելմտացոյցը հաւասարակշռելու համար: Պիտի կրճատուին վարչական եւ զինուորական ծախքերը եւն.:

2069 միլիոն ֆրանքի նոր թղթադրամ շրջաբերութեան հանուած է մինչեւ հոկտ. 10, ընդհ. գումարը բարձրացնելով 683.219 միլիոնի:

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ԶԵՂԾՈՒՄՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ

Ամէն օր շոնդալից դէպք մը կը պատահի, առեւտրական զեղծումներուն հետեւանքով: Պոն Մառշէի եւ Կալրի Պարպէսի տնօրէններուն ձերբակալութենէն վերջ, բանտարկուեցաւ ուրիշ երեւելի մը, Կալրի Լաֆայէթի տնօրէնը, Կաստոն Լէհման, 62 տարեկան: Ձերբակալուեցաւ նաեւ նոյն հաստատութեան գնումներու ճիւղին վարիչը, Պէրնհէյմ Տէնըրի, 39 տարեկան: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ «Մոնէ - Մոթիէռ»ի տոմսեր գնած են, 1.800.000 ֆրանքի, ուրիշ խօսքով՝ 200 թոն ապրանք:

Պոն Մառշէի տնօրէնը կ'ուրանայ այն մեղադրանքը թէ կաշառած է արտադրութեանց նախարարութեան մէկ պաշտօնատարը:

Ոստիկանութիւնը ձերբակալեց ինքնաշարժի ընկերութեան մը տնօրէնը:

Կաշիի հրապարակին վրայ եւս զեղծումներ երեւան հանուած են: Թերթերը կը գրեն թէ ծանօթ հաստատութիւն մը յաւելուածական կաշի ստացած է, 440.000 զոյգ կօշիկի համար:

Տասը նոր ձերբակալութիւններ կատարուեցան ընդեղէններու հրապարակին վրայ: Ձերբակալուեցան նաեւ երկու պետական պաշտօնեաներ:

ՓԱՐԻԶԻ ՆԱՑԻԱԿԱՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹԵԱՆ մասին հրատարակուած վերջին տեղեկութիւնները կ'ըսեն թէ մեծ բան մը չի ներկայացներ: Բոլոր վարիչները ձերբակալուած ըլլալով, շարժումն ալ խափանուած կը համարուի: Ձերբակալութիւններն սկսած են Սեպտեմբեր 10էն: Ամէն պարագայի մէջ, Ապահովութեան տեսչութիւնը կը շարունակէ իր հետապնդումները Փարիզի թէ գաւառի մէջ:

ԱԼԺԵՐԻՈՅ տրամադրելի գինիները արձանագրուելով, պետութեան տրամադրութեան տակ պիտի առնուին:

ՀԻԹԼԷՐ ՈՂՋ է, կ'ըսէ գնդ. Հայմլիխ, ամերիկեան գաղտնի տեղեկութեանց նախորդ տնօրէնը:

Օր. ԼԻՆՏԱ ԽՈՒՃԱԴԵԱՆ
Ընկեր ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆ
Ամուսնացած
Քաշան 5, Հոկտ. 1946 Շավիլ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 19ին: Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ:

×

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 20ին: Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սան Ֆրանսուա Քոֆիէի սրահին մէջ:
8 Rue Victorien Sardou
Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ
Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 27ին: Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան սրահը, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ: Գեղարուեստական ճոխ բաժին: Կը խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը, քաղաքացի ALEXANDRE:
Սրահի հասցէն՝ 2 rue de la Défense: Հանդէսէն վերջ ընկերական խնջոյք:

ԵՐԳԻ ՈՒՆԿՆԴՐՈՒԹԻՒՆ
ԱՐՓԻԿ ԱՐՂՈՒԹԵԱՆԻ
Շաբաթ, 7 Դեկտեմբեր 1947

ԸՆԿԵՐ ՅԱԿՈԲ ԱԲԷԼԵԱՆԻ եւ Օր. Լինտա Խուճադեանի ամուսնութեան առթիւ Ֆր. Կապոյտ Խաչի Շավիլի մասնաճիւղը 500 ֆրանք կը նուիրէ տեղւոյն դպրոցին:

Հ. Մ. Ը. Մ.ի Կ. Վ. դիւանը ի պատասխան Մարսէյլէն Յառաջի ուղղուած տեղեկութեան մը կրկին կը յայտարարէ թէ Մարսէյլի Նորք Մարզականը, Հ. Ե. Մ. Փարիզի եւ Մարսէյլի մարզական խումբերը միացած են Հ. Մ. Ը. Մ.ի: Կը սպասենք մեր թղթակցին լուսաբանութեանց:

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՐՏԻՐՈՍՈՎ, որ Լոնտոնի մէջ ծանօթ էր իբրեւ «Ռուս Րոպըրթ» եւ որ երկու Լեհերու կողմէ սպաննուեցաւ 1945ին, 1900 սթերլին ժառանգութիւն ձգած է: Կը փնտռուին ժառանգորդները:

ԿՈՒԶՈՒԻ հայ [illegible] մը, որ Քամօէնի կողմերը ունեցած 3 սենեակներ եւ մշակելի պարտէզ [illegible] պաշտպանութիւնը յանձն առնէ, եւ [illegible] վարձքի: Դիմել Restaurant Pizzarian, 30 A. Rue des 3 Mages, Marseille:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ
ԶՕՐ. ԱՆԴՐԱՆԻԿԻ ՇԻՐՄԻՆ

Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը համաձայնաբար Յուշարձանի Կեդր. Յանձնախումբին հետ, պիտի կազմակերպէ հանդիսաւոր ուխտագնացութիւն Զօր. Անդրանիկի շիրմին վրայ, Նոյեմբեր 3ի կիրակի կէսօրէն վերջ, ժամը 3ին, Père Lachaiseի գերեզմանատան մէջ:

ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԻ ՀՈՒՆՁՔԸ, որ 15 միլիոն թոն էր պատերազմէն առաջ, այս տարի պիտի ըլլայ 13 միլիոն: Բայց հողագործները կը մերժեն ծախել, նշանակուած սակագնով (4—4.50): Վերջերս քիլօն բարձրացած էր մինչեւ 11—12 ֆրանքի:— 100.000 քիլօ լուբիա սեւ շուկան ինկած է, զանազան ձեւերով:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՅԻ կոմիտէն ընդհ. անդամական ժողովը՝ այս շաբաթ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ Վարդան ենթ. որոշած է այցելել Կուսէնվիլի, Սարսէլի եւ Առնուվիլի մեռած ընկերներուն գերեզմանները, յառաջիկայ կիրակի ժամը 3ին:

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս երկուշաբթի, ընկերուհի Ստեփանեանի բնակարանը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի Խատիսեան խումբի դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին: Դասախօսն է ընկեր Ա. Քէօսէեան, նիւթը՝ «Հայ ժողովուրդի վերածնունդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 —
R. C. Seine 376.286
Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN
17, Rue Damesme — PARIS (13e)
Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Dimanche 20 Octobre 1946 Կիրակի 20 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4832-Նոր շրջան թիւ 471 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԶՐՈՅՑ ԱՆՑՈՐԴԻ ՄԸ ՀԵՏ

— Հոկտ. 5ին բաց նամակ մը ուղղած էիք Հայ Գրողներու Ընկերակցութեան Կեդր. վարչութեան, Ց. Օշականի յոբելեանին առթիւ: Ի՞նչ պատասխան ստացաք :

= Տակաւին կը սպասենք որ բարեհաճին պատասխանել: Ուրիշ խօսքով, լուսաբանել հանրային կարծիքը, քանի որ ամիսներ առաջ որոշուած էր տօնել վաստակաւոր գրագէտին քառասնամեայ յոբելեանը :

— Անշուշտ պատճառ մը ունին որ կը ձգձգեն այնքան պարզ հարցումի մը պատասխանը :

= Զենք հետաքրքրուիր այդ պատճառներով, ներքին թէ արտաքին: Գիտենք որ, յոբելեանի որոշումէն վերջ, Վարչութիւնը փոխուած է : Կը թուի թէ տրամադրութիւններն ալ փոխուած են, եւ նորը ինքզինքը պատասխանատու չզգար նախորդին յանձնառութեանց համար :

—Ամէն պարագայի մէջ, պարտաւոր են հրապարակաւ լուսաբանել հանրային կարծիքը, նոյնիսկ իրենց Ընկերութեան անդամները: Ի՞նչ նկատումներ կրնան ունեցած ըլլալ, այսքան պարզ եւ բնական հարցի մը մէջ:

= Նկատո՞ւմ, բարձր քաղաքականութի՞ւն, դիւանագիտական կամ «յառաջդիմական» մարմաջնե՞ր,— ո՞վ գիտէ: Մարդիկ մանրացան, մանրացա՜ն ...

— Ի վերջոյ ի՞նչպէս կրնային արդարացնել իրենց չկամութիւնը: Օշականը ոչ կուսակցական է, ոչ հանրային վէճերու խառնուած, ոչ ալ այս կամ այն ճակատին միացած: Իսկ իր գրական վաստակը ...

= Եթէ մարդիկ տարրական գաղափար մը ունենային այդ վաստակին գեղեցկութեան եւ ծանրութեան վրայ, ապահովաբար պիտի կարմրէին, իրենց փոքրոգի շարժուձեւերէն: Անոնք շատ բնական կը գտնեն Շիրվանզադէի յոբելեանը — երեք անգամ — Աւ. Իսահակեանի ծննդեան տարեդարձի տօնակատարութիւնը եւ դեռ ուրիշ ծիսակատարութիւններ: Բայց երբ կարգը կուգայ արեւմտահայ գրագէտի մը, որ գիւղէն քաղաք նետուելով, դարձած է տիրական դէմք, իր աննախընթաց երկունքով եւ աննման ստեղծագործութիւններով, կը նստին հաւասարակշռութեան: Մենք Օշականի երկրպագուներէն չենք: Այս տողերը գրողը ամէնէն կծու քննադատութիւններն ստորագրած է իր լեզուի մասին: Բայց, ազնուութիւն է եւ անկեղծութիւն, չըսելու համար աւելի ծանր բառ մը, սուտ խենդ ձեւանալ անոր քառասնամեայ հոյակապ վաստակին առջեւ :

— Կ'ըսեն թէ Ց. Օշական քննադատած է Խ. Հայաստանի գրագէտներն ու բանաստեղծները :

= Այո, քննադատած է եւ Արտասահմանի գրագէտներն ու բանաստեղծները: Ան իրեն յատուկ տեսակէտներ ունի, որոնց կրնաք համաձայն ըլլալ կամ ոչ: Ատիկա պատճա՞ռ է հաւատարմութիւն փորձելու, ինչպէս ըրին Սուրիա-Լիբանանի մէջ, դոեհիկ աղերսագիր մը ուղղելով Երուսաղէմի պատրիարքին, որպէսզի ուսուցչական պաշտօնէն արձակէ Օշականը: Կը յիշէ՞ք այն օրերը, երբ ամիրաները Պատրիարքներու միջոցաւ աքսորել կուտային Ֆիլիքս Փօղոս պատուելիները...Բայց եւ այնպէս Սուրիա-Լիբանան փառաւորապէս տօնեցին յոբելեանը, արհամարհելով ամէն խուժանավարութիւն: Փարիզը Պէյրութէն եւ Հալէպէ՞ն ալ ետ պիտի մնար ...

— Անշուշտ ուրիշ տարրեր չեն պակսիր յոբելեանը տօնելու համար, եթէ Գրողներու Ընկերութիւնը դասալիք ըլլայ, իր վարչութեամբ կամ ծապլվարական փոքրամասնութեամբ :

= Ի հարկէ չեն պակսիր: Նոյնիսկ պահանջողներ կան որ «Յառաջ»ն ստանձնէ նախաձեռնութիւնը: Բայց մենք պիտի նախընտրէինք վերջին պատեհութիւն մը եւս ընծայել, որպէսզի մարդիկ սթափին եւ անդրադառնան թէ Փարիզ կ'ապրին, եւ ոչ թէ Անատոլու կամ Ուզպէկիստան: Գրողներու Ընկերութիւնը ինք պարտաւոր է կարգի հրաւիրել իր Վարչութիւնը, եթէ ան է բունպատասխանատուն այս անճոռնի հաւատաքննութեան եւ դասալքութեան, եւ կամ սեւ խաչ մը քաշէ իր անունին վրայ :

— Ես միշտ լաւատես եղած եմ: Կը յուսամ թէ ձեւ մը պիտի գտնուի:

= Եւ պէտք է որ գտնուի: Փարիզի մտաւորականութիւնը չի կրնար հանդուրժել այս վատութեան :

Շ.

Խ. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ՔԱՌԵԱԿՆԵՐ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Ա.

Մայր չունէի, ինձ մայր եղաւ անուշ գիրկը Հայաստանի,
Մանուկ հոգուս լոյսը վառեց ոսկէ գիրքը Հայաստանի,
Իմ երազի ճամբաներով ուր էլ թռչիմ, ուր էլ գնամ,
Դարձեալ անուշ ինձ կը կանչի լուրթ երկինքը Հայաստանի :

Բ.

Ես թեւաբաց մարի թռչուն, դու ինձ ընկեր, ինձ վարուժան,
Սիրտըս եղն է քո դաշտերի, սէրդ այնտեղ բացուած շուշան,
Աշխարհի մէջ ուրիշ բաղձանք, ուրիշ իղձ ու երազ չունիմ,
Ախ, մենակ թէ ես իմ սաղով քո մեծ սիրուն լինեմ արժան :

Գ.

Ուր էլ գնամ, ինձ կ'երեւայ քո Մասիսը ծիրանաւոր,
Գեղամ ծովակդ ինձ կը նայի, ինչպէս կապոյտ աչքը իմ մօր,
Անուշ իմ մօր սիրտն է ննջում քո դաշտերի խաղաղ հեռւում,
Դրա համար սիրում եմ քեզ, եւ այդ սիրով եմ բախտաւոր :

Դ.

Մանուկ օրով աչք եմ բացել ես ափերին Ախուրեանի,
Մայրական գիրկ են միշտ եղել ինձ Բագարանըն ու վէհ Անի,
Պապերիս պէս թող ես հանգչիմ Ախուրեանի զով ափերին,
Որ սիրտս միշտ հայրենախօս սրինգներին ականջ տանի :

Ե.

Հայրենանուշ տաղեր ունին հովիւները քո մրայօն,
Մարգարտափայլ շաղեր ունին քո առաւօտն ու երեկոն,
Քո արեւի զովքն անելու գնամ հեռու երկրէ-երկիր,
Բայց կարօտդ մօր ձայնի պէս ինձ ետ կանչի, ինձ բերի տուն :

Զ.

Կանչում հետ տաղ եմ ասել ես Արագած սարի վրայ,
Շէն ապարանք եմ երազել նրա մարմնոտ քարի վրայ,
Ու երբ հիմա աչք եմ ածում ապարանքին մեր Հայոց Տան,
Տեսնում եմ՝ ցինչ իմ երազն է շողում երկրիս դաշտի վրայ :

ԱՂԱՒՆԻ

Ներգաղթը Եգիպտոսի մէջ

«Յուսաբեր »ի մէջ կը կարդանք.—

Մինչեւ Սեպտեմբեր 30 Աղեքսանդրիոյ Ներգաղթի հինգ զանազան գրասենեակներուն մէջ քաղաքին 15.000 Հայերուն ճիշդ մէկ երրորդը, 5000 հոգի արձանագրուած են: Ասոնց մէջ կան լուսաւորչական, բողոքական, կաթոլիկ դաւանանքի պատկանող հայրենակիցներ, ինչպէս նաեւ հնչակեան, դաշնակցական, ռամկավար եւն.: Կրկնակի ուրախալի է որ ներգաղթող փափաքողներուն եւ արձանագրուողներուն մէջ կան բժիշկներ, դեղագործներ, երկրաչափներ, մեծ ու փոքր առեւտրականներ, խանութպաններ, գործաւոր - արհեստաւորներ որոնք բոլորը խանդավառ եւ անհամբեր կը սպասեն 1947ի առաջին ամիսներուն, որպէսզի վերադառնան մեր հայրենի աշխարհը :

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— Ռուսիոյ արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ այն լուրերը թէ՝ Անգլիոյ առիպումին վրայ, ռուսական կառավարութիւնը որոշած է զօրաւոր ճնշում բանեցնել Բ. Դրան վրայ, անմիջապէս լուծելու համար Հայկական Հարցը: (Նիւ Եորք Հէրըլտ, 19 Հոկտ. 1896):

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

Կը մերժէ Մոսկուայի պահանջներ

Թրքական կառավարութիւնը Հոկտեմբեր 18ին յանձնեց իր պատասխանը Մոսկուայի վերջին ծանուցագրին (24 Սեպտեմբեր): Պատասխանը, որ շատ երկար է, պիտի հրատարակուի այսօր վաղը: Իրազեկներ կը հաւաստեն թէ Թուրքիա վճռապէս կը մերժէ Խ. Միութեան երկու հիմնական առաջարկները,— միասին պաշտպանել Նեղուցները եւ անոնց նոր կարգուսարքը սահմանել միայն Սեւ ծովեան պետութեանց մասնակցութեամբ: Յետոյ, կ'ըսուի թէ Անգարա կը մերժէ որ եւ է առանձին բանակցութիւն Մոսկուայի հետ :

Նոյն աղբիւրներուն համաձայն, Թրքական ծանուցագիրը մանրամասնօրէն պարզելով կառավարութեան տեսակէտները, անգամ մը եւս կ'առաջարկէ միջազգային յանձնաժողով մը կազմել, քննելու համար թէ Թուրքիա լիովին յարգած է Մոնթրէօյի պայմանագիրը, պատերազմի մէջ :

Այս առթիւ Անգարայէն կը հեռագրեն թէ Խ. Միութեան առաջարկներն ընդունելով, Թուրքիա պիտի իյնայ հրջանային եւ այլամերժ քաղաքականութեան մը մէջ, որուն երբեք համաձայն չէ կառավարութիւնը: Թուրքիան Միջերկրականեան, ինչպէս եւ Սեւ ծովեան պետութիւն մըն է, բայց, Թրքական կառավարութիւնը համաձայն չէ նաեւ որ Նեղուցները, որոնք երկու ծովերը կը միացնեն, միայն Միջերկրականեան պետութեանց հսկողութեան տակ առնուին: Նեղուցներու խնդիրը կենսական նշանակութիւն ունի Թուրքիոյ համար, որ կ'ուզէ միայն իր ձեռքին մէջ պահել անոր պաշտպանութիւնը: Անգարայի հեռագիրը կ'աւելցնէ թէ կառավարութեան բռնած վճռական դիրքը ռազմախաղ մը չէ, ոչ ալ հիմնուած օտար աջակցութեան վրայ: Թուրքիա ինքզինքը զօրաւոր եւ միացեալ կը զգայ եւ չուզեր սակարկութեան մտնել «Կրնայ ըլլալ որ Առանցքին պատկանող մէկ երկու նաւեր Նեղուցներէն անցած ըլլան նենգամիտ նպատակներով, բայց երբ դիտողութիւն եղաւ, Թրքական կառավարութիւնը անմիջապէս միջոցներ ձեռք առաւ այդպիսի խարդախութիւններ խափանելու համար»: Թուրքերը ուժգնօրէն կը մերժեն Խ. Միութեան Օգոստոս 8ի եւ Սեպտ. 24ի ծանուցագիրներով եղած այն մեղադրանքը թէ Թուրքիա թերացած է իր պարտականութեան մէջ, իբրեւ պահակը Նեղուցներուն, ճամբայ բանալով Առանցքի մարտանաւերուն:

★ Լոնտոնի Թրքական դեսպանը յայտարարեց թէ Թուրքիա չի կրնար ընդունիլ Մոսկուայի առաջարկը՝ միասին պաշտպանելու Վոսփորի եւ Տարտանէլի Նեղուցները: Դեսպանը շեշտեց թէ իր կառավարութիւնը աւելորդ կը գտնէ առանձին բանակցիլ Խ. Միութեան հետ եւ անհրաժեշտ կը գտնէ միջազգային խորհրդաժողով մը: «Մեր քաղաքականութեան հիմնական սկզբունքն է ազգային անկախութեան պահպանումը»: Թուրքիա կը վախնայ որ եթէ ընդունի Խ. Միութեան ծրագիրը, ռազմագիտական խարիսխներ տրամադրելով, պիտի դառնայ անոր կամակատարը:

★ Թրքական պատասխանը Անգարայի խորհրդային դեսպանատան գործակատարին յանձնուեցաւ արտաքին նախարարին կողմէ: Վարչապետ Րէճէպ Փէքէր յայտարարեց անդլ. թերթի մը թղթակցին թէ կառավարութիւնը երբեք չէ փոխած իր տեսակէտները վերջին ծանուցագրէն ի վեր: Ուրիշ խօսքով, կը մերժէ Մոսկուայի առաջարկները :

Խ. Միութիւնը եւ Ամերիկա դէմ դիմաց

Պ. Պըրնզ, Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարը, կարեւոր ճառ մը խօսեցաւ Ուաշինկթընի մէջ, մասնաւորապէս ծանրանալով ռուսեւամերիկեան յարաբերութեանց վրայ: Յայտարարեց թէ մտահոգ է, տեսնելով որ կը շարունակուի, մինչեւ անգամ կ'անի յարաբերութեանց լարումը Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ»: Երկու պետութիւնները կրնան արագօրէն համաձայնիլ, եթէ անոնց մէկն ընդունի միւսին բոլոր պահանջները : Բայց Մ. Նահանգները չեն կրնար զիջիլ Ռուսերու բոլոր պահանջներուն եւ չեն պնդեր որ Ռուսերը ընդունին իրենց բոլոր պահանջները»: Նախարարը աւելցուց թէ չի հասկնար Պ. Մոլոթովի յարձակումները Մ. Նահանգներուն դէմ, Փարիզի խորհրդաժողովէն վերջը: Յիշելէ վերջ Մ. Նահանգներուն ընծայած օգնութիւնը պատերազմի ընթացքին, փոխ - վարձի օրէնքով, օգնութիւն մը որուն գումարը կը հասնի 10 միլիառ տոլարի, Պ. Պըրնզ շարունակեց.

— «Մենք ազատութիւնը կը պաշտպանենք աշխարհի մէջ, ամէն տեղ: Մեր կարծիքով, անկարելի է ազատութիւնը անջատել խաղաղութենէ -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՅԱԿՈԲ ՕՇԱԿԱՆ

ԽՄԲ. — «Յառաջ»ի երբեմնի աշխատակիցը, ընկեր Եդուարդ Տարօնեան Պէյրութի «Լը Ժուռ» ֆրանսերէն օրաթերթին մէջ ստորագրած է տեսութիւն մը Յակոբ Օշականի մասին.—

Ընթացիկ տարին յատկապէս բարեդուշակ տարի մը եղաւ Սփիւռքի հայութեան համար: Բացի մայր - հայրենիք վերադարձի կոչէն, ան՝ ուրիշ ուրախութիւններ ալ բերաւ մեզի, ինչպէս են այն զանազան յոբելեանները, որոնք կը շարունակեն ոգեւորել մեր հաւաքական կեանքը՝ Եգիպտոսէն, մինչեւ Ամերիկա: Արդարեւ, այս զարմանալի փոքրաթիւ ժողովուրդը, որ յաճախ խարուած, բայց երբեք չէ յուսահատած, որ բազմիցս հար - ուածուած, բայց երբեք չէ զգետնուած, գիտէ ըստ արժանւոյն բարձրանալ մեծ ազգերու մակարդա - կին, անհրաժեշտ պարտք նկատելով հրապարակաւ պատուել ու մեծարել իր այն զաւակները, որոնք չեն զլացած իրեն՝ իրենց բոլորանուէր ծառայութիւնը:

Ստուար թիւ մը կը ներկայացնեն ազգային մեծարանքի այս թեկնածուները: Անոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ Յակոբ Օշական: Օտար ըն - թերցողները անշուշտ անծանօթ են իր վաստակին, ինչպէս անունին ալ: Սակայն իր բազմազան տիտղոսներուն մէջ, որոնք արժանի կը կացուցանեն զինք գնահատանքի ու երախտագիտութեան մե - ծաշուք ցոյցերու, մասնաւորապէս մէկը իր վրայ կը հրաւիրէ արեւմտեան մշակոյթի բարեկամներու ուշադրութիւնը, ատիկա իր յարատեւ ճիգն է՝ հաղորդակից դարձնելու իր հայրենակիցները ոչ միայն արեւմտեան մշակոյթի արտադրութեանց, այլեւ մանաւանդ այդ մշակոյթի կազմութեան եւ զարգացման ընթացքին:

Վիպագիր, թատերագիր, քննադատ եւ ուսուցիչ, քառասուն տարիէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը մշակէ գործունէութեան այս չորս ճիւղերը, այնպիսի կորովով մը, որ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կրնար մարդկային ամբողջ կեանք մը սպառել: « Հեղեղային » վէպի միակ ներկայացուցիչը հայ գրականութեան մէջ, եթէ Օշական կը ներշնչուի, այդ գետնին վրայ, Մարսէլ Փրուսթի գործէն, բայց չընդօրինակեր զայն բնաւ: Ինչ որ ան փոխ կ'առնէ «Ի խնդիր կորսուած ժամանակին»ի մեծամազձոտ հեղինակէն, անոր ճարտարապետութիւնն է, հոգեկան խուզարկումի անոր մեթոտը, բայց այս անգամ կիրարկուած այնպիսի նկարագիրնե - րու վրայ, որոնց ոչ կառուցուածքը, ոչ ալ գոյութիւնը կրնար ճանչցած ըլլալ Փրուսթ, այնքան այլանման են մեծ Ֆրանսացիին եւ իր ջերմեռանդ հայ «նուիրեալ»ին կողմէ հետազօտուած հոգեկան աշխարհները:

Օշականի թատրոնը, որքան ալ ինքնատիպ ըլլայ, չի կրնար քօղարկել Պերանտէլլոյի ազդեցութիւնը: Այդ չէ արդէն հեղինակին դիտաւորու - թիւնն ալ: Իր ընտրած վարպետին պէս, Օշական գիտէ իր անձերուն տալ խորունկ չահեկանութիւն մը, նոյնիսկ երբ անոնք առնուած ըլլան ամէնա - հասարակ միջավայրերէ: Օժտուած բիրտ իրա - պաշտութեամբ մը, այս հեղինակը չի ներողեր որ եւ է նկատումէ՝ իր տիպարներուն անխոստովա - նելի հակումները եւ պարսաւելի ճաշակները յայտնաբերելու համար, վասնզի իր թատրոնին՝ ինչ - պէս վէպերուն մէջ՝ խնդիրը կը դառնայ նորէն հոգեբանական տիպարներու շուրջ, զորս կը ջանայ դեղեցկութիւններով ու տգեղութիւններով, որոնք դեղեցկութիւններով ու տգեղութիւններով, որոնք անբաժան են անոնց բնութենէն:

Բայց ապահովաբար իր քննադատի հանգա - մանքով է, որ Օշական ամէնէն աւելի պիտի պարտադրէ ինքզինք յաջորդ սերունդներու խորհրդածութեան: Այդ կալուածին մէջ իր սկզբնաւորու - թիւնը զգայացունց ըլլալէ աւելի ահարկու եղաւ: Այն ազդեցութիւնը ձգեց ինք, ինչ ազդեցութիւն որ կը ձգէ վագր մը, երբ կը խուժէ չամբէն ներս, անկէ վտարելով երկրորդական ուժի տէր վայրի կենդանիները, ինչպէս նաեւ այն որսորդները, որոնք մէկէ աւելի յաջողութիւններ ունեցած էին համբաւ ի գետիններուն վրայ: Ճիշդ է, որ Օշական հայ գրականութեան միակ քննադատը չէ, բայց կարելի է ուղղամտօրէն հաստատել, թէ իր հմայքը մեծ եղած է մտքին վրայ գրական նոր սերունդին, որ չի համարձակիր հաւատալ իր կոչման, որքան ատեն այդ կոչումը արժանացած չէ Օշականի նուիրագործումին: Արդ՝ այս նուիրագործումը այնքան հազուադէպ է, որքան արքայական թագադրութիւն մը: Անստգիւտ թշնամի կրկնաբանու - թիւններու եւ հասարակ տեղիքներու մինչ այդ անծանօթ բրտութեամբ մը հանկցուց փառատենչիկ նորընծաներուն, թէ իրենց յաւակնութիւնները անձնատիպ բերումով մը միայն կրնային արդարանալ: Օտար գրականու - թեանց իր լայն ծանօթութիւնը, բայց մանաւանդ ֆրանս. մշակոյթի իր հմտութիւնը, որոնք ի յայտ կուգան իր քննադատական ուսումնասիրութեանց մէջ, թոյլ կուտան իրեն կանխելու բանագողու - թեան կամ էութիւնները անոնց մօտ, որոնք աւելի շատ հոգածու են իրենց ստորագրութիւնը տեսնելու, քան իրական արժէք մը ձեռք բերելու:

Օշական, որ գրեթէ անմմանելի ոճ մը կը գործածէ, չէր կրնար հրապուրել հետեւորդներու մեծ թիւ մը, բայց գոնէ ի «աշակերտ»ները կը գերադանցեն զինք իրենց հաւատարմութեամբ, պիտի ըսէի մինչեւ իսկ իրենց մոլեռանդութեամբ: Թէեւ քննադատութեան մէջ Ռէմի տը Կուրմոնի եւ Ալպէր Թիպոտէի հետեւորդ կը համարէ ինքզինք, բայց Օշական յօժարակամ պիտի ընդունէր Սէնթ Պէօվի գրական դաւանանքը. «Ճշմարիտը, միայն ճշմարիտը, իսկ գեղեցիկն ու բարին թող զան խոտ ճէն՝ ինչպէս որ կրնան»: Ինքն ալ չէ՞ դաւանիր միթէ նոյն վարդապետութիւնը, երբ կը պահանջէ որ գրական կամ գեղարուեստական գործ մը ըլլայ հաւատարիմ հոգեկան իրաւ վիճակի մը:

Ափսոս, Պուալոյի եւ Վոլթէրի կողմէ այնքան գովաբանուած ու քարոզուած պարզութիւնը Օշականին ընտանի առաքինութիւն մը չէ բնաւ: Իր մտածումը արդէն դժուարաւ թափանցելի՝ իր նրբութեան պատճառով, այլապէս ամրափակ բան մըն է՝ անսովոր, հետեւաբար անմարսելի իր ոճին լեզուին:

Բայց կատաղի աշխատող մըն է Օշական եւ անսպառ, մշտաբուխ արտադրող մը: Հիմա, փակուած՝ Երուսաղէմի Հայոց վանքին մէջ, Օշական կը վարէ կեանք մը, որուն խստամբերութեան մենք կրնանք հանդիպիլ միայն վաղեմի բենեդիկտեաններու պատմութեան մէջ: Եւ եթէ երբեմն կը մտածէ ճակատագրական այցելուին վրայ, անոր համար է, որ մի գուցէ անիկա յանկարծ գայ ընդհատելու «Համապատկեր արեւմտահայ գրականութեան» անուն իր մագիստրոսական գործը, որ իր բովանդակութեամբ՝ ինչպէս ծաւալով, լայնօրէն կ'անցնի իր բարեկամներուն նախատեսութիւնները:

Ճակատագիրը, որ երբեք նպաստաւորած չէ զինք անձնապէս, կը մաղթենք որ շնորհէ իրեն երկար ժամանակ՝ աւարտել կարենալու համար իր օգտակար գործը:

ԵԴ. ՏԱՐՕՆԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

Սիրաբանութիւն մահուան հետ

Երկար ժամանակ անգործութեան բռնադատուելէ վերջ Տիրան՝ երջանիկ էր, վերջապէ՛ս գործ մը ճարելուն համար:

Եօթը զաւակով օտար բանուոր՝ մերժուած էր ցարդ՝ ամէնքէն: Ի՛նչ, իրենք պարտաւո՞ր էին կերակրել իր հոգի մէկի մը աշխատանքով, վճարելով «Ընտանեկան Վարձատրութեան Սնտուկ»էն, « Ընկերային Ապահովութեան » եւ դեռ « Ծնունդի քաջալերութեան նուէրներ»էն բաժին հանելով: Ոչ ոք ուզած էր այս բազմանդամ փորձանքին են - թարկուիլ: Իրենց աժան ապրանք պէտք էր: Քիչ վճարումով արդիւնաբեր աշխատող մը: Կարծես թէ իրենց դրամով կազմուած ըլլար այդ մնաուկներու գումարը:

Եօթը զաւակ, բոլորն ալ դեռ շատ փոքր, թըշուառ ըլլար անոնց հայրը՝ պիտի չհասնէր միայն կերակրելու համար:

Շատ ծանր ու մռայլ օրեր անցուց խեղճ մարդը: Ինքզինքը մոռցած՝ մոմի պէս հալեցաւ, զաւակները օրուան հացի կարօտ մնացին, ու այն ատեն միայն անդրադարձաւ՝ ուրիշին բոյնին մէջ ատատ ձագեր ունենալու անպատեհութեան:

Յուսահատութեան նոպաներ զինք մղեցին ամէն տեսակ ծայրայեղութիւններու: Նոյնիսկ կարծեց իրաւունք ունենալ անտարբեր մարդոց երեսին թքնալու, ինքզինք զրկուած հերոս մը համարելով — Ես ազգին համար կը մեծցնեմ զաւակներս, ապերախտներ:

Մտածեց կեանքին վերջ տալ, ազատելու համար իր սրտահատորներուն տաժանելի տուայտանքէն: Բայց այդքան զաւակներ արտադրելու սիրտ ու սէր ունեցող մը երբեք անկեղծօրէն սիրաբանելու հակամետութիւն չունենար Վսեմափայլ Մահուան հետ: Անոր միտքը պարզ փաղաքշանք մըն էր, սանկ անգամ մը դառնալ Տիկին Մահուան պիրկ ու վաւաշոտ թեւերուն մէջ, առանց նուաղի, ուշադրութիւն գրաւելու համար միայն: Ուրովհետեւ այնքան փարած էր «կեանքին»՝ որ, ան՝ Մահուան հետ գուգորդելով ալ թերեւս անօրինակ պտուղ մը արտադրէր:

Ամէն մարդու՝ հետեւաբար ամէն ազգի տըր - ուած չէ առատօրէն բազմապատկելու, հունտ չկորսնցնելու բնական շնորհը:

Մեր երկրին մէջ Տաճիկը իր հնտացու կիներու շարքով իսկ չէ կրցած հայ ընտանիքի մը լաճե - րուն թիւը ունենալ:

Թռչուններ կան որ երեք հաւկիթէ վրայ թուխս կը նստին, կան ալ որ երեսունով չեն գոհանար: Միայն թէ ո՞ւր եւ ե՞րբ տեսնուած է որ անոնք տարագրութեան ատեն ձուեր ածեն օդին մէջ:

Սակայն կատարուած իրողութիւնները օրէն - քէն աւելի ուժեղ են եւ շատ օրէնքներ սանձուած են կատարուած իրողութիւններով: Ու մեր Ազգային Թշուառութեան պէս Տիրանի դժբախտութիւնը արդար, այլեւս անքննադատելի կատարուած իրողութիւն մըն էր: Կը մնար դարման մը մտածել, ազգին զաւակները փրկելու համար»:

... Ու Տիրան անոր համար երջանիկ էր որ վերջապէս կրցաւ մինակը գործ մը ճարել:

Եւ ի՛նչ գործ:

Դիւրին, գրեթէ խաղալիկ:

Եղա՞ծն ինչ էր որ: Իսկ փոխարէնը պիտի ստանար առատ դրամ: Վճարումի տեսակին հաշիւը չկար. ամէն կողմէ պիտի հոսէր ջուրի պէս դրամ:

Առատութեան ամաթեղջիւրը պարպուած կը նկատէր իր գլխուն: Մեծն Տիգրանի տղան ըլլար կարծես երկինքէն ոսկիի ու մարգարիտի տեղատարափէն բռնուած, հետն ալ երկու-լիտր կաթ ամէն օր....

Մանաւանդ կաթը, այս տաժանելի օրերուն՝ որուն անստգիւտ հոտէն օձերը վիժում կ'ունենան, Տիրանի մտքին մէջ երեւակայական կալուածներու ընդարձակման պատճառ կ'ըլլար:

Երկու լիտր կա՛թ. մէկը ինք կը խմէր, կը բաւէր, ան ալ եթէ անհրաժեշտ էր, միւսով ին-չե՛ր չէին կրնար շինել տանը մէջ: Պզտիկները մածուն ու թանապուր պիտի ուտէին, մէջը բուռ մը կորկոտ, կրնային երկու օր անցընել: Հապա եթէ պաղ թանին մէջ պատուական վարունգ ջարդուէր, ո՛ւ՜ համը հոտը սիրեմ: Կրնային չորթան ու թառխանաs պատրաստել, նոյնիսկ: Իր զաւակները, որքան ալ պզտիկ, թող երթային-չարունակել ցորենի պաշեղը գիւղի մօտակայ արտերուն մէջ:

Այսպէս կազմուած է շատերու երջանկութիւնը, եթէ քն ալ չխլուի անոնց ձեռքէն: Ափ մը երկինք, պատուհան մը օդ, ու քիչ մը թան թափուած ցորենով դդեակներ» կը շինուին: Տիրան ուռկեհանքի այս գործը դտած էր, կը մնար երթալ սկսիլ:

Այլեւս առաւօտ մը փոթերմնդուած ցախաւելը, ակռապլիկ մահուան երեսին նետեց եւ զուարթ ուրախ գործի գնաց:

Գործարանի բակին մէջ նշմարեց տարօրինակ մարդիկ, քիթ ու բերան ծածկած խոշոր լաթերով ու աչքերուն ալ գունաւոր ակնոց դրած: Շատ զուարճալի թուեցաւ եւ մտքէն անցուց թէ՝ որքան պիտի խնդային իր լաճերը, եթէ զինքն ալ տեսնէին անոնց պէս հագուած: Ուր որ մտաւ աշխատողները չարաշուք կերպով կը հագային սպանիական «քասդանիէտ» զարնելու պէս, մինչ ինք սկսաւ ջուխ ջուխտ փռնգտալ:

Նախ՝ այդ օրը բժշկական քննութենէ անցուցին: Ուրախ էր որ այդքան հոգ կը տանէին իրեն: Մայրը նոյնիսկ մտահոգուած չէր այդչափ, իր առողջութիւնով, կատարելապէս կը դուրգուրային իր վրայ եւ նշանաւոր երկու լիտր կաթի որոշումը անոնց խնամքին իրական ապացոյցն էր այլեւս: Ինքը այնքան կարեւոր մարդ էր որ բժիշկէն վերջ շատ մը գրասենեակներէ անցուցին. ինք շատ բան չէր հասկնար. լեզուին հաց ու ջուրը միայն գիտէր: Շատ մը անհասկնալի թուղթեր ստորագրել, մատ կոխել տուին իրեն:

Գլուխը աջ ու ձախ շարժելով կը մտածէր.— «Որքա՛ն յիմար եղեր եմ, Աստուած իմ, որ այսպիսի երջանկութիւն մը մէկ օր ուշանալուն համար, սորուկի պէս մահուան գլուխ ծռած եմ, միակ փրկութիւնս անոր թեւերուն մէջ որոնած ագիտօրէն». իսկ հիմա՛:

Առաջին օրէն այնքան սիրեցին զինքը, չուզեցին որ իր կօշիկները մաշի, եւ ձգախէժ սռնապաններ տուին իրեն: Մանաւանդ ձեռքերուն ձեռնոցները՝ յիշեցուցին հօրմէն ստացած կաղանդի նուէրները իր մանկութեան օրերուն....:

Գործը սկսելէ առաջ իրեն բացատրեցին աւելի միջազգային լեզուով ու խորհրդաւոր շարժուձեւերով ընելիք աշխատանքը: Շատ զարմացաւ՝ եղածը ի՞նչ էր որ,— աննշան ծանրութեամբ փոքրաւոր շիշեր պիտի տեղափոխէր ժամը ժամին, անոնց հեղուկ պարունակութիւնը պարպելով որոշ տեղեր: Հում հում կ'ուտէր այդ գործը:

Մէկ-պատուէր շատ անբնական գտաւ.— խստիւ հրամայուած էր՝ սայթաքելու ատեն՝ ոտքը, թեւը կոտրելու հանդուրժել, բայց շիշերը չկոտրել: Կը զարմանար ինքնիրեն, քթին տակէն խնդալով, եւ տարօրինակ կը գտնէր որ այդքան առատաձեռն վարձատրութեան մէջ աննշան շիշի մը կոտրելուն մեծ արժէք կուտան, «արգիլուած պտուղին» պէս: Սակայն շուտով սկսաւ նոր մտմտուք մը, երբ օրը իրիկուն չեղած կոկորդին մէջ կոկռացող շան մը ներկայութիւնը զգաց, եւ ընկերներուն օրինակին հետեւելով, սառնարանին մէջ դրուած կաթին վազեց, մռռնալով անով պատրաստուելիք լոռն ու մածունը, խղճահարելով իր պզտիկներուն խոստացած կաթը ցամքեցնելու համար:

Ակամայ կորսնցուցած էր նախկին խանդավառութիւնը ու մեծ ջանք թափեց տուն մտնելու ատեն ուրախ ձեւանալու համար:

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՏԱՆՋՈՒԱԾՆԵՐԸ, գրեց՝ Կարօ Մխիթար: (էջեր Ապրիլեան Եղեռնէն): Մարսէյլի մէջ դիմել Ծերէկեան գրատուն:

ՊՈՒՏՄ ԾԻԾԱՂ

Նեղուցապատում

Մեր ազա Թուրքը կրկին սակարկութեան վըրայ է: Խեղճը մէկու մը վնաս տուած չունի: Իր միակ փափաքն է, ազատ եւ անկախ ապրիլ իր հողերուն վրայ՝ իր Եարկիլէն փըրթփըրթացնելով: Մարդը ամէն միջոց ձեռք առաւ որպէսզի իր ներքին գործերուն չխառնուին:

Սերպերէն սկսած բոլոր պալքանեան ազգերուն ճիտերը ուսերէն վար առաւ՝ մաս մը իբրեւ նմոյշ ձգելով ապագայ պատմագէտներու ուսումնասիրութեան համար:

Հազիւ պիտի հանգչէր, Հայկական Խնդիր մը տնկուեցաւ իր դրան առջեւը: Ա՛լ վերջինն էր այս: Ակռայ սեղմելով եւ սրտին վրայ քար դնելով, իր սովորութեան համաձայն եաթաղանէ անցուց ամբողջ հայ ժողովուրդը եւ հանգիստ նստաւ իր Եարկիլէին առջեւը:

Շատ նրբամիտ են մեր Թուրք ճէնթըլմէնները: Ամէն ինչ արմատական ձեւով կը լուծեն եւ կը գործադրեն: Փոխանակ հիւանդութեան պատճառը վերցնելու, հիւանդը կ՚անհետացնեն: Ի՞նչ պէտք կայ Թոքախտի կամ սրտի հիւանդութեան համար դեղ-դարման փնտռելու, Թոքն ու սիրտը կը պրկես կը հանես եւ ամէն ինչ կը վերջանայ:

Մե՜ղք որ բժշկական աշխարհը մինչեւ այսօր նկատի չէ առած դարմանական այս ձեւը:

Թուրքը շատ մեծ յաջողութիւններ արձանագրած է իր պատմութեան մէջ՝ այս ինքնատիպ միջոցով: Ազգ մը, ժողովուրդ մը նեղութի՞ւն կը պատճառէ իրեն, կամ կասկածելի՞ նկատուած է, այդ ազգը կը ջարդէ, կը մաքրէ: Եւ եթէ բողոքող կամ միջամտող պետութիւններ գտնուին, քիչ մը չիմ-չո՛ւմ ընելէ ետքը, քանի մը կտոր հողամաս տալով իբրեւ կրծօն՝ կը կարգադրէ գործը: Հօ՛, դրամով, խելքով կամ ճակտի քրտինքով շահած եւ պահած չեն այդ հողերը, ո՜վ մնայ եւրոպացի կնաւլուրներու անհամաձայնութիւնը:

Երբ ջարդելիք եւ թալանելիք ժողովուրդ չըմնաց, Թուրքը որոշեց քաղաքակիրթ ազգ դառնալ, քիչ մըն ալ այս ձեւով բախտ փորձելու համար: Ծպտուեցաւ եւրոպական տարազով, գիր ու տառ փոխեց, Թաթպան անցուց ձեռքերուն եւ մունետիկներ վարձեց բոլոր աշխարհին հռչակելու համար, թէ՝ Թուրքը ամենաքաղաքակիրթ ազգն է աշխարհի, նոյնիսկ քաղաքակրթութիւնը իրմով սկսած է եւ իրմով ալ պիտի վերջանայ:

Եւրոպացի անհաւատները չկլլեցին այդ դիմափոխութիւնն ու պոռոտախօսութիւնը: Առեն մը զուարճանալէ ետքը կրկին սկսան հին երգը: Հող կ՚ուզենք, ծով կ՚ուզենք»:

Կարս եւ Արտահան մը նուիրեցին իրեն, հիմա այդ հողերուն հետ միասին իբր վարձք կը պահանջեն մինչեւ Միջերկրական ծով: Ի՞նչ անիրաւութիւն: Ի՞նչ հսկայ վարձք ...

Եւ Թուրքը, երկու ոտքը մէկ տրեխի մէջ, աջին-ձախին գլուխ կը զարնէ: Կը սպառնայ ալ:

— « Եթէ օգնութեան չհասնիք, ես ընելիքս գիտեմ: Սա Ռուսին խօսք հասկցուցէք: Ա՛լ յոգնեցայ ժողովուրդ ջարդելէ: Հիմա որ քաղաքակիրթ ազգի պիտակ փակցուցած եմ կռնակիս, չեմ ուզեր անունս աւրել, պատիւս վրայ տալ ջարդով-թալանով, ապա թէ ոչ...

« Ախ, խերով-բարով գոյութիւն ունեցած չըլլար այդ Տարտանէլի նեղուցը, կամ գոնէ Ալլահը սա Միջերկրական ծովը ստեղծած չըլլար:

« Աս ի՛նչ չտես մարդ են սա քրիստոնեայ անհաւատները, նարկիլէի ծխախոտ խողովակին երկարութիւնով ջուրի կտորի մը համար իրար կ՚ուտեն: Զզեցէ՛ք հէ՜, թողէք որ այդ կտորնիկ մը ջուրն ալ ինծի մնայ, գոնէ ապտէսթ առնելու համար ... »

« Հայկական Խնդիրը մէջտեղէն վերցնելու համար, հայ ժողովուրդը պէտք է ջարդել ըրած է Թուրք դիւանագէտը, ուրեմն այս տեսակէտին հետեւելով, «Նեղուցներու խնդիր»էն ազատելու համար պէտք է չորցնել Տարտանէլի եւ Վոսփորի ջուրերը եւ ցամաքի վերածել զանոնք:

Մե՜ղք որ այսքան պարզ բան մը չէ կրցած մտածել, աշխարհի ամենախելացի եւ քաղաքագէտ ազգը՝ Թուրքը ...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Պետ. Հրատարակչականը նախապատրաստական լուրջ աշխատանք կը կատարէ, Հայաստանի Գրողներու Երկրորդ Համագումարը արժանավայել կերպով դիմաւորելու համար:

Մինչեւ համագումար հրատարակուելիք կարգ մը գրողներու նոր ստեղծագործութիւններէն զատ, Պետհրատը համագումարի օրերուն լոյս պիտի ընծայէ «Հայ Գրականութեան Անթոլոգիա» (ծաղկաքաղ) անունով ստուար հատաքածոն, որ պիտի ամփոփէ հայ գրականութեան բոլոր շրջանները՝ սկիզբէն մինչեւ մեր օրերը:

Պետ. հրատարակչութեան գեղարուեստական գրականութեան բաժինը այս տարուան երկրորդ կէսին պիտի հրատարակէ նաեւ մեծանուն բանաստեղծ Ա. Իսահակեանի «Առակներ» ժողովածուն, Յովհ. Թումանեանի «Երկերի» 5րդ հատորը, Երուխանի «Նովելները»: Արդէն լոյս տեսած է բանաստեղծ Դանիէլ Վարուժանի «Երկերի ժողովածուն», զոր կազմեր եւ խմբագրեր է Ս. Տարօնցին:

Տարուան ընթացքին պիտի հրատարակուին սովետահայ գրողներէն Սիրասի «Հայր եւ Որդի» պատմուածքներու ժողովածուն, Ստ. Զօրեանի «Երկերի» 2րդ հատորը, Վ. Վաղարշեանի «Վանքաձոր» թատերգութիւնը, Գ. Սարեանի «Բանաստեղծութիւնները», Ա. Վշտունիի «Սէր եւ ատելութիւն» բանաստեղծական գիրքը, Բ. Ստաֆֆի «Ստեփան Շահումեան» վէպը, Ս. Պայազատի «Պատմուածքները», Պ. Զոթեանի «Գերուած աղջիկը» վիպակը, Արամ Գրիգորեանի «Լեգենդներ եւ Նովելներ» ժողովածուն, Ա. Յովսէփեանի «Սիրտ» վէպի Բ. հատորը եւն:

Պիտի տպագրուին նաեւ բանաստեղծներ Աղաւնիի, Կապուտիկեանի, Հրաչեանի, Հր. Յովհաննէսեանի, Վ. Գրիգորեանի, Խ. Դաշտենցի, Ա. Սարոյեանի բանաստեղծութեանց ժողովածուները:

Արդէն լոյս տեսած է Դ. Դեմիրճեանի «Երկերի» առաջին հատորը, որուն մէջ ամփոփուած են հեղինակին մանր պատմուածքները:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՌՈՒԲԷՆ ՄԱՄՈՒԼԵԱՆ վերջերս բեմադրած է St. Louis Women երաժշտական խաղը, որ ամերիկացի յայտնի քննադատներէն Ճորճ Ճին Նաթանի կողմէ կը նկատուի 1945—1946ի լաւագոյն երաժշտական բեմադրութիւնը: Նոյնքան յաջող կը նկատուի իր երեք տարի առաջ բեմադրած, նոյնպէս երաժշտական խաղ մը «Օքլոհոմա» որ մինչեւ այսօր կը շարունակէ երեւալ Ամերիկայի շարժանկարի պաստառներուն վրայ:

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ ԱԼ ԿԸ ՄԱՂԵՆ

Գ. Էմինի «Նորք» խորագրով բանաստեղծութեանց ժողովածուին առթիւ, Ա. Բաբայեան խստօրէն կը քննադատէ հեղինակին «մեծամտութիւնը, մտքի աղքատութիւնն ու գաղափարական սընանկութիւնը», զայն կոչելով պարզապէս «տիպիկ սալոնային բանաստեղծ»: Ու կ՚աւելցնէ.—

«Գիրքը հրատարակող ընկերները պէտք է կանխէին այդ բանը՝ վճռական ազդեցութիւն ունենալով անոր աշխարհայեացքին եւ գրական ճաշակի ձեւաւորման վրայ, եւ ոչ թէ անտեղի ռէֆլամներ շռայլէին ինքնահաճ եւ ինքնագոհ երիտասարդ գրողի հասցէին:

«Էմինի բանաստեղծութիւնները պարզապէս ճղճիմ, նեղ, անձնական քաղքենի հոգիի, հեղինակի բառով՝ «յորդ ու ջրալի վիժումն» են, որոնց վերնագիրը փոխանակ «Նորք»ի, «Հնոտիք» միայն կարող էր ըլլալ:

Դնէ ուրիշ դիտողութիւններ,—

Ժողովածուին մէջ կան նաեւ բաւական «Գրչի հանաքներ» (կատակներ), որոնք հեղինակը միայն կը հետաքրքրեն, մէկ ալ այն օրիորդը կամ տիկինը որուն ուղղուած են անոնք:

Իր քնարերգական բանաստեղծութիւններուն մեծ մասը ընկերային լայն բովանդակութիւն չունին. անոնք իրենց ճղճիմ, քաղքենի բովանդակութեամբ մեր երիտասարդ սերունդի դաստիարակութեան գործին վնաս կը հասցնեն:

Մեծ բանաստեղծներու մահէն վերջը անոնց յիշատակը յարգելու համար, կարելի է տպագրել անոնց սեւագրութիւններն ու յուշագրերը: Գ. Էմինը որոշեր է իր կենդանութեան յաւերժացնել իր յիշատակը ու իր բոլոր սեւագրութիւնները հրապարակ հանել: Յաճախ պարասրահներուն մէջ պարած միջոցին կամ պտոյտի ատեն պարընկերուհիներուն հետ կատարած հաճոյախօսութիւնները մեզ կը հրամցնէ իբրեւ բանաստեղծութիւն:

Քննադատը այս առթիւ կը յիշեցնէ Մոսկուայի Կեդր. Կոմիտէի պատուէրը.—

— «Սովետական գրականութեան, աշխարհիս ամենէն առաջաւոր գրականութեան ուժն այն է որ նա չունի եւ չի կարող ունենալ այլ շահեր, քան ժողովրդի շահը, պետութեան շահը: Սովետական գրականութեան խնդիրն է՝ օգնել պետութեանը, ճիշտ դաստիարակել երիտասարդութիւնը, պատասխանել անոր պահանջներին, դաստիարակել նոր, կայտառ սերունդ, որ հաւատում է իր գործին, երկիւղ չի կրում խոչընդոտներից, պատրաստ է յաղթահարել ամէն մի խոչընդոտ»:

Զարմանալի պարագայ մը,— Գ. Էմինը բանաստեղծութեանց մասին ջերմ ներբողական մը հիւսած է Ն. Զարեան, ան որ, 1937—38ին, խաչը հանեց Ակսէլ Բակունցը եւ ուրիշ արժէքաւոր դժբախտ գրագէտներ լրտեսական պրպտումներով...

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Օլիվա, Տանցիկէն դրեթէ 12 քիլոմեթր էր, բայց, ես պիտի երթայի աւելի դարձդարձիկ ուղիներով: Ամէնէն առաջ կ՚ուզէի գտնել Ֆրանսացի մը, նոյնիսկ Փիլատուն ինծի ընկերացող կծծի Բօլանը: Ընկեր մը, ով կ՚ուզէր թող ըլլար: Երբ Տանցիկի արուարձանները հասայ, աչքիս զարկաւ տարօրինակ համայնապատկեր մը: Քաղաքին հասարակ ժողովուրդը թափած էր դաշտերուն վրայ կամ ծառերուն տակ: Ճիշդ մեր օրերուն նմանցուցի այդ տեսարանը, կին ու ծեր, մանուկ ու երախայ, կծկուած իրարու վրայ կ՚ապրէին ահաբեկ: Մայր մը իր աղջկան տէրը չէր, մարդ մը իր կնոջը առեւանգումը կը տեսնէր ու գիշերը, խումբ-խումբ կուգային զատելու կին ու աղջիկ..

Մարտ 31ի իրիկունը, պատահմամբ՝ Ռուս զինուորներու մօտ նշմարեցի երկու անձեր, որոնց գլուխներուն վրայ կ՚երեւար Գասքեան պերէն:

Ալ պէտք չունէի կասկածելու, անոնց արտաքին երեւոյթը արդէն կ՚իմացնէր իրենց ով ըլլալը: Մօտեցայ եւ բարեւեցի, Ֆրանսերէն: Չէի սխալած, մէկը Ֆրանսացի էր, իսկ միւսը՝ իտալացի, կարճահասակ, խոշոր ու գանգրահեր գլուխով: Դարձանք ընկերներ ու որոշեցինք անբաժան մնալ մինչեւ Ֆրանսա: Պառկելու տեղ չունէինք, ուստի, մութը չկոխած պէտք էր տեղ մը գտնել գիշերելու համար, եւ յաջորդ առաւօտ շարունակել մեր ճամբան: Ֆրանսացին կը կոչուէր Ալֆրէտ, իսկ իտալացին՝ Անթոնիօ: — Զիս կոչեցէք Թէօ, ըսի նոր գտած ընկերներուս:

Ռուս զինուորները կը վխտային ամէն կողմ, եւ անկարելի էր պարապ սենեակ կամ մարագ մը գտնել: Սիպերիացի զինուոր մը խղճալով մեր վրայ՝ մեզ տարաւ տան մը գետնայարկը, գիշեր մը անցընելու համար: Գոհ մնացինք: Այդ իրիկուն, կեանքիս մէջ չտեսած ծարաւ մը բռնեց գլխս: Այնքան ծարաւ էի, սիրտս այնքան կ՚եփէր որ՝ ո՛չ եւ է ջուր, նոյնիսկ գաղջ, կրնայի կուլ տալ:

Սիպերիացի զինուորը ոգելից ըմպելի բերաւ, որ խմեմ, բայց, ես միշտ ծարաւ էի ու կը կարծէի թէ Ափրիկէ կը գտնուիմ: Բարի սիպերիացին դուրս գնաց եւ կէս ժամ չանցած՝ երկու շիշ պաղ ջուր բերաւ: Խմելէն վերջ սիրտս զովացաւ, եւ սկսանք մեր ընկերական խօսակցութիւնները շարունակել: Անթոնիօն ալ, ինծի նման, կուգար Քէօնիկսպէրկէն, բանտէն ելած: Իսկ Ալֆրէտը, Մարիէնպուրկէն էր, օդանաւի գործարանի աշխատաւոր: Անթոնիօն մէկ բառ Ֆրանսերէն չէր գիտեր: Իսկ Ալֆէտը, զարմացուց զիս, երբ ըսաւ թէ՛ գիտէ անգլերէն, գերմաներէն, ռուսերէն եւ հոլանտերէն:

Չորս լեզու խօսող ընկեր...: Ինչ երջանիկ էի զայն գտած ըլլալուս համար:

Բայց, ինծի համար անոր Ֆրանսացի ըլլալը կասկած ներշնչեց: Անկարելի կը գտնէի որ՝ Ֆըրանսացի մը՝ չորս լեզու գիտնայ, մանաւանդ՝ ռուսերէն:

— Ալֆրէտ, շիտակ խօսէ, դուն ծագումով Ֆրանսացի՞ ես թէ...

— Իսկ դո՞ւն, հարցուց խորամանկ բարեկամս խօսքը ուղղելով ինծի: — Ես ծագումով Հայ եմ:

— Քիչ առաջ գուշակեցի,— ըսաւ Ալֆրէտ: Ու երբ շատ պնդեցի՝ տղան խոստովանեցաւ որ, ինքն ալ, ծագումով Չեխ է, բայց՝ Ֆրանսա ծնած ու հոն մեծցած: Մեր կապը աւելի սերտ եղաւ, իրար լաւ մը ճանչնալէ վերջ:

Այդ գիշեր, երեք ընկերներ, խոնաւ գետնայարկի մը մէջ սկսանք քնանալ: Յաջորդ առտուն, երբ արթնցանք՝ տեսանք որ Ալֆրէտին մէկ պայուսակը պակաս էր:

Փնտռտուք, բայց ի զուր: Ընկերս գնաց մինչեւ ռուս հրամանատարին քով, բացատրեց եղելութիւնը, սակայն պայուսակը մէջտեղ չելաւ: Ալֆրէտը սկսաւ տրտնջալ, զայրանալ ու արդարութեան մասին ճառել: Հանդարտեցուցի, խորհուրդ տալով որ պայուսակի կամ հագուստներու մասին խորհելու ատեն չէ, պէտք է հեռանալ, պէտք է մօտենալ դէպի Արեւմուտք, դէպի Ֆրանսա: Անթոնիօն խոշոր աչքերը բացած, գլուխը կը շարժէր, տեսնելով Ալֆրէտին զայրոյթը:

Դժգոհ՝ ճամբայ ինկանք դէպի Օլիվա: Անթոնիօն իր կռնակի տոպրակին մէջ լեցուցեր էր ծխախոտ ու երկու քիլօ շաքար, մէկ լիտր գինի: Ես ալ շատ ծխախոտ ունէի, Տանցիկը վառած գիշերը, ծխավաճառին խանութը մտած ու կրցածիս չափ դուրս հանած էի: Ունէի նաեւ 12 կտոր լաւ տեսակի երշիկ, խոզի միս, ու երկու քիլօ հաց: Ճամբորդութեան համար ամէնէն կարեւորը ուտելիքն է, եթէ չունիս նստէ եւ լաց...:

Թ. ՀԷՐՈՅԵԱՆ

(6)

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԿԱՐՃ եւ մանաւանդ ՄԱՔՈՒՐ գրել մարզական մրցումներու նկարագրութիւնները, առաւելապէս ծանրանալով արդիւնքին վրայ:

նէն։ Բայց եւ այնպէս, ամերիկացի ժողովուրդը իր ձեռքը կ'երկարէ ռուս ժողովուրդին եւ պատերազմէն վնասուած միւս բոլոր ժողովուրդներուն»։

Քաղաքական շրջանակներու մէջ մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայեն այս ճառին որուն ամբողջական բնագիրը չէ հրատարակուած տակաւին։

Սեւ Շուկան պիտի խորտակուի՞

Պ. Իվ Ֆարժ, , պարենաւորման նախարարը, առջի օր՝ ընդունելով մամուլի ներկայացուցիչները, յայտարարեց թէ ի հարկին պէտք է կախել չարաշահութեան վարպետներէն քանի մը հոգի, վերջ տալու համար սեւ շուկային։ «Մենք երեւան հանեցինք թէ ո՛ւր եւ ինչպէս կը գործեն անոնք։ Միայն Մարսէյլի մէջ 100.000 թոն ուտելիք, որ սահմանուած էր ժողովուրդին ծախուելու, անհետացեր է հասած օրն իսկ, յետոյ երեւալու համար քաղաքին ճաշարաններուն մէջ»։ Նախարարը նմանօրինակ դէպքեր յիշեց նաեւ Փէրփինեանի, Տէօնքէրքի եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ։

Պ. Ֆարժ պարզելով սեւ շուկային խաղերը, յայտարարեց թէ թաքուն ձեռքեր եւ չարաշուք միաբանութիւններ կան որոնք պէտք է խորտակուին։ Կառավարութիւնը երեք միջոցներ ունի, սեւ շուկային դէմ պայքարելու համար.— 1. Գրաւել պահուած ուտելիքը եւ գին մը նշանակելով ծախել.— 2. Խուզարկել եւ ձերբակալել, առանց նախկին ծգծգումներուն.— 3. Ոճիր նկատել սեւ շուկայի կարգ մը գործառնութիւնները՝ իր բացառութեանց համաձայն, օրինազանցութիւնը տեսակ մը առաքինութիւն դարձաւ գերմանական գրաւմանատեն, ծաղկեցնելով սեւ շուկան։

Նախարարը կը յուսայ գոհացուցիչ արդիւնքներ ձեռք բերել մինչեւ Ծնունդ։

ՆՈՐ ԳԱՅԹԱԿՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Ոսկիի, օտար դրամներու, Ֆրանսական ջնջուած թղթադրամներու առեւտուրի շնորհալից գործ մը երեւան հանուեցաւ դատական իշխանութեան կողմէ, գործ մը քանի մը հարիւր միլիոն ֆրանքի կը հասնի եւ որուն մէջ մաս ունին շատ մը երեւելիներ, սեղանաւորական հրապարակին վրայ։

Հինգշաբթի օր ոստիկանութիւնը կոխեց դրամատուն մը, որ կը գտնուի Փարիզի կեդրոնը եւ որուն անունը գաղտնի կը պահեն։ Հարցաքննութիւնը տեւեց չորս ժամ, եւ ձերբակալուեցան տասը հոգի։ Միեւնոյն ատեն խուզարկութիւններ կատարուեցան բազմաթիւ մասնաճիւղերու մէջ։ Ոստիկանական վերատեսչութիւնը բացարձակ լռութիւն կը պահէ, բայց թերթերը կը գրեն թէ կոչնականներ ուղղուած են ուրիշ դրամատուններու վարիչներուն։ Հարցաքննութիւնները կը շարունակուին գիշեր ցերեկ։

★ Արտադրութեանց նախարարութեան հիւսկէններու ճիւղին դեր - տնօրէն Մայեան, հիւսքապետ, որ ամբաստանուած է թէ 5.675.000 ֆր. ստացած է Գոն Մառշէի տնօրէնէն, մասնավճարներով, փոխան 8.900.000 կտրօններու, բացարձակապէս կ'ուրանայ ամէն բան։ «Եթէ պատասխանատու մը կայ, ես չեմ ուզեր քաւութեան նոխազ դառնալ։ Կ'ուզեմ որ դատուի նաեւ նախարարը (Մարսէլ Փօլ, համայնավար)։ Թող քննեն բոլոր թղթածրարները, բոլոր գործերուն կտրօններու բաշխումը»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՏԻ ԿՐՃԱՏՈՒԻ. — Քանի մը օրէ ի վեր, ելեկտրական հոսանքը կ'ընդհատուի Փարիզի մէջ։ (Այս էր պատճառը որ մեր թերթն ալ ուշացաւ հինգշաբթի օր)։ Դժբախտաբար այս կրճատումները պիտի շարունակուին, ինչպէս անցեալ տարի, համաձայն Ելեկտրական ընկերութեան զեկուցման։ Երէկ թերթ մը գրած էր թէ Ֆրանսան երեք մասի բաժնուած է, եւ իւրաքանչիւր շրջանի մէջ հոսանքը պիտի կրճատուի երեք շաբաթը մէկ անգամ։ Ուրիշ թերթեր կ'ըսեն թէ երկիրը պիտի բաժնուի երկու մասի, եւ իւրաքանչիւրին մէջ հոսանքը 45 վայրկեան պիտի ընդհատուի երկու օրը անգամ մը։ Պաշտօնական զեկոյց մը պիտի ճշդէ մանրամասնութիւնները, այսօր կամ երկուշաբթի։ Ընկերութիւնը այս դժուարութիւնները կը վերագրէ սպառումի յաւելման։ 1945 հոկտեմբեր 9ին 53.900.000 քիլովաթ գործածուած էր, 1946 հոկտ. 9ին 73.500.000։ Փարիզի մէջ Օգոստ. 21ին սպառումը եղած էր 8.700.000 քիլովաթ, եւ հետզհետէ բարձրանալով, Հոկտ. 9ին բարձրացած է 12.500.000ի։

ԸՆՏՐԱԿԱՆ ՊԱՅՔԱՐԻՆ ԱՌԹԻՒ, Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) ծրագիր մը մշակած է, որով կը պահանջէ սահմանադրութեան վերաքննութիւնը, չորս կէտերու վրայ, եւ կ'ուզէ կառավարութիւն մը կազմել, առանց համայնավարներու մասնակցութեան։ Այս առթիւ իր ներկայացուցիչներէն մէկը զեկուցում տալով, յայտարարեց, — «Մինչեւ հիմա մենք համայնավարներուն միացանք խառն կառավարութիւն մը կազմելու համար, որովհետեւ ուրիշ ելք չկար։ Մենք կը կարծենք թէ յանուն Ֆրանսայի եւ ազատասէր Ֆրանսացիներու շահերուն պէտք չէ թոյլ տանք որ համայնավարները ձեռք անցընեն կառավարութիւնը»։

ԳԷՕՐԻՆԳԻ անձնասպանութեան գաղտնիքը պարզուած է, կ'ըսեն Լոնտոնի թերթերը, անձնասպանին գրած նամակներով, որոնց մէկը ուղղուած է ամերիկացի բանտապետին, երկրորդը՝ իր կնոջը, երրորդը՝ գերման ժողովուրդին, քաջութեան յորդորներով։ Նամակները դաշնակից իշխանութեանց յանձնուած են, եւ անոնց որոշումէն կախում ունի հրապարակումը։ Այս առթիւ ամերիկեան հրամանատարութիւնը կը յայտնէ թէ յուլիսի 1էն մինչեւ հոկտեմբեր 16 բանտապահները զանազան առարկաներ գտած են 21 ամբաստանեալներուն քով, անձնասպանութեան համար։ Ռիպպընթրոփի քով գտած են սրուակ մը, Ճէօյրաթի քով՝ պտուտակ մը։ Քայթըլ երեք անգամ բռնուած է կասկածելի առարկաներով եւն.։

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը ծանր մտահոգութեան մատնուած է։ Հաղորդակցութիւնները ջլատուած են հիւսիսային եւ հարաւային Յունաստանի միջեւ։ Աթէնքի մէջ ապրուստը սղած է 30 առ հարիւր, շատ մը կամուրջներ օդը հանուած եւ բեռնակառքեր պայթած ըլլալով։ Խռովութիւնները կը շարունակուին Մակեդոնիոյ մէջ։— Զինուորները չէզոքացնելու համար, կրթական նախարարութիւնը որոշեց 200 ուսուցիչներ եւս արձակել։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 15ին, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ։

Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սուրբ Ֆրանսուա Քսաւիէի սրահին մէջ։

8 Rue Victorien Sardou

Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Մուտքը ազատ է։

×

ՏԼԻՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտեմբեր 27ին։

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԻՍԻԻ ՄԷՋ, Հոկտեմբեր 20ին, կէս օրէ վերջ ժամը 2.30ին, Խրիմեան սրահը, նախագահութեամբ ընկեր ՀՐ. ՍԱՄՈՒԷԼԻ։ Գեղարուեստական ճոխ բաժին։ Կը խօսի նաեւ ընկերվարական ներկայացուցիչը, քաղաքացի ALEXANDRE։

Սրահի հասցէն՝ 2 rue de la Défense։ Հանդէսէն վերջ ընկերական խնճոյք։

Երգահանդէս

ՀՈՎՀԱՆՆԷՍ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, **10** Նոյեմբեր ժամը **17ին**

Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ։ Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ։ Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն։

Տոմսերու գինները՝ 25էն 200 ֆրանք։

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն։

Մեծ պարահանդէս

կազմակերպուած **Institut Arménienի** կողմէ

GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 ֆրանք։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար։

ՄՈՍՏԻՋԵԱՆ, Ինճիճեան, Գասապեան, Փափազեան, Սիւզմէճեան, Նաղաշեան, Ալլահվերտեան, Մալխասեան, Սրապեան եւ Սագըրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ կամ նամակով ցաւակցութիւն յայտնեցին ողբացեալ Պ. ԳԷՈՐԳ ՄՈՍՏԻՋԵԱՆի մահուան առթիւ։

ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ, Պարոնեան, Պօղանեան, Էքսէրճեան եւ Միսաք ընտանիքները իրենց շնորհակալութիւնները կը յայտնեն բոլոր այն ազգականներուն եւ բարեկամներուն, որոնք իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին Այրի Տիկին Վ. ՊԵՏՐՈՍ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի մահուան առթիւ, անձամբ կամ նամակով։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆԻ Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլորանդամուհիները այս երկուշաբթի, ընկերուհի Ստեփանեանի բնակարանը։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պուլվար Օտտոյի խաղխմբի դասախօսութիւնը այս երեքշաբթի, սովորական հաւաքատեղին։ Դասախօսն է ընկեր Ա. Քէօսէեան, նիւթը՝ «Հայ ժողովուրդի վերածնունդը եւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը»։

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՑԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ։

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի)։

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն։

ՓԱՐԻԶԷՆ Գէորգ Ցէրմանեան, Պ. Աղեքսանդր Կիւլպէնկեանի եղբօրը մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրէ Տէսինի Հայ Կապոյտ Խաչի դպրոցին։ Ստանալ «Յառաջ»էն։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ արհեստանոցի մէջ աշխատելու, խնամուած գործի համար, գործաւոր, գործաւորուհիներ։ Դիմել՝ դերձակատուն Jacques Bakalian, 4, rue d'Alexandrie, Paris (2)։ Tél. Gut. 70-92։

ՍԷՆ ՄՈՐԻՍ ՏԸ ՊԷՅՆՕ.— Լճէի (Տիգրանակերտ) Հայր. Միութիւնը խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ այն բոլոր կազմակերպութիւններուն՝ եւ անհատներուն որոնք ծաղկեպսակով եւ կամ գումարով մը, փոխան ծաղկեպսակի յարգեցին ողբացեալ ՍԱՐԳԻՍ ՀՕՅՐԱՊԵՏԵԱՆի յիշատակը։

ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Բարձր Հայքի Հայր. Միութեան կողմէ, Նոյեմբեր 3ին, ժամը 15—23, Pré St. Gervaisի թաղապետական սրահին մէջ, 1 rue Emile - Augier։ Համեղի անակնկալներ։ Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով։ Հասոյթը Ներգաղթի Ֆոնտին։

ՃՇԴՈՒՄ.— Միանգամ ընդ միշտ փարատելու համար ամէն կարգի թիւրիմացութիւն, Հայ Տիկնանց Միութիւնը ներկայիս կը յայտարարէ թէ իր վերջին կոչը կը վերաբերէր միմիայն դեռատի երեխաներուն։ Ռէնսիի Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանը բստ առաջնոյն Միութեանս հաշւոյն կը շարունակէ պատսպարել եւ կրթութիւն տալ 8 տարեկանէն վեր սանուհիներուն։

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյնիսկ գաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 22 Octobre 1946 Երեքշաբթի 22 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4833 Նոր շրջան թիւ 472 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Թերթերը տակաւին չհրատարակեցին Թուրքիոյ վերջին պատասխանին բնագիրը:

Ամէն պարագայի մէջ, նորէն ժխտական է, թէեւ չափաւոր: Անգարա մերժելով կը մերժէ Մոսկուայի երկու հիմնական պահանջները,— 1. Առանձին բանակցիլ եւ համաձայնիլ, միայն Սեւ ծովեան պետութեանց մասնակցութեամբ.— 2. Խ. Միութեան հետ միասին պաշտպանել Նեղուցները, (անշուշտ խարիսխներ տրամադրելով):

Ուրեմն, ոչինչ փոխուած է 1945 մարտ 19էն ի վեր, երբ Մոսկուա չեղեալ հռչակեց բարեկամութեան դաշնագիրը որուն պայմանաժամը կը լրանար նոյեմբեր 7ին: Այդ առթիւ Խ. Միութիւնը մասնաւորապէս կը յիշեցնէր թէ կացութիւնը փոխուած է 1925էն ի վեր, եւ կարգ մը պահանջներ կը դնէր, թուրքեւխորհրդային սահմանագլուխի եւ Նեղուցներու մասին: (Այդ առթիւ էր որ ծագեցաւ Կարս-Արտահանի խնդիրը):

Թուրքիա վճռական դիրք մը բռնեց, մերժելով որ եւ է զիջում: Նախագահ Իսմէթ Ինէօնիւ անգամ հրապարակաւ կը յայտարարէր թէ ոչ առնելիք ունին, ոչ տալիք, եւ կը նախընտրեն կռուիլ:

Միեւնոյն ատեն արտայայտուեցան Մեծն Բրիտանիա եւ Մ. Նահանգները, ընդդիմանալով Մոսկուայի գլխաւոր պահանջներուն: Երկուքն ալ կը յիշեցնէին թէ Նեղուցներու կարգուսարքը կարելի է փոխել միայն միջազգային խորհրդակցութեամբ: (1945 Նոյ.):

1946 Օգոստոս 8ին, Մոնթրէօյի համաձայնութեան պայմանաժամին լրացումէն մէկ օր առաջ, Մոսկուա նոր ծանուցագրով մը կը յայտարարէր թէ միայն Սեւ ծովեան պետութիւններն իրաւունք ունին ճշդելու Նեղուցներու կարգուսարքը եւ թէ Խ. Միութիւնն ալ պէտք է մասնակցի անոնց պաշտպանութեան:

Օգոստոս 21ին Մ. Նահանգները նորէն կը յիշեցնէին իրենց վերապահումները: Նոյնպէս Անգլիա: Նոյն ամսու 22ին Անգարա կը պատասխանէր, պնդելով իր տեսակէտին վրայ: Եւ ահա Մոսկուայի նոր ծանուցագիրը, 24 Սեպտեմբեր, քիչ մը աւելի ուժգին:

Այս նոր ծանուցագիրը հազիւ Անգարա հասած, փոթորիկ մը պայթեցաւ Թուրք մամուլին մէջ: Ծանօթ ամբոխավարը, «Ճիւմհուրիյէթ», բացարձակապէս կը մերժէր Խ. Միութեան հետ միասին պաշտպանել Վոսփորն ու Տարտանէլը ::

— «Հակառակը պնդել՝ պիտի նշանակէր բռնել Թուրքիոյ,— Թոյլ տուէք խեղդկալ մը անցընել ձեր վզին, որպէսզի ձեզ խեղդենք երբ որ ուզենք»: Մեր պատասխանը ուրիշ բան չի կրնար ըլլալ բայց եթէ պարզապէս ոչ, ինչպէս Օգոստ. 22ի ծանուցագրով»:

Ուրիշ թերթ մը, Վաթան, (ընդդիմադիր հոսանքէն) դիտել կուտայ թէ խորհրդային քաղաքականութիւնը կը ձգտի «Թուրքիան առնել մանգաղի ճնշումին տակ, յետոյ անոր երիկամունքը ճզմելու համար մուրճով»:

Այս բոլորին թագուպսակը հիւսեց Հիւսէյին Ճահիտ Եալչըն, խօսքն ուղղելով Անգլեւսաքսոններուն, «Թանին»ի մէջ.

— «Խորհրդային նախայարձակում մը Թուրքիոյ դէմ պատերազմի պատճառ պիտի համարուի՞ Անգլիոյ եւ Մ. Նահանգներուն կողմէ: Եթէ այո, բացարձակապէս անհրաժեշտ է որ Անգլեւսաքսոնները միջոցներ ձեռք առնեն, այս պարագան հասկցնելու համար Մոսկուայի: Խօսքը Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի կը պատկանի: Եւ մարդկութիւնը կրնայ փրկուիլ միայն այն ատեն եթէ այս ձայներ լսելի դառնայ արագօրէն»:

Ինչպէս կը տեսնէք, Պոլսոյ թուրք հրապարակագիրները բացէ ի բաց ասպարէզ կը կարդան, մինչեւ անգամ պատերազմի հրաւիրելով իրենց բարեկամները, Անգլիան եւ Մ. Նահանգները:

Վերջին լուրերը կը հաստատեն թէ Անգարա մեծ յոյսեր դրած է Մ.Ա.Կազմակերպութեան վրայ, որ կոչուած է պաշտպանել անդամ-պետութեանց հողային ամբողջութիւնը եւ անկախութիւնը: Ան դրած է մօզական բանաձեւը,— Նախայարձակում: Եթէ Մոսկուա բռնութեան դիմէ, Մ. Ա. Կ. անդամի մը դէմ արշաւած պիտի ըլլայ, անոր դաշինքը խախտած, հետեւաբար ...

Յիշեցնէ՞նք թէ Նեղուցներու այս թնճուկին հետ կապուած են մեր հողային պահանջներն ալ:

Շ.

ԾՈՒԹՆ ՈՒ ՇԻՏԱԿԸ

«Ցեխ այսու» մը գլուխն առեր կ'երթայ: Նոյնիսկ վարժ գրիչներու տակ եւ պաշտօնական թուղթերու մէջ»

Եթէ անպատճառ գրոց-բրոց երեւալ կ'ուզէք, պիտի գրէք «յետ այսօրիկ»: Ինչո՞ւ կը մոռնաք ամէնէն սովորականը,— այսուհետեւ, կամ ասկէ վերջը:

Չոֆիլ, չոֆած, ծնկաչոք,— բառը թուրքերէն է, չէօքմէք: Ապա ուրեմն, տեղ չի կրնար ունենալ մեր լեզուին մէջ: Բացատրութեան ձեւեր չեն պակսիր, տեղին համեմատ: Գրէ, օրինակ, «սրտիս վրայ նստած», ոչ թէ չոքած: Իսկ բարբարոս«ծընկաչոք»ին հարազատ հայերէնն ունինք արդէն,— ծնրադիր:

Տակաւին քանի՞ տարի գեկուցեց, զեկուցանեց, ծանուցանեց: Այս բայերուն Գ. դէմքը (անցեալ կատարեալ) կ'ըլլայ զեկոյց, ծանոյց: Միտք պահելու համար... ժամ գացէք: Ձէ՞ք լսած — «պատարագ մատոյց (եւ ոչ թէ մատուցանեց):

×

Իսկ դուն, Երեւան, ծառայ եմ ձայնիդ, մեր մայրենիքէն բառգիրք մը չունի ս.

Ուրկէ գտար սա վայրենի «լաուրեատ» (lauréat), երբ զարերէ ի վեր — կ'ըսենք պսակաւոր (բառատեղծ, գրագէտ եւն.), գափնիով պսակուած ըլլայ թէ վարդերով:

Նորէ՞ն գիտական «տերմինոլոգիա»: Ի սէր Լէնինի եւ Սթալինի, Լոռեցի մշակը, Աշտարակի գիւղացին կամ Սուրխա-Լեռնանէն նոր հասած Կիլիկեցի բառուորը քանի՞ տարիէն պիտի կրնան սորվիլ անոր... արտասանութիւնը:

Եւ այս բարբարոսութիւնը՝ ոչ միայն «Ս. Հայաստան»ի (օրաթերթ եւ ամսագիր), այլեւ կաթող. պաշտօնաթերթին, «Էջմիածին»ի մէջ:

Ինչո ւ «լինգվիստ» (Ն. Մառ), երբ ունինք «լեզուագէտ»ն ու «լեզուաբան»ը,— իւրաքանչիւրը իր տեղը:

Ինչո՞ւ կանդիդատ, երբ բոլորս ալ գոց գիտենք «թեկնածու»ն: Ինչո՞ւ «սալյուտ» (salut), երբ «ողջո՛յն» կուտանք ձեր արեւին, ձեր քաջերուն:

Կ'օրինակեմ զինուորական հրամանէ մը,— «Ընկեր սպաներ, գեներալներ, ադմիրալներ:

Երբ «սպաներ»ը կան, անոնց պիտի հետեւին, բնական կարգով, «զօրավար»ներն եւ «ծովակալ»ները (աքանչելի բառ մը, ծովի չափ խոր):

Եւ կամ, լման գրեցէք,— օֆիցերներ, գեներալներ, ադմիրալներ:

Կրնա՞ք լուծել հետեւեալ հանելուկները.—

4րդ գվարդիական կանտեմիրյան տանկային դիվիզիայի մարտական երբ»:

— Գեոտաեվքրի աշխատողների ռեսպուբլիկական կոմիտէի պլենումը:

— Եգիպտոսի Ազգ. խորհուրդը Միավորված Ազգերի կազմակերպութեան գլխաւոր Ասամբլեայի սեսիային խռագիր է ուղարկել:

ՎԱՀԷ

Կաթող. պատուիրակին այցելութիւնները

ԽՄԲ.— Եւրոպայի Կաթող. Պատուիրակութեան դիւանէն հաղորդուած զեկոյցէ մը կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները.—

Եւրոպայի թեմի կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. ընկերակցութեամբ Գ. Գ. Գամէր Գաղտալեանի եւ Ս. Քարեանի, Հոկտեմբեր 15ին, Արտաքին գործոց նախարարութեան պաշտօնատան մէջ, այցելեց Ափրիկեան գործերու տնօրէն Գ. Գոնոյի: Շատ յարգալիր ընդունելութեան մը ընթացքին, Գ. Գոնօ հետաքրքրուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ինչպէս նաեւ Ֆրանսայի Հայոց վիճակով եւ ստացաւ գոհացուցիչ ծանօթութիւններ:

Նմանապէս Հոկտեմբեր 17ին կաթող. պատուիրակը ընկերակցութեամբ Գ. Վահէ Թօսունեանի եւ Գ. Բունիաթեանի, այցելեց Սուրիոյ եւ Լիբանանի նախկին բարձր գոմիսար Գ. Անրի Փոնսոյի եւ դտաւ բարեկամական շատ սիրալիր ընդունելութիւն: Գ. Փոնսօ իր կարգին հետաքրքրուեցաւ Սուրիոյ եւ Լիբանանի ինչպէս նաեւ Ներգաղթող Հայոց վիճակով ու ստացաւ գոհացուցիչ տեղեկութիւններ:

Պաշտօնական սոյն երկու հանդիպումները տեւեցին կէս ժամէ աւելի:

ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ԽՆԴԻՐԸ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱ

Թուրքիոյ ստանձնումներէ

Այսօր եւ վաղը վիճաբանութիւններ տեղի պիտի ունենան բրիտանական խորհրդարանին մէջ, արտաքին քաղաքականութեան մասին: Պիտի խօսի արտաքին նախարարը, Պէվին որ մասնաւորաբար պիտի յիշէ Նեղուցներու խնդիրը: Ինչպէս յայտնի է, Թուրքիա անգամ մը եւս մերժեց Մոսկուայի պահանջները: Անգլիա եւ Ամերիկա պիտի պաշտպանեն Թուրքիան: Պէվին դրոշ կերպով պիտի յայտարարէ Մեծն Բրիտանիոյ քաղաքականութիւնը, այս հարցին մէջ եւ պիտի պաշտպանէ Նեղուցներու պայմանագրին վերաքննութիւնը, պայմանաւ որ Ամերիկան եւս մասնակցի բանակցութեանց:

Արտաքին նախարարը պիտի արտայայտուի նաեւ Իրանի, Եգիպտոսի ու մանաւանդ Գերմանիոյ մասին:

★ «Ֆիկառօ» հետեւեալ տեղեկութիւնները քաղած է Անգարայէն. «Քարփիչ» հաչարանը քաղաքին դիւանագիտական կեդրոնն է քիչ մը: Շատ չեն խօսիր հոն, որովհետեւ չես գիտեր ո՛վ է դրացիդ. Միայն Սովետներէն չէ որ կը վախնան, այլ յաճախ անոնց արբանեակներէն,— պուլկար կամ չեխ դիւանագէտներ որոնք քիչ մը ամէն տեղ կը սողոսկին եւ յաճախ երկու չուանի վրայ կը խաղան: Բայց եւ այնպէս կը խօսին: Շատ իրազեկ անձնաւորութիւն մը յայտարարեց.

— «Մեր դիրքը անփոփոխ կը մնայ: Դիւանագիտօրէն երբեք այսքան նպաստաւոր եղած չէր մեր կացութիւնը: Թուրքիա բոլորովին կ'ապաւինի Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան: Նեղուցները պէտք է դրուին միջազգային երաշխաւորութեան տակ: Միացեալ Ազգերուն կ'իյնայ վճռել: Եթէ ռուսական պահանջներն ընդունուին, այլեւս պիտի չկրնանք, երբեւ գերիշխան պետութիւն, կատարել մեր պարտաւորութիւնները Մ. Ա. Կ.ին հանդէպ որ իրաւունք ունի մեր աջակցութիւնը խնդրելու որ եւ է հաւանական նախայարձակի դէմ: Մոսկուայի հետ առանձին բանակցելու խնդիր չկայ: Խնդիրը սա է, կ'ուզե՞նք, այո կամ ոչ, «երկաթեայ վարագոյրին ետեւը անցնիլ»: Չենք ուզեր: Եթէ Ռուսերը բանի ուժի դիմեն, ... ռազմագիտական դիրքը տկար պիտի ըլլայ, որովհետեւ ամէն կողմէ շրջապատուած ենք ռուսական ուժով: Բայց եւ այնպէս, այս պարագային ... խնդիրը միայն թրքական չէ, այլ կը վերաբերի նաեւ անգլեւսաքսոն պետութեանց: Մեկի հետ «երկաթեայ վարագոյրին ետեւ», իրենց պաշտպանողական ամբողջ ... վայր պիտի շրջուի: Անհաւանական չէ որ բռնութեան դիմեն: Ոչ ոք պիտի կրնար նախատեսել այդպիսի ընդհարումի մը հետեւանքները»:

Անուասատափը Հնդկաստանի մէջ

Կալկաթայէն կը հեռագրեն թէ ահուսարսափի մատնուած են արեւելեան Պէնկալի Հնդիկները: Ջարդ, աւարառութիւն, առեւանգում, բռնի իսլամացում իրարու կը յաջորդեն: Կացութիւնը այնքան ծանրացած է որ Կանտի չարաթ օր ձառ մը խօսելով, թելադրեց հնդիկ կիներուն թոյն առնել, իրենց պատիւը պաշտպանելու համար: Սպանեալներուն թիւը հինգ հազարը կ'անցնի: Հարիւրաւոր Հնդիկներ սրբազան ծառերու վրայ ապաստանած են, յուսալով թէ պիտի փրկուին: Առ նուազն 150 հազար բնակիչներ եւ 400 գիւղեր ենթակայ են այս բռնութեանց: Հազարաւոր Հնդիկներ դէպի Կալկաթա եւ ուրիշ քաղաքներ կը փախչին, խուսափելու համար իսլամացումէ: Մասնաւորապէս կիները սարսափի մատնուած են, որովհետեւ իսլամացման հետեւանքը պիտի ըլլայ փակուիլ հարէմներու մէջ: Կ'ըսուի թէ 5000 հոգի իսլամացուած են բռնութեամբ: Ուրիշ զրոյցի մը համաձայն, ամբողջ գիւղեր վերջնագիր ստացած են հպատակելու, այլապէս մոխիրի պիտի վերածուին: Ինչպէս կ'երեւայ քաղաքական պայքարը կրօնական հանգամանք ստացած է: Խռովեալ շրջանին մէջ 1.800.000 Հնդիկներ կ'ապրին չորս միլիոն Իսլամներու դէմ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ գնդակահարուեցան կարուձեւի գործարանի մը դեր-տնօրէնը եւ առեւտրական տնօրէնը, 40.000 մեթր կերպաս գողցած ըլլալով պետական ստացուածքէն: Արհեստակցական Միութեանց օրկանը, Թրուտ, ծանուցանելով այս մահապատիժները, կ'ըսէ թէ մինչեւ 10 տարի բանտարկութեան դատապարտուեցան ուրիշ 30 հոգի, որոնց դատավարութիւնը տեւած էր 18 օր, 260 վկաներով:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ՀՈՍԱՆՔԻ ԿՐՃԱՏՈՒՄՆԵՐԸ պիտի չգործադրուին, եթէ օդերը այսպէս մեղմ երթան: Այլապէս հոսանքը պիտի ընդհատուի 15—45 վայրկեան, առտուան ժամը 7.30էն 9.30 եւ իրիկունը 18էն 20ի միջեւ: Մասնաւորապէս կը յանձնարարուի խնայողութեամբ գործածել հոսանքը: Շատեր հիմակուընէ կը վառեն ելեկտրական վառարանները, տաքնալու համար:

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՄԷԿ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Գերմանակամն պատերազմին քանդումները խանգարեցին Խ. Միութեան ազգային տնտեսութիւնը, որուն վերակառուցման համար պէտք կայ արտաքին օժանդակութեան, դրամի եւ վաճառքի։ Ինչպէս ուրիշ երկիրներ, այս պետութիւնն ալ դիմեց ասոնց միակ կարեւոր աղբիւրին՝ Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն։ Մէկ տարիէն աւելի է որ կը բանակցի Լոնտոնի հետ, կանոնաւորելու համար իր տնտեսական յարաբերութիւնները. բայց, ի զո՜ւր։ Գլխաւոր դժուարութիւնը այն ապրանքներու մասին է՝ զորս անցեալ տարի Խ. Միութիւնը գնած էր — մեքենաներ եւ ելեկտրական կազմածներ —, եւ որոնք երկար ատեն քարափներուն վրայ մնացին գիներու մասին ծագած տարակարծութիւններու պատճառով։Այսվէճը առիթ եղաւ որ նոր եւ աւելի հիմնական կարգադրութիւններ ըլլային երկու երկիրներու տնտեսական յարաբերութեանց համար։

Մոսկուա ժամանակին դիմած էր նաեւ Մ. Նահանգներուն փարկ ստանալու համար, դիմում՝ որ երկար ատեն անպատասխան մնաց։ Անցեալ Ապրիլին, նորէն արծարծուեցաւ,և այս անգամ, Ամերիկա էր որ նախաձեռնարկ եղաւ, մէկ միլիառ տոլարի փոխառութիւն մը ընելու պատրաստակամութիւն յայտնելով, պայմանաւ սակայն որ ընդհանուր խնդիրներ կարգադրուին, այս առթիւ։ Ի մէջ այլոց, Ուոշինկթըն կ'ուզէ որ Մոսկուա մասնակցի Պրէթըն Ուուտսի համաձայնութեան համեմատ համեմատ կազմուած Միջազգային Դրամական Հիմնարկութեան և Միջազգային Դրամատան կրկնակ հաստատութիւններուն, ինչպէս նաեւ ընդունի միջազգային առեւտրական քաղաքականութեան մասին համաշխարհային գետնի վրայ ըլլալիք նոր կարգադրութիւնները։ Ամերիկացիք պայման դրած էին նաեւ որ աչատ մուտք ունենան կեդր. Եւրոպայի եւ Պալքաններու այն երկիրներուն մէջ՝ որոնք Խ. Միութեան տնտեսական հակակշռին տակ կը գտնուին, պատերազմէն ի վեր։

Ուրիշ առիթներով, այս սիւնակներուն մէջ բացատրած ենք թէ՝ ինչո՞ւ Ամերիկայի պայմանները չէին կրնար ընդունելի ըլլալ Խ. Ռուսիոյ։Բաւականանք կրկնելով որ այս երկիրը սկզբունքով դէմ է անսահման առաջարկներու՝ որոնք փարկի խնդիրը կը կապեն քաղաքական պիջումներու։ Խ. Միութիւնը դրամի եւ ապրանքի պէտք ունի, ըսինք. բայց, պէտք չէ կարծել թէ Եւրոպայի մէջ իր քաղաքական հեղինակութեան արատ բերելու ատրիճանին կրնան հասնիլ իր զիջումները։ Մոռնալու չէ որ իր քաղաքական վարչաձեւն ու տնտեսական կազմակերպութիւնը թոյլ կուտան դեռ իրեն՝ ինքնաբաւ ըլլալու։ Նախնական նիւթերու մէջ հարուստ՝ դրամահայթայթման (financement) մէջ ալ անզօր չէ բոլորովին. վկա՛յ 20 միլիառ րուբլիի այն ներքին փոխառութիւնը՝ զոր անցեալ Մայիսին սովետ ժողովուրդը ստորագրեց մեծ փութեռանդութեամբ եւ դիւրութեամբ ։

Սակայն եւ այնպէս, այս բոլորը անբաւական են Խ. Միութեան բազմազան պէտքերուն։ Մոսկուա, երես դարձնելով Ամերիկայի եւ Անգլիոյ, փարկի եւ վաճառքի ուրիշ աղբիւրներ փնտռելու հետամուտ է։ Շուէտի հետ Հոկտեմբերի սկիզբները կնքուած համաձայնութիւնը այս ուղղութեամբ կատարուած կարեւոր սկզբնաւորութիւն մըն է, որ միեւնոյն ատեն մեծ յաջողութիւն մը եղաւ եւ առաջնակարգ դէպք մը Եւրոպայի յետպատերազմեան դիւանագիտութեան մէջ։ ●

Այս համաձայնութեան համեմատ, Շուէտ Խ. Միութեան կը բանայ 500 միլիոն քուրոնի (35 միլիոն անգլ.ոսկի, կամ 16 միլիառ 800 միլիոն ֆր.) փարկ մը՝ հինգ տարուան ընթացքին երկու երկիրներու միջեւ կատարուելիք փոխանակութեանց համար։ Ասկէ զատ, մէկ միլիառ քուրոնի փոխատուութիւն մըն ալ, որ պիտի յատկացուի Խ. Միութեան Շուէտէ գնելիք այլեւայլ ապրանքներուն։

Տնտեսական մեծ յաջողութիւն մըն է աս Մոսկուայի համար որ այս կերպով արտաքին առաջին մեծ փոխառութիւնը ըրած կ'ըլլայ պատերազմէն ի վեր, եւ որուն շնորհիւ պիտի կրնայ խաղաղօրէն առաջ տանիլ իր վերակառուցման գործը։ Համաձայնութիւնը նպաստաւոր է նաեւ Շուէտի համար։ Այս երկիրը՝ որուն ամենանոր կատարելութեամբ կազմակերպուած ճարտարարուեստը անաղարտ մնացած է եւ արտասահմանէն կըստանայ չարունակ ահագին ապսպրանքներ,իր շատ մը գործարանները կիսովին միայն կը բանեցնէ, գլխաւորաբար ածուխի պակասութեան հետեւանքով ։ Պատերազմէն առաջ ածուխը կը ստանար Գերմանիայէն եւ Լեհաստանէն. հիմա, մաս մը միայն Լեհաստանէն, իսկ ոչինչ՝ Գերմանիայէն։ Խ. Միութեան հետ կնքած համաձայնութեամբ, կը յուսայ աւելցնել իր ածուխի ներածումները։

Խ. Միութեան եւ Շուէտի միջեւ կնքուած պայմանագրութիւնը իր հակառակորդներն ալ ունի այս վերջին երկրին մէջ։ Անոնք կը վախնան որ, Շուէտ, ամբողջ հինգ տարի, իր մեծ դրացիին կապուելէ ետք, այս շրջանը անցնելէն վերջ, մի գուցէ կորսնցնէ իր նախկին յաճախորդները։

Պայմանագրութիւնը ունի նաեւ իր քաղաքական հակառակորդները։ Այս կէտին մէջ, կարծիքները կը տարբերին. ոմանք կը վախնան որ Շուէտ, Խ. Միութեան հետ տնտեսական սերտ յարաբերութիւններ մշակելով, կորսնցնէ իր չէզոքութիւնը։ Ուրիշներ, ընդհակառակն, կը կարծեն թէ այս չէզոքութիւնը աւելի պիտի ամրանայ, որովհետեւ Խ. Միութիւնը իր տնտեսական շահուն համար իսկ, պիտի պահպանէ զայն։

Շուէտ երկընտրանքի մը առջեւ կը գտնուի ։ Ըլլալով գերազանցապէս ռմկավար երկիր մը արեւմտեան իմաստով, չի կրնար մեկուսանալ անգլեւսաքսոն պետութիւններէն։ Միւս կողմէ, սակայն, իր երկրին բաղդատաբար փոքր տարածութիւնը, բնակիչներու թիւը եւ մանաւանդ աշխարհագրական դիրքը թոյլ չեն տար որ յարի արեւմտեան խմբակցութեան մը, եթէ այդպիսի խմբակցութիւն մը կազմուի, Սլաւներու եւ Անգլեւսաքսոններու միջեւ վերջնական բաժանում առաջ գալէն ետք։ Այս պատճառով, Շուէտ ամէն ջանք պիտի ընէ որ այսպիսի բաժանում տեղի չունենայ, եւ եթէ ունենայ, գոնէ իր չէզոքութիւնը պահպանէ։ Ահա՛, այս տեսակէտով է որ ռուսեւշուէտական տնտեսական համաձայնութիւնը խիստ մեծ յաջողութիւն մը պէտք է նկատել։ Միայն թէ՝ «Խորհուրդ մարդկան, կամք Աստուծոյ»։

Բառ մըն ալ Ամերիկայի դժգոհութեան մասին։ Քաղաքական ապագայ հետեւանքներէն անկախաբար, Ուոշինկթըն, այս համաձայնութեան մէջ կը տեսնէ անմիջական վտանգ, իր թէ՛ տնտեսական եւ թէ քաղաքական շահերուն համար։ Կը կասկածի որ Շուէտ Մ. Նահանգներէն գնած մեքենաներն ու ճարտարարուեստական կազմածները գործածէ Խ. Միութեան ծախելիք ապրանքներուն շինութեան, եւ այս կերպով, Ամերիկա սատարած ըլլայ իր մեծ մրցակցին տնտեսական եւ ռազմական վերակառուցման։

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ՊԱՏԵՐԷՆ ՆԵՐՍ

Սիրաքանութիւն մահուան հետ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Օրեր անցան ու կինը գոհ էր որ ամուսինը պատուելիի մը պէս բարեպաշտ կը դառնար այդ գործարանը մտնելէն ի վեր։ Այլեւս չէր ծխեր չէր խմեր։ Կինը ուրախութեամբ կը ծախէր անոր ծխախոտն ու գինին։ Երջանիկ էին,միայն կասուէ ձագ մը մտած էր Տիրանի կոկորդը ու կը ճանկռտէր անընդհատ հազացնելով։ Կտոր մը չոր հաց իբր ատոր դարման դրպանէն չէր պակսեր. մանաւանդ ուրիշներու առջեւ սկսած էր ամչնալ հազէն։

Գիշերները մանաւանդ անկողնէն խոյս կուտար օդի նուազութենէն նեղուելով եւ երբ դուրս կ'երթար լուսնին շողքին տակ հեռաւոր աստուեր մը նշմարել կը կարծէր, «դեռ կանո՜ւխ է, դեռ կանուխ» քրքիջը լսելով անկէ, անքուն մնալով երկար ատեն։

Ժամբորդները, նոյնիսկ իր տնեցիները սկսան զանիլ իրմէն. «փորսողի պէս կը հոտիս», կ'ըսէր կինը։ Մարմինն ալ կը հոտէր իսկապէս, արտածելով այլանդակ խոնաւութիւն մը։

— Դրամը հոտ չունի, կը պատասխանէր կնոջը, բայց անկողինը նոյնիսկ առանձին էր այլեւս։ Տիրան նոյն մարդը չէր, գետնաբուծի նման գոյն ու մորթ կը փոխէր անգիտակից իր ներքին աւերին՝ վստահելով միայն գործարանի բժիշկին որ յաճախակի այցելութեամբ կը հաստատէր իր «քաջառողջ» ըլլալը, առանց գոյզն կասկածի ուրիշներու չահախնդիր չարաչահութիւններուն։ Աչխարհը իր սրտին պէս կ'ըկարծէր միամտօրէն. եւ հոգի կուտար գործին համար։

Սկսած էին արդէն այդ գործին շնորհիւ բուղի պէս ջուրին երեսը ելլել։ Հիմա ոչ պարտք ունէին, ոչ ալ պակասութիւն։ Երբեմն ընտանիքով մինչեւ հանրային պարտէզը պտոյտի կ'երթային նոյնիսկ. ալ ի՞նչ կ'ուզէր։ Սեւ շուկայէն սկսան իրենք ալ գնումներ ընել։ Կիրակիէ կիրակի խմոբեղէն շինելով փուռը կուտային, մտադրած էին նոյնիսկ սինէմա երթալ, եւ բոլոր այս անհուն վայելքները այդ գործին ու գործարանատիրոջ շնորհիւ։

Պարզապէս սիրահարած էր գործարանին, եւ եթէ ձեռքէն գար գիշերներն ալ պիտի աշխատէր։ Արդէն աւելի ժամեր բանելով բացառիկ գումար մըն ալ կը վաստկէր։

Բան մը կար, սակայն, որ շատ զուարճալի կը գտնէր ինք։ Թէեւ առաջին օրէն իսկ ուշադրութիւնը գրաւած էր բայց հետզհետէ անդրադառնալով աւելի խոր տպաւորութիւն ձգած էր իր վրայ։ Գործարանին դուռը, ինչպէս նաեւ ամէն տեղ, մինչեւ իսկ իր բեռներուն ապակին զարդարած էին գանկերով խաչաձեւ երկու թեւերու վրայ, տակն ալ հասկցաւ որ գրուած էր «մահուան վտանգ»։ Այնքան հաճելի ու խորհրդաւոր թուեցան այս տարօրինակ «պատկերներ»ը որ, օր մըն ալ խելքին փչեց, ասեղ մը առաւ, քիչ մըն ալ մուր ու մելանատելով անկիւն մը, ձախ թեւին վրայ արտակրտեց խոշոր գանգ մը, երկու խաչաձեւ թեւոսկրներու վրայ։Քանի մը օր ասեղին ցաւը զգաց եւ անոր կսկիծով, նշանտուքի մատանիի մը խորհուրդով պարուրուած հին երգի մը տողերը կը մրմնջէր, ամէն անգամ երբ վրան կը նայէր կրկնելով, — «Ախ, սիրուհի՜ս, քու անունը իբր երգում կուրծքիս վրայ ասողեցի անաղարտ »։

Ամիսներ վերջ Տիրան՝ աշնան տրտմաթախիծ իրիկուն մը տուն վերադարձաւ տուն։ Լաւ չէր ըլգար ինքզինք։ Հաւանաբար «պաղ առած էր»։ Յաջորդ օրը անկողին մնալուիր փափաքըղատապարտելի ծուլութեան վերագրեց. բայց տեսած դէչ երազը եւ կնոջը թախանձանքը պատճառ եղան որ գործի չերթայ, որպէսզի անգամ մըն ալ թաղին մէջ համբաւաւոր ռուս փրոֆէսէօրին քննուելու երթայ։ Իբր անշահախնդիր, ամենակարող, այս իր անցեալը անծանօթ մարդը եթէ գոյութիւն ալ չունենար, ժողովուրդը շատ անգամ գիտէ ստեղծել իր ուզածը իր փափաքին պէս։

Ծերուկ բժիշկը երկար բարակ քննելու պէտք չզգաց. մարմնոյն արտակարգ հոտերը, մշտածոր խոնաւութիւնը կը բաւէին յայտնելու համար թէ կեանքը վտանգի մէջ էր, ու թրքախառն ֆրանսերէնով բացատրեց ընդվզումի հասնող ձեւով մը որ «եթէ շարունակէ աշխատիլ թունաւոր կաղերու այդ գործին մէջ, իրեն կը սպասէ շան պէս սատկելու մահը»։

Անոր բսածներուն տպաւորութիւնը երկար չտեւեց սակայն, գործարանի վարձու բժիշկին «քաջառողջ ես» ապահովութիւնը աւելի գրաւիչ էր «առատ դրամ» շահելու արդիւնքով ։ Եւ յաջորդ օրը գործարան գնաց։

Մէկ օրուան բացակայութիւնը խղճի խայթ եղաւ, իրեն գործը կորսնցնելու մտավախութիւնն ալ աւելի։ Բան մը չըսին սակայն իրեն. ընդհակառակն, կաթը աւելցուցած էին։

Աշխատանքի միջոցին երազը մոռաբերեց ու ժամերով ապրեցաւ անոր վերստեղծուած հմայքին տակ։ Զորս կողմը լուսաշող էր, ճերմակ քողով գեղեցիկ աղջիկ մը պարելով իրեն կը մօտենար, երբ յանկարծ ներքին լուսարձակի մը շնորհիւ տեսաւ թէ կմախքի մը հետ էր որ կը սիրաբանէր, կլոր փորով շիշերուն վրայ կնքուած պատկերքին նմանակ։

Այն միջոցին երբ հատ մը անծանօթ հեղուկով մը լեցուն իր կոնակը առած նեղ սանդուղներէն վեր կ'ելլէր, երկարատեւ պարի մը մրցումէն յոգնած, իր բանականութիւնը կանգ առաւ. գիշատիչ թռչուն մը մագիլները խրած անոր շնչասպառ կուրծքին մէջ, կեռ կտուցովը աչքերուն լոյսը կը փորէր։ Կորսնցուց հաւասարակշռութիւնը։ Մօտը գտնուող ընկերները սարսափով տեսան մահուան պարը ու փախան ահազանգը հնչեցնելով։

Ակնթարթի մը մէջ դիմակաւոր հրէշներ օգնութեան վազեցին, կատարեալ ընդհանուր աղէտ մը կանխելով։

Երկաթէ սանդղամատներուն վրայ վերէն վար, լպրծուն, ժանգոտ նիւթ մը փռուած էր, Գարշահոտ ու զզուելի տարրալուծուած մարմնի կտորներ, ծեծուած ճզմուած մսի նմանող բաներ ոսկորի թափթփուքներու հետ խառնուած կը վկայէին թէ դեռ վայրկեան մը առաջ մարդկային էակ մը կը ներկայացնէին։ Տիրանի «գլուխը» գտան քիչ մը հեռուն։ Անաղարտ մնացած էր տասմնաշարքը միայն, սարսափի, յուսահատութեան խորհուրդի վերջին ձեւը վրան քանդակուած։

Ոչ ոք պատասխանատու էր։ Ընկերները նպաստաւոր վկայութիւն տուին փաբրոնին հաշւոյն, մանրամասնելով թէ՝ Տիրան այդ օրը չէր դադրած տալէ սիրաբանական պարերգի մը եղանակը մահուան բեռան տակ, չարժուձեւերը յարմարցնելով, հակառակ իրենց զգուշութեան։

Արդէն ի՞նչ հարկ կար այդքան օղիկ-ճղիկ ըլլալու։ Ո՞վ կ'ուզէք որ պաշտպանէր այս անտէր մարդը. մանաւանդ որ Տիրան ստորագրած, մատ կոխած էր Մեծ Ընկերութեան մեծ օրինագրքին մէջ՝ կանխաւ վաւերացնելով իր մահավճիռը, անգիտակցաբար։

Իրեն պէս անլեզու երկու գործաւորներ կանչեցին ու «դիակը» տուն ղրկեցին թեթեւ ծրարի մը պէս։ Անոնք Տիրանի կնոջը բացակայութեան դրան ետեւ զետեղեցին, վրան դնելով «ստորագըրուած պայմանագրութեան» հետ անոր կեանքի գինը, 5 ֆր. հացագին իբրեւ առաւելագոյն շնորհ ։ Մինչեւ կնոջ մահը ամէն ինչ «օրինական էր»։

Տիրանի տունէն վայրի գազաններ ոռնացին օրերով, որոնց արձագանգը մինչեւ Հիրօշիմա, Նակազակի կը լսուէր ու Վսեմափայլ Մահը մարդոց մեղսակցութեամբ իր սիրաբանութեան վախճանը տեսնելով, իր խամաճիկներով կը գրօսնուր անոնց բոլորին կեանքի թելերը իր կարծր ափերուն մէջ....։

Ի ձայն փողոյ ու թմբուկի։

ԽՈՍՐՈՎ ՎՇՏՈՒՆԻ

Կոչ սփիւռքի բոլոր Հաճընցիներուն

Սիրելի հայրենակիցներ,

Հայ տառապակոծ ժողովուրդի դարերէ ի վեր երազած ազգահաւաքման նուիրական գործը սկըսաւ. Աշխարհի ամէն կողմ ցրուած հազարաւոր հայրենաբաղձ Հայեր, աշխատելու, ծառայելու, կերտելու վսեմ խոյանքներով տոգորուած, գունդ առ գունդ կը մեկնին դէպի հայրենիք:

Ներգաղթի կարաւաններ կը մեկնին Պէյրութէն տանելով նաեւ հարիւրաւոր չքաւոր Հաճընցիներ, որոնց ըրինք եւ հետզհետէ մեկնողներուն ալ պիտի ընենք, մեր կարելի միջոցներով, նիւթական եւ բարոյական օգնութիւններ:

Միջին Արեւելքի մէջ ունինք, մօտաւորապէս հազար Հաճընցի ընտանիքներ, որոնց մեծ մասը անգործ, չքաւոր ու թշուառ է: Մեր, այս դժբախտ եղբայրներուն անմիջական պէտքերը հոգալու համար պէտք ունինք սփիւռքի ամենուր Հաճընցիներուն առատ ու արագ օժանդակութեանց: Ներգաղթով վերջ կը գտնէ այլեւս այս տխուր կացութիւնը: Մայր Հայրենիքը իր կարօտակէզ սիրտը կը բանայ նաեւ խորտակ ու ազատատենչ իր Հաճընցի զաւակներուն, որոնք, շատ կանուխէն, բուռն ու սիրավառ կարօտ ունեցած են Խորհ. Հայաստանի տաքուկ սրտին մէջ շինելու իրենց նոր աւանը՝ Հաճընը:

Արդարեւ, 1926 Յունուար 16ին, Հաճընի հայրենակցական Միութեան Պէյրութի վարչութիւնը կը յղանայ ու կը ծրագրէ Նոր Հաճըն շինել Սովետական Հայաստանի մէջ: Զանազան շրջաններէն կը հասնին յուսադրիչ ու քաջալերական նամակներ, մանաւանդ Հաճընի Հայր. Միութեան Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Վարչութիւնը 1937ին, իւրացնելով այս գովելի ծրագիրը, հազիւ թէ գործնական քայլեր կ'առնէ այս ուղղութեամբ, վրայ կը հասնի համաշխարհային երկրորդ պատերազմը:

Այսօր, Հաճընի Հայր. Միութեան Միջ. Արեւելքի կեդր. վարչութիւնը, որուն դիւանը 1926ի դիւանն է, վեր կ'առնէ ծրագիրը եւ կը ջանայ, զայն գործնականացնել: Ուստի կոչ կ'ընենք, սփիւռքի բոլոր Հաճընցիներուն.—

1.— Շինել Նոր Հաճըն աւանը Հայաստանի մէջ: 2.— Ձեռնարկել ընդհանուր հանգանակութեան մը, որուն արդիւնքը կեդրոնացնել Երեւանի պետական դրամատան մէջ, Հաճըն աւանի շինութեան յատկացուելու համար:

3.— Սփիւռքի մէջ բարեսէր Հաճընցիներու կողմէ եղած կտակները եւ Հաճընցիներուն նուիրուած կալուածները նոյնպէս փոխանցել Երեւանի Պետական դրամատան, նոյն նպատակին յատկացուելու համար: Դրամական փոխանցումները պէտք է ըլլան հարաւային Ամերիկայի Պ. Այրէս Հաճընի Հայր. Միութեան վարչութեան, Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Վարչութեան եւ Միջ. Արեւելքի կեդր. վարչութեան խողովակներով:

Ահա, Հաճընցիներուն համար գերազանցապէս նուիրական ու անյետաձգելի ծրագիր մը, որուն յաջողութիւնը ոչ միայն չափանիշը պիտի ըլլայ մեր հայրենասիրութեան, զոհողութեան ու նուիրումի ոգիին, այլեւ մեծ ու անխառնհրճուանք պիտի պատճառէ մեր այն բիւրաւոր նահատակներուն, որոնց յոյսն ու երազն էր այսօրուան վերածնող հայրենիքը, եւ անոր մայրականգուրգուրոտ ծոցին մէջ ծնելիք ու մեծնալիք Հաճընը:

Անդադար վերաշինուող, բարգաւաճող Խորհ. Հայաստանի տաքուկ ու կենսատու արեւին տակ պէտք է ծնի, մեծնայ ու ուռճանայ նաեւ մեր սիրելի Հաճընը, որուն անձնուէր զաւակները, ինչպէս անցեալին մէջ դիտցան պայքարիլ արդարութեան ու իրաւունքի յաղթանակին համար, այսօր ալ, պիտի ջանան, յամառ ու անխոնջ աշխատանքներով, իրենց նախնիքներու մաքուր ու հոգեմայլ առաքինութիւններով սատարել Մայր Հայրենիքի չքեղ ու հրաշակերտ վերելքին:

Ի դիմաց Հաճընի Հայր. Միութեան Միջ. Արեւելքի Կեդրոնական վարչութեան ատենադպիր՝ ԵՆՈՎՔ ՏԱՐՏԱՂԱՆԵԱՆ, ատենապետ՝ ՏՕՔԹ. Մ. Ս. ՏԱՔԷՍԵԱՆ:

ԾԱՆՕԹ.— Կը խնդրուի դրամական առաքումները ընել մեր գանձապահին հասցէով՝ Apissoghom Kouyoumdjian, Souk Raad Hani No. 53, Bourdj, Beyrouth (Liban):

ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐ ԴԵՐԱՍԱՆ մը, Արկադի Սերգեւիչ Բուրջալեան, մեռած է Սեպտ. 4ին, Թիֆլիս, 68 տարեկան հասակին մէջ: Հանգուցեալը եղած է Հայաստանի նոր, խորհրդային թատրոնի հիմնադիրներէն մէկը: Վարպետ դերուսոյց էր եւ 1920 թուականներուն անցաւ Երեւան, աշխատելու համար Սունդուկեան թատրոնին մէջ: Մանաւանդ աշխատած էր երիտասարդ ուժեր հասցնել: Թանկագին ծառայութիւններ մատուցած է նաեւ Երեւանի օփերային հաստատման մէջ: Իր կորուստը ծանր հարուած մըն է հայկ. թատրոնին համար:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Մեր դպրոցը

ՏԷՍԻՆ, 16 Հոկտ.— Կիրակի երեկոյ Ֆր. Կ. Խաչի «Ազգային Դպրոց»ի կրթական մարմինը թէյասեղանի մը շուրջը հաւաքած էր աշակերտներուն ծնողները, հրապարակաւ զեկուցում տալու համար իր կատարած աշխատանքներուն մասին: Եւ մանաւանդ բարեկամներու եւ համակիրներու աջակցութիւնը ապահովելու եւ փարատելու համար կարգ մը զրոյցներ: Ներկայ էին բաւական թիւով ծնողներ, իսկ մաս մը գործի հարկադրանքով կը բացակայէր:

Հ.Յ.Դ. Տան ներքնայարկի սրահին մէջ, աշխոյժ Խաչուհիներ կը վազվզէին մէկ սեղանէն միւսը, թէյ ու կարկանդակ հասցնելով ներկաներուն: Ընկ. Հիւսեան բանալով ժողովը, պարզեց անոր նպատակը, եւ անմիջապէս խօսքը տուաւ Կրթ. Մարմնի ներկայացուցիչ ընկ. Ս. Առաքելեանի որ, պատմեց դպրոցին հիմնադրութենէն մինչեւ այժմ տեղի ունեցած անցուդարձը եւ կատարուած աշխատանքները: Դպրոցին հիմը դրուած էր անցեալ Յունուարին, Ֆր. Կ. Խաչի Մասնաճիւղին նախաձեռնութեամբ: Ուսուցիչ-ուսուցչուհի Մ. Փափազեան ամոլին բարեպատեհ երեւումը կը դիւրացնէր կանոնաւոր դպրոցի մը բացումը: Թէեւ Հ.Ա.Ճ.ի Մասնաճիւղը փորձ մը կատարած էր նախապէս բանակցելով Պ. Փափազեանի հետ, բայց նիւթական պատճառներով, բանակցութիւնը խզած էր: Ահա այդ ժամանակ էր որ Ֆր. Կ. Խաչի Մասնաճիւղը հրապարակ կը նետուէր եւ շնորհիւ իր վեհանձնութեան, կարելի եղած էր հարթել բոլոր դժուարութիւնները եւ գործակցութեան գետին մը գտնել: Կրթ. Մարմին մը ստեղծուած էր Ազգ. Միութեան հովանաւորութեան տակ, նիւթապէս օժանդակող Միութեանց ներկայացուցիչներով: Մէկ տարեշրջան շարունակուեցաւ գործակցութիւնը: Ծնողները գոհ էին, նոյնպէս եւ աշակերտները, որոնք սկսան արագօրէն յառաջդիմել: Ուսուցիչներու դաստիարակչական հմտութիւնը ակներեւ էր եւ անվիճելի:

Բայց յանկարծ խզումի շշուկներ, որոնք ի վերջոյ դարձան իրականութիւն: Նոր տարեշրջանի սեմին, Ֆր. Կ. Խաչի վարչութիւնը անորոշ կացութեան վերջ տալու համար, գրաւոր դիմեր էր Հ. Ա. Մ. վարչութեան եւ խնդրած որ վերջնապէս որոշէ իր դիրքը դպրոցին մասին: Ճակատի վարչութիւնը իր 12 Օգոստոս թուակիր նամակով կը պատասխանէր ի մէջ այլոց,— «Միայն այսքանը կուզանք ձեզ յայտարարել որ, դուք կրնաք ձեր կարելի միջոցներուն դիմել յետայսու, առանց մեր համագործակցութեան սպասելու, որուն պատճառները Միութեանդ աւելի' քան մօտէն տեղեակ ըլլալուն, կրկին աւելորդ կը համարենք մանրամասնութեան մտնել»:

Ինչպէս կը տեսնուի, խզման ոչ մէկ պատճառ ցոյց կը տրուի: Բայց դժուար չէր կռահել: (ԽՄԲ.— Ցամքուած ԽԱԷ կարգ մը խորհրդածութիւններ):

Այսպէս նեղմիտ կիրքերէ տարուած մարդիկ չյաջողեցան վերջ տալ այնքան գեղեցիկ կերպով սկսուած գործին: Անշուշտ ժողովուրդին առողջ բնազդը գիտէ զանազանել կեղծիքն ու իրականութիւնը:

Խզումէն վերջ, Ֆր. Կ. Խաչի Մասնաճիւղը ստանձնեց դպրոցը վերաբանալու ամբողջ հոգը: Իր կողքին նշանակեց կարող ընկերներէ բաղկացած Կրթ. Մարմին մը որ կը գործէ անխոնջ, դպրոցին պիւտճէն հաւասարակշռելու համար: Ընկ. Ս. Առաքելեան թուելով դպրոցին նիւթական աղբիւրները, յոյս յայտնեց թէ ելմտացոյցը կարելի պիտի ըլլայ հաւասարակշռել, շնորհիւ բարեկամներուն բարոյական եւ նիւթական աջակցութեան: Ժողովին ներկաները, նախանձախնդիր իրենց զաւակներուն մայրենի դաստիարակութեան, ինքնաբերաբար հանգանակութիւն մը բացին, որմէ գոյացաւ 14 հազար Ֆրանքի գումար մը: Ընկ. Առաքելեան յայտնեց նաեւ որ Հ.Յ.Դ. Տէսինի կազմին կողմէ դպրոցին ի նպաստ ստացած է 5800 Ֆրանք: Որով գումարը կը բարձրանայ 20 հազարի: Հանգանակութիւնը կը շարունակուի տակաւին: Կրթ. Մարմնի ներկայացուցիչը իր զեկուցումին մէջ յիշեց նոյնպէս Ֆր. Կ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան ամսական 2000 Ֆրանքի օժանդակութիւնը, ինչպէս նաեւ Հ. Յ. Դ. Տան Վարչութեան համաձայնութիւնը՝ դպրոցին իբրեւ վարձք տարեկան միայն 1500 Ֆրանքի չնչին գումարը գանձելու:

Ներկաներուն միահամուռ համաձայնութեամբ Կրթ. Մարմնին անդամ ընտրուեցաւ Պ. Արամ Միքայէլեան՝ իբրեւ ներկայացուցիչ ծնողներուն:

Կրթ. Մարմնի կողմէ շնորհակալութիւններ բոլորին, որոնք ինքնաբուխ կերպով իրենց նիւթական օժանդակութիւնը բերին հանգանակութեան: Անշուշտ Կրթ. Մարմինը առանձին հրապարակութեան պիտի տայ նուիրատուներու ցանկը:

Դասաւանդութիւնները սկսած են Սեպտ. 1էն ի վեր եւ կը շարունակուին կանոնաւորապէս: 160 աշակերտներ կը հետեւին դասընթացքներու, դառնալու համար հիմնաքարը վաղուան սերունդին:

Գ. Պ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Հրոյ-ճարակ դարձած Տանցիկը կը ձգէինք մեր ետին, թնդանօթներու եւ օդային ռմբակոծներու ճարճատումները մեր ականջին: Գերման եսէսներ եւ Վլասովի բանակները տեղ տեղ դեռ կը դիմադրէին, իսկ աւելի հեռուն, Հելլա թերակղզին՝ կատաղօրէն ետ կը մղէր ռուսական յարձակումները: Քալելու համար չէինք աճապարեր, որովհետեւ՝ բաւական բեռներ ունէինք, յետոյ՝ պատերազմի աւերները ազդած էին մեր ֆիզիքական ու բարոյական կորովին վրայ: Քիչ մը կը քալէինք ու դադար կ'առնէինք: Ճամբաներուն վրայ կամ թումբերու եզերքները Գերմանացիները ականներ թաղած էին, պէտք էր զգուշանալ, որպէսզի օդը չելլէինք: Շատ մը տեղեր Ռուսերը ախտակներու վրայ գրած «զգուշութիւն» գրած էին, որոնց ընթերցումը Ալֆրէտը կ'ընէր ու կը թարգմանէր մեզի: Ճամբան երբեմն ռուս զինուորներ մեզ կը կեցնէին ու կը հարցնէին.

— «Ուր նի՞մա»: (Ժամացոյց չկա՞յ): Երբ ոչ կ'ըսէինք՝ կը բարկանային: Ո՞ր մէկ զինուորին ժամացոյց տալ: Մենք ժամացոյցի վաճառականնե՞ր էինք, թէ խեղճ ու կրակ բանուորներ, հազար անգամ «պրոլետար», քան թէ Ուրալի բանուորները:

Ցաւալին այն էր որ, անոնցմէ շատերը մեզի կը ներկայանային զինով վիճակի մէջ: Ալ մտածեցէք թէ երբ զինուոր մը յաղթական եւ մանաւանդ գինով է՝ ինչ դժուարութեամբ կարելի է օձիք ազատել: Ժամացոյցի խենթ էին: Կային շատեր, որոնց թեւերուն վրայ 5—10 ժամացոյց կապուած էր: Իսկ վայ այն ժամացոյցին՝ երբ չի բանիր, կտոր կտոր կ'ընէին: Շատեր ժամացոյցի լարելն անգամ չէին գիտեր...:

Օլիվա երթալու համար մենք աւելի կարճ ճամբան ընտրեցինք, որպէսզի շուտ հասնինք: Անտառի մը եզերքներէն կ'անցնէինք, երբ մեր դէմ ելաւ ռուս զինուոր մը ու արցունքոտ աչքերով մեզ կեցուց: Ռուսերէն բաներ մը ըսաւ, յետոյ խնդրեց մեզմէ որ ընկերանայինք իրեն: Հետեւեցանք: Գերման ծեր կին մը ձեռքի կառքի մը վրայ հոգեվարքի իր վերջին վայրկեանները կ'ապրէր: Ռուս զինուորը կուլար, յայտարարելով որ ինքն ալ այդպիսի, ծեր մայր մը ունի, ու տարիներէ ի վեր չէր տեսած: Կը խնդրէր որ սպասենք, մինչեւ որ մեռնի, եւ թաղումը մենք կատարենք:

Դէպքը տարօրինակ էր բոլորիս համար ալ, եւ մարդկային խիղճը ծունկի կուգար նման թշուառութեան մը առջեւ: Սպասեցինք եւ կատարեցինք ռուս զինուորին փափաքը: Մեր ալ սիրտը փլած էր ի տես այս հոգեյոյզ տեսարանին: Ռուս զինուորին ձեռքը սեղմեցինք ու բաժնուեցանք իրարմէ, ծեր կին մը ցուրտ հողին յանձնելով:

Ո՞վ էր այդ կինը; ո՞ւր էին իր զաւակները, ազգականները կամ մօտիկ բարեկամները: Ոքա՞ծ էին գինքը, ահաւոր փոթորիկի մը դղրդացող վերի վայրումներուն մէջ: Իրաւունք ունէր ռուս զինուորը՝ երբ կուլար ու կը մրթմրտար՝ հեկեկալով «ես ալ ծեր մայր մը ունիմ, մեղք է ձգել այս գիւղը»...:

Յուզուած՝ դարձեալ ինկանք ճամբայ, Անթոնիօն իտալերէն անէծք կը կարդար, գլուխը երկինք ցցած: Բարկացեր էր, մեռելները եւ անտէր ձգուած ծեր կնոջ տխուր պարագան ընդվզումի կը մղէին Միլանոյի մեր ընկերը: Ես առաջին մեռելը չէր որ կը տեսնէի, բայց, ծեր կնոջ մենաւոր վիճակը շատ ազդեց վրաս: Ալֆրէտ արցունքները չէր կրնար զսպել: Երբ բաւական քալեցինք՝ հանդիպեցանք իտալացի ուրիշ խումբի մը, որոնք մեզի նման կ'երթային Օլիվա: Տասը հոգի էին այս վերջինները:

Իրարու միացանք ու շարունակեցինք քալել: Իրիկուան մօտ՝ թեթեւ անձրեւ մը սկսաւ տեղալ մեր վրայ, ծանրացնելով մեր կացութիւնը: Լեհեր ու զանազան գաղթականներ կ'երթեւեկէին նոյն ճամբէն: Ուրիշ Ֆրանսացի մը, որ մինակ մնացեր էր Լեհերու մէջ՝ միացաւ մեզի:

Անձրեւը կուգար ու մենք ստիպուած էինք միջոց մը գտնել պատսպարուելու: Մխրճուեցանք անտառին մէջ: Վտանգաւոր քայլ մըն էր որ կ'առնէինք, նկատելով չպայթած ռումբերու կամ ականներու գոյութիւնը այդ խիտ ծառերուն տակ: Մութը իջած էր ու անձրեւախառն հով մը կը սուլէր մեր վրայէն:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(7)

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԵՐԱԺՇՏԱԳԷՏ Արամ Խաչատուրեանի «Թաւջութակի քոնցերթօն» աւարտած է արդէն որուն առաջին նուագումը փափաքած է իրեն համար թաւջութակի Սպանիացի վարպետը, Փապլօ Քազալս: Խաչատուրեան ինքն ալ երկու տարի հետեւած է թաւջութակի դասընթացքին Մոսկուայի Կընեսընի երաժշտանոցին մէջ եւ կը նուագէ նաեւ այդ գործիքին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— Մեծ պետութեանց Պոլսոյ դեսպանները դժգոհութիւն կը յայտնեն Սուլթանին խոստացած բարենորոգումներու գործադրութեան յապաղման համար։ Լոնտոնի Թայմզը կը գրէ թէ այս յապաղման պատճառը կրնայ ըլլալ այն որ Թուրքիոյ պետական գանձը պարապ է։

ՄԻՍԸ երկու ձեւով ծախելու կանոնը ջնջուեցաւ։ Այս շաբթուընէ իսկ պիտի բաժնուի 300 կրամ միս, սակագնով։ Եզան միսը պիտի ծախուի 176—200 ֆրանքի, համաձայն իւրաքանչիւր շըրջանի (առաջին տեսակ, առանց ոսկորի)։ Երկրորդ տեսակը՝ 72—82ի, ոսկորով, իսկ առանց ոսկորի 96—110 Փարիզի եւ Սէնի մէջ Ա. տեսակին գինը պիտի ըլլայ 200 ֆրանք (առանց ոսկորի), Բ. տեսակը՝ 110, նոյնպէս առանց ոսկորի, իսկ ոսկորով՝ 82։ Իրագէկներու կարծիքով, արտադրիչները պիտի մերժեն ծախել կառավարութեան նշանակած սակագնով (108—83 ֆրանք), հետեւաբար նորէն միսի տագնապ պիտի ունենանք յառաջիկայ շաբթու։

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐՈՒ վարձակալութեան սեւ շուկան ալ խստօրէն կը հետապնդուի։ Սեպտ. 15էն հոկտեմբեր 15 ձերբակալուած են 12 հոգի, որոնք 25—50.000էն մինչեւ 600.000, 650.000, 225.000, 800—950.000, նոյնիսկ 1.800.000 ֆրանք «ըլփուրք» պահանջած էին։ Մէկը ուզած էր 600.000ի ծախել զանազան կարասիներ զոր 13.500ի գնած էր քանի մը օր առաջ։

ԿԵՂԾ ԹՂԹԱԴՐԱՄՆԵՐՈՒ տպագրութեան եւ շրջաբերութեան համար 88 հոգի ձերբակալուած են 1945 Սեպտեմբերէն ի վեր։ Ոստիկանութեանց ձեռքն իւ բռնուած են 2.950.000 ֆրանքի կեղծ հազարնոցներ, (անգլ. տպագրութիւն)։ Հարիւրնոց կեղծ թղթադրամներ հանուած են Փարիզի մէջ, 300 ֆրանքնոց՝ գաւառը։ Կը հերքուին այն զրոյցները թէ հինգ հազարնոցներ ալ կեղծուած են։

ՄՈՆԹԷ ՔԱՐԼՈՅԻ խաղարանին պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, 35 առ հարիւր յաւելում պահանջելով։

ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ 174 ՈՃՐԱԳՈՐԾՆԵՐ եւս պիտի դատուին Նիւրընպէրկի մէջ, նոյեմբեր 15էն սկսեալ։ Ասոնց մէջ ալ կը գտնուին դնդապետներ, զօրավարներ եւ մառէշալներ։ Կէօրինկի անձնասպանութեան գաղտնիքը պիտի յայտնուի այսօր, համաձայն թերթերու տեղեկութեանց։ Կ'ըսուի թէ այն միւս եօթը կալանաւորները որ բանտարկուած են պատասխանատու ..., գիտեն անձնասպանութեան պարագաները։— Գամարիոյ կարգ մը քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ նշանաւոր պաստառներ փակցուած են, կեռ խաչով եւ Կէօրինկի հետեւեալ խօսքերով որոնք արտասանուած են դատավարութեան ատեն.— «Գերման ժողովուրդը ազատ է» — «Իմ գործունէութեանս միակ չարժառիթն եղաւ խանդավառ սէրս իմ ժողովուրդիս, Գերմանիոյ ճակատագրին, ազատութեան եւ արեւշատութեան համար»։

ԼԻԲԱՆԱՆԻ կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ ալլիւրի համար հրէական արտադրութեանց ներածումի։ Մասնաւոր յանձնախումբ մը պիտի առանձնէ ներկայիս Լիբանանի խանութներուն մէջ գտնուող հրէական ապրանքները վաճառումի. Օրինազանցները խստօրէն պիտի պատժուին։ Այսպէս, առաջին անգամ անսաստողը պիտի բանտարկուի եւ պիտի վճարէ իր ձեռքը գտնուած հրէական ապրանքներուն արժէքին երկու անգամը, իսկ կրկնութեան պարագային պիտի դատապարտուի ցմահ բանտարկութեան կամ հարիւր ոսկիէն մինչեւ հազար ոսկի տուգանքի։

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ ձերբակալուած են գիւղացիական կուսակցութեան մարիչները։ Վարշաւայի ծախնախիւսը կ'ամբաստանէ նոյնիսկ փոխ-վարչապետ, Միքոլայչիքը թէ կապեր ունի ահաբեկչական կազմակերպութեան մը հետ։

ԲԺԻՇԿՆԵՐՈՒ ԱՅՑԵԳԻՆԸ հետեւեալ ձեւով ճշդուած է, պաշտօնաթերթին մէջ հրատարակուած հրամանագրով մը (19 հոկտ.).— Սէնի, Մարսէյլի, Լիոնի եւ արուարձաններուն մէջ խորհրդակցութիւն 120 ֆրանք, այցելութիւն 140, կիրակի օրերը՝ 250, գիշերը՝ 350, ծննդաբերութիւն՝ 3500, երկուորեակներու համար՝ 4500. միւս նահանգներուն գիները, վերի կարգով.— 90, 110, 200, 300, 2200, 3000 ֆրանք։

ԶՕՐ. ՏԸ ԿՈԼ ընտրութեանց մասին իր դիրքը պիտի ճշդէ հինգշաբթի կամ ուրբաթ։

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ Ղավամ Սալթանէ նոր դահլիճէն դուրս ձգած է Թիւտէհի երեք նախարարները (Ճախակողմեան, համակիր. Ա. Միութեան)։ Այս փոփոխութիւնը կատարուած է հարաւային նահանգներու ապստամբներուն պահանջով։ Նոր կառավարութիւնը որոշած է պայքարիլ համայնավարական ազդեցութեան դէմ, տարամերժօրէն ազգային քաղաքականութեան մը հետեւելով։

ՄԱՐՍԷՅԼԸ 16 թաղամասերու պիտի բաժնուի (քաղաքապետական շրջան)։

ԱՅՆ ԴՐԱՄԱՏՈՒՆԸ որուն ընդհ. տնօրէնը եւ ուրիշ երեք վարիչները ձերբակալուած էին, կը գտնուէին 43 rue de Clichy եւ կը կոչուի S. A. P. E.։ Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ 750.000 ֆրանքի արժեթուղթ փոխած է խարդախութեամբ, կնոջ մը միջնորդութեամբ։ Շատ աւելի ծանր մեղադրանք մը կը ծանրանայ նոյն հաստատութեան վրայ, — առեւտուր ոսկիի եւ օտար դրամներու։

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարար նշանակուեցաւ վաստակաւոր ընկերվարականը, Փիէթրօ Նէննի, որ ուժգին ճառով մը յայտնեց թէ պիտի պայքարի, դաշնագիրը վերաքննել տալու համար։ «Վերջին խօսքը մեզի պիտի մնայ»։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 15ին, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ։
Մանրամասնութիւնները յաջորդով։

×

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ։
Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ։
8 Rue Victorien Sardou
Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ։ Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ։ Մուտքը ազատ է։

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Ս. Լիւլէճեան, Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն)։ Կ'երգեն եւ կը պարեն Կապոյտ Խաչի Սան-Սանուհիները։ Արտասանութիւններ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ։ Նուագ։

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27ին, իրիկուան ժամը 8ին
Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27, ժամը 3ին։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Պոմոնի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր անդամուհիները այս չորեքշաբթի, ժամը 2.30ին, Պոմոնի եկեղեցին։ Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն պի համարուի։

ԼԻՈՆԻ Նախկին Հայ Մարտիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ հոկտ. 25ին, ուրբաթ իրիկուն, ժամը 8.50ին իր կեդրոնատեղին, 78 rue Rabelais։ Շատ կարեւոր օրակարգ։

Ֆրանսահայկական փառատօն

Ֆրանքեւհայ Միութիւնը կազմակերպած է հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած դրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբ. 27ի կիրակի, յետ միջօրէին, ժամը 2.30էն 6, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ։

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Անցեալ կիրակի Փարիզի Հ. Մ. Ը. Մ.ի երկրորդ պահեստի խումբը ախոյեանական մրցում մը ունէր S. A. P.ի դէմ։ Առաջին կիսախաղին, հազիւ 30 երկվայրկեան անցած Ֆրանսացիները յաջողեցան առաջին նշանակէտը արձանագրել, օգտուելով մեր ձախ վերջապահին մէկ սխալէն։ Բայց մերիններուն յարատեւութիւնը ստիպեց հակառակորդները պաշտպանողականի վրայ մնալ։ Ամէն յարձակում կը խորտակուէր մեր միջնապահներու ամուր գիծին առջեւ, ուր աչքի կը զարնէր մասնաւորաբար Մ. Տէր Յակոբեան։

Առաջին կիսախաղը վերջացաւ մերիններուն յաղթանակով։

Երկրորդին մեր տղաքը կը տիրապետէին արդէն դաշտին եւ արձանագրեցին 3 նշանակէտ եւս։ Խաղը վերջացաւ Հայերու յաղթանակով 5 — 2։ Պէտք է արձանագրել մեր տղոց բոլորին ալ գնահատելի խաղարկութիւնը, մասնաւորաբար կ'արժէ յիշել Սարգիս Մխիթարեանը (ներքին ձախ) եւ նորեկ մը, Գրիգոր Վարդանեան։

★ Նոյն օրը, նոյն դաշտին վրայ S. A. P.ի կրտսերներուն մեր կրտսերները յաղթեցին 6—0։ Մասնաւոր գնահատութեան արժանացան Փիէռ Սարգիսեան եւ Ալեքս Եաճեան փոքրիկ Մեթերեանը որ ինք առանձին երեք նշանակէտ արձանագրեց։

Խումբերուն կազմն էր.— Երկրորդ պահեստին... Բերդապահ՝ Միրզօեան, վերջապահ՝ Վարդանեան, Քայինեան, միջնապահ՝ Զէնկինեան, Գրիգորեան, Տէր Յակոբեան, յառաջապահ՝ Քէպապճեան, Մխիթարեան, Մինասեան, Ափրիկեան եւ Պօղոսեան։

Կրտսերները.— Բերդապահ՝ Մուրատեան, վերջապահ՝ Հաքօչեան, պաղտասարեան, միջնապահ՝ Եաճեան, Սարգիսեան եւ Ներսէսեան, յառաջապահ՝ Տոնիկեան, Սեմերճեան, Պետրոսեան, Սիմոնեան եւ Մեթերեան։ — Պինօ

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջիկան մր պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյնիսկ զաւառէն։ Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի։ Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 ֆր.

Mercredi 23 Octobre 1946 Չորեքշաբթի 23 Հոկտեմբ.

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année № 4834-Նոր շրջան թիւ 473 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՀՈՍԱՆՔ ՀՈՍԱՆՔԻ ԴԷՄ

Երկուշաբթի օր պաշտօնապէս սկսաւ պայքարը երեսփոխանական ընտրութեանց համար, որ տեղի պիտի ունենան նոյեմբեր 10ին։

Բոլոր հոսանքները շարժման մէջ դրած են իրենց ուժերը, Փարիզէն մինչեւ գաւառական յետին անկիւնը։ Բեմերը կը թնդան կրակոտ ճառերով։ Թերթերը կը յորդին տեսութիւններով, բանավէճերով, ճառերով եւ ցանկերով։

Նորէն պատմական շրջան մը կը թոլորէ Ֆրանսան, ազատագրութենէն երկու տարի վերջը։ Չորրորդ Հանրապետութեան հիմերն են որ պիտի դրուին, տքնաջան երկունքով քուէարկուած Սահմանադրութեան մը միջոցաւ։

Արտաքին աշխարհն ալ անհամբեր կը սպասէ ընտրութեանց ելքին, որ վճռական դեր պիտի կատարէ Ֆրանսայի կացութեան վրայ։

Պայքարին սաստկութեան մասին գաղափար կազմելու համար, կը բաւէ կարդալ միայն երեք յաղթական կուսակցութեանց վարիչներուն ճառերը։ Երեքը միասին կը կառավարեն, զօր. տը Կոլի հաժարումէն ի վեր։ Եւ սակայն, տեսակէտներու տարբերութիւնը չափազանց խոր է եւ հետզհետէ կը շեշտուի։

Այսպէս, Նոր Սահմանադրութիւնը հազիւ վաւերացուած, Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.) հրապարակաւ կը պահանջէ անոր վերաքննութիւնը (չորս գլխաւոր կէտեր)։ Կը ահանջէ, նաեւ, բարեփոխել ընտրական օրէնքը, զոր քուէարկած էր համայնավարներուն հետ, մինչդեռ ընկերվարականները հակառակ էին։

Ցեսոյ, այս նոյն հոսանքը չեշտակի դիրք բռնած է համայնավարներուն դէմ։ Այս պարագան բացորոշապէս կ'երեւայ իրենց ճառերուն եւ թերթերուն մէջ։ Իրենց նախագահը, Մոռիս Շումանը բացէ ի բաց կը յայտարարէ, առջի օր, ուժ տալ կազմակերպութեան, որպէսզի կարենան կազմել «Պիտոյի կառավարութիւն մը առանց Թորէզի»։ Այս առթիւ, իրենց յոյսը դրած են նախ զօր. տը Կոլի, յետոյ ընկերվարականներուն վրայ։

Այս վերջինները կը ջանան պահել իրենց անկախութիւնը, աջին թէ ձախին հանդէպ։ Իրենց ուզածն է՝ կառավարութիւն մը որ յանձն առնէ գործադրել ընկերվարական ծրագիրը։

Եթէ հարկ ըլլայ միացեալ ճակատ կազմել, ընկերվարականները աւելի տրամադիր են դէպի ձախ հակերու։ Բայց, իրենց դէմ կը ցցուի հիմնական արգելք մը, զոր յաճախ յիշեցուցած են համայնավարներուն, իրենց համագումարներուն եւ թերթերուն մէջ։ Անոնք ցաւով կը հաստատեն որ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը երբեք անկախ չէ։

Այս իրողութիւնը անգամ մը եւս յիշեցուց քաղաքացի Լը Թրոքէր, նախկին նախարար, կիրակի օրուան ճառին մէջ։— «Եթէ համայնավար կուսակցութիւնը ազգային ըլլար եւ չհպատակէր արտաքին կարգապահութեան մը, եթէ ազատ ըլլար փոխանակ ամէն բանէ առաջ ռուսական ըլլալու, կարելի էր նկատի առնել ընկերվարական եւ համայնավար կուսակցութեանց միութիւնը»։

Գալով համայնավարներուն, անոնք ամէն բանէ առաջ կը փորձեն փարատել կարգ մը մտավախութիւններ։ Կը ջանան համոզել թէ իրենք երբեք միտք չունին կուսակցական դիկտատուրա հաստատելու, այլ կ'ուզեն համախմբել բոլոր հանրապետական - ժողովրդավար ուժերը, միանգամ ընդ միշտ փակելու համար յետադիմութեան ճամբան։ Ուրիշ խօսքով, կը փորձեն վերահաստատել 1936ի Ժողովրդական Ճակատը։

Այս «Երեք Մեծեր»էն դուրս, կան բազմաթիւ հին ու նոր խմբակցութիւններ, իւրաքանչիւրն իր ծրագրով։ Անոնք մեծամասնութեամբ հակառակ են ներկայ եռաթեւ կառավարութեան, ինչպէս եւ արդ քուէարկած Սահմանադրութեան։ Բայց, դժբախտաբար թէ յաջողին մեծամասնութիւն շահիլ, իրենց թոյլ կազմակերպութեամբ եւ հակամարտ ձգտումներով։

Այս պայքարներուն մէջ, հասարակ ժողովուրդը կը մտատանջուի մէկ հիմնական հարցով,— Ո՞ր հոսանքը պիտի կրնայ լուծել տնտեսական - ելմտական տագնապը, որ հետզհետէ անտանելի կը դառնայ։ Ո՞վ պիտի կրնայ փրկել Ֆրանքը եւ ապահովել պարենաւորումը, ամենօրեայ հացէն մինչեւ գինին։

Ֆրանսայի բոլոր բարեկամները անձկութեամբ կը սպասեն նոր երկունքի վախճանին։ Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՀԱՆԴԷՍՆԵՐԸ

Միշտ «անճախընթաց» եւ «շքեղ», մեր հանդէսներն ալ սկսան ծայր տալ եղանակին հետ։

Կ'արժէ որ անդրադառնանք անոնց, որովհետեւ ամէն եկողը գացողէն բան չի սորվիր։ Եւ մեր հանդիսասէր հասարակութիւնը իրեն ալ միտքը դրած է երբեք չսրբագրել ինքզինքը։

Նախ զուտ գեղարուեստականները, այսինքն արուեստագէտին կողմէ տրուած, դաշնակի, երգի կամ ջութակի «ռեսիթալներ»։

Այս գետնին վրայ, ինչ ալ ըսենք, երբեք բեմի վրայ ներկայացող եւ կազմակերպող արուեստագէտն աւելի բան հասկցող հասարակութիւն չունինք։

Այսպէս ըլլալով հանդերձ, համեստ ալ չենք, եւ կը սկսինք — Ինչո՞ւ պիտի երթամ 100 ֆրանք տամ եւ լսեմ այդ նուագողը որուն յայտագիրը միշտ նոյն բանը կը հրամցնէ մեզի, 50ով կ'երթամ ֆրանսական *սէնֆոնիկ* նուագահանդէսի մը... Եւ դժուարաւ... կ'առնէ, սակարկելով 75նոց տոմսը, հանդէսին ներկայ չըլլալու հաստատ մտադրութեամբ։ Եւ կամ, լաւագոյն պարագային, տոմսակը վերապահելով գրասենեակին մեքենագիր օրիորդին։

Նուագահանդէսին կէսին եկողներուն հաշիւր մի հարցնէք։ Ժամանակը եկած է, բեմին վրայ է արդէն արուեստագէտը սրահը պարապ է։ Քովէս բարեկամ մը կը փսփսայ.

— Հոգ մի ըներ, ծախուած են, կամաց կամաց կուգան։

Եւ իրաւ ալ կամա՛ց կամա՛ց, իրենց ներկայութիւնը ցոյց տալու շարժումներով։

Կտորը չվերջացած ծափե՞րը կ'ուզէք։ Իսկ նուագի ատեն իրարու հետ խօսիլը արդէն ընդունուած սովորութիւն է։

Քանի հինգ տարուան մէջ միայն պիստակ ուտելը մոռցած ենք։ Անշուշտ անոր համար որ «քաքաուէթ» ալ չէ մնացած։

Նոյն մարդիկը եթէ Օփերա Քոմիք կամ Քոնսէր Քոլոն երթան, մուկ կը դառնան...

«Շնորհն ընդ հուպ», պիտի ըսէր Տարագ։

ՍՕՍԻ

NOUS CONTINUONS LA FRANCE

Համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէն առանձին հրաւիրագիրներ ղրկած էր Յառաջի խմբագրին եւ երկու աշխատակիցներուն, ներկայ ըլլալու համար իրենց պատրաստած մէկ շարժանկարին «Կը շարունակենք Ֆրանսան» (Սալ Փլէյէլ)։ Ներկայացումը տեղի ունեցաւ երկու անգամ, շաբաթ եւ կիրակի, մեծ բազմութեամբ։ Գաւառոյ օթեակներուն մէջ կը նշմարուէին կուսակցութեան վարիչները,— Պ. Պ. Մարսէլ Քաշէն, Թորէզ, Մարթի եւն.։

Շարժանկարը, որ պատրաստուած է համայնավար մասնագէտներու կողմէ, կը ներկայացնէ Ֆրանսայի ժողովուրդին յեղափոխական ճիգը, Ժան տ'Արքէն, Յեղափոխութեան փոթորիկներէն մինչեւ երկրին գրաւումը, գնդակահարութիւնները ու աքսորները, Դիմադրական Ճակատի գործունէութիւնը, դասակարգային պայքարները, վերաշինութեան աշխատանքը եւն.։ Նաեւ դրուագներ Ռուսիոյ բոլշեւիկեան կռիւներէն, Լէնինի եւ Սթալինի պատկերներով։

ՔԼԻՇԻԻ ԾԱՆՕԹ ԴՐԱՄԱՏԱՆ գործին առթիւ ամբաստանութեան տակ առնուած են 19 հոգի, որոնց 13ը բանտարկուած։ Թերթերը կը գրեն թէ ամբաստանեալները փորձած են քշել ինը միլիոնի չհնչուած դանձատոմսեր, դրամագլուխ փախցուցած են արտասահման եւն.։ Գործը երթալով կ'ընդարձակուի։

ՊԵՐԼԻՆԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ յաղթեցին ընկերվարականները, շահելով 63 աթոռ։ Միւս հոսանքներէն քրիստոնեայ ռամկավարները շահեցան 29, միացեալ ընկերվարականները (բոլշեւիկ) 26, ազատականները 12։ Ընկերվարականներու շահած քուէներուն գումարն էր 948.851, այսինքն 48 առ հարիւր։ Բոլշեւիկները շահած էին միայն 383.269 (19 առ հարիւր)։ Այս արդիւնքը ձեռք բերուած է քաղաքին չորս շրջաններուն մէջ (անգլիական, ամերիկեան, ֆրանսական, ռուսական)։ Բուն Գերմանիոյ խորհրդային շրջանին մէջ մեծամասնութիւն շահած են բոլշեւիկները։

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԳԱՑՈՂ ՀԱՅԵՐԸ ԱՆՄԻՋԱՊԷՍ ՀՊԱՏԱԿ

Մոսկուայէն կը հեռագրեն Ամերիկեան գործակալութեան, (A. P.), հոկտ. 21 թուականով. —

Արտասահմանէն Ռուսաստան վերադարձող Հայերը խորհրդային հպատակութիւն կը ստանան իրենց հասած վայրկեանէն, համաձայն Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութեան մէկ հրամանագրին, որ հրատարակուեցաւ այսօր։ Հրամանագիրը չի յիշեր այժմ Կարսի (Թուրքիա) շրջանին մէջ բնակող նախկին Հայերը, շրջան մը զոր մաս մը Հայեր տակաւին Հայաստան կը համարեն։

ԽՄԲ.— Հեռագիրը թարգմանեցինք բառացի։ Ինչպէս կը տեսնէք, ամերիկեան գործակալութիւնը (Ասոշիէյթըտ Փրէս) «Ռուսաստան վերադարձող» կ'ըսէ, փոխանակ Հայաստանի։ Երկրորդ՝ «նախկին Հայեր» կը տեսնէ Կարսի մէջ, գիտնալով հանդերձ որ Հայեր չեն մնացած հոն, շնորհիւ... Երրորդ, կը խեղաթիւրէ հայկական պահանջները, այն տպաւորութիւնը ձգելով թէ միայն «մաս մը Հայեր» են որ հոն կը պահանջեն Կարսը։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ԺԽՏԱԿԱՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՄԱՍԻՆ

«Սեւ Ծովը փակ ծով մը չէ»

Անգարայէն կը հեռագրեն հոկտ. 21 թուականով.— *Այսօր հրատարակուեցաւ Թուրքիոյ պատասխանը Խ. Միութեան վերջին ծանուցագրին, Նեղուցներու մասին։ Թուրքիա նախ կը մերժէ ռուսական այն ամբաստանութիւնները թէ գերմանական մարտանաւեր անցած են Տարտանէլէն, պատերազմի ընթացքին։ Թրքական կառավարութիւնը «վիճաբանութիւնները փակուած» կը նկատէ այս հարցի մասին եւ պատրաստ է միջազգային խրաւարարութեան մը յանձնելու խնդիրը, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը համաձայն է։*

Ծանուցագիրը յետոյ երկարօրէն կը պարզէ այն դժուարութիւնները որոնց կը հանդիպի մարտանաւերու հսկողութիւնը պատերազմի ատեն եւ կը շեշտէ թէ մեծ պետութիւններէն ոչ մէկը գանգատեցաւ թրքական հսկողութենէն։ Հետեւաբար կ'առաջարկէ.— 1. Վերաքննել Մոնթրէօյի պայմանագրին թիւ 2 յաւելուածը որ կը վերաբերի մարտանաւերու անցքին.— 2. Ազգերու Դաշնակցութեան տեղ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը դնել պայմանագրին մէջ.— 3. Ճափոնը ջնջել պայմանադիր պետութիւններու ցանկէն եւ անոր տեղ դնել Մ. Նահանգները։

Ռուսական ծանուցագրին 4 կէտին առթիւ, որ կ'առաջարկէ միայն Սեւ ծովեան պետութեանց վերապահել Նեղուցներու նոր պայմանագրին մշակումը, թրքական կառավարութիւնը դիտել կուտայ թէ ռուսական տեսակէտը չի համապատասխաներ միջազգային իրաւագիտութեան։ Թուրքիա չընդունիր այն տեսակէտը թէ Սեւ ծովու եւ Նեղուցներու խնդիրը միայն նոյն ծովափնեայ պետութիւնները կը շահագրգռէ, որովհետեւ «Թուրքիա թէ Միջերկրականեան եւ թէ Սեւ ծովեան պետութիւն է»։ Թրքական կառավարութիւնը չեղեալ կը նկատէ 1921 մարտ 11 դաշնագիրը, որուն հիման վրայ Ռուսերը Նախապատուութեան իրաւունք կը պահանջեն Նեղուցներու մասին, դիտել տալով թէ ռուսական պահանջները մերժուեցան Լոզանի դաշնագրին քննութեան ատեն եւ լքուեցան Պ. Լիթվինովի կողմէ 1936ին, Մոնթրէօյի մէջ։

Թրքական ծանուցագիրը անգամ մը եւս ուժգնօրէն կը մերժէ ռուսական առաջարկը Նեղուցները հաւաքարար պաշտպանելու մասին, այդ առաջարկը անհամապատասխան համարելով Թուրքիոյ գերիշխանութեան եւ ապահովութեան։ «Եթէ Թուրքիա ընդունի հաւաքական պաշտպանութիւնը, բաժնած պիտի ըլլայ իր գերիշխանութիւնը ուրիշ պետութեան մը հետ»։ Եթէ յարձակում կատարուի Սեւ ծովու դէմ, Խ. Միութիւնը կրնայ դիմել ամէնէն կատարեալ ելքին,— հաւաքական պաշտպանութիւն ազգային ուժերով եւ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան ուժերով, որոնք սահմանուած են զսպելու որ եւ է նախայարձակում, ո՛ր կողմէն ալ գայ։ Թրքական կառավարութիւնը չի կրնար ըմբռնել որ Ռուսիա իր պաշտպանութեան իրաւունքը գործադրէ Թուրքիոյ մէջ, հակառակ այդ երկրին գերիշխանութեան իրաւունքներուն։ Եւ չի կրնար ըմբռնել թէ այս պահանջին մերժումը Թուրքիոյ կողմէ ինչո՞ւ իր արժանապատուութեան դէմ կրնայ համարուիլ Խ. Միութեան կողմէ։ Մինչդեռ, Թրքական կառավարութեան կարծիքով, բուն իսկ Թուրքիոյ պատիւը, մինչեւ անգամ գոյութիւնն է որ վտանգի կ'ենթարկուի։

Ծանուցագիրը յետոյ կը հերքէ այն մեղադրանքները թէ զինուորական միջոցներ ձեռք առած է Նեղուցներուն մէջ, համախորհուրդ ուրիշ կարգ մը պետութեանց հետ։ Ծանուցագիրը մասնաւորապէս կը յիշէ թէ որ եւ է պարագայի մէջ Սեւ ծովը չի կրնար փակ ծով մը համարուիլ եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ո՞Վ Է ՏԷՐԸ ՀԱՅԿ. ԴԱՏԻՆ

Իրաւունքի եւ իրաւաբանութեան խնդիր չենք հաներ:

Պարզ է հարցումին պատասխանը: Հայկ. Դատին տէրը՝ հայ ժողովուրդն է. բովանդակ հայութիւնը, ո՛ւր ալ գտնուի ան, հայրենիքէն մինչեւ Սփիւռք, մինչեւ աշխարհի հեռաւորագոյն ծայրը: Այս մասին չկայ կասկած, եւ ամէն Հայ իրաւատէր է, հաւասարապէս: Հարցումը կուտանք ոչ թէ ճշդելու համար այս կէտը, որ պարզ է, այլ կուտանք անո՛ր համար որ հակառակ այս իրողութեան, Հայկ. Դատը անլոյծ կը մնայ: Տէրը, հայ ժողովուրդը, չի կրնար լուծել զայն, մինչեւ իսկ կարծէք ձայն չունի անոր մէջ, երբ իրմէ զատ բոլորը ձայն ունին: Երբ բուն տիրոջմէն զատ բոլորը իրաւասու կը զգան իրենք զիրենք իրենց ուզած կերպով խաղալու այդ դատին հետ: Երբեմն տարին զայն լուծումի, երբ «յարմար» տեսան, «օգտակար» նկատեցին իրենց հաշիւներուն. «արդար» դատեցին՝ խօսելով մեծ գաղափարականներէ: Երբեմն ալ քշեցին զայն անդունդին եզերքը, երբ պահը այդպէս կը պահանջէր:

Ամէն պատերազմի ատեն, միջազգային ամէն տագնապի օրերուն, կ'արծարծուի Հայկ. Դատը, բայց միշտ ալ կը մնայ անլոյծ, որովհետեւ անոնք որ աշխարհի ճակատագիրը կը վարեն, անոնք կը դիտեն միայն իրենց ակնոցներով: Նկատի կ'առնեն միայն հզօրներու շահերը, բանաձեւեր ճարելով, ոսկեզօծելու համար զանոնք գաղափարական ու արդարութեան փոշիով:

Նախորդ պատերազմին, որ աւելի կայուն գաղափարականներու եւ աւելի իրաւ նշանախօսքերու տակ մղուեցաւ, եւ, չափով մը, փոքր ազգերու ազատագրութեան պայքար մը եղաւ, ճանչցուեցաւ Հայկ. Դատը, պատմութեան մէջ առաջին անգամ ըլլալով: Միջազգային վաւերացում ստացաւ Հայկ. Դատը եւ դրուեցաւ միջազգային երաշխաւորութեան տակ: Բոլորը ճանչցան, որ Հայը իրաւունք ունի տէրն ըլլալու իր հայրենիքին ու իր ճակատագրին: Գիտենք յետոյ ողբերգութիւնը: Փոխուեցան դէպքերը, պառակտուեցան մեծերը, միջամտեցին եսասիրական շահերը եւ ոտնակոխուեցաւ Հայկ. Դատը: Ուրացուեցան, պատռուեցան միջազգային յանձնառութիւնները, Սեւրի պատմական դաշնագիրը նետելով աղբիւր եւ մեծարանքի առարկայ դարձնելով մեր դարաւոր թշնամին, որ միայն մերը չէ եղած, այլ շատերունը, չըսելու համար բոլորին, ինչպէս պատմութիւնը կը հաստատէ: Ի՞նչ հարկ պատմութիւնը պրպտելու սակայն, երբ գիտենք թէ մեզմէ աւելի լաւ տերտողներ շատ կան զայն:

Անողոք եղաւ սակայն պատմութիւնը եւ արիւնոտ նոր պոռթկումներ եկան ծածկելու անոր էջերը, դեռ քարուղ դարը չլրացած:

Այնքան միամիտ չենք, ենթադրելու համար՝ թէ Հայկ. Դատին դէմ գործուած անիրաւութիւնն էր պատճառը արիւնոտ երկրորդ պոռթկումին: Բայց միամտութիւն չէ, երբ ըսենք թէ Հայկ. Դատին տրուած հարուածը չափանիշ մը եղաւ արդարադատութեան: Ախտանշան մը՝ տիրող հիւանդութեան, որմէ կը տառապէր ազգերու կեանքը, անոր համար հաստատուած կարգը, որ խաղաղութիւն անունը կը կրէր, իր ոսկեճամուկ զէն ու զարդով, որոնք կը կոչուէին Ազգերու Ընկերակցութիւն, Զինաթափութիւն, Միջազգ. Իրաւաբարութեան Ատեան, Պատերազմը «օրէնքէ դուրս» յայտարարող Ուխտ եւն. եւն.: Փլան ու փոշի դարձան այս բոլորը, որովհետեւ ծուռ դրուած էր հիմը հաստատուած կարգին, որուն մէկ փոքր օղակը կը կազմէր Հայկ. Դատը:

Նոր պատերազմ եւ ահա՛ նոր խաղաղութիւն, որ կը կերտուի մաս առ մաս, բեկոր առ բեկոր, չենք գիտեր ամբողջական ի՛նչ կերպարանքով: Նորէն փայլուն խօսքեր, նորէն յուզիչ գաղափարականներ, բոլորէն, մեծերէն ու փոքրերէն:

Հայկ. Դատը նորէն սեղանի վրայ է, արտաքին քիչ մը տարբեր պատկերով, բայց, ըստ էութեան՝ նո՛յնը: Նորէն արդարութեան դատ մը, ժողովուրդի մը գոյութեան, անոր կեանքին ու մահուան դատը, որ լուծումի կը սպասէ:

Կայ իրաւատէրը, հայ ժողովուրդը, որ լուծումի կը սպասէ, բայց լուռ են բոլորը, նոյնիսկ բարեկամները: Հայը իր հայրենիքը կ'ուզէ. կը պահանջէ իրմէ բռնագրաւուած հողերը, հոն վերադառնալու եւ խաղաղօրէն աշխատելու համար: Պիտի լսուի՞ իր ձայնը, որ պատմութեան էջերէն կը պոռթկայ. մեծանուն դէմքերու հաւաստիքներուն կը խառնուի, կը միանայ, այսօր իսկ, արդարութեան ու իրաւունքի անունով եղած յայտարարութիւններուն: Ձայն մը, որ այս անգամ, աղերսական ալ չէ, այլ պայքարող ու արիւն թափած բազմահազար բազմութիւններու կամքը եւ վճռականութիւնը կը բերէ:

Կը սպասենք դէպքերուն. խաղաղութեան՝ որ պիտի կերտուի, արդարութեան՝ որ պիտի հաստատուի, միջազգային այն կարգուսարքին, որ ազգերուն նոր աշխարհ մը պիտի բերէ: Չենք կրնար մեր կամքը պարտադրել, քանի որ ուժ չունինք. չենք կրնար մեր ձայնը լսելի դարձնել, քանի որ թիւ չունինք եւ չենք կրնար մեր իրաւունքը ընդունելի դարձնել, քանի որ տորմիղներ չունինք օդին մէջ թէ ջուրերուն վրայ:

Չունինք այս բոլորը, բայց ունինք այն համոզումը՝ թէ արդար է մեր դատը, եւ անոր լուծում չափանիշը կը կազմէ միջազգային Արդարադատութեան, հետեւաբար անոր զօրութեան, կայունութեան, արժէքին:

Ունինք այն հաւատքը, թէ այն արդարութիւնը՝ որ դեռ վերացական բառ մըն է միայն, հարկադրանք մը պիտի ըլլայ բոլորին համար, իբր միակ միջոցը՝ խաղաղութիւն հաստատելու ազգերուն միջեւ: Միակ երաշխիքը արիւնոտ պոռթկումներու դէմ, որովհետեւ փորձառութիւնը ցոյց տուաւ որ, առանց արդար կարգերու, անհնարին է խաղաղութեան յաղթանակը: Պիտի գան պատերազմները այս կամ այն կողմէն, եթէ վերջ չգտնեն աշխարհակալական ձգտումները, եթէ չդադրին անիրաւութիւնները: Եթէ չպատժուին յանցագործները:

Նիւրըմպերկի մէջ վճիռներ տրուեցան. յանցաւորներ պատժուեցան: Հարկ պիտի ըլլա՞յ այս բոլորին, եթէ Նախորդ Մեծ Պատերազմի ոճրագործները պատժուէին, Թալէթին իսկ գլխաւորութեամբ, իր զինակիցներուն հետ, որոնց ձեռքերը թաց են դեռ մէկ միլիոն Հայերու արիւնով...

Կը հաւատանք սակայն, թէ պիտի գայ օր մը պատուհասող Արդարութիւնը: Մինչեւ ա՞յդ, պիտի հարցուի: Պիտի սպասէ աշխարհ, յաղթանակին համար, անհուն հաւատքով:

Մեր ջանքը թող ըլլայ զօրացնել այս հաւատքը: Աշխատիլ՝ որ ապրի, հզօրանայ Հայը, կարելի բոլոր միջոցներով: Զօրանայ թիւով, մշակոյթով, հայրենիքի զգացումով եւ հայրենիքով, ոգիով ու բազուկով: Եւ այսպէս՝ ոչ թէ ուրիշները հալածելու, յափշտակութեան վազելու համար, այլ տեսնելու համար Արդարութիւնը, օժանդակելու անոր յաղթանակին եւ պաշտպանելու մեր իրաւունքները:

Հայկ. Դատին տէրը, առաջինն ու անվիճելին՝ հայ ժողովուրդն է: Նախ ան պիտի տէր կենայ անոր, իր աշխատանքով, իր հաւատքով եւ իր կամքով, ապա զայն պաշտպանելու համար միջազգային Ատեաններուն առջեւ: Պարզ, զգացական հասկացողութիւն մը չէ այս Դատը, այլ դաշնագրերով վաւերացուած միջազգային Ցանձնառութիւն մը, ժողովուրդի մը կեանքի ու մահուան համար անհրաժեշտութիւն մը: Ժողովուրդի մը՝ որ հազարամեակներ ապրած է, մեծազօր կայսրութիւններու փլուզումը տեսած, հաւատացած է իր ճակատագրին, Արդարութեան ու կոթնած անոր:

Այսօր, կը հաւատայ դեռ ան եւ ունի ուժը սպասելու, որպէսզի արդարութիւն ըլլայ իրեն:

(Խմբագրական «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»ի)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հնգամեակի առաջադրութիւնները

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ չորրորդ հնգամեակին ընթացքին ուժեղ թափով պիտի շարունակուին արօտավայրերու մաքրութեան, պարարտացման եւ ճահճային վայրերու չորացման աշխատանքները:

Ցատուկ ուշադրութիւն պիտի դարձուի հովիւներու բնակութեան, կաթնատնտեսութեան, անասունները ցուրտէն, անձրեւէն պատսպարելու համար անհրաժեշտ շէնքերու կառուցման գործին:

Անասուններու ձմեռնային կերի պաշարը բարելաւելու եւ արմատապտուղներով եւ այլ կերերով ապահովելու համար, որոշուած է ճիշդ իր ատենին կատարել այս ցանքերը, առաջին առթիւ մասնաւորաբար այն շրջաններուն մէջ, ուր անասնապահութիւնը զարգացած է:

Նախորդ հնգամեակներուն այդ ասպարէզներուն մէջ արդէն զգալի աշխատանք կատարուած է: Օրինակ, 1913ին Հայաստանի մէջ ցանուած խոտաբոյսերու տարածութիւնը 4400 հեքտար էր, 1945ին հասած է 35.000 հէքտարի:

1947 տարուան համար նախատեսուած է հանրապետութեան կոլտնտեսութիւններուն մէջ ցանել 40.000 հէքթար տարածութեամբ բազմամեայ, 2000 հէքթար միամեայ խոտաբոյսեր, այն հաշուով, որ բազմամեայ խոտաբոյսերու ցանքը 1950ին 52 հազար հէքտարի հասնի:

Մեծ տեղ է տրուած կենդանիներու ցեղի բարելաւման միջոցներու մասին: Այդ գործին համար պիտի կազմակերպուին նոր տոհմաբուծական ագարակներ, պիտի բարելաւուի անասուններուն տոհմը: 1934ին Ռուսաստանի տոհմաբուծարաններէն Խ. Հայաստան ներածուած են մեծ քանակութեամբ խոշոր եղջերաւոր անասուններ, ոչխար, այծ ու խոզեր: Կազմակերպուեցան ցեղական անասուններու վերարտադրման ագարակներ.— 47՝ խոշոր եղջերաւոր անասուններու, 17՝ ոչխարներու, անկորական այծերու, 10 խոզաբուծութեան եւ 30 ագարակ՝ ձիերու համար:

Այս ծրագրին համաձայն 1950ի վերջը Հայաստանի խոշոր եղջերաւոր անասուններուն թիւը պիտի ըլլայ 670 հազար գլուխ, որուն 350 հազարը կոլտնտեսութիւններուն մէջ: Ոչխարներուն եւ այծերուն թիւը պիտի հասնի 1 միլիոն 680.000ի: Ձիերունը՝ 32.500ի, խոզերունը՝ 80.000ի:

Պիտի կառուցուին 2350 գոմեր, ախոռներ, փարախներ, խոզանոցներ, թռչնանոցներ եւն.:

Այս բոլորին շնորհիւ 50—60 առ հարիւր պիտի աւելնայ անասուններու կաթնատուութիւնը, հետեւաբար եւ պանիրը, իւղը, կարագը, սերը, պաղպաղակը, եւն.:

1950ին Հայաստան պիտի արտադրէ 800 թոն կենդանական իւղ եւ հազարաւոր թոն զուիցերիական, եւրոպական ու տեղական պանիր: Այդ թուականին անասնապահութիւնը երկրին պիտի տայ 8400 թոն միս: Հնգամեակի վերջաւորութեան իւրաքանչիւր ոչխարէն միջին հաշուով 1.8 քիլոկրամ բուրդ պիտի ստացուի:

Ներկայիս Հայաստանի մէջ կան բազմաթիւ կոլտնտեսական ագարակներ, որոնք մէկ կովէն տարեկան միջին հաշուով կը ստանան 1800—2000 լիտր կաթ: Իսկ առաջադէմ կոլտնտեսութիւններ այդ թիւը հասցուցած են երեք հազարի եւ աւելի լիտրի, ոչխարները 130 լիտր կաթի:

Կարեւոր տեղ է տրուած նաեւ թռչնաբուծութեան, մեղուաբուծութեան, շերամապահութեան եւ ճագարաբուծութեան զարգացման:

Նախատեսուած է 1950ի վերջը հարիւր հազար մեղուի ընտանիք ունենալ: Նկատելով որ Հայաստանի լեռնային շրջաններուն մէջ մեղուները աւելի քան 150 օր ձմեռանոցներու մէջ կը մնան, ծրագրուած է 640 տիպար ձմեռանոց հիմնել, որոնց 100ը 1946 թուականին:

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ Հայաստանի բժշկական, ճարտարապետական, գիւղատնտեսական եւ մանկավարժական համալսարաններուն մէջ ընդունուած են Իրանէն, Սուրիայէն, Լիբանանէն, Պուլկարիայէն, Ռումանիայէն եւ Ցունաստանէն ներգաղթած 200 երկսեռ ուսանողներ:

★ ԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆԱՑՆԵԼՈՒ համար գիտական նոր նուաճումներ ներկայացնող ու բացատրող ժապաւէններ պատրաստուած են, որոնք կը ներկայացուին զանազան գիտական հաստատութեանց անդամներու, ուսանողներու եւայլ հետաքրքիրներու առջեւ:

Այդ նիւթերէն են օրինակ, հիւսուածեղէններու ջուրի դէմ անթափանցելիութեան արուեստը, հողագէտի մը այն փորձերը, որով կրցած է ամառը ձմեռնախնձորի երկու բերք ստանալ:

ԴԱՍԱԳԻՐՔԵՐՈՒ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆԸ, կրկնապատկուած է այս տարի, տարրական եւ միջնակարգ դպրոցներու համար: Հայպետհրատը պիտի հրատարակէ 40 դասագիրք, մէկ միլիոն 210 հազար օրինակ: Ասոնցմէ 34ը պիտի ըլլայ հայերէն եւ 6 դասագիրք ռուսերէն:

Հրատարակուած գիրքերուն մէջ կան աշխարհագրութեան դասագրքեր, 5դ, 6րդ եւ 7րդ դասարաններու համար: Միջին դարու պատմութիւն, գրահաշուի եւ ուրիշներ, որոնք քանի մը տարիէ ի վեր լոյս տեսած չեն: Այս տարի առաջին անգամ ըլլալով պիտի հրատարակուին անգլերէնի, ֆրանսերէնի եւ գերմաներէնի դասագրքեր, լաւ թուղթի վրայ:

ԱԽՈՒՐԵԱՆԻ ջրային մեծ աւազանին կառուցման ձեռնարկուած է Հիւսիս. Հայաստանի լեռներուն մէջ: 110 միլիոն խորանարդ մեթր տարողութեամբ, երեք կողմերէ բարձրաբերձ պատերով պիտի շրջապատուի, իսկ չորրորդ կողմէ՝ պէթոնէ ամբարտակով մը, որ կը խափանէ Ախուրեանի հոսանքը:

Այս աւազանը ջուրով լեցնելու պարագային, երկու հազար հէքտար տարածութեամբ արուեստական լիճ մը պիտի կազմուի:

Նոր աւազանը Շիրակի ոռոգման ամբողջ ցանցը պիտի ապահովէ: Ասոր շնորհիւ տասը հազար հէքթար նոր մշակելի հողեր հարկ եղած ջուրը պիտի ստանան Ամասիայի եւ Ախուրեանի անմիջական շրջանները, ուր մօտ ատենէն պիտի հաստատուի շաքարեղէնի գործարանը:

ՀՐԱՍԱՅԼԵՐՈՒ (թանք) պատերազմին մէջ, Հայաստան ալ կարեւոր բաժին մը ունեցած է, ինչպէս կը գրեն խորհրդային թերթերը: Այս առթիւ կը յիշուի զօր. Համազասպ Բաբաջանեան, որ Սմոլենսքի եւ Մոսկուայի ահեղ կռիւներուն մէջ մեծ անուն հանեց:

Անոր զօրամասը 1943 Ցուլիսին Կուրսկի մօտ մղուած պատմական ճակատամարտին կը մասնակցի, ուր իր զինուորները հրաշալի յաջողութիւն ձեռք կը բերեն ու յանկարծակի գրոհով մը կ'ազատագրեն քաղաքը: 1944 Մարտ 21ին կը մտնեն Պրոսկուրովի գերման պաշտպանողական դիծը, իսկ երկրորդ օրը վաթսուն քիլոմէթր յառաջանալով, Չերքով քաղաքը կը գրաւեն: Գերման նահանջող զօրքերու ետեւէն յաղթական կերպով կը շարժին դէպի արեւմուտք: Կարմիր բանակի միւս զօրամասերէն կտրուելով, իր զօրաբաժինը կը կռուի եւ սրընթաց կը կտրէ կ'անցնի Տնիէսթր գե-

ՋԱՑՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՅԱՐԳԱՆՔԻ ԵՐԵԿՈՅԹ ՄԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ. — Ֆր. Կապոյտ Խաչի քաղաքի Մասնաճիւղը յարգանքի երեկոյթ մը սարքած էր Հոկտեմբեր 14ին, Café Noaillesի սրահին մէջ, երեք ժրաջան անդամուհիներու մեկնումի առթիւ: Ժամանակէն առաջ արդէն բոլոր հրաւիրեալները իրենց տեղերը գրաւած էին:

Իբրեւ բացման խօսք Տիկին Շահպալեան կարդաց գեղեցիկ ուղերձ մը ի պատիւ Զպուքեան քոյրերու եւ Տիկին Զ. Պետիկեանի որոնք տասնեակ տարիներ չարունակ թէ՛ նիւթապէս եւ թէ բարոյապէս սատարած են Կ. Խաչին: Յետոյ սեղանապետ ընտրուեցաւ այս տողերը գրողը: Սպասարկութիւնը անթերի էր: Ողջերթի խօսքըսին Տիկին Սուքիասեան, ընկերներ Շահպալեան եւ Սարգիսեան: Ցուզումով երգեցին Տիկիններ Արզումանեան, Վարժապետեան, Շամիրեան, Լուսին (փոթորիկ) Կարապետեան, Խանջեան, Գէորգեան եւ Արմաղանեան, ինչպէս եւ ընկ. Խ. Արզումանեան իր սիրական երգը: «Դաշնակցութիւնը կա՛յ ու կը մնայ», արտասանեց իրեն յատուկ առոգանութեամբ Օր. Հայրապետեան, իսկ Օր. Մարի Գասպարեան Զարենցէն՝ չատ գեղեցիկ: Կէս գիշերը չատոնց անցած էր: Հարկ եղաւ սրահի տիրոջմէն խնդրել մէկ ժամ եւս, մանաւանդ որ տակաւին լսած չէինք մեկնող քոյրերը: Զանազան անակնկալներէ եւ տրամախօսութիւններէ վերջ խօսքը տրուեցաւ մեկնող քոյրերուն, որոնք չէչտեցին. — «Մենք թէեւ Ամերիկա կ'երթանք, աւելի փարթամ երկիր մը, բայց չենք մոռնար մեր պարտականութիւնը: Խաչուհին ուր որ ալ երթայ, ուր որ ալ ըլլայ, մէկ սրտաղան նպատակ՝ ունի — ծառայել հայրենիքին եւ ազգին»: Նոյն իմաստով խօսեցաւ նաեւ Տիկին Զ. Պետիկեան: Ողջերթի խօսքը արտասանեց սեղանապետը եւ երեկոյթը փակուեցաւ Կ. Խաչի քայլերգով:

Արմաղան

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՄԸ ՆԻՍ ՍԵՒ ՀՈՂԻՆ...

ԼԻՈՆ. — Սարգիս Հայրապետեան, Տիգրանակերտցի, որբ մը 1914ի արհաւիրքէն, վեց տարեկանին բոլորովին մինակ, կորսնցուցած ծնողքը, դուռ դրացիները, ազգականները: Աքսորի մղձաւանջին տակ ամէն ոք իր հոգով ու ցաւով, ամէն ոք վայրկեանէ վայրկեան ենթակայ զարհուրանքի ու զանազան անակնկալներու: Այս ահուսարսափին մէջ իրար կորսնցուցինք, ու եւ Սարգիսը մեռած կը կարծէի կ'ըսէ իր հայրենակիցներէն Պ. Գառնիկ Քիլարճեան, որ նախ ֆրանսերէն ու յետոյ հայերէն գեղեցիկ դամբանական մը խօսեցաւ, նկարագրելով տարաբախտ ընկերոջ կեանքը: Փոքրիկն Սարգիս, հրաշքով ազատուելով կ'անցնի Սուրիա, քանի մը տարի որբանոցի կեանք վարելէ վերջ՝ կուգայ Ֆրանսա: Սէն Մորիս կը բնակէր, Լիոնէն 15 քիլոմեթր հեռու, ուր իր Տիգրանակերտցի հայրենակիցները բաւական թիւ մըկրկազմեն, ու ընդհանրապէս կ'աշխատին մետաքսի գործարանին մէջ. — Սարգիս Հայրապետեան պատանի հասակէն մտած էր Հ. Յ. Դ. չարքերը: Ուրիշներու նման ինքն ալ զինուորագրուած, պատերազմի մասնակցած ու ծառայած իր երկրորդ հայրենիքին: Երեք ամիս առաջ հիւանդութեան հետեւանքով փոխադրուած էր Լիոնի հիւանդանոցներէն մէկուն մէջ, ուր ընկերները երբեմն կ'այցելէին ու զանազան գիրքեր կուտային կարդալու: Անցեալ չաբաթ վիճակը յանկարծ կը ծանրանայ: Տխուր նախազգացումով մը, բաղձանք կը յայտնէ որ դինքը Ս. Մորիս թաղեն: «Որբ մեծցայ, որբ ալ չթաղէք», կ'ըսէ: Մահամերձ վիճակի մէջ կը փոխադրեն Ս. Մորիս ուր մէկ օր վերջ կը մեռնի:

տը: Այդ օրերուն է որ գնդապետ Բաղրամեանը հրասայլի զօրամասին հրամանատար կը նշանակուի: Իբրեւ առաջինը, լեհական սահմանագլուխէն երկու հարիւր քիլոմեթր խորանալով թշնամիին թիկունքը կը հասնի: Անվեհեր ու հերոսական գործունէութեան համար գնդապետ Բաղրամեանի կը շնորհուի Սովետական Միութեան Հերոսի կոչում:

Այնուհետեւ իր հրամանին տակ գործող հրասայլի զօրամասը կը մասնակցի լեհական Լոձ, Կութնօ, Տօմաշեւ, Վլոցլավէկ, Կոլց քաղաքներու ազատագրման կռիւներուն: Պօզնանէն դէպի հարաւարեւմուտք յարձակելով կը խուժէ Բրանտէնպուրկի նահանգը ու կը գրաւէ Լատօպէրկ, Շվիպուս, Բելվալտէ, Ֆալսպուրկ, Ֆրանքֆորթ եւ Կեպինէկ քաղաքները: 1945 Մայիս 2ի Պերլինի գրաւման կռիւներուն կը մասնակցի:

Զօրավար Համազասպ Բաղրամեանի կուրծքը զարդարուած է տասնըմէկ մարտական չքանշաններով, իր անունը պարապետՍտալինիհրամաններուն մէջ տասնըչորս անգամ յիշատակուած է:

Կառավարութիւնը գնահատելով անոր մարտական ընդունակութիւնը, զինուորական հմտութիւնն ու տաղանդը, 1946 Յունիսին անոր կը շնորհէ հրասայլային զօրավարի տիտղոսը:

Դաշտին մէջ, գլխուն վրայ, զետեղուած էր Հ. Յ. Դ. զինանշանը: Ուզած էր որ եռագոյնով թաղեն:

Բազմաթիւ ծաղկեպսակներու կարգին Հ. Յ. Դ. Լիոնի կոմիտէին թարմ ծաղկեփունջով մը յարդած էր ընկերոջ յիշատակը: Ցուղարկաւորներու բազմութիւն մը մինչեւ գերեզման հետեւեցաւ մեռելակառքին: Պ. Գառնիկ Քիլարճեանէն վերջ դամբանական մը խօսեցաւ նաեւ ընկեր Թադէոս Այվազեան, վեր հանելով ընկերոջ բարոյական արժէքն ու Դաշնակցականի անխախտ հաւատքը:

Հողը թեթեւ գայ վրադ, տարաբախտ Սարգիս: — Մ. Տէր Պետրոսեան

ԲԱԽՏԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, 10 Հոկտեմբեր — Ազգ. Միութեան նախորդ վարչութիւնը հրաժարած ըլլալով, նորը կազմուեցաւ. — Նախագահ՝ Պ. Գարաեան Պետրոս, փոխ նախագահ՝ Պ. Աճէմեան Արտաշէս, քարտուղար՝ Մալօեան Եղիա, փոխ քարտուղար՝ Աւետիսեան Ազատ, գանձապահ՝ Զամուրճեան Աբգար, խորհրդականներ՝ Յովնանեան Մարտիրոս, կօչկակար Ճըրկաեան Վարդերես: Նորընտիր վարչութիւնն ալ, որ կը բաղկանայ երիտասարդ եւ ժրաջան տարրերէ, նախորդ վարչութեան անդամներուն պէս հայրենասիրութեամբ տոգորուած կ'աշխատի օգտակար ըլլալ գաղութին: Ան այժմէն իսկ ապահոված է լաւագոյն տեղ մը, դպրոցի համար օժտուած ելեկտրականութեամբ եւ ջերմութեամբ, միեւնոյն ատեն նախկին դպրոցին պէս հայնոցի կեդրոնը:

Տրակինեանը միշտ բախտաւոր եղած է, հանդարտ շրջան մը բոլորելով: Ամէնքն ալ համերաշխ եւ սիրով ապրած են, գաղութին օգտակար ըլլալու համար: — Զարեհ Ռաֆայէլեան

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆ — Սէն Շամոնի Հայ. Մասիս մարզական միութիւնը, հակառակ չատ մը դժուարութեանց բարոյական թէ նիւթական կրցաւ վերակազմուիլ երիտասարդ եւ աշխատասէր տարրերէ եւ ընտրել վարչութիւնը 1945 եւ 46 շրջանին, իր առաջին գործը եղաւ Վիէնէն խումբը Սէն Շամոն հրաւիրել:

Հաւաքեց նոյնպէս իր չուրջը, Սէն Էթիէնի հայ երիտասարդութիւնը եւ նոր եռանդով յառաջ տարաւ, Մասիս մարզականը որպէսզի ան ըլլայ ֆրանսահայ գաղութին լաւագոյն խումբերէն մէկը: Անշուշտ այս բոլորին համար չատ գոհողութիւն եւ աշխատանք տարաւ վարչութիւնը որ իր յոյսը դրած է հայ ծնողներուն եւ հայրենակիցներուն վրայ: Ցաւալի է սակայն որ չեն հետաքրքրուիր մարզիկներով, միայն կը դիտեն հեռուէն, եւ նոյնիսկ ներկայ չեն ըլլար մրցումներուն, մարզիկները քաջալերելու համար:

★ Հայ Մասիս մարզական միութիւնը մօտ օրերս մեծ պարահանդէս մը ունի Սէն Էթիէնի սրահներէն մէկուն մէջ, Սէն Էթիէնի մարզասէր եւ հայրենասէր երիտասարդութեան հետ իր միացման առթիւ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային: Բոլոր դիմումներու համար գրել քարտուղարին A. Agoyan, Union Sportive Arménienne, Café de l'Époque, 9 Place de la Libérté, St. Chamond (Loire): Tél. 2-59, Siège:

ՈՒՏԵԼԻՔԻ ՏԱԳՆԱՊԸ ԱՒՍՏՐԻՈՅ ՄԷՋ

Կը թուի թէ այս տարի երկրորդ անգամ ըլլալով ուտելիքի անսպասելի տագնապի մը պիտի մատնուի Աւստրիան:

Միջազգային Նպաստամատոյցը պիտի լուծուի Դեկտեմբերին, հետեւաբար անհրաժեշտ է որ այժմէն նպաստամատոյցը փոխարինող ուրիշ մէկ կազմակերպութիւն ստեղծուի, Աւստրիան կերակրելու համար:

Ձմեռը արդէն սկսած է եւ Վիէննացիները հազիւ չաբաթական 1200 գոլ (calorie) կը ստանան:

Աշխատաւորներուն մէջ դժգոհութիւն արդէն ծայր տուած է եւ արհեստակցական ընկերակցութիւններու ղեկավարները, թէեւ ոչ մեծամասնաբար, կը սպառնան ընդհանուր գործադուլ հռչակել, եթէ ուտելիքի բաժնեչափը մինչեւ Հոկտ. 15 չաւելնայ:

Ամերիկա եւ Անգլիա Աւստրիոյ ընելիք իրենց նպաստին քանակը դեռ չեն հաղորդած: Անմիջական խնդիրը առեւտրական փոխատուութիւն մը ընելուն մէջ չի կայանար, այլ թէ ինչ միջոցներով փրկել Աւստրիան սովամահութենէ: Զղայնութիւն կը տիրէ Վիէննայի մէջ որ Գերմանները օրական 1500 գոլ ստանան, մինչդեռ Աւստրիացիները աւելի պակաս:

Վախ կայ որ վերահաստատուի շրջանային պարենաւորման դրութիւնը: Այդ պարագային անգլիական եւ ֆրանսական շրջանները չատ աւելի գէշ վիճակի մը պիտի մատնուին, որուն հետեւանքով շրջանային ընդհանուր սեղմումներու դուռ պիտի բացուի:

Արդ, անոնք որ կ'ըմբռնեն արդի կացութեան բարդութիւնները, կը թելադրեն, որ մինչեւ վտանգին անցնիլը, եւ կարելի եղածին չափ շուտ, ստեղծուի միջազգային մարմին մը, որուն պաշտօնը Աւստրիոյ պարենաւորումն ըլլայ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑՔԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Օլիվա տանող ճամբան կորսնցուցինք ու մնացինք անտառին խորը: Նոր եկած ֆրանսացին, Ալպէռ, սկսաւ հայհոյել Իտալացիի մը որ ակամայ իր ոտքին կոխած էր: Ալ հայհոյանքի քանի տեսակը դուրս չէր ելլէր մեր երկայնավիզ Ալպէռի բերնէն:

Ես եւ Ալֆրէտ յանդիմանեցինք որ լռէ, մանաւանդ գիշեր ատեն: — Աղտոտ մաքառնիք», դեռ կը կրկնէր Ալպեռը: Իտալացիները, թէեւ մեզմէ չատ էին՝ ձայն չէին հաներ: Գասոլիոյի զինուորներէն էին, նիհար ու դեղնած երեսներով:

Տեսայ որ Ալպէռ ձայնը պիտի չկտրէ, կամաց մը թեւէն բռնեցի ու ըսի — Եթէ նորէն չարունակես կեսուրի նման տրտռալ զատուէ մեզմէ եւ գնա »:

Այս ազդարարութիւնս խելքի բերաւ 24 տարեկան երիտասարդը, մանաւանդ որ, սիրտ պէտք էր անտառի մը մէջէն առանձինն քալել: Ալպեռին ըրած յանդիմանութիւնս ուրախութիւն ազդեց Իտալացիներուն, որոնք հոգեբանօրէն պարտուած՝ կը քալէին մեր կողքին: Ալֆրէտը իրաւունք տուաւ ինծի եւ ինքն ալ, իր կարգին՝ կծու խօսքեր ըսաւ մեր բարեկացոտ Ալպէռին: Գոռացող «հերոսը» ձայնը կտրեց ու սկսանք չարունակել մեր ճամբան յաճախ խրելով անտառին ճահիճոտ ջուրերունմէջ:

Մութ էր, եւ ամէն բան կարելի չէր որոշակի տեսնել: Բաւական քալեցինք այս ընթացքով, մինչեւ որ ռուս զինուորները յանկարծ մեր դէմ ելան հրացանները մեզի ուղղած:

Գոռացող Ալպէռը իր երկայն եւ բարակ հասակով կը դողար: Ալֆրէտը, քաջածանօթ ռուսական լեզուին՝ առաջ անցաւ եւ բացատրեց մեր ով ըլլալը: Ռուսերը երբ տեսան որ Ֆրանսացի մը իրենց լեզուն կը խօսի՝ բարեկամացան ու մեզ հրաւիրեցին իրենց վրանները: Ենթասպայ մը, որ ձախ թեւէն վիրաւորուած էր, չատ սիրալիր ընդունելութիւն մը ցոյց կուտար մեզ հանդէպ: Անոր շնորհիւ թէյ բերին, յետոյ՝ մէկ լիտր ռոմ, եւ ուտելիք: Ալպէռը ագահութեամբ կ'ուտէր պահածոյ միսը եւ վերջն ալ խոշոր կտոր մը պանիր: — Երեք օր կ'ընէ որ գրեթէ բան կերած չեմ, — կը խօսէր խեղճ տղան: Ռուս ենթասպան Ծայր. Արեւելքէն էր, եւ կ'աշխատի եղեր Վլատիվսթոք: Ռատիոյի մասնագէտ էր, — համաձայն իր պատմածներուն: Մեզի համար իր պարկեշտ եւ մարդասէր ընթացքն էր որ սիրել կուտար զինքը: Խնդրեցինք իրմէ որ Օլիվայի ճամբան ցոյց տայ մեզի, քանի որ մութ անտառին մէջ կորսուած էինք ու խարխափումներով կը դեգերէինք, շուարած:

— Դեռ բաւական հեռու է Օլիվա, ըսաւ ենթասպան:

Ի՞նչ ընէինք, անձրեւը դեռ կը մաղուէր ու արդէն թրջած, պէտք էր տեղ մը գտնել ու պատսպարուիլ: Ալֆրէտին ըսի որ խնդրէ ռուսերէն՝ որպէսզի եթէ պարապ վրան մը ունին՝ մեզի տրամադրեն գոնէ մինչեւ լոյս: Մեր առաջարկը ըրինք ու վիրաւոր զինուորը պահ մը մտածելէ վերջ՝ ըսաւ. — Վրաններուն տակ տեղ չունինք, սակայն, մեր մայորը (հազարապետ) չատ հեռու չէ, եթէ կ'ուզէք, ձեզ կը տանիմ իր մօտ եւ խնդիրը կը բացատրեմ իրեն: Համաձայնեցանք եւ ոտքի ելլելով՝ քալեցինք ռուս հազարապետին կեդրոնատեղին:

Ջորի մը մէջ, գեղեցիկ ամառանոց մը շինուած էր խոշոր առուակի մը եզերքը: Կային եւ մէկ երկու տուներ, իբրեւ «պանդոկ»: Հոդ էր որ իր կեդրոնատեղին հաստատած էր ռուս հրամանատարը, եւ հրաման կուտար թնդանօթաձիգներուն՝ ռմբակոծել դեռ դիմադրող գերման բանակները: Թրջած ու յոգնած՝ չէնքի դռնէն ներս մտանք: Մեզ առաջնորդող ռուս զինուորը գետնայարկ սրահի մը դուռը ծեծեց եւ ներսէն ձայն մը իմացանք: Մտանք ներս, խոշոր սրահ մը գեղեցիկ պատերով ու անկիւնը՝ դաշնակ մը դրուած էր, որուն առջեւ դեռ երիտասարդ՝ հազարապետը կը նուագէր: Ռուս զինուորը բարեւի կեցած՝ սկսաւ խօսիլ:

Դաշնակ նուագող երիտասարդը ոտքի ելաւ եւ աչքերը մէկիկ մէկիկ մեր վրայ պտտցուց: Յետոյ՝ սկսաւ քալել սրահին մէջ որոշում մը տալու չտալու ծանրութեան տակ: Այդ պահուն, սրտէս բուռն փափաք մը ծնաւ, կուզէի հասկնալ, այդ սպային ով ըլլալը:

Մեզ տանող ռուս զինուորին մօտենալով՝ ըսի կամաց մը.

— Հազարապետը ո՞ւս է:

— «Նիէթ», պատասխանեց մեր բարեկամը:

— Հայա՞: = «Արմէնսքի» ...

Ալ ուրախութեանս չափ չկար, վստահ էի որ սա սրահին մէջ ման եկող հազարապետը ուրիշ մէկը չէ՝ եթէ ոչ Հայ մը, իմ արիւնէս, իմ ցեղէս, իմ հայրենիքէս: Առանց ա եւ է մէկուն բան ըսելու՝ մօտեցայ սպային եւ հարցուցի, հայերէն:

Թ. ՀԷՐՈՑԵԱՆ

(8)

վճռապէս մերժելով Նեզուցներըհաւաքաբարպաշտպանելու առաջարկը, կը յայտարարէ թէ պատրաստ է մասնակցելու միջազգային ժողովի մը, վերաքննելու համար Մոնթրէօյի պայմանագիրը: Այս առթիւ իր ջերմ հաւատքը կը յայտնէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան մասին:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷ՞Ջ ԽՄԲԱԳՐՈՒԱԾ Է

«Իւմանիթէ» ամփոփելով թրքական ծանուցագիրը, կը հարցնէ թէ «Լոնտոնի մէ՞ջ խմբագրուած է»: Եւ կը շարունակէ.— «Արդարեւ, թրքական պատասխանը ամէն կերպով համապատասխան է Անգլիացիներու եւ Ամերիկացիներու քաղաքականութեան Միջերկրականի մէջ: Ինչպէս երէկ դիտել կուտար «Փրավտա», այս ծանուցագիրը պարզապէս թարգմանութիւն մըն է ամերիկերէնէ կամ անգլերէնէ թուրքերէնի փաքէ մը որուն կեղեւը միայն թրքական է, իսկ միջուկը անգլեւսաքսոն»: Այս առթիւ, համայնավար օրկանը նորէն կը յիշեցնէ թէ Պոլսոյ եւ Զանաք Գալէի թրքական օդակայանները Անգլիացիներուն ձեռքն են, թէ այս վերջինները ռատարի կայաններ ունին թրքական ափերուն վրայ, թէ 5000 բրիտանացի մասնագէտներ կը գործեն Թուրքիոյ ապայակոյտներուն, զինուորական վարժարաններուն, օդատորմիղին եւ նաւատորմին մէջ: Գալով Մ. Նահանգներուն, անոնք Թուրքիոյ խոստացուած 25 միլիոն տոլարի փոխառութիւնը բարձրացուցած են 50 միլիոնի:

50 ՄԻԼԻՈՆ ՏՈԼԱՐԻ ՎԱՐԿ ՄԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ

Այս վերջին լուրը կը հաստատուի նաեւ ուրիշ աղբիւրներէ, որոնց համաձայն տրամադրուած վարկը պիտի գործածուի փութացնելու Թուրքիոյ երկաթուղիներուն եւ ճարտարագործութեանց արդիացումը: Ամերիկեան Արտածումի եւ Ներածումի դրամատունը 25 միլիոն տոլարի առաջին վարկ մը բացած էր յուլիս 3ին, առանց հրապարակաւ ծանուցանելու զայն: Ուաշինկթընի թրքական դեսպանատունը հաստատելով այս տեղեկութիւնները, կ՚ըսէ թէ տրամադրուած վարկին առ նուազն 20 առ հարիւրը պիտի յատկացուի շոգեկառքի մեքենաներ եւ վակոններ գնելու:

Մոլոթով լաւատես կ՚երեւայ

Խ. Միութեան արտաքին նախարարը Նիւ Եորք հասաւ անգլիական փառաւոր նաւով, «Քուին Էլիզապէթ», որ իր առաջին ճամբորդութիւնը կը կատարէր: Այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրաւ.— «Վստահ եմ թէ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան առջեւ եղած անմիջական խնդիրները յաջողութեամբ կրնան լուծուիլ եւ որ եւ է դժուարութիւն կրնայ հարթուիլ, փոխադարձ բարեացակամութեամբ եւ հասկացողութեամբ: Խորհրդային պատուիրակութիւնը պիտի աջակցի որպէսզի Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին եւ Արտաքին նախարարներու Խորհուրդին աշխատանքները յաջողութեամբ պսակուին, ի շահ խաղաղութեան եւ մեծ ու փոքր ժողովուրդներու բարօրութեան»:

Նախարարը դիմաւորելու համար շոգենաւ գացած էին հարիւր թղթակիցներ, որոնք հետեւեալ հարցումները ուղղեցին.— «Ի՞նչ են ձեր յոյսերը եւ բաղձանքները Մ. Ա. Կ. ընդհ. ժողովին եւ արտաքին նախարարներու գումարման մասին: Վրդովուա՞ծ էք արեւելեան եւ արեւմտեան պետութեանց միջեւ ծագած ընդհարումէն եւ ի՞նչ միջոցներ կը խորհիք այդ մասին»: Պ. Մոլոթով հարցումները աչքէ անցընելէ վերջ, յայտարարեց.— «Ինչ որ ըսի, կը բաւէ»:

Մ. Նահանգներու արտաքին նախարարութեան շրջանակներուն մէջ կը կարծեն թէ Մոսկուա նոր հրահանգներ տուած է իր պատուիրակութեան եւ թէ առ այժմ մէկդի դրուած են կարգ մը պահանջներ: Կը կարծուի թէ Պ. Պրընդի վերջին ճառը լաւ տպաւորութիւն ձգած է Մոսկուայի մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ.— Ի պատասխան այն զրոյցներուն թէ ամերիկեան «Պէնքրոֆթ» յածանաւը բռնի պիտի անցնի Տարտանէլը, Պոլսոյ ամերիկեան դեսպանը կը յայտարարէ թէ Մ. Նահանգներուն եւ Թուրքիոյ յարաբերութիւնները կատարելապէս սիրալիր են եւ թէ Ամերիկայի համար անկարելի է չեղիլ Եւրոպայի գործերուն չմիջամտելու իր աւանդական քաղաքականութենէն, խառնուելով Թուրքիոյ ներքին վարչութեան: (Նիւ Եորք Հէրըլտ, 22 հոկտ. 1896):

ԵՐԵՔ ՌՈՒՄԲԵՐ ՊԱՅԹԵՑԱՆ Շթութկարտի հականացիական դատարանին մօտ (ամերիկեան շրջան): Երեք հարիւր ամերիկացի տանկաններ դէպքին վայրը փութացին հրասայլերով եւ զրնդացիրներով եւ ձերբակալեցին 30 հոգի: Միեւնոյն առեն զէնքի վեց թաքստոցներ գտնուեցան հարաւային Գերմանիոյ մէջ: Ամերիկեան հրամանատարութիւնը 625 սթերլին պարգեւ խոստացած է, ահաբեկիչները ձերբակալելու համար: Այս դատարանին մէջ պիտի դատուէր Տոքթ. Շախթը:

ԴՐՇԱԿԱՀԱՆԴԷՍՆԵՐ / ԴԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ — 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ:

8 Rue Victorien Sardou

Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին.— Երգ, արտասանութիւն, նուագ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Ս. Լիւլէճեան, Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն): Կ՚երգեն եւ կը պարեն Կապոյտ Խաչի Սան-Սանոնիները: Արտասանութիւններ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ: Նուագ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27ին, իրիկուան ժամը 8ին կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի» մասնաճիւղին:

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առանձին յայտագրով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 16ին շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Château des Fleursի ընդարձակ սրահին մէջ:

Տէր եւ Տիկին Սողոմոնեան եւ զաւակը Սեդա Սողոմոնեան, ինչպէս Սրապեան, Խաչերեան եւ Ֆէսճեան ընտանիքները խորին ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց մօր եւ մեծ մօր և ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԵԼՄՈՆԷ ՀԱՃԻ ԱՒԵՏԻՔԵԱՆԻ

(Ծնեալ Տատուրեան, Պանտրմացի)

Թաղարկաւորութիւնը պիտի կատարուի, վաղը հինգշաբթի, ժամը 2ին Vincennesի նոր գերեզմանատունը:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել:

Կը խնդրուի ծաղկեպսակ չղրկել յարգելու համար հանգուցեալին կամքը:

ԾԱԽՈՒ Է Citroën, conduite interieure (9 chevaux) կառք մը, ինչպէս նաեւ motocyclette մը: Մանրամասնութիւններու համար դիմել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը կը նուիրէ 500 ֆրանք «Յառաջ»ին:

ՍԷՆ ՇԱՄՈՆԻ եւ շրջանին Խարբերդցիներուն.— Կիրակի, 13 հոկտեմբեր, տեղի ունեցաւ Սէն Շամոնի Համախարբերդցիներուն խորհրդակցական ժողով մը մասնակցութեամբ Չարսանճաքի եւ Բալուի հայրենակիցներու: Ընտրուեցաւ ժամանակաւոր վարչութիւն մը, որ սրտագին կոչ կ՚ուղղէ բոլոր Համախարբերդցիներուն համախմբուիլ Միութեան շուրջ:

GILETIÈRE Օրիորդ մը գործ կը փնտռէ: Գրել Օր. ԵԱՂՈՒՊԵԱՆԻ, 8 Avenue D'Eylau, Paris (16):

ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆՈՒԵՑԱՒ ամերիկացի բարձր պաշտօնատար մը, խորհրդային զինուորներու կողմէ, երբ լուսանկար կը քաշէր քաղաքապետարանին մօտ, որ կը գտնուի ռուսական շրջանին մէջ: Հեռագիրը կ՚ըսէ թէ Ամերիկացին խորհրդային հրամանատարութեան կեդրոնը կը փոխադրուէր իր կառքով, երբ յանկարծ փախչելով եւ ճամբան մոլորելով, զարնուեցաւ ռուսական պահակախումբի մը կողմէ: Ամերիկեան հրամանատարը խիստ բողոքագիր մը ուղղեց:

ՊԱՊԻՆ ԴԷՄ մահափորձ մը սարքուած է, կ՚ըսէին կարգ մը թերթեր: Յետոյ ճշդուեցաւ թէ դաւադրութիւնը ուղղուած էր Խ. Միութենէն փախած օրթոտոքս եպիսկոպոսի մը՝ Միլիցեւի դէմ, որ Վատիկան կը գտնուի:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ դահլիճը հրաժարեցաւ, որպէսզի կարելի ըլլայ նոր կառավարութիւն մը կազմել, գործակցութեան սկզբունքով: Կռիւները կատաղօրէն կը շարունակուին Մակեդոնիոյ մէջ:

1400 ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՕԴԱՉՈՒՆԵՐ գործադուլ հռչակեցին, անելի մատնելով 3000 ուղեւորներ, որոնց մէջ Միացեալ Ազգերու պատուիրակներէն շատերը:

ՄԻՍԻ ԱՑՍ ՇԱԲԹՈՒԱՆ ԲԱԺԻՆԸ ապահովուած է, կը գրեն թերթերը, բայց յառաջիկայ շաբթուան համար յոռետես են: Անցեալ երկուշաբթի օր 6801 արջառ հասած էր Վիլէթի սպանդանոցը, իսկ այս երկուշաբթի՝ 300: Գաւառի արտադրիչները դիրք բռնած են կառավարութեան դէմ, այս հարցին մէջ ալ, ինչպէս այլեգործները:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբին ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը միութեանս 24րդ տարեշրջանի Բ. հերթական ժողովին կը հրաւիրէ բոլոր երկսեռ անդամ, ոչ անդամ Վասպուրականցիները, 26 հոկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Café Noailles, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ:

ԼԻՈՆ.— Թէյասեղան, Համախարբերդցիական միութեան մասնաճիւղին կողմէ, նուիրուած Նոր Խարբերդի, 17րդ տարեդարձին առթիւ:

Այս կիրակի ժամը 2ին 130 rue Téte d'Or սրահին մէջ: Բանախօսութիւններ եւ գեղարուեստական բաժին:

Ֆրանքահայկական փառատօն

Ֆրանքեւհայ Միութիւնը կազմակերպած է հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած գրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբ. 27ի կիրակի, յետ միջօրէին, ժամը 2.30էն 6, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Պ. Louis Marin, երեսփոխան, նախկին նախարար եւ Միութեան նախագահը, Dr. Roussy, վերատեսուչ Փարիզի համալսարանին, Ֆրետերիք Ֆէյտի, Ֆրանքեւհայ Միութեան ընդհ. քարտուղար, խօսք պիտի առնեն: Պ. Ա. ՉՕՊԱՆԵԱՆ, Միութեան փոխ-նախագահ, հակիրճ մեկնաբանութիւններ պիտի տայ յայտագրին գլխաւոր կէտերէն ոմանց մասին: Բարեհաճ աջակցութեամբ Ֆրանսացի մեծատաղանդ դերասանուհի Օր. ԺԱՆՆ ՊՈՒԱԹԷԼ, հայազգի հանրածանօթ դերասան՝ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, յայտնի ու սիրուած հայ արուեստագէտներ, ինչպէս Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. Հ. ԻՋԳԱԼԱՑԵԱՆ, շնորհալի պարուհի Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆԷՍԵԱՆ եւ իր դեռատի քոյրը իրենց հօր քանոն ԳԱՐԵԳԻՆԻ ընկերակցութեամբ եւ «Փարիզի Հայ երգչախումբը» ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի:

Ցերեկոյթին զուտ հասոյթին կէսը պիտի ղրկուի Երեւանի Հայ Պետական Համալսարանի վերատեսուչին, եւ կէսը պիտի յանձնուի Փարիզի Համալսարանի վերատեսուչ Տոքթ. Ռուսիին, ուսանողներու իրերօգնութեան սնտուկին յատկացուելու համար:

Տոմսերուն գիներն են 200, 100 եւ 50 ֆրանք:

Տոմսերը կարելի է գտնել Միութեան պաշտօնատեղիին մէջ, Պ. Ֆր. Ֆէյտիի մօտ (7 rue de Phalsbourg), Պ. Հանտ Սամուէլի, Պ. Մկրտիչ Պարսամեանի եւ Պ. Հրանտ Բալուեանի գրավաճառանոցներուն մէջ, Պ. Յակոբ Սեմերճեանի լուսանկարչատան մէջ (Photo Phébus, 23 Bld. Bonne Nouvelle) եւ Փարիզի բոլոր ճաշարաններուն մէջ, նոյնպէս եւ Սորպոնի համալսարանին երկու դրանապաններուն մօտ եւ Maison Durand, Place de la Madeleine:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Սէն Լուի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Արմենակ Մանուկեանէ իր տիկնոջ ԱՐՇԱԼՈՅՍի, եւ քրոջ որդին ՅՈՎՍԷՓի մահուան տարելիցին առթիւ 1000 ֆր. ինչպէս նաեւ 500 ֆրանք Տիկին Գոհար Ղազարեանէ իր ամուսնոյն ԽԱՉԱՏՈՒՐի մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Բաժ. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 24 Octobre 1946 Հինգշաբթի 24 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4835-Նոր շրջան թիւ 474 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ ԳԻՆ՝ 4 Ֆր.

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՒ ԱՀԱ ՆՈՐԷՆ ԿԸ ՎԱՌԻ

Վեց տարի առաջ, կաղզուրիչ լոյս մը կը շողար Սէնի ափերուն վրայ, Սեվրի մէջ,— Մուրատեան վարժարան :

Պատերազմը անոր դուռներն ալ փակեց : Վարդապետները վանք վերադարձան գլխիկոր, աշակերտներն ալ իրենց շրջանը լրացուցին օտար կրթարաններու մէջ կամ չուկան :

1940 Յունիս 12—13ին, այս վարժարանին շէնքն ալ կ'իյնար գերմանական գրաւման տակ, ծառայելով իբրեւ զօրանոց : Յետոյ տեղի ունեցաւ ծանօթ ռմբակոծումը, որ զգալի վնասներ պատճառեց :

Այդ մռայլ օրերուն, մարդիկ ի՞նչպէս մտածէին վարժարանին վերաբացման մասին :

Բայց ահա, պատերազմէն երկու տարի վերջը, նորէն կը վառի ճրագը : Վարժարանը պիտի վերաբացուի Նոյեմբեր 3ին, ինչպէս յայտարարուեցաւ պաշտօնապէս :

Ի՞նչ պայմաններու մէջ :

Հարցուցինք վարդապետներուն եւ պարզեցին կացութիւնը .—

Արկածեալ շէնքին վերանորոգումը կատարուած է պարտքով : Վարժարանը առ այժմ պիտի բացուի չորս դասարաններով (7րդ, 6րդ, 5րդ եւ 4րդ) : Բարձրագոյն դասարանները պիտի բացուին, եթէ աշակերտներու թիւն ըլլայ 8—10 :

Գիշերօթիկ աշակերտներու տարեթոշակը պիտի ըլլայ 67.000 ֆրանք :

Շատեր հաշուած էին թէ այս գումարը կրնայ բարձրանալ մինչեւ 100.000ի, ուրիշ ծախքերով, (համազգեստ, արձակուրդ եւն.) :

Վարդապետները յայտարարեցին թէ համազգեստը պարտադիր չէ առ այժմ : Համաձայն իրենց հաւաստիքներուն, ոչ միայն տարեթոշակը 67.000ը պիտի չանցնի, այլեւ կը յուսան կրճատել յառաջիկային, երբ կեանքի պայմանները դիւրանան :

Վարժարանը կորսնցուցած է իր կահ կարասիները, գրաւման շրջանին : Հետեւաբար, կրնայ պէտս կը կարօտի գաղութին աջակցութեան :

Այս մասին որոշ տեղեկութիւններ հաղորդած ենք ժամանակին : Մնացեալը կարելի է լրացնել վարժարանին վերաբացման օրը : Այդ առթիւ անշուշտ պիտի ներկայացնեն պաշտօնական տեղեկագիր մը, բոլոր մանրամասնութիւններով :

Որքան գիտենք, շատ մը խոստումներ եղած են, վարժարանին մատակարարութեան բեռը թեթեւցնելու համար :

Ամէնէն առաջ ապարէգ նետուած էին անոր նախկին սաները եւ բարեկամներ : Թերեւս անհատական յանձնառութիւններ ալ կան որոնց տեղեակ չենք տակաւին :

Ամէն պարագայի մէջ, Սեվրի Մուրատեան վարժարանը արժանի է լուրջ աջակցութեան, որպէսզի կարենայ լայնօրէն կատարել իր դերը :

Մեր գաղութը կրնար երկու միջնակարգ վարժարան — ճեմարան պահել, մէկը Փարիզի, միւսը Մարսէյլի մէջ : Ինչ որ աշխարհականները չկրցան կատարել, ահա գլուխ հանած են վարդապետները :

Եթէ չենք սխալիր, պատերազմէն առաջ վարժարանը ունէր 60—65 աշակերտներ, որոնց մէջ կային Ամերիկահայեր ալ :

Այս անգամ, վերաբացումը շատ համեստ պիտի ըլլայ, իբրեւ հետեւանք դժնդակ պայմաններու : Բայց եւ այնպէս, կը կարծենք թէ ամուր են հաստատութեան հիմերը, ինչպէս Միխիթարեանց հաւատքը : Եւ եթէ անհրաժեշտ աջակցութիւնն ալ ընծայուի, աշակերտներու համրանքը կրնայ կրկնապատկուիլ, ժամանակի ընթացքին :

Սերունդի փրկութիւն կ'աղաղակենք, տարիներէ ի վեր : Մինչեւ զանգուածային ներգաղթ, մեր ձեռքն է փրկել ինչ որ կրնանք : Փրկել մանաւանդ անոնք որ կը յաւակնին դեր կատարել հանրային կեանքի մէջ :

Այս կարգի հաստատութիւնները լրացուցիչ մասը կը կազմեն հայրենիքին մէջ կատարուած աշխատանքին :

Մուրատեան վարժարանը միեւնոյն ատեն կրնայ դառնալ վառարան մը, հայրենաշունչ դաստիարակութեանց :

Ահա նորէն կը վառի ճրագը : : Ո՛վ որ ի վիճակի է օգնելու, իրաւունք չունի տատամսելու :

Վարդապետները ուրիշ միջոցներ ալ կրնան գտնել հաստատութիւնը կանգուն պահելու համար : Բայց, տխուր բան պիտի ըլլար, եթէ գաղութը զիջանէր աժան ծախքերով :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ԱՅՍ ԱԼ ԹԱՏՐՈՆԸ

Պզտիկ թիւ մը չեն կազմեր անոնք որ կը յախորտան.— «Ես հայկական թատրոն չեմ երթար» :

Ես իմ մասիս մէկ պատասխան ունիմ անոնց — Միայն իմ ազնուական, հոյակապ լեզուս լսելու համար ես կ'երթամ մեր թատրոնը, գիտնալով անոր թերութիւնները :

Պէտք չէ ուրանալ սա վերջին շրջանին փորձուած այն լուրջ աշխատանքը որ կրցան մեզի տալ կանոնաւոր ներկայացումներու շարք մը, Սալ Շիմիի մէջ :

Հայ հանդիսատեսն ալ սկսած է պահանջկոտ դառնալ : Պէտք է միշտ զայն գոհացնելու մասին խորհիլ : Իրեն ամէնէն շատ խօսողը բեմն է, ամէնէն մատչելին եւ միշտ ամէնէն փնտռուածը :

Հասարակութիւնը չէ մեղաւորը, եթէ սրահները շատ յաճախ չեն լեցուիր :

Առաջին մեծ բացը՝ թատերախաղերու պակասն է : Անշահ թարգմանութիւններ, հազար անգամ տեսնուած խաղեր, որոնք դասական ըլլալու արդարացումն ալ չունին յաճախ, կամ քաղաքական խաղեր չեն հրապուրեր թատերասէրը :

Պէտք է այս շրջանին համար գոնէ կանոնաւոր կազմել խաղացանկը առաւելապէս Հայաստանէն բերուած զուտ գեղարուեստական գործերով :

Երկրորդ յանցաւորը խումբն է անշուշտ, կազմուած ընդհանրապէս իրար չհասկցող տարրերէ, որոնք անվերջ կռիւի մէջ են իրարու հետ եւ իրենց աղտոտ լաթերը կը լուան հրապարակով : Հասարակութիւնը խորապէս կ'ազդուի այդ վարկաբեկիչ ըսի - ըսաւներէն եւ կը կորսնցնէ իր յարգանքը բեմին հանդէպ :

Երրորդը, Շէպտիլի պարագան բեմադրութեան նորութիւնն է :

Երբ հովանաւորող մարմիններ, ղեկավարներ, դերասաններ մոռնան իրենց քաղաքական հանգամանքը, թատրոնէն ներս տարիլ միայն իբրեւ արուեստագէտ եւ օժանդակ, լաւագոյնը կրնանք յուսալ յառաջիկային համար :

Իսկ եթէ մեր դերասանները ալ քիչ մը նիգ ընեն բան սորվելու, ամէնէն առաջ իրենք պիտի շահին : Գոնէ օրինակ առնէին փրանսացի արուեստագէտներէն, որոնք անդադար կը սերտեն եւ կ'ուսանին :

ՍՕՍԻ

ԳԻՆԻԻ ԱՌԵՒՏՈՒՐԸ ամբողջովին դադրած է Հարաւային Ֆրանսայի մէջ : Այգեգործները կը մերժեն բանակցիլ ներկայ կառավարութեան հետ : Պարենաւորման նախարարը նախարարական խորհուրդին պիտի ներկայացնէ միսի խնդիրը, որ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառէ, մանաւանդ Փարիզի մէջ :

ՀԱՅՏԷԼՊԷՐԿԻ (Գերմանիա) ամերիկեան ոստիկանութիւնը յաջողեցաւ գտնել 40.000 տոլարի արժամանդ զոր երկու Գերմաններ գողնալով, ամերիկացի զինուորի մը ծախեր էին փոխան 450 ծրար ղլանիկի (սիկառէթ) :

ԱՆԳԼ. ԵՐԿՈՒ ԹՈՐՓԻԼԱՆԱՒԵՐ վնասուեցան Քորֆուի նեղուցին մէջ, ականներու զարնուելով : Անցեալ Յուլիսին Ալպանացիները կրակ բացած էին անգլ. յածանաւի մը դէմ, միեւնոյն ջուրերուն մէջ :

ՄԱՀՈՒԱՆ ԴԱՏԱՊԱՐՏՈՒԵՑԱՒ Կանկլոֆ, 40 տարեկան հաշմանդամ Ալզասցի մը, որ բազմաթիւ մատնութիւններ կատարած էր գրաւման շրջանին, իբրեւ մարզպետ գիւղական շրջանի մը :

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ ալպանացի զինուորներ սահմանը անցնելով, յոյն զինուոր մը սպաննած, ուրիշ մը վիրաւորած են :

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ կառավարութիւնը մերժեց անգլեւամերիկեան առաջարկ մը, որ կը թելադրէր երաշխաւորել երեսփ. ընտրութեանց ազատութիւնը, միջդաշնակցային հսկողութեամբ

ՋՕՐ. ՏԸ ԿՈԼԻ նախագահական թեկնածութեան մասին զրոյցներ շրջած ըլլալով, հինգ կուսակցութիւններ յայտարարեցին թէ իրենք որ եւ է դիմում չեն կատարած զօրավարին մօտ, այդ առաջարկը ներկայացնելու համար :

ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ կառավարութիւնը հրամայեց ոստիկանութեան գրաւել 100.000 թռուցիկներ, որոնք հրապարակ հանուած են ազդեցիկ մոլլաներու կողմէ եւ կը թելադրեն ժողովուրդին չմասնակցիլ երեսփ. ընտրութեանց, ցորչափ Ատրպատականի նահանգը օտար գրաւման տակ է :

ԱՆԳԼԻՈՅ ԱՐՏ. ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

ՁԼԱՄԱՐՏ,— «ՁՄԻՋԱՄՏԵԼ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՆԵՐՔԻՆ ԳՈՐԾԵՐՈՒՆ».— ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ԽՆԴԻՐՆԵՐ

Պ. Պեւին, Անգլիոյ արտաքին նախարարը, երեքշաբթի օր երկար ճառ մը խօսեցաւ երեսփ. ժողովին մէջ, պարզելով կառավարութեան տեսակէտները օրուան հարցերու մասին : Ժողովին ներկայ էին 10—15 օտար դեսպաններ եւ ուրիշ ականաւոր հիւրեր :

Նախարարը պարզելով միջազգային մթնոլորտը, յոյս յայտնեց թէ «ժամանակին հետ պիտի փարատին թիւրիմացութիւնները» : Յետոյ բացատրեց թէ Եւրոպայի խնդիրները չեն կրնար առանձին լուծուիլ : Անոնք սերտօրէն կապուած են Միջին եւ Մայր. Արեւելքի խնդիրներուն հետ : Ազգայնական ոգին կը բարձրանայ ամբողջ աշխարհի մէջ, հարկ է զայն առաջնորդել միջազգային կազմակերպութեան մը մէջ, այլապէս վտանգ մը պիտի դառնայ ապագայ ընդհարումի : Ակնարկելով Փարիզի խորհրդաժողովին, Պ. Պեւին ցաւ յայտնեց որ աշխարհը կը միտի երկու ճակատներու, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բաժնուիլ : «Պէտք է եւ կարելի է խուսափիլ այսպիսի պառակտումէ մը : Եթէ կ'ուզենք տեւական խաղաղութիւն եւ տնտեսական վերահաստատում ապահովել, բոլորն ալ Միացեալ Ազգերու յառաջիկայ ընդհ. ժողովին մէջ պէտք է պատրաստ ըլլան ճանչնալու ուրիշներուն օրինաւոր շահերը եւ ազգային շահը ստորադասելու հասարակաց բարիքին : Գերմանիոյ մասին համաձայնութիւնը փորձաքարն է չորս մեծ պետութեանց յարաբերութեան, ինչպէս եւ տեւական խաղաղութիւն մը եւ ապահովութիւն հաստատելու պատեհութեան : Հարկ է վերջ տալ ջիղերու պատերազմին եւ փոքր ազգերու վրայ դուրսէն ճնշելու քաղաքականութեան » :

Այստեղ ակնարկելով Տարտանէլի մասին եղած ռուսական պահանջներուն, յայտարարեց .

— « Բրիտանական կառավարութիւնը բացորոշապէս յայտնած է թէ այդ պահանջներն ընդունիլ՝ պիտի նշանակէ միջամտել Թուրքիոյ ներքին գործերուն եւ անարդար հարուած մը տալ անոր գերիշխանութեան : Մոնթրէօյի պայմանագիրը պէտք է բարեփոխուի, բայց բրիտանական կառավարութիւնը չի կրնար անտեսել հարցին միջազգային հանգամանքը : Մեր տեսակէտն այն է թէ Փ. ցտամի մէջ նախատեսուած խորհրդակցութիւնները վերջացած են, հետեւաբար ուրիշ որ եւ է քննութիւն պէտք է կատարուի միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ : Եթէ ջիղերու պատերազմը վերջանայ, նոր մթնոլորտ մը պիտի ստեղծուի, որուն շնորհիւ կարելի պիտի ըլլայ Տարտանէլի խնդիրը քննել շատ աւելի լայն հիման մը վրայ» :

Յետոյ խօսելով Յունաստանի մասին, յայտարարեց.— Մեծն Բրիտանիա պիտի չլքէ Յունաստանը, զէնքի մեծ եղբայրակցութենէն վերջ եւ պիտի շարունակէ անոր օգնել տնտեսապէս» : Այստեղ կարգ մը աշխատաւորական երեսփոխաններ ընդմիջեցին,— «Հանգիստ ձգեցէք զայն» : Պեւին շարունակեց.— «Ես չեմ միջամտեր, ոչ ալ կառավարութիւնը : Կը մերժեմ այդ ամբաստանութիւնները : Երկու մասնաւոր պատուիրակներ ղրկած ենք Յունաստան, ստուգելու համար այն մեղադրանքը թէ արքայական կառավարութիւնը խափանած է արհեստակցական գործունէութիւնը, Յունաստանի վերաշինութեան ջանքերը կը խանգարուին ոչ այնքան ներսէն որքան դուրսէն եղած միջամտութիւններով : Մեր զինուորները պիտի քաշենք որքան կարելի է շուտ» :

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԹՆՃՈՒԿԸ

Թրիէսթէի եւ Դանուբի հարցերն ալ շօշափելէ վերջ, *նախարարը շեշտեց թէ Աւստրիա պէտք է վերագտնէ իր կատարեալ անկախութիւնը ամենակարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ : Յետոյ ծանրացաւ գերմանական հարցին վրայ.*

— « Մենք կ'ուզենք որ նախ հաստատուին քաղաքական այնպիսի պայմաններ որոնք աշխարհը ապահովեն գերմանական ո եւ է դիկտատուրայի կամ նախայարձակման դէմ : Իր նախատեսած դաշնակցային Գերմանիան պէտք է ընդունելի ըլլայ Գերմաններուն համար, անկարելի դարձնելով նոր նախայարձակում մը : Մեր տեսակէտն այն է թէ գերմանական ճարտարարուեստը շատ կարեւոր դեր մը պիտի կատարէ ամբողջ եւրոպական տնտեսութեան մէջ, եւ պէտք չէ որ աւելի ջլատուի, բացի այն պարագայէն երբ կրնայ վտանգել ապահովութիւնը : Մեծն Բրիտանիա ընդունած է Ֆրանսական առաջարկները՝ Սարի շրջանը իրենց տնտեսական եւ վարչական դրութեան մէջ առնելու, առանց զայն կցելու, բայց չի կրնար ընդունիլ անոր նոյնիմաստ առաջարկները Հռենոսի եւ Ռուրի մասին : Մեր շահը եւ բովանդակ Եւրոպայի շահը կը պահանջեն որ Ֆրանսան զօրաւոր ըլլայ եւ բարգաւաճ » :

Ճառը վերջացուցած ատեն, Պ. Պեւին ուժգնօրէն հերքեց այն մեղադրանքը թէ Անգլիա իբրեւ միջնորդ կը ծառայէ Ամերիկայի եւ Ռուսիոյ միջեւ : «Մենք երբեք միջնորդի դեր չենք կատա-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՈՐՕ՞ՆՔ ԵՆ ԽԱՌՆԱԿԻՉՆԵՐԸ

«Ճարպիկ գողը տանտէրէն առաջ օգնութիւն կը կանչէ, որպէսզի ինք անպարտ արձակուի», կ'ըսէ առածը: Պէյրութի համայնավար օրկանը այս ծանօթ գործելակերպը որդեգրած է: Ատենը մէյ մը, ոչխարի մորթ առած վրան, հաւար կը փրցնէ եւ կոկորդին ամբողջ ուժովը կը պոռայ. «Դաշնակները յարձակեցա՜ն, Դաշնակները կրակ բացին, Դաշնակները Թաղին անդորրութիւնը խանգարեցին»...

Զարմանալիօրէն սակայն, Թաղերու անդոր-րութեան հսկող պաշտօնեաները իրենց օձիքէն կը բռնեն: Իշխանութեանց համար դժուար չէ խուժա-նավարական այս աղմուկին մէջէն զատորոշել բուն յանցապարտները եւ յանձնել արդարութեան դատաստանին: Մանաւանդ որ անոնք բաւական մօտէն ծանօթ են օրուան «հերոս»ներու քաջա-գործութեանց եւ գործելու եղանակին:

«Ժողովուրդի Ձայն»ը նորէն փրփրած է. ջղա-գըրգիռ ու կոյր մոլուցքով ան ցեխ կ'արձակէ աջ ու ձախ եւ կառավարութիւնն անգամ կը դնէ ծանր ամբաստանութեան տակ, զայն մեղսակից հռչա-կելով խառնակչական այնպիսի արարքներու, ո-րոնց հեղինակները ամէն ոք գիտէ թէ կը գտ-նուին իր կուսակցութեան շարքերուն մէջ: «Դաշ-նակները — կը գրէ ան իր Հոկտեմբեր 1ի թիւին մէջ — կը յարձակին տուներու վրայ եւ քանի մը ժանտարմաներու մասնակցութեամբ կը յաջողին ձերբակալել տալ կարգ մը երիտասարդներ»:

Ինչո՞ւ անվայել եւ վրան բաց այս սուտը՝ Հայաստան Թերթի մը սիւնակներուն մէջ: Մեր ներ-քին կեանքէն ներս այնքան սուտ ու կեղծիք սեր-մանելէ յետոյ, «Ժող. Ձայն» ի՞նչ անորակելի հա-շիւներով կ'ուզէ կասկածի տակ առնել նաեւ երկրի մը իշխանութիւնը, որուն անաչառ եւ եղբայրա-կան ասպնջականութիւնը կը վայելէ մեր ժողո-վուրդը քսանըհինգ տարիներէ ի վեր: Անպատկա-ռութիւնն ալ չափ մը ունի վերջապէս: Այս մար-դիկը չե՞ն զգար միթէ թէ քաղաքացիական պար-տաճանաչութեան եւ բարոյական հասկացողու-թեան որպիսի անկում կը պարզեն օտարներու աչ-քին՝ յանուն հատուածական ճղճիմ շահերու:

Բայց անոնք ե՞րբ մտածեր են հայ ժողովուր-դի պատուին ու ապահովութեան մասին, որ հի-մա ընդունակ ըլլան առաջնորդուելու տարրական բարեխղճութեամբ: Օրէ օր աւելի յստակ կը դառ-նայ թէ ծրագրուած ձեւով եւ հետեւողականօրէն անոնք կը հետապնդեն մէկ նպատակ.— Խառնա-կել այս գաղութը, պառակտել ազգային ճակատը, արիւնոտ կռիւներ ստեղծել շրջաններու մէջ եւ այդ տխուր քաոսին վերեւ հաստատել իրենց շա-համոլ մենատիրութիւնը:

Մեզի հետ ժողովրդական սրտցաւ զանգուած-ներն ալ կը դիտակցին այս իրողութեան, որովհե-տեւ անոնց աչքին առջեւ է որ կը կրկնուին դէպ-քերը: Մեզի հետ նաեւ ամբողջ գաղութը լուռ համբերութեամբ կը տառապի ի տես խառնակչա-կան եւ գրգռիչ այն արարքներուն, որոնց անպա-տասխանատու ապետները սկսած են այլեւս ան-ձարձակ գործել եւ միջոցներու մէջ ոեւէ խտրու-թիւն չդնել:

Քաջալերուած ու վերջին ծայր չփացած ներ-գաղթի շարժումով ստեղծուող կացութենէն, կարգ մը քինախնդիր ու խռովարար տարրեր իրենք զի-րենք միահեծան տէրը կը կարծեն այս գաղութին, որուն բարգաւաճութեան եւ ծաղկումին մէջ կա-թիլ մը քրտինք անգամ չունին: Եկեղեցի, ազգա-յին կրթարաններ, մամուլ, գրականութիւն, մշա-կոյթ, Թաղ ու ընտանեկան օճախ՝ կը ձգտին վե-րածել կուսակցական փրոփականտի զէնքերու եւ մեր բարքերուն համար բոլորովին խորթ ընթաց-քով մը գետին պատրաստել իրենց քաղաքական ու խառնակչական անխոստովանելի հաշիւներուն:

Եթէ համապատասխան ոճով եւ միջոցներով պատասխան չեն ստանար, թող չկարծեն թէ կը մոռցուին մեկուսի Թաղերու մէջ առանձին մնա-ցած տուներու վրայ անոնց անվայել յարձակում-ները, որոնք օտարին անգամ զզուանք կը պատ-ճառեն: Հերոսութիւն չէ 40-50 հոգիով տուն մը պաշարել, փեղկերն ու պատուհանները քարկոծել, տարճանակներ պարպել, հայհոյել ու սպառնալ՝ հանգիստ ննջող ընտանիքի մը անդամներուն: Դարձեալ, վատութիւններուն ամէնէն ստորինն է արաբ համայնավարներով զօրացած՝ անպաշտպան եւ առանձին անհատ մը խոշտանգելու փորձը՝ Զիք-Ֆայայի փողոցներուն մէջ: Բայց ո՞վ մէկը յիշել եւ ո՞րը արձանագրել:

Այս բոլորի նպատակը պարզ է սակայն մեզի համար. «Ժող. Ձայն»երու գլխաւորած խռովա-րարները դժգոհ են, որ հակառակ իրենց սրսկած ատելութեան Թոյնին, հակառակ քանդող ուժերու ընդհանուր զօրաշարժին եւ հակառակ ազգային սրբութիւններու դէմ տեղացող ամենօրեայ հայ-հոյանքներուն, հայ ժողովուրդը կը պահէ իր ա-նաղարտ դիմագիծը, կարգն ու կանոնը չեն խախ-տուիր եւ օրէնքը կը մնայ իր ուժին մէջ: Անոնք, յուսահատած՝ գաղութները խաղաղ պայքարով պառակտելու ապարդիւն ճիգէն, այժմ կը Թուին հրահանգ ստացած ըլլալ ապօրէն քայլեր առնե-լու, որպէսզի տեղ մը վատ յարձակում գործելով, տեղ մը գրգռիչ լեզուագարութեամբ, տեղ մը մատնութիւն կատարելով կարենան սպառել մեր ընկերներու համբերութիւնը եւ արիւնահեղու-թեանց առիթներ ստեղծել:

Այս սիւնակներուն մէջ շարունակ կրկնած ենք ու դարձեալ կը շեշտենք թէ մենք ամէն բանէ ա-ռաջ նախանձախնդիր ենք Լիբանանի եւ Սուրիոյ հոծ հայութիւնը իր բարոյական մակարդակի բարձրութեան վրայ տեսնելու, հետեւաբար մեր ժողովուրդին անդորրութիւնն ու ապահովութիւնը կը գերադասենք աւելի քան ոեւէ այլ նկատում: Ա-հա թէ ինչու մեր համբերութիւնը կարծուածէն աւելի ընդարձակ սահմաններ ճանչցաւ, զարմանքի մատնելով մինչեւ իսկ մեր հակառակորդները:

ԽՄԲ.— Ամփոփուած՝ «Ազդակ» շաբաթաթեր-թի խմբագրականէն (Պէյրութ, 4 Հոկտ.):

Թուրքերը ոսկի կը գնեն

Անգարայէն կը հեռագրեն «Ֆիկառօ»ի,—

Բազմութիւնը կիշէի մը առջեւ պոչ բռներ է: Շատ երկար բաճկոն եւ երեք ներբանով հաստ կօ-շիկներ հագած վայելչագգեստ երիտասարդներ, ծեր կիներ՝ որոնք նկատի անգամ չեն առներ ո՛չ իրենց տարիքը, ոչ իրենց գլխարկները դնելու ծի-ծաղելի ձեւը, ոչ ալ իրենց չպարին չափազանցու-թիւնը: Շատեր ալ, չածիլուած դէմքով գիւղացի-ներ, ծխամորճ կը ծխեն:

Այս տեսարանը նոր է Թուրքիոյ համար: Ժո-ղովուրդը երբեք պոչ չբռնեց, նոյնիսկ տեսնելու համար ամերիկեան շարժանկարները որոնք հոս՝ Նիւ Եորքի հետ գրեթէ միեւնոյն ժամանակ կը ներկայացուին, բայց հիմա հասարակ քաղաքա-ցին անգամ ագահօրէն կրնայ ստանալ վերջին տարիներս անուղղակի թաժնեչափի ենթարկուած միակ բանը՝ ոսկին:

Զրաաթ Պանքասըն (Երկրագործական դրա-մատունը) առանց ձեւակերպութեան եւ ուզածիդ չափ Թրքական, Ֆրանսական կամ անգլիական ոս-կի կուտայ պաշտօնական սակով: Ուրեմն Թրքա-կան թղթադրամը իբրպէս ոսկիի վրայ հաստատ-ուած հազուագիւտ դրամներէն միակն է գրեթէ:

Րէճէպ Փէքէրի նոր կառավարութեան քիչ մը զարմանալի այս որոշումը, որ նիւթական տեսա-կէտէն մեծապէս կը յեղաշրջէ իր նախորդին՝ Սա-րաճօղլուի ըմբռնումները, տեղի ունեցաւ ոսկիի արժեզրկումէն վերջ, զադրեցնելով մոլեգին շա-բաշահութիւնը: Անգարայի մէջ աւելի շատ գիւ-ղացիներն են որ, անշարժ աւանդապաշտութեամբ մը, իրենց հունձքին վաճառման հասոյթը ոսկիի կը վերածեն: Այդ ոսկիները պիտի երթան ոչ թէ թուրքէ գուլպաներ լեցնել — Թուրքը գուլպայ չունի — այլ զարդարելու ականջները իրենց աղ-ջիկներուն, որոնք ամէն կիրակի կը պարեն գիւ-ղին հրապարակին վրայ, կարճ շրջազգեստով եւ մազերը հովին տուած:

Պոլսոյ մէջ առեւտրականները մանաւանդ, դրամատուները կը վազեն: Բայց անգամ մը որ հրճուանքի Թափն անցնի, ո՛չ գիւղացիները, ոչ ալ առեւտրականները պիտի կարենան պահել այդ մետաղը: Գիւղացին ստիպուած է երկրագործա-կան գործիքներ գնել, իսկ վաճառականները սաս-տիկ պէտք ունին դրամագլուխի, դիմաւորելու հա-մար գործերու վերսկսումը, իբրեւ հետեւանք ծո-վային հաղորդակցութեանց վերահաստատման: Ուրեմն դուրս ելած ոսկին շուտով կրկին պետա-կան գանձը կրնայ մտնել:

Այս 1946 տարուան Հոկտեմբերին, հանրա-պետութեան 23րդ տարեդարձին տօնակատարու-թենէն քանի մը շաբաթ առաջ, հիւսիսի իր մեծ դրացիին շարունակական եւ կրկնակի սպառնա-լիքները կը Թուին Թէ չեն ազդած Թուրքերուն վրայ: Սակայն Ջիղերու պատերազմը կը շարու-նակուի, դիւանագիտական ծանուցագիրներու յանձնումով, մամուլի պայքարներով, զինուորա-կան որոշումներով եւ պաշարման վիճակով, մա-նաւանդ հազարումէկ փոքր մանրամասնութիւննե-րով,— սովետ դեսպանին ժպիտէն կամ ջղային շարժուձեւերէն մինչեւ ամերիկացի ու անգլիացի աշխոյժ սպաներուն ներկայութիւնը: Բայց այդ մտահոգութիւնները Անգարայի նախարարներէն եւ դեսպաններու շրջապատէն անդին չեն անցնիր: Իսկ Իսթանպուլի մէջ լաւատեսութիւնը եւ ապրելու տենչն են որ կը տիրապետեն:

Մարդիկ այնքան վարժուած են Մոսկովին «ռոնոցներուն» որ, գրեթէ ուշադրութիւն չեն դարձներ... Զափազանց «աշխարհաքաղաքացի» Իսթանպուլը միշտ խոր հիացում է տածած Ամե-րիկացիներուն հանդէպ. երբեմն ատելութիւն, յա-ճախ հակառակութիւն, բայց միշտ յարգանք՝ Անգ-լիացիներուն հանդէպ: Այն տպաւորութիւնը թէ այս երկու պետութիւնները պիտի օգնեն Թուրքիոյ, նախայարձակման մը պարագային, յիւլի կը բաւէ հանգստացնելու միջին Թուրքը:

Շատ մը մտահոգութիւններ ունեցան, երբեմն ահազանգ, միշտ զօրաշարժ. բայց Իսթանպուլը արդիական պատերազմին իրական դիմագիծը եր-բեք չտեսաւ. ոչ իսկ լուրջ սեղմումներ: Պատե-րազմի գլխաւոր Թաղը, Պէյօղլուն (Բերա) պիտի տեսնէք անվերջ շարք մը շքեղօրէն լուսազարդուած ցուցափեղկերու, ուր կը գտնէք աշխարհի չորս կողմերէն եկած արտադրութիւնները. — սառու-ցիչներ (frigidaire), էլէքթրիքական գործիքներ, նի-լօն գուլպաներ, լեռնակուտակ հիւսուածեղէն, գո-հարեղէններ, մուշտակներ, մեքենական հրաշա-լիքներ, ամենահին ինքնաշարժէն մինչեւ Սպիտակ Տան ամենաշքեղ «լիմուզին»ը: Այն ինքնաշարժը որ ամերիկեան չէ, ոչ ալ 1946ի տիպարէն, հնու-թեանց շուկայի ապրանք կը համարուի: «Պար»ե-րը եւ կապելաները իրար կը գերազանցեն իրենց շքեղութեամբ եւ տարօրինակութիւններով: Շնոր-հիւ այս հանգստաւէտ կենցաղին որ մեր բազմա-չարչար Եւրոպային համար փարթամ կը համար-ուի, Թուրքը այնքան ալ չազդուիր միջազգային փոթորիկներէն: Թրքական կեանքը կ'ամերիկանայ անզգալաբար, բայց տեւականօրէն: Ստիպուած ըլլալով իր արդիական բարեշրջումին համար աւե-լի արեւմտեան երկիր մը ընդօրինակել, Թուրքիա բնազդաբար եւ առեւտրական նպատակներով, ընտ-րած է Հիւս. Ամերիկան, որովհետեւ խնդիրը մի-այն բարքերու եւ մշակոյթի չի վերաբերիր, այլ եւ ճարտարարուեստութեան,— Թրքական կերպաս, Թրքական մեքենայ, Թրքական ռատիօ, Թրքական օդանաւ, Թրքական շաքար — ու երկիրը դարձած է հսկայական արհեստանոց մը, ուր տիրող նշա-նախօսքն է, «գործարաններ, միշտ գործարան-ներ»:

Միայն մէկ բան կը հակասէ այս ծայրայեղ գործունէութեան եւ ապրելու նոր եռանդին, — պատերազմական վիճակը: Իսթանպուլը լեցուած է զօրքով եւ յաճախ երբ հիւրասիրուած էք ընտանի-քի մը մօտ, ձեզի կ'ըսեն Թէ տղան բացակայ է, չեմ գիտեր որ ռազմաճակատի գացած: Սահմանա-գլուխին վրայ զինուորական հսկողութիւնը շատ խիստ է եւ մանրակրկիտ: Բազմաթիւ արգիլուած գօտիներ կան. քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ խուռներամ վայրկեան զինուորները կը հանդի-պիք: Իրականին մէջ, Թուրք բանակը շարունակ շոգիի վրայ է, իբրեւ հետեւանք ոչ միայն արտա-քին մտահոգութեան, այլ եւ իր զինուորները շա-րունակ մարզելու անհրաժեշտութեան. որովհետեւ ամէն օր նոր զէնք կը հանեն, ամէն օր օտար մարզիչներ կը կատարելագործեն մեթոտները:

Դիւթական աշուղիս

Մեր գործարաններուն բնախօսական գործու-նէութիւնը, ինչպէս նաեւ մեր մարմինին խոնաւա-հիւթերուն քիմիական բաղակցութիւնը որոշ ազ-դեցութիւններ կը ներգործեն մեր հոգեկան վիճակ-ներուն վրայ:

Ատոր հակառակ, մեր հոգեկան վիճակներն ալ երբեմն արագօրէն եւ ուժգնօրէն կ'ազդեն մեր գործարաններուն գործունէութեան վրայ: Հաս-տատուած է թէ դժուարամարսութենէ կամ լեար-դատապէ տառապողները յաճախ ենթակայ են յո-ռետես մտածումներու, միւս կողմէ՝ մտացիր գրօ-սանքները, փոխանցիկ խնդուք մը կամ սաստիկ յուզում մը առաջ կը բերեն գործարանային յայտ-նի անդրադարձումներ եւ բնախօսական հակազդե-ցութիւններ:

Յուզումները կարգ մը ջիղերու միջոցաւ առաջ կը բերեն արեան շրջաբերութեան փոփոխութիւն-ներ, մորթի փոքր շնչերակներու ընդլայնում կամ կծկում, ինչպէս նաեւ վախի հետեւանքով դէմքին դեղնութիւնը կամ բարկութենէ կամ ամօթխածու-թենէ յառաջ եկած երեսի կարմրութիւնը:

Շնչերակային ձգտումն ալ, որ ծանօթ գոր-ծիքներու միջոցաւ կը չափուի, որոշ փոփոխու-թիւններ կը կրէ, համաձայն քննութեան ենթակայ անձին մտային եւ հոգեկան վիճակներուն, վախի կամ յուզումներու ազդեցութեան տակ: Մտային եւ հոգեկան վիճակներէն միայն արեան շրջաբե-րութիւնը չազդուիր, այլեւ ցանկալի սնունդի մը պարզ տեսքը կը բաւէ առաջ բերելու անմիջական անդրադարձում մը (réflex), որուն հետեւանքով բերնի լորձնային գեղձերը առատ լորձունք կ'ար-տադրեն, ինչ որ ժողովրդական բացատրութեամբ կ'ըսենք.— «բերնին ջուրը վազեց»: —

Հաստատուած է որ բարոյական կարգ մը զօ-րաւոր հարուածները, բացի շնչերակային ձգտու-մի նուազումէն, առաջ կը բերեն նաեւ փոփոխու-թիւններ արեան քիմիական յատկութիւններուն, արեան ճերմակ գնդիկներու նուազում, ինչպէս նա-եւ քիմիաբնախօսական ուրիշ խանգարումներ:

Ծանօթ իրողութիւն մըն է մազերու ճերմկիլը, իբրեւ հետեւանք սաստիկ յուզումներու, ինչ որ խիստ շահեկան ուսումնասիրութիւններու առար-կայ եղած է բնախօսներու կողմէ:

Վերջապէս, բոլորս ալ գիտենք որ կարգ մը ենթականերու վրայ գէշ լուրի մը յանկարծական ծանուցումը կամ ուժգին վախ մը կրնան առաջ բե-րել շնչերակներու կծկում, սրտի մկանին անմի-ջական անարիւնութիւն, պատճառելով յանկար-ծական մահ:

Մէկ խօսքով, մտային եւ հոգեկան զօրաւոր ու յանկարծական բախումները առաջ կը բերեն բնախօսական ուժգին հակազդեցութիւններ, եւ

զօրեղապէս կ'ազդեն մեր առողջութեան վրայ :

★ Ամերիկացի զինուորական մասնագէտները շինելու վրայ են ցատկող հրասայլ մը (թանք), որ շարժման մէջ կը դրուի հակազդող շարժիչ մեքենայի մը միջոցաւ եւ որ պիտի գործածուի յարձակողական կռիւներու մէջ :

Զինուորը իր տրամադրութեան տակ պիտի ունենայ անձնական հրալից փամփուշտներ, զոր դէպի առաջ օդին մէջ պիտի արձակէ թշնամիին վրայ, երբ հարկ ըլլայ քարաժայռերու վրայ, մացլեիլ կամ ցատկել արգելքներու վրայէն: Հրասայլը կրնայ 140 մեթր հեռաւորութեամբ ոստում մը կատարել, սակայն գետին հասած ատեն կռնակի վրայ կ'իյնայ, ինչ որ անշուշտ մեծ անպատեհութիւն մըն է, որուն առաջքը կարելի պիտի ըլլայ առնել: Ասկէ դատ, հրասայլը պիտի օժտուի թեթեւ թնդանօթով մը, ինչպէս նաեւ Ռատարի գործիքով, որուն շնորհիւ յարձակում կատարող զինուորը պիտի կրնայ միանալ իր զօրաբաժնին, երբ մոլորի ճամբան :

★ Փուպէլ անունով հանքային երկրաչափ մը ներկայիս կատարելագործելու վրայ է նոր մեքենայ մը, որ պիտի ծառայէ հանքածուխ հանելու : Մեքենան կը բաղկանայ պտուտանէ մը (բեռը վեր քաշող մեքենայ), որ շարժման մէջ կը դրուի ճընշող օդով եւ կը քաշէ կը տանի արօրի նմանող սայլ մը: Այս վերջինը օժտուած է ատամնաւոր խոփերով, որոնք կրնան մինչեւ 60 սանդիմեթր խորութեամբ պայթեցնել հանքածուխի երակը: Զօրս հանքագործներ կը բաւեն վարելու մեքենան եւ հսկելու անոր վրայ, որ կէս ժամուան մէջ կըրնայ հայթայթել 15 հանքագործներուն մէկ օրուան մէջ ձեռք բերած արդիւնքը, ինչ որ բնականաբար արտադրութեան տեսակէտէն անժխտելի առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ, դիւրացնելով հանքագործին խիստ ու դժուարին աշխատանքը :

Հ. ՏԻՐՈՍԿԻ

Վերաշինութեան աշխատանքները Խ. Միութեան մէջ

Խ. Միութեան յետ պատերազմեան տնտեսական վերելքի, մասնաւորաբար գերման բանակներուն կողմէ աւերուած շրջաններուն մասին, շահեկան տեղեկութիւններ հաղորդեց Մոսկուայի անխնդ, Գերագոյն Խորհուրդի անդամներու ընդհ. Նովեմբերին ալ մեծ յառաջդիմութիւն կը ցուցնեն:

Սպիտակ Ռուսիոյ (Պելօռուսիա) մէջ մշակուած տարածութիւնները նախապատերազմեան թիւին 75%ը կը կազմեն : Աւելի քան 5000 մեծ, միջակ եւ փոքր ճարտարարուեստական ձեռնարկներ վերահաստատուած են: Ելեկտրական ուժի ճարտարարուեստը՝ որուն 5%ը միայն թշնամիի քանդումէն փրկուեցաւ, նախկին կարողութեան 60 առ հարիւրը վերականգնած է:

Նաեւ երկու տարուան ընթացքին գիւղերու մէջ 235 հազար տուներ շինուած են. ուրիշ 52 հազար տուներ եւս կը շինուին, որով կարելի պիտի ըլլայ մէկ միլիոն հինգ հարիւր հազար անձի պատսպարան ապահովել: Քսան եւ հինգ կրթական բարձրագոյն հաստատութիւններ վերաբացուած են: Հանրապետութեան 1946 տարուան ելմտացոյցն է 2.647.000.000 րուբլի: Այս գումարի կարեւոր մասը պիտի գործածուի ազգային տնտեսութեան, գիտութեան, մշակոյթի եւ հանրային առողջապահութեան ճիւղերու մէջ, ժողովուրդին բարօրութիւնը բարելաւելու համար:

Լենինկրատի մէջ մեծ թիւով գործարաններ եւ խանութներ սկսած են բանիլ: Քաղաքին այս տարուան ելմտացոյցը 1940ի հետ բաղդատելով 30 միլիոն րուբլի աւելցած է:

Վրաստանի ելեւմտացոյցը նախորդ տարուան վրայ 282.500.000 րուպլի պիտի պւելնայ: Գատ, բազմի պատճառով ընդհատուած ջրանցքներու շինութիւնը սկսած է եւ հողերու բարելաւումը կը շարունակուի: Նոր եւ զօրաւոր ջրաելեկտրական կայաններ կը կառուցուին: Քութայիսի ինքնաշարժի գործարանները երբ աւարտին, պիտի կրնան տարեկան 30.000 կառք արտադրել: Հանքածուխի եւ մանկանէզի արտադրութիւնը մեծապէս պիտի աւելնայ: Անդրկովկասեան երկաթի եւ պողպատի գործարանին շինութիւնը փութով յառաջ կը տարուի :

Ատրպէջանի ներկայացուցիչը ըսաւ թէ իրենց հանրապետութեան ելեւմտացոյցին վրայ 35 առ հարիւրի յաւելում մը եղած է եւ իննամեայ ծրագիրը գերակատարած են: Այդ ծրագրին համաձայն հանրապետութեան գլխաւոր ճարտարարուեստին՝ քարիւղի արտադրութիւնը աւելցած է եւ նոր հորեր են բացած: Ծրագրով նախատեսուածէն աւելի խողակ ու թէյ արտադրուած է:

Էսթոնիոյ ներկայացուցիչը յայտարարեց թէ տարուան առաջին ութ ամսուան ընթացքին մեծ քանակութեամբ կազմած, մեքենայ եւ հում նիւթ արտադրած է որ Գերմաններու կատարած հսկայական աւերումին համար պիտի գործածուին :

Ուզպէկիստանի ներկայացուցիչին յայտարարութեան համաձայն իր երկրին ելեւմտացոյցը այսօր 1940ի կրկինը կը կազմէ: Ֆօսֆատի մեծ գործարանին կառուցման աշխատանքները աւարտած են: Գալքաշի ջրաելեկտրակայանի շինութիւնը աւարտելու վրայ է: Այս տեսակ ութը ուրիշ կայաններ պիտի շինուին: Քարիւղի նոր դաշտեր գտնուած են, արտադրութիւնը աւելցած է, մետաղային աշխատութիւններն ու քիմիական եւ մեքենական ճարտարարուեստը աւելի տարածուած է : Մեծ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը այս տարի 27 առ հարիւր պիտի աւելնայ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ԳՈՐԾԵՆ ՍԻՈՆԱԿԱՆՆԵՐԸ

Անգլ. թերթ մը հետեւեալ տեղեկութիւնները կը հաղորդէ Սիոնականներու գործունէութեան մասին .—

Սիոնականները Պաղեստինի մէջ հաստատած են գերիշխան պետութեան մը ստորոգելիները (մշտապէս զօրակոչի ենթարկուած բանակով մը), բազմաթիւ օժանդակ կազմակերպութիւններով, այնպէս որ Հրեայ այրերէն, կիներէն եւ տղաքներէն շատեր առ նուազն մէկ Սիոնական խմբակի մը հսկողութեան ներքեւ կը գտնուին:

1897ին գաղափարապաշտ խմբակի մը կողմէ ստեղծուած այս կազմակերպութիւնը, որուն հիմնադիրը եղած է Հունգարայի անցորդ թատերագիր մը, Հրեաները զայն վերածած են հսկայական եւ աշխարհատարած կազմակերպութեան մը, 2 միլիոն վճարող անդամներով, 62 ազգերու մէջ:

Խորհրդային Միութենէն դուրս ապրող 8.500-000 Հրեաներէն բոլորէն ալ օժանդակութիւն կը խնդրեն (թէեւ միշտ չեն ստանար): Ռուսիոյ մէջ ապրող երկու երեք միլիոն Հրեաներէն ալ պիտի խնդրէին անոնց նիւթական օժանդակութիւնը, եթէ խորհրդային կառավարութիւնը շատոնց սիոնական կազմակերպութիւնը օրէնքէ դուրս հռչակած չըլլար:

Տասնըութ տարիքը լրացնող իւրաքանչիւր Հրեայ որ տարեկան սահմանուած տուրքը կը վճարէ, Սիոնական կազմակերպութեան քուէարկու անդամը կրնայ ըլլալ: Քուէարկութիւնը կը կատարուի ընտրելու համար պատգամաւորները Սիոնական Համագումարին, որ ընդհանրապէս կը գումարուի երկու տարին անգամ մը: Քսաներկուերորդ եւ առաջին Համագումարը 1939էն ի վեր, տեղի պիտի ունենայ Նոյեմբերի վերջերը, հաւանաբար Զուիցերիոյ մէջ:

Այս տարի «շէքըլ անդամներ»ուն (տեղական դրամ) վճարողներուն թիւը մեծապէս աւելցած է, շատ մը երկիրներու մէջ, բաղդատելով 1939 տարուան հետ: Անդամներուն ամենամեծ թիւը կը գտնուի Ամերիկայի մէջ, ուր հինգ միլիոն Հրեաներէն 956.000ը իրենց «շէքըլ»ը կը վճարեն :

Այս համագումարը Սիոնական Գերագոյն Մարմինն է եւ ըստ սահմանադրութեան գծուած հետեւելիք քաղաքականութեան բարձրագոյն իրաւարարը: Համագումարը կ'ընտրէ 80 անդամներէ բաղկացած ընդհ. խորհուրդ մը, որ կը հսկէ կազմակերպութեան բոլոր գործադիր մարմիններու գործունէութեանց վրայ: Խորհուրդին երեսուն անդամները Պաղեստին կը բնակին, իբրեւ Սիոնական Ներքին Խորհուրդ անունով, այդ երկրին գործերը կը հակակշռէ :

Ընթացիկ գործերու վարչութիւնը յանձնուած է 17 հոգիէ բաղկացած փոքր խումբի մը, Սիոնական Գործադիր Մարմնին անունով: Սիոնական «Դահլիճն» է ան, իր ելեւմտական, կազմակերպական, քարոզչական, երկրագործական, ճարտարարուեստի, աշխատանքի, եւն. «նախարար»ներով:

Արտաքին նախարարութեան պաշտօնը յանձնուած է Սիոնականութեան ամենափայլուն դէմքերէն Պ. Շէրթօքի: Գործադիր Մարմնին կը նախագահէ գիտնական եւ քաղաքագէտ Տօքթ. Վայզման :

Հրէական գործակալութիւնը, որ պաղեստինեան հոգատարութեան ներքեւ կը գտնուի, եւ ճանչցուած բրիտանական կառավարութեան կողմէ իբրեւ «մասնաւոր հանրային մարմին», կը գործակցի կառավարութեան եւ հրահանգներ կուտայ անոր :

Սիոնական գործակալութիւնը անուանապէս կը ներկայացնէ Սիոնական եւ ոչ – սիոնական խմբակները, հաւասար համեմատութեամբ:

Այսպէս այն խումբը որ մաս չի կազմեր Սիոնական կազմակերպութեան, կը համարուի «ոչ – սիոնական»: Թէեւ հրէական գործակալութեան շատ մը «ոչ – սիոնական»ներ վեթերան սիոնականներ են. այնպէս որ գործակալութեան եւ Սիոնական կազմակերպութեան տարբերութիւնը խիստ աննշան է :

Հիմակ այս գործակալութիւնը հսկայական գործի մըն է վերածուած, որ միլիոնաւոր անգլ. ոսկի փոխադրած է Պաղեստին: Աշխարհի ամէն կողմէն մեծահարուստ թէ հասարակ Հրեաներու եւ ոչ - հրեայ, բայց հրէական համակիր շատ մը անձեր մեծ գումարներ կը նուիրեն :

Կամաւոր նուէրներ կը կատարուին գլխաւոր երկու բարենպատակ հիմնարկութիւններու, — Հրէական Ազգային Հիմնադրամի եւ Պաղեստինի Հիմնարկութեան Հիմնադրամի համար.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑԻԿԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

— Դուք Հա՞յ էք: — Դո՞ւք էլ: — — Այո, ես ալ, Ֆրանսա կը բնակիմ, մեզ բերին բանի աշխատանքի համար, հիմա տուն կը վերադառնանք : Կարելի՞ է այս գիշեր տեղ մը տաք պառկելու համար, դուրսը անձրեւ կուգայ, չենք կրնար ճամբորդել:

Երիտասարդ հայ սպան դրկեց զիս եւ համբուրուեցանք: Մեզ առաջնորդող ռուս զինուորը ապշահար կը դիտէր մեր գիրկընդխառնումները, որովհետեւ մինչեւ այդ վայրկեանը՝ կը կարծէր թէ ես Ֆրանսացի եմ Ալֆրէտին հետ: Իտալացիներն ալ զարմացան, որ ես ուրիշ լեզու մը սկսայ խօսիլ: Հայ սպան անմիջապէս քանի մը ռուս զինուորներ կանչել տուաւ որպէսզի ցախեր բերեն եւ յարդարեն սրահի մէկ պատին տակ: Վառարանն անգամ վառել տուաւ՝ որպէսզի մեր թրջած հագուստները չորցնէինք: Ձեռքէս բռնած, Հայաստանի զաւակը զիս տարաւ իր սենեակը.— «Մենք միասին կը մնանք, նրանք (ընկերներս) թող հոս պառկին»...

Բարձրացանք իր սենեակը: Զիս ներկայացուց իր ծառային, յիսունը անցած նիհար ու երկայնահասակ ռուս մարդու մը: Յետոյ հրամայեց որ սեղան շտկէ ինծի համար: Ռումի շիշերը շարել տըուաւ սեղանին վրայ, եւ թէյի խոշոր գաւաթներու մէջ լեցնելով՝ պնդեց որ խմեմ: Կեանքիս մէջ, այդպիսի բան չէի ըրած եւ չէի ալ կրնար ընել, որովհետեւ՝ սովորութիւն չունէի այդքան խոշոր գաւաթով ռոմ խմել, մանաւանդ որ առողջական վիճակս ալ շատ մխիթարական չէր այդ օրերուն :

— Խմէ՛ եղբայր ջան, կը կրկնէր հայ սպան :

—Չեմ կրնար, գլուխս կը դառնայ, կ'ըսէի իրեն համոզիչ ակնարկ մը նետելով իր վրայ: Այս անգամ հրամայեց որ իր ծառան ազնուական գինի (շամփայն) բերէ: Անկէ քանի մը գաւաթ ճնկեցի: Լաւ մը ճաշեցինք ու շատ երկար ատեն դեռ կը շարունակէինք մեր խօսակցութիւնները :

Զարմացաւ, երբ իրեն յայտնեցի թէ դեռ մէկ միլիոն Հայեր կան Եւրոպա կամ զանազան երկիրներ :

— Ինչո՞ւ Հայաստան չեն գալիս, հարցուց միամիտ երիտասարդը: Բացատրեցի պէտք եղածը, եւ չհշտեցի որ, եթէ հնարաւորութիւն ըլլայ՝ բոլորս ալ պիտի գանք: Իր պէմքին վրայ կը տեսնէի ուրախութեան խայտումներ, կը զգայի որ, դէմս նստող երիտասարդը լաւ Հայերէն է ու հայրենասէր:

— Եկուր քեզ Հայաստան, իմ հօր մօտ ղրկեմ, — կ'ըսէր ինծի ժպտադին: = Մօրս կարօտը կայ, ըսի, պէտք է որ զայն տեսնեմ, մանաւանդ որ տասը տարի կ'ընէ բաժնուած ենք:

— Նա էլ թող գայ էլի, յարեց հայորդին:

Յետոյ՝ իրմէն տեղեկութիւններ ուզեցի մեր հայրենիքէն, մեր քաղաքներէն ու գիւղերէն, դաշտերէն, գետերէն, գործարաններէն ու նոյնիսկ Արարատէն: Պատմեց ինծի բոլորը, ինչ որ գիտէր, ինչ որ տեսած էր կամ լսած: Մէկ ցեղիզաւակ՝ ան կը ներկայանար իբրեւ ռուս սպայ, իսկ ես՝ իբրեւ ֆրանսացի զաղթական :

Մեր ճակատագիրը ինչ դաժան եղաւ, հոգեցնցող եւ սրտայոյզ :

— Ի՞նչպէս գտաք մեր զինուորական «տեխնիկ»ը, հարցուց :

— Շատ լաւ եւ արդիական , բայց...

— « Բայց» ի՞նչ: —

— Չեմ կրնար ըսել:

— Ումի՞ց դախենում ես:

— Ոչ «ոքից», ըսի համարձակ :

— Դէ ասա էլի:

— Կ'ուզէի որ ձեր այդ մեքենաշարժ բանակները արշաւէին դէպի Թուրքիա, տորէին ամէն ինչ, փճացնելով «մեր» ազգի ջարդարարներին:

Խնդաց, ու կամաց մը փսփսաց.— Դու էլ հօրս նման ես մտածում, նա էլ ցանկանում է որ մենք կռիւ անենք Տաճիկների դէմ...:— Այն օրը որ գայ՝ ես ձեզի հետ զինուոր կուգամ, միասին կ'ըլլանք ու միասին ալ... կը մեռնինք:: Երիտասարդը ժիր - ժիր աչքերուս մէջ կը նայէր ու կը զգայի որ, խօսքերս դպած էին իր սրտին, արթնցնելով ցեղային ոխակալութիւնը, Թուրքին դէմ:

— Հալա մի քիչ էլ սպասիր, նրանց էլ հերթը կը գայ, ներկայումս մենք ուրիշ գործեր ունենք:

Գաւաթները լեցնել տուի ու երկուքս ալ՝ խմեցինք մեր եղբայրութեան, մեր հայրենիքին կենացը: Չմոռցանք յիշել նաեւ մեր ծնողքները:

Այդ գիշեր կեանքիս ամէնէն հաճելի գիշերն եղաւ: Այնքան ուրախ էի, այնքան երջանիկ, Հայաստանի զինուորականին հիւր ըլլալուս համար:

Յաջորդ առաւօտ, երբ ճամբայ պիտի ելնայինք՝ հայ սպան թոյլ չտուաւ :

— Մի քանի օր մօտս կեցիր, կեր, խմիր, քէֆ արա, վերջը կը մեկնես:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

րեր: Մենք մեր առաջարկները սեղանին վրայ կը դնենք եւ կը խնդրենք որ քննուին համաձայն ի֊րենց արժէքին»: Այս առթիւ «գրեթէ կատարեալ համամտութիւն» յայտնեց Գ. Գըրնըր ճառին (Շթութկարտի մէջ) եւ ուրախութիւն՝ Սթալինի այն յայտարարութեան առթիւ թէ «պատերազմի վտանգ չկայ ներկայիս»:

Ախո՞ Պերլինի մէջ

Լոնտոնի եւ Ուաշինկթընի թերթերը ծանրա֊կշիռ լուր մը հրատարակած էին երէկ,— ամբողջ ընտանիքներ աքսորուած Պերլինի ռուսական շըր֊ջանէն, իբրեւ հետեւանք կիրակի օրուան ընտրու֊թեանց, ուր ընկերվարականները ջախջախիչ մե֊ծամասնութիւն շահած էին: Ահաւասիկ առաջին հեռագիրը, Պերլինէն ուղղուած «Նիւ Եորք Հէ֊րըլտ»ի.—

Ընկերվարականները իրենց յաղթանակը տօ֊նելով հրապարակային ժողովի մը մէջ, զայրոյթն բողոքեցին խորհրդային զինուորական իշխանու֊թեանց դէմ, դանդատելով թէ առջի գիշեր տասնե֊րէն հաւաքելով իրենց շրջանի որակեալ բանւոր֊ները — մեծ մասով ընկերվարական — հրամայած են Ռուսաստան երթալ իրենց ընտանիքներով, այնտեղի գործարաններուն մէջ աշխատելու հա֊մար: Առաջին անգամն է որ այսպիսի բան կը պա֊տահի Պերլինի մէջ, եւ որովհետեւ դէպքը տեղի կ'ունենայ Պերլինի քաղաքապետական ընտրու֊թիւններէն անմիջապէս վերջը, շատ մը ընկերվա֊րականներ կը կարծեն թէ այս գործողութիւնը հե֊տեւանք է փոխ վրէժի, միացեալ ընկերվարական֊ներու (պոլշեւիկներ) կրած ջախջախիչ պարտու֊թեան առթիւ: Ֆրանց Նէօյման, ընկերվարական առաջնորդը, յայտարարեց.— «Մենք նախապէս բողոքեցինք, երբ մեր գործարաններու մեքենա֊ները Ռուսաստան կը փոխադրուէին, բայց այս անգամ աւելի ուժգնօրէն պիտի բողոքենք մեր ժո֊ղովուրդին Ռուսիա փոխադրութեան դէմ:

Երկրորդ հեռագիրը (Տէյլի Մէյլ).— Պերլինի քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ համայնա֊վարներու պարտութենէն 48 ժամ վերջը, այսօր, երեքշաբթի ամբողջ ընտանիքներ կառքերու մէջ լեցուեցան քաղաքին արեւելեան շրջանէն եւ փո֊խադրուեցան անծանօթ ուղղութեամբ դէպի ռու֊սական շրջանը: Ոչ ոք գիտէ թէ ի՛նչ կը նշանակէ այս գործողութիւնը եւ յայտնի չէ թէ որ եւ է ուղղակի կապ ունի ընտրութեանց արդիւնքին հետ: Բայց այսօր պտոյտ մը կատարելով ռուսա֊կան շրջանի կեդրոնին մէջ, տեսայ որ ընտանիք֊ներու տեղափոխման լուրը տարածուած է ամէն կողմ:

ԱՂԵՏԱԼԻ ԱՐԿԱԾ ՄԸ

ՓՈՆ ՏԸ ՇԷՐԻ.— Հոկտեմբեր 16ին Սթանող֊ցի Տիկին Սառա Թիւրքմէնեան, իր 2ուկէս տա֊րեկան զաւկին՝ Վարդանի հետ ձեռքի կառքով գնումի գացած ատեն, եռեւէն բեռնակառք մը գա֊լով երկուքն ալ գետին կը փռէ: Մայր եւ տղայ վայրկենապէս կը մեռնին:

Ողբացեալ տիկինը, 44 տարեկան, կը ձգէ երեք չափահաս մանչ եւ մէկ աղջիկ ու սգակիր ամու֊սինը, Գ. Սահակեան Թիւրքմէնեան: Թաղումը կա֊տարուեցաւ Հոկտեմբեր 19ին, մեծ բազմութեամբ:

Յ. Մ. Պիչաքճեան

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովը բացուե֊ցաւ երէկ, Նիւ Եորքի մէջ: Նստաշրջանը պիտի տեւէ հաւանաբար 6—7 շաբաթ: Կը կարծուի թէ յանձնախումբերը 450 նիստեր պիտի գումարեն: Ասկէ կարելի է հասկնալ թէ որքան ծանրաբեռ֊նուած է օրակարգը:

20 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐԱՆՔԻ ոսկի, օտար դրամներ եւ զանձատոմսեր բռնուեցան, իբրեւ հետեւանք S. A. P. E. դրամատան դէմ կատարուած հետապնդում֊ներու:

ԵՐԵՍՓ. ԸՆՏՐՈՒԹԵԱՆՑ առթիւ իրենց թեկ֊նածութիւնը դրած են 2700 քաղաքացիներ: Պիտի ընտրուին 544 երեսփոխաններ: Միջին հաշուով հինգ ցանկ կ'երեւայ իւրաքանչիւր ընտրական շըր֊ջանակի մէջ: Մրցանիշը կոտրած է Փարիզի Գ. թաղամասը, տասը ցանկերով: Անցեալ յունիսին Ֆրանսայի 89 նահանգներուն մէջ ցանկերու ընդհ. գումարն էր 460:

Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն կը ներ֊կայացնէ «ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԳԸ», 230 Chemin de la Madrague, այս կիրակի ժամը 2.30ին, ղեկավա֊րութեամբ ընկերներ Գ. Քէնտիրեանի, Ա. Յակոբ֊եանի եւ մասնակցութեամբ կարող ուժերու:

Տարեկան մեծ պարահանդէս

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Hôtel de la Posteի շքեղ սրահին մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9 էն մին֊չեւ առաւօտ: Կը մասնակցի ընտիր եւ բազմանդամ նուագախումբ մը, Orche-tre de Radio Lyon, յատ֊կապէս հրաւիրուած: Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գի֊ներ: Մուտք 100 ֆրանք:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ:

8 Rue Victorien Sardou

Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական նոխ բաժին.— Երգ, ար֊տասանութիւն, նուագ: Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ: Մուտքը ազատ է:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Օր. Ս. Լիւլէճեան, Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն): Կ'երգեն եւ կը պարեն Կապոյտ Խաչի Սան֊Սա֊նուհիները: Արտասանութիւններ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անդամներուն կողմէ: Նուագ:

×

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27ին, իրիկուան ժամը 8ին կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. ՏԷՍԻՆԻ կոմիտէի եւ մասնակցութեամբ «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի» մասնաճիւղին:

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առան֊ձին յայտագրով:

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 16ին շաբաթ գիշեր, մինչեւ լոյս, Château des Fleursի ընդարձակ սրահին մէջ:

×

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 2ին, շաբաթ երե֊կոյ, մինչեւ լոյս, Salle des Fêtesի մէջ:

Երգահանդէս
ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, 10 նոյեմբերի ժամը 16.30ին

Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ: Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առ֊թիւ: Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտու֊թեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղի֊նակներէն:

Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 ֆրանք:

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն:

Ընտանեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մաս֊նաճիւղի կողմէ, 9 Նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ, ժա֊մը 8.30էն մինչեւ առաւօտեան 3, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ: Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը:

Ցերեկոյթ պարահանդէս

Նախագահութեամբ Զօր. ԹՈՐԳՈՄի, եւ ի նպաստ Ներգաղթի ֆոնտին, Կեսարիոյ եւ շրջանի Վերաշ. Հայր. Միութեան Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, 10 Նոյեմբեր, կիրակի ցերեկ ժամը 14.30֊էն մինչեւ կէս գիշեր, 51 rue de Clichy, Paris, métro Trinité կամ Place Clichy: Գեղարուեստական բա֊ժին՝ յայտնի արուեստագէտներու կողմէ: Ընտիր ճաշ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Գոմոնի եւ շրջակայից թաղա֊կան խորհուրդը հրապարակաւ իր շնորհակալու֊թիւնը կը յայտնէ Գ. Գամէր Գաղտասլեանի որ խորհրդոյս ատենապետ Տոքթ. Յ. Փափազեանի խնդրանքին վրայ, բարեհաճած էր չորս հրշէջ գործիք նուիրել մեր նորակառոյց դպրոց֊սրահին համար:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԷԼՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթա֊կոմիտէի ժողովը վաղը, ուրբաթ, ժամը 8.30ին:

Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբին ժողովը այս շա֊բաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակո֊մէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միու֊թեան վարչութիւնը միութեանս 24րդ տարեշրջա֊նի Բ. հերթական ժողովին կը հրաւիրէ բոլոր երկսեռ անդամ, ոչ անդամ Վասպուրականցիները, 26 հոկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Café Noailles, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի մասնաճիւ֊ղի ընդհ. ժողովը այս հինգշաբթի, ժամը 8.30ին, Sociétés Savantesի մէջ:

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մաս֊նաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Նոյեմբեր 3ին, կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մէջ C.սրահը: 8 rue Danton: Կարեւոր խորհրդակցութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, վեցամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Vendredi 25 Octobre 1946 Ուրբաթ 25 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4836 — Նոր շրջանի թիւ 476 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԹՈՒՆ ԵՒ ՊԱՂԱՐՈՒՆ

Պարագաները կը հարկադրեն մեզ պարբերաբար ուշադրութեան յանձնել Մօտաւոր եւ Միջին Արեւելքի անցուդարձը: Մանաւանդ որ, շարունակ նոր անակնկալներ կը պատահին:

Ահաւասիկ վերջին նորութիւնը,— նենգ խաղ մը որ շատոնց կը նախատեսուէր:

Հասան Սաքա, Թուրքիոյ արտաքին նախարարը, պատասխանելով Հալէպի «Էլ Ճիմհուր» թերթի թղթակցին հարցումներուն, կը յայտարարէ թէ Թուրքիա պատրաստ է սերտ զինակցութիւն մը կնքելու արաբական երկիրներուն հետ:

— «Մենք արաբական երկիրներու հետ կապուած ենք խնամութեամբ եւ կրօնով եւ յօժարութեամբ կ'ընդունինք անոնց զինակցութեան բոլոր առաջարկները: Այդ զինակցութենէն շնորհիւ, եւ անոնց վրայ բարդելով կրօնի, խնամութեան եւ շահու կապերը, մենք արաբական երկիրներուն հետ պիտի ապրինք իբրեւ մէկ երկրի մէջ: Մենք կապեր պիտի հաստատենք արաբական բանակներուն հետ, պաշտպանելու համար մեր հասարակաց շահերը: Արդէն զինակցութիւն մը կնքած ենք Իրաքի հետ եւ կ'ուզենք նմանօրինակ դաշնագիրներ կնքել Սուրիոյ, Եգիպտոսի եւ ուրիշ արաբական երկիրներու հետ»:

Միեւնոյն ատեն հրատարակուած տեղեկութիւն մը աւելի որոշ գաղափար կազմել կու տայ այս ծրագրի ծալքերու մասին:

Այսպէս, թերթերը կը գրեն թէ Պէյրութ հասած է զօր. Սփիըս, որ Սուրիա-Լիբանանի բրիտանական պատուիրակն էր պատերազմի ընթացքին եւ որ գործօն դեր կատարեց, վերջ տալու համար ֆրանսական հոգատարութեան:

Հրատարակուած հեռագրին համաձայն, զօրավարին պաշտօնն է «հանդարտեցնել արաբ վարիչները՝ Պաղեստինի հարցին առթիւ, աշխատիլ Մեծն Սուրիոյ ծրագրին իրականացման եւ հիմը դնել սերտ գործակցութեան մը Թուրքիոյ եւ արաբական երկիրներուն միջեւ»:

Սպասելով նոր մանրամասնութեանց, բանալու համար ամբողջ վարագոյրը, մանր լոյս մը եւս,— Հասան Սաքա իր յայտարարութեան մէջ շօշափած է նաեւ Ալէքսանտրէթի Սանճաքին խնդիրը.— «Թուրքիա պատրաստ է այս մասին ընդունելու Սուրիոյ բոլոր այն առաջարկները որ չեն դպչիր թրքական շահերուն»:

Ի՞նչ կը հետեւի այս տեղեկութիւններէն.—

1. Մեծն Բրիտանիա նոր ծրագիրներ կ'որոճայ, ամրապնդելու համար իր դիրքերը Միջին եւ Մօտաւոր Արեւելքի մէջ:

2. Այդ ծրագիրներուն գլխաւորն է՝ ստեղծել Մեծն Սուրիան, միացնելով Լիբանանը, Անդրյորդանանը եւ Իրաքը:

3. Այս ծրագրին իրականացման համար, Լոնտոն մեծ յոյսեր դրած է Թուրքիոյ վրայ:

4. Անգարա, որ մինչեւ հիմա ատելով կ'ատէր Արաբները, այժմ ամէն միջոց կը փորձէ, զանոնք սիրաշահելու, մինչեւ անգամ անոնց հետ զինակցութիւն կնքելու համար:

Նշանակալից պարագայ մը,— Թուրքիոյ արտաքին նախարարը դեռ նոր կը խոստովանի թէ զինակցութիւն կնքած են Իրաքի հետ: Մինչդեռ, ամիսներ առաջ, երբ Իրաքի պատուիրակութիւնը Անգարա կ'այցելէր, թրքական կառավարութիւնը կը ճգնէր պարտկել կատարուած բանակցութեանց դաղտնիքը, պարզապէս տնտեսական համաձայնութեան անունը տալով անոնց:

Այս ամբողջ անցուդարձին մէջ, ինչ որ ամէնէն աւելի կը մտատանջէ մեզ, արաբական աշխարհի մեր տարագիր բազմութեանց վիճակն է:

Ներգաղթը կրնայ շարունակուիլ տակաւին: Բայց նորէն պիտի ունենանք հոծ զանգուած մը, որ ամէն բանէ առաջ կը պահանջէ արթուն եւ պաղարիւն ղեկավարութիւն:

Մեր գործը չէ պար բռնել երկու վիթխարի աշխարհակալութեանց ռազմախաղերուն մէջ:

Ամէն բանէ առաջ՝ կարճ կապել ներքին պառակտումները, որոնք վրդովիչ համեմատութիւն առած են մէկ տարիէ ի վեր, պղտորելով տեղացիներուն միտքն ալ:

Հակառակ պարագային, պարզապէս դիւրացուցած պիտի ըլլանք դրացի հրճիգներուն գործը:

Շ.

ԱՆԳԼԻԱ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՀԵՏ Է ՆԵՂՈՒՑՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԻՆ ՄԷՋ

ՆՄԲ.— Ահաւասիկ ամբողջական թարգմանութիւնը այն ճառին զոր արտասանեց Անգլիոյ արտաքին նախարարը երեսփ. ժողովին մէջ, Նեղուցներու հարցի մասին.

— «Միւս կնճռոտ խնդիրը որ մեր ուշադրութեան առարկայ դարձաւ, Թուրքիոյ խնդիրն էր: Փոցտամի մէջ քննեցինք զայն եւ երեք պետութիւնները հետեւեալ համաձայնութեան յանգեցան — երեք կառավարութիւնները կ'ընդունին որ Մոնթրէօյի մէջ կնքուած պայմանագիրը պէտք է վերաքննուի, որովհետեւ չի համապատասխաներ այսօրուան պայմաններուն»:

Վերջին երեք, չորս տարիներու ընթացքին գումարուած միջազգային խորհրդաժողովներուն, ինչպէս նաեւ Թուրք կառավարութեան հետ իր ունեցած թղթակցութեան մէջ, խորհրդային կառավարութիւնը բացորոշապէս յայտնած է թէ կ'ուզէ անպատճառ խարիսխ մը ունենալ Նեղուցներու շրջանին մէջ, ինչ որ իրականին մէջ Նեղուցներու հակակշիռը պիտի յանձնէ Խ. Միութեան եւ ոչ թէ այն ցամաքային պետութեան որ բացայայտօրէն ամէնէն աւելի շահագրգռուած է այդ ջրուղիով: Ն. Վ. կառավարութիւնը բացորոշապէս յայտնած է որ իր կարծիքով, եթէ այդ առաջարկն ընդունուի, պիտի նշանակէր անարդար միջամտութիւն մը Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքներուն մէջ (ծափեր) եւ հետեւանքը պիտի ըլլար, արդարեւ, այդ երկիրը ենթարկել օտար տիրապետութեան մը ու նաեւ անտեղի կերպով միջամտել շահակից պետութեանց իրաւունքներուն:

Վերջին երկու ամիսներուն Խորհրդ. կառավարութիւնը հրապարակաւ յայտնեց իր տեսակէտները՝ Թուրքիոյ կառավարութեան յանձնելով երկու ծանուցագիրներ որոնք ծանօթ են ամէնուն: Կը կրկնեմ որ Ն. Վ. կառավարութիւնը վէճի առարկայ չըներ այն պարագան թէ Մոնթրէօյի պայմանագիրը կարգ մը բարեփոխութեանց պէտք ունի համապատասխանելու ներկայ պայմաններուն: Սակայն, ընդունելով հանդերձ որ վերաքննութիւն մը անհրաժեշտ է, բրիտանական կառավարութիւնը ջերմօրէն կը փափաքի որ Նեղուցներու միջազգային հանգամանքը միշտ նկատի առնուի:

Այդ հանգամանքը ի մտի ունենալով էր որ բրիտանական կառավարութիւնը քննեց անցեալ Օգոստոսին խորհրդային կառավարութենէն ստացած ծանուցագիրը: Այդ գրով, խորհրդային կառավարութիւնը դիտել կու տար թէ վերջին պատերազմին ընթացքին Նեղուցներու պայմանագիրը արգելք մը չեղաւ որ թշնամի պետութիւնները օգտուէին Նեղուցները թշնամական արարքներու համար՝ Խ. Միութեան եւ այլ դաշնակից պետութեանց դէմ: Ն. Վ. կառավարութիւնը, սակայն, թէեւ պատերազմի ընթացքին կարգ մը տարակարծութիւններ ունեցաւ թրքական կառավարութեան հետ, պայմանագրին մեկնութեան մասին, սակայն այն համոզումին եկաւ թէ պայմանագրին տրամադրութիւնները խղճմտօրէն յարգուած են, ընդհանուր առումով: Խորհրդային կառավարութիւնը կը թելադրէր թէ Նեղուցներու վարչաձեւը պէտք է վերապահուի միմիայն Սեւ ծովեան պետութեանց եւ թէ Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը, իբրեւ գլխաւոր շահակից պետութիւններ, պէտք է միասին կազմակերպեն Նեղուցներու պաշտպանութիւնը: Ասոր ի պատասխան, բրիտանական կառավարութիւնը դիտել տուաւ թէ այդ կարգուսարքը երկար ատենէ ի վեր ճանչցուած է իր միջազգային հանգամանքով բոլոր պետութեանց կողմէ, հետեւաբար չի կրնար ընդունիլ Խ. Միութեան տեսակէտը (ծափեր): Բրիտ. կառավարութիւնը յայտարարեց նաեւ թէ ընդունելի չէ այն առաջարկը որ Թուրքիա եւ Խ. Միութիւնը միասին կազմակերպեն Նեղուցներու պաշտպանութիւնը: Թուրքիա, իբրեւ ցամաքային (սահմանակից) պետութիւն, պէտք է շարունակէ պատասխանատու ըլլալ Նեղուցներու պաշտպանութեան եւ հսկողութեան (ծափեր): Այս տեսակէտը յայտնած է նաեւ Մ. Նահանգներու կառավարութիւնը: Խ. Միութիւնը չէ կրցած ընդունիլ այս տեսակէտները եւ նոր ծանուցագիր մը ուղղած է թրքական կառավարութեան, պնդելով իր տեսակէտին վրայ:

Մեր կարծիքով, Փոցտամի համաձայնութեամբ նախատեսուած խորհրդակցութիւնները վերջացած են եւ ասկէ ետք ամէն քննութիւն պէտք է կատարուի միջազգային խորհրդաժողովի մը մէջ (ծափեր): Այդ լուծումը պէտք է հաշուի առնէ Թուրքիոյ ինչպէս եւ Խ. Միութեան օրինաւոր շահերը, որովհետեւ մենք զինակցութեան դաշնագիրներով պարտաւորութիւններ ունինք այդ երկու երկիրներուն հանդէպ: Բայց որ եւ է կարգադրութիւն, մեր տեսակէտով, պէտք է յարգէ Թուրքիոյ վեհապետական իրաւունքներն ու Սեւ ծովէն դուրս եղած միւս պետութեանց շահերը: Կը հաւատամ որ եթէ այս խնդիրը միակողմանի հանգամանք չըստանայ, եւ միջազգային հիման վրայ նկատի առնուի, ելք մը պիտի գտնուի: Կացութիւնը շատ աւելի դժուարացաւ իբրեւ հետեւանք Ջիդերու պատերազմին, բայց յոյս ունիմ որ եթէ այդ ջլամարտը դադրի, պիտի ստեղծուի նոր մթնոլորտ մը որուն մէջ կարելի պիտի ըլլայ խնդիրը քննել աւելի լաւ պայմաններու տակ»:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

Ինչպէս խուսափիլ պատերազմի վտանգէն

Չորեքշաբթի օր տեղի ունեցաւ Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին գումարումը, Նիւ Եորքի մէջ: Նախագահ Թրումըն իր բացման ճառին մէջ յայտարարեց թէ Միացեալ Ազգերու կազմակերպութիւնը «կը խորհրդանշէ Մ. Նահանգներուն հրաժարումը իրենց մեկուսացման քաղաքականութենէն»: Ակնարկելով պատերազմիկ զրոյցներուն զոր պէտք է զսպել, նախագահը շեշտեց թէ «Մ. Նահանգները չեն ուզեր պատերազմիլ ո եւ է ժողովուրդի դէմ ոչ հիմա, ոչ ալ ապագային»: Ցետոյ պարզեց այն սկզբունքները որոնց մասին պէտք է համաձայնին ժողովուրդները, խուսափելու համար պատերազմի վտանգներէն»: Որո՞նք են այդ սկզբունքները.—

Առաջին.— Միացեալ Ազգերու ամէն անդամ թէ՛ բարոյապէս եւ օրինապէս պարտաւոր է, համաձայն Դաշինքին, յարգել խաղաղութիւնը: Եւ մասնաւորապէս ամէն անդամ պէտք է հրաժարի սպառնալիքներէ իր միջազգային յարաբերութեանց մէջ, եւ բռնի ուժով չվնասէ ո եւ է պետութեան հողային ամբողջութեան կամ անկախութեան:

Երկրորդ.— Կը յիշեցնեմ ձեզի թէ Միացեալ Ազգերու 23 անդամները Նիւրընպէրկի ատեանին ուխտով ստանձնած են հետեւեալ վսեմ սկզբունքը,— Մարդկութեան դէմ ոճիր է ծրագրել, սկսիլ կամ մղել նախայարձակ պատերազմ մը, այդ ոճիրին համար անհատներ ինչպէս պետութիւններ կրնան դատուիլ միջազգային արդարադատութեան ատեանին առջեւ:

Այս սկզբունքները շատ հեռուն կ'երթան — բայց ոչ բաւական հեռու — փարատելու համար պատերազմի երկիւղը: Պէտք է համաձայնիլ նաեւ դրական եւ շինարար միջոցներու մասին: Ժողովուրդները գիտեն թէ ճշմարիտ խաղաղութիւն չի կրնար ըլլալ, եթէ խաղաղութիւնը արդարութիւն չի բերեր բոլորին համար: Մ. Նահանգները կը կարծեն թէ Ապահովութեան Խորհուրդին հինգ մնայուն անդամներուն միջեւ միաձայնութիւնը, այդ անդամներուն վրայ կը դնէ մասնաւոր պարտաւորութիւն մը,— փնտռել եւ իրականացնել համաձայնութիւններ որոնց շնորհիւ կարենան պատասխանատուութիւններ ստանձնել: Ոչ վեթոյի էական գործածութիւնը, ոչ ալ մեծամասնութեան իրաւունքները կրնան ապահովել խաղաղութիւնը: Ոչ մէկ բան կրնայ փոխարինել այն համաձայնութիւնները որ կ'ընդունուին բոլորին կողմէ, որովհետեւ անոնք արդարութիւն կը պարգեւեն բոլորին: Կը մնան տակաւին երկու մեծ պարտաւորութիւններ, ջնջելու համար պատերազմի վախը: Նախ՝ պարտաւոր ենք համաձայնութեան մը յանգիլ, միջազգային հակակշիռ մը հաստատելու համար հիւլէական ուժին վրայ: Երկրորդ՝ պարտինք յանգիլ այնպիսի համաձայնութեանց որոնք ջնջեն ուրիշ զանգուածային քանդիչ զէնքերու մահացու վախը: Դժուար է այս պարտաւորութեանց իւրաքանչիւրին կատարումը: Պէտք է ամենամեծ յարատեւութիւն եւ կատարեալ ուղղամտութիւն, եւ կրնանք յաջողիլ միայն այն ատեն երբ ստեղծենք հիմնական նախընթաց մը ազգերու օրէնքին մէջ»:

ՆՈՐԷՆ ԴԷՄ ԴԻՄԱՑ

Ինչպէս կ'երեւայ, Անգլեւսաքսոնները կ'ուզեն սահմանափակել վեթոյի իրաւունքը: Նոյն օրը Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ, վարչապետը պահանջեց վերաքննել այդ իրաւունքին վերաբերեալ տրամադրութիւնները, Մ. Ա. Կ. Ապահովութեան Խորհուրդին մէջ: «Վեթօն պէտք չէ գործածուի ամէն անգամ որ պետութիւններէն մէկն ու մէկը կատարելապէս համաձայն չէ ուրիշներու հետ: Կը ցաւիմ որ Ապահովութեան Խորհուրդը ծառայեց քարոզչական նպատակներու: Մեր տեսակէտը խորապէս կը տարբերի Ռուսիոյ տեսակէտէն՝ անհատական ազատութեան, խօսքի ազատութեան եւ ժողովրդապետութեան մասին: Բայց եւ այնպէս, կը կարծենք թէ ոչ միայն կարելի է, այլեւ էապէս

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ էջ)

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻՆ ԵՒ ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹԸ

ԽՄԲ.— «Սովետ. Հայաստան» ամսագրի 1946 Յունիսի թիւէն, մեր խայերէնով.—

Ռուս հանճարեղ գրող Մաքսիմ Կորքիի գոր - ծունէութեան ընթացքը շատ կանուխէն սերտօրէն կապուած է հայ մշակոյթի հետ: Կորքի ժողո - վուրդներու մշակութային չփումին բացառիկ նըշանակութիւն կուտար:Ժողովուրդներուլենինեան-սթալինեան բարեկամութեան վեհ գաղափարները կ'ոգեկոչէին մեծ գրողը եւ այդ գաղափարներու իրականացմանն է նուիրուած անոր ստեղծագոր - ծութիւնն ու կեանքը:

Բարձր գնահատելով հայ ժողովուրդի մշա - կութային ու գրական ժառանգութիւնը՝ Կորքի կը ձգտէր ծանօթացնել անոր հետ ռուս հասարակու - թիւնը:

Կորքի առաջին անգամ Հայաստանով եւ հայ գրականութեամբ հետաքրքրուեր է անցեալ դարու 90ական թուականներուն, Թիֆլիս ապրած շրջա - նին: Այդ ժամանակ ալ ան ծանօթացած է հայ պարբերական մամուլին:

Հայ հասարակութիւնն ալ ջերմօրէն հետաքըր - քըրուած է Կորքիի ստեղծագործութեամբ: Այժմ Կորքիի գրեթէ բոլոր երկերը հայերէնի թարգման - ուած են: Դեռ անցեալ դարու 90ական թուական - ներուն Կորքին հայ թարգմանական գրականու - թեան մէջ առաջին տեղերէն մէկը գրաւած է:

Կորքիի առաջին հայ թարգմանիչը եղած է Լ. Թումանեան: Ան է կատարած թարգմանութիւնը «Բազէի երգ»ին, որ լոյս տեսաւ 1899ին «Մուրճ» ամսագրին մէջ:

1903ին Թումանեանի թարգմանութիւնը ներ - կայացուեցաւ Ս. Փեթերսպուրկի գրաքննական յանձնախումբին՝ առանձին գրքոյկով լոյս ընծա - յելու համար: Յանձնախումբը արգիլեց անոր հրա - տարակութիւնը:

Սակայն ոչ մէկ բան կրնար կասեցնել Կորքիի ստեղծագործութիւններու ներգործօն դերը, հայ ժողովուրդի յեղափոխական գիտակցութիւնը ձե - ւաւորելու գործին մէջ: 1898ին «Ակնարկներ ու պատմուածքներ»ուն լոյս տեսնելէն անմիջապէս վերջ, հակառակ գրաքննական բոլոր խոչընդոտնե - րուն՝ Կորքիի գործերը սկսան լայնօրէն տպագըր - ուիլ հայերէն լեզուով: Թարգմանութիւններու քա - նակը տարուէ տարի կ'աճի մանաւորաբար յեղա - փոխական վերելքի ժամանակ: Կորքիի հայ թարգ - մանիչներուն մէջ կը գտնուէին Անդրկովկասի նշա - նաւոր յեղափոխական գործիչներ, ժողովրդա - կան բանաստեղծներ, սովետ գրողներ:

Կորքիի առաջին հայ թարգմանիչներէն էր Ստեփան Շահումեան: Ան է թարգմանած «Մի ան - գամ աշնան»ը որ տպագրուեցաւ Թիֆլիսի մէջ 1901ին:

1906ին Յովհ. Թումանեանը թարգմանեց անոր «Փոքրիկ Փէայի եւ երիտասարդ հովուի մասին» բանաստեղծութիւնը (վալաքեան աւանդավէպ): Թումանեան սերտօրէն կապուած է ռուս մշակոյթի հետ: Ան առանձին սիրով կը վերաբերուէր Մ. Կորքին հանդէպ:

Կորքիի երկերուն շատ մը թարգմանութիւն - ները լոյս տեսած են Եւրոպայի ու Ամերիկայի հայ պարբերական մամուլին մէջ:

Կորքին կը թարգմանէր բանաստեղծ Յ. Յա - կոբեանը, որ հայ ընթերցողին կը ծանօթացնէր ա - նոր «Իտալական հէքեաթները» ստեղծագործու - թեան: Անոր երկերի թարգմանութիւնները կանո - նաւորաբար կը տպագրուէին «Պայքար» թերթին մէջ:

Հայաստանի մէջ համայնավարական իշխանու - թեան հաստատուելէն վերջ, Կորքիի երկերու թարգմանութիւններ զգալապէս կ'աւելնան: 1928 - ին անոր երկիր վերադառնալուն առթիւ բազմա - թիւ թարգմանութիւնները լոյս տեսան: Առանձին հրատարակութեամբ լոյս տեսան Կորքիի պատ - մուածքներէն երկու հատոր՝ Ստեփան Զօրեանի խմբագրութեամբ: Հայ ընթերցողը հնարաւորու - թիւն ունի լայնօրէն ծանօթանալու Կորքիի ստեղ - ծագործութեան հետ:

Արձակագիր Արազի թարգմանութեամբ Երե - ւանի մէջ կը հրատարակուի Մաքսիմ Կորքիի «Ըն - տիր երկեր»ի երեք հատորը՝ «Մանկութիւն»(1932), «Բռաւայութեան մէջ» (1934) եւ «Իմ համալսարան - ները» (1937): 1935 թուին լոյս է տեսած «Կլիմ Սամգինի կեանքը» վէպին առաջին հատորը, իսկ 1938ին «Մայր» վէպը:

Կորքիի ժողովրդականութիւնը Խ. Հայաստա - նի մէջ շատ մեծ է: Անոր երկերը հայ բազմահա - զար ընթերցողներուն կողմէ բացառիկ հետաքըր - քրութեամբ կը կարդացուին:Մեծ հայրենասէրի եր - կերը մանաւորաբար պատերազմի տարիներուն՝ մեծ յաջողութիւն ունեցան: Անոր երկերուն թարգ - մանութիւնները՝ բազմաթիւ տպաքրութեամբ, ռազմաճակատ կը ղրկուէին: Կորքին իր բոցավառ խօսքով անձնուրաց կռուի կը մղէր հայ մարտիկ - ները՝ յանուն մեր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան:

Անոր երկերը ոգեւորութեան անսպառ աղբիւր էին նաեւ մեր թիկունքի հայ աշխատաւորութեան համար:

Հայ քննադատութիւնը միշտ մեծ ուշադրու - թեամբ վերաբերուած է Կորքիի ստեղծագործու - թեան հանդէպ: Անոր երկերու մասինՄուրճ, Լու - մա, Տարազ հանդէսներուն եւ «Նոր - Դար», «Մշակ» թերթերուն մէջ դեռ 90ական թուական - ներուն բաւական մեծ թիւով յօդուածներ տպա - գրուած են:

Կորքիի մասին հայ գրականութեան մէջ հե - տաքրքրութիւնն առանձնապէս կ'աճի 1905ի յե - ղափոխութեան շրջանին: 1916ին «Հայ գրականութեան ժողովածուն» (ռուսերէն) լոյս տեսնելուն առթիւ եւ հոկտեմբերեան սոցիալիստա - կան մեծ յեղափոխութեան նախօրեակին: Մասնա - ւորապէս այդ տարիներուն Կորքիի ստեղծագոր - ծութեան ու գործունէութեան բացառիկ ուշա - դրութիւն կը դարձնէ յառաջադէմ հայ քննադա - տութիւնը: Երբ «Բաղու» (ռուսերէն) լրագրի աշ - խատակիցներ Ալվարովը եւ Ստարցեւը փորձեցին աղաւաղել եւ ընթերցողին կեղծուած ձեւով ներ - կայացնել Կորքին՝ Ստեփան Շահումեանը ջերմ - օրէն զայն պաշտպանեց: Շահումեան յետադիմա - կան մամուլի կեղծիքն ու զրպարտութիւնը մեր - կացուց: Ընդգծեց Կորքիի կապը ռամկավարական հոծ զանգուածներուն հետ, անոր սէրը դէպի մար - դը: Գնահատելով Կորքիի ստեղծագործութիւնը՝ Շահումեան կը գրէր «...Կորքին աշխատաւորա - կան գրականութեան զարդն ու պարծանքն է: Եւ բանուորները կրնան հպարտօրէն յայտարարել,— այո՛, Կորքին մերն է: Ան մեր արուեստագէտն է, մեր բարեկամն ու զինակիցը՝ աշխատանքի ազա - տութեան համար մղուած մեծ պայքարին մէջ»: Խիստ արժէքաւոր եւ տեղին էին նաեւ Ս. Սպան - դարեանի եւ Ա. Մռաւեանի ելոյթները անոր մա - սին: Յառաջադէմ հայ մամուլը կը զարգացնէր. Լէնինի ու Սթալինի տեսակէտները Կորքիի գոր - ծունէութեան մասին:

Կորքին ինչպէս աշխատաւորութեան ազատա - գրութեան այնպէս եւ ընկերվարական իրաւակար - գի կառուցման գործին մէջ՝ Լէնինի ու Սթալինի զինակիցը եղած է: Կորքիի տաղանդը ձեւաւոր - ուած է այդ երկու մեծ հանճարներու հետ անմի - ջական շփման եւ նամակագրութեան շնորհիւ:

Հոկտեմբերեան յեղափոխութենէն վերջ հայ ամսագրերու եւ թերթերու էջերը լի են Կորքիի ստեղծագործութեան եւ կեանքին վերաբերող քըն - նադատական յօդուածներով եւ ուսումնասիրու - թիւններով: Սովետական Հայաստանի գրագէտնե - րըն ու քննադատները մեծ ուշադրութիւն կ'ընծա - յեն Կորքիի գրական ժառանգութեան խնդիրները քննելու գործին մէջ: Կորքիի ստեղծագործութիւ - նը հայ ժողովուրդի գրական ժառանգութեան ան - քակտելի մասը կը դառնայ:

(Մնացեալը յաջորդով) ՍԱԼՈՄԷ ԱՐԷՇԵԱՆ

Լոնտոն կը զուգուրայ Թուրք բանակին վրայ

ԽՄԲ.— Տէյլի Մէյլի Պոլսոյ թղթակիցը նե - տեւեալ տեսութիւնը կը հրատարակէ թրքական բանակի մասին, «Մէկ շիլին ամսականով թուրք զինուորը» խորագրին տակ.—

Աշխարհի ամէնէն խեղճ վճարուած զինուորը թուրք զինուորն է թերահաւաբար: Ասոնք այն մարդիկն են որ պահակ կեցած են Թուրքիոյ արեւ - ելքի եւ արեւմուտքի սահմանագլուխներուն եւ Սեւ ծովու ափերուն վրայ ռուսական հզօր բանա - կին դէմ:

750.000 հոգի են ասոնք, բայց ասոնք են որ ուժ պիտի տան նեղուցներու մասին եղած ռուսա - կան առաջարկներու մերժումին:

Ռուսական ձեռնարկին գլխաւոր նպատակն է «երկաթեայ վարագոյր»ը անգամ մըն ալ դէպի յա - ռաջ քշել:

Ահա այս երկաթեայ վարագոյրին դիմացը կանգնած 750.000 թուրք զինուորները ամսական կը ստանան մէկ շիլին երեք փարտինկ:

Անգլիան ինչ հետեւանք կամ շահ կը սպասէ ասկէ: Շատ մեծ:

Գոլտուին արգամ մը ըսաւ թէ Անգլիոյ սահ - մանագլուխը Հռենոսն է: Այդ օրերը անցած են այլեւս: Այսօր կարծելի է ըսել որ Անգլիոյ սահման - ներէն մէկը Թուրքիոյ մէջ է:

Եթէ Թուրքիա շարունակէ վճռապէս մերժել Տարտանէլի վրայ իր գերիշխանութենէն որ եւ է իրաւունք զիջելու Ռուսիոյ, եւ ռուսական համբե - րութիւնն սպառի, Թուրքիոյ ամսական մէկ շիլին երեք փարտինկով զինուորն է որ առաջին անգամ պիտի կրէ զինուորական ռ եւ է պոռթկումի ծան - րութիւնը:

Անոնց պարենաչափը բաղդատելով Անգլիոյ հետ, մերինը չքաւորութիւն կը թուի այսօր: Անոնց գլխաւոր ըմպելին ջուրն է միայն, ամէն ճաշի ա - տեն: Թէյն ու սուրճը բաներ են որոնց մասին թուրք զինուորը կ'երազէ ի բացակայութեան գե - ղադէմ աղջիկներու: Իրենց կերակուրները գրեթէ անփոփոխ սահմանափակուած են ոսպով, գետնա - խնձորով, լուբիայով կամ փիլաւով:

«Անգլիական բանակը ի՞նչ եղած է», զարմա - ցած հարցուցին կարգ մը թուրք զօրավարներ, երբ կարդացին որ մարէշալ Մոնթկոմըրի թելադրեր է բրիտանացի զինուորները շատ չյոգնեցնել, անոնց տալ հանգստաւէտ անկողին եւն.:

Թուրք զինուորը ոչ գիտէ ոչ ալ կ'ակնկալէ ա - մենաթեթեւ պերճանք մը: Ան տարին միայն երկու զոյգ համազգեստ կը ստանայ, մէկը ամառուան, միւսը ձմրան համար, իր ամսականը 40 ամսուն դըլա - նիկ գնելու միայն կը բաւէ:

Աշխարհի վրայ թուրք զինուորին տեղը բռնող եւ թուրքին բարոյականը պահող քիչ զինուոր կը գտնուի: Եւ բացատրութիւնը շատ պարզ է:

Առաջին պատճառը այն է որ թուրք զինուոր - ները մեծ մասով գիւղացիներ են, որոնք 18 մի - լիոն բնակչութեան 14 միլիոնը կը կազմեն: Անոնց կեանքը տաժանելի է նոյնիսկ ափ մը հողի վրայ ուր կը մշակեն ամբողջ ընտանիքին հետ:

Երկրորդ պատճառն այն է որ Թուրքիոյ մէջ խոր զգացում կայ ժողովրդապետութեան մասին: Քիչ թիւով հարուստներ կան եւ ստուար մեծա - մասնութիւնը իրապէս խեղճ է: Ասիկա կը նշանա - կէ թէ դասակարգի կամ հարստութեան շատ քիչ տարբերութիւն ունին, այդ մասին կռուելու հա - մար:

Եւ բոլոր Թուրքերը վերջին ծայր հպարտ են իրենց քաներեք տարեկան հանրապետութիւնով, որ հիմնուեցաւ «Յաւիտենական պետին» Քէմալ Աթաթիւրքի կողմէ:

Ժողովրդական Հանրապետական կուսակցու - թիւնը որ Ազգային Ժողովին 465 աթոռներէն 396ը կը գրաւէ, իբրեւ խորհրդանիշ ունի վեց նետեր, որոնք իր վեց սկզբունքները կը ներկայացնեն.— Հանրապետականութիւն, Ազգայնականութիւն, Ժողովրդային Վեհապետութիւն, Պետական ընկեր - վարութիւն, աշխարհականացում եւ Յեղափոխու - թիւն:

Այսպէս ուրեմն կը տեսնուի որ թուրք զինուո - րը աշխարհի լաւագոյն է, միեւնոյն ատեն ամէնէն աղքատը: Ինչ որ կ ըպակսի, մեքենաշարժ սարքն է եւ օդային ուժը:

Շատ մը Թուրքեր կը հաւատան միայն որ այս 750.000 զինուորներն են որ զիրենք կ'ապահովեն Լեհաստանի ճակատագրէն: Եթէ աշխարհի խա - խուտ խաղաղութիւնը խորտակուի Թուրքիոյ գե - րիշխանութեան բռնաբարումով, թուրք ժողո - վուրդը մտապէս անպատրաստ պիտի չգտնեն:

Պատերազմի կարելիութեան մասին ոչ մէկ տեղ այնքան կը խօսին որքան հոս: Նիւթ մըն է այդ որ ինքնաբերաբար խօսակցութեան առարկայ կը դառնայ՝ Անատոլուէն Իսթանպուլ, Սամսոնէն Ատանա: Եւ ասիկա ուղղակի հետեւանքն է Ռուսե - րու ջիղերու պատերազմին:

Վերջին տարիներս Մոսկուա ամէն օր կը փոր - ձէ արմատ ցանել Թուրքերու մէջ անթելի միջոցաւ: Մոսկուայի ռատիօն շատ լաւ կը լսուի եւ ղեկու - ցումներն ալ կը յիշեցնեն նախկին «Լորտ Հօ - Հօն: (ԽՄԲ.— Անգլիացի խօսնակը որ Պերլինէն կը խօսէր եւ որ կախուեցաւ): Այսպէս կամ այն - պէս Մոսկուայի թրքական խօսնակները իրենց զե - կուցումներուն մէջ կը հաղորդեն լուրեր թրքա - կան հեռաւոր գիւղերէն, յաջորդ օրն իսկ: Աւելորդ է ըսել թէ այդ նիւթերը կը տարածուին պարզա - պէս թրքական կառավարութիւնը սրտնեղելու համար:

Այս կարգի լուրերը Թուրքիայէն Մոսկուա կ'անցնին այն տեսակ միջոցներով որոնք պարզ չեն: Անշուշտ անոնք Թուրքիոյ Ռուսերուն կողմէ չեն հաղորդուիր պետական հեռագրաթելերով:

ԽՄԲ.— Թղթակիցը պատմելէ վերջ Մոսկուա - յի անթելին քարոզութիւնները, ի նպաստ Թուր - քիոյ Դեմոկրատ կուսակցութեան, անցեալ յուլիսի ընտրական պայքարին առթիւ, կը շարունակէ.—

Ջիղերու պատերազմին հետ միաժամանակ Ռուսերը կը փորձեն ահաբեկել Թուրքերը, զին - ուորական յաճախակի շարժումներ կատարելով ա - րեւելեան սահմանագլուխին վրայ:

Անգամ մը երեք հարիւր ռուս զինուորներ իր - րեւ թէ թրքական սահմանը մտան: Անոնց դիմացը կանգնած Թուրքերը միջադէպ մը չստեղծելու հա - մար քայլ առ քայլ ետ քաշուեցան: Ռուսերը քիչ մը յառաջացան: Ռուսերը յետոյ ետ քաշուեցան: Այս տեսակ դէպքեր կը պատահին տարին մը ի վեր:

Սակայն Ռուսերը այժմ սկսած են կորսնցնել այս ջլամարտը, շնորհիւ թուրք ժողովուրդի նշա - նաւոր պաղարիւնութեան, որովհետեւ համաշ - խարհայիներկրորդ պատերազմի ընթացքին,անոնք վեց տարի նոյն բաները լսած էին Գերմաններէն: Մինչեւ հիմա անոնց արդիւնքը եղած է այն որ շատ մը Թուրքեր ճակատագրականօրէն հաւատան թէ պատերազմը կրնայ պայթիլ ուշ կամ կանուխ:

Թուրքիա այցելող յոռետես օտարականներ կը հարցնեն թէ թրքական բանակը ո՛րքան կրնայ դի - մանալ, առանց բաւարար զրահապատ կառքերու եւ օդային ուժի, եթէ Ռուսիա հողային ընդար - ձակման փորձեր կատարէր: Այս տեսակ հարցում - ներուն միակ պատասխանն է յիշեցնել թէ թուրքը աշխարհի ամենաստոկուն զինուորներէն մէկն է:

«Հըմ, Լեհերն ալ այդպէս էին», պիտի պա - տասխանէ օտարականը, կասկածոտ եւ մտախոհ:

...Բայց վերադառնանք Տարտանէլի խնդրին: Անգլիա եւ Մ. Նահանգները կրնա՞ն թոյլ տալ որ Ռուսիա փակէ Նեղուցներուն անցքը եւ Սեւ Ծովու 164.000 քառ. մղոն տարածութիւնը դարձնելով ա -

Մակեդոնիոյ լեռներուն մէջ

Սելանիկէն կը գրեն յունական թերթերուն.— Հիւսիսային Յունաստանի լեռներուն մէջ կը գործէ հրոսախումբ մը որուն ղեկավարն է ուսուցիչ մը՝ Իփսիլանթէս: Ան իր օգնական տեղակալ Սանուլիսի հետ զինուորական խիստ կանոններու համաձայն կազմակերպած է իր մարդիկը — Ջոկատներ եւ հաղորդակցութեան գիծեր հաստատելով:

Ունին իրենց կեդրոնը, «Արեւմտեան Մակեդոնիոյ զինուորական բանակատեղի»ն որ կը տարածուի մինչեւ Հիւսիսային կեդրոնական Յունաստանի շրջանը:

Ըմբոստները այս միջոցին պարէն կ'ամբարեն, ձմեռուան պատրաստութեան համար:

Կ'ըսուի թէ վերջէն կարգ մը յարձակումներ կատարուած են տաք հագուստեղէն ապահովելու նպատակով: Բայց ամէնէն աւելի ուտելիքի կողմէ պիտի նեղուին ձմեռը, որովհետեւ բաւական չափ պարէն չեն կրնար ամբարել: Ուստի պիտի ստիպուին կամ կրկին գիւղերու վրայ յարձակում գործել, եւ կամ Պուլկարիա եւ Եուկոսլաւիա ապաստանիլ, ուր համակիր օժանդակութեան կ'արժանանան, համաձայն յունական իշխանութեանց յայտարարութեան:

Իփսիլանթէս գրքոյկներ ցրուած է նոր ուժ ստանալու համար, որոնց մէջ ոստիկաններուն եւ զինուորներուն կոչ կ'ուղղէ որ իրեն միանան՝ «Լեռներուն ճամբան բաց է», կ'ըսէ:

Դժուար է իրենց գործունէութեան թուականէն, անցեալ Յունիսէն ի վեր, ենթարկուած կորուստներուն գումարը ճշդել, բայց իրենց գործելու մեթոտները ծանօթ են:

Շատ քիչ անգամ վրանի տակ կը քնանան. կը նախընտրեն քարայրներու մէջ կամ բաց օդին տակ պառկիլ: Միշտ կ'աշխատին իրենց վիրաւորներն ու մեռածները միասին տանիլ: Կ'ըսուի թէ մեռելները մացառոտ բլուրներու վրայ թաղելէ առաջ անոնց գլուխները կը կտրեն, որպէսզի գերեզմաններէն հանուելու պարագային, իրենց ինքնութիւնը յայտնի չըլլայ: Փայտէ պարզ խաչ մը կը դրուի գերեզմաններուն վրայ:

Վիրաւորները կը դարմանուին անտառին հիւանդանոցներուն մէջ, յաճախ մօտակայ քաղաքներէն կամ գիւղերէն բռնի տարուած բժիշկներու կողմէ:

Յունական իշխանութեանց վկայութեան համաձայն, հրոսակները առանց այլեւայլի կը սպաննեն ոստիկան զինուորները, մեղադրելով թէ կամաւոր գրուած են, իսկ գերի բռնուած զինուորները պարզապէս մերկացնելով ընկերներուն մօտ կը վերադարձնեն, իբրեւ գործիքներ միապետական - ֆաշականներու:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

ՎԻԷՆ, 20 Հոկտ. (Յառաջ) — Շարք մը բարեկամական եւ ախոյենական մրցումներէ վերջ, (միշտ յաղթական), ամէնէն հետաքրքրական ախոյենական մրցումը տեղի ունեցաւ, Հ.Մ.Ը.Մ.ի սեփական մարզադաշտին վրայ: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ Հայ Մարզական Միութեան Ա. խումբին, իսկ Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատանիներուն խումբին իր ախոյենական առաջին մրցումը տեղի ունեցաւ ընդդէմ C. S. Grignyի պատանիներուն:

Ժամանակէն առաջ հոծ բազմութիւն մը եկած էր քաջալերելու համար հայ մարզիկները: Խաղը սկսաւ պատանիներու խումբը ընդդէմ C. S. Grignyի խումբին: Դատաւորութեամբ Մ. Փափազեանի: Հ.Մ.Ը.Մ.ի պատանիները քաջալերուած իրենց բարեկամական յաղթական մրցումներէն, կ'ուզէին ապահովել իրենց առաջին ախոյենական մրցումին յաղթանակը: Խաղը շատ հետաքրքրական էր, հակառակորդը կ'ուզէր յանկարծակիի բերել իրենց կատաղի յարձակողականով, մօտ քառորդ ժամ նեղեցին մեր պատանիները, բայց անոնք երբեք չյուսահատեցան, շնորհիւ մեր բերդապահ Սարգիսին, որ ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ իր լաւագոյն խաղարկութեամբ փայլեցաւ: Մեր պատանիները աւելի եռանդուն սկսան խաղալ հակառակորդը շուարման մատնելով: Արամիկ ապահովեց առաջին նշանակէտը: Արտաւազդի «փաս»ին վրայ Նուէլեան շահեցաւ երկրորդ նշանակէտը: Խաղը լրանալու տասը վայրկեան մնացած հակառակորդը մեր միջնապահին մէկ սխալէն օգտուելով շահեցաւ առաջին նշանակէտը: Խաղը վերջացաւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի յաղթութեամբ 2—1:

Ժամը 3.30ին պաշտօնական դատաւորի սուլիչին վրայ, դաշտ կ'ելլեն երկու խումբերը: Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ա. խումբը ընդդէմ ՀայՄարզականի U.S.A.ի Ա. խումբին: Այս առթիւ ըսեմ որ 21 տարուան փորձառութեամբ չեմ հանդիպած որ Հայ Մարզական Միութիւն մը այնքան գռեհիկ դիրք բռնած ըլլայ որքան Վիէնի U. S. A. կոչուած Հայ Մարզականը: Օտարներուն անգամ զզուանք պատճառած են, անվայել ընթացք մը բռնելով հանդէպ Հ.Մ.Ը.Մ.ի: Լիկին որոշումով Հ.Մ.Ը.Մ.ի կը վիճակուի խաղալ U. S. A.ի B. խումբին դէմ: Այս մարզիկը տեսնելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի տեւական յաղթանակները, իրենց չար նախանձէն դրդուած, կ'որոշեն իրենց Ա. խումբին մրցումը գաղտնապէս յետաձգել եւ հանել Հ.Մ.Ը.Մ.ի դէմ, փոխան երկրորդի, նոյնիսկ կեղծ խաղացող բերել մինչեւ Կափէն, այն յոյսով թէ Հ.Մ.Ը.Մ.ը չարաչար պարտութեան պիտի մատնեն: Հ.Մ.Ը.Մ.ի վարչութիւնը այս բոլորին տեղեակ, պատուիրեց իր մարզիկներուն խաղալ հանդարտ եւ պաղարիւն:

Գնդակը դաշտին կեդրոնն է. դատաւորը կը սուլէ, խաղը կը սկսի Հ.Մ.Ը.Մ.ի յարձակողականով, մեր հակառակորդները շուարման մատնելով: Հ.Մ.Ը.Մ.ը իր լաւագոյն խաղարկութեամբ, նեղը դրաւ հակառակորդը: Առաջին կիսախաղը վերջացաւ հաւասար 0—0:

Երկրորդ կիսախաղին, քառորդ ժամ խաղալէն վերջը, դատաւորը խաղը կեցուց, որովհետեւ կարելի չէր շարունակել սաստիկ անձրեւի տակ, խաղը վերջացաւ: Այս երանելիները կը յոխորտան թէ 5—10 նշանակէտ պիտի շահին, բայց մէկ հատ իսկ չկրցան ապահովել եւ այս խաղով բարոյական ապտակ մըն ալ կերան: Մարզասէր հասարակութիւնը զզուանքով հեռացաւ դաշտէն դատապարտելով խաղակիցները: Մենք ալ յանուն Հ.Մ.Ը.Մ.ի 100 երիտասարդ եւ պատանիներու, մեր արհամարհանքը կը յայտնենք:— Յ. Մաքոսեան

պահով նաւահանգիստ մը պատերազմական նաւերու որոնք պիտի կրնան Միջերկրականի մէջ ուրիշ ազգերու նաւերու վրայ յարձակիլ եւ վերադառնար Սեւ Ծով, անպատիժ, առանց հատուցման:

Թուրքիա կ'ըսէ թէ Անգլիա եւ Մ. Նահանգները չեն կրնար թոյլ տալ այդ տեսակ բան մը: Միւս կողմէ, Ռուսիա, Սեւ Ծովէն ազատ անցք կը պահանջէ Նեղուցներէն, առեւտուրի համար: Պատերազմէն առաջ ռուսական առեւտուրին կէսէն աւելին Սեւ Ծովու նաւահանգիստներէն կը փոխադրուէր:

Թուրքիա չուզեր փակել առեւտրական այս անցքը, ոչ ալ Անգլիան ու Ամերիկան: Ի՞նչ կ'ուզէ Ռուսիա: Այս հարցումին շատ մը պատասխանները «երկաթէ վարագոյր» բառերը կը պարունակեն:

Գերմանիոյ վերաշինութիւնը

Ամերիկեան երկրաչափի մը կարծիքին համաձայն, Պերլինի քանդումները մաքրելու համար առ նուազն տասներկու տարի պէտք պիտի ըլլայ. պայմանով սակայն որ ճարուին անհրաժեշտ աշխատաւորութիւնը, արդիական գործիքներ տասնեակ հազարներով փոխադրակառք եւ վակոն:

Եւ որովհետեւ կը պակսին աշխատաւորութիւնը, գործիքներն ու փոխադրութեան միջոցները, փլատակները կը մնան ինչպէս որ են: Ամէն քաղաքի մէջ հսկայական կոյտեր կը կազմեն անոնք, որոնք երկար ատեն այդպէս պիտի մնան: Վերաշինութեան մասին վերջը պիտի մտածեն:

Որոշ է թէ գործարանները բնակութեան տուներէն աւելի նուազ վնասուած են, որովհետեւ ռմբակոծութիւնները առաւելաբար քաղաքներուն կեդրոնը կը կատարուէին եւ գործարանները կեդրոններէն հեռու կը գտնուին:

Գերմանական տուներու մեծ համախմբումները կը կազմեն դաշտ մը աւերակոյտերու, որոնց վրայ ճիշդ է թէ կը բարձրանան անվնաս մնացած ծխնելոյզներ՝ որ կը մխան: Բայց ինչ որ մնացեր է այդ գործարաններէն, միայն նորոգութիւններու համար կ'աշխատին:

Պօրսիկի գործարանը, ուր 17000 գործաւոր կ'աշխատցնէր, այժմ ունի միայն 2500 բանուոր: Ամիսը յիսուն վայրաշարժ կ'արտադրէր, իսկ այսօր մէկ հատ իսկ շինելու կարող չէ, որովհետեւ Ռուսերը գործածելի բոլոր խոշոր գործիքներն ու կազմածները տարած են:

Գերմանացիները ապրանքներուն մէկ մասը փլատակներէն հանելով նորոգած են աշխատանոցները գործածելի վիճակի մէջ դնելու համար: Ու այսօր Պօրսիկի գործարանը կ'արտադրէ կերակուրի սաներ ու կաթի ամաններ, շինուած պատերազմի սաղաւարտներէն եւ թնդանօթի ռումբերէն:

Ներկի գործարան մը իր նախկին 1800 գործաւորներուն տեղ հիմա 250 գործաւոր միայն կ'աշխատցնէ: Այս արհեստանոցին գլխաւոր գործիքները եւս Ռուսիա փոխադրուած են:

Հիթլէրի իր աշխատաւորութեան խոստացած համբաւաւոր ինքնաշարժը անգլիական շրջանին մէջ կը շինուի եւ արտադրութիւնը կը բաժնուի դաշնակից պետութիւններու միջեւ: Պատըն - Պատընի մօտ 300 վակոններ յատկացուած էին Ֆրանսայի գրաւման բանակին: Այս «Ֆոլքսվակըն»ը (ժողովրդային կառք) 4800 մարքի ապրանք կ'ըլլայ, մօտ 60.000 ֆրանք: Մաքսի գինն ալ բարդելով Ֆրանսայի մէջ պիտի ծախուի 120.000 ֆրանքի: Ունի հինգ ձիու ուժ, վեց լիտր կը սպառէ ժամական 85 քիլոմեթր արագութեամբ: Շատ թեթեւ է:

Կ'ըսուի թէ Սովետական շրջանին մէջ գործարանները թնդանօթ եւ ռազմանիւթ կը շինեն:

Գերմանները գիտեն որ յառաջիկայ տարիներուն համար բան պէտք չէ սպասեն, ոչ սնունդի, ոչ հագուստեղէնի, ոչ բնակարանի եւ ոչ ալ փոխադրական բարելաւման:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՊԱՏՄՈՒԱԾՔՆԵՐԸ

ՏԱՆՑՔԻ ՃԱՄԲԱՆԵՐՈՒՆ ՎՐԱՅ

Սպային բաղձանքը յայտնեցի ընկերներուս, որոնք հաւանեցան օր մը եւս կենալ եւ երրորդ օրը շարունակել մեր ճամբան:

— Ինչո՞ւ չեն ուզեր աւելի կենալ:

— Իրենց ընտանիքներու կարօտը կայ, ատոր համար է որ անհամբեր են:

Վերջապէս, օր մը եւս պիտի մնայինք այդ գեղեցիկ շէնքին մէջ: Շատախօս Ալպէրը մինակը եղաւ որ չուզեց մնալ, եւ բաժնուեցաւ մեզմէ: Բոլորս ալ ուրախ էինք իր մեկնումին համար, որովհետեւ եթէ մեր մէջ մնալու ըլլար՝ իրեն հետ կռիւ մը անխուսափելի էր: «Պօն - տէպարա» կ'ըսէինք մեր մտքէն: Ընկերս, Ալֆրէտ, հրաշալի լեզուագէտ չէր միայն, այլեւ կը նուագէր ու կ'երգէր: Սրահին մէջ դրուած դաշնակին առջեւ անցաւ ու սկսաւ նուագել: Ռուս զինուորները հետաքրքիր՝ սրահը լեցուցին իրենց ներկայութեամբ: Հայ սպային հետ քով քովի նստած՝ մտիկ կ'ընէինք Ալֆրէտին «հումար»ը: Իտալացիներէն պահանջուեցաւ օփերայի երգ մը, զոր երգեց մեր ծանօթ Անթոնիօն:

Երգահանդէ՞ս... ոչ, այլ դրուագ մը՝ մեր բազմաչարչար կեանքէն, Քսենոֆոնեան մեր ճամբորդութենէն:

Այդ իրիկուն, դարձեալ հիւր էի հայ սպային մօտ: Կերանք ու խմեցինք, ուրախութեան համար ո՛եւ է բան չէր պակսեր սեղանին վրայ: Ինչ որ նորութիւն էր, մէկ երկու ռուս սպաներ ալ մաս կը կազմէին մեր ճոխ սեղանին: Կային եւ երկու ռուս աղջիկներ, որոնք սպաներուն կ'օգնէին կարի կամ սպասարկութեան համար: Այս վերջինները շատ կը խօսէին Փարիզի մասին, եւ տեղեկութիւններ կ'ուզէին ֆրանսացի կիներու հագուստներուն ու առօրեայ կեանքի պայմաններուն շուրջ: Տուի պէտք եղած բացատրութիւնները, քիչ մը աւելի ճոխացնելով պատումթիւններս: Ապշահար իրարու երես կը նայէին երկու աղջիկները երբ կ'իմանային Փարիզի կիներու կամ աղջիկներու զարդարանքներուն մասին: Հայ սպան, որ պաշտօնով բոլորէն բարձր էր, կ'ազդէր ուրախութեան սեղանին իր հրամաններով, շարժումներով: Հայորդին դեռ 27 տարեկան էր, աւարտած Լենինկրատի զինուորական ակադեմիան, եւ հինգ տարի ալ հետեւած հանքաբանական ճիւղին: Զարգացած եւ կորովի մէկը, որ կը հրամայէր թնդանօթաձիգ գումարտակի մը: Հպարտ էի իրմով, որովհետեւ Հայ էր:

Երբ բաւական խմեցինք ու բոլորիս ալ գլուխները տաքցան՝ սկսանք կատակախօսութեան ու մթնոլորտը հետզհետէ խրախճանքի կերպարանք առաւ. Ռուս սպայ մը, խօսքը ինծի ուղղելով, հարցուց.— Ռօյալի՞ստ ես: (Թագաւորական): Հայ սպան թարգմանեց ու խնդում երեսով ուզեց որ պատասխան մը տամ: Պատասխանեցի հետեւեալ ձեւով.—

— «Եթէ Հայերը թագաւորութիւն ունենային մեր բանակները շատոնց գրաւած էին Սիպերիան...»:

Այս խօսքերս ընդհանուր քրքիջի տեղի տուին: Հայ սպան դեռ կը խնդար բարձրաձայն:

Մեր ուրախութիւնները շարունակեցինք մինչեւ առտուան ժամը 2: Եղան ռուսական պարեր ու երգեր, իսկ հայ սպան մեներգեց «Անուշ»էն կտոր մը: Շատ ուշ ատեն, երբեմն մարմնով երկնցայ քնանալու համար: Գլուխս կը դառնար խմիչքի ազդեցութեան տակ: Յաջորդ առաւօտ, ժամը 8ի ատեններ հրաժեշտ տուինք Ռուսերուն ու ինկանք ճամբայ: Բաժնուած ատենս, հայ սպային հետ ողջագուրուեցանք ու գրեթէ լեցուած աչքերով հեռացանք իրարմէ: Վերջին խօսքս եղաւ իրեն.— «Բարեւ տար մեր հայրենիքին, մեր ժողովուրդին, ու գեղեցիկ Երեւանին»....:

Ծանր մտքերով պաշարուած՝ կ'երթայի Օլիվա:

Մեր փափաքը չիրականացաւ սակայն: Կը կարծէինք թէ Օլիվա հասնելով, պիտի գտնէինք ֆրանսացի գաղթականներ, մինչդեռ, անոնք մեզմէ առաջ հեռացեր էին: Շուարած աջ ու ձախ կը հարցնէինք թէ Ֆրանսացիները ուր կը հաւաքուին:

Քարդահող, առնուազն 40 քիլոմեթր, դէպի Տանցիկի նորանցքը: Ալֆրէտին հետ գլուխ գլխի կը մտածէինք մեր ընելիքին մասին: Ի վերջոյ, որոշեցինք բռնել Քարդահող տանող ճամբան, միշտ յոգնած ու հետիոտն: Քանի մը օր տեւեց մեր տաժանելի ճամբորդութիւնը, մինչեւ որ հոն հասանք: Հազարաւոր Ֆրանսացիներ, Պելժիքացիներ, Հոլանտացիներ եւ Իտալացիներ՝ խռնուած էին Քարդահողի կայարանը, սպասելով շոգեկառքի: Հոդ Ռուսերը սկսան մեզ աշխատեցնել: Ռազմամթերքի սնտուկները վակոններէն իջեցնելէ վերջ խոշոր ինքնաշարժերու վրայ կը բեռցնէինք: Տաժանակիր աշխատանք մը, առանց հացի ու ուտեստի: Մեզի պատմուած հէքեաթներուն ալ սկսանք կասկածիլ: Կարելի՞ էր հաւատալ այն զրոյցին, թէ մեզ պիտի փոխադրէին Պրոմպերկ, յետոյ Օտեսա եւ անկէ ալ Մարսէյլ... Պելճիքացին ի՞նչ գործ ունէր Օտեսա կամ Մարսէյլ:

Գիշեր մը, ես եւ Ալֆրէտը կծիկը դրինք: Փա-

խանք դէպի Լեհական Նրբանցքը, այն յոյսով որ, Լեհ գիւղացիներու քով կը պահուէինք մինչեւ որ պատերազմը վերջանար: Պերլինը դեռ ինկած չէր, Քէօնիկսպերկ, Հէյլս եւ հեռաւոր Քուրլանտ կը դիմադրէին: Մենք յաջողեցանք մեր փախուստին մէջ, եւ լեհական գիւղ մը, Սիրաքովիչ, եղաւ մեզի ապաստանարան: Վեց շաբաթ մնացինք այդ բարի, քրիստոնեայ գիւղացիներուն մօտ, եւ օր մըն ալ 1945 Մայիս 19ին ճամբայ ինկանք, ճեղքելու համար ամբողջ Փոմերանիան, զարհուրելի պատմութիւններով:

Ցուցերու այս շղթան կը վերջացնեմ, ոգովհետեւ ներկայ քաղաքական պայմանները թոյլ չեն տար դրի առնել ամբողջ տեսածներս: Համառօտ բսեմ սակայն, որ մեր ճամբորդութեան գլխաւոր հանգրուաններն եղան Լեհական Նրբանցքէն — Լաօնպուրկ, Շթօլփ, Քիւսլին, Սթարկարտ, Պելկարտ, Բրիձ, Շընայտեմուլ, Քիւսդրին (Օտէր), Պերլին, Էլպա, Տեսաու մինչեւ Հոլանտա (Մաստրիխ), Լիէժ (Պելժիա) եւ անկէ ալ հիւսիսային Ֆրանսա, Փարիզ, Տիժոն, Լիոն:

Թ. ՀԵՐՈՅԵԱՆ

(Վերջ)

անհրաժեշտ՝ որ միասին աշխատինք, խափանելու համար նոր պատերազմի մը աղէտը »:

ՉԸՐՉԻԼ ՆՈՐԷՆ Կ'ԱՂՄԿԷ

Երեսփ. ժողովին նոյն նիստին մէջ Չըրչիլ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ միջազգային քաղաքականութեան մասին, շատ յոռետես կարծիքներ յայտնելով: Այս առթիւ յանկարծ հարցուց.— «Ճի՞շդ է որ Խ. Միութիւնը 200 զօրաբաժիններ կը պահէ կազմ եւ պատրաստ, Կեդր. եւ արեւելեան Եւրոպայի մէջ, Պալթիկէն Վիէննա եւ Վիէննայէն Սեւ Ծով»: Իր խօսքերէն կը հետեւէր թէ նախորդ վարչապետը պատերազմի վտանգ կը տեսնէ մէկ տարիէն: Այս առթիւ գանգատեցաւ որ կառավարութիւնը պէտք եղածէն աւելի արմատական զօրացրւում կատարած է: «Կացութիւնը վատթարացած չէ՞ այդ օրէն ի վեր: Եւ կառավարութիւնը չէ՞ խորհիր նորէն զօրաշարժ կատարել» :

Կառավարութեան ներկայացուցիչը պատասխանելով այս ճառին, յայտարարեց թէ համամիտ չէն Պ. Չըրչիլի յոռետես եզրակացութեանց, թէ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ միջեւ եղած դժուարութիւնները առ այժմ մասնագիտական են քան քաղաքական: Ինչ կը վերաբերի խորհրդային 200 զօրաբաժիններու, ներկայացուցիչը յայտարարեց.

— « Չեմ գիտեր թէ Պ. Չըրչիլի յիշած թիւը ճի՞շդ է. բայց հանրածանօթ իրողութիւն մըն է որ ռուսական ուժերը շատ մեծ թիւ մը կը կազմեն այդ շրջանին մէջ»:

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Միս, գինի եւ գետնախնձոր պիտի նուազին

Նախարարական խորհուրդը առջի օր յատկապէս զբաղեցաւ պարենաւորման տագնապով, որ հետզհետէ կը ծանրանայ: Արտադրիչները կը մերժեն պայքար ղրկել կառավարութեան նշանակած գիներով: Անոնց յամառութիւնը խորտակելու համար, Նախարարական խորհուրդը որոշեց ուժ տալ ներածումներուն, մանաւանդ միս, գետնախնձոր եւ գինի բերել տալով դուրսէն:

Հողագործական նախարարութեան տեղեկագիրները կը հաստատեն թէ Ֆրանսա նոյնքան արջառ, եւ գետնախնձոր ունի այսօր որքան նախապատերազմեան սովորական տարիներուն: Բայց հիմա ստիպուած է արջառ գնել Արժանթինէն, գետնախնձոր՝ Չեխոսլովաքիայէն որ կը ծախէ ֆրանսացի հողագործներու առաջարկած գիներուն իբր մէկ չորրորդով: Գինին ալ, որ սնունդի մաս կը կազմէ Ֆրանսայի մէջ, պիտի ճարուի Փորթուկալէն եւ Իտալիայէն:

Պարենաւորման նախարարը յայտարարեց թէ անհրաժեշտ են այս ներածումները, որպէսզի կարենան պահել գիները: Մինչեւ անցեալ շաբթու նախարարը կէս ազատ շուկայ մը կը փորձէր, արտօնելով որ մսավաճառները 150 կրամ բաժնեչափով ծախեն, նոյնքան ալ ազատ: Այս փորձին վրայ քանի մը շաբաթ միջին հաշուով 8000 արջառ կը հասնէր Փարիզ, Վիլէթի սպանդանոցը: Այս շաբթու, երբ նախարարը ջնջեց ազատ վաճառումը, արջառներու թիւը իջաւ 500ի: Ոչ միայն միս չկայ, այլեւ գիները կրկնապատկուած են: Եզան միսը, որ 1938ին կը ծախուէր 10.22ի (քիլօն), 1945ին բարձրացած էր 72, իսկ այս տարի կ'արժէ 160 ֆրանք:

Վարչապետը վերջին յորդոր մը պիտի ուղղէ արտադրիչներուն եւ սպառողներուն, թելադրելով որ վերջինները սոխ չգնեն, իսկ առաջիններն ալ հասկնան թէ իրենց շահը երկրին ալ շահն է: Եթէ մեծաքանակ ներածումներու որոշումը գործադրուի Ֆրանսա պիտի հարկադրուի միլիառներով օտար դրամ ծախսել:

★ Աւելի ճերմակ հաց պիտի ունենանք նոյեմբեր 1էն սկսեալ:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameme – 13e

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սալ Ցրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ :

8 Rue Victorien Sardou

Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՏԷՑԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27ին, իրիկուան ժամը 8էն

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ առանձին յայտագրով:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի ժամը 3ին:

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ՄՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Լիոնի Օփերայէն:

Հ. Յ. Դ. ՎՌԱՄԵԱՆ ենթակոմիտէն կը ներկայացնէ «ԱՇՈՒՂ ՂԱՐԻԲԸ», 230 Chemin de la Madrague, այս կիրակի ժամը 2.30ին, ղեկավարութեամբ ընկերներ Գ. Քէնտիրեանի, Ա. Յակոբեանի եւ մասնակցութեամբ կարող ուժերու:

Ցերեկոյ մեծ պարահանդէս

Վիէնի Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Hôtel de la Posteի շքեղ սրահին մէջ, այս շաբաթ իրիկուն ժամը 9 էն մինչեւ առաւօտ: Կը մասնակցի ընտիր եւ բազմանդամ նուագախումբ մը, Orchestre de Radio Lyon, յատկապէս հրաւիրուած. ճոխ պիւֆէ, մատչելի գիներ: Մուտք 100 ֆրանք:

Ֆրանքօ-հայկական փառատօն

Ֆրանքեւհայ Միութիւնը կազմակերպած է հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած գրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Հոկտեմբ. 27ի կիրակի, յետ միջօրէին, ժամը 2.30էն 6, Սորպոնի մեծ Ամփիթատրոնին մէջ:

Պ. Louis Marin, երեսփոխան, նախկին նախարար եւ Միութեան նախագահը, Dr. Roussy, վերատեսուչ Փարիզի համալսարանին, Ֆրետերիք Ցէյտի, Ֆրանքեւհայ Միութեան ընդհ. քարտուղար, խօսք պիտի առնեն: Պ. Ա. ԶՕՊԱՆԵԱՆ, Միութեան փոխ - նախագահ, հակիրճ մեկնաբանութիւններ պիտի տայ յայտագրին գլխաւոր կէտերէն ոմանց մասին:

Կը մասնակցին Ֆրանսացի մեծատաղանդ դերասանուհի Օր. ԺԱՆՆ ՊՈՒԱԹԷԼ, հայազգի հանրածանօթ դերասան՝ Պ. ՄԱՔՍ ՄԱՔՍՈՒՏԵԱՆ, յայտնի ու սիրուած հայ արուեստագէտներ, ինչպէս Օր. ՀԱՅԿԱՆՈՒՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ, Պ. ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆ, Պ. Ա. ԳՄԲԷԹԵԱՆ, Տիկին ԱՐՇԱԼՈՅՍ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ, Օր. Հ. ԻԶԳԱԼԱՅԵԱՆ, շնորհալի պարուհի Օր. ՌԷԺԻՆ ՕՀԱՆԷՍԵԱՆ եւ իր դեռատի քոյրը իրենց հօր քանոն ԳԱՐԵԳԻՆի ընկերակցութեամբ եւ «Փարիզի Հայ երգչախումբը» ղեկավարութեամբ Պ. ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆի:

· ՊԵՐԼԻՆԻ ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆԷՆ բանուորներու տեղափոխութիւնը կը հաստատուի ուրիշ աղբիւրներէ: Հարիւրաւոր որակեալ բանուորներ, որոնք V. զէնքերու գործարաններ կ'աշխատէին, ինչպէս եւ ուսուցիչներ եւ մասնագէտներ մինչեւ Եէնայի շրջանէն առտուն կանուխ իրենց տուներէն հանուելով, կը փոխադրուէին Ռուսիա, Մոսկուայէն մինչեւ Օտէսա: Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ փորձեր կատարուեցան Պերլինի անգլ. շրջանէն ալ տեղափոխութիւններ կատարելու, բայց չյաջողեցան: Խորհրդային ներկայացուցիչ մը յայտարարեց թէ տեղափոխութիւնը բռնի չէ, այլ կամաւոր: Բայց իրազեկներ դիտել կուտան թէ տեղափոխութիւնը կը կատարուի առտուան արշալոյսէն առաջ եւ զինուորական հսկողութեամբ:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ 50 ըմբոստներ սպաննուեցան, 50 հոգի վիրաւորուեցան, 19 հոգի ալ գերի բռնուեցան Թեսալիոյ դաշտին մէջ, իբրեւ հետեւանք ծանր ընդհարումի մը: Կառավարական զօրքեր դրաւած է մեծաքանակ զէնք եւ ռազմանիւթ:

ՉԵԽԵՐԸ ԿԱԽԵՑԻՆ Պոհեմիոյ եւ Մորավիոյ նախկին «հովանաւորը», Քարլ Ֆրանկ, որուն հրամանով 50.000 Չեխեր Գերմանիա աքսորուած էին: Ամբաստանագիրը կ'ըսէ թէ ուղղակի պատասխանատու էր 130 անձերու գնդակահարութեան:

ՉԵՐԲԱԿԱԼՈՒԵՑԱՒ Օկիւսթ Պիգունար, հռչակաւոր «Père Magloire»ի սեփականատէրը, որ ամբաստանուած է թէ 15 միլիոն ֆրանքի կանծատումներ խարդախած է Քլիշիի ծանօթ դրամատան հետ:

ՖՈՆ ՓԱՓԷՆ, որ Նիւրընպէրկի բանտին մէջ կ'ապրէր իր արձակումէն ի վեր (1 հոկտ.), վերջապէս դուրս ելաւ եւ առժամապէս նոյն քաղաքը պիտի բնակի: Անգլիացիները չեն ուզեր որ իրենց շրջանը հաստատուի:— Ձերբակալուեցաւ Հիթլերի լուսանկարիչը:— Մահապարտներուն պատկերները հրատարակելու արտօնութիւն տրուեցաւ: Անգլ. կառավարութիւնը հակառակ է հրատարակութեան:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ 30 Հոկտեմբեր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը:

Հ. Յ. Դ. ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ «Արծիւ» ենթակոմիտէի ժողովը այսօր, ուրբաթ, ժամը 8.30ին:

Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբին ժողովը այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կայծ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան վարչութիւնը միութեանս 24րդ տարեշրջանի Բ. հերթական ժողովին կը հրաւիրէ բոլոր երկսեռ անդամ, ոչ անդամ Վասպուրականցիները, 26 հոկտ. շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին, Café Noailles, կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷԻ Պուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այս շաբաթ իրիկուն ժամը 8ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Բալահովիտի Վերաշինաց Միութեան, Մարսէյլի մասնաճիւղին ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Պուլվար Տիւկոմիէ, Գար տը Կլօզի սրահին մէջ: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Կը հրաւիրուին նաեւ բոլոր հայրենակիցները:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆրանսական Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Այս առթիւ միութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր այն նախկին 39—45ի ռազմիկ ընկերներուն, որոնք դեռ դուրս կը մնան, գալ արձանագրուիլ:

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այսօր, ուրբաթ, իրիկուան ժամը 8.30ին, 137 rue Paul Bertի սրահը: Կարեւոր օրակարգ: Ներկայ պիտի ըլլայ ընկեր Գ. ԻՓԷՔԵԱՆ:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 11ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Պիտի երգուի վարդապետին դաշնակած բազմաձայն պատարագը:

ԾԱԽՈՒ Է պտղատու ծառերով պարտէզ մը Քարթիէ Ֆոնթլոզի մէջ (Վալանս): Մանրամասնութեանց համար դիմել Յարութիւն Դաւիթեանի, Վալանս:

ԾԱԽՈՒ Է

Գեղեցիկ փավիյեօն մը մէկ յարկի վրայ փայտաշէն եւ 330 մեթր պարտէզով, պտղածու ծառերով: Դիմել 10 Allée de Lille, Clamart (S):

ԾԱԽՈՒ Է Citroën, conduite interieure (9 chevaux) կառք մը, ինչպէս նաեւ motocyclette մը: Մանրամասնութիւններու համար դիմել կամ հեռաձայնել «Յառաջ»ի:

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տզ.

Samedi 26 Octobre 1946 Շաբաթ 26 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année Nº 4837 Նոր շրջան թիւ 476 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԳԻՒՂԸ ՔԱՂԱՔԻՆ ԴԷՄ

Ազատագրութենէն երկու տարի վերջ ալ, կարելի չեղաւ ջնջել ոչ բաժնեչափը, ոչ ալ սեւ շուկան։

Ընդհակառակն, պարենաւորման տագնապը շատ աւելի խոր մտահոգութիւն կը պատճառէ այսօր։ Մանաւանդ որ եկածը ձմեռ է։

Կառավարութիւնը գերագոյն ճիգ մը կը փորձէ այսօր, խոնարհեցնելու համար արտադրիչները, որոնք պարզապէս ճակատ յարդարած են եւ չեն ուզեր պաշար զրկել նշանակուած սակագիններով։ Մասնաւորապէս կը պակսին միսը, գինին, գետնախնձորը եւ ճարպեղէնը։

Միսին համար փորձ մը կատարեցին շաբաթական 300 կրամին կէսը սակադնով, կէսն ալ ազատօրէն ծախելու։ Բայց սպասուած արդիւնքը չստացան։ Եւ վերահաստատուեցաւ կտրօնի դրութիւնը, եզան մսին համար։ Հետեւանքը.— արտադրիչները դադրեցուցին արջառի առաքումը։ Իսկ միւս միսերուն գիները բարձրացան այնպիսի համեմատութեամբ մը որ կը գերազանցէ սեւ շուկան, ինչպէս դիտել կուտային երէկուան թերթերը։

Կառավարութիւնը ուրիշ միջոց մը կը փորձէ այս անգամ,— միս, գինի եւ գետնախնձոր ներածել Արտասահմանէն։

Որոշումը հազիւ յայտարարուած, Փարիզի մամուլը եւ զանազան կազմակերպութիւններ սկըսան կրակ տեղալ։ Եւ ի՜նչ բառերով,— մէկը տրուած որոշումը կը կոչէ «պլըֆ» (սնամէջ սպառնալիք), ուրիշ մը՝ «շանթաժ»։

Աւելի չափաւորներ կը բացատրեն թէ անգործադրելի է այս ծրագիրը, հետեւեալ պատճառներով.—

1. Անհեթեթութիւն չէ՞, երբ օտար դրամ չունեցող պետութիւն մը կ'ուզէ ներածել այնպիսի ուտեստներ որոնք արդէն կան իր երկրին մէջ, բայց աւելկար վարչութիւն մը չի կրնար բաշխել։

2. Այս ձեռնարկով աւելի կը վտանգուի ֆրանքը, որուն վրայ վստահութիւն չունի գիւղացին։

3. Դուրսէն ապրանք բերելու այս սպառնալիքը չի կրնար վախցնել գիւղացին։ Ան գիտէ որ պետութիւնը առեւտուր չի կրնար ընել, եւ ի վերջոյ տեղի պիտի տայ, մինչ կը յուսար գին կոտրել։

4. Ո՞ւր են փոխադրութեան միջոցները։ Երբ շոգենաւ չի ճարուիր Ալժերիոյ գինին փոխադրելու համար, ի՞նչպէս գինի պիտի բերեն Իտալիայէն եւ Փորթուկալէն, գետնախնձոր՝ Չեխոսլովաքիայէն, միս՝ Արժանթինէն։

5. Եւ վերջապէս, եթէ կարելի ըլլայ հարթել այս բոլոր դժուարութիւնները, հազիւ երեք լիտր գինի բաժին կ'իյնայ իւրաքանչիւրին, Յուէկս քիլօ գետնախնձոր եւ երկու քիլօ պահածոյ միս։

Թերթ մը պարզապէս հետեւեալ յայտարարութիւնը կ'ընէ, մատը վէրքին վրայ դնելով.

— «Հաց ալ պիտի ունենանք, գինի, միս եւ կարագ ալ այն օրը երբ արտադրիչները գիտնան թէ թղթադրամները նոյնքան հաւատարիմ (վստահելի) են որքան իրենց միսը, կարագը, գինին եւ հացը...»։

Դիտելի է որ երկիրը այս նոր տագնապին կը մտնուի երբ առաջին երեսփ. Ժողովը պիտի ընտրուի, նոր Սահմանադրութեամբ։

Շատեր կը կարծեն թէ տագնապին գլխաւոր պատճառներէն մէկն ալ ընտրական պայքարն է, որ հետզհետէ կը սաստկանայ։

Իրողութիւն է որ հողագործական արտադրութիւններն աւելցած են այս տարի։ Մինչեւ անգամ պայմանագիրներ կնքուած են, մեծաքանակ արտածումներու համար։

Արդ, ի՞նչ պատահեցաւ որ հիմա ներածումներու մասին կը խօսին։ Գիւղը ինչո՞ւ ըմբոստացած է քաղաքին դէմ։

Պարենաւորման նախարարը, Պ. Ֆարժ, յանցաւոր կը հռչակէ գիւղացին,— «այն հարուստը որ իբրեւ աղքատ կ'ապրի»։

Բայց իսկապէս գիւղացի՞ն է այս չարիքին ամբողջ պատասխանատուն, իր յամառութեամբ եւ չահամոլութեամբ։

Եթէ կառավարութիւնը կարենար տալ այս հարցումներուն որոշ պատասխանը, անշուշտ պիտի չստիպուէր ներածումներ կատարել, միեւնոյն ատեն հայրենասիրութեան կոչ ուղղելով արտադրիչներուն։

Կը թուի թէ փոխադարձ անվստահութեան մթնոլորտ է որ վճռական դեր կը կատարէ այս նոր տագնապին մէջ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՓԱՌԱՏՕՆ

Ի՜նչ գեղեցիկ բացատրութիւն եւ որքան արտայայտիչ, երբ նուիրուած է մեր մշակոյթի պանծացման։

Տարիներ առաջ Սորպոնը տեսաւ նման հանդիսութիւն մը Աստուածաշունչի թարգմանութեան 1500ամեակին առթիւ, տեսաւ դարձեալ յոբելենական տօներ ի յարգանս վաստակաւոր գրագէտներու։

Առանց կարգէն չէ՞ր Գիրերու Գիւտին փառատօնը, իբրպէս աննախընթաց ու շքեղ, որ թնդացուց Մայր եկեղեցւոյ կամարները եւ սփ ի բերան ձգեց շանսստակ թմրկաքները, 33 տարի առաջ, երբ Պոլսոյ բազմահազար հայութիւնը մէկ մարդու նման ծունկի եկաւ Սահակի ու Մեսրոպի խնկելի գերեզմաններուն առջեւ։

Մշակոյթի Օրը երբ կը տօնենք ամէն տեղ, ինչ ալ ըլլայ անոր նպատակը, մեզի համար միշտ փառաբանքի տօնն է խանդէպ մեր մշակոյթի մեծ հիմնադիրներուն, Թարգմանիչներուն եւ լուսապսակ պատմիչներուն։ Ուխտի օր մը մեր գոհար լեզուին բոլոր կերտողներուն, հին ու նոր նուիրուածներուն սրտանց մասունքի նման յանձնեցին զայն մեզի։

Եթէ Սորպոնի մեծ ամփիթատրոնը իր լուսաւոր ջահերը պիտի վառէ անգամ մը եւս հայ ժողովուրդին յանկագին ոգիներու ոսկեփորներու տուրքերը սրբացնելու համար, մեր ժողովուրդն ալ պիտի գայ այդ մշակոյթի Տաճարին մէջ ամփոփուելու եւ իր սուրբերուն առջեւ ծնրադիր՝ կրկնելու իրաւունքը,—«պահել իր մայրենիքը անաղարտ ու մաքուր, զայն յանձնելու համար գալոց սերունդներու»։

Չեմ գիտեր թէ ի՞նչ էր խոյանքը մեր ժողովուրդին, երբ կերտեց իր Ոսկեդարը։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունի թիւր «Լոյս»ին համար։ Համրանքը աշխարհակալներու զէնքն է, իսկ մեր զէնքը՝ այն ուժն է որ կը տանի զինքը մինչեւ Սորպոն, ատուածներու նոր տաճարը, հոն իրեն հետ օտարին ալ փառաբանել տալու Սահակն ու Մեսրոպը, Խորենացին ու Նարեկացին, Շնորհալին ու Կոմիտասը։

ՍՕՍԻ

Կամաւո՞ր թէ բռնի աշխատանք

Միջազգային մամուլը կը շարունակէ մանրամասնութիւններ հրատարակել Պերլինի խորհրդային շրջանին մէջ կատարուած տեղափոխութեանց մասին։ Ի պատասխան Գերմանիոյ ընկերվարական կուսակցութեան բողոքագրին, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ խորհրդային իշխանութեանց միջոցաւ, որ կ'ըսէ թէ տեղափոխուած գերման մասնագէտները եւ ճարտարագէտները պայմանագիրներ ունին խորհրդային գործարաններու հետ։ «Անոնց շատերը մեկնեցան իրենց ընտանիքներուն հետ։ Բոլորն ալ բաւարար ուտելիք առած են։ Ամէն մէկը իր մասնաւոր տեղն ունեցաւ վակոններու մէջ, իսկ իրենց գոյքերը փոխադրուեցան առանձին կառքերով։ Երբ Խ. Միութիւն հասնին, պիտի զբաղին իրենց յատուկ արհեստներով»։

Հակառակ այս յայտարարութեան, շատ մը գերման բանուորներ գանգատ յայտնած են Պերլինի անգլիական եւ ամերիկեան իշխանութեանց, ըսելով թէ պայմանագիր ստորագրած չեն։ Ուրիշներ ալ յայտնած են թէ երկու-երեք ժամ միջոց տրուած էր որոշելու համար թէ միասին պիտի տանի՞ն իրենց ընտանիքները։

Այս առթիւ ամերիկեան իշխանութիւնները դիտել կուտան թէ մասնագէտներու եւ բանուորներու տեղափոխութեան հետ՝ գործարաններ ալ քանդուելով մեքենաները կը փոխադրուին Ռուսիա։ Փոխադրուած աշխատաւորները մեծ մասով ելեկտրականութեան մասնագէտներ եւ մեքենագէտներ են։ Ամերիկեան աղբիւրներու համաձայն, հազարներու կը հասնին տեղափոխուած բանուորները, եւ շատերը պայմանագիրներ ստորագրած են 5—10 տարուան համար։ Գերմանական աղբիւրներ ալ կ'ըսեն թէ 1000 բանուորներ փոխադրուած են Տէսաուի եւ Հալլէի օդանաւային գործարաններէն, 315 հոգի Քարլ Ցայսի ակնոցի գործարաններէն։

Անգլիացիները եւ Ամերիկացիները վաւերական տեղեկագրի մը կը սպասեն, իրենց դիրքը ճշդելու համար այս տեղափոխութեանց առթիւ։

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԵՒ ՈՒՐԻՇ ՀԱՐՑԵՐ

Առջի օր անհամար պոչեր կազմուած էին մսավաճառներուն առջեւ, շաբաթական 300 կրամ միսը գնելու համար։ Եզան միսը անհետացած էր հրապարակէն, հորթի միսը կը ծախուէր 220—400 ֆրանքի, ոչխարը՝ 170—300ի։ Գալիք շաբթու շատ աւելի պիտի ծանրանայ կացութիւնը, եթէ համաձայնութիւն չգոյանայ կառավարութեան եւ արտադրիչներուն միջեւ։ Հինգշաբթի օր Վիլէթի սպանդանոցը հասած էին միայն 93 եզներ։ Միւս մսացուներու թիւն էր 733 հորթեր, 5568 ոչխար, 710 խոզ։ Անցեալ հինգշաբթի հասած արջառներու թիւն էր 2597։

Կառավարութիւնը որոշած է 30.000 թոն սառած միս ներածել, ինչ որ անբաւական պիտի ըլլայ ժողովուրդին պահանջը գոհացնելու, եթէ ագարակապանները շարունակեն իրենց մսացու չղրկել։ Միւս կողմէ, հաւատք չկայ թէ կարելի պիտի ըլլայ գործադրել միսի, գինիի եւ գետնախնձորի ներածման ծրագիրը, քանի որ ոսկի եւ օտար դրամ կը պահանջուի։ Թերթերը կը գրեն թէ ելմտական նախարարը վճռապէս ընդդիմացած է մէկ տոլար իսկ տրամադրել, այս ներածումներուն համար, որովհետեւ տրամադրելի գումարը սպառած է ամբողջովին կամ մեծ մասով, ուրիշ ապրանքներու ներածման համար։ Կը թուի թէ կառավարութեան որոշումը չէ ազդած ագարակապաններուն վրայ որոնք կը մերժեն արջառ զրկել մեծ քաղաքները, առանց վախնալու գիներու անկումէն։

★ Թերթերը կը գրեն թէ տոլարը 315 ֆրանքի բարձրացած էր առջի օր, սեւ շուկային վրայ, ինչ որ կը նշանակէ 196 ֆրանք տարբերութիւն օրինական սակին վրայ։ Հոկտեմբեր 13ի քուէարկութենէն քանի մը օր առաջ տոլարը 290 ֆրանք էր (սեւ շուկայ), եւ կը կարծուէր թէ ֆրանքը աւելի պիտի զօրանայ շնորհիւ Սահմանադրութեան վաւերացման, բայց Հոկտեմբեր 15ին տոլարը կ'արժէր 300 ֆրանք։ Այս ելեւէջներն ալ մեծ մտահոգութիւն կը պատճառեն։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐԸ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

Մռայլ մթնոլորտ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովի Ա. նիստին մէջ, ընդհ. քարտուղարը կարդաց իր տեղեկագիրը, ուր աչքի կը զարնէին հետեւեալ խորհրդածութիւնները.

— «Միացեալ Ազգերու դաշինքը վսեմ տրամադրութիւններ կը պարունակէ մարդու իրաւունքներու եւ հիմնական ազատութեանց մասին։ Կարգ մը սկեպտիկներ կը կարծեն թէ այդ բառերը միայն բառեր պիտի մնան։ Կը սխալին։ Ամբողջ աշխարհի մէջ միլիոնաւոր մարդիկ իրենց յոյսը դրած են այդ սկզբունքներուն վրայ որոնք իրենց կը խոստանան անհրաժեշտ իրաւունքներն ու ազատութիւնները»։

Տեղեկագրին ամէնէն կարեւոր մասը կը վերաբերէր սպանիական հարցին։ Ընդհ. քարտուղարը յայտարարեց.— «Այս խնդիրը շարունակ Մ. Ա. Կազմակերպութեան սեղանին առջեւ կուգայ։ Ապահովութեան Խորհուրդը մանրամասնօրէն քննեց զայն։ Ընդհ. ժողովը օգտակար գործ մը կատարած պիտի ըլլայ, ուղեգիծ մը սահմանելով Ֆրանքոյի վարչաձեւին հանդէպ։ Ցաւալի բան է որ Ֆաշականութիւնը տակաւին հաստատուած կը մնայ Սպանիոյ մէջ։ Անոնք որ ապահովեցին յաղթութիւնը եւ խաղաղութիւնը, կրնան միջոցներ գտնել վերահաստատելու ազատութիւնը եւ ժողովրդավար կառավարութիւն մը Սպանիոյ մէջ»։

Ընդհ. քարտուղարին զեկուցումէն անմիջապէս վերջը, Մեքսիկայի պատուիրակը խօսք առնելով, ուժգնօրէն պահանջեց մէկդի դնել կամ բարեփոխել Ապահովութեան Խորհուրդին հինգ մնայուն անդամներու վեթոյի իրաւունքը։ Այս առթիւ բացատրեց թէ այդ իրաւունքը վնասակար է Միացեալ Ազգերուն համար։ Քուպայի պատուիրակն ալ ծանրացաւ այս կէտին վրայ, առաջարկելով օրակարգ անցընել վերաքննութեան խնդիրը։ «Եթէ արտայայտութեան եւ վիճաբանութեան ազատութիւն պիտի չվայելենք ընդհ. ժողովին մէջ, ի՞նչ է ընդհ. ժողով գումարելու իմաստը»։

Ակնարկը ուղղուած էր խորհրդային պատուիրակութեան, որ լուռ մնաց։ Բայց բոլորին տպաւորութիւնն այն է թէ Մոսկուայի ներկայացուցիչը վճռապէս պիտի մերժէ որ եւ է վերաքննութիւն, վեթօն պահելով այնպէս ինչպէս որ ընդունուած է։

Փարիզի եւ Լոնտոնի թերթերուն թղթակիցները կը գրեն թէ մռայլ մթնոլորտ մը կը տիրէ ընդհ. ժողովին մէջ։ Մոլոթով ջերմապէս շնորհաւորեց նախագահ Թրումընի ճառը, որ հաշտեցնող քարոզ մըն էր։ Հիմնական հարցերու քննութիւնը դեռ նոր պիտի սկսի, եւ այն ատեն է որ երեւան պիտի գան իրական տրամադրութիւնները, ինչպէս Փարիզի խաղաղութեան ժողովին մէջ։ Օրինակ, սպանիական հարցին մէջ տարբեր տեսակէտներ ունին Անգլիա եւ Խ. Միութիւնը։ Թերեւս Մոլոթով

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՄԱՔՍԻՄ ԿՈՐՔԻ ԵՒ ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մաքսիմ Կորքիի կեանքի ու գործունէութեան պայծառ էջերէն մէկն ալ անոր խմբագրի ու հրատարակչի բեղնաւոր ու բազմազան աշխատանքն է: Այս ասպարէզին մէջ ալ ան շատ բան կատարած է հայ գրականութեան համար: Անոր նախաձեռնութեամբ 1916ին ռուսերէն լեզուով լոյս տեսաւ «Հայ Գրականութեան Ժողովածու»ն:

Կորքի ազգային գրականութիւններու ժողովածուներ հրատարակելու միտքը յղացած է դեռ 1900ական թուականներուն: Այդ յղացումն իրականացաւ 14 տարի վերջ՝ «Պարուս» հրատարակչական կազմակերպման առթիւ:

1915ին Կորքի դիմեց Վահան Տէրեանին, խնդրելով անկէ որպէսզի հայ գրականութեան ժողովածուն կազմելու գործին մասնակցի: Հրաւէր ստանալով՝ Տէրեան կ'երթայ Ֆինլանտա, Կորքիի մօտ, ուր կը գտնուէր այդ միջոցին: Այդ ամառ իրիկուն մը, այդտեղ կազմուեցաւ ժողովածուին, մօտաւոր ծրագիրը: Ժողովածուն կազմելու մասնակցող թարգմանիչներու մէջ կը հանդիպինք Կ. Բոլմոնտին, Ի. Բունինին, Վ. Բրուսովին, Վս. Իվանովին, Վեսելովսկիին եւ ռուս գրականութեան այդ ժամանակուան միւս մեծ գործիչներու անուններուն: Կորքի հայ գրողներէն կատարուած թարգմանութիւնները մանրակրկիտ կը նայի ու կը խմբագրէ: Մասնաւորապար Գ. Սունդուկեանի «Պէպօ» թատերախաղին թարգմանութեան վրայ մեծ ուշադրութիւն կը դարձնէ: «Պէպօ»ի բնագրին վրայ կատարած իր աշխատանքը յատուկ ուշադրութեան արժանի է: Այդ աշխատանքը այնքան ինքնատիպ է, համարձակ ու ինքնուրոյն, որ ըստ էութեան ոչ միայն խմբագրութիւն է ան, այլ կատակերգութեան վերստեղծում ռուսերէն լեզուով: Կորքի ամէն կերպ ջանացեր է պահպանել ազգային երանգը, բնոյթը եւ լեզուի առանձնայատկութիւնը:

Այդ ժողովածուի վրայ միասին աշխատած միջոցին է որ Կորքիի եւ Տէրեանի բարեկամութիւնը աւելի սերտացաւ: Բանաստեղծը Կորքիի հանդէպ տածած իր ջերմ զգացումները արտայայտեր է 1917 Հոկտեմբեր 29ին ուղղած հեռագրին մէջ. — «Ի սրտէ կը շնորհաւորեմ ձեզ՝ ռամկավարութեան պանծալի, համարձակ, հաւատարիմ առաջնորդը, ջերմօրէն սիրելի, ճշմարիտ գրողը, քաղաքացին ու մարդը»:

Կորքի մօտիկ էր նաեւ շարք մը ուրիշ հայ գրողներու հետ: Դեռ Թիֆլիս ապրած տարիներուն (1892-1897)՝ Կորքի կը ծանօթանայ Շիրվանզադէի ստեղծագործութեանն ու գործունէութեանը. յետագային ուշադրութեամբ կը կարդայ անուանի հայ վիպասանի գործերը: Շիրվանզադէն ալ սիրով ու յարգանքով կը վերաբերուի Կորքիի հանդէպ: 1906ին կը գրէ. «Կորքի անպայման վառ տաղանդ է.... Կորքի մեծ արուեստագէտ է»: Կորքիի ուղղած իր նամակին մէջ Շիրվանզադէ հիացմունք կ'արտայայտէ անոր «Մանկութիւն» վիպակին առիթով:

Կորքի սերտօրէն կապուած է Հայաստանի բանաստեղծութեան հետ: Մեր ժամանակի մեծագոյն քնարերգու, Ա. Իսահակեանը Կորքիի ստեղծագործութեան հետ ծանօթացած է 1899էն սկսեալ:

Բանաստեղծուհի Շուշանիկ Կուրղինեան Կորքիի հետ որպէս մերձաւոր, սիրելի մարդ կը վերաբերուի: Նկատելի է Կորքիի ազդեցութիւնը Կուրղինեանի «Արշալոյսի ղօղանջներ» յեղափոխական բանաստեղծական ժողովածուին մէջ:

Հայ արուեստին մէջ ալ Կորքի նուաղ դեր չէ կատարած: Անոր ողբերգութիւնները հայ բեմին վրայ յաճախ ներկայացուած են: Դեռ 1908ին Թիֆլիսի մէջ բեմադրուեցաւ «Ցատակում» թատերգութիւնը:

Հայաստանի մէջ սովետական իշխանութիւն հաստատուելէն ի վեր Սունդուկեանի անուան Պետական Թատրոնի խաղացանկին մէջ Կորքի իր տեղն ունի: Մեծ յաջողութեամբ կը բեմադրուէին «Ցատակում», «Եգոր Բուլիչեւ եւ ուրիշները», «Դոստիգաեւ եւ ուրիշները», Վասսա Ժելեզնովա» խաղերը: Կորքիի գործերը կը բեմադրուին մեր Հանրապետութեան միւս քաղաքային եւ շրջանային թատրոններուն մէջ եւս:

Կորքի հայ թատրոնէն զատ՝ շատ բարձր գնահատուած է նա'եւ երաժշտական մշակոյթի ասպարէզին մէջ: Դեռ 1902ին ան Ղրիմի մէջ երգահան Սպենդիարեանի կը հանդիպի: Այդ մասին Սպենդիարեան կը գրէ.—Անիկա մարդկինտող էր. չյաջողերու պարապային կը զարմանար ու Նորէն կը փնտռէր: Ցայտնաբերել մարդու հանքարովը, ահա անոր հրճուանքը: Մարդկային հանքը աւելի արժէքաւոր է քան ոսկիի հանքը»:

Կորքի Սպենդիարեանին կը կարդար իր երկերը ու երգահանը անոնցմէ ներշնչուած՝ ձայնագրեց «Ձկնորսն ու փերին» գեղօնը, նաեւ «Էտըլ-վայսը»:

1928ին Կորքի Սովետական Հայաստան այցելեց: Հանրապետութեան աշխատաւորները հոչակաւոր ռուս գրողը դիմաւորեցին բացառիկ խանդավառութեամբ: Թիֆլիսէն մեկնելով եկաւ Կիրովական, ապա Դիլիջան, Սեւան, Երեւան:

Դիլիջանի ձորին մէջ ան կը վերյիշէ հայ ժողովուրդի մասյլ անցեալը, որ միանգամ ընդմիշտ վերջ դրած է Հոկտեմբերեան ընկերվարական մեծ յեղափոխութիւնը:

«Դիլիջանի քնարերգական գեղեցկութեամբ օժտուած ձորը ամէնէն աւելի քիչ յրջանակ պէտք է ծառայէ մղձաւանջային պատկերներու, արիւնայեղ ոճրագործութիւններու վերյուշման համար», կը գրէ Կորքի: Սակայն միտքին մէջ ակամայ կը վերակենդանանայ 19րդ դարու վերջի, 20րդ դարու սկիզբի Հայաստանի ողբերգական պատմութիւնը, Կ. Պոլսոյ ջարդը, Սասունի կոտորածը, «Մեծ ջարդարարը», «բաղաքակիրթ» Եւրոպայի քրիստոնեաներու զազիր անտարբերութիւնը, որով կը վերաբերուէին անոնք հանդէպ իրենց «եղբարց ի եղբարց ի Քրիստոս»: Ծանր է վերյիշել այն բոլոր ողբերգութիւնները, որ ապրեր է այս եռանդուն ժողովուրդը»:

Խորհրդային կարգերը մի անգամ ընդ միշտ վերջ դրին հայ ժողովուրդի այդ ողբերգական վիճակին: Սովետական Հայաստանը, Կորքիի տեսած Հայաստանը, կը ծաղկի Սթալինեան Սահմանադրութեան դրօշին ներքեւ, Սովետ. Միութեան միւս ժողովուրդներու եղբայրական մեծ ընտանիքին մէջ:

Տասը տարի առաջ բաբախելէ դադրեցաւ հանճարեղ գրողին, մեծ մտածողին, առաջադէմ քաղաքացիին, աքանչելի մարդուն բոցաշունչ սիրտը: Անմահ է ան իր ստեղծագործութեամբ, որ դարձեր է աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու սեփականութիւնը: Այդ ստեղծագործութիւնը նաեւ հայ ժողովուրդի մշակոյթին անքակտելի մասն է:

Հայ ժողովուրդը ռուս մեծ ժողովուրդի պանծալի զաւակ Կորքին՝ ջերմօրէն կը սիրէ, մեծապէս կը յարգէ ու կը գնահատէ:

ՍԱԼՈՄԷ ԱՐԷՇԵԱՆ

Իրանի Հայերը Հայաստանում

ԽՄԲ.— Նոր թերթ մը լոյս կը տեսնէ Թեհրանի մէջ, *Աշխատանք*, երեւանեան ուղղագրութեամբ: Սեպտ. 23ի թիւէն կ'արտատպենք ետեւեալ նկարագրութիւնը, թաւրիզահայ երիտասարդ մտաւորականի մը ստորագրութեամբ.—

Սոյն թուի Ցուլիսի սկզբներից մինչեւ Օգոստոսի 20ը Իրանից Հայրենիք են վերադարձել 1414 ընտանիք Հայեր՝ 12.737 մարդ: Նրանք բոլոր մասնագիտութիւնների եւ զբաղմունքի տեղաւորուած են Երեւանում, Արտաշատի, Էջմիածնի, Աշտարակի, Ղափանի, Հոկտեմբերեանի, Վեդիի, Զանգիբասարի եւ Միկոյեանի շրջաններում:

Հայրենի կառավարութեան, մեր հարազատ եղբայրների ու քոյրերի անսահման հոգատարութիւնը ներգաղթողների հանդէպ դրսեւորուեց հենց առաջին քայլերից:

Կայարաններում հանդիսա տալուց յետոյ մեզ աւտոմեքենաներով ուղարկեցին որոշեալ բնակավայրերը:

Այն հոգատար, ազնիւ վերաբերմունքն ու դժուարին աշխատանքը, որ կատարում են մեր հարազատները մեզ համար կրկնապատկում է մեր երախտագիտութեան զգացմունքները, ուժն ու եռանդը, որ մենք մեր նոր կեանքում — մեր լաւագոյնի լաւագոյնը տանք մեր վեհ Հայրենիքին:

Հպարտօրէն պիտի շեշտեմ, որ մենք հայրենի հողի վրայ ոտք դնելով, բնակարաններ եւ տնամերձ հողամասեր ստանալուց յետոյ, իսկոյն եւեթ ցուցաբերել եւ ցուցաբերում ենք մեր ճշմարիտ հայրենասիրութիւնը: Ոչինչ առանց աշխատանքի եւ քրտինքի չի գտնւում: Մենք բարձր ենք գնահատում մեր հարազատների տարած քրտնաջան ազնիւ աշխատանքը՝ շինարարութիւնը՝ մեր Հայրենիքը էլ աւելի բարգաւաճ երկիր դարձնելու ձգտմամբ: Այժմ մենք ուզում ենք աշխատել նոյն կրկնապատկուած եռանդով. աւելին՝ աշխատել այնպէս, որ մեր պանդխտութեան օրերի բացը լրացնենք, ապարդիւն անցած մեր օրերը արժանաւորենք մեր սիրելի Հայրենիքում՝ ազնիւ աշխատանքով:

Գործարանային աշխատանքների ընդունակները, տեխնիկները, ինժիներները, ուսուցիչները, արուեստագէտները տեղաւորւում են գլխաւոր քաղաքներում: Նրանց օժանդակում են դրամով, պարէնով, տալիս են 30 հազար րուբլու վարկ, ատաղձ, շինանիւթ եւ հողամաս՝ բնակարան շինելու համար:

Նոր սովետական քաղաքացին չի ընկնում դժուարութիւնների մէջ: Երբեք սեփականութիւն չունեցող նախկին ինտելիգենտը մի երկու ամսից յետոյ տեղաւորւում է իր նոր, քարաշէն բնակարանը, որի դիմաց, նա եկող գարնան պարտէզում, օրուայ իր աշխատանքից յետոյ կը հանգստանայ:

Ամենուրեք բարձրանում են նորանոր քարաշէն բնակարաններ: Ներգաղթողները հսկում են աշխատանքը, շինում են սեփական ձեռքերով, իսկ պետութիւնը միաժամանակ նրանց տալիս է բանուորական ուժ, վարպետներ եւ շինանիւթի փոխադրական միջոցներ:

Հենց ինձ հետ, Իրանի Թաւրիզ քաղաքից ներգաղթած ինժիներ Բունիաթեանը, միւս օրն եւեթ նշանակուեց ազիւսի գործարանում դիրեկտորի տեղակալի պաշտօնով: Նա վերջնականապէս գտել է իր ուղին: Նա ինձ հանդիպեց աւտոմեքենայով, Ստալինեան պողոտայի վրայ, Երեւանում:

— Ես նոր եմ թրծուում աշխատանքի մէջ,— ասաց նա մեքենան պահելով: Ժպիտը շողում էր նրա դէմքին:— Թրծում ենք աղիւսը, թրծուում ենք մենք: Թեւերիս մէջ նոր ուժ եմ զգում, կեանքս իմաստաւորուել է:

Ցուցանակներ պատրաստող Թաւրիզեցի Գարեգինը պլակատներ պիտի գրի:

— Զգիտես որին հաւնել, վրձինիս աշխարհն է, աշխատանքն անհատնում:

— Ի՞նչ պիտի գրես,—ասում եմ ժպտալով:

— «Բարի գալուստ մեր եղբայրներին» — տեղացիները գրեցին մեզ համար, իսկ մենք պիտի գրենք նոր եկողների համար:—Ժպտում է պայծառօէն:

Արտաշատի շրջանի 32 գիւղերում տեղաւորուել են 523 տնտեսութիւնից բաղկացած 2678 շունչ Իրանի Հայերից: Կանաչազեղ Նուվա գիւղում արդէն իրենց սեփականութիւն դարձող երկյարկ, քարաշէն նոր տան մէջ հանդիպեցի վերջերս Թաւրիզի վրայով Հայաստան դարձած Սուլթանաբադի շրջանի Հիւսէյնաբադ գիւղից Վարդենի Ջիրախեանին: Նրա երկու երեխաների ուրախմայով հիւանդացած աչքերը Թաւրիզի կայարանում կապուած էին լարով: Այստեղ, հայրենի յարկի տակ, նահապետական տատիկի շուրջը բոլորուած, նրանք ահագօրէն ծծում էին կաթի փոքրիկ պտուկներից: Նրանց աչքերը փայլում էին մանկական պայծառութեամբ, իսկ երիտասարդ մայրը սենեակի անկիւնում աշխատում էր գորգի դազգահի առաջ:

Կարճ ժամանակուայ ընթացքում Վարդենին հիւսել էր արդէն երկու քառակուսի մետր Իրանեան հրաշալի գորգ:

— Նախշերը բերե՞լ ես, քոյրիկ, հարցրի նրանից:

Ամօթխած կինը բարձրացաւ տեղից, մօտեցաւ լուսամուտին եւ իր նուրբ, շնորհալի ձեռքը մեկնեց դէպի տանձենիների ստուերից դուրս արեւի տակ ժպտացող ծաղկաշատ պարտէզը:

— Ահա իմ նախշերը: Սրանից յետոյ Հայաստանի վարդեր եմ հիւսելու, ասաց գորգագործ Հայուհին, նախկին «Գիւլնարան»:

ՅՈՎՀ. ՂՈՒԿԱՍԵԱՆ

Գերմանիոյ վերամշակումը

ԽՄԲ.— Այս յօդուածը գրողն է գերման հռչակաւոր գրագէտը, էրիխ Մարիա Ռեմարք, հեղինակը՝ «Ոչ մէկ նորութիւն Արեւմտեան ճակատին վրայ» վէպին, որ հայերէն ալ թարգմանուած է: Հիթլերական իշխանութեան հաստատումէն վերջ հեռացաւ Գերմանիայէն եւ Ամերիկա կը գտնուի.—

Ժողովուրդի մը իրական զարգացումը ուրիշ ժողովուրդի մը ուժի միջոցով չի կրնար կատարուիլ: Դաշնակից զօրավարները որքան ալ լաւ տրամադրութիւններով տոգորուած ըլլան, չեն կրնար ամբողջ ժողովուրդ մը «վերստին դաստիարակել», ինչպէս կը մտադրեն ընել Ամերիկացիները: Գերմանացի ժողովուրդին կերպարանափոխութիւնը կրնայ կատարուիլ միայն ներսէն, Գերմաններուն միջոցով:

Գերմանիան ժողովրդապետական սկզբունքներու վրայ դնելու համար անհրաժեշտ է որ դաշնակից պետութիւնները անոր գեղեցիկ օրինակը տան իրենց երկիրներուն մէջ եւ եռանդագին օգնեն այն բոլոր Գերմանացիներուն, որոնք իրենց անձը վտանգեցին կռուելու համար միջազգային Ֆաշականութեան դէմ, Գերմանիոյ մէջ, թէ Գերմանիայէն դուրս:

Ծնունդէն վերջ Զուիցերիա կ'ուզեմ երթալ, անկէց ալ Գերմանիա, ուսումնասիրելու համար այնտեղ կատարուած փոփոխութիւնները: Բայց այլեւս Գերմանիա պիտի չբնակիմ: Միայն կ'ուզեմ քննել թէ Ֆաշականութիւնը որքան կրցած է ազդել մշակոյթին եւ մտածումին վրայ:

Գալով ամբողջ գերման ժողովուրդի յանցապարտութեան հարցին, ես այն կարծիքէն չեմ, թէ բոլոր Գերմանները պէտք է Ֆաշական համարուին: Եսքոյր մը եւ շատ մը բարեկամներ կորսնցուցի, բոլորն ալ սպաննուած Կէսթափոյին կողմէ:

Ճիշտ է սակայն որ Գերմանացիներու ջախջախիչ մեծամասնութեան մը պէտք է կամովին զգացնել թէ՝ պատասխանատու են ջարդին, ուրիշ երկիրներու գրաւման եւ վեց միլիոն Հրեաներու սպանութեան:

Հիթլէրի վարչաձեւին մէկ հետեւանքն եղաւ արմատախիլ ընել գերման մտաւորականութեան կարեւոր մէկ մասը: Օտար երկրի մէջ ապրող գրագէտ մը ստիպուած է երկու տեսակ պայքար մղել,—պայքար իր մտաւոր գոյութեան եւ իր գործին համար: Այն գերման գրագէտը, որ կապ չունի իր հայրենիքին հետ եւ որուն համար աքսորը տեւական վիճակ մը դարձած է, կը նմանի ճակատի զինուորի մը որ ներքնաշխարհ չունի: Ան չի կրնար խմել իր հայրենիքի հարուստ, կենդանի եւ

գովացուցիչ տղրիւրներէն, ինչպէս այն գրագէտը որ կ'ապրի իր սեփական երկրին մէջ:

Լման 13 տարի գերման գրագէտ մը չկրցաւ իր գիրքերը հրատարակել իր երկրին մէջ:Ան գրեթէ միշտ հարկադրուած էր թարգմանել տալ զանոնք: Ոչ մէկ թարգմանութիւն մայրենի լեզուին կը հաւասարի: Կշռոյթը եւ հնչիւնը լեզուին մէջ՝ երկու բաներ են, որոնք չեն կրնար թարգմանուիլ:

Մեծ թիւով մասնագէտ այրեր ու կիներ իրենց գործը կը շարունակեն տարագրութեան մէջ: Բժիշկներ, երկրաչափներ եւ ուսուցիչներ քննութիւն տուած եւ յաջողած են իրենց ընտրած երկիրներուն մէջ: Ուրիշ տարագիրներ նոր պաշտօններ ստանձնեցին, երբեմն յառաջացած տարիքի մէջ, այսպէս ապրուստ մը ճարելով:

Գրագէտին վիճակը շատ աւելի դժուար էր: Ան չի կրնար մէկ անգամէն «վերափոխուիլ», նոր ասպարէզի մը նուիրուիլ: Չի կրնար իր ընտրած երկրին գրականութեան մէջ նետուիլ: Իր շօշափած հարցերը եւրոպական էին. իմ պարագայիս անոնք զուտ գերմանական էին:

Գերման գրագէտին աշխատանքի ասպարէզը, պատմական նիւթերէն զատ, շատ նեղ էր. իրճպնչցած Գերմանիան դոյութիւն ունենալէ դադրած էր. ու երկրի մասին 13 տարիներէ ի վեր ստացած իր տեղեկութիւնները սարսափով ու ատելութեամբ կը լեցնէին զինքը:

Կը մնար միայն տարագրի սահմանափակ աշխարհը, որ անարմատ է եւ շուտով կը խուղարկուի:Շատ մը գրագէտներ լռեցին, այս մտալլկումներուն տակ: Ուրիշներ փորձեցին նոր նիւթեր ճարել հեռաւոր անցեալէն: Դեռ ուրիշներ անձնատու եղան յուսահատութեան:

Էրնէսթ Թօլլըրեն եւ Ստեֆան Ցուայկի անձնասպանութիւնները այս հարցին ախտանշաններն էին: Այս ամէնուն վրայ աւելցուցէք նաեւ նիւթական մտահոգութիւններ: Իրենց երկիրներուն մէջ համբաւ շահած գրագէտներ, չկրցան հրատարակիչներ գտնել արտասահմանի մէջ:

Կարգ մը արժէքաւոր գրողներու գործերը անթարգմանելի էին:Ցեղոյ,թերթերը թոյլ չէին տար ամփոփուիլ եւ խուկալ:

Ծակատագիրը աշխարհաքաղաքացիներ դարձուց մեզ: Մ. Նահանգները հրաշալի դպրոց մը եղան: Շատ մը նախապաշարումներ փարատեցան, տեսողութեան հորիզոնը ընդարձակեցաւ, մարդիկ շատ մը նոր բաներ իւրացուցին: Ճիշդ է որ տաժանելի դպրոց մըն էր, բայց ով որ «չրջանաւարտ» եղաւ, շատ բան շահեցաւ: Մ. Նահանգները գաղթականնները ընդունեցան իբրեւ հաւասար մարդիկ, թոյլ տուին որ աշխատին ու քաղաքացի դառնան: Իբրեւ արդիւնք այսօր շատ մը եւրոպացի գիտուններ եւ արուեստագէտներ ամերիկացի եղած են:

Ես անձնապէս կ'ուզեմ ապրիլ Եւրոպայի եւ Մ. Նահանգներու մէջ, հաւանաբար Նիւ Եորք եւ Զուիցերիա, վերջին երկրին մէջ՝ շփում ունենալու համար Եւրոպայի հետ, իսկ առաջինին մէջ՝ աւելի խոր արմատներ ձգելու համար: Մտերկութիւն ու հեռաւորութիւն — ահա գեղեցիկ միացում մը:

Աւերումի շրջանը անցած է այլեւս: Պէտք է վերաշինութեան ձեռնարկել: Դիւրին է հեգնել այն երկիրները որոնք միլիոնաւոր մարդիկ կորսնցուցին եւ որոնց քաղաքները քանդուեցան: Պէտք է հաւատալ ապագային, աւելի լաւ ապագայի մը:

Հակառակ կարգ մը քաղաքագէտներու, աշխարհը խաղաղութեան կը բաղձայ. կ'ուզէ նորէն ունենալ այն բաները որոնց ժողովուրդը կը հաւատայ: Այդ բաները գտնելն ու նկարագրելը մեր ժամանակի գրագէտին գործն է: Շատ պարզ են այդ բաները ինչպէս միշտ,— մարդկութիւն, իրարհասկացողութիւն, յառաջդիմութիւն, օգնելու պատրաստակամութիւն: Մարդը բարի է, հակառակ ամէն բանի: Եթէ այդպէս չըլլար, հիւլէական ռումբը ամենապարզ լուծումը պիտի դառնար:

ԷՐԻԽ ՄԱՐԻԱ ՌԵՄԱՐՔ

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՍԷՆ-ՇԱՄՈՆ, 22 Հոկտ. (Յառաջ) — Տարագրութեան դժխեմ տարիները կուգան ու կ'երթան ու մենք, հեռու հերոսներու գերեզմաններէն, ամէն տարի, աչնան կը տօնենք «Դաշնակցութեան Օր»ը: Պինդ բռնած Ազատութեան ջահը մեր ափերուն մէջ, մենք պիտի հրահրենք, պիտի գործենք, մինչեւ որ իրականանայ, հայ ժողովուրդին ամբողջական իտէալը:

Կիրակի, կէսօրէ վերջ մենք Դաշնակցութեան Օրը տօնեցինք քաղաքի լաւագոյն սրահներէն՝ Սալ ժան տ'Արք»ի մէջ, ի ներկայութեան խանդավառ բազմութեան մը: Բեմը զարդարուած էր Դաշնակցութեան անմահ հիմնադիրներուն եւ հերոսներու նկարներով. իսկ մէջտեղը, լոյսերու մէջ կը լողար կուսակցութեան զինանշանը: Կը նախագահէր ընկ. Արմենակ Գույումճեան: Հանդէսը բացուեցաւ «Մշակ Բանուոր»ով, զոր երգեցին Սէնթէթիէնի եւ Սէն-Շամոնի Կապոյտ Խաչի Սանուհիները: Ընկեր նախագահը իր բացման ճառով պանծացուց օրուան տօնը եւ Դաշնակցութեան անժխտելի արժանիքները: Գեղարուեստական բաժինն այս անգամ ալ իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Սէնթ-էթիէնի մեր շնորհալի Սանուհիները, ղեկավարութեամբ օր. Տ. Աւաւեանի: Օրիորդը (Կրընոպլէն) շատ յուզիչ կտոր մը արտասանեց Սիամանթոյէն:Օր.Փաշաեան մեծ խանդավառութեամբ արտասանեց Արմէն Անոյշին «Արմէնիա»ն: Սէնթ էթիէնէն, պատանի Խաչատուրեան՝ Վարուժանի «Առկայծ ճրագը»: Օրիորդներ. Քէչապեան եւ Փօչաեան, իրենց զուգերգով ոգեւորեցին բազմութիւնը: Սէնթ-էթիէնի Սանուհիներու հայկական պարերը, բոլորն ալ ազգային տարազներով մեզ տարին Հայոց աշխարհը:

Օրուան բանախօսն էր մեր երէց ընկերներէն Գասպար Իփէճեան, որ մօտ մէկ ժամ խօսեցաւ, մեծ խանդավառութեամբ: Պատմեց մեր հերոսական մարտնչումները, դարերու ընթացքին: Կ'արժէր ամբողջութեամբ գրի առնել այս գեղեցիկ ճառը: Քանի մը գիծեր միայն.— Դաշնակցութիւնը գործի կուսակցութիւն է: Մենք մեր ձեռքին մէջ ունինք ժողովուրդի մը անվճար պատմական մուրհակը, որ Սեվրի դաշնագիրն է, Ուիլսընեան սահմաններով: Այդ մուրհակը հայ ժողովուրդի սեփականութիւնն է, պէտք է զայն հետապնդենք ազդովին, լուրջ եւ համբերաչխ գործակցութեամբ: Մենք ներքին ճակատներ չենք ուզեր: Ի զուր կը փորձեն քանդել Դաշնակցութիւնը, որ հայ ժողովուրդին սիրտն է: Մենք կը դոնուինք պատմական մեծ թուականի մը առջեւ,— Ներգաղթ: Հայ ժողովուրդը այլեւս զզուած է ներքին դաւադրական գործերէն. պէտք է դէպի հայրենիք վերադարձի մասին մտածել եւ գործել: Թո'ղ տանին այս ափերէն, շատ տանին, բայց շուտ տանին: Դաշնակցութիւնը անպարտելի է, հայ ժողովուրդին ինքնապաշտպանութեան զէնքն է» (ջերմ ծափեր):

Հանդէսը փակուեցաւ Սանուհիներու եւ Նոր Սերունդի խմբերգով, Բամ Փորոտան»: — Սաքօ:

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Մարսէյլէն ստացած ենք երկար գրութիւն մը, Հ.Մ.Ը.Մ.ի եւ Նորք մարզականի միացման մասին: Մանրամասնութիւնները զանց առնելով, կը հրատարակենք միայն Հոկտ. 10ի ընդհ. ժողովին մէջ տրուած որոշումները.—

Ա.— Հ.Մ.Ը.Մ.ի Մարսիլիոյ Մասնաճիւղը կ'անգիտանայ առժամեայ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Կեդր.Վարչութեան մը գոյութիւնը Փարիզի մէջ, սպասելով Հ.Մ.Ը.Մ.ի ընդհ. Ֆրանսայի Մասնաճիւղային ժողովի մը, Կեդր. Վարչութեան մը կազմութեան համար.— Բ.— 25 ձայնի դէմ 46 քուէով եւ երկու ճերմակ քուէով մերժեց ձուլումի մասին վարչութեան տուած որոշումները:— Գ. Նկատի առնելով ներկայ քաղաքական պայմանները եւ Հ.Մ.Ը.Մ.ի կատարեալ չէզոքութիւնը, չընդունիլ որ եւ է միութեան զանգուածային մուտքը Հ.Մ.Ը.Մ.ի մէջ, այլ անհատապէս արձանագրել, առանց խտրութեան, դաւանանքի եւ կուսակցութեան:

Վարչութիւնը հրաժարած ըլլալով, Հոկտ. 18ին տեղի ունեցաւ բացառիկ ընդհ. ժողով մը եւ ընտրուեցաւ նոր վարչութիւն, հետեւեալ անդամներով.— Պ.Պ. Համբարձումեան Խաչիկ, Փափազեան Սուրէն, Շեխիկեան Արամ, Գալէնտէրեան Պօղոս, Թովմասեան Թովմաս, Կիւրճեան Յակոբ, Շամլեան Վահան: Իր խօստումը յարգած ըլլալու համար Պ. Յակոբ Կիւրճեան չուզեց մաս կազմել ներկայ վարչութեան, անդամ ըլլալով հրաժարեալ վարչութեան:

Վահան Շամլեան

★ Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ֆութպոլի Ա. խումբը կրեց իր առաջին ջախջախիչ պարտութիւնը Miramasի մէջ: Երկու խումբերն ալ Bouche du Rhône & Basse Alpesի ախոյեանը եղած էին: Հակառակորդ խումբին խաղարկութիւնը շատ բարձր էր մերխաղարկութենէն, մանաւանդ չափէն աւելի արագ եւ մեր տղաքը չկրցան իրենց գեղեցիկ խաղը ի յայտ բերել, թէեւ լաւ պատրաստուած էին: Առաջին կիսախաղին թշնամի խումբը շահեցաւ երկու նշանակէտ, իսկ երկրորդին 4 նշանակէտ եւ խաղը վերջացաւ 6ի դէմ 0ով: — Նոյն:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔ

Հ.Մ.Ը.Մ.ի Ալֆորվիլի եւ Փորթ տ'Իթալիի միաձոյլ խումբերը Հոկտ. 13ին հանդիպեցան S.A. Parisienneի, Porte des Lilasի դաշտին վրայ: Այս մրցումը երրորդն էր ախոյենական շարքին: Եւ եղաւ յաղթութիւն մը եւս:

Պահեստի առաջին խումբը յաղթեց 2—1ով: Մասնաւորապէս լաւ էր Վարդգէս Պետրոսեանը: Առաջին խումբն ալ իր կարգին շահեցաւ 2—0ով: Այս վերջին կէտերը նշանակեց Արամ Երիպապեան:

★ Ախոյենական մրցումներուն չորրորդն էր զոր խաղացին Հ.Մ.Ը.Մ.ի խումբերը U.S.Brunoyի դէմ, այս վերջիններուն դաշտին վրայ:

Առաւօտուն, ժամը 9ին մեր կրտսերները դաշտին վրայ էին եւ խաղացին իրենց հակառակորդ համահաւասար խումբին ու յաղթեցին 3—1ով:

Կէսօրէ առաջ նոյնպէս, մեր պահեստի երկրորդ խումբը յաղթութիւն տարաւ 5—2ով:

Կէսօրէ վերջ աւելի կարեւոր մրցումները տեղի ունեցան: Մեծ թիւով հայրենակիցներ եկած էին այդ հեռաւոր քաղաքը, մեր մարզիկները քաջալերելու համար:

Հ.Մ.Ը.Մ.ի պահեստի Ա. խումբը մեծ դժուարութեամբ կրցաւ յաղթել: Երկուստէք որեւէ կէտ չնշանակուեցաւ: Միայն վերջաւորութեան, հակառակորդը pénalty մը ըրաւ զոր անվրէպ քաշեց Աւետիս Քիւփէեան:

Աւելի ծանր եղաւ Ա. խումբին գործը: Եթէ մեր մարզիկները այնքան ինքնավստահ չըլլային, տարբեր պիտի ըլլար ելքը:

Առաջին կէտը Հ.Մ.Ը.Մ.ը նշանակեց: Կիսախաղը դեռ չեղած, հակառակորդը հաւասարեցուց:

Խաղին երկրորդ մասը վերածուեցաւ փոխադարձ վտանգաւոր յարձակողականի: Հակառակորդը նշանակեց երկրորդ կէտը: Վերջաւորութեան միայն Հ.Մ.Ը.Մ.ը կրցաւ հաւասար նիշը դնել: Արդիւնք 2—2:

Մենք պիտի ուզէինք որ ձուլումը իր վերջնական ձեւը գտնէր եւ առաջին խումբին կազմը յարափոփոխ չըլլար դաշտին վրայ:

★ Վաղը, կիրակի, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս-Պետրոս եկեղեցին, հոգեհանգստեան պատարագ եւ պաշտօն Հ.Մ.Ը.Մ.ի ննջեցեալներուն: Կը խնդրուի բոլոր Հ.Մ.Ը.Մ.ականներէ ներկայ ըլլալ:

Զօհրապ Մուրատեան

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԷՆ գացած Հայերը մեծ ոգեւորութեամբ կ'աշխատին զանազան հաստատութեանց մէջ: Կիրովականի քիմիական գործարանին մէջ կարգ մը մասնագէտներ 30—40% գերակատարած են սահմանուած չափը՝ եւ առաջաւորներու շարքն անցած:

ՊԱՏԱՆԻ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐ.— Օգոստ. 18—24ին Լէնինկրատի մէջ տեղի ունեցան պատանի մարզիկներու համամիութենական մրցումները: Հայաստանի 17—18 տարեկան լաւագոյն մարզիկները մասնակցելով Ա. խումբին մէջ, 1151,70 միաւորով, Բ. անգամ գրաւեցին երկրորդ տեղը (Ա.ը՝ Մոսկուայի խումբը):

ԱԼԱՀՎԵՐԴԻ շրջանի հեռաւոր գիւղերէն Ահնիձոր, որ կը գտնուի բարձր լեռներու վրայ, 60.000 րուբլի հաւաքելով, ելեկտրակայան մը շինած են գետակի մը վրայ: Այս կայանին շնորհիւ ոչ միայն իրենց բնակարանները կը լուսաւորուին, այլ եւ կը բանեցնեն աղօրաքը, կալսիչ մեքենաները եւ ալրաղացը:

ՆՈՐ ԳԻՒՂ մը կը շինուի Վէդիի շրջանին մէջ, արտասահմանէն վերադարձած Հայերու համար:

Մրցանակաբաշխութեան մասնակցեցան Հայաս-

Այս գիւղին մէջ պիտի հաստատուին 200 տնտեսութիւններ: Արդէն կառուցուած են 42 շէնքեր:

ՆՊԱՍՏ ԲԱԶՄԱԶԱՒԱԿ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ.— Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ օրէ օր կ'աւելնայ բազմազաւակ մայրերուն ցոյց տրուած օգնութիւնը: Այս տարուան անցած 8 ամսուան շրջանին Արագածի շրջանին մէջ 92 բազմազաւակ մայրեր պետութենէն ստացած են 372 հազար րուբլի նպաստ:

Բազմազաւակ շատ մը մայրեր պետութենէն ստացած են մեծ գումարներ: Քոթրուլազ գիւղի տնտեսուհին 10 երախայ ծնած ու դաստիարակած մայր՝ Ս. Օզմանեանը ստացած է 7000 րուբլի: Ազղուլու գիւղէն Մ. Գէորգեանը, Ա. Մաղոեանը ստացած են 3500ական րուբլի:

Շրջաններէ աւելի քան 760 բազմազաւակ մայրեր շքանշաններով պարգեւատրուած են: Եօթ մայրեր արժանացած են «Հերոսուհի Մայր» պատուաւոր կոչման:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ծննդեան 75 ամեակի առիթով, Հայաստանի Արուեստի վարչութիւնը մրցանակներ հաստատած էր, Վարդապետին լաւագոյն նկարը պատրաստելու համար (գեղանկարչութիւն, քանդակագործութիւն, ստուերագիծ): տանի սովետական կերպարուեստագէտները: Քննիչ դատաւորներուն ներկայացուցած էին 40 գործ (պեղանկար, քանդակ, ստուերագիծ):

Մրցանակաբաշխութիւնն ընող քննիչ դատաւորները աւարտեցին իրենց աշխատանքները Սեպտեմբեր 8ին, մրցանակները բաշխելով հետեւեալ կերպով.— Քանդակագործութեան համար առաջին մրցանակը տրուեցաւ արուեստի վաստակաւոր գործիչ Սուրէն Ստեփանեանին, երկրորդ մրցանակը՝ քանդակագործ Նիկողայոս Նիկողոսեանին, գեղանկարչութեան համար Բ. մրցանակը՝ նկարիչ Սիմոն Գալստեանին, ստուերագծութեան համար Բ. մրցանակը՝ քանդակագործ նկարիչ Երուանդ Քոչարին:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՀԱՅ ԹԵՐԹԵՐԸ կը գրեն թէ Պ. Կոստան Զարեան հայկ. գրականութեան դասախօս նշանակուած է Նիւ Եորքի Ասիական Ուսմանց վարժարանին մէջ, իսկ Օր. Ալիս Գուրգէն Մխիթարեան մասնաւոր դասախօս նոյն հաստատութեան մէջ, հայերէնի նախնական եւ միջին դասընթացքներու համար:

գործնական ծրագիր մը ներկայացնէ զօր. Ֆրանքօն հեռացնելու համար, բայց ո՞վ կը ստանձնէ բանի գործողութեան մը պատասխանատուութիւնը: Դեռ կան հիւլէական ուժի խնդիրը եւ ուրիշ բազմաթիւ թնճուկներ:

Բուռն ճառ մը Մոսկուայի դէմ

Անգլիոյ վարչապետը ճառ մը խօսելով Արհեստակցական Միութեանց համագումարին մէջ, ուժգնօրէն յարձակեցաւ Խ. Միութեան եւ համայնավարութեան դէմ: Քանի մը նախադասութիւններ.—

« Արդի աշխարհին ողբերգութիւններէն մէկն այն է որ Խ. Միութիւնը կարծես դիտմամբ կը խափանէ ամէն յարաբերութիւն խորհրդային ժողովուրդին եւ արտասահմանի միջեւ: Ռուսերուն արգիլուած է գիտնալ, թէ ինչ կ'ընեն միւս ժողովուրդները եւ խորհրդային թերթերը բոլորովին քմածին տեղեկութիւններ կը հաղորդեն արտասահմանի անցուդարձի մասին: Տգիտութեան եւ կասկածի պատ մը քաշուած է ազգերու միջեւ: Այժմ չարաչար կը գործածուի ժողովրդապետութիւն բառը: Անոնք որ ամէնէն աւելի կը գործածեն զայն, բուն իսկ անոնք են որ ոչ հասկցած, ոչ ալ գործադրած են ժողովրդապետութեան սկըզբունքները, բուն իսկ անոնք որոնք իշխանութեան գլուխ հասած են ամէն տեսակ միջոցներով, այսինքն իսկ եւ իսկ համայնավարները: Անոնց համար ազատութիւնը կը կայանայ մերժել ամէն անկախութիւն այն մարդոց որ չեն ընդունիր իրենց վարդապետութիւնները: Երբ համայնավար կուսակցութիւնը իշխանութեան կը հասնի — ինչ միջոցներով ալ յաջողած ըլլայ — ժողովրդապետութիւն է: Ընդհակառակն, եթէ ձախողեցաւ, յաղթական կուսակցութիւնը միշտ ֆաշական կը համարուի »:

Պ. Էթլի յետոյ ջերմապէս պաշտպանեց աշխատաւորական կուսակցութեան քաղաքականութիւնը, ներքին թէ արտաքին, շեշտելով թէ ամէն ջանք պիտի թափեն Միացեալ Ազգերու յաջողութեան համար: Ժողովին ներկայ էին համայնավարներ ալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՇՐՋԱՆԻ մնացեալ մեծ յանցաւորները պիտի դատուին ամերիկեան մասնաւոր ատեաններու առջեւ, համաձայն նոր կարգադրութեան մը: Կը նշանակէ թէ այլեւս պիտի չգործէ այն միջազգային ատեանը որ դատեց Կէօրինկը եւ միւս յանցաւորները, Նիւրընպէրկի մէջ: Ուրեմն միւս դաշնակիցներն ալ առանձին պիտի դատեն իրենց շրջաններուն ամբաստանեալները: Ամերիկեան շրջանին մէջ կը սպասեն 200 ջոկ ամբաստանեալներ, որոնցմէ առաջին անգամ պիտի դատուին 23 բժիշկներ եւ գիտնականներ: Ասոնք ամբաստանուած են թէ գիտական փորձեր կատարած են արգելարաններու մէջ: Վեց մասնաւոր ատեաններ պիտի կազմուին Նիւրընպէրկի մէջ եւ պիտի գործեն միաժամանակ: Կը յուսան դատավարութիւնները լրացնել մինչեւ 1947ի վերջը: Գլխաւոր ամբաստանեալներէն զօր. Հայնց Կիւտէրեան, հրասայլերու մասնագէտը, Նիւրընպէրկի բանտն է արդէն:

ՍՈՒՐ ՎԷՃ ՄԸ ծագած է Մորիս Շումանի եւ գնդ. Փասիի միջեւ (երկուքն ալ զօր. տը Կոլի առաջին գործակիցներէն): Գնդապետը բաց նամակ մը ուղղելով Ժողովրդային Շարժումի նախագահին, «վատ եւ վախկոտ» կը կոչէ զայն, «որովհետեւ 1944 Օգոստոս 4ին մերժեց ցատկել այն օդանաւին մէջ որ զինքը Ֆրանսա պիտի իջեցնէր անկարգելով: Այսօր կրցայ հաստատել թէ դուք բարոյապէս ալ վատ մըն էք, ընդունակ՝ ամէն տեսակ քօղարկեալ դաւաճանութեանց, յեղյեղուկ եւ բազմաձեւ հաւատարմութեան մը չռայլաբան երեւոյթին տակ»: Մորիս Շուման ալ բաց նամակ մը հրատարակեց, յիշելով իր ռազմիկի ծառայութիւնները եւ շարք մը բարի վկայութիւններ: Օդանաւի պատմութեան առթիւ կ'ըսէ թէ քանի մը անգամ վիրաւորուած էր, փորը կապուած, եւ երբ հազիւ օդանաւին մէջ նետուած՝ մարեցաւ: — Դարձեալ տը Կոլի գործակիցներէն ծովակալ Միւզէլիէ խստօրէն կը քննադատէ զօրավարը եւ գնդ. Փասին, առաջինը կոչելով «իշխանասաստ» եւ «դիկտատոր»:

ՆԻՒՐԸՆՊԷՐԿԻ ՄԱՀԱՊԱՐՏՆԵՐՈՒՆ լուսանկարները հրատարակուեցան առջի օր, կարգ մը թերթերու մէջ: Մեծ մասը անյարմար նկատած է տպել զանոնք, հետեւելով անգլիական մամուլին:

ՀԱՅԻ 150.000 ԿԵՂԾ ՏՈՄՍԵՐ (2.470.000 քիլօ) բռնուեցան փարիզեան տպարանի մը մէջ, որ կը պատրաստուէր նաեւ կեղծ թղթադրամներ տպելու:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՕՐ

Սալ Կավօ, կիրակի 26 Յունուար 1947, ժամը 14.45ին ԵՐԳԱՏՕՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԱՅԻՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ, մասնակցութեամբ Orchestre Lamoureuxի: Կը ղեկավարէ երաժշտագէտ Պ. ՕՆՆԻԿ ՊԷՐՊԷՐԵԱՆ: Զխաչաձեւել:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆ.— 26 Հոկտեմբեր, շաբաթ երեկոյ, Սա Ֆրանսուա Քոփէի սրահին մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. ՎԱՐԱՆԴԵԱՆ ԿՈՄԻՏԷԻ:

8 Rue Victorien Sardou

Կը նախագահէ Ընկեր Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ.— Հոկտ. 27ին, իրիկուան ժամը 8ին

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Մանրամասնութիւնները տեղին վրայ ազդաձին յայտագրով:

ԿՐԸՆՈԲԼԻ ՄԷՋ.— Այս կիրակի ժամը 3ին:

Կը խօսի ընկեր ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Օր. ԾՈՎԻՆԱՐ ՏԷՐ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆ, Լիոնի Օփերայէն:

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ 30 Հոկտեմբեր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը:

Հ. Յ. Դ. Ռաֆֆի խումբին ժողովը այսօր, ժամը 8.30ին ընկերվարականներու սրահը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը: Կարեւոր օրակարգ:

Հ. Յ. Դ. ԱՆԻԷՌ Գուա Քոլոմպի «Արամ» ենթակոմիտէի ժողովը՝ այսօր ժամը 8ին: Կարեւոր օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ.— Ֆրանսական Բանակի Հայ Ռազմիկներու Միութեան ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի առտուան ժամը 10ին, Միութեան կեդրոնատեղին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ: Այս առթիւ միութիւնս կոչ կ'ընէ բոլոր այն նախկին 39—45ի ռազմիկ ընկերներուն, որոնք դեռ դուրս կը մնան, գալ արձանագրուիլ:

ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Նոյեմբեր 3ին, կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մէջ C.սրահը: 8 rue Danton: Կարեւոր խորհրդակցութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

ՍԷՕԼԷՕԶԻ «Արեւ» Վերաշինաց եւ Հայր. Միութիւններու ընդհ. ժողովը՝ այս կիրակի կէսօրէ յետոյ ժամը 2.30ին Իսիի Խրիմեան դպրոցին մէջ, 2 rue de la Défense: Օրակարգ՝ զոյգ միութեանց հաշուետուութիւն:

Ֆրանսահայկական փառատօն

ՎԱՂԸ ԿԻՐԱԿԻ, ՍՈՐԲՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանքեւհայ Միութեան կազմակերպած հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած գրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթը, ժամը 2.30ին:

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԱՀՈՒԱՆ 11ՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻՆ առթիւ, այս կիրակի, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի: Պիտի երգուի վարդապետին դաշնակած բազմաձայն պատարագը:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Տարեկան ուխտագնացութիւնը դէպի Notre Dame de la Garde, տեղի կ'ունենայ վաղը, կիրակի ժամը 9.30ին, բացառիկ շուքով, Կիլիկիոյ կաթողիկ պատրիարքին, Աղաջանեանի կարտինալի աստիճանի բարձրացման առթիւ: Հովանաւորութեամբ Մարսիլիոյ արքեպիսկոպոս գերապայծառ Jean Delayի: Պատարագէն վերջ հանդիսաւոր հոգեհանգիստ, ի յիշատակ վերջին երկու պատերազմներուն զոհերուն:

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ տարեկան պարահանդէսը՝ Hôtel Continentalի սրահներուն մէջ, դեկտեմբեր 21, շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Վաղը, կիրակի Եւրոպայի թեմի կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. պիտի պատարագէ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ: Այս առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ննջեցեալներու յիշատակին: Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 7.30ին, պատարագ 9.30ին:

ՆԵՐԳԱՂԹ.— Կը ծանուցուի Պանեէօ Քաշանի, Պուռ լա Ռէնի եւ շրջանի հայրենակիցներուն թէ ներգաղթի արձանագրութիւնները կը կատարուին հետեւեալ օրերուն.— Չորեքշաբթի եւ ուրբաթ երեկոները ժամը 9էն 11, իսկ կիրակի առաւօտ ժամը 9էն 12 հայկական դպրոցի սրահին մէջ, 24 rue Haïg Tbirian, Bagneux, (Seine):

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Ֆր. Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 500 ֆրանք Տիկին Սանդուխտ Յակոբեանէ:

Le Gérant : L. KRIKORIAN

Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տարե. 1000, Եամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10. Տոլ.

Dimanche 27 Octobre 1946 Կիրակի 27 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4838 Նոր շրջան թիւ 477 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՄՇԱԿՈՅԹ

Այս տարի ալ — այսօր — հայկական հանդէս մը սարքուած է Սորպոնի դահլիճին մէջ, նախաձեռնութեամբ Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան։

Յայտագիրը այլազան է եւ ճոխ, ինչպէս կ'ըսեն։ Անշուշտ գլխաւոր նպատակը պիտի կազմէ ճաշակ մը տալ հայկական ստեղծագործութեանց մասին, թէեւ ունկնդիրները մեծ մասով Հայեր պիտի ըլլան։ Ամէն պարագայի մէջ, նպատակայարմար ձեռնարկ մը, որ պիտի ծառայէ ամրապնդելու մտաւոր խնամութիւնը այս երկրի մեծութեանց հետ։

Խոստովանինք որ այս գետնին վրայ եւս շատ ետ մնացած ենք, բաղդատելով Մեծ Պատերազմէն առաջ եւ վերջը կատարուած ճիգերուն հետ։

Ոչ միայն ընդհանուր յոգնութիւն մը կը նշմարուի, այլեւ մարդու պակաս։

Չափազանց նօսրացած են անոնք որ կրնային օգտակար ըլլալ այս ճակատին վրայ։ Նորերն անգամ հին դրամագլուխն է որ կը սպառեն, առանց նոր գետիններ փնտռելու կամ աւելի խորանալու։

Չմոռնանք որ տեղացիներու կացութեան մէջ ալ մեծ փոփոխութիւններ կատարուած են։ Անոնք ալ կորսնցուցած են շատ մը դէմքեր, որոնք ծանօթ էին Հայկական Մշակոյթին։ Մեր դիմացն ունինք ամբողջ սերունդ մը, որ հազիւ կը ճանչնայ մեզ, պատահաբար լսած ըլլալով մեր անունը կամ պատմութիւնը։

Ո՞ր օրուան կը սպասեն նորահասներէն անոնք որ պարբերաբար Ֆրանսերէն ճառեր կը խօսին, հայերէնի թոթովանքը վերապահելով հայրիկին եւ մայրիկին ...

Անոնք ե՞րբ տղամարդու փորձ մը պիտի կատարեն, խուսափելու համար միջակութեան եւ լճացման լպրծուն ճամբաներէն։

Նախորդ պատերազմէն առաջ թէ վերջը, անոնք որ ջանացին Հայկական Մշակոյթը ծանօթացնել եւ տարածել Եւրոպայի մէջ, երկինքէն ինկած դանձեր չէին։

Անոնք ալ հետզհետէ զարգացան եւ դարձան միրական ուժ՝ խանդավառութեամբ, հաւատքով եւ մաանաւոր, յարատեւ աշխատանքով։

Անոնց ետեւէն հասնողները եւ մանաւանդ աւելի նորերը, որոնք եւրոպական կրթութեան բոլոր բարիքները վայելեցին, ինչո՞ւ կէս ճամբան պիտի մնան։

Տարիներ ու տարիներ առաջ, ականաւոր Ֆրանսացիներ եւ ուրիշներ ամէն յոգնութիւն կրած, նոյնիսկ հայերէն — գրաբար եւ աշխարհաբար — սորված են, թափանցելու համար Հայկական Մշակոյթի գաղտնիքներուն։ Անոնք Ֆրանսերէնի թարգմանած են մեր հին մատենագրութեան հրաշալիքները (Տիւլորիէ, եւն.)։

Արդ, այն սերունդը որ կը պարծենայ իր Ֆրանսագիտութեամբ — յաճախ համայնագիտութեամբ — ինչո՞ւ պիտի չկրնար գոնէ տասը «նուիրեալներ» տրամադրել, Ֆրանսերէնով հայերէն սորվելու, իրենց սեփական մշակոյթը սերտելու եւ տարածելու համար։

Մանաւանդ հիմա որ, տարբեր մշակոյթ մըն ալ կը զարգանայ անդին, հայրենիքին մէջ։ Մշակոյթ մը որուն ծանօթ են հարեւան ժողովուրդները, բայց ոչ բուն Եւրոպացին։

Այս խորհրդածութիւններու կարգին, թոյլ տուէք անգամ մը եւս յիշեցնել թէ՝ Հայկական Արտասահմանը պարզապէս ինքզինքն է որ կ'ուրանայ, հետզհետէ անտեսելով, մոռացութեան տալով Մշակոյթի Օրը։

Այսօրուան ցերեկոյթը, որքան ալ գնահատելի, չի կրնար ծածկել այդ մեղքը։

Պատերազմէն առաջ, տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենար ամէն տարի, Փարիզէն Թաւրիզ։

Տարրական տրամաբանութիւնը կը պահանջէր որ այսօր աւելի զարգանար, դառնար համազգային շարժում, փոխանակ յանձնուելու պատահականութեան։

Ի վերջոյ ինչո՞վ պիտի չնչենք այս օտար ափերուն վրայ, եթէ Մշակոյթի ճաշակն ու պարծանքն ալ կորսնցնենք։

Որո՞ւ արտօնութեան կամ բարեհաճութեան կը սպասենք, այսքան տարրական պարտականութիւն մը կատարելու համար։

Կը կարծենք թէ գոնէ այս ճակատին վրայ իրենց հայերէնը չեն մոռցած, այսինքն իրար կը հասկնան մեր գրող - բրօններ։

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԸ ԵՒ ԻՐ «ՔԵՐԹԷՆՔԷԼԷ»Ն

Ժիր ու շարժուն վարդապետին խորհրդանիշն էր մողէզը։

Տարօրինակ կը հնչէր մեր ականջին երբ հնչեղ ծիծաղով մը «Քէրթէնքէլէ» կ'անուանէր իր շարանին մէկ աշակերտը, յանցանքի վրայ բռնած փախստականը, կամ ամէն անգամ որ ուզէր պարտկել սրտնեղութիւնը, եւ շրթունքներուն ծայրը հաւաքուած յանդիմանութեան բառերը։

Վարժուեցանք նետօղնուտէ համակրանքով ծաղիլ այդ ժրաջան սողունին, երբ մանաւանդ լսեցինք քանի մը բացատրական բառեր թէ ի՞նչու ինք այդ կենդանին ընտրած է իբրեւ խորհրդանշան իր աշխատանքին։

— Չէք գիտեր որքան դիմացկուն է անպիտանը, կ'ըսէր խնդալով. ամէն քարի տակէ կ'ելլէ, արեւին ալ կը դիմանայ անձրեւին ալ, պոչը վրայ կուտայ, դարձեալ կենդանի է եւ աշխոյժ։ Չէ՞ք կարծեր որ շատ կը նմանի հայ ժողովուրդին։ Ընդհանրապէս եւ քիչ մըն ալ ինծի մասնաւորապէս։

Եւ յանկարծ «քէրթէնքէլէ» մը կը պոռար, ոտքի ցատկելով, եթէ նստած ըլլար, ինչ որ հազուագիւտ էր իրեն համար։

Օր մը հաւաքուած էինք իր սեղանին շուրջ։ Հոն էին նաեւ Աւետիք Իսահակեանը եւ Փանոս Թէրլէմէզեանը։ Ամէն մէկուն ձեռքը կար մողէզ մը, սֆանջելի արուեստի գործեր, կաղամար, թղթահատ, քանակ, եւն. նուիրուած բոլորն ալ Եգիպտոսի հայ գաղութին կողմէ իր Գահիրէ այցելութեան առթիւ։

Իսահակեանը իր սիրական սովորութեան համեմատ երկու բթամատները կը դարձնէր շարունակ, անիւի մը պէս։

— Մոյլ նա, Աւետիք, որ ձանձրանաս ի՞նչ նմանելու, հարցուց վարդապետը։

— Ա՛, այսպէ՛ս, ըսաւ մեր փիլիսոփան եւ սկսաւ միշտ հակառակ կողմը դարձնել մատները։

— Տօ՛, եղբայր, սա կենդանիին չա՞փ ալ չկաս, որ բան չունենայ անելիք, պոչը կը շարժէ ժիր, եւ արագ կ'անցնի քարերու միջով. դուն ալ շարժէ մի քիչ պոչդ, եւ նոր բան տուր մեզ, է՛։

— Շուտով «Աղա Նազարին» կուշտին նստեցնելու եմ մի «հանրմնազար». Փանոսը պիտի նկարէ մեզ բոլորս, դուն ալ եղանակէ, պրծաւ գնաց»։

ՍՕՍԻ

Կեդր. Յանձնաժողով

ՆԵՐԳԱՂԹԻ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

Ուրբաթ օր Բարեգործականի հրաւէրով զանազան Միութիւններ հաւաքուած էին Նուպարեան Մատենադարանը, ընտրելու համար Հանգանակիչ Կեդր. Մարմին մը, Ներգաղթի առթիւ։

Ժողովին կը նախագահէր կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք., իր քովն ունենալով Բարեգործականի Փարիզի վարչութեան նախագահը, Բժ. Պ. Քոյոլեան։

Պատուիրակը նախ պարզեց այն ժողովրդական խանդավառութիւնը որուն ականատես եղած է Սուրիա - Լիբանանի մէջ, ոչ միայն Ներգաղթի արձանագրութեանց, այլ եւ «Սասունցի Դաւիթ» հրասայլերու հանգանակութեան առթիւ, երբ այնքան առատաձեռնութեամբ մասնակցեցան տրամադրելով 118.000 սուրիական ոսկի, — պատկառելի գումար մը՝ Ֆրանսական Ֆրանքով։ Իսկ Ներգաղթի հանգանակութիւնը հասած էր արդէն 180 հազար ոսկիի եւ դեռ կը շարունակուի։

Վստահութիւն յայտնեց որ Ֆրանսահայ գաղութն ալ նոյն խանդավառութեամբ եւ հայրենասիրական ջերմ զգացումներով իր լաւագոյնը պիտի ընէ, այս նուիրական գործին լիակատար յաջողութեան համար։

Ներկաներու միաձայն որոշումով ընտրուեցաւ 11 հոգիէ բաղկացած Կեդր. Յանձնաժողով մը, որուն պատուոյ Նախագահութիւնը պիտի առաջարկուի Առաքել փաշա Նուպարի, իսկ Արտաւազդ արք. պիտի մնայ նախագահ։

Պատուիրակը այս առթիւ կարդաց անցեալ յուլիսին գրուած երկու կաթողիկոսական նամակներ, մէկը իրեն միւսը Բարեգործականին ուղղուած, որով կը հրահանգէ ձեռնարկել եւ յաջողութեամբ գլուխ հանել Ներգաղթի հանգանակութիւնը։ Երկու նամակներն ալ պիտի հաղորդուին մամուլին։

Յանձնաժողովին անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Ե. Գարկիրճեան, Արզումանով, Վ. Ֆրէնկեան, Ա. Ջաքրեան, Վ. Խմէրեան, Օ. Հէքիմեան (կաթոլիկ համայնքութիւն), Դաւիթեան, Աշոտ Ֆրէնկեան, Արմենակ Աճէմեան, Սիրաքեան եւ ներկայացուցիչ մը բողոքական համայնքութենէն։

Այս Յանձնաժողովը պիտի ըլլայ միակ իրաւասու հանգանակութեան համար եւ այժմէն կը խնդրէ խուսափիլ որ եւ է խաչաձեւումէ։

Ժողովը որոշեց այս յանձնախումբին կից՝ հրաւիրել խորհրդակցական մարմին մը, որուն պիտի մասնակցին մամուլի եւ զանազան Միութեանց ներկայացուցիչները։

Վեթոյի խնդիրը պիտի քննուի

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին ուրբաթի նիստին մէջ, խորհրդային պատուիրակութիւնն ալ համաձայնեցաւ որ վեթոյի խնդիրը քննուի յառաջիկային։ Այս առթիւ բանաձեւ մը ներկայացուցած էին փոքր ազգերը, Մեքսիկա, Քուպա եւ Աւստրալիա, որոնց միացան Անգլիա եւ Ամերիկա եւս։ Խորհրդային Բ. պատուիրակը, Վիշինսքի-անմիջապէս ոտքի ելլելով, կարճ յայտարարութիւն մը կարդաց, ուր կ'ըսէր թէ որ եւ է փոփոխութիւն վեթոյի կանոնին մէջ «ծանր հարուած մը» պիտի ըլլայ կազմակերպութեան համար։ «Խ. Միութիւնը իրեն կը վերապահէ աւելի մանրամանօրէն յայտնել իր կարծիքը յառաջիկային։ Այսօր կը գոհանամ ըսելով թէ այս խնդիրը պէտք է վերցնել օրակարգէն»։

Անմիջապէս բեմ բարձրացաւ բրիտանական ներկայացուցիչը, մերժելու համար խորհրդային առաջարկը։ Բացատրեց թէ վեթոյի խնդիրը ծանրապէս վարկաբեկեց Ապահովութեան Խորհուրդը, կարգ մը տեսակէտներով եւ թէ շատ կարեւոր է այս հարցը Միացեալ Ազգերու ապագային համար։ Ամերիկեան պատուիրակն ալ յայտարարեց թէ ժողովը իրաւունք ունի քննելու որ եւ է խնդիր եւ թէ հինգ մնայուն անդամներուն վեթոյի իրաւունքը չի հակասեր Մ. Ա. Կ.ի դաշինքին։

Ուրիշներ ալ խօսեցան եւ ի վերջոյ Վիշինսքի տեղէ տուաւ, հետեւեալ յայտարարութեամբ,— «Այս առաջարկը քաղաքական հարուած մըն է Մ. Ա. Կ.ի դաշինքին հիմնական սկզբունքներուն դէմ։ Մեր պատուիրակութիւնը չի պնդեր օրակարգէն հանել զայն, եւ համաձայն է որ քննուի յառաջիկային. բայց մի մոռնաք որ վտանգաւոր գետնի մը վրայ կը մտնէք»։

● Ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ փոքր եւ միջին ազգերը սկսած են զանգատիլ Մեծերէն, մեղադրելով թէ խաղաղութեան կը սպառնան իրենց վտանգաւոր մրցակցութիւններով։ Յաջորդաբար խօսեցան Մեքսիկայի, Պելժիոյ, Գրազիլիոյ եւ ուրիշ երկիրներու ներկայացուցիչները։ Բոլորն ալ բացորոշապէս հասկցուցին թէ փոքրազգերը կը վախնան մեծերու պայքարներէն։ Պելժիոյ պատուիրակը աւելի յառաջ երթալով, յայտարարեց թէ Մեծերը չարաչար կը գործածեն վեթոյի իրաւունքը։ Պահանջեց վերջ տալ այս վիճակին, այլապէս Ապահովութեան Խորհուրդը պիտի կորսնցնէ ամէն հեղինակութիւն։

Ռուսները կը տանին,

Անգլիա եւ Ամերիկա կը քաշեն

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ քանի մը հարիւր Գերմաններ, որոնք մասնագէտ են V2 զէնքերու, ճամբայ ելած են դէպի Խ. Միութիւն։ Իրենց աշխատած գործարաններն ալ կը քանդուին, փոխադրուելու համար։ Պերլինի անգլիական, ամերիկեան եւ Ֆրանսական հրամանատարութեանց ներկայացուցիչները բացատրութիւն պահանջեցին այս զանգուածային տեղափոխութեանց համար։ Աւելի քան 7000 բանուորներ արդէն մեկնած են կամ պիտի մեկնին, Պերլինի ռուսական շրջանէն եւ շրջականերէն։ Եէնայի Քարլ Ցայս ակնոցի գործարանէն տեղափոխուած են 27 մասնագէտներ, որոնց մէկը՝ փրոֆ. Շուց, բնագէտ։ Նոյն քաղաքի ապակիի գործարանէն՝ 800 բանուորներ, Հալլէի օդանաւային գործարանէն՝ 400 մասնագէտներ, Շէմնիցի ծանր ճարտարարուեստի գործարանէն՝ 4000 որակեալ բանուորներ եւ 125 ճարտարապետներ։ Տէսաուի գործարանէն՝ 1500 բանուորներ եւն. Պերլինի ռուսական շրջանին մէջ 700 վակոններ կը սպասեն, Ռուսիա փոխադրելու համար Գերմաննե-

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

Ներգաղթի վերջին խումբը

Իրանէն

Թեհրանէն կը գրեն մեզի հոկտ. 15 թուականով.— Այսօր մայրաքաղաքէն Երեւան մեկնեցաւ վերջին կարաւանը, մօտ 1000 հոգի 4 խումբերով։ Այս տարուան համար, մինչեւ գարուն այլեւս նոր կարաւաններ չեն մեկնիր։

ԳԻՐՔ ՄԸ ԶՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

Արտասահմանի հայերէն թերթերը, վերջերս, գրեցին թէ Հայաստանի Պետհրատը երկրորդ տպագրութեան համար յանձնած է փրոֆ. Վահան Արծրունիի Բժշկագիտական Բառարանը:

Այս կարճ լուրը զիս մղեց որ հրապարակութեան տամ ներկայ յօդուածաշարքը՝ հետեւեալ խորհրդածութիւններուս վկայութեան համար.

1.— Արտասահմանի եւ Հայաստանի մտաւորականներուն միջեւ տակաւի՛ն կարելի չեղաւ համագործակցութիւն ստեղծել,— ատկէ յանհունս կը տուժէ հայ միտքը:

2.— Հին համբաւներու եւ հին ժառանգներու վրայ քնանալով չէ՛ որ կ'աճի եւ կը զարգանայ հայ միտքը,— մաքուր ջուրեր ու շրջապտոյտներ պէտք է արձակել արդի ժամանակներու նուաճումներուն աւազանին մէջ, այլապէս հին տղմուտը կը խմորի ու կը չորնայ :

Ու մինչ, աւա՜ղ, հասկցողը կ'ողբայ որ չենք գիտեր օգտուիլ ահաւոր աղէտի մը ընձեռած բարիքներէն՝ Եւրոպա նետուած մեր խլեակներուն բախտէն, իւրացնելու համար արեւմտեան մշակոյթին աւիշը, ցաւալի է տեսնել որ անդի՛ն եւս հին հեղինակութիւնները ափիոնի դեր կը կատարեն,— համբաւը կամ տիտղոսը, հմայքը կամ անունը բաւական են, որպէսզի արհամարհանքով դիտուին սրբագրումներու, նոր քննութիւններու եւ վերագնահատութեանց պահանջը: Այլապէս Հայաստանի կառավարութիւնը պիտի չհրատարակէր, ընդհակառակն պիտի այրէր փրոֆ. Վահան Արծրունիի Բժշկագիտական Բառարանը:

Կեանքիս մէջ չեմ տեսած երբեք գիրք մը, որ ա՛յնքան սխալ պարունակէ,— գիրք մը, որու մէջ սխալը աւելի շատ ըլլայ քան շիտակը :

Այս բառարանը տպուած է Երեւանի մէջ 1924ին: Նախ քան յառաջաբանը, տպուած է առողջապահական կոմիսար Ս. Լազարեանի պաշտօնական յայտարարութիւնը. «Առողջապահութեան կոմիսարիատը ձեռնարկեց եւ աւարտեց Համալսարանի Բժշկական Ֆակուլտետի մարդակազմութեան դասախօս բժիշկ Վահան Արծրունու ԲԺՇԿԱԳԻՏԱԿԱՆ ՌՈՒՍ — ԼԱՏԻՆ — ՀԱՅ ԸՆԴԱՐՁԱԿ ԲԱՌԱՐԱՆի տպագրութիւնը: Այս գործը հեղինակի տասնեակ տարիների անդուլ աշխատանքի արդիւնքն է: Նա քննուած է յատուկ յանձնաժողովում, որը կազմուած է եղել հայկաբաններից եւ մասնագէտներից, ու ճանաչուած է իբրեւ միանգամայն պիտանի եւ կիրառելի կեանքի մէջ»:

Այս յայտարարութիւնը արդէն մեծ վարկ կուտայ փրոֆ. Վ. Արծրունիի բառարանին, թէեւ առողջապահական կոմիսարը, համեստաբար, անմիջապէս կ'աւելցնէ թէ «համաձայն է հեղինակի այն անկեղծ յայտարարութեանը, թէ այդպիսի մի եզակի գործ չի կարող երբեք կատարեալ եւ անսխալ լինել, ուստի հրաւիրում է գիտական մարմինները եւ մասնագէտներին ուղարկել իրենց ուղղումները եւ դիտողութիւնները, ու այսպիսով նպաստել հայ գիտական լեզուի մշակման մեծ գործին»:

Կը պատասխանեմ հրաւէրին, քիչ մը ուշ, (1924ին, գիրքը լոյս տեսած շրջանին, կ'ուսանէի տակաւին): Կը պատասխանեմ երկու կամ երեք յօդուածով, (բառարանին ամբողջական քննութեան համար՝ կը պատրաստեմ գիրք մը, որովհետեւ ընդարձակ գիրքո՛վ մը միայն կարելի է ներկայացնել փրոֆ. Վ. Արծրունիի անթիւ եւ անհամար սխալները): Կը պատասխանեմ, խնայելու համար Բ. տպագրութեան ծախքերը: Կը պատասխանեմ «Յառաջ»ի մէջ, մեր ընթերցողներուն իսկ մատչելի ձեւով,— որքան համոզկեր նոյնքան հետաքրքրական, ատոր համար՝ գրական յաւելեալ ծանօթութիւնները, աչք ծակող սխալներուն քովն ի վեր: Թող գլխուս՝ եթէ ցոյց տրուած սխալները չարդարացնեն եզրակացութիւնս,— այրե՛լ այս գիրքը:

X

Փրոֆ. Վահան Արծրունի, որ, ինչքան կը յիշեմ, մեռաւ վերջին պատերազմէն մէկ կամ երկու տարի առաջ, ինծի ծանօթ է իր կարգ մը գործերով: Վկայուած Փարիզի բժշկական համալսարանէն,— կարծեմ ժամանակ մըն ալ իբրեւ բժիշկ գործած է Օրլէանի կողմը — Կովկաս վերադարձէն ետքը կը հրատարակէր բժշկական թերթ մը, անոր կողքին՝ բազմաթիւ գրքոյկներ, ժողովուրդին ծանօթացնելու համար առողջապահութեան սկզբունքները: «Լումայ»ի մէջ, ժամանակին, Գիւտ քհնյ. Աղանեանի խիստ քննադատութիւնը բժ. Արծրունիի գիտական աշխատանքներուն մասին՝ հաճոյք չէր պատճառած ինծի,— այսօր ինծի ալ կը վիճակուի, սակայն, հաստատել որ լուրջ եւ ծանր, յոգնեցուցիչ եւ գերազանց աշխատանքներու մարդը չէ փրոֆէսէօրը :

Փրոֆ. Վահան Արծրունիի Բժշկագիտական Բառարանը բազմալեզուեան է,— հայերէն, ռուսերէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ անգլերէն: Սխալներն ալ՝ հայերէն, ռուսերէն, լատիներէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն եւ անգլերէն: Չեմ ուզեր խօսիլ տպագրական անհանդուրժելի վրիպակներու մասին, որոնք կը վխտան,— եւ խորհի՛լ որ ուսանողներու համար պատրաստուած է այս գործը: Չեմ ուզեր խօսիլ ուղղագրական հրէշային սխալներու մասին, որոնք բառերուն կուտան խեղկատակային ձեւեր: Չեմ ուզեր խօսիլ նաեւ այն անհոգութեան մասին, որով կ'անտեսէ բառարան կազմելու ընդունուած կանոնները, կամ ընդվզեցուցիչ անփութութեան մը մասին՝ երբ բառ մը կը սկսի ռուսական տառերով եւ կը վերջացնէ լատինական տառերով: Ես այստեղ պիտի ներկայացնեմ խումբ մը բառագիտական, խումբ մըն ալ տեսաբանական սխալներ, երկուքն միասին բանաձեւելու համար եզրակացութիւնը:

(1) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎՐԴ. Ի ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան տասնեւմէկամեակի առիթով)

Հոկտեմբեր 21ին լրացաւ Կոմիտաս վարդապետի մահուան տասնեւմէկամեակը: Այս առիթով նշանաւոր վարդապետի աշակերտներն ու տաղանդը յարգողները այսօր հոկտեմբեր 27ին Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ պէտք է կատարեն հոգեհանգիստ մեր մեծ երաժշտագէտի յիշատակին:

Կոմիտաս վարդապետի երաժշտական եւ մանկավարժական գործունէութիւնը տեւեց հազիւ 16 տարի (1899 Սեպտեմբերից մինչեւ 1915 գարնան վերջերը) եւ այս ընթացքում մեր անզուգական երաժիշտը համերգներ տուաւ եւ դասախօսութիւններ կարդաց Եւրոպայի մի շարք քաղաքներում, Փարիզում եւ Պերլինում երկու անգամ, Զուիցերիայում, Թուրքիոյ մի քանի քաղաքներում, Եգիպտոսում եւ Անդրկովկասի բոլոր նշանաւոր հայկական կենդրոններում, սակայն Ռուսիոյ մայրաքաղաքներում, Մոսկուայում եւ Պետերբուրգում չկրցաւ հանդէս գալ, հայ ժողովրդական երգերը ռուս երաժշտական աշխարհին եւ ռուսական լայն խաւերուն ծանօթացնելու համար, որովհետեւ իր մանկավարժական գործունէութիւնը Ս. Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում չէր թոյլ տալիս նրան երկար ժամանակով անջատուել Մայր Աթոռից :

Առաջին անգամ ռուս ժողովուրդը եւ երաժշտական աշխարհը ամբողջական գաղափար ունեցան հայ ժողովրդական երգի մասին, եւ ճաշակեցին զայն 1927ին, երբ խորհրդային իշխանութեան գոյութեան տասնամեակն էր կատարւում բովանդակ Ռուսիոյ մէջ, մասնաւոր հանդիսաւորութեամբ : Այդ առթիւ Մոսկուա էին հրաւիրուած բոլոր դաշնակից հանրապետութիւնները, իրենց մշակութային վերելքի եւ բարձր ստեղծագործութեան փաստերը հանդէս բերելու :

Խորհրդային Հայաստանը Մոսկուա էր ուղարկել Երեւանի բարձրագոյն երաժշտանոցի երգեցիկ խումբը մօտ 40 հոգուց բաղկացած – Պրոֆ. երաժիշտ Սպիրիդոն Մելիքեանի առաջնորդութեամբ, եւ նոյն երաժշտանոցի պրոֆէսէօր յայտնի երգահան Ալէքսանդր Սպենդիարեանին:

Հայկական երգերը մօտ 25 կտորից էին բաղկացած, որոնց մէջ երկուքը կամ երեքը պատկանում էին Սպ. Մելիքեանի եւ այժմ նշանաւոր երաժիշտ Անուշաւան Տէր Ղեւոնդեանին, մնացեալը մեր անմահ Կոմիտաս վարդապետի գլուխ գործոցներն էին եւ ներդաշնակած ժողովրդական երգերը: Նոյեմբերի 7ին Մոսկուայի Արհեստակցական Միութեանց տան մեծ դահլիճում (նախկին ազնուականութեան տուն) Խ. Միութեան ամենայայտնի, մի քանի հարիւր հոգուց բաղկացած, երգեցիկ խմբերի կողքին հանդէս է գալիս եւ Երեւանու երաժշտանոցի երգեցիկ խումբը, ի ներկայութեան կառավարութեան, կուսակցութեան, գիտութեան եւ արհեստակցական միութեանց բոլոր ներկայացուցիչների գլխաւորութեամբ Ի. Ստալինի: Հայկական խումբը ցնցող տպաւորութիւն է թողնում եւ ջերմ, խանդավառ ընդունելութիւն գտնում բազմահազար հասարակութեան կողմից: Այնուհետեւ նա հանդէս է գալիս բազմաթիւ բանուորական շրջաններում գործարաններուն մէջ: Երկու համերգ ալ տուեց Մոսկուայի հայութեան համար, մէկը՝ նախկին Լազարեան ճեմարանի դահլիճում, միւսը՝ Արհեստաւորաց Միութեան տան փոքր դահլիճում եւ մեծ ոգեւորութիւն յառաջ բերեց հայ հասարակութեան մէջ: Մոսկուայի հայ գաղութի Ս. Էջմիածնի ճեմարանականները պատուեցին իրենց ընկերոջը պրոֆ. Սպ. Մելիքեանին ոսկեայ ժամացոյց նուիրելով նրան: Այս համերգներին միշտ ներկայ էին, Մոսկուայի բարձրագոյն երաժշտանոցի տնօրէն պրոֆ. Իպոլիտովը, յայտնի դաշնակահար, եւ նշանաւոր երաժշտագէտ հայասէր պրոֆ. Գնեսինը, որի անունով երաժշտական դպրոց կայ Մոսկուայում, երկուքն եւս միանգամայն հիացած էին հայ երգերով :

Նոյնքան մեծ տպաւորութիւն գործեց ռուս հասարակութեան վրայ մեր մեծ երաժշտագէտի Ալ. Սպենդիարեանի համերգը նոյն տան փոքր դահլիճին մէջ, ուրտեղ նա հանդէս եկաւ Մոսկուայի մեծ թատրոնի մեծ նուագախմբի ղեկավարութեամբ, որոնք նուագեցին նրա նոր յօրինած «Երեւանեան էտիւտները», իր դեռ չաւարտած «Ալմաստ» օփերայից պատերազմի եւ այլ կտորներ, նաեւ «Հայրիկ, հայրիկ» եւայլն երգեր :

Ռուսական մամուլը, մանաւանդ «Իզվեստիան» եւ պրոֆ. Բրաուդո «Պրաւտայի» էջերում մեծ գովեստով գրուատեցին Կոմիտաս վրդ.ի ու Ալ. Սպենդիարեանի ստեղծագործութիւնները : Առանձնապէս չեշտեցին, թէ բաղդատելով բոլոր հանրապետութեանց հետ իր լուրջ պատրաստուածութեամբ եւ մշակութային բարձր տուեալներով Խորհրդային Միութեան այս նշանաւոր տօնին երեւան եկաւ միայն Հայաստանի հանրապետութիւնը ;

Մի քանի ամիս վերջը, 1928 Մարտին մօտաւորապէս Երեւանից անակնկալ կերպով ստացանք Ալ. Սպենդիարեանի վաղաժամ մահուան բօթը: Հանգուցեալի յիշատակին նուիրուած սգահանդէսին Մոսկուայի Խ. Հայաստանի Մշակութային տան մէջ (նախկին Լազարեան ճեմարան) ելոյթ ունեցաւ վերոյիշեալ երաժիշտ պրոֆ. Գնեսինը, որ ի միջի այլոց ասաց.

— Նախ քան իմ բուն նիւթին անցնիլը՝ ես կը կամենայի կանգ առնել մի հայ նշանաւոր տաղանդի Կոմիտասի վրայ, որ կարծեմ վարդապետ» է կոչւում (եւ այս բառը արտասանում է հայերէն, ապա թարգմանում ռուսերէն) որ կը նշանակէ արխիմանդրիտ, չգիտեմ ինչու այժմ չեն ասում Կոմիտաս վարդապետ»: (*) Եւ շարունակում է. — «Մենք երբեք չէինք կարող երեւակայել, որ հեռու Էջմիածնում, Կովկասի մի խուլ անկիւնում, մեզանից 25 տարի առաջ փոքրիկ Հայաստանը տուած է մի Կոմիտաս վրդ., որի ստեղծագործութիւններին նմանը իրենց գեղարուեստական կառուցուածքի ու արժէքի տեսակէտից, հազիւ կարելի կը լինէր սպասել Ռուսաստանի մեծ կենդրոններուն մէջ ապրող նոյն ժամանակի ամենայայտնի ռուս երգահաններից: Համաշխարհային երաժշտական գրականութեան մէջ չկայ մի երգահան, որ այնքան տաղանդաւոր, հմտօրէն եւ բազմակողմանի կերպով օգտուած լինի երաժշտական այն ձեւից, որ կոնտրապունկտ կամ ֆուգա է կոչւում, ինչպէս Կոմիտաս վարդապետը: Եթէ մենք կամենանք մի փոքրիկ պրոպագանդ անել նրա մասին՝ Խ. Միութեան մէջ Կոմիտաս վարդապետը ամենաժողովրդական երաժիշտը կարող է դառնալ»: (Տես նաեւ «Կոմիտաս», Երեւան 1930 թ.):

Կոմիտաս վրդ.ը մինչեւ այսօր շատ յարգի է Խ. Միութեան եւ մանաւանդ Խ. Հայաստանի մէջ: Հանճարեղ երաժիշտի անուան քառեակ (Կվարտետ) գոյութիւն ունի Մոսկուայի մէջ Խ. Հայաստանի Մշակութային Տան հովանաւորութեան ներքոյ: Այս քառեակի հիմնադիրները չորս տաղանդաւոր ջութակահար երիտասարդներ են, Աւետ Գաբրիէլեան, Միքայէլ Տէրեան, Ասլամազեան եւ Օհանջանեան, վերջինիս եղերական մահից յետոյ (խեղդուեց գետի մէջ) փոխարինել է Բալաբանեան: Սոքա նուագած են ոչ միայն իրենց մեծ վարպետի՝ այլեւ համաշխարհային յայտնի երաժիշտներու եւ երգահաններու գործերից, այնքան գեղարուեստօրէն, կատարելութեան հասցրած եւ գեղեցիկ, որ այդ չորս հոգուց բաղկացած քառեակը մեծ օրքէստրի տպաւորութիւն է թողնում, եւ իր մրցակիցը գոնէ մինչեւ պատերազմը չունէր Մոսկուայում: Վերջին տարուայ Ստալինեան մրցանակաբաշխութեանը յիսուն հազար րուբլիի մրցանակով է պսակուած այդ քառեակը :

Խ. Հայաստանի մէջ Կոմիտաս վրդ.ի ծննդեան եօթանասունհինգամեակի առթիւ, որ երկու տարի առաջ պատերազմի ատենը լրացաւ բազմաթիւ յանձնաժողովներ են կազմած մանրակրկիտ եւ խորունկ ուսումնասիրութեան ենթարկելու մեր տաղանդաւոր երգահանի թողած երաժշտական ժառանգութիւնը :

Իսկ Կոմիտաս վ.-ի թողած ժառանգութիւնը հարուստ է, բազմակողմանի, բազմաբովանդակ եւ անհուն, ինչպէս անհուն էր, հարուստ եւ բազմաբովանդակ հայ ժողովուրդի ստեղծագործող վեհ ոգին ու նրա մշակութային բարձր հանճարը: Հայր Կոմիտասն իւր ամբողջ կեանքի ընթացքում իր բուռն տաղանդը ստեղծագործական արգիւնաւոր հունի մէջ պահելու նպատակաւ միշտ ըմպում էր այն անմահական աղբիւրից, որ բխում է հայ ժողովուրդի սրտից ու բովանդակ էութիւնից... Եւ միշտ բեղուն, անեղծ ու անսպառ կը մնայ այն տաղանդը որ իր ոգու ըմպելին կ'առնէ այդ անմահական աղբիւրի ջրից...

Հայկական չկամութիւնը, հեռը, նախանձը եւ մարդկային գարշելի նենգաւորութիւնն անժամանակ խցեցին հայ ժողովուրդի այդ ազնիւ զաւակի հանճարի լոյսն ու աղբիւրը... Հայր Կոմիտասը հիւծուած, արիւնաքամ ընկաւ իր ճանապարհի կէսին, դեռ չաւարտած իր մեծ գործը...

Մեր գլուխը խոնարհենք այս մեծ Հայու եւ հայութեան ազնիւ զաւակի հանճարի մեծութեան առջեւ: Նա հայ ռամիկ, ընչազուրկ դասակարգի հոգեկան դարաւոր ապրումների հարազատ թարգմանը եւ անմահ ստեղծագործողը հանդիսացաւ... Հայ ժողովրդական ինքնատիպ, ինքնուրոյն երգի աղբիւրը գտաւ ու նրա հիմքը դրաւ: Եւ քանի կեանք կ'ունենայ հայ ժողովուրդը՝ կ'ապրէ ու անմահ կը մնայ նրա հարազատ զաւակը — Կոմիտաս վարդապետը:

Հայոց երկնքում աստղեր են փայլում, ամենից սիրուն, ամենից փայլուն Կոմիտաս հայր սուրբի աստղն է փայլում...

ԱՐՍԷՆ ԱԻ. ՔԱՀ. ՍԻՄԷՕՆԵԱՆՑ

(*) Այս առթիւ դիտողութիւն մը՝ յաջորդով:

Ակադեմիկոս Ս. Մալխասեան

ԽՄԲ.— «Էջմիածին» ամսագրէն, մեր հայերէնով.—

Ականաւոր հայագէտ Ստեփան Մալխասեանը իր «Հայերէն բացատրական բառարան» քառահատոր մեծ աշխատութեան համար արժանացաւ Ստալինեան մրցանակի պատւոյ բարձր կոչման (Ցառնագ.— բնագրին բառերով — եւ խորագրով — լաուրեատ (lauréat).

Ս. Մալխասեան ծնած է Ախալցխա 1857 Հոկտեմբեր 25ին, արհեստաւոր ընտանիքի մէջ: Հայրը դերձակ էր: Սկզբնական կրթութիւնը ստացած է Ախալցխայի Կարապետեան ծխական դպրոցը ու յետոյ գաւառական դպրոցը, զոր աւարտած է 1874ին:

1874ին Էջմիածնի մէջ կը բացուի Գէորգեան Ճեմարանը, եւ ճիշտ այդ տարին ալ Մալխասեան կ'ընդունուի նորաբաց Ճեմարանը:

1878ին Էջմիածնի հաշւոյն գործով կը ղրկուի Փեթերսպուրկ(Լենինկրատ) հայագիտութիւն սորվելու համար: 1878ի աշնան կը մտնէ Փեթերսպուրկի համալսարանի արեւելեան լեզուներու բաժինը՝ հայ-սանսկրիտ ճիւղը, իբրեւ ազատ ունկնդիր: 1881ին տկարութեան եւ անհատական այլ պատճառներով կը ստիպուի ոտժամանակ թողուլ համալսարանը և զբաղիլ միայն գրականութեամբ:

1887ին քննութիւն տալով կը ստանայ հասունութեան վկայական եւ նորէն կը մտնէ Փեթերսպուրկի համալսարանը՝ Հայ-վրացական բաժինը: 1889ին քննութեամբ կ'աւարտէ համալսարանը, ստանալով թեկնածուի աստիճան եւ կը վերադառնայ հայրենիք: Մալխասեանը դասընկերն է նշանաւոր լեզուաբան Ն. Մառի:

Հայրենիքի մէջ Մալխասեան կը զբաղի մանկավարժական աշխատանքներով, վարելով ուսուցչական եւ տեսչական պաշտօններ: Ախալցխայի երկսեռ ծխական դպրոցներուն մէջ — մէկ տարի, Թիֆլիսի Ներսէսեան դպրոցը՝ 20 տարի, Թիֆլիսի Յովնանեան դպրոցը՝ չորս տարի, Էջմիածնի Գէորգեան Ճեմարանը՝ մէկ տարի, Թիֆլիսի Գայեանեան դպրոցը՝ երկու տարի, Լենինականի նոյակառոյց «համալսարանը» մէկ տարի եւ Ախալցխայի գիմնազիան (երկրորդական վարժարան)՝ մէկ տարի: Այս երեսուն երկար տարիներուն ընթացքին, ան անխոնջ աշխատած է աշակերտներու մէջ սէր արթնցնել դէպի մայր խօսքը:

Մանկավարժական աշխատանքին զուգընթաց Մալխասեան կը շարունակէ զբաղիլ գրական, հայագիտական աշխատանքներով, հարստացնելով հայագիտութիւնը նորանոր բանասիրական ուսումնասիրութիւններով:

Ան իր ամբողջ կեանքը նուիրած է մայրենի լեզուին, գրականութեան մատենագրութեան ուսումնասիրութեան: Անոր գրական աշխատութիւններու թիւը մեծ է: Այդ աշխատութիւններու կարգին կը պատկանին դասագիրքերը, թարգմանութիւնները, հին հեղինակներու հրատարակութիւնները, բանասիրական ուսումնասիրութիւնները:

Դասագիրքերէն յիշատակութեան արժանի են «Գրաբարի հոլովումը, խոնարհումը եւ նախդիրները», «Գրաբարի համաձայնութիւնը», «Դասընթացք Հայոց հին մատենագրութեան»(վիմատիպ):

Թարգմանութիւններէն «Բանի միութիւն Հայոց Լեհաստանի ընդ եկեղեցւոյն Հռոմայ» — գրաբար: Շէքսփիրէն թարգմանած է «Լիր Թագաւոր», «Մակբէթ», Էբերսէն՝ «Մարդ եմ» «Սեբէոսի պատմութիւնը» եւ «Սիմէոն կաթողիկոսի Ջամբռը» թարգմանած է ռուսերէն: Խորենացիի եւ Փաւստոսի պատմութիւնները թարգմանած է գրաբարէն աշխարհաբար:

Հին հեղինակներէն հրատարակութեան համար պատրաստած է եւ հրատարակած — Ասողիկի, Ղեւոնդի, Ղազար Փարպեցիի, Սեբէոսի, Ամիր Դովլաթի (Օգուտ բժշկութեան) աշխատութիւնները:

Բանասիրական ուսումնասիրութիւններէն յիշատակենք «Ուսումնասիրութիւն Փաւստոս Բիւզանդացու, «Սեբէոսի պատմութիւնը եւ Մովսէս Խորենացի», «Խորենացու առեղծուածի շուրջը», այս վերջին աշխատութեան մէջ քերթողահօր ժամանակը վերջնականապէս կ'որոշուի հինգերորդ դարը.կը ճշդուի նաեւ ոբԽորենացիոդրին առաջին մասը իրենն է, իսկ երկրորդ մասը կցուած է անոր Քաղկեդոնի ժողովէն յետոյ:

Բացի առանձին գրքոյկներով լոյս տեսած աշխատութիւններէն՝ Մալխասեանն ունի բազմաթիւ յօդուածներ, տպագրուած պարբերական մամուլին մէջ: Անոր կը պատկանի նաեւ նախաձեռնութիւնը եւ ընդհանուր հսկողութիւնը «Պատմագիրք Հայոց» հրատարակութեան:

Սակայն անոր աշխատութիւններուն մէջ անզուգական եւ գլուխ գործոցը կը հանդիսանայ անոր «Հայերէն բացատրական բառարան» ստուար աշխատութիւնը, որ եզակի տեղ կը գրաւէ մինչեւ այսօր լոյս տեսած բոլոր հայերէն բացատրական բառարաններուն շարքին իր ճոխ ու հարուստ բովանդակութեամբ եւ գիտական մշակման դրութեամբ:

Այս բառարանին մէջ զետեղուած են շուրջ 120.000 հայերէն բառեր, որոնց կարգին մինչեւ հիմա յայտնի բոլոր գրաբար բառերը, բառարաններուն մէջ յիշատակուած աշխարհաբար գրական լեզուի եւ բառարաններու բառերը, նաեւ հեղինակին յայտնի բոլոր բարբառային բառերը: Այս մեծ աշխատութիւնը ամէնէն կատարեալն է բոլորհայերէն բառարաններուն մէջ: Իր ծաւալովը նոյնիսկ կը գերազանցէ բոլոր հայերէն բառարանները եւ կը կազմէ 520 տպագրական մամուլ:

Հեղինակը բառարանին մէջ կը նշէ իւրաքանչիւր բառին ծագումը, զուտ հայկական ըլլալը կամ որ ժողովուրդի բերնէն փոխ առնուած ըլլալը եւ անոր զարգացումը, միեւնոյն ատեն ցոյց կուտայ անոր գրաբար, աշխարհաբար եւ բարբառային ըլլալը: Հեղինակը աշխատած է իւրաքանչիւր բառի նշանակութիւնը տալ լրիւ կերպով, սկսելով ամէնէն հինէն մինչեւ նոր նշանակութիւնները:

Մասնաւորապէս ուշադրութեան արժանի է հեղինակին այն մեթոտը, որ օտարազգի բառերուն դէմ ոչ միայն կը նշէ այն լեզուն, ուրկէ փոխ առնուած է տուեալ բառը, այլեւ այն լեզուն, որու միջնորդութեամբ հայերէնին անցած է այդ բառը: Այս միջոցով հեղինակը ցոյց է տուած հայերէնի այս կամ այն ազգէն կրած մշակութային ազդեցութիւնը: Բառարանակազմութեան այս դրութիւնը կը հանդիսանայ առարկնին ամէնէն արժէքաւոր կողմերէն մէկը:

120 հազար բառ... Ինչպիսի՜ քրտնաջան աշխատանք թափած է անուանի լեզուաբանը այդ բառերը հաւաքելու, գիտականօրէն ուսումնասիրելու եւ բացատրելու վրայ: Իւրաքանչիւր բառի ճշդումը, մանրակրկիտ վերլուծումը կատարելու եւ անոր ծագումն ու զարգացումը ցոյց տալու համար ալեհեր գիտնականը թափանցած է դարերու խորքը, թերթած է հին ու նոր ժամանակներու գրականութիւնը՝ սկսած տառերու գիւտէն մինչեւ մեր օրերը, վաղուց մոռցուած, «մեռած» շատ բառերու վրայէն դարերու փոշին թօթափելով լոյս աշխարհ է բերած զանոնք, առանց դադարի ուսումնասիրած է բարբառները:

Բառարանին մէջ կրնանք գտնել անցեալ ժամանակներու բառերը, սկսած հեթանոսական ժամանակներէն, 5րդ դարու, մեր նախահայրերու, պապերու գործածած բառերէն, եւ վերջացուցած է արդի հայերէնով, այս բոլորը իրենց արտայայտութիւնը գտած են այդ մեծածաւալ աշխատութեանը մէջ: Բառեր կան որոնց բացատրութիւնը էջեր կը գրաւեն եւ իրաւամբ անջատ աշխատութիւններ կրնան համարուիլ:

Երկար տարիներ մեծանուն հայագէտը ժամերով գրասեղանի առաջ տքնած է գիտնականի յամառութեամբ, ստեղծագործողի ոգեւորութեամբ կերտելով վարպետօրէն այս հոյակապ երկը:

Տաղանդաւոր գիտնականը իր այս գործով յաւերժացուցած է իր անունը, դարեր կ'անցնին եւ գալիք սերունդները սիրով կը դիմեն անոր բառարանին օժանդակութեան:

Ս. Մալխասեանը իր հասակակիցներուն մէջ ամէնէն երջանիկը հանդիսացաւ, որովհետեւ անոր բեղնաւոր աշխատանքին համար ստեղծուեցան նպաստաւոր պայմաններ միայն սովետական պայծառ արեւի տակը:

Հակառակ իր 89ամեայ տարիքին, Մալխասեանն այսօր ալ դեռ երիտասարդական աւիւնով կը շարունակէ աշխատիլ եւ ինքզինքը բաւականաչափ առոյգ կը զգայ: Համակրելի դիմագծով ծերունին կը կարդայ առանց ակնոց գործածելու:

Ս. Մալխասեան ծրագրած է ընթացիկ տարուան մէջ տպագրութեան յանձնել Փաւստոս Բիւզանդի աշխարհաբար թարգմանութիւնը ընդարձակ յառաջաբանով ու ծանօթութիւններով եւ «Սիմէոն կաթողիկոսի Ջամբռը»ի ռուսերէն թարգմանութիւնը նոյնպէս յառաջաբանով ու ծանօթութիւններով:

1947ին մտադիր է տպագրութեան յանձնել 140 առածներու եւ աւանդութիւններու ժողովածուն Ախալցխայի բարբառով՝ կցելով անոր համառօտ բառարան: Մտադիր է գրելու նաեւ իր կենսագրական յիշողութիւնները: Ներկայիս կը գրէ Մ. Աբեղեանի «Հայոց հին գրականութեան պատմութեան մասին» բանասիրական յօդուածը:

ՊՈՒՏՄ ՏԻՍԱՂ

Բառարանի մը պէտքը...

Դիւանագիտութիւնը ստեղծուեցէն ասդին, բառերը իրենց բուն նշանակութիւնը կորսնցուցած ըլլալ կ'երեւան:

Մասնաւորապէս, «արդարութիւն», «իրաւունք», «ազգերու ինքնորոշում», «բարեկամութիւն» բառերուն իմաստը գտնելու համար, Դիւանագիտական Բացատրական Բառգրքի մը պէտքը ստիպողական դարձած է:

Վա՜յ այն միամիտին, որ օրուան քաղաքական լուրերը կարդալէն ետքը, բան հասկցածի յաւակնութիւնով մը, ակնոցը քթէն վար կ'առնէ...

— Անգլիոյ Նախկին նախարարը, Հեռեւեալ խիստ կարեւոր եւ նշանակալից յայտարարութիւնը ըրաւ թղթակիցներու.—«Միջազգային խնդիրներու առանցքը, Քամչաթկայի տնտեսական կնճիռին առընչութեամբ լուծելու հաւանականութիւնը մեր եւ մեր բարեկամներու տեսակէտին համաձայն կ'երեւայ: Խաղաղութեան ամրապնդումը, ազգերու միակ դիմակէտը ըլլալով հանդերձ, պատերազմական ձգտումի տեսակէտէն հաւանական երեւալու երեւոյթներէն հեռու կարելի է նկատել:

«Մենք մեր կարելին պիտի ընենք, ժողովուրդներու իրաւունքները եւ խաղաղութիւնը յարմար հանգրուանի մը մէջ պահելու համար»:

Թղթակիցները, շնորհակալութիւն յայտնելով գոհ տպաւորութեամբ մեկնեցան՝ այս յուսադրիչ լուրը հեռագրելու համար իրենց ընթերցողներուն:

— Քառասուններու ժողովին Ամերիկայի ներկայացուցիչ Մր. Հըլըտ, խօսք առնելով իրիկուան նիստին մէջ, յստակ կերպով յայտարարեց թէ Ամերիկան ոչ մէկ շահ կը փնտռէ ներկայ պայմաններու պարտադրումին մէջ: Անոր միակ նպատակը, ուղղուած պէտք է նկատել համամարդկային բարօրութեան ամրապնդումը որոշ աստիճանով եզրակացութեան մը կապելու:Ամերիկեանազգը, միջազգային ներկայ կացութիւնը որոշ մեկնակէտ մը կը դիտէ՝ սպասելով իր իտէալին գոհացում տեսնելու փափաքին իրականացման:

Ժողովականները բուռն կերպով ծափեցին այս անկեղծ ու յստակ արտայայտութիւնները:

— «Աֆրիկանի եւ Միջերկրականի միջազգային դիրքի տեսակէտէն տրուած որոշումները, իմ երկրիս համար նպաստաւոր ըլլալու հաւանականութիւնը կասկածի տակ կը ձգեն: Միջին եւ Մերձաւոր Արեւելքի, եւ քովընտի հարաւի երկիրներու ռազմական դիրքերուն արժեւորումը կարեւոր ազդակի մը բնոյթովը կ'ուժեղացնէ ազգերու քաղաքա-տնտեսական տեսակէտը:

«Կ'առաջարկեմ անյապաղ քուէարկել Ալպանիոյ մերձծովեայ շրջաններուն զինման եւ ապազինման խնդիրը»:

Ալպանիոյ ներկայացուցիչին սոյն յայտարարութիւնը խորունկ տպաւորութիւն ձգեց ժողովին վրայ: Որոշուեցաւ անմիջապէս քուէարկել՝ յառաջիկայ նիստերէն մէկուն մէջ:

— Տնտեսական Ցանձնաժողովը, իր վերջին նիստը յատկացուց Աւստրիոյ պարէնաւորման խնդրին որ անյետաձգելի դարձած է: Ցիշեալ երկիրը իրական սովի մատնուած ըլլալով՝ հացի ամսուան մը պաշար ունի: Կարճ խորհրդակցութենէ մը ետքը, որոշուեցաւ Դեր-Ցանձնախումբին յղել սոյն խնդիրը եւ մանրամասն տեղեկագիր պահանջել անկէ, որպէսզի կարելի ըլլայ յառաջիկայ նստաշրջանին նկատի առնելով շուտափոյթ օգնութեան հասնիլ աւստրիական ժողովուրդին:

Ցաջորդ նիստին, բեմ ելաւ Մր. Զարըլ եւ խիստ ազդու ճառով մը, ժողովին ուշադրութիւնը հրաւիրեց, աշխարհի ամենադեմոկրատ երկրին՝ Թուրքիոյ վրայ: Թուեւէ ետքը, անոր վերջին պատերազմին միջոցին մատուցած անգնահատելի ծառայութիւնը, կոչ ըրաւ ժողովականներու խղճին եւ ողջմտութեանը:

Տարտանէլի ապահովութեան խնդիրը արդարօրէն կարգադրուած տեսնելու փափաքով՝ եւ համաձայն միջազգային արդարութեան եւ պատուի տեսակէտին, պահանջեց միաձայն քուէարկութեամբ կարեւոր գումարի մը եւ զինուորական պիտոյքի առատ յատկացումով սատարել այդ պետութեան:

«Վստահ եմ որ, ըսաւ, Ռուսիան ալ պիտի աջակցի մեզի, հաւասարապէս տրամադրելով պէտք եղածը՝ իր դրացիին ապահովութեանը համար»:

Որոշուեցաւ, քուէարկութիւնը յաջորդ նստաշրջանին յետաձգելով՝ գոնէ հարիւր միլիոնի գումար մը, առ հաշիւ ղրկել Թուրքիոյ, հեռագրով: Արդարութեան ներկայացուցիչին բողոքը, բուռն ծափերու մէջ խեղդուելով նիստը փակուեցաւ:

Վերջին նիստին մէջ, Հայաստանի ներկայացուցիչը խօսք առնելով հետեւեալ կերպով արտայայտուեցաւ.—

«Ինչպէս յայտնի է յարգելի ժողովին, Հայկական Դատը մինչեւ այսօր առկախ մնացած է: Ես կը պահանջեմ յանուն արդարութեան եւ իրաւունքի, վերջնապէս կարգադրել սոյն խնդիրը եւ Թուրքերու կողմէ բռնագրաւուած հայկական հողերը վերադարձնել մեզի, որպէսզի աշխարհի ցիրուցան Հայերը ամփոփուին հոն եւ լծուին շինարար աշխատանքի»:

Նախագահը.— Կարգի կը հրաւիրեմ հայ պատուիրակը, իր ոչ-դիւանագիտական ոճին եւ արտայայտութեանը համար: Կը թելադրեմ իրեն յանուն ժողովին, որ յաջորդ նստաշրջանին իր խնդիրքը ներկայացնէ՝ քաղաքակրթութեան պարտադրած դիւանագիտական հասկնալի ոճով եւ արդարութեան օրէնքով:

Նիստը փակուած է...

Կ. ՊԵՏՈՒՇ

ԿԻՊՐՈՍԻ վարչական բարենորոգման համար ծրագիր մը պատրաստած է անգլ. կառավարութիւնը:

րը։ Ամերիկեան աղբիւրէ կը հաստատեն թէ խոր - հրդային գործակալներ ամերիկեան եւ անգլիական շրջաններուն մէջ ալ կը հաւաքեն գերման գիտնականներ, ճարտարագէտներ, մեքենագէտներ եւն. մինչեւ տասը տարի պայմանագրով։

Լոնտոնի թերթերը կը գրեն թէ Ռուսերը հետեւեալ հրամանագիրը կը կարդան աքսորական - ներուն, իրենց մեկնումէն առաջ.— «Քանի որ ձեր աշխատած գործարանը դէպի Խ. Միութիւն կը փոխադրուի, դուք եւ ձեր ամբողջ ընտանիքը պէտք է կայարան դիմէք։ Վակոններ պիտի դրուին ձեր տրամադրութեան տակ, ձեր անձական գոյքերուն փոխադրութեան համար։ Զինուորներ պիտի օգնեն բեռները բեռցնելու։ Ուտելիք եւ հագուստ պիտի ճարուի ճամբորդութեան ատեն, որ պիտի տեւէ երեք - չորս շաբաթ»։

Ջօր. Նէյրս, Պերլինի բրիտանական հրամա - նատարը, յայտարարեց թէ այս տեղափոխութիւնները «կը բռնաբարեն մարդկային իրաւունքները», եւ կը հակասեն հաստատուած կանոններուն։ Այս առթիւ դիտել տուաւ թէ ընտանիքները կը տեղափոխուին գիշերանց, ինչ որ անհուզողի մատնած է ժողովուրդը։ Խորհրդային հրամանատարը վերջին պահուն հաւանած է որ խնդիրը քննուի յառաջիկայ շաբթուան ժողովին մէջ։

★ Ֆրանսական գործակալութիւնը կը տեղեկացնէ թէ աքսորականներուն մէջ կը գտնուին փրոֆ. Հապան, մասնագէտ կարճ ալիքներու, Տոքթ. Քոթովաք, Տոքթ. Ֆալթըր, Տոքթ. Ֆրից եւ ուրիշ բազմաթիւ հռչակաւոր գիտնականներ։

Պարենաւորման տագնապը

Մտահոգութիւնը օրէ օր կ'աճի, մասնաւորապէս մեծ քաղաքներու մէջ, պարենաւորման դժուարութեանց առթիւ։ Նախարարը, Պ. Ֆարժ, նոր բանակցութիւններ կը կատարէ Հողագործական Դաշնակցութեան ներկայացուցիչներուն հետ, ելք մը գտնելու համար։ Այս պատճառով է որ վարչապետը յետաձգեց իր ձայնասփիւռ ճառը։

Կառավարութեան դէմ դիրք բռնած են ոչ միայն աղարակապանները, այլեւ այգեգործները։ Լուարի նահանգին (գլխաւոր քաղաք՝ Մոնփէլիէ) 112 քաղաքապետներ որոշեցին վարչական գործադուլ հռչակել, Նոյեմբեր 4էն սկսեալ, մինչեւ որ գոհացում տրուի այգեգործներուն։ Այս որոշումին համաձայն, անոնք, 1. Պիտի դադրեցնեն ամէն վարչական գործողութիւն.— 2. Պիտի մերժեն հունձքերու եւ տուրքերու արձանագրութիւն կատարել.— 3. Գործադուլը պիտի շարունակեն Նոյեմբեր 10էն եւ պահակախումբեր պիտի կազմեն, որպէսզի թոյլ չտան որ քաղաքացիները մասնակցին երեսփոխանական ընտրութեանց.— 4. Բոլոր միջոցներով պիտի ընդդիմանան հունձքերու բռնագրաւման։ Որոշած են նաեւ թոյլ չտալ որ ընտրական ժողովներ գումարուին իրենց շրջաններուն մէջ եւ պահանջել պարենաւորման նախարարին հրաժարումը։

★ Հողագործական Դաշնակցութեան վարիչները բաց նամակ մը ուղղելով պարենաւորման նախարարին, կ'ամբաստանեն զայն իբրեւ պատասխանատու այս տագնապին։ Իրենց յայտարարութեան համաձայն, կարելի էր ամսական վեց լիտր գինի ապահովել ժողովուրդին, եթէ Նախարարը չմերժէր իրենց առաջարկները։ Կազմակերպութիւնը «անկապ եւ անիշխանական» կը գտնէ կառավարութեան քաղաքականութիւնը, որ կ'ինայ Փարիզցիները զրկել գինիէ, մինչեւ 1947 Յունուար։

Ժողովուրդն ալ հետզհետէ անհամբեր կը դառնայ, եւ ամէն օր տանտիրուհիներու պատուիրակութիւններ պոռչ կը կազմեն պարենաւորման նախարարութեան առջեւ, բողոքելու համար։ Կառավարական երեք հոսանքներն ալ նեղացուցիչ կացութեան մը մատնուած են։ Շատերու կարծիքով, միակ դարմանն է վերահաստատել ազատ շուկան, որպէսզի գիները գտնեն իրենց բնական մակարդակը, եւ կամ բռնագրաւել արտադրութիւնները։ Այս վերջին միջոցէն կը խուսափին գլխաւոր կուսակցութիւնները, քանի որ այն ատեն պիտի կորսնցնեն գիւղացիներու քուէները։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒՔՐԷՇ - ՔՈՆՍԹԱՆՑԱ ճեպընթացը վայրաշարժի մը զարնուած ըլլալով, առաջին վակոնը փշրուեցաւ։ Բազմաթիւ մեռեալներ եւ վիրաւորներ հանուեցան փլատակներուն տակէն։

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՄԱՐԶԻԿՆԵՐԷՆ Նովաք կոտրեց ծանրութեան համաշխարհային — իր իսկ մրցանիշը 130 (նախապէս՝ 127 քիլ. 500), Փարիզի մէջ։ Իսկ Համբարձումեան՝ յաջողեցաւ կոտրել ուրիշ մրցանիշ մը (96 քիլօ)։

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ երիտասարդական օրկանը, «Կոմսոմոլսկայա Փրավտա» բուռն յօդուած մը հրատարակելով ֆութպոլի մեծ խումբին՝ «Տինամօ»ի դէմ, կը ճաղկէ անոր «խուլիգանութիւնը (սնտահակութիւն) եւ առ հասարակ անճոռնի եւ անվայել ընթացքը»։ Այս առթիւ կը նկարագրէ Լէնինկրատի «Զէնիթ» խումբին հետ կատարուած մրցումին կռւութիւնները։

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒՆ յարաբերութիւնները հետզհետէ կը լարուին։ Ամերիկա մինչեւ այսօր ալ չի ճանչնար պուլկարական կառավարութիւնը, եւ ուղղակի կ'ամբաստանէ զայն իբրեւ գործիք Մոսկուայի։

ԱԶԳԱՅՆԱՑՈՒԱԾ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ընկերութեան մը պաշտօնեաները գործադուլ հռչակեցին, գրաւելով շէնքը։

ՖՐԱՆՔԸ նորէն արժեզրկելու առաջարկ մը եղած է Լոնտոնէն, առեւտուրը քաջալերելու համար։ Փարիզի մէջ վստահօրէն կը գտնեն այդպիսի գործողութիւն մը։

ԱԹԷՆՔԻ մէջ մահուան դատապարտուեցան ութ հոգի որոնք ամբաստանուած են թէ 69 հոգի սպաննած են, 1944—45ի խռովութեանց ատեն։ Չորս ժամանակաւորապէս ամբաստանուած են 50 պատանիներու սպանութեան համար։

ՑՈՒՑԱՏԵՏՐ

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ 30 Հոկտեմբեր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Ընկեր Կարօ Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը՝ այս երկուշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, ընկերվարականներու սրահը։ Կարեւոր օրակարգ։

Ֆրանքահայկական փառատօն

ԱՅՍՕՐ ԿԻՐԱԿԻ, ՍՈՌՊՈՆԻ ՄԷՋ

Ֆրանքահայ Միութեան կազմակերպած եւ հայկական ու ֆրանսական մշակոյթներուն նուիրուած գրական ու գեղարուեստական ցերեկոյթը, ժամը 2.30ին։

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ տարեկան պարահանդէսը՝ Hôtel Continentalի սրահներուն մէջ, դեկտեմբեր 21, շաբաթ ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

ԿԱԹՈՂ. ՊԱՏՈՒԻՐԱԿԸ ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այսօր, կիրակի Եւրոպայի թեմի կաթող. պատուիրակ Արտաւազդ արք. պիտի պատարագէ Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյն մէջ։ Այս առթիւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Հ. Մ. Ը. Մ.ի ննջեցեալներու յիշատակին։ Սկիզբ ժամերգութեանց ժամը 7.30ին, պատարագ 9.30ին։

ՇՈՒՏՈՎ ԼՈՅՍ ԿԸ ՏԵՍՆԷ Գ. ԹՈՒՐԻԿԵԱՆԻ «ԵՓՐԱՏԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ» կամ «ՔՂԻ ԵՒ ՇՐՋԱԿԱՅ ԳԱՒԱՌՆԵՐ» պատմութիւն եւ աշխարհագրութիւն գործին Ա. հատորը։

Դիմել հեղինակին,— 133 Bld. de la Libération, Marseille։

ՄԱՐՍԷՅԼ, THÉATRE D'ALGER

23 Մարտ, 1947, կիրակի օր

ՄԵԾ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ

Հայ սէնֆօնիք նուագախումբի, ղեկավարութեամբ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ։ Պիտի նուագուին գործերը Սպենդիարեանի, Տ. Ղեւոնդեանի, Բարխուդարեանի, Պարքեւեանի, եւն.։

ԻՍԻԻ Կապոյտ Խաչը խորին շնորհակալութիւն կը յայտնէ Տիկին Մարգրիտ Միսաքեանի, որ 1000 Ֆրանք նուիրեց հօրը մահուան 5րդ տարեդարձին առթիւ, ինչպէս եւ Պ. Ազատեանի (500 Ֆրանք) եւ Պ. Տիազի (300 Ֆրանք)։

Երգահանդէս

ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie

Կիրակի, 10 Նոյեմբեր ժամը 16.30ին

Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ։ Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ։ Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն։

Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 Ֆրանք։

Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն։

ՋՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱԾԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՖԻԼԻՓ ԱՂԱՋԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 Նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ։

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 Նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի)։

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտահաններու գերընտիր գործերէն։

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ

GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։ Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն։

Մուտք 300 Ֆրանք։

Մատչելի գիներ։ Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար։

Ընտանեկան մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Ֆր. Կ. Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի կողմէ, 9 Նոյեմբեր շաբաթ երեկոյ, ժամը 8.30էն մինչեւ առաւօտեան 3, Հ. Յ. Դ. Տան սրահին մէջ։ Կը խնդրուի նկատի ունենալ այս թուականը։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Dameame - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mardi 29 Octobre 1946 Երեքշաբթի 29 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année N° 4839 Նոր շրջան թիւ 478 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 ֆր.

ՀԱՅԿ. ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

Սորպոնի ամփիթատրոնին մէջ

Կիրակի օր տեղի ունեցաւ Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան փառատօնը, նուիրուած հայկական մշակոյթի պանծացման: Շատ հոծ յայտագիր մը կը խոստանար ճշմարիտ վայելք մը օտար եւ հայ արուեստագէտներէ, արտասանութիւններով, երգերով, նուագով ու պարերով:

Սորպոնի ամփիթատրոնը լեցնել դժուար չէ Փարիզի հայութեան համար, որ քանիցս գայն լեցուցած է ծայր է ի ծայր: Դժբախտաբար մեր հեռուհետէ անհետացող սերունդը չի փոխարինուիր երիտասարդներով, եւ սրահներու մէջ յաճախ կը մնան աչք ցաւցնելու չափ պարապ աթոռներ, ինչպէս այս անգամ:

Պ. Louis Marin, Միութեան նախագահը չէր կըրցած ներկայ ըլլալ, ընտրական պայքարի պատճառով եւ իր ողջոյնի խօսքը փոխանցած էր Սորպոնի յարգելի վերատեսուչին՝ Dr.Roussyի, որուն քովհաճոյքը ունեցանք տեսնելու նաեւ մեր հանրածանօթ բարեկամը, պատմաբան ուսուցչապետ Պ.Grousset:

Տօքթ. Ռուսի հանդէսը բացաւ բովանդակալից ճառով մը, պատմութենէն բերաւ վկայութիւններ մեր հին մշակոյթէն եւ Կիլիկեան թագաւորութենէն, որոնց մէջ խորապէս թափանցած է արեւմտեան եւ մանաւորապէս Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը: «Ինչպէս հին Ֆրանսայի, նոյնպէս եւ ժամանակակից Հանրապետական Ֆրանսայի սիրտը միշտ բաբախած է ամէն արդար դատի համար: Վկայ՝ Անաթոլ Ֆրանսները, Քլէմանսօները, Ժօռէսները: Այս անունները կը յիշեմ ցոյց տալու համար թէ միշտ գտնուած են բողոքող բարձր ձայներ յանուն հայ ժողովուրդին: Դժբախտաբար մերինները պէտք եղածին պէս չեն ճանչնար ձեր գրականութիւնը, արուեստը, ձեր փոլքլորը որոնք այնքան ինքնատիպ եւ արժէքաւոր են»:

(Յարգելի վերատեսուչին ճառը պիտի տանք ամբողջութեամբ):

Ֆրանքօ-Հայկական Միութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ֆրետերիք Ֆէյտի նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն բացատրեց փառատօնին իմաստը, այս առթիւ շնորհակալութիւն յայտնելով Միութեան նախագահին եւ ներկայ ականաւոր Ֆրանսացի բարեկամներուն Փրոֆ. Կրուսէի եւ Տօքթ. Ռուսիի: Պ. Ֆէյտի ներկայացուց այն կապը որ հինէնի վեր գոյութիւն ունեցած է Ֆրանսական եւ հայկական մշակոյթին միջեւ, Հայերու կատարած դերը Արեւելքի մէջ՝ տարածելու եւրոպական եւ մասնաւորաբար Ֆրանսական քաղաքակրթութիւնը, լեզուն, գրականութիւնը: Եւ եզրակացնելով շեշտեց — «Հպարտ եղէք ձեր ազգային հանճարով»: (Այս ճառը եւս պիտի տանք առանձին):

Պ. Ջոպանեան իբրեւ Միութեան փոխ նախագահ, շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Ռուսիի որ այս անգամ եւս այնքան հաճոյքով տրամադրած է Սորպոնի ամփիթատրոնը, Ֆրանսայի մտքին ու հոգիին արտայայտութիւնը ցոլացնող այս տաճարը որ սկսած 1916էն տեսած է Անաթոլ Ֆրանսի, Փոլ Փէնլըվէի, Փոլ Տէշանէլի նման մեծ բարեկամներ, կանգնած հայ ժողովուրդի կողքին: Յիշեց թէ հանդէսին հասոյթը պիտի բաժնուի Հայաստանի եւ Ֆրանսայի համալսարաններու ուսանողական օգնութեան գործին: Բանախօսը վերջացնելէ առաջ երախտագիտութիւն յայտնեց Ֆրանսական մտքին որ այնքան խորապէս ազդած է Րաֆֆիէն մինչեւ Տէրեանի վրայ:

Գեղարուեստական բաժինը սկսաւ տասը վայրկեան դադարէ վերջ դերասան Գմբէթեանի երկու գեղեցիկ արտասանութիւններով, առաջինը «Հայրենիքիս հետ» (Յ. Թումանեանի), երկրորդը՝ Պ. Ջոպանեանի «Հունձքը»:

Փոխ-Նախագահը, որ իւրաքանչիւր գեղարուեստական բաժին կը ներկայացնէր Ֆրանսերէն, մանաւորապէս ծանրացաւ Կոմիտաս վարդապետի վրայ, Փարիզահայ Երգչախումբին կրօնական եւ գեղջուկ երգերու շարքին առթիւ: Ներկայացուց նաեւ խումբին ղեկավարը, Պ. Պարթեւեան որ այդ շարքին մէջ տուեր երկու երգեր, «Մայր Արաքսի»ի դաշնաւորումը եւ Ե. Չարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանին» եղանակաւորումը: Երգչախումբը կարգով երգեց «Գետ մի զարհուրիր», «Անձրեւն եկաւ», «Սարերի վրով գնաց», «Էս գիշերը լուսը տեսայ», «Մայր Արաքսին» եւ «Իմ անուշ Հայաստանին»:

Հանդիսականներուն համար յայտնութիւն մը եղաւ, յայտագրէն դուրս երիտասարդ դաշնակա-

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

CALOMNIEZ, CALOMNIEZ...

— Այո, ես ալ կարդացի Յառաջի ճկարագրութիւնը Արարայի տարեդարձին առթիւ, Պ. Տ. Թէքէեանի ճառին այդ մասը կար նոյնութեամբ, անթերթ առնուած: Ահաւասիկ, բարեհաճէ կարդալ.

«Մասնաւորապէս շեշտեց թէ վերջին պատերազմին Գերմանիոյ մէջ արգելափակուած հայ գերիները մերժեցին օգտուիլ Գերմաններուն արտօնութենէն եւ Ֆրանսա վերադառնալ, նախընտրելով ապրիլ իրենց Ֆրանսացի բախտակիցներուն հետ»: (Յառաջ, 9 հոկտ.):

— Երբ մենք «չկայ», կ'ըսենք, պէտք է այդպէս կրկնել: Այս կը պահանջէ Հայաստանեայ Հայու պարտականութիւնը: Եթէ ես ալ քու խչքերովդ կարդայի եւ ճիշդ տեսնէի, ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ունենայի Հայաստանի թշնամիներէն..

— Ներողութիւն, ես կը կարծէի թէ ակնոցդ տունը մոռցած ըլլալով, աչքէդ վրիպած էր այս նախադասութիւնը: Իսկ խմբագրութի՞ւնը: Առաջուց համաձայնա՞ծ էիք որ ան ալ չտեսնէ:

— Ան հէչ. կը բաւէ որ գրպարտես, հայհոյես խեղաթիւրես, «թշնամիներ» եւ «դաւեր» երեւակայես, ծնողագիրդ անմիջապէս գրաշարին կը յանձնուի: Գլխու վրայ տեղ ունիս, մանաւանդ, եթէ սուտ ու փուտ իրար խառնես, Դաշնակցութիւնը հարուածելու համար: Ինչպէս կ'երեւայ, տակաւին շատ հաց ու պանիր կ'ուզես: Այս ընթացքով ոչ յառաջդիմական կրնաս ըլլալ, ոչ ալ Հայաստանի բարեկամ:

— Ատոր համա՞ր էր որ հրաւիրագիր մը չճարեցիր. Էջմիածնի շարժանկարը տեսնելու համար:

— Մինչեւ որ մեր տասնապատեան չսորվիս, կաթողիկոսին վեղարն անգամ տեսնելու իրաւունք չունիս:

ՃԱՆԿ

հար մը որ մեզի տուաւ Արամ Խաչատուրեանի նուագին ունկնդրութիւնը, առաջին անգամ: Երկրորդ կտորը իրն էր, Սարոյեանի մէկ վիպակէն տպաւորուած: Երկուքն ալ մեծ արուեստով եւ ճշմարիտ արուեստագէտի գիտակցութեամբ արտայայտուած:

Պ. Ն. Մարգարեան արտասանեց չորս կտոր Ֆրանսերէն, Վարուժանէն՝ «Հայրենի լեռներ», Չարենցէն սքանչելիք մը՝ «Գանդրահեր պատանին», Hymne Վ. Հիւկօէն եւ Ջոպանեանէն գեղօն՝ Ֆրանսայի: Շատ յաջող էին Օր. Կ. Իշքալացեանի երկու Ֆրանսերէն երգերը եւ մեր տաղանդաւոր ջութակահարին, Ֆ. Աղազարեանին «Էնկելին»:

Գեղարուեստական բաժնին զարդն էր Օտէօնի արուեստագիտուհիներէն Mlle Jeanne Boitelի մասնակցութիւնը: Օրիորդը արտասանեց նախ Վ. Սվաճեանի «Աստղիկի լոգանքը» եւ Ա. Իսահակեանի «Կուժ երթը», թարգմանուած Ֆրանսերէնի Պ. Ջոպանեանէ: Շառլ Փեկիի այնքան սիրուած ու փնտռուած երկու հնչեակները եւս մեծ հաճոյքով լսուեցան:

Օր. Հ. Թորոսեան երեք երգերով զարձեալ գրաւեց մեզ, իր «Հօ՜ր օ լօ»ն եւ «Հոյ Նար»ը, միշտ իրմէ լսել պէտք պիտի ըլլայ կարծես: Տիկին Արշալոյս Սարգիսեան նոր էր բոլորովին իր ընտրած կտորներով, «Ա. Հայաստանին», Տիկին Մարի Աթմաճեանէ եւ Հայաստանի բանաստեղծներէն Աղաւնիի մէկ երգով: Բայց հին է եւ ծանօթ մեզի իր յուզումը եւ բաբախուն, տաք շունչը:

Սորպոնի մէջ պարբերաբար տրուած մեր հանդէսներուն Պ. Մաքսուտեանը լսելու բախտը կ'ունենանք, միշտ Մորիս Ռոստանի Հայաստանի ուղղուած ձօնով: Կը թուի թէ մեր մեծ արուեստագէտը նոյնպէս կը զգայ նոյն հաճոյքը քանի մը վայրկեան իր հայրենակիցներուն ծափերը լսելով:

Համով թիւերէն մէկը պահուած էր վերջին: Օհաննէսեան քոյրերու պարը, եւրոպական եւ հայկական, ընկերակցութեամբ իրենց հօր՝ Գարեգինի թառին, այնքան շնորհալի էր եւ այնքան նազանքով մը մոռցնել տուաւ մեզի հանդէսին երկարութիւնը եւ կարգ մը կրկնութիւններ:

Հանդէսին բարոյական յաջողութիւնը բարենիշ մըն է Ֆրանքօ-Հայկ. Միութեան վերակազմութեան համար: Անշուշտ նիւթական ակնկալութիւններն ալ պսակուած են յաջողութեամբ:

★ Ցերեկոյթին ներկայ էին կաթող. պատուիրակը, Արտաւազդ արք. յարանուանութեանց ներկայացուցիչները, Մխիթարեան Հայրեր եւ ուրիշ ծանօթ դէմքեր:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

Ներգաղթը Յունաստանէն

Մոսկուայի գործակալութիւնը՝ Թաս շաբաթ օր հաղորդեց թէ 2380 Հայեր Երեւան վերադարձած են Յունաստանէն, երջանկութեամբ ողջունելով հայրենի հողը:

ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ ԿԸ ՊԱՐԶԷ ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՄԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ԴՐԱՄԸ ՊԷՏՔ ՉԷ ՈՒՏԵԼԻՔԻ ԴԻԿՏԱՏՈՐ ԴԱՌՆԱՅ»

Պ. Ժորժ Պիտօ ձայնասփիւռ ճառ մը խօսեցաւ շաբաթ օր, խօսքը ուղղելով մանաւորապէս հողագործներուն, որոնք յամառօրէն կը մերժեն ծախել իրենց արտադրութիւնները:

Վարչապետը նախ բացատրեց թէ հունձքերը բաւական գոհացուցիչ են, շնորհիւ հողագործներու որոնք հրաշալի ճիգ մը կատարեցին տաժանելի պայմաններու մէջ: Այսպէս, հաւաքուած է 66.700-000 կենդինար ցորեն, 6 միլիոն թոն գետնախնձոր որ կրնայ մարդ գլուխ 150 քիլօ ապահովել, 130000 թոն ընդեղէն (պատերազմէն առաջ կը սպառէր 200.000 թոն որուն մէկ երրորդը ներածում էր): Կացութիւնը նոյնքան գոհացուցիչ չէ ուրիշ արտադրութեանց համար: Օրինակ՝ 95 միլիոն հէքթոլիտր է կաթը, մինչ պատերազմէն առաջ 410 միլիոն էր: Արջառը վերահաստատուած է համրանքով, բայց ոչ ծանրութեամբ: Գինին հազիւ 24 միլիոն հէքթոլիտր պիտի ըլլայ Ալժերիոյ բերելիք բաժինով: «Ուրեմն, Ֆրանսան չի յորդիր արտադրութիւններով, ինչպէս կը գրէին վերջերս, բայց կա՛յ բան մը որ կրնայ որոշ չափով գոհացնել, քիչ մը փոխադարձ բարեացակամութեամբ»:

Վարչապետը տակաւին կանխահաս կը նկատէ ազատ վաճառման վերահաստատումը: Այդ բանը կարելի է ընել ընդհանուր առատութեան մէջ: Երբ մթերքը բաւական չէ, բաշխումն ալ կ'ըլլայ անհաւասար, որովհետեւ կան հարուստներ եւ աղքատներ: Կառավարութիւնը խոստացած է աստիճանաբար վերահաստատել վաճառման ազատութիւնը, ամէն ուր որ կարելի է, բայց չի կրնար ընդունիլ որ դրամը դառնայ ուտելիքի դիկտատոր: Խնդիրը ուրիշ երես մըն ալ ունի, — անկարելի է ամբողջական ազատութիւն հաստատել, որովհետեւ այդ պարագային ցորենին գինը, որ 1100 ֆր. սահմանուած է Ֆրանսայի մէջ, պիտի ըլլայ հազիւ 800 Ֆրանք, համաշխարհային սակով: Կառավարութիւնը կը ջանայ լուծումներ գտնել իւրաքանչիւր արտադրութեան համար, պաշտպանել տկարները եւ մանաւանդ Ֆրանքը «առանց որու ոչ գնում կրնայ ըլլալ, ոչ վաճառում, ոչ պարենաւորում, ոչ ալ արտադրութիւն: Կը տրտնջան թէ Ֆրանքին հանդէպ եղած անվստահութիւնն է որ կը տիրապետէ այս հարցին վրայ: Ուրեմն եղները ախոռ կը մնան անոր համար որ կը վախցուի թէ թղթադրամը պիտի չդիմանայ, գինին մառանը կը մնայ նոյն պատճառով: Կը խնդրեմ որ ամէն մէկդ լաւ մտածէք, — գիներու անարգել բարձրացումը՝ արշաւը՝ արշաւ մըն է դէպի զերօ: Ոչ այս կառավարութիւնը, ոչ ալ ուրիշ ո եւ է կառավարութիւն չի կրնար ընթացք տալ դրամական գահավիժումի որ իրեն հետ պիտի բերէ երկրին գահավիժումը: Եթէ արտադրիչները անվերջ անձնատուր ըլլան գիներու բարձրացումի փորձութեան, աշխատաւորներուն գնելու կարողութիւնը անբաւական պիտի գայ: Նորէն օրավարձքերու եւ թոշակներու յաւելում պիտի պահանջուի, եւ եթէ գոհացում տրուի, հետեւանքը պիտի ըլլայ ծանրացնել Պանքա Ֆրանսի հաշուեկշիռները»:

Եզրակացնելով, վարչապետը յորդոր կարդաց բոլորին, արտադրող թէ սպառող, որպէսզի ազգային կարգապահութեան մարժուին:

★ Գաւուղի եւ բանջարեղէններու մեծաքանակ եւ փոքրաքանակ վաճառականները կը բողոքեն որ պարենաւորման նախարարը կը քաջալերէ գործակցական ընկերութիւններ եւ ուրիշ խմբակներ, գետնախնձոր եւ խնձոր ծախելու համար: Նախարարը ըսել կուտայ թէ գործակցականները եւ ուրիշ գնորդ խմբակներ աւելի աժան կը ծախեն, խուսափելով միջնորդներու շահէն: Այսպէս, Փարիզի ապահովագրական մեծ ընկերութիւններէն մէկը սկսած է 21 թոն գետնախնձոր բաժնել իր պաշտօնեաներուն, քիլօն 8.50ի, (կամ 10ի, մինչեւ տուն):

Ռուսերը կը փոխե՞ն իրենց ուղեգիծը

Պերլինէն կը հեռագրեն թէ Ռուսերը որոշած են հիմնապէս փոխել իրենց ուղեգիծը Գերմանիոյ հանդէպ, իբրեւ հետեւանք վերջին ընտրութեանց ուր համայնավարները չարաչար պարտութիւն կրեցին: Նոր քաղաքականութեան նպատակը պիտի ըլլայ քաջալերել չափաւոր, նոյն իսկ աջակողմեան տարրերը: Այսպէս, երկու քրիստոնեայ ռամկավար միութեանց վարիչները խորհրդային հրամանատարութեան կեդրոնը հրաւիրուելով, խոստում ստացած են թէ աւելի ազատութիւն եւ

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԱՌԵՒՏՈՒՐԻ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Հոկտ. 15ին, Լոնտոնի մէջ կատարուեցաւ բացումը այն նախապատրաստական ժողովին՝ որ պաշտօն ունի, Մ. Նահանգներու առաջարկութեանց հիման վրայ եւ Մ.Ա.Կ.ի նախաձեռնութեամբ, քննելու եւ քառնալու միջազգային առեւտուրը սահմանափակող արգելքները, եւ միջոցներ ձեռք առնելու՝ համաշխարհային փոխանակութիւնները դիւրացնելու համար:

Ժողովին կը մասնակցին 17 ազգեր: Ինչպէս ուրիշ նմանօրինակ գումարումներու, նոյնպէս ալ այս անգամ Խ. Միութիւնը դժբախտաբար չէ պատասխանած հրաւէրին Դժբախտաբար, որովհետեւ Արեւելեան կիսագունդին ամէնէն մեծ պետութեան բացակայութիւնը այսպիսի հաւաքոյթներէ կը նուազեցնէ անոնց կատարելիք գործին կարեւորութիւնն ու ազդեցութիւնը:

Ամերիկեան առաջարկները տասը ամիս առաջ (6 Դեկտ. 1945) ձեւաբանուած էին Սպիտակ Գիրքի մը մէջ՝ «առեւտուրի ծաւալման եւ աշխատաւորներու վարձումին մասին ամբողջ աշխարհի մէջ», այս նպատակով կազմակերպուելիք միջազգային ժողովի մը միջոցաւ: Այդ թուականին իսկ, Մեծն Բրիտանիա իր կատարեալ հաւանութիւնը յայտնած էր ամերիկեան առաջարկներուն էական կէտերուն համար:

Քննելէ առաջ թէ՝ ի՛նչ կրնան ըլլալ այսպիսի ձեռնարկի մը յաջողութեան պայմանները, տեսնենք թէ որո՞նք են Ամերիկայի տեսակէտները, միջազգային առեւտրական փոխանակութեանց ընդարձակման մասին:

Սպիտակ Գիրքին համաձայն, համաշխարհային վաճառականութիւնը կաշկանդող ազդակները չորս են.—

1. Կառավարութեանց կողմէ պարտադրուած սեղմումներ. 2. Քարթէլներու եւ առեւտրական և ճարտարարուեստական նմանօրինակ ընկերակցութիւններու գործունէութենէն ծագում առած սեղմումներ. 3. Վախ՝ թէ մի գուցէ տնտեսական անհաւասարակշռութիւնը տարածուի համաշխարհային բոլոր հրապարակներուն վրայ. 4. Վախ՝ թէ մի գուցէ արտադրութեան քանակին եւ աշխատաւորներու վարձումին միջեւ գոյութիւն ունեցող հաւասարակշռութիւնը խանգարուի:

Ամերիկա այս արգելքները վերցնելու պէտքը կը շեշտէ, աւելցնելով միեւնոյն ատեն որ աշխարհի խաղաղութիւնը պահպանելու եւ ազգերու վէճերը հաշտարար եղանակով լուծելու համար միջազգային քաղաքական կազմակերպութիւնները բաւական չեն. Հարկ է նաեւ որ պետութիւնները գործակցին տնտեսական գետնի վրայ՝ արգիլելու կամ ջնջելու համար տնտեսական եւ ընկերային անարդարութիւնները, եւ բարձրացնելու համար ժողովուրդներու տնտեսական կեանքին մակարդակը: Դիտել տալէ ետք թէ՝ աշխատաւորներու ամբողջ օրը գործ հայթայթել առաջին պայմանն է, անոնց տալ ապրուստի գոհացուցիչ պայմաններ, Սպիտակ Գիրքը կառաջարկէ որ ամէն ազգ, յարմար միջոցներով, յանձնառու ըլլայ իր աշխատաւորներուն տեւական գործ հայթայթել: Միայն թէ՝ ազգի մը այս նպատակին համար ձեռք առնելիք միջոցները այնպիսի հանգամանք ունենալու չեն որ գործազրկութեան պատճառ դառնան ուրիշ երկիրներու մէջ, կամ անհաշտ ըլլան այն յանձնառութիւններուն՝ որոնց յօժարած է այդ ազգը, միջազգային առեւտուրի տարածման համար:

Միացեալ Ազգերու տնտեսական միջազգային կազմակերպութեան (International Trade Organization) *նպատակները պիտի ըլլան ուրեմն.— 1. Առեւտրական հողի վրայ առաջ բերել միջազգային գործակցութիւն, հիմնելով մնայուն մարմին մը. 2. Առեւտուրը զարգացնելու համար պետութեանց ընձեռել համապատասխան միջոցներ, որպէսզի անոնք չտեսնուին միջազգային փոխանակութեանց վնասող հնարքներ բանեցնելու. 3. Դիւրութիւն տալ իր անդամներուն որ, ամէնքն ալ, հաւասարապէս ստանան իրենց տնտեսական զարգացման անհրաժեշտ նախնական նիւթերը. 4. Փոյթ տանիլ որ ուժ տրուի ապրանքներու արտադրութեան, անոնց փոխանակութիւնները բազմանան, եւ սպառումը աւելնայ, ջանալով միեւնոյն ատեն որ մաքսատուրքերու սակը զեղչուի:*

Այս նպատակներուն իրագործման համար, Սպիտակ Գիրքը կ'առաջարկէ որ Միջազգ. Առեւտ. Մարմնին մասնակցող պետութիւնները յանձն առնեն ի մէջ այլոց.—

1. Բացառիկ կարգադրութիւններ չընել իրենց ներածած ապրանքներուն մասին. 2. Ուրիշ երկիրներ ղրկուելու համար իրենց սահմաններէն անցնող (թրանզիթ) *ապրանքներէն մաքսատուրք չառնել. 3. Պարզացնել մաքսային ձեւակերպութիւնները, որոնց չափազանցութիւնը շատ անգամ արգելք կ'ըլլայ օտար ապրանքներու ներածման: 4. Օտար ապրանքներու դէմ* պոյքոտ *չկազմակերպել, անոնց ներածումը արգիլելով կամ երկրին մէջ սպառումը դժուարացնելով. 5. Ջնջել մաքսային նախամեծարեալ* (préférentiel) *սակերն ու ապրանքներու ներածման քանակական սահմանափակումները* (contingentement). *կարելի եղածին չափ շուտով: Այս կէտին մէջ, բացառութիւն պիտի ըլլայ սակայն, այն ազգերու համար՝ որոնց առեւտրական կշիռը բաց ունի, եւ որոնք, հետեւաբար իրաւունք պիտի ունենան իրենց ներածումներուն քանակը սահմանափակելու, կարգ մը պայմաններով:*

Սպիտակ Գիրքը ընդարձակ գլուխ մը յատկացուցած է բնական արտադրութեանց մասին կնքուելիք համաձայնութիւններուն: Միջազգային ժողովներ տեղի պիտի ունենան, ճշտելու համար այդ արտադրութեանց բաշխման պայմանները, և մասնաւորապէս որոշելու համար թէ՝ ի՛նչ միջոցներ ձեռք առնելու է որ ամէն ազգ առանցմէ կարենայ ներածել, չափաւոր գիներով:

Ահա՛, այս կէտերուն վրայ է որ այս պահուս խորհրդակցութիւններ տեղի կ'ունենան Լոնտոնի մէջ: Ինչպէս կը տեսնուի, ծրագիրը ընդարձակ է եւ յաւակնոտ: Մեծ յոյսեր չենք տածեր անոր բարեյաջող ելքին մասին. բայց չենք ուզեր նաեւ կանխակալ կարծիք յայտնել, ժողովին փակումէն առաջ: Կատարուած խորհրդակցութեանց ընթացքէն եւ տրուելիք որոշումներէն միայն պիտի տեսնուի թէ՝ համաշխարհային առեւտրական փոխանակութիւնները պիտի ազատե՞ն զիրենք կաշկանդող կապերէն, որոնք, դժուարացնելով անոնց ծաւալումը, արգելք կ'ըլլան որ աւելնայ ժողովուրդներու նիւթական բարեկեցութիւնը:

ՀՐ. Ն. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

ԳԻՐՔ ՄԸ ԶՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

էջ 122.— Կրուպա *(ռուսերէն գրուած) բառին դէմ՝ «ձաւար, երեմակ»: Կրուպան մեր գիտցած* gruauն *է,— իմ կարծիքովս՝ երկուքն ալ ծագումով նոյն, թէեւ, խօսելով* gruauին *մասին, պէտք է ըսել թէ այդ բառին տրուած նշանակութիւնը տարբեր է Գերմանիոյ մէջ, տարբեր է Զուիցերիոյ մէջ, տարբեր է Ֆրանսայի մէջ, (մեր մէջ՝ ոմանք խորակ կը թարգմանեն զայն), բայց այդ չէ կարեւորը: Երեմակն ալ երմուկն է, թուրքերէն՝* իրմիք*,— ա՛յդ ալ ձգենք:* Կրուպա *բառին տակ Արծրունի կը շարէ.*

Ա.— «Պերլովայա կրուպա(1) — *ամրուկ»:*

Խօսքը orge perléին *մասին է, որ ամրուկը չէ: Աւդալբէգեան կը թարգմանէ «գարեձաւար»: Այդ ալ կարեւոր չէ, անցնինք:*

Բ.— «Պշենիցնայա կրուպա — *կորկոտ»:*

Գաղափար չունիմ, կարծիք չեմ յայտներ: «Կրուպա»ն վերը ձաւար, վարը կորկոտ, ինծի չիյնար ճշդել (2):

Գ.— «Մաննայա կրուպա — *մանանեխի հատ»:*

Կանգ առնենք պահ մը: Ռուսերը մանանեխին կուտան գօրչիցա *անունը: Արծրունի այդ բառը գործածած է արդէն անգամ մը, էջ 72: Ուրեմն,* մաննան *ի՞նչպէս մանանեխ կը դառնայ այստեղ: Մանաւանդ որ, էջ 136,* մաննա *(ռուսերէն) բառին դէմ կը դրէ լատիներէն* manna, *հայերէն՝ դազպէն, մանանայ, որ ճիշտ է:*

Այս մեղրահամ նիւթը(3), երբ ըստ Աստուածաշունչին (Ելից, Գլ. ԺԶ. 14) *տեղաց երկինքէն փրբեւ հաց, «մանր իբրեւ գգինձ, սպիտակ իբրեւ գեղեամն», Իսրայելացիները զարմացած սկսան հարցնել իրարու. «Զի՞նչ է այս» (= եբրայերէն՝* մանհու, *եւ ըստ աւանդական ստուգաբանութեան՝ ասկէ մանանայ): Ըստ Քաջունիի՝ մանանայ=ընծայ, նուէր, (բայց այստեղ եբրայերէնը՝* մինխա). *«Առ ի ձեռին քում մաննա, եւ ե՛լ ընդ առաջ առնն Աստուծոյ»* (Դ. Թագ. Գլ. Ը. 8):

Մանանայ կը ծորի հացի ծառէն (frêne), *իբրեւ խէժ,— բժշկութեան մէջ՝ ա՛յս է որ ծանօթ է մանանայ կամ դազպէն անունով: Մովսէս Խորենացի եւս կը յիշէ, իր Աշխարհագրութեան մէջ (տպ. Վենետիկ, էջ 608), իբրեւ Տարօնի բերք:*

Ինչպէս եւ Զենոբ Գլակ. «Աստ ի մերում երկրիս ի վերայ անտառացս իջանէ քաղցր առաւել քան զմեղր՝ որ կոչի դազպէն» (տպ. Վենետիկ, էջ 49): *Մշեցիները «Ս. Կարապետի հալվա» կը կոչեն զայն: Կակուղ կը պահէ փորը:*

Ընդհակառակն, մանանեխը կծու եւ խայթող համ մը ունի, եւ բոլորովին տարբեր բան է: Թուրքերէն՝ խարտալ, *ֆրանսերէն՝* moutarde:

Արդ, Փրոֆ. Վ. Արծրունի ի՞նչպէս «մանանեխի հատ» կ'անուանէ «մաննայա կրուպա»ն — աշխատինք լուծել այս հանելուկը:

Սոկոլովի բառարանը semoule *կը գրէ «մաննայա կրուպա»յին դէմ:*

Նոյն բառը կը դնէ նաեւ Շապոյի բառարանը: 1933ին, Երեւանի մէջ հրատարակուեցաւ ռուսերէնէ հայերէն նոր եւ ընդարձակ բառարան մը, երկու հատոր,— հեղինակներն են Թադէոս Աւդալբէգեան, Պօղոս Սոտնիկեան, Երուանդ Տէր-Մինասեան, Վարդ Փոթէեան: Այս բառարանը «մաննայա կրուպա»յին դէմ կը գրէ «սպիտակաձաւար, ճերմակաձաւար, սպիտակահատ ձաւար»:

Իսկ Դադրաշեանի բառարանը կը գրէ «մաննախոտի հատ»:

Այժմ տեսնենք թէ ի՞նչ է այս մաննախոտը:— Ռուսերէն «մաննիկ» կը կոչեն բոյս մը, glyceria fluitans, *զոր հայերէն բառարանները կը թարգմանեն բաղախոտ կամ մաննախոտ: Այս բոյսը բազմաթիւ այլ անուններ ունի,— գերմանական մանանայ, լեհական մանանայ, փրուսական մանանայ, ջրային մանանայ,* paturin, fétuque, *եւայլն: Սիզային բոյս մըն է, զոր շատ կը սիրեն այծերը, ոչխարները եւ ձիերը: Դանիացիները անկողին կը լեցնեն այս սէզով, իսկ Լեհերը չուան կը շինեն, կամ կողով ու փսիաթ: Սովի ժամանակ՝ հատիկները կը ծեծեն, կը մաքրեն եւ կ'ուտեն: Մասնաւորաբար Լեհերը շատ կը սիրեն ուտել: Քաղցր համ մը ունի, ատոր համար մանանայ կոչուիլը Լեհաստանի մէջ, եւ մաննիկ՝ Ռուսիոյ մէջ: Հայերը, սակայն, միւս մանանային հետ չշփոթելու համար զայն, մաննախոտ կը կոչեն: Եւ մաննախոտ դրած է նաեւ Դադրաշեան: Դժուար չէ հետեւցնել որ Փրոֆ. Արծրունի մաննախոտը շփոթած է մանանեխին հետ: Այստեղ հարկ է արձանագրել, որ Ռուսերուն «մաննայա կրուպա»ն ոչ մէկ կապ ունի մանանային, այլ մանաւանդ մանանեխին հետ: Ռուսերը փոխաբերաբար* (métaphore) *տուած են այդ անունը, ուզելով հասկցնել թէ ձաւարին ամէնէն ազնիւ եւ ամէնէն մաքուր տեսակն է՝ որ կը յիշեցնէ մանանային ճերմակութիւնը, «սպիտակ իբրեւ գեղեամն», եւ հատիկներուն նրբութիւնը, «մանր իբրեւ գգինձ»: Եթէ մէկը դիտել տայ թէ Սալմաստի մէջ, Աթայեանի վկայութեամբ՝ զոր կը յիշատակէ Աճառեան, ժողովուրդը մանանեխ կը կոչէ մանանան, պէտք է պատասխանել թէ գիտնականի մը համար, ինչպէս է Փրոֆ. Արծրունի, պատիւ չի բերեր նման արտառոց շփոթութիւն մը:*

Դ.— «Գրեչնէվայա կրուպա — *հնդկացորենի հատ»:*

Ըսելիք չունիմ: Ի վիճակի չեմ բացատրելու թէ ինչո՛ւ մէկը արինջ, միւսը հնդկացորեն եւ ուրիշ մը սեւ ցորեն կը թարգմանէ ձաւարին այս տեսակը:

Ե.— «Օվսեաննայա կրուպա—*գարու երեմակ»:*

Խելքս չհասաւ թէ ինչո՛ւ այսքան պարզ սխալ մը կ'ընէ Փրոֆ. Արծրունի: Ի՞նչպէս վարսակը կը շփոթէ գարիին հետ, մանաւանդ որ էջ 164ի վրայ ճիշտ է գրած,— եաչմէն *(գարի), ինչպէս Ֆրանսերէնը՝* orge *(Սոկոլովի բառարանը «եաչմեննայա կրուպա»ն կը թարգմանէ* orge moulé, *որ ապահովաբար պիտի ըլլայ* orge mondé)*: Ուրեմն վերը՝ «օվսեաննայա կրուպա»ն սրբագրել «վարսակի ձաւար»:*

Զ.— «Պրոսեաննայա կրուպա — *կորեկ»:*

Ռուսերը «պրոսօ» կը կոչեն կորեկը, ինչպէս Արծրունի եւս գրած է էջ 193ի վրայ: Երբ կորեկէ ձաւարի մասին է խօսքը, Ռուսերը կ'ըսեն «պշէնօ»:

Մէկ բառի շուրջ ա՛յսքան սխալ,— բայց ամէնէն արտառոց սխալը այն է որ Փրոֆ. Արծրունի մանանեխը կը շփոթէ... մանանային կամ ձաւարին հետ:

Յաջորդովուրիշ շատ աւելի արտառոցսխալներ, ի պէտս ...հին համբաւներու սիրահարներուն, խոստանալով՝ գիտականէն անցնիլ գրական համբաւներուն, փոյթ ի փութոյ:

(2) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(1) Ընթերցման մէջ, եթէ սխալ պատահի, մեղքը իմս է,— ռուսերէն չեմ գիտեր, լեզու մը որ անհրաժեշտ է ամէն Հայու, գէթ խյուսիսեան:

(2) Փարիզի մէջ մտաւորականներ ունինք, որոնք ռուսերէնը մայրենի լեզուի պէս գիտեն,— անոնց կ'իյնայ խօսիլ մասնագիտօրէն:

(3) Աստուածաշնչական մանանային ուսումնասիրութեան նուիրուած աշխատութիւնները կը յիշատակեն բազմաթիւ վարկածներ,— զանց կ'առնեմ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեւանի թերթերը կը գրեն թէ Հայրենական մեծ պատերազմին մէջ անմահ քաջագործութիւններ կատարած է նաեւ տեղակալ Աշոտ Աբսեան, *Ստեփանաւանի շրջանի Վարդաբլուր գիւղէն: Մասնակցեր է մեր հայրենիքի ազատութեան եւ անկախութեան համար մղուած կռիւներուն: Անթիւ քաջագործութիւններ է կատարեր ծայր. հիւսիսի մէջ՝ Պետսամօ (Ֆինլանտա) նաւահանգստի համար մղուած կռիւներուն, հակառակորդի շրջանը մտնելով կը փճացնէ անոր ուժը:*

Ա. Աբսեան իր «S 34» հրասայլով գրոհ կուտայ հակառակորդի հրետանիի մարտկոցներուն վրայ եւ քանի մը թնդանօթ կ'ոչնչացնէ: Կարճատեւ բայց կատաղի կռիւներէն մէկուն մէջ հարիւրաւոր հիթլէրականներ կ'ոչնչացնէ: Անգամ մը կռուի տաք պահուն, Աբսեանի հրասայլը կը ցնցուի եւ հրասայլի վարիչը գիտակցութիւնը կը կորսնցնէ: Աբսեան իր բոլոր ուժերը լարելով դուրս կը սողայ աշտարակէն ու մեքենական կազմածները հետը առած կը փախչի: Երկու ռուս քաջարի ռազմիկներ թշնամիին տեղատարափ կրակին տակ՝ իրենց սաղաւարտներով այնքան ջուր կը հասցնեն, որ կը յաջողին բոցավառ հրասայլին կրակը մարել:

Տեղակալ Աբսեան երկրորդ անգամ ըլլալով հրկիզումէ կը փրկէ իր հրասայլը, կ'ոչնչացնէ՝ գերմանական չորս թնդանօթ, քանի մը տասնեակ ինքնաշարժ կառք, 100էն աւելի գերմանացի զինուոր ու սպայ:

«Դաշնակցութեան Օրը»

ԵՕԹԸ ՆՈՐ ԸՆԿԵՐՆԵՐ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻՆ

ԻՍԻ ԼԷ ՄՈՒԼԻՆՕ.— Հոկտեմբեր 20ին, կիրակի կէսօրէն վերջ տօնեցինք «Դաշնակցութեան Օրը» Ուրիմեան սրահին մէջ։ Տեղացիներէն զատ բազմաթիւ ընկերներ եւ համակիրներ եկած էին Փարիզէն եւ արուարձաններէն։ Իսի լէ Մուլինօյի ընկերվարական կուսակցութիւնը մեր հանդէսին կը մասնակցէր պատուիրակութիւնով մը՝ գլխաւորութեամբ Տօքթ. Ալէքսանտրի։ Սրահին պատերը զարդարուած էին բազմաթիւ նկարներով, Հ. Յ. Դ. զինանշանով եւ ընկերվարական դրօշակով։

Հանդէսը բացաւ օրուան նախագահ ընկեր Հ. Սամուէլ, որ նախ Ֆրանսերէն, յետոյ հայերէն բացատրեց թէ ինչու եւ ինչպէս կազմուեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը 56 տարի առաջ։ Յիշեց Օսմանեան բռնակալութեան տակ հեծող պալքանեան բոլոր քրիստոնեայ ժողովուրդներու ազատագրումը 19րդ դարու ընթացքին, շնորհիւ մեծ պետութեանց, որոնք բոլորովին անտեսեցին հայ ժողովուրդը, որ ի վերջոյ ստիպուեցաւ զէնքին փարիլ, յեղափոխական կուսակցութիւններ կազմել՝ ազատութիւն ձեռք բերելու համար։ Մեծ ու բազմակի մեր անմահ հերոսներուն անձնազոհութեան փաստերը տալէ վերջ, ըսաւ թէ մեր թափած արիւնը ի զուր չգնաց։ 1918 Մայիս 28ին արիւնի եւ աւերներու մէջէն յարութիւն առաւ հայ ազգը, որուն կէսը ջարդուած ու տարագրուած էր քանի մը տարի առաջ սահմանին միւս կողմը, կազմուեցաւ առաջին ընկերվարական կառավարութիւնը՝ համաշխարհային պատերազմի ամէնէն եղերական օրերուն։ 1920 Օգոստոս 10ին Սէվրի մէջ մեծ դաշնակիցները պաշտօնապէս ճանչցան Հայաստանի անկախութիւնը եւ Նախագահ Ուիլսըն գծեց Հայաստանի եւ Թուրքիոյ սահմանները։ Յետագայ դէպքերը թոյլ չտուին իրագործելու Սէվրի դաշնագիրը եւ Լօզանի մէջ մեծ պետութիւններն անգամ մը եւս լքեցին Հայերը։ Այսօր ազգովին կը պահանջենք Ուիլսընեան սահմանները եւ յոյսեր ունինք իրականացնելու Միացեալ Հայաստանը։ Դաշնակցութիւնը կազմուեցաւ 1890ին եւ առաջին օրէն իսկ իր նշանաբանը եղաւ Թրքահայ Դատի լուծումը։ Ամբողջ 56 տարի Հ. Յ. Դ. երբեք չշեղեցաւ իր նպատակակէտէն եւ այսօր՝ 1946ին ալ՝ տակաւին Թրքահայ Դատ կը հետապնդէ ու վաղն ալ պիտի շարունակէ հետապնդել՝ եթէ այսօր դոհացում չտան հայ ժողովուրդին՝ Թուրքիոյ հայկական նահանգները միացնելով ներկայ Հայաստանին։

Վերջացնելով, ընկեր Հրանտ Սամուէլ ոգեկոչեց յիշատակը Հ. Յ. Դ. հիմնադիրներուն, գործիչներուն, հերոսներուն եւ նահատակներուն, որոնց ի յարգանս սրահը յոտնկայս մէկ վայրկեանի լռութիւն պահեց։ Յետոյ հանդիսականները միաբերան երգեցին «Մշակ բանուոր»ը։

Նախագահը ապա խօսելու հրաւիրեց Տօքթ. Ալէքսանտրին, ընկերվարական, փոխ-նախագահ Սէնի նահանգապետական ընդհ. ժողովին, որ մեծ համակրանքով խօսեցաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան մասին ու անուններով յիշատակեց մեր անմահ հիմնադիրները՝ Քրիստափոր, Ռոստոմ եւ Զաւարեան, որոնք ընկերվարական գաղափարականով տոգորուած՝ իրենց կեանքը զոհեցին ազատութիւն տալու համար ստրկութեան տակ հեծող իրենց ժողովուրդին։ Բանախօսը յիշեց թէ նոյնպէս 1890ական թուականներուն էր նաեւ որ Ֆրանսայի մէջ ալ ընկերվարական խմորումները ծայր տալ սկսած էին, Ժիւլ Կէտի, Ժօրէսի, Ալմանի, Պլանքիի եւ այլ ղեկավար դէմքերու շուրջ համախմբուած էին զանազան ձգտումներ ներկայացնող ընկերվարականներ, որոնք ի վերջոյ միանալով կազմեցին ընկերվարական մեծ կուսակցութիւնը։ Պատասխանելով ընկեր նախագահի այն ակնարկութեան որ ժամանակին Ժօրէս, Մարսէլ Սանպա, Ֆրանսիս տը Փրէսանսէ, Ժան Լօնկէ եւ ուրիշ ականաւոր ընկերվարական գործիչներ սերտօրէն գործակցած են Դաշնակցական վարիչ դէմքերու հետ՝ ի նպաստ Հայ Դատին, Տօքթ. Ալէքսանտրի ըսաւ թէ այսօրուան ընկերվարականներն ալ կը շարունակեն մնալ ջերմ պաշտպաններ այդ նոյն դատին։ Ընկերվարութեան վերջնական յաղթանակին համար իր ջերմ հաւատքը յայտնելէ վերջ, մեր Ֆրանսացի համակրելի բարեկամը իր գեղեցիկ ճառը վերջացուց գոչելով. «կեցցէ՛ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, կեցցէ՛ միջազգային ընկերվարութիւնը»։

Այս խօսքերը ողջունուեցան ջերմ ծափերով, որմէ վերջ նախագահը խօսք տուաւ մեր երիտասարդ ընկեր Յովիկ Եղիազարեանի, «Նոր Սերունդ»ի կեդրոնական վարչութենէն։ Ընկերը Ֆրանսերէն ճառով մը բացատրեց թէ ինչպէս ներկայիս ամէն կողմ սերտ կապեր հաստատուած են Դաշնակցականներու եւ Ֆրանսացի ընկերվարականներու միջեւ եւ փափաք յայտնեց որ երկուստեք իրար աւելի լաւ ճանչնալու համար առիթներ ստեղծուին։ Յետոյ յիշեց մեր կուսակցութեան մղած հերոսական պայքարները Թուրքիոյ մէջ, յանուն ազատագրութեան եւ յոյս յայտնեց որ ի վերջոյ արդարութիւնը պիտի գործադրուի հայ ժողովուրդին համար։

Խօսեցան նաեւ ընկերվարական մասնաճիւղին քարտուղար՝ Լէօն Սավեսթրը որ հրաւիրեց ներկաները քաջալերել իրենց շաբաթաթերթը՝ LaFlèche Socialiste եւ փոխ քարտուղար Ալպէր Լուպէ, որ իր հիացումը յայտնեց մեր հանդէսին մէջ իր տեսած խանդավառ մթնոլորտին, ընկերական սերտ կապին եւ իրարու հանդէպ տածուած ջերմ զգացումներուն համար։ Իրապէս, մեր Ֆրանսացի բարեկամները բոլորն ալ խորապէս տպաւորուած էին եւ անվերապահօրէն շնորհաւորեցին մեզ։

Ճառերէն վերջ սկսաւ խնջոյքը։

Գեղարուեստական բաժնին մասնակցութիւն բերին, ընտանեկան մթնոլորտի մը մէջ, Շավիլէն Օր. Քէօսէեան իր քանիցս կրկնուած գեղեցիկ մեներգներով, ընկեր Աբրահամ Թորիկեան, Շավիլի Նոր Սերունդէն (արտասանութիւն), Տիկին Գարսամեան եւ իր շնորհալի փոքրիկ աղջիկը (երգ), Ընկեր Ս. Միսաքեան եւ տիկինը (արտասանութիւն), ընկեր Դ. Զօրաքեան (երգ), ընկեր Անդրանիկ Ուզունեան, Տիկինը եւ քոյրը (երգ), ընկեր Ս. Մելիքեան (երգ), ընկեր Արիս Գարաեան (արտասանութիւն), ընկեր Եղիա Սերոբեան (արտասանութիւն), Տիկին Պէնկեան (երգ), Ալեքսան Պէրպէրեան (երգ), Եգիպտոսէն նոր ժամանած տաղանդաւոր նկարիչ ընկեր Ժիրայր Փալամուտեան (արտասանութիւն) եւ ուրիշներ։

Խանդավառութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, երբ Նախագահ ընկեր Հրանտ Սամուէլ յայտարարեց թէ եօթը երիտասարդներ դիմում կատարած են՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը մտնելու համար եւ յատկապէս այդ հանդիսաւոր օրը ընտրած են որպէսզի իրենց երդումը կատարեն։ Ընկերը ջերմ խօսքերով շնորհաւորեց այս հաւատաւոր երիտասարդները, բացատրեց անոնց՝ Դաշնակցականի պարտականութիւնները, չեշտելով մանաւանդ որ Դաշնակցականը ամէն բանէ առաջ զոհողութեան ոգի պէտք է ունենայ եւ հայրենասիրութիւնը իր ուղեցոյցը պէտք է ըլլայ։ Յետոյ սկսաւ երդումի արարողութիւնը, նորընծայ ընկերները իրենց ձեռքերը դնելով Հ. Յ. Դ. զինանշանին վրայ, արտասանեցին երդումի բանաձեւը որմէ վերջ նախագահը ողջագուրելով զանոնք իւրաքանչիւրին նուիրեց մէկ մէկ զինանշան։ Ներկաները ոգեւորուած կը համբուրէին նորեկ ընկերները, իսկ մեր Ֆրանսացի ընկերվարական բարեկամները մեծ յուզումով կը դիտէին այս երդումի արարողութիւնը, զոր չունին իրենք եւ որ իրենց բարի նախանձը կը շարժէր։ Իրենցմէ մէկը ըսաւ թէ յառաջիկայ ընկերվարական համագումարին առաջարկ պիտի տանի՝ նորեկ ընկերները մասնաւոր արարողութեամբ մը շարքերը ընդունելու մասին, ինչպէս կ'ընեն Դաշնակցականները։

Երդման արարողութենէն վերջ, ընկերներ Հ. Բալուեան, Հրաչ Հանտալեան եւ Նոր Սերունդի կեդր. վարչութենէն Լորիս Բաբանեան քաջալերական խօսքեր ուղղեցին նորեկներուն եւ պանծացուցին Դաշնակցութեան գաղափարաբանութիւնը։

Ֆրանսացի ընկերվարականները մեկնելէ առաջ փափաք յայտնեցին միասին երգել «Միջազգային»ը, ինչ որ կատարուեցաւ յոտնկայս, մեծ խանդավառութիւն ստեղծելով։

Տիրող ջերմ մթնոլորտէն խանդավառուած, սրահին սեփականատէրը՝ Սպանիացի Գ. Փիազ որ իր կնոջ հետ հանդէսին եկած էր, 300 Ֆրանք նուիրեց Ֆր. Կապոյտ Խաչին՝ յատկացնելու համար սրահի մաքրութեան. 500 Ֆրանք ալ Գ. Ք. Աղասեան նուիրեց Կապոյտ Խաչին։

Խորոված հաւ մը եւ շիշ մը գինի վիճակահանութեան դրուելով շահեցաւ թիւ 26ը։

Ժամը գիշերուան 9 եղած էր եւ յայտագիրն ալ շատոնց սպառած. սակայն ներկաներէն շատեր չէին ուզեր դեռ մեկնիլ։ Մնացողները համախմբուեցան քանի մը սեղաններու շուրջ, սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Հրանտ Բալուեան եւ ուրախութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ կէս գիշեր։

ԹՂԹԱԿԻՑ

Հ. Մ. Ը. Մ.Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Անձրեւոտ օդով մը Հ. Մ. Ը. Մ.ի Ա. խումբը ունեցաւ իր երրորդ ախոյենական խաղարկութիւնը Provençale խումբին դէմ։ Խաղը սկսաւ մեր տղոց յարձակողականով եւ 10 վայրկեան հազիւ սկսած էր երբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի նշանաւոր avant centreը զօրաւոր հարուածով մը ապահովեց առաջին նշանակէտը, սակայն Ֆրանսացիք 5 վայրկ. վերջ հաւասարեցան։ Առաջին կիսախաղը աւարտեցաւ 3—2ով, ի շահ Հ. Մ. Ը. Մ.ի։

Երկրորդ կիսախաղին Ֆրանսացիները օգտուելով մեր վերջապահ տղոց մէկ սխալէն, հաւասարեցուցին խաղը, բայց մեր տղաքը բուռն յարձակողականներով շահեցան երեք նշանակէտ։ Այս առթիւ մասնաւորապէս փայլեցաւ յառաջապահ Մկրտիչեան, նախկին անդամ Լիոնի Հ. Մ. Ը. Մ.ին, մեր Միութեան լաւագոյն խաղացողը եւ մասնագէտ Ֆութպոլի։ Խաղը վերջացաւ Հ. Մ. Ը. Մ.ի յաղթութեամբ, 6—3ով։ Սոյն ախոյենական Գ. խաղարկութեամբ Միութիւնս ունեցաւ երկու յաղթութիւն եւ մէկ պարտութիւն։

Հ. Մ. Ը. Մ.ի ժիւնիէօռ, քատէ եւ մինիմ խումբերն ալ յաղթած են իրենց հակառակորդ խումբերուն։— Վահան Շամլեան

ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Գլուխները գոց...

Երբ ուշի ուշով հետեւինք աշխարհի ընթացքին, պիտի տեսնենք ու հաստատենք սա ճշմարտութիւնը թէ, մինչ մարդակեր քաղաքականութիւնը, իր կարեւոր ժողովներուն մէջ Զանզիպարի պատուիրակը ընդունելու եւ լսելու չափ կը նրբանայ, գիտութիւնը մեռելին աչքին բիբը հանելով կոյրի մը տեսողութիւնը ապահովելու չափ կը յառաջդիմէ, աղքին կրօնքը եռ կ'երթայ, տարիներ, նոյնիսկ դարեր, գտնելու համար մարգարէներու օրէնքները եւ կը ջանայ՝ յառաջդիմութեան սա քսաներորդ դարուն կիրարկել անոնց սահմանած արգելքները։

Կաթ. պատուիրակ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեան, իր կիրակնօրեայ քարոզչութեանց մէկուն մէջ՝ իբրեւ խրատական եւ ոչ թէ կրօնական, արգիլած է իգական սեռին բաց գլուխով գալ Ներկայանայ Աստուծոյ Տան սալոնը։

Յարգելի պատուիրակը, որ ծնուելէ շատ առաջ, երբ աշխարհական, ապրած է Պոլսոյ ջոջ թաղերու ընտանեկան շրջանակներու մէջ, պէտք էր քաջ գիտնար եւ զգուշանար... կրակին հետ խաղալէ։

Անհերքելի ճշմարտութիւն մըն է որ, կարելի է արգիլել Եւայի թոռնորդիի մը ամէն ինչ որ սիրելի է իրեն, իբրեւ կեանքի միջոց, բայց հեռացնել զինքը նորոյթի կամ արդուզարդի հետեւողութենէն, այն ատեն ոչ թէ Վերինին դեսպանը, այլ եթէ նոյնիսկ արքայից արքան ալ ըլլայ, չի կրնար համոզել ու գործադրել տալ օրէնքը։

Գլխաբացութեան նորոյթը երկու տեսակէտով ընդհանրացաւ իգական սեռին մէջ։ Նախ թատրոններու սրահներէն սկսաւ ծայր տալ դժգոհութիւնը։ Jardin des Plantesը յիշեցնող արտառոց գլխարկներու բեմը տեսնելու ու վայելելու արգելքին համար, երկրորդ վարսայարդարներու գործ եւ դրամ ապահովելու կրկնակ տեսակէտներով։

Արդ, երբ Արտաւազդ արք. կը խրատէ ու կը յորդորէ ծածկել գլուխները եկեղեցւոյ սեմէն ներս, չի՞ խորհիր թէ այդ բաց գլուխներու տէրերը, մէկուկէս ժամ հաւատաքննութեան տանջանքները յիշեցնող ելեկտրական գործիքին տակ պտնուած են, ամենայն համբերատարութեամբ եւ բաւական մըն ալ դրամէ ելած, որպէսզի իրենց հետեւած նորոյթը իր շրջանը բոլորէ յաչս իրենց հանմատակ սեռին։

Մարգարէ չեմ, բայց կը կռահեմ կոր որ, կրօնական այս խրատը քիչ մը պիտի պակսեցնէ հոգեկան Տաճարին յաճախորդները։ Ուխտաւորները պիտի պակսին, մոմերը պիտի մնան բանկալը եւ մէկ սու պիտի չիյնայ... բունկալը։

Չեմ գիտեր թէ ի՛նչ խորհեցան մեր պատ. թաղ. ազաները այս երկինքէն ինկած անակնկալ խրատականին առթիւ։

Գործնական միջոցը, եթէ կարելի ըլլայ կիրարկել սա է.—

Եկեղեցւոյ գլխաւոր մուտքի դրան աջ կողմը, հոն ուր ազաներէն մին կամ երկուքը կը կենան դրամի տեղ բարեւ առնելու տալու, ահա այդ entréeին մէկ կողմը կարելի է դնել ճաշարաններու մէջ եղածին պէս թիւաւոր պզտիկ գդրոցներ, ուր՝ մեր երիտասարդ ցուցամոլ քոյրիկները՝ առանց դրկուելու փողոցի նորոյթէն ներս մտած ատեն իրենց լաչակը առնեն, կրեն եւ կրկին պահեն մինչեւ յաջորդ այցելութիւն։

Իմ կարգիս չեմ ուզեր հաւատալ, բայց կ'երեւի թէ յարգելի պատուիրակը յիշած է հարեւաններու մարգարէին՝ Մուհամմէտի օրէնքը, որով Թրքուհիները ստիպուած պէտք է ըլլան ծածկել իրենց մազերը արական նայուածքներէն իբրեւ նամէհրամ, որովհետեւ կնոջ մարմնին մէջ չկայ աւելի գրգռիչ երեւոյթ մը քան աչքը։

Արդ, կը հարցնեմ քոյրերուս, — ինչո՞վ եւ ի՛նչպէ՛ս պիտի ծածկէք 700էն հազար Ֆրանքի նստող ձեր խատուտիկ վարսերը որոնք Ատլանտեանի լեռնակուտակ ալիքները կը յիշեցնեն...

ԼԻԼԱ

ԽՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Մարսէյլի երաժշտանոցի սոլֆէժի տարեմուտի ութսուն մրցողներէն դաշնակի բարձրագոյն դասընթացքին հետեւելու ընդունուած չորս աշակերտներուն առաջինը հանդիսացած է Գ. Խաչիկ Թէլեանի դեռատի աղջիկը՝ Օր. ԷՕԺԷՆԻ, շնորհիւ իր երաժշտական բնատուր ձիրքին ու յարատեւ աշխատանքին։

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԱԻԱԳ, (իր բուժումները եւն.)։ Գրեց՝ Դոկտոր Սէդ (Ս. Եղիազարեան)։ Պատկերազարդ։ Տպ. Փարոս ընկ. Թէհրան։

քաղաքական իրաւասութիւն պիտի ստանան խոր - հրդային շրջանին մէջ :

Այս առթիւ իրազեկներ դիտել կուտան թէ Նոր ուղեգիծը չի հակասեր գերման մարմնագէտներու եւ բանուորներու աքսորին, որովհետեւ տեղափոխութիւնը մէկ ամիս առաջ որոշուած, բայց յետաձգուած էր, գերման համայնավարներու մասնաւոր խնդրանքով :

Պերլինի խորհրդային իշխանութիւնը յայտարարած է քրիստոնեայ ռամկավարներուն.— 1. Իրենք եւ ազատականները փոխ - նախագահներ պիտի ունենան ռուսական շրջանի իւրաքանչիւր նահանգին մէջ (Նախագահները պիտի մնան բոլշեւիկ) — 2. Թէ քրիստոնեայ ռամկավարները եւ թէ ազատականները պիտի կրնան օրաթերթեր հրատարակել խորհրդային շրջանի կարգ մը նահանգներուն մէջ: (Ներկայիս անոնք օրաթերթ չունին որ եւ է վայրի մէջ) :— 3. Ուր որ աջակողմեան կուսակցութիւնները մեծամասնութիւն շահին, իրենց ներկայացուցիչները պիտի կրնան պատասխանատու պաշտօններ վարել (մինչեւ հիմա այդ պաշտօնները վերապահուած են միացեալ ընկերվարական, ուրիշ խօսքով համայնավար կուսակցութիւն) :

ԱՑԼ ԱՌԱԿ ԼՈՒԱՐՈՒՔ

Ամերիկեան աղբիւրէ 10—15.000 կը հաշուեն Պերլինի շրջանէն Ռուսիա փոխադրուած գերման բանուորներուն թիւը: Կ'ըսուի թէ Ռուսերը այս տեղափոխութիւնները կը կատարեն ի հաշիւ հատուցումներու: Ուրիշ պատմութեան մը համաձայն, խորհրդային հրամանատարութիւնը գաղտնի զէնք մը ձեռք անցընելու համար է որ հրամայած է Ռուսիա փոխադրել 250 գերման ճարտարագէտներ, գծագրիչներ, մասնագէտներ եւ արհեստագէտներ, Հալլէի Տիգէլ օդանաւային գործարանէն: Խնդիրը կը վերաբերի նոր օդանաւի մը որ ժամը 1200 քիլոմեթր արագութիւն պիտի ունենար: Այս օդանաւին յատակագիծները, արհեստագիտական գծագրութիւնները եւ տիպարը Ամերիկացիներուն ձեռքն անցած էին, երբ զօր. Փէթընի բանակը դէպի Լայփցիկ եւ Պերլին կը յառաջանար: Ամիսներէ ի վեր խորհրդային իշխանութիւնները հաւաքած էին այն բոլոր ճարտարապէտները եւ մասնագէտները որ աշխատած էին այս օդանաւին վրայ, որպէսզի վերակազմեն զայն: Աշխատանքները դրեթէ վերջացած էին: Միջին աշխատավարձքն էր ամսական 600 մարք, բայց մինչեւ 10 հազար մարք պարգեւ բաժնուեցաւ յաճախ: Ասկէ զատ ճարտարապէտները եւ արհեստագէտները յաւելուածական ուտեստ կը ստանային, ինչպէս եւ ծխախոտ: Յետոյ, պայմանագիրներ ստորագրած էին, ի հարկին Ռուսիա երթալու համար: Արդ, անցեալ ուրբաթ օր Ռուսերը սկսած էին քանդել գործարանը: Երկուշաբթիէն երեքշաբթի լուսնալու գիշերը խորհրդային բեռնակառքեր երեւցան: Կարմիր զինուորներ զարկին տուներուն դուռները, եւ երբ շուտ չէին բացուեր, բռնի ներս մտան, փողոց թափեցին այրերը, կիները եւ մանուկները, յայտարարելով թէ պէտք է անմիջապէս բեռցնել իրենց կարասիները եւ անձնական պիտոյքները: Աքսորականները պայմանագիրներ ստորագրեցին, յանձն առնելով Խ. Միութեան մէջ մնալ հինգ տարի, 5000 մարք ամսաթոշակով :

Այս բոլոր դէպքերն եւ տեղեկութիւնները պիտի քննուին Պերլինի միջդաշնակցային իշխանութեանց կողմէ: Անցուդարձէն դժգոհ են թէ Անգլեւսաքսոնները եւ թէ Ֆրանսա :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՅ ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ գործողութիւնները աւելի պարզ ձեւի մը վերածելու եւ փութացնելու համար, բանաձեւ մը քուէարկած է Ժողովրդական Շարժումը (M. R. P.), որ բաւական թիւով հայ անդամներ ալ ունի: Ցաջորդով՝ թարգմանութիւնը այդ բանաձեւին որ առաջարկուած է Պուշ տիւ Ռոնի երեսփոխան Պ. R. Cayolի կողմէ եւ որ պիտի ներկայացուի յառաջիկայ երեսփոխանական ժողովին :

ՖՐԱՆՔԻ ԱՐԺԵԶՐԿՈՒՄԻ մասին տարածուած զրոյցներուն առթիւ, ելմտական Նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը յայտարարէ թէ ոչ Անգլիոյ ներկայացուցիչները այդպիսի առաջարկ բերած են, ոչ ալ կառավարութիւնը այդպիսի միտք մը ունի :

ԿԷՕՐԻՆԿԻ ԱՆՁՆԱՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ առթիւ կատարուած քննութեան տեղեկագրին համաձայն, մահապարտը թոյն ունէր իր ձերբակալութենէն ի վեր եւ պահած էր մինչեւ հոկտ. 15էն 16ի գիշերը: Պատճառներ կան կարծելու թէ թոյնը պահած էր պորտի խոռոչին մէջ, երբեմն ալ՝ իր մարմնոզական խողովակին, ինչպէս եւ արտաքնոցին մէջ, մասնաւոր տեղ մը: Քննիչ յանձնախումբը որ եւ է յանցանք չի գտներ ամերիկացի պահակներուն եւ գերման պաշտօնեաներուն վրայ: Թոյնը այնքան զօրաւոր էր որ կրնար տարիներ վերջն ալ մահացու ըլլալ :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Գիտութեանց Ակադեմիան վաւերացուց բնագիտական, քիմիական եւ արհեստագիտական հետազօտութեանց կատարեալ ծրագիր մը, որուն իրագործումը կը նա-

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 2ին, շաբաթ երեկոյ, մինչեւ լոյս, Salle des Fêtesի մէջ :

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՑ ՅՈԲԵԼԵԱՆ ՀԱՅԿ. ԲԱՐԵԳ. ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ.— Կազմակերպուած Մարսէյլի մասնաճիւղին կողմէ, այս կիրակի, 3 Նոյեմբեր ժամը 12—18, Օթէլ տը լա Փլաժի սրահին մէջ: Ներկայութեամբ հայ յարանուանութիւններու վարչութեանց: Կը նախագահէ Մարսէյլի մասնաճիւղին ատենապետ Պ. ԱՐԱՄ ԹԷՔԷԵԱՆ: Զեկուցում մասնաճիւղին ատենադպիր Պ. ԵՆՈՎՔ ԱՐՄԷՆԻ կողմէ: Գեղարուեստական բաժնին մէջ, թատրոն, երգ, նուագ, հայկական պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ: Մուտք 100 ֆրանք: Գարահանդէսը ժամը 18էն մինչեւ կէս գիշեր:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պոմոնի Նորակառոյց վարժարանի Նորընտիր հոգաբարձութիւնը ներկայ տարեշրջանին համար պէտք ունի կարող վարիչ - մանկապարտիզպանուհիի մը եւ օգնականի մը: Դիմել մինչեւ 2 Նոյեմբեր, շաբաթ երեկոյ:

Այս առթիւ կը խնդրենք յարգելի ծնողներէն որ չուշափոյթ արձանագրել տան իրենց զաւակները: Թեկնածութեան, արձանագրութեան եւ տեղեկութեանց համար դիմել հետեւեալ հասցէին. —Դիւանատուն Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ, կէս օրէ առաջ ժամը 11—12, 8 Allée du Puits Beaumont, Marseille :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԳՈՐԳԵՐՈՒ նորոգութեան համար դիմել՝ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆԻ, 27 rue Chaptal, Cachan (S):

ԵՐԿՈՒ ՀՈԳԻՆՈՑ ընտանիքի մը համար մնայուն սպասուհի մը կը փնտռուի, իրենց երախային եւ տնական գործերուն օգնելու համար: Նպաստաւոր պայմաններ: Դիմել Յառաջին:

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԳԷՈՐԳ ԱՐՍԷՆԵԱՆ (Մօնթէ Քարլօ) կը ծանուցանեն ծնունդը իրենց երկրորդ զաւկին՝ ԿԱՐԱՊԵՏ - ԺԱՆ - ՓԻԷՌԻ, հոկտեմբեր 20ին, 1946 :

ՍՊԱՍՈՒՀԻ ԿՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյն իսկ զաւառէն: Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան :

ԱԹԷՆՔ, Սինիքիզմոզ Կեսարեանի, Օտոս Էփէսոս, թիւ 6 տունը բնակող Կիւլա եւ Ստեփան Երկանեան կը փնտռեն իրենց հօրեղբայրները Լեւոն եւ Թորոս Երկանեանները, որոնք պատերազմէն առաջ կը գտնուէին 4 rue Lalande, Paris (14): Տեղեկացնել սրտագրաբար վերոյիշեալ Տիկնոջ հասցէին :

ԿԸ ՓՆՏՌԵՄ Վանի Լեզք գիւղէն մօրաքրոջս աղջիկը, Սարօ Գալուստեան, որ կը գտնուի Ամերիկա: Իմացնել իր մօրաքրոջ տղուն, Աստուր Կարապետեանի, Վանի Կիրաշէն գիւղէն, 9 rue Pally, 4 Chemin des Aygalades, Մարսէյլ: Ամերիկահայ թերթերէն կը խնդրուի արտատպել :

խատեսուի 1947ին: Կարեւոր եթէ ոչ առաջնակարգ դեր մը վերապահուած է հիւլէական ռումբի շինութեան: Ծրագրին գործադրութիւնը յանձնուած է պրոֆ. Եոֆէի, որ մասնագէտ մըն է այս ճիւղին մէջ :

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովին մէջ, բրիտանական Բ. պատուիրակը ջերմ կոչ մը ուղղեց խորհրդային պատուիրակութեան, որպէսզի համաձայնին, «նոր եւ լաւագոյն ճամբայ մը բանալու համար»: Խօսեցաւ նաեւ հիւլէական ռումբի մասին, որուն հսկողութեան խնդիրը մեծ դժուարութեանց կը հանդիպի :

ՇԱՔԱՐԷՆ 4000 ԱՆԳԱՄ անուշ նիւթ մը հնարուած է Նիւ Եորքի մէջ, հոլանտացի գիտունի մը կողմէ:

ՄԻԱՑՆ ԾԱՆՐ ԱՇԽԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ գինի պիտի ստանան նոյեմբերին: Մանուկները մէկ քիլօ շաքար՝ փոխան 750 կրամի, բայց նուազ անուշեղէն: Տարէցներն ալ անուշեղէն պիտի չստանան :

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց համար արձանարգուած են 7.600.000 ընտրողներ: Ասոնց 38 առ հարիւրը կիներ են, որոնք առաջին անգամ պիտի քուէարկեն նոյեմբեր 19ին:

ՔԻԼԻ (Գերմանիա) օդանաւային կայանը, որ 20 մեթր երկայնութիւն եւ 60 մեթր լայնութիւն ունէր, քանդուեցաւ Անգլիացիներուն կողմէ, որոնք 11.000 թոն պայթուցիկ գործածեցին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 9ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ 30 Հոկտեմբեր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի Հ. Բալըըեան: Նիւթ՝ «Հին դէմքեր, Գրիգոր Օտեան, իր կեանքը եւ գործը»:

ԿՆՈՋ ՀՈՎԱՆՈՑ ՄԸ մոռցուած է, կիրակի օրուան հանդէսին, Սորպոնի սրահին մէջ: Դիմել «Յառաջ»ի :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme - 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Ֆր., Արտաս. 10 Տոլ.

Mercrdei 30 Octobre 1946 Չորեքշաբթի 30 Հոկտեմբ.

ԺԸ., ՏԱՐԻ — 18e Année No 4840 Նոր շրջան թիւ 479 — Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ — Գին՝ 4 ֆր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ԱՂՕԹՔ ԵՒ ՀԻՒԼԷ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովը, որ բաց֊ուեցաւ Նիւ Եորքի մէջ, իր օրերը կ'անցընէ նախապատրաստական աշխատանքներով եւ ճառերով։

Եւ, ամէնէն աւելի, փոքր եւ միջին պետութիւններն են որ կ'արտայայտուին։ Ոչ միայն տեսակէտներ կը յայտնեն, այլեւ բացորոշապէս կը գանգատին Մեծերէն, եւ խրատներ կուտան։

Այսպէս, անցեալ ուրբաթ օր յաջորդաբար խօսեցան Պելժիոյ, Մեքսիկայի, Քուպայի եւ Պրազիլիոյ ներկայացուցիչները։ Բոլորն ալ մեղադրեցին թէ Մեծերն են որ կը սպառնան խաղաղութեան, իրենց վտանգաւոր մրցակցութիւններով։

Երկուշաբթի օր, Զեխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, Եան Մազարիք, հանդիսաւոր կոչ մը ուղղեց հինգ Մեծերուն, որպէսզի միացեալ, միաձայն ճակատ կազմեն Ազգաժողովին առջեւ, պաշտպանելու համար փոքրերուն խաղաղութիւնը։

Եգիպտոսի պատուիրակը խնդրեց որ Միացեալ Ազգերը պաշտպանեն Միջին Արեւելքի երկիրները մեծ պետութեանց տիրապետութեան դէմ։

Նոյն նիւթին մէջ, Նոր Զելանտայի պատուիրակը ուժգնօրէն դատապարտեց վեթօն, որուն շնորհիւ Մեծերը կը խանգարեն շատ մը խնդիրներու լուծումը։

Ինչպէս յայտնի է, վեթօն ամէնէն զօրաւոր զէնքն է մասնաւորապէս Խ. Միութեան համար։ Ամէն անգամ որ աննպաստ վճիռ մը առջեւ գըտնուի, — վէ'թօ (կ'ընդդիմանամ, կը մերժեմ)։ Այնպէս որ ժողովները անելի կը մատնուին, հակառակ իրենց ջախջախիչ մեծամասնութեան։

Անցեալ ուրբաթ օր, փոքրերը պահանջեցին վերացնել վեթոյի իրաւունքը։ Անգլոսաքսոններն ալ ձայնակցեցան։ Շատեր կը վախնային թէ փոթորիկ մը պիտի պայթի։ Բայց, խորհրդային պատուիրակութիւնը ձեւական ընդդիմութենէ մը վերջ, հաւանեցաւ որ խնդիրը օրակարգ անցնի։ Միայն թէ, պարտք սեպեց ազդարարել, այս առթիւ, — «Մի մոռնաք որ վտանգաւոր գետնի մը վրայ կը կոխէք»։

Դժուար է ըսել թէ ն'րբ կը ծագի այդ վտանգը։ Անոնք որ մօտէն կը հետեւին անցուդարձին, չեն ծածկեր իրենց մտահոգութիւնը։ Այդ յոռետեսներէն մէկն է Քանատայի պատուիրակը (դեսպան Մոսկուայի), որ կը յայտարարէր երկուշաբթի օր, ժողովէն անմիջապէս վերջը.

— «Խ. Միութեան կողմէ անցեալ շաբթու կատարուած մանր զիջումները մեծ բան չեն նշանակեր։ Անոնք կ'ուզեն գործակցութեան տպաւորութիւն ձգել. բայց ես կը կարծեմ թէ երբ իրենց համար կենսական խնդիր մը հանդիպին, պիտի ընդդիմանան յամառօրէն»։

Ահա նորէն փոխադարձ անվստահութիւնը, կասկածամտութիւնն են որ կը տիրապետեն Ազգաժողովին վրայ։

Եւ դեռ չեն շօշափած հիմնական խնդիրները։ Տեսակ մը ռազմավարութիւն է որ կը կատարուի, մթնոլորտ պատրաստելու, ընդհարումները կանխելու համար։

Մարդիկ մինչեւ անգամ հանդիսաւոր պատարագներ կը սարքեն, գոհաբանական աղօթքներով, որպէսզի Ազգաժողովին աշխատանքները պսակուին «աստուածային օրհնութեամբ»։

Նշանակալից երեւոյթ մը չէ՞ որ այդ արարողութեանց ներկայ եղած են 200 պատուիրակներ, անոնց կարգին՝ Խ. Միութեան ներկայացուցիչները, Պ. Պ. Վիշինսքի եւ Նովիքով։

Եւ այս բոլորը ճիշդ այն պահուն երբ չորեքպինդ յառաջ կը տարուի նոր ռումբերու շինութիւնը, հիւլէականէն մինչեւ տիեզերածինը։ Երբ նոր հանքեր կը գտնուին եւ Գերմանիոյ ռազմական գիտութեան գաղտնիքները կը քամուին։

Կը կարծենք թէ մեր դարաւոր «Տէր ողորմեա»ն հազար անգամ աւելի ազդու պիտի ըլլար, քանի որ կարգը աղօթելու եկած է։

Արդարեւ, ո՞ր լեզուով պիտի կրնային աղաղակել այնքան ջերմեռանդօրէն, ի խորոց սրտի, — «Տո'ւր աշխարհիս խաղաղութիւն»...

Հեռո՜ւ մեզմէ, զուարճանալու որեւէ տրամադրութիւն։

Ըսել կ'ուզենք թէ մարդիկ այնքան կը սարսափին նոր սպանդի մը հեռանկարէն, որ աստուածներն անգամ օգնութեան կը կանչեն։

Եւ լաւ է որ այդպէս կ'ընեն։

Նոր արիւնահեղութիւն մը ամէնէն առաջ մոխիրի վրայ պիտի նստեցնէր փոքր, անճար, հալածական ժողովուրդները։ Շ.

ՕՐԸ [illegible] ԻՆ

ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈ՞ՒՄ, ՊԱՐԵՆԱՒՈՐՈ՞ՒՄ ...

Ճիշդ խօսք տարի է որ մենք ալ սորվեցանք թէ ի՞նչ կը նշանակեն «առատութեան եւ սովի խօսք տարիները»։ Այս անգամ ոչ թէ Աստուածաշունչէն ներշնչուած, այլ... մեր թէլքին պարենատոմսերու գրասենեակէն։

Ո՞ր տանտիկինը զանազան եւ զարմանազան յիշատակներ չունի նոր դարու, նոր քաղաքակրթութեան այս բարիքէն, — պարենատո՛մս։

Պատերազմէն ի վեր, այնքան խելք չհասնելիք բաներ տեսանք ու լսեցինք որ, զարմանալու կարողութիւնն ալ կամաց կամաց տեղի տուաւ եղածին համակերպելու աստուածահաճոյ սովորութեան։

Այսպէս, հնամակերպեցանք, երբ մէկ հատիկ գետնախնձոր ունենալու համար պէտք եղաւ երկու լիրի տալ հարեւանին, կամ պուտ մը տաքութիւն վայելելու համար սեղան ու աթոռ կոտրել։

Չենք մոռցած տակաւին մեր մեծ քաղաքներին՝ կտիսրենի գիտին քմահաճոյքները, երբ քեզ խաւարին մէջ կը թողէր յանկարծ, պատառաքաղը ձեռքդ։

Ասոնք «անցեա՞լ» են թէ «ապառնի»։ Իրաւ որ չենք գիտեր տակաւին։ Գիտենք միայն որ «Լոյս քաղաքին» լուսաշող պողոտաներուն լոյսերը կըրնան մէկ օրէն միւսը արգիլել քեզ լոյս աչքով տեսնելու մետրոյին մուտքը, կամ ստիպեն քեզ սա վարի տպագրական մեքենային անիւը ձեռքով դարձնելու։

— Հապա եթէ գինի չունենա՞նք մինչեւ 1947 յունուար, կ'ողբայ բանուորը...

Ես մտատանջուելու պատճառ չունիմ, այնքան խղողի հիւթ ամբարեցի որ կրնամ իմ բաժինս ձգել մեր կարգ մը բարեկամներուն։

Կ'ըսեն թէ պատերազմը վերջացած է։

Ի՞նչպէս հաւատալ, երբ անվերջ պատերազմի մէջ են կառավարողները արտադրողներուն հետ, բաշխողները սպառողներուն հետ, նպարավաճառը իր յաճախորդներուն հետ, տանտիկինը իր սեղանին թշնամիներուն? հետ, մէկը իր ռովատանց ստամոքսին հետ, միւսը իր ակնոցներուն ապակիներուն հետ զոր ստիպուած է անվերջ սրբել, յաբանուն գիները նշդելու համար... ՍՕՍԻ

Գինեձեղան ի պատիւ խորհրդային մարզիկներու

Ինչպէս հաղորդած էր Յառաջ», խումբ մը խորհրդային մարզիկներ Փարիզ եկած ըլլալով, չորս մրցանիշներ շահած էին։ Անոնց գլուխը կը գտնուի ծանօթ միջազգային ախոյեանը, Սաքօ Համբարձումեան։

Այս առթիւ չորեքշաբթի օր գինեձեղան մը սարքած էր Հ. Մ. Ը. Մ.ի առժամեայ կեդր. վարչութիւնը, «Տոֆինուա» ճաշարանին մէջ։ Ներկայ էին բաւական թիւով հայրենակիցներ։ Կը նախագահէր կաթողիկոսական պատուիրակ Արտաւազդ արք.։ Ներկաներուն մէջ կը նշմարուէին Ներդաղթի լիազօրը, Պ. Հինայեկեան եւ ուրիշ ծանօթ անձեր։ Գրաւոր ուղերձ մը կարդաց Հ. Մ. Ը. Մ.ի կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Գ. Շահինեան, ողջունելով հիւրերը։ Նոյնպէս խօսեցան Պ. Պ. Հինայեկեան եւ Սաքօ Համբարձումեան, համակրանքի խօսքեր ուղղելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի։ Ամէնէն վերջը խօսեցաւ Արտաւազդ արք., պարզելով Հ. Մ. Ը. Մ.ի հանրօգուտ գործունէութիւնը։

Ներկաները ոգեւորութեամբ մասնակցեցան այս կարճատեւ այլ համով֊հոտով հաւաքոյթին որ տեւեց ժամը 4էն 6.30։ Սարգիս

ԱՆԳԼԻՈՅ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ միջեւ առժամեայ դաշնագիր մը ստորագրուեցաւ Լոնտոնի մէջ։ Այս առթիւ Եգիպտոսի վարչապետը յայտարարած էր թէ վերջնապէս որոշուած է Սուտանը միացնել Եգիպտոսի։ Անգլիոյ վարչապետը անմիջապէս հերքեց այս լուրը, երեսփ. ժողովին մէջ։ Գոյացած համաձայնութեամբ Անգլիա Եգիպտոսը պիտի փարպէ 2ուկէս տարիէն։

1129 ԳԵՐՄԱՆ ԱՄԲԱՍՏԱՆԵԱԼՆԵՐ եւս պիտի դատուին իբրեւ պատերազմի ոճրագործներ, ինչպէս յայտարարուեցաւ Անգլիոյ երեսփ. ժողովին մէջ։

ԳԱՂՏՆԻ ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

«Տէյլի Մէյլ»ի մասնաւոր թղթակիցը կը հեռագրէ Ուաշինկթընէն. — Գաղտնի բանակցութիւններ կը կատարուին Մ. Նահանգներուն եւ Խ. Միութեան միջեւ, Գերմանիան տնտեսական մէկ միութեան վերածելու համար։ Այս առթիւ ծրագիր մը ներկայացուցած է Խ. Միութիւնը, ինչ որ կը նշանակէ թէ կարեւոր փոփոխութիւն մը տեղի ունեցած է իր քաղաքականութեան մէջ։ Ամերիկայի բանակնացն է փոխ֊հրամանատարը, զօր. Քլէյ, որ կը գործէ համաձայն արտաքին Նախարար Պըրնզի ուղղակի հրահանգներուն, իսկ խորհրդային ներկայացուցիչը՝ շրջանին հրամանատարը, մարաջախտ Սոքոլովսկի։ Այս վերջինը սպարապետ Սթալինէն ստացած հրահանգներուն համաձայն, առաջարկած է կեդրոնական հաստատութիւններ հիմնել Գերմանիոյ համար, ինչպէս որոշուած էր Փոցտամի մէջ, վերջ տալով ներկայ բաժանեալ վիճակին, որ գրեթէ անկարելի կը դարձնէ որ եւ է ձեւի կառավարութիւն։ Այս առաջարկին փոխարէն, Ռուսերը 25 առ հարիւր բաժին կը պահանջեն Ռուրի եւ Հռենոսի արտադրութիւններէն, իբրեւ հատուցում։ Կ'ըսուի թէ Սոքոլովսքի համաձայն է որ Գերմանիոյ պողպատի տարեկան արտադրութիւնը բարձրանայ 12 միլիոն թոնի։ Անգլիացիները նախապէս առաջարկած էին աւոր մօտ թիւ մը, բայց Ռուսերը մերժեցին։ Մինչեւ հիմա ոչ Անգլիան, ոչ ալ Ֆրանսան հրաւիրուած են մասնակցելու այս բանակցութեանց։

Գերման բանուորներու տեղափոխութեան խնդիրը

Շթութկարտէն կը հեռագրեն թէ 300 բանուորներ, որոնք զբաղած էին օդանաւային գործարան մը քանդելով, Ռուսիա փոխադրելու համար, գործադուլ հռչակեցին, իբրեւ բողոք բանուորներու տեղափոխութեան դէմ։

Վիէննայէն հասած լուրերու համաձայն, Ռուսերը բաւական թիւով աւստրիացի մասնագէտներ առած տարած են Վիէննայի մէկ արուարձանէն։

Անգլիական իշխանութիւնները կը հաշուեն թէ Ռուսիա փոխադրուած գերման մասնագէտներու եւ որակեալ բանուորներու թիւր ի վերջոյ կրնայ հասնիլ 225.000ի։ Իսկ ամերիկեան պաշտօնեայ մը, հաշուելով Ռուսերու կողմէ քանդուելիք կամ քանդուած գործարաններու թիւը, 150.000 կ'ենթադրէ [illegible] բանուորներ։ Նոյն աղբիւրին համաձայն, այս միջոցին 10.000 գերման բանուորներ կառախումբերու մէջ կը գտնուին, դէպի Ռուսիա, 5000 հոգի ալ կը սպասեն կայաններու մէջ։

★ Պերլինէն կը հեռագրեն թէ երկուշաբթի օր Եէնա հասաւ մարաջախտ Սոքոլովսքիի մէկ ներկայացուցիչը, միասին տանելով հրամանագիր մը որ կը հրահանգէ անմիջապէս դադրեցնել Ցայս գործարանին քանդումը։ Կ'ըսուի թէ այս գործարանին բանուորները աղերսագիր մը ուղղելով Սթալինի, խոստացած են յաւելուածական ժամեր աշխատիլ, եթէ քանդումի հրամանը ետ առնուի։

★ Գերման բանուորներու եւ մասնագէտներու տեղափոխութեան առթիւ, Պերլինի խորհրդային գործակալութիւնը երկար զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ հարիւրաւոր գերման մասնագէտներ Անգլիա եւ Ամերիկա փոխադրուած են եւ թէ «նացի մասնագէտները հիւլէական ռումբեր կը շինեն հոն»։ Գալով Ռուսիա փոխադրուած մասնագէտներուն, զեկոյցը կ'ըսէ թէ անոնք ղրկուած են «մասնաւոր պայմանագիրներով, թէ պիտի վայելեն միեւնոյն իրաւունքները ինչ որ խորհրդային մասնագէտներն ու բանուորները, թէ անցեալին մէջ ալ բազմաթիւ գերման մասնագէտներ աշխատած են Խ. Միութեան մէջ» եւն.։

Զեկոյցը մասնաւոր ուժգնութեամբ կը յարձակի Պերլինի ամերիկեան, անգլիական եւ ֆրանսական իշխանութեանց արտօնութեամբ հրատարակուած թերթերուն դէմ, հարցնելով թէ ինչո՛ւ չխօսեցան դէպի Անգլիա եւ Ամերիկա կատարուած աքսորներուն վրայ։ «Ամէն մարդ գիտէ որ ամերիկեան իշխանութիւնները երբ մեկնեցան Թուրինկիայէն, առին տարին 2400 մասնագէտներ, որոնց լուր տրուած էր միայն երկու ժամ առաջ։ Դարձեալ ամէն մարդ գիտէ որ Կէօթինկէնի արգելարանին մէջ (անգլ. շրջան) գրեթէ գերիի կեանք կը վարեն 200 գերման գիտնականներ որոնց մէջ կան աշխարհահռչակ դէմքեր»։

Հակառակ այս յայտարարութեանց, Անգլիոյ արտաքին նախարարութիւնը բացատրութիւն պահանջած է Մոսկուայէն, կատարուած տեղափոխութեանց մասին։

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԻՒՐԱՆԻՕՄԻ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԱՆՔԵՐ գտնուած են Սաքսոնիոյ մէջ, ռուս գիտնականներու կողմէ, ինչ որ պիտի նպաստէ հիւլէական ռումբերու շինութեան։ Այս առթիւ ամերիկեան թերթերը կը գրեն թէ Ռուսերը «քողմիք» ռումբեր կը շինեն, հազար անգամ աւելի զօրաւոր քան հիւլէական ռումբը։

ԹԱՌ ԿԸ ՓՈԽԵՄ...

Տասնեակ տարիներ առաջ էր: Նախ՝ ծովեզերեայ խիտ, խառնուրդ քաղաքէ մը դէպի Հարաւ-արեւելք ելայ ես, Թառեցայ Իզէրի կուրծին:

Տարիներ անցան, կեանքիս էն աղուոր, վարդագոյն ու խանդավառ տարիները: Յետոյ, կրկին թիռ մը՝ Հարաւ-արեւելքի տարածութեան վրայ, կլորակ մը ընելով Իզէրի ու Ռոնի մէջ: Տարին չբոլորած թիռ մը եւս՝ եկայ բոյն դրի Ռոնի ճիշդ ափին: Այստեղ երկար թառեցայ ...:

Եւ ահա, հինգերորդ անգամն ըլլալով նորէն թառ կը փոխեմ, ձգելով Ռոնի ափին շինածս, կը թռիմ, կ'իջնեմ ու կանգ կ'առնեմ Վոքլիւզի ափը:

Թառէ թառ, ափէ ափ, ոստէ ոստ,— մինչեւ ե՞րբ այսպէս տարագիր ...

Ի՞նչ կը փնտռեմ: Ես ալ չեմ գիտեր: Տաք արե՞ւ: Պարզ ու կապտորակ երկի՞նք՝ խիտ ու փայփլան աստղերով, լուսընկայով ու գեղերով:

Չեմ գիտեր: Գիտեմ միայն մէկ բան,— հաստատ, տեւական ու հարազատ թառ մը չունիմ եւ, այսպէս, քանի մը տարին անգամ մը թիռ կ'ընեմ, ու թառ կը փոխեմ բունաւեր թռչուններու պէս:

×

Ժամերէ ի վեր կառքին կը սպասենք: Ահա կը հասնի Հայկ՝ իր խոշոր կառքովը՝ մեզ փոխադրելու համար մինչեւ Վոքլիւզի ափը՝ մեր Նոր ընտրած կայքը:

«Հայաստան»ի բնակչութիւնը կը հաւաքուի քանի մը բոպէի մէջ: Մրջիւններու նման մեր ունեցածները կը կրեն՝ կը տեղաւորեն կառքին վրայ:

Մեկնելու ժամն է: Կառքը ձայն կուտայ խըռպոտ: Վարէն հարազատ ու սիրելի կանչեր.

— Տեղ հասնելուդ պէս նամակ դրէ, չուշանաս.— ձայն կուտայ՝ Կարօ:

— Մենք ալ գիրիդ կը սպասենք անպայման, կը յանձնարարեն՝ Դաւիթն ու Յակոբը:

— Ինծի ալ թղթիկ՝ կամ բարեւ.— կը խօսի մեղմօրէն «քեասիպ» Եղիշէն:

Ա՛յ, ուրեմն այսպէ՞ս, կ'երթա՞ս վերջապէս: Մինչեւ ե՞րբ այսպէս, տէր Աստուած, կը մրմնջեն Թաղէն ու Մարին:

Աւելի քան տասնեակ մը՝ ձայն կուտան ամէն դիէն՝ «մեզի ալ, մեզի ալ»:

— Բոլորիդ ալ կը գրեմ: Ոչ մէկդ կը մոռնամ: Բայց, բոլորիդ մէկ գիր..., հաւաքական գիր մը: Թղթիկ մը կը ճամբեմ բոլորիս սիրելի «Յառաջ»ին, ան շուտով ձեզի կը հասցնէ:

×

Գիշեր է: Ամպոտ երկինք առանց աստղերու ու լուսնկայի: Կառքը կ'երդէ ճեղքտուած կոկորդով ու ճամբայ կը բռնայ քաղաքին մէջէն: Քանի մը վայրկեանէն քաղաքէն դուրս կը սահինք ու կը բռնենք թիւ եօթը՝ ազգային խճուղին:

Սահուն ճանապարհ՝ սեւ ձթուած: Հայկին կառքը կը սուրայ ժամական քառասունէն-յիսուն քիլոմեթրի վրայ: Մութ է: Լոյս ունինք միայն՝ ճամբուն երկու եզերքներուն վրայ:

Անկողիններուն հակերը կակուղ՝ պառկած եմ մերարկուիս փաթթուած: Սակայն, քամին կը սպառնայ դարձեալ միսերէս սողոսկիլ ու ոսկորներուս մէջ անցնիլ:

Հետզհետէ ամպերը կը նօսրանան, չէ՞ որ դէպի Հարաւ կ'իջնենք: Աչքերս յառած եմ դէպի վեր՝ երկինքին, փայլուն աստղի մը, որ նոսր ամպերուն մէջէն կը շողայ, ու մեր կառքին հետ կը սուրայ արագ: Ցանկարծ աչքերէս կը կորուի փայփլուն աստղս: Ի զուր որոնում: Չկայ ու չկայ: Գլուխս կը բարձրացնեմ ու կը տեսնեմ, որ ճամբուն երկու կողքերուն սօսինները բարձրերէն միացած՝ դրկուած՝ ամպհովանի շինած են իրենց խիտ ճիւղերովը եւ, երկինքին ու աստղիս առջեւը փակած: Վայրկեաններ կը տեւէ սօսիններու ծածքը:

Ահա նորէն կը գտնեմ աստղս... ու միասին՝ ան վերէն՝ մենք վարէն կը սուրանք դէպի Հարաւ:

×

Շուրջ հարիւր քիլոմեթր կտրած ենք: Կէս գիշերը մօտեցած է: Կառքը կանգ կ'առնէ եւ, Հայկ վար իջնելով ձայն կուտայ.

— Նու, վար իջիր: Աչքերս չեն բացուիր...: Ղեկը ձեռքէս փախ կուտայ...: Փորձանք մը չհանենք ...:

Վար կ'իջնեմ՝ ակամայ: Ճամբուն վրայ, մինակուկ պանդոկ-ճաշարան-սրճարան մը կը մտնենք:

— Ճաշ եւ քնանալու տեղ, կը հրամայէ Հայկ:

Կը համակերպիմ: Ուշ լինի, նուշ լինի»:

Քիչ մը զրոյց: Տարիներ ետ կ'երթան մեր յիշողութիւնները: Ճաշի ընթացքին Հայկ կարօտով կը վերյիշէ ու կը նախընտրէ հայրենի աղ ու սախով հացը քան թէ այս երկրին մեղրն ու կարագը:

— Հայրենիքի ճամբան երեւալուն պէս վայրկեան մը չեմ կենար: Ամէն բանէ վազ կ'անցնիմ ու կ'երթամ: Այսօր եթէ ամբողջ Ֆրանսան ինծի տան՝ ես իմ հայրենիքս կ'ուզեմ:

— Ինծի համար ալ՝ վրան թող աւելցնեն՝ Իտալիան ու Սպանիան, աչք ունեցողին աչքը թող ելլէ:

Կէս գիշերը անցած է արդէն: Հինգ ժամ ունինք՝ քնանալու:

Ժամը վեցին ոտքի ենք՝ ու կառք կը նետուինք:

Հարաւի ցայգալոյս: Վճիտ երկինք: Բղուճ մը ամպ չէ մնացած: Արշալոյսի ասղնտուն զովութեան եւ կառքին արտադրած հովին առջեւ կը պաշտպանուինք քանի մը տասնեակ քիլոմեթրի երկայնքին:

Արեւը կուգայ վերջապէս: Մեզմէ վեր՝ բարձրերը ոսկեջրուած է: Ոտքի կ'ելլեմ կառքին վրայէր առջեւ խոնարհելու՝ ողջոյն տալու համար:

Հեռուէն, երկու կլոր ու թփոտ բլուրներու մէջէն դուրս կը սահի դանդաղ, սուր աղեղներովն ու կարմրագոյն դէմքովը, թեւերուս լայնքին՝ կըրակին խոշորութեամբ: Բլուրներէն կը կտրուի շուտով դէպի մեզ հասցնելով դաղջուկ շողերը:

— Հայկ, ձայն կուտամ կառքին վրայէն, արեւը ո՞ւրկէ կուգայ ...:

— Հայաստանէն, կը պատասխանէ առանց մտածելու, առանց այլեւայլի:

Թեւերս լայն բացած ու երկարած դէպի արեւին, կը կանչեմ, առտուան զով ու վճիտ օդով լեցուած թոքերով.

— Հայաստա՜ն, Հայաստա՜ն, Հայաստա՜ն...:

Ն. ՇԻՆԱԿԱՆ

Ինչ կ'անցնի կը դառնայ Յունաստանի մէջ

ԽՄԲ.— Le Monde ծանօթ օրաթերթը կը հրատարակէ Յունաստանի ներքին կացութեան մասին, որ լուրջ մտահոգութիւն կը պատճառէ այս դժբախտ երկրի բոլոր բարեկամներուն.—

Իրականին մէջ Յունաստան ի՞նչ վարչաձեւի տակ կ'ապրի:

Ամէն ինչ տեղէն կախում ունի:

Աթէնքի մէջ մամուլի ազատութիւնը կատարեալ է:

Բացառութիւն ըլլալով այն հետապնդումները որոնք որեւէ ժողովրդավար երկրի մէջ կրնան կատարուիլ (անուանարկութիւն, եւն.) հոն կրնաս ամենաբուռն քննադատութիւններ գրել թէ՛ կառավարութեան մեծամասնութեան եւ թէ Անգլիացիներուն դէմ, որոնք իրենց «խորհրդականներ»ով կը հսկեն բոլոր կարեւոր նախարարութեանց վրայ: Կարելի է նաեւ կարդալ բոլոր թերթերը եւ, արտատպել անոնց կարծիքները առանց վախի: Համայնավար կուսակցութեան և Է.Ա.Մ. (E.A.M.)ի գրասենեակները բաց են ամէնուն առջեւ: Շատ քիչ բացառութեամբ անհատական կամ հրապարակային բռնութիւն կը կատարուի: Ընդհակառակն ժողովի ազատութիւնը խստօրէն սահմանափակուած է. E.A.M.ը ընդհանրապէս հրապարակային ժողովներ գումարելու արտօնուած չէ: Իր կարգ մը մանիֆեստները լուծուած են: Երկու բառով՝ վարչաձեւ մը նուազ ազատական քան, օրինակ, Նիւ-Եորքի մէջ, շատ աւելի ազատական՝ քան Մատրիտի կամ Մոսկուայի մէջ:

Այս վարչաձեւը՝ մօտաւոր նմանութիւններով, (անձերու հանդէպ աւելի խիստ ոստիկանական գործողութիւն), կը տիրէ նաեւ Սելանիկի մէջ: Բայց յունական այս երկու մեծ քաղաքներէն քանի հեռանաք «ժողովրդավար ազատութեանց», — բառին արեւմտեան իմաստով — գործադրութիւնը արագարար կը նուազի: Ինչո՞ւ: Կը թուի թէ գլխաւոր պատճառներէն մէկը հետեւեալն է.— Յունաստանի հաղորդակցութեանց ցանցը գրեթէ ամբողջովին քանդուած է: Կը հետեւի թէ փոքր քաղաքներուն մէջ տեղական իշխանութիւնը ամենատիրական է: Գիւղերուն, մանաւանդ լեռնային շրջաններուն մէջ, որոնք յարմար են հրոսակային գործունէութեան, պարզապէս ամէնէն զօրաւորին կամքն է որ կ'իշխէ:

×

Ո՞վ է այս «ամէնէն զօրաւորը»:

Ձախերուն համաձայն «միապետական-ֆաշականները»: Ըստ աջերուն՝ «Համայնավար հրոսախումբերը»: Ճիշդն ըսելով, ձախերն ու աջերը երկուքն ալ իրաւունք ունին, երբ կը հաստատեն համայնավար հրոսախումբերու եւ միապետաֆաշական կազմակերպութիւններու գոյութիւնը: Անոնք անհերքելի իրողութիւններ կը ներկայացնեն: Խեղաթիւրումը կը սկսի այն ատեն երբ կ'ըսեն թէ չարիքը յառաջ կուգայ մէկէն կամ միւսէն: Անոնց համաձայն Յունաստանի ամբողջ հողին վրայ անհատներու ապահովութիւնն ու գաղափարներու ազատութիւնը կարելի է երաշխաւորել, միայն այն ատեն երբ երկուքն ալ ջնջուին կամ չէզոքացուին:

Ուրկէ՞ կուգան ձախակողմեան հրոսախումբերը: Անոնք մնացորդներն են ԷԼԱՍի, որ ԷԱՄի զինադրական բանակը կը կազմէր, եւ որուն փառքը այսօր անվթար պիտի մնար եթէ սահմանափակուէր դրաւման, միանգամայն բանակին դէմ կըռուելով: (Կառավարութեան կը մնար դատել գործակիցները): Քաղաքացիական պատերազմէն վերջ, որ արիւնահեղութեան մատնեց Աթէնքը, 1945 փետրուարի համաձայնութիւնները կը նախատեսէին ԷԼԱՍի զինաթափումը, որուն ԷԱՄը առաջին անգամ հաւանած էր 1944 Մայիսին, ազատագրութեան յաջորդ օրը: Եթէ Յունաստան աւելի բախտաւոր ըլլար կամ աւելի ճարտարութեամբ կառավարուէր, հոն պիտի չպատահէին ուրիշ դէպքեր քան ինչ որ Ֆրանսայի մէջ, երբ մեր «մաքիները լաւ հասկցան կամ արձակազէնները բանակին մէջ խառնուեցան: Արդարեւ ԷԼԱՍի զինուորներուն մէկ մասը մերժեց իր զէնքերը յանձնել եւ Յունաստանի հիւսիսային մասը քաշուեցաւ, ուր 1945—1946ի ձմրան սկիզբը վերեւցան եւ սկսան ոստիկան-զօրքին վրայ յարձակիլ: Մակեդոնիան մասնաւորաբար յարմար էր անոնց: Որովհետեւ 1. Այդ շրջանի հանրային գաղափարները նուազ պահպանողական են քան Ատտիկէի եւ Պելոպոնէսի մէջ. — 2. Շրջանը լեռնային ըլլալով, կռիւի աւելի յարմարութիւն կը ներկայացնէ. 3. Մօտ ըլլալով օտար երկիրներու, կարելի է ապաստան եւ օգնութիւն գտնել:

Ներկայիս 10.000 — 15.000 «ձախ արձակազէններ տակաւին լեռը կը գտնուին: Համաձայն կառավարութեան տեղեկագիրներուն, վերջին տասը ամսուան կռիւներու ընթացքին անոնցմէ գրաւուած զէնքերու թիւը կը գէ կ'անցնի 1945 փետրուարին յանձնուած զէնքերու քանակը:

Ի՞նչ ուժեր կան հակառակորդ ճակատին վրայ: Կառավարական զօրքը (բանակ 90.000, ոստիկան զինուոր 30.000) եւ անոնց կամաւոր օժանդակները: Այս հաշիւէն դուրս են 45.000 անգլ. զինուորները, որովհետեւ անոնք գործողութեանց չեն մասնակցիր 1945 Յունուարէն ի վեր:

Յունական բանակն ու ոստիկան զօրքը արդիւնք են Մեթաքսասի դիկտատուրային, (1936 — 1940), արտասահմանի մէջ եւ կատարուած զինուորագրութեան եւ յաջորդական «մաքրագործումներու», որոնց գլխաւոր նպատակն էր զօրացնել հակահամայնավարական գիծը: Բանակին երեք գլխաւոր վարիչներն են զօր. Սփիլիոթօփուլոս, սպայակոյտի պետը, Վէնտիրիս՝ հրամանատար Սելանիկի զօրաբանակին եւ Եորկուլիս՝ Լարիսայի զօրաբանակին պետը: Առաջինը Յունաստանէն չհեռացաւ պատերազմի ընթացքին եւ մեծ ծառայութիւններ մատոյց Անգլիացիներուն որոնք ազատագրումէն վերջ զայն Ատտիկէի կառավարիչ նշանակեցին: Երկրորդը աջակողմեան մըն է: Միայն երրորդը, որուն մասին ԷԱՄը գնահատանքով կը խօսի, ազատական հանրապետականի մը համբաւը կը վայելէ: Այս մարդոց հրամայած զինուորները այնպէս մը մաղուած են որ, «ինչպէս վարչական պաշտօնէութեան մէջ, ձախ տարրերը դուրս ձգուին: Գալով կամաւոր օժանդակներու, գրեթէ բոլորն ալ յետաշրջական արձակազէններ են, վախկոտ մանր սեփականատէրեր կամ ծայրայեղ մոլեռանդներ խմբուած ոստիկան զինուորի մը կամ փիղապետի մը շուրջ, 5—6 հոգի Թեսալիոյ, նոյն քան Պելոպոնէսի մէջ, կառավարութիւնը խօսքով կը դատապարտէ այս մարդիկը, բայց գործքով կը քաջալերէ զանոնք:

Յունաստանի բոլոր երկաթուղիներէն կը մնան գրեթէ միայն երկու գիծեր, որոնց մէկը Սելանիկէն Թրակիա, Թրքական սահմանը կ'երթայ, միւսը Աթէնքէն արեւմուտք, Կորնթոսի ծոցին ուղղութեամբ, անկէց Պելոպոնէսի շրջանն ընելով Փաթրասէն Քալամաթա կ'իջնէ: Մնացեալ վայրերը կարելի է շրջիլ ինքնաշարժով, ջորիով կամ ոտքով: Քանի մը տարիներէ ի վեր գլխաւոր ողնայարը՝ Աթէնք-Սելանիկ գիծը կտրուած է: Անցեալ ձմեռէն ի վեր ականներու պայթումները իրարու կը յաջորդեն Թեսալիոյ եւ Մակեդոնիոյ սահմաններուն վրայ: Այդ շրջաններուն մէջ միայն զինուորական կառքերը տակաւին կը փորձեն անցնիլ: Յունաստան գրեթէ երկուքի բաժնուած է: Հարաւի եւ Հիւսիսի միջեւ կանոնաւոր հաղորդակցութիւնը կը կատարուի միայն նաւով կամ օդանաւով:

Ի՞նչ է այս բաժանումին հետեւանքը,— արտակարգ այլազանութիւն կացութեանց:

Կրետէն — Վէնիզելոսեան կղզին, ազատական հզօր աւանդութեամբ — Աթէնքի պէս կ'ապրի «ժողովրդապետութեամբ». Այնտեղ քաղաքային շատ քիչ անգամ զոհ կ'երթայ կուսակցական բռնութեանց: Ատոր պատճառն այն է որ, կ'ըսեն ձախերը, «Կրէտէ միշտ հանրապետական եղած է, այնտեղ թագաւորին դէմ կը քուէարկեն եւ ֆաշականները չեն ընդունիր»: Իսկ աջերը իբր պատասխան.— «Պարզապէս առասպել... Կրէտէի անդորրութեան պատճառն այն է որ դուրսի համայնավար գործակալները ոտք չեն դրած հոն»: Իրողութիւնն այն է որ ո՛չ ԷԱՄը, եւ ոչ ալ արքայականները կը գանգատին հալածանքներէ:

Պելոպոնէսի մէջ կացութիւնը բոլորովին տարբեր է: Ձախերը ատելով կամ անոնցմէ վախնալով (քան Գերմանները սիրելով), գործակցութիւնը աւելի ծաւալած է հոն քան ուրիշ տեղ: 1944 Սեպտեմբերին երբ Գերմանները սկսան քաշուիլ, ԷԼԱՍը քանի մը հազար մարդիկ սպաննեց հիւսիսային շրջանին մէջ: Քանի մը ամիս վերջը, հակադդեցութիւնը շատ բուռն եղաւ: Այսօր ԷԱՄը կ'ամբաստանէ աջերը թէ Լինչի օրէնքը կը գործադրեն հոն: Խնդիրն այն է որ խօսքի ազատութիւնը խեղդուած է:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՀԱՐԱՒ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Պուէնոս-Այրէսի «Հայ Կեդրոն» թերթէն կը քաղենք հետեւեալ տեղեկութիւնները կրթական վիճակի մասին.—

Ներկայ տարեշրջանին դպրոցները աւանդութեան պէս շարունակուած են։ Նկատելի փոփոխութիւններ տեղի չեն ունեցած դրեթէ։ Ուսուցիչներու կազմը նոյնը մնացած է։

Աշակերտութեան թիւը դրեթէ անցեալ տարուան հաւասար է։ Ահաւասիկ ընդհանուր պատկերը.— 1— Օլիվոսի Ազգ. վարժարան՝ 25 աշակերտ, 2.— Սահակեան՝ 39, 3 — Մեսրոպեան՝ 59, 4 — Ֆլօրէնսթայի՝ 22, 5 — Խաչիկեան՝ 32, 6 — Խրիմեան՝ 42, 7 — Գօքայի՝ 23, 8 — Լուսինեան-Կիլիկեան՝ 30, 9 — Բինէրոյի եւ Մոսքայի՝ 21, 10 — Խօսէ Ինխէնիէրոյի՝ 22, 11 — Մամիկոնեան՝ 27, 12— Վինիէրսի Նուպարեան՝ 19, ընդհ. գումար 361. աւելցնելով Ֆլօրէնսի Արծրունեան վարժարանի 110ը եւ Կեդր. Արսլանեան վարժարանի 150ը, աշակերտներու ընդհանուր թիւը կը հասնի 621ի։

★ Հարաւ. Ամերիկայի գաղութն ալ ձեռնարկած է Ներգաղթի հանգանակութեան, նախաձեռնութեամբ Բարեգործականի Արժանթինի մասնաճիւղին, որուն նախագահն է Գ. Հ. Նիքօթեան։ Գլխի հաւաքեն 150.000 տոլար, իբրեւ մաս Բարեգործականի մէկ միլիոնի հանգանակութեան։

ՅՈՎՍԷՓ ԽԱՆ ՂԱՐԱԽԱՆԵԱՆ

Թէհրանի թերթերէն կը տեղեկանանք թէ Հոկտ. 5ին մեռած է Յովսէփ խան Ղարախանեան։

Հանգուցեալին մահով իրանահայութիւնը իր կարկառուն դէմքերէն մէկն ալ կը կորսնցնէ։ Իրմով կ'անհետանայ վերջին անդամն այն փաղանգին, որուն կը պատկանէին Յովհ. Խան Մասեհեան, Յովսէփ Միրզայեան, Մովսէս Խան Խաչատրեան, Եսայի Եսայեան, Սամսոն Խան Սէթխանեան եւն.։ Անոնք խորապէս կապուած էին հայ ցեղի պահպանման եւ մշակութային զարգացման։

Յովսէփ Խան ծնած է 1879ին Սպահան նահանգի Չարմըհալ շրջանին Սիրաք գիւղը։ Ուսումն առացած է Նոր Ջուղայի Կեդր. դպրոցին մէջ, ուրկէ շրջանաւարտ՝ 18 տարեկան հասակին, ուսուցչական պաշտօն կը ստանձնէ նոյն դպրոցին մէջ, դասաւանդելով պարսկերէն։ Այստեղէն արդէն կը սկսի անոր հանրային գործունէութիւնը։

Իր երիտասարդութեան որոշ չափով մասնակցութիւն ունենալով Իրանի սահմանադրական շարժումներուն մէջ, ոգեւորուած անոնց յաջողութեամբ՝ իր կարելին կ'ընէր արդիւնաւէտ դարձնելու համար ձեռք բերուած յաղթանակը։ Մէկ կողմէն գաղափարական եւ անհատական մտերմութիւն ունենալով Եփրեմի եւ զինակիցներուն հետ, իսկ միւս կողմէն մօտ ըլլալով Բախտիարցի սահմանադրական խաներուն, դնահատելի ծառայութիւն է մատուցած հայ-բախտիարական յարաբերութիւններու ամրապնդման մէջ։

Հանգուցեալը դրեթէ անընդհատ անդամակցելով Թեհրանի ազգային մարմիններուն, վարած է նախագահութիւնը կամ եղած է վարչական մարմնի անդամ Ազգ. Խորհուրդի, Համայնական Վարչութեան, Իրանահայ Խորհուրդի, դպրոցներու հոգաբարձութեան, Գաղթականական Մարմնի, Եղբայրական Օգնութեան, Հայ Ակումբի (որուն հիմնադիրներէն մէկն էր), Հայ Բարեգործ. Ընդհ. Միութեան, իսկ վերջերս ալ Ժամ. Թեմ. Խորհուրդի, Ներգաղթի Կեդր. Կոմիտէին։ Ինքն էր որ յարաբերութիւն կը պահէր Ազգ. մարմիններու եւ պետական հաստատութիւններուն միջեւ, եւ իբրեւ թարգման կ'ուղեկցէր Թեմակալ առաջնորդներուն կամ անոնց ներկայացուցիչներուն, երբ ունկնդրութեան կ'ընդունուէին Շահէն։ Քաջ պարսկագէտ էր։

1910ին Եփրեմի կողմէ կը նշանակուի նոր հիմնուած «Բուսումաթ» հաստատութեան (ոգելից ըմպելիներու տուրք) կառավարիչ ու կազմակերպիչ։ Այնուհետեւ ելմտական նախարարութեան մէջ, շնորհիւ իր եռանդուն, կորովի եւ անկաշառ գործունէութեան, յաջորդաբար կը նշանակուի շարք մը հիմնարկութիւններու (Բուսումաթ, Աֆիոն) տնօրէն, նոյն նախարարութեան նահանգային տնօրէն-ներկայացուցիչ։ Կը հասնի պետական պաշտօնեայի ամենաբարձր աստիճանին։

Աֆիոնի եւ ուրիշ միջազգային խնդիրներու համար, իբրեւ կառավարութեան ներկայացուցիչ քանիցս դացած է արտասահման։ Վերջին տարիները հանգստեան կոչուած էր, իր իսկ փափաքով։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐՏԷՍԸ.— Խ. Հայաստանի Գիտական Ակադեմիայի տնտեսական ճիւղը ձեռնարկած է պատրաստելու Հայաստանի բազմամասն ատլասը, որ պիտի պարունակէ հարիւր քարտէս։ Հազար գիտնականներ, աշխարհագէտ, տընտեսագէտ, հողագէտ եւն., կ'աշխատակցին այս ատլասին պատրաստութեան համար։

«Դաշնակցութեան Օրը»

ՍԷՆԹ-ԷԹԻԷՆ, 24 Հոկտ. (Յառաջ).— Խանդավառ մթնոլորտի մը մէջ, Հոկտ. 19ին տօնեցինք Դաշնակցութեան Օրը, Jeu de l'Arcի սրահին մէջ։ Հիւրեր ունէինք Վալանսէն, Կրընոպլէն, Ռօանէն, Լիոնէն եւ Սէն Շամոնէն։ Բեմին խորքը արուեստական լեռան մը կատարին շինուած էր յաղթական կամար մը՝ շրջանակուած բազմաթիւ հերոսներու նկարներով, որոնց մէջ կը տիրապետէր անմահ երրորդութեան մեծադիր խմբանկարը։ Վարագոյրը բացուելուն պէնկալեան կարմրագոյն բոցերու ցոլքին մէջ զինանշանը յամրաբար բարձրանալով տեղ կը դրաւէ կամարին ճիշտ կեդրոնը, մինչ անդին Նոր Սերունդի եւ Սանուհիներու երգիչ խումբը կը թնդացնէ «Մշակ Բանուոր»ը։

Օրուան նախագահը, ընկ. Տ. Զէքեան, իր բացման խօսքին մէջ ըսաւ.— «Դաշնակցութիւնը բոլորներու մէջէն յարութիւն առնող փիւնիկն է՝ եւ դարաւոր սարկութեան դէմ ծառացող հայ ժողովուրդի կրօնիտեայ կամքը։ Շնորհիւ Դաշնակցութեան ջանքերուն եւ բիւրաւոր անուանի թէ անանուն հերոսներուն թափած արեան թրծուեցաւ Ազատութեան եւ Հայրենիքի գաղափարը։ (Ընկերը խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեան յոտնկայս յարգել խնկելի յիշատակը բոլոր անոնց, որոնք հերոսաբար ինկան Ազատութեան արիւնոտ ճանապարհին)։ «Դաշնակցութիւնը այսօր ալ կանգնած է պատնէշին վրայ անյողդողդ, արհամարհելով իր անարժան հակառակորդներուն ամարդի բարբաջանքները, մինչեւ կատարեալ իրագործումը, իր նպատակին,— Թրքահայ Դատին արդար լուծում եւ զանդուածային ներգաղթ, առանց հրէի եւ հեթանոսի խտրութեան»։

Ֆրանսերէն բովանդակալից ճառ մը կարդաց Լիոնի Նոր Սերունդի վարչութեան անդամներէն Բարսեղ Խրիմեան։ Գեղեցիկ առոգանութեամբ եւ յուզիչ շեշտերով արտասանեցին սանուհի օր. Վարդենի Հայթաեան (Peuple, souviens-toi), Բ. Խրիմեան (Ցարգամճ fեq), Ս. Փիլիկեան (Հայ Հերոսները), Մամբրէ Խաչատուրեան (Առկայծ ճրագը), փոքրիկն Յակոբ Զէքեան (Հայաստանին)։ Կրընոպլի սանուհիներէն Օր. Տիգրանուհի Աւաեան քնքուշ ձայնով երգեց երկու գողտրիկ կտորներ, ինչպէս նաեւ ընկեր Ճանիկ Օտաճեան «Կանչէ կռունկ»ը, որոնք արժանացան ջերմ ծափերու։

Ընկեր նախագահի հրաւէրին վրայ բեմ բարձրացաւ վէթերան ընկեր Գասպար Իփէքեան որ ակնարկ մը նետելով մեր կազմակերպութեան անցեալին վրայ ըսաւ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան կատարած գործերուն առջեւ պէտք է խոնարհի ամէն Հայ, նոյնիսկ մեր հակառակորդները որոնք իրենց գոյութիւնը կը պարտին անոր։ Դաշնակցութիւնը յիսուն եւ վեց տարիներու ընթացքին անշուշտ ունեցած է սխալներ, բայց երբեք չէ դաւաճանած դիտակցաբար։ Ան զոհած է իր լաւագոյնը, որպէսզի Հայաստանի արեւը դարձեալ փայլի (ծափեր)։ Մեր հակառակորդները անվերջ կը հայհոյեն, կը մատնեն, կը զրպարտեն մեզ, մոռնալով որ միայն մեր դարաւոր թշնամին՝ Թուրքը կրնայ օգտուիլ այս դարշելի պայքարէն։ Քար դրած մեր սիրտերուն վրայ, մենք պիտի լռենք եւ պիտի չպատասխանենք, որովհետեւ նուիրական գործ ունինք, որուն շուրջ պէտք է խմբուի ամբողջ ազգը։ Բոլորս պարտաւոր ենք ձեռք ձեռքի տալ, հետապնդելու համար Թրքահայ Դատը, որպէսզի Ուիլսընեան սահմանները անհրաժեշտօրէն կցուին մայր հայրենիքին, իրականացնելու համար զանգուածային ներգաղթը, ոչ թէ միայն Եւրոպայէն, Պալքաններէն, Սուրիա-Լիբանանէն ու Եգիպտոսէն, այլեւ Ռուսիայէն, որուն զանազան շրջաններուն մէջ կը գտնուին մէկուկէս միլիոն Հայեր։ Դժբախտաբար անոնց երեք հարիւր վաթսուն հազարը մէկ բառ իսկ հայերէն խօսիլ չեն գիտեր։ Ահա այս վսեմ պարտականութեան առջեւ մենք կ'արհամարհենք բոլոր տեսակի «ազգային ճակատ»ներն ու անոնց դաւերը։ Մենք կ'ուզենք Ազգային միացեալ սիրտ, զայն ծառայեցնելու համար հայութեան շահերուն։ Առանց Հ. Յ. Դաշնակցութեան չիք փրկութիւն»։ (Երկարատեւ ծափեր)։

Գեղարուեստական բաժնի առանցքը կը կազմէր Օր. Տիգրանուհի։

Տասնեակ մը սանուհիներ տոհմիկ տարազներով, առաջնորդութեամբ Օր. Աւաեանի, ընկերակցութեամբ ընկեր Կ. Համալեանի (ջութակ) եւ սանուհիներու նախագահ՝ Օր. Վեհանուշ Ղազարեանի (դաշնակ) երգեցին ու պարեցին, պահ մը մեզ փոխադրելով հայրենի ծաղկազարդ լեռներն ու ձորերը։ Հանդէսը փակուեցաւ «Յառաջ Նահատակ» խմբերգով։

★ Զորեքշաբթի գիշեր ընկեր Իփէքեան դասախօսութիւն մը ըրաւ ընկերվարականներու սրահին մէջ, օրուան քաղաքական խնդիրներու շուրջ։ Ներկայ էին բոլոր ընկերները, Նոր Սերունդը, Կապոյտ Խաչի տիկիններն ու սանուհիները։ Յետոյ զանազան հարցումներ եղան որոնց պատասխանելով ընկերը, գոհ ձգեց բոլորը։

Դասախօսութենէն վերջ զուտ ընկերական տեսութիւն մըն ալ ունեցանք, ուր ընկեր Իփէքեան երդումի արարողութիւնը կատարեց նորընծայ երիտասարդի մը։

ՀԱՐԳԱՆՑԻ

Նամականի «Յառաջ»ին

ԽՄԲ.— Այս խորագրին տակ պիտի հրատարակուին անկախ եւ թեր ու դէմ կարծիքներ, դիտողութիւններ կամ խրողութիւններ, կարճ եւ ամփոփ։ Խմբագրութիւնը իրեն կը վերապահէ կրճատելու իրաւունքը։

«ՎԱՐԴԱՊԵՏ»Ը ՉՄՈՌՆԱՆՔ

Ինձ թւում է, որ խորհրդային ազնուական երգահան պրօֆ. Գնեսինի նկատողութիւնը, թէ «Կոմիտասը կարծեմ վարդապետ կոչումն է ունեցել, ինչո՞ւ այժմ Կոմիտաս վարդապետ չեն ասում», մեզ եւս է վերաբերում։ Յաճախ սփիւռքի հայկական մամուլի էջերում կը կարդաք — «Կոմիտասի 75ամեակը», «Կոմիտասի երգերը», «Կոմիտասի աշակերտը» եւայլն, կարծես Կոմիտաս վարդապետը մեր փոքրաւորն է եղած, կամ մեր խաղընկերը կամ կրտսեր եղբայրը... Ո՞ր իրաւունքով այսպիսի աւարգանք Հայոց եկեղեցւոյ մի արժանաւորագոյն ներկայացուցչի հանդէպ, որ մինչեւ իր շունչը փչելը հպարտացած է եղած իր վարդապետական կոչումով։

1910 թուին երբ Ս. Էջմիածնում նրա դէմ մեծ հալածանք է սկսւում, եւ նա մտադրութիւն է ունենում Սեւանայ վանքի միաբան դառնալ, ու դառնացած դիմում է կատարում հոգելոյս Իզմիրլեան Հայրապետին՝ — Նրա թշնամիները տարածում են, թէ «Կոմիտաս վարդապետը կամենում է հոգեւոր կոչումը թողնել», որի դէմ բողոքում է մեր մեծ վարպետը եւ յայտարարում թէ «մտքովս անգամ չեմ անցուցեր թողնել իմ սքեմը։

Ցիրաւի հայր Կոմիտասը իր բոլոր համերգներին Փարիզի կամ Եգիպտոսի մէջ, ինչպէս եւ ամենուրեք միշտ իր սքեմով է հանդէս եկել — նոյնիսկ օտարներու առաջ։ Ցիմարանոցում անգամ նա մինչեւ վերջը մնացած է իր սքեմին մէջ, եւ ծառայողները պատմել են, թէ մեծ դժուարութեամբ սքեմից կը բաժանուէր — երբ իրեն լուալու լինէին կամ ճերմակեղէնը փոխելու։

Մենք, նրա աշակերտներս Գէորգեան ճեմարանում «Կոմիտաս Հայր Սուրբ» կ'ասէինք, իսկ Պոլսոյ աշակերտները միմիայն «Վարդապետ» են կոչում, «վարդապետը մեզ այսպէս սովորեցուց», «Վարդապետի աշակերտն եմ» եւայլն վարդապետը բառը նոյնացնելով Հ. Կոմիտասի հետ։

Նման յարգալից վերաբերմունք նա իրաւունք ունէ ամէն մի հայից սպասելու...

ԱՐՍԷՆ Ա. ՔԱՀԱՆԱՅ

Բախտաւոր Զուիցերիան

Մինչ Եւրոպայի շատ մը երկիրներուն մէջ կուսակցական սուր պայքար մը տեղի կ'ունենայ, անդին Զուիցերիոյ քաղաքականութիւնը հանդարտօրէն կը յառաջդիմէ։ Համայնավարները իրենց նախապէս գրաւած աթոռներէն մէկ քանին կորսնցուցած են։

Քաղաքական այս կատարեալ հանդարտութիւնը արդիւնք է տնտեսական զարգացման։ Զուիցերիա եւրոպական շատ մը երկիրներու վրայ առաւելիք ունի։ Իր գործարանները պատերազմէն չվնասուեցան եւ պատերազմական պէտքերու չվերածուեցան, հիմակ անոնք գիշեր-ցերեկ կը բանին աշխարհի հետ իրենց յանձնառութիւնները գործադրելու համար։

Սեւ շուկան հոն գոյութիւն չունի, կարգ մը ուտեստներ միայն բաժնեչափի ենթարկուած են, օգնելու համար համաշխարհային պարենաւորման։

Զուիցերիոյ մէջ կը յորդին Միացեալ Նահանգներէն, Անգլիայէն եւ Ֆրանսայէն հասած պերճանքի առարկաներ։ Տնտեսական վերելքի այս շրջանին, երբ մարդկային բազուկներու պակասը կայ եւ օրավարձերը բարձրացած կը կրեն, անշուշտ որ ձախ գաղափարները շատ հետեւորդ չեն ունենար։

Զուիցերիոյ քաղաքական կացութեան մէջ կարեւոր ազդակներէն մէկն ալ այն է, որ ընկերվարական կուսակցութիւնը մնացած է միայն դասակարգի կուսակցութիւն, որ իր շուրջ կը համախմբէ աշխատաւորութիւնն ու փոքր պաշտօնէութիւնը։

Մինչ ուրիշ եւրոպական երկիրներու մէջ ընկերվարականները իրենց շարքերուն մէջ առած են քաղքենիներ, մտաւորականներ եւ ազատ ասպարէզի անձեր, հոն կուսակցութիւնը տակաւին իր զուտ աշխատաւորական կազմակերպութիւնը կը պահէ։

Աշխատաւորական հոսանքը, որուն ղեկավարն է Ժընեւցի ատմկարարը Լէօն Նիքոլ, չէ կրցած լայն զետին շահիլ։ Նկատելի պարագայ մըն է որ Պալի համայնավար թերթը, Ֆորվըրթ փակուեցաւ վերջերս, յարաճուն պարտքերու հետեւանքով։ Անոնք իրենց անդամներէն ալ շատեր կորսնցուցին։

Ընկերվարականները երեսփ. ժողովին մէ՛ ... մենամեծ թիւը կը կազմեն։ Անոնք իրեն... նին դրամատիրական միացեալմեծա... ...ս պէմ ու-անութիւնը։

Պառլամանտական տագնապը

Վարչապետին յորդորին վրայ, Հարաւային Ֆրանսայի այգեպանները որոշեցին բանակցութիւններ կատարել Փարիզի մէջ, ուղղակի Պ. Պիտոյի, եւ ոչ թէ պարենաւորման նախարարին հետ: Այս որոշման վրայ, Խռոյի շրջանին 112 քաղաքապետներն ալ՝ հետ առին նոյեմբեր 4ին վարչական գործադուլ հռչակելու ծրագիրը ։

Այգեպանները հաւանած են աւելի բարձր գին ընդունիլ բաժնեչափի ենթակայ գիներուն վրայ, բայց կը պնդեն որ իրենց բերքին 5 առ հարիւրը ծախեն ազատօրէն ։

Ինչ կը վերաբերի մսի հրապարակին, կացութիւնը անորոշ է տակաւին: Նախարարական խորհուրդը այսօր դարձեալ պիտի քննէ այս հարցը ։

Առջի օր միայն 297 եզներ հասան Փարիզ, մինչդեռ անցեալ երկուշաբթի 719 էր թիւը: Հորթը եւ ոչխարը առատ են առ այժմ (989 գլուխ առաջինը, 10.000 երկրորդը), բայց անոնց գինը, որ ազատ է մինչեւ հիմա, կանոնի տակ պիտի առնուի նոյեմբեր 4ին եւ 11ին: Այդ պարագային ժամանումներն ալ պիտի պակսին, եթէ մինչեւ այն ատեն համաձայնութիւն չգոյանայ ։

Թերթերու հրատարակութիւններէն կը հետեւի թէ պարենաւորման տագնապը կապ ունի նաեւ ընտրական պայքարին հետ, եւ կրնայ մեղմանալ միայն ընտրութիւններէն վերջը: Երկու պարագաներ մասնաւորապէս ազդած են հանրային կարծիքին վրայ,— 1. Դուբոէն ուտելիք ներածելու որոշումը,— 2. Միսը միշտ սակագնով եւ ոչ թէ կէս առ կէս ազատ ծախելու որոշումը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ երեսփ. ընտրութեանց մէջ, որ տեղի ունեցան կիրակի օր, Հայրենասիրական Ճակատը շահեցաւ 2.980.000 քուէ, ուրիշ խօսքով՝ 364 աթոռ: Ձայները բաժնուած են այսպէս.— Համայնավար կուսակցութիւն՝ 2.262.000 քուէ, 277 աթոռ, հողագործականներ՝ 560.000 քուէ, 64 աթոռ, «զվէնօ» (վարչապետին կուսակցութիւնը) 71.000 քուէ, երկու աթոռ, կառավարական ընկերվարականներ՝ 78.000 քուէ, երեք աթոռ, արմատականներ՝ 9000 քուէ, ոչ մէկ աթոռ: Ընդդիմադիրները շահած են 1.231.000 քուէ, 101 աթոռ: Ուրեմն համայնավար կուսակցութիւնը բացարձակ մեծամասնութիւն կը կազմէ Ազգ. ժողովին մէջ: Վարչապետը եւ արտաքին նախարարն անգամ չեն ընտրուած ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ հարցին առթիւ, Արաբիոյ Թագաւորը դիտել տուած էր թէ Մ. Նահանգները դրժած են իրենց յանձնառութիւնները: Նախագահ Թրումըն անմիջապէս հերքեց այս մեղադրանքը, միեւնոյն ատեն պնդելով որ առ նուազն 100.000 Հրեաներ ընդունուին Պաղեստին: Նախագահը կը խնդրէ Իպնը Սէուտէն օգտագործել իր մեծ ազդեցութիւնը, ելք մը գտնելու համար: Այս առթիւ Թագաւորին ուշադրութեան կը յանձնէ Եւրոպայի Հրեաներուն վիճակը եւ կը յայտարարէ թէ, Մ. Նահանգները համաձայն եղած են Հրէական Տունի մը հաստատման, նախորդ պատերազմէն ի վեր:

ԱԹԷՆՔԷՆ կը հեռագրեն թէ Պ. Ցալտարիս չյաջողեցաւ համաձայնիլ ընդդիմադիրներուն հետ, միացեալ կառավարութիւն կազմելու համար։— Յոյները հանդիսաւորապէս տօնեցին իտալական արշաւանքին 6րդ տարեդարձը: 1940 հոկտեմբեր 28ին էր որ Աթէնքի իտալական դեսպանը վերջնագիր մը կը յանձնէր զօր. Մէթաքսասի կառավարութեան: Ամբողջ հինգ ամիս յունական բանակը ծանր պարտութեանց մատնեց Իտալացիները, բայց ի վերջոյ Գերմանիա օգնութեան հասաւ (1941 Ապրիլ 6): Այս պատերազմը Յունաստանի արժեց 415.300 մեռեալներ, 7.335.000 բնակչութեան վրայ: 1300 գիւղեր քարուքանդ եղան:

ՄԷԿ ՄԻԼԻՈՆ ՓԱՐԻԶՑԻՆԵՐ աղերսագիր մը ուղղեցին Ժողովրդային Շարժումին, խնդրելով, 1. Աւելցնել հացի բաժինը.— 2. Բարելաւել տեսակը:

ՆԱԽԿԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏ Փօլ Ռէյնօ մազ մնաց որ պատուհանէն վար նետուէր հիւսիսային շրջանի Վաթէն քաղաքին մէջ: Երբ ներս մտաւ, հարեւան քաղաքէ մը եկած համայնավարներ կէս առ կէս գրաւած էին սրահը: Մէկ անգամէն ժխորը պայթեցաւ, բեմը տակնուվրայ եղաւ եւ ժողովը խափանուեցաւ: Քաղաքապետին թախանձանքին վրայ էր որ նախկին վարչապետը եւ իր կուսակիցները փրկուեցան, այլապէս վար պիտի նետուէին երկրորդ յարկի պատուհանէն ։

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընդհ. ժողովին մէջ, Զէխոսլովաքիոյ արտաքին նախարարը, Մազարիք, թախանձագին կոչ մը ուղղեց հինգ մեծերուն, որպէսզի միանան, պաշտպանեն խաղաղութիւնը եւ փոքր ազգերուն իրաւունքները։—Կիրակի օր հանդիսաւոր պատարագ մատուցուեցաւ Նիւ Եորքի Ս. Պատրիկ մայր եկեղեցին, «Աստուածային օրհնութիւնը խնդրելու համար Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին»: Արարողութեանց ներկայ էին 200 պատուիրակներ, որոնց մէջ նաեւ խորհրդային ներկայացուցիչը՝ Վիշինսկի, Ռուզվելթին դեսպան Նովեքովի հետ ։

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի նոյեմբեր 2, շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» եւ Նոր Սեբաստիոյ «Անդրանիկ» խումբերու ։

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔՃԱՆ
եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը «Րաֆֆի» Միութեան կողմէ ղեկավարութեամբ՝ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ: Կէս գիշերէն յետոյ եւրոպական պարեր: Տաք սրահ: Ճոխ պիւֆէ ։

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 15ին, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ:

Մանրամասնութիւնները յաջորդով ։

×

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն սարքած է գինեձօն մը այս հինգշաբթի իրիկուն, «Հրայր» ակումբին մէջ, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ: Կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ընկերներն ու համակիրները ։

Մեծ պարահանդէս

Կազմակերպուած Institut Arménienի կողմէ GEORGE Vի ՍՐԱՀՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 9, Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ: Ներկայ պիտի ըլլան միջազգային կարեւոր դէմքեր ։ Մասնակցութեամբ 3 նուագախումբերու Jazz, Orchestre Argentin, Bachicha, Yoska Nemeth եւ իր Ցիկանները Poisson d'Or Cabaretէն ։

Մուտք 300 ֆրանք ։

Մատչելի գիներ: Երեկոյեան զգեստը պարտաւորիչ կիներուն համար ։

ԶՈՒԹԱԿԻ ՀԱՆՐԱՄԱՆՕԹ ՎԻՐԹՈՒՈԶ

ՑԻԼՐՈՓ ԱՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

Նոր տարեշրջանի առաջին նուագահանդէսը, Մարսէյլ, կիրակի 10 նոյեմբեր, ժամը 15ին, Քազա տ'Իթալիայի (ռիւ տ'Ալժէ) թատրոնին մէջ ։

Երկրորդ նուագահանդէսը՝ ՓԱՐԻԶ, կիրակի 24 նոյեմբեր, ժամը 14.30ին, Կավոյի մեծ սրահին մէջ (45, ռիւ լա Պոէսի)։

Այս նուագահանդէսներուն յայտագիրները կազմուած են հայ ու օտար երաժշտագէտներու գերընտիր գործերէն ։

ՍԵԲԱՍՏԱՀԱՅԵՐՈՒ ՆԱՀԱՆԳԱՅԻՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Հրապարակային հանդէս - բանախօսութիւնը

Բարձր նախագահութեամբ՝ Արտաւազդ արք. Սիւրմէեանի, այս կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մեծ սրահին մէջ, (8 rue Danton, métro Odéon)։ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Տիկին Փապուճեան, դերասաններ Տ. Նշանեան Գմրէքեան, Մանպաշ, Միշա Ազնաւուրեան ։

Մուտքը ազատ է ։

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ.— Ֆր. Կապոյտ Խաչի Սանուհիներու միութեան մասնաճիւղը շնորհաւորած եւ ծաղկեփունջ մը նուիրած ըլլալով Միութեան նախագահ Օր. Վեհանուշ Ղազարեանի ընդ Պ. Կարապետ Պաղրճեանի(Մարսէյլ) նշանախօսութեան առթիւ, ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Պ. Նորատունկ Ղազարեան 1000, Կ. Պաղրճեան 1000, Վահան Ղազարեան 1000, Տիկին Վարդուհի Ղազարեան 500 ֆրանք, ընդհ. գումար 3500 ֆրանք ։ Շնորհակալութիւն նուիրատուներուն եւ երջանկութիւն նորապսակ ամոլին ։— Վարչութիւն

ԵՐ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ կը փնտռէ մօրեղբայրը՝ Կարպիս Միքայէլեան կամ Նէֆէրեան որ Մարսէյլ ըլլալ կը կարծուի ու կօշիկի գործով կը զբաղի ։ Տեղեկացնել Օր. Միսքճեանի ,36 rue ClaudeTerrasse, Paris (16)։

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ հաշտութեան դաշնագիրը պիտի քննուի Չորս Մեծերուն կողմէ նոյեմբերի վերջերը, ինչպէս յայտարարեց Պ. Պիտօ, իր կուսակցութեան ժողովին մէջ:

ՑՈՒՐՏԵՐԸ սկսած են Աւստրիոյ մէջ, մեծ մտահոգութեան մատնելով ժողովուրդը որ արդէն չարաչար կը տառապի անօթութենէն: Հիւծախտը ամենաբարձր թիւին հասած է Վիէննայի մէջ: Մօտ 31.000 հիւանդներ կան, իսկ 2300 հոգի մեռած են տարուան առաջին կիսուն: Սիֆիլիսն ալ աւելցած է 20 առ հարիւր համեմատութեամբ, համեմատելով անցեալ տարուան հետ:

ՆՈՐ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ յայտարարուեցաւ պաշտօնաթերթին մէջ, հոկտ. 28ին: Հոկտ. 13ի ընտրութեանց վերջնական թիւերն են.— Արձանագրուած քուէարկուներ՝ 26.203.469, քուէարկողներ՝ 17.735.932, այո՝ 9.263.416, ոչ՝ 8.143.891 ։ Սահմանադրութիւնը գործադրելի է ապագայ Հանրապետութեան Խորհուրդի առաջին նիստէն սկսեալ ։

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԼԻՈՆԻ Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերները այս չորեքշաբթի իրիկուն, ժամը 8ին, ծանօթ հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ ։

Հ. Յ. Դ. ԵԳԻՊՏԱՑԻ կոմիտէի ժողովը՝ 30 Հոկտեմբեր, չորեքշաբթի երեկոյ ժամը 8.30ին, ընկերվարականներու սրահը ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի Հ. Բալուեան: Նիւթ՝ «Հին դէմքեր, Գրիգոր Օտեան, իր կեանքը եւ գործը»:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փորթ տ'Իթալիի մասնաճիւղի ամդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր սեփական ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ ։

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

«Գոյամարտ Օրացոյց»ը (1947)

ՊԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ, ՇԱԲԱԹԱԿԱՆ պլօֆով: Դիմել՝ M.B.Dserikian, 13 rue dse Dominicaines, Marseille

Հրատ. Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Շրջաններուն համար, մօտ օրէն կ'իմացնենք հասցէները: Շուտ ապահովեցէք ձեր օրացոյցը: Գին 75 ֆրանք ։

ԱԹԷՆՔ, Սինիքիզմոզ Կեսարեանի, Օտոս էֆէսոս, թիւ 6 տունը բնակող Կիւլա եւ Ստեփան Երկանեան կը փնտռեն իրենց հօրեղբայրները Լեւոն եւ Թորոս Երկանեանները, որոնք պատերազմէն առաջ կը գտնուէին 4 rue Lalande, Paris (14): Տեղեկացնել ստիպողաբար վերոյիշեալ Տիկնոջ հասցէին ։

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ.— Պոլսեցի Արամ եւ Սարգիս Խանճեան եղբայրները որ պատերազմին սկիզբը Փարիզ կը գտնուէին: Արամ իբր ելեկտրագէտ Լիլի վարժարանէն շրջանաւարտ, հեռամուտ եղած է օդանաւային դիտերու եւ պահ մը Վիլժիւիֆի դարմանատունը խնամուած: Սարգիսը Պոլսոյ Քրէտի Լիոնէի նախկին պաշտօնեայ, Ֆրանսա եկած եւ իբր կրօնական միսիոնար Պելճիքա անցած է կ'ըսուի: Կը խնդրուի տեղեկացնել Բարեգործականի Փարիզի կեդր. դրասենեակը, 11 Սքուար Ալպոնի ։

ԾԱԽՈՒ ԵՆ Citroën conduite interieure (9 chevaux) ինչպէս նաեւ Citroën decapotable (11 chevaux) կառքեր: Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել Gob. 05-63։

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ կօշկակարի monteur à longeur եւ finisseur à gorge, լաւ վճարումով: Դիմել M. Apovian, 99 rue de Belleville, Paris (19):

ՍՊԱՍՈՒՀԻ Կ'ՈՒԶՈՒԻ

3 հոգինոց ընտանիքի մը համար երիտասարդ աղջկան մը պէտք կայ մնայուն, տնական գործերու օգնելու համար, լաւ վարձատրութիւն, նոյնիսկ զաւակով: Փոխադրութեան համար ամէն դիւրութիւն պիտի տրուի: Դիմել «Յառաջ»ի վարչութեան ։

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՕՐԱԹԵՐԹ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH — Fondé en 1925 — R. C. Seine 376.286

Directeur-Propriétaire : SCH. MISSAKIAN

17, Rue Damesme — PARIS (13e)

Tél.: GOB. 15-70 — C. C. P. Paris 1678-63

Տար. 1000, 6ամս. 500, Եռամս. 300, Փր., Արտաս. 10 Տոլ.

Jeudi 31 Octobre 1946 Հինգշաբթի 31 Հոկտեմբեր

ԺԸ. ՏԱՐԻ — 18e Année No 4841—Նոր շրջան թիւ 480 Խմբագիր՝ Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Գին՝ 4 փր

ՄԵՐ ԽՕՍՔԸ

ՍԵՐՏԵԼ ԵՒ ՍՈՐՎԻԼ

Այսօր, հինգշաբթի, կը վերսկսին Հ. Ե. Դ. Նոր Սերունդին դասախօսութիւնները: Գաւառի մէջ ալ, սկսած են կամ պիտի սկսին:

Կ'օգտուինք առիթէն, անգամ մը եւս յիշե - ցնելու համար կարգ մը տարրական պարտակա - նութիւններ :

Անոնք որ դասեր եւ դասախօսութիւններ կը կազմակերպեն, կամ կը հետեւին անոնց, ամէն բանէ առաջ կ'ուզեն բան սորվեցնել եւ սորվիլ : Ուրեմն, նոր սերունդը կապել հայկական կեան - քին: Ուրիշ խօսքով՝ փրկել նորահաս երիտասար - դութիւնը՝ այս խորթ եւ համայնակուլ ափերուն վրայ :

Յաճախ հարցուցած ենք եւ այսօր նորէն կը հարցնենք,— ինկապէս բան մը կը սորվի՞ն պա - տանի եւ երիտասարդ ունկնդիրները, ո՛ր Միու - թեան ալ պատկանին:

Որքան կրցած ենք հետեւիլ, պատասխանը այնքան ալ մխիթարական չէ: Նոյն իսկ չափահասնե - ներու համար :

Տարիներ առաջ, երբ այսպիսի դասախօսու - թիւններ կը սարքէին Պոլսոյ մէջ, օգտուելով Ար - տասահմանէն եւ Կովկասէն հասած դէմքերէ, Երի - տասարդութիւնը ինկապէս որ կ'ափէր :

Ան դասախօսութեանց կը հետեւէր ոչ թէ իր - րեւ ժամանց, այլ բան սորվելու առաջադրու - թեամբ: Ուշադիր կը լսէր, նիշեր գրի կ'առնէր, հարցումներ կ'ուղղէր,— ճիշդ ինչպէս դպրոցի մը մէջ: Եւ երբ դասընթացքը լրանար, գոհացուցիչ պաշար ամբարած կ'ըլլար :

Ճիշդ է որ այն տղաքը բախտաւոր էին, նա - խապէս հայկական դպրոց յաճախած ըլլալով:

Բայց, ինչո՞ւ ամէն բան սեւ սեւնել այստեղ. Տարիներէ ի վեր ամէն միջոց կը փորձուի, նախ հայերէնի, յետոյ Հայոց պատմութեան, աշխար - հագրութեան եւ գրականութեան դասեր տալու համար :

Նորերուն մէջ շատեր կան, 25—30—35 տարե - կան, որոնք բաւական գիտեն մայրենի լեզուն, սա - կայն ջանք չեն թափեր աւելի զարգանալու: Աւելի փոքրերն ալ նոյնքան պատեհութիւն ունին սորվե - լու, եթէ ուզեն :

Անոնք որ կ'առարկեն թէ «զբաղած են, ժամա - նակ չունին» եւայլն, պարզապէս իրենք զիրենք կը խաբեն :

Ե՞րբ են պակսեր ժամերը, այս կամ այն վա - յելքին եւ զբօսին համար:

Մնաց որ, երբ դասընթացքի մը կը հետեւին առ նուազն երկու ժամ, կը նշանակէ թէ ժամանակ ունին: Ուրիշ խօսքով, գացած են սորվելու, ոչ թէ զուարճանալու կամ յօրանջելու, աղգասիրաբա՛ր:

Անշուշտ շատ բան կախում ունի դասախօսէն: Նիւթը մանրելու, մատչելի հրապուրիչ դարձնե - լու եղանակէն:

Առ հասարակ երիտասարդութիւնը կը խրտչի չոր ու ցամաք, թիւածոյ բանդիտութիւններէ: Մա - նաւանդ այս ափերուն վրայ ուր ամէն ինչ շարժում է, աշխոյժ եւ հմայք:

Յետոյ, չմոռնանք որ այս տղաքը մեծ մասով հայկական նախակրթարան չեն տեսած, կամ կէս ձգած են: Հետեւաբար, ինչ որ հասկնալի պիտի ըլլար սովորական շրջանաւարտի մը համար, խորթ կուգայ անոնց: Յաճախ գոց եղած անուններու մա - սին անգամ գաղափար չունին անոնք:

Այնպէս որ, ստիպուած ես ոչ թէ բարձրաղոյն կամ լրացուցիչ դասընթացքի մը յատուկ դասեր տալու, այլ նախ տարրական գիտելիքներ աւան - դելու :

Դասախօսները եթէ պարբերաբար քննութիւն - ներ կատարեն իրենց աւանդած ճիւղերու մասին, կրնան զանազանել ծուռն ու շիտակը:

Այս ընդհանուր խորհրդածութիւնները կը վե - րաբերին բոլոր այն Երիտ. Միութեանց որ կը յաւակնին հետք մը ձգել իրենց ետին, — մէկ նո - րահաս աւելի փրկել, սկսելով իրենց անդամներէն:

Որքան կարճ կապեն ցուցադրական սիտա - յայտութիւնները, այնքան լաւ :

Տեսակ մը քննութիւն է որ կ'անցընեն: Իրենց արդար հպարտութիւնն իսկ կը պահանջէ կէս ճամ - բան չմնալ ոչ գիտութեամբ, ոչ ալ, մանաւանդ, մայրենի լեզուով :

Մէկը առանց միւսին՝ անելի մը պիտի մատնէ զիրենք, ուր որ ալ ըլլան :

Շ.

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Երկու դիտողութիւն՝ Արսէն աւագ քահանայի վերջին գրութեանց առթիւ.—

Առաջին.— «Կոմիտաս հայր սուրբը» միայն «Կոմիտաս» անուանելը ըստ իս նախատինք չէ իր կրօնաւորի հանգամանքին, ընդհակառակն, կը նշանակէ զայն դասաւորել մեր այն մեծ եկեղեցա - կաններու կարգին որոնք միայն իրենց անունով անցած են մեր մշակոյթի պատմութեան մէջ, — օրինակ Նարեկացին, Շնորհալին, Մեսրոպ Մաշ - տոցը, Սահակը, Ներսէսը, Խրիմեանը, որոնց նոյնիսկ հայրապետական տտիտղոսը զոհուած է ի - րենց անունին մեծութեան :

Երկրորդ.— Չափազանցութիւն է վարդապե - տին մտքի տագնապը վերագրել իր շրջապատի կարգ մը հայրենակիցներու պատճառած սրտնե - ղութեանց :

Իր աքսորէ վերադարձին, նիւթական դժուա - րութեանց առջեւ եթէ կարգ մը անփափկանկատ մարդիկ կոպիտ արտայայտութիւններ են ունեցած, ատիկա երբեք հալածանք չէր վարդապետին դէմ : Վարդապետը շատ սիրուած, շատ յարգուած էր Պոլսոյ մէջ, լաւ բարեկամներ ունէր իր շուրջը. միշտ պահած էր իր գեղեցիկ բնակարանը, ծա - ռան: Ինքն էր որ 1916ի վերջերը ինքզինքը պար - տադրած էր ծոմապահութեան եւ պահքի: Մնաց որ վարդապետը շատ ժուժկալ եղած է միշտ իր անունդին համար: Իր բնակարանային պայմանները եւ հագուստ կապուստն ալ մաքուր եւ պարզ ան - հրաժեշտէն անդին չէին անցներ:

Ի՞նչու աքսորի սարսափները, վախը, մեր ան - նախընթաց եղեռնին զարհուրանքը պիտի չազդէին այդ բացառիկ խառնուածքով, այդ արտակարգ տաղանդով մարդուն վրայ եւ իր տագնապին պատ - ճառ պիտի ընկատուին կարգ մը երկրորդական դէպքեր :

Եթէ վարդապետը հոս, իր արգելարանին մէջ չէր հանդուրժեր քանի մը շատ մօտ բարեկամնե - րու տեսքին, պատճառը պարզապէս այն էր որ ա - նոնք ստիպուեցան առաջնորդել զինքը Շիշլի յիմա - րանոցը, ուր երբեք չուզեց մնալ :

Վարդապետը իր հիւանդ մտքով ոխ պահած էր անոնց դէմ: Իմ կարծիքով անոնք պատերազմի ըն - թացքին ուրիշ բան չէին կրնար ընել: Եւ արդէն փոխադրուեցաւ Փարիզ, անմիջապէս որ ճամբա - ները բացուեցան:

Վարդապետին յիշողութիւնը այնքան չեշ - տուած էր հիւանդութեան ընթացքին որ, Բժ. Քօ - լօլեանը առաջին անգամ զինուորական համազգես - տով տեսնելէ տարիներ վերջ, երբ մեծ մասնագէտ մը կ'առաջնորդէր Վիլժիւիֆի յիմարանոցը, հա - գիւ դուռը կէս բացած՝ կօշիկները կը նետէր անոր երեսին :

Եզրակացութիւն,— Պէտք չէ պատմութեան յանձնել սխալ տեղեկութիւններ, այն տպաւորու - թիւնը ձգելով թէ վարդապետը խենդեցած է ոչ թէ Հայաջինջ Սարսափներու ցնցումէն, այլ իր հայ - րենակիցներու հալածանքէն:

ՍՕՍԻ

Մոլոթով զինաթափութիւն կ'առաջարկէ

Միացեալ Ազգերու ընդհ. ժողովին Գշ. օր - ուան նիստին մէջ, Պ. Մոլոթով առաջարկեց որ բոլոր երկիրները տեղեկագիր մը ներկայացնեն օ - տար երկրի մէջ եղած զօրքի մասին: Աւելցուց թէ Խ. Միութիւնը պատրաստ է իր մասին տեղեկու - թիւններ հաղորդելու: Յետոյ յայտարարեց թէ «յետադիմականները» պայքար մը կը մղեն Խ. Միութեան դէմ, Միացեալ Ազգերու Կազմակեր - պութեան մէջ: «Այս պայքարը ոչ մէկ ժողովրդա - վար հանգամանք ունի: Յետադիմականները այս պայքարը կ'օգտագործեն իրենց սեփական շահե - րուն համար: Անոնք կ'ուզեն խախտել Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան հիմերը»: Այս առ - թիւ յատկապէս մեղադրեց Չըրչիլը, ըսելով թէ կը ծառայէ աշխարհակալութեան շահերուն : «Խ. Միութեան դէմ սարքուած պայքարին նպատակն է աշխարհի տիրապետութիւնը ապահովել անոնց որ կը վարեն զայն: Տոլարի եւ սթերլինի դիւանագի - տութեան կարգ մը ներկայացուցիչները կը ջանան ազդել ուրիշ երկիրներու, մանաւանդ փոքրերուն վրայ: Հիւլէական ռումբը մեծ դեր մը կը կատարէ կարգ մը խմբակներու ծրագիրներուն մէջ, բայց սպարապետ Սթալին արդէն յայտարարեց թէ հիւ - լէական ռումբին գաղտնիքները միշտ ալ գաղտնի պիտի չմնան եւ թէ պատերազմի ատեն այդ ռում - բը ոչինչ կրնայ լուծել: Անկարելի է սանձել գի - տունները եւ գիտութիւնը եւ անոնք որ հակառակը կ'ենթադրեն, իրենք զիրենք կը խաբեն »:

Իբրեւ եզրակացութիւն, Պ. Մոլոթով չորս կէ - տերէ բաղկացած ծրագիր մը ներկայացուց սպա - ռազինութիւնները կրճատելու համար :

ՍԹԱԼԻՆ ԿԸ ՄԵՂԱԴՐԷ ՉԸՐՉԻԼԸ

ԻԲՐԵՒ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՀՐՁԻԳ

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻԱՅՆ 60 ԶՕՐԱԲԱԺԻՆ ՈՒՆԻ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՄԷՋ.— ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՌՈՒՄԲ ՉՈՒՆԻ ՏԱԿԱՒԻՆ.— ԱՆՀՐԱԺԵՇՏ Է ՎԵՐԱՀԱՍՏԱՏԵԼ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱ - ՔԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ :

Ամերիկեան մեծ գործակալութեան «Եունայ - թըտ Փրէս»ի նախագահը 31 հարցումներ ուղղած ըլլալով սպարապետ Սթալինի, այս վերջինը պա - տասխանած է ռուսերէն, որ յետոյ թարգմանուած է անգլերէնի: Այս երկրորդ անգամն է որ Սթալին հրապարակաւ կ'արտայայտուի (առաջին անգամ՝ «Սընտէյ Թայմզ»ի), պարզելով իր տեսակէտները օրուան հարցերու մասին:

Ահաւասիկ իր յայտարարութիւնները որոնք նոյնութեամբ հաղորդուեցան Մոսկուայի անթե - լին կողմէ (կարգ մը հարցումներ զանց առնուած են, տեղ չահելու համար).—

Պ. Պըրնզ անցեալ ուրբաթ օր ըսած էր թէ յա - րաբերութեանց լարումը աւելցած է Խ. Միութեան եւ Մ. Նահանգներուն միջեւ: Թղթակիցը հարցուց թէ համաձա՞յն է այս կարծիքին: Սթալին «ոչ» պատասխանեց :

— Կը կարծէ՞ք թէ այժմ կատարուած բանակ - ցութիւնները պիտի յանգին հաշտութեան դաշնա - գիրներու, սիրալիր յարաբերութիւններ հաստա - տելով պատերազմի զինակիցներուն միջեւ եւ հե - ռացնելով նախայարձակ պատերազմի մը վտանգը Առանցքի ազգերուն կողմէ: = Կը յուսամ:

— Ի՞նչ է Խ. Միութեան դիրքը Եուկոսլաւիոյ այն որոշումին հանդէպ որով կը մերժէ ստորա - գրել Իտալիոյ հետ կնքուած հաշտութեան դաշնա - գիրը: = Եուկոսլաւիան դժգոհ ըլլալու պատճառ - ներ ունի :

— Ձեր կարծիքով, ներկայիս ո՞րն է աշխարհի խաղաղութեան գլխաւոր սպառնալիքը:

= Նոր պատերազմի մը հրձիգները, առաջին հերթին՝ Չըրչիլը, եւ անոնք որ իրեն պէս կը մտա - ծեն Մեծն Բրիտանիոյ եւ Մ. Նահանգներուն մէջ:

— Եթէ այդպիսի սպառնալիք մը երեւան գայ, ի՞նչ միջոցներ պէտք է ձեռք առնեն աշխարհի ժո - ղովուրդները, նոր պատերազմ մը խափանելու համար :

= Պէտք է վար առնել պատերազմի հրձիգ - ներուն դիմակները եւ սանձել զանոնք:

— Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը ե - րաշխիք մը կը կազմէ՞ փոքր ազգերուն համար:

= Յակաւէն դժուար է դատել:

Պատասխանելով Գերմանիոյ մասին եղած հարցումներուն, Սթալին յայտարարեց.

— Անհրաժեշտ է վերահաստատել Գերմանիոյ ոչ միայն տնտեսական, այլեւ քաղաքական միու - թիւնը :

Իր կարծիքով, կարելի է կեդրոնական վար - չութիւն մը հաստատել Գերմաններու միջոցաւ, Դաշնակիցներու հսկողութեան տակ, որուն շնոր - հիւ արտաքին նախարարները պիտի կրնան հաշ - տութեան դաշնագիր մը կնքել: Դատելով վերջին ընտրութիւններէն, Սթալին տակաւին վստահ չէ թէ Գերմանիա քաղաքականօրէն կը զարգանայ ժողովրդապետութեան սկզբունքներով: Բայց եւ այնպէս, համաձայն է որ գերման ճարտարարուեստ - ծութիւնը արտօնուի սահմանուած մակարդակէն աւելի աճելու, որպէսզի Գերմանիա կարենայ իր գլխուն ճարը նայիլ:

— Ի՞նչ կարելի է ընել, չորս մեծ պետու - թեանց ներկայ ծրագրէն զատ, որպէսզի Գերմա - նիա չկարենայ նորէն դառնալ համաշխարհային զինուորական պետութիւն մը:

= Պէտք է արմատախիլ ոչնչացնել Փաշակա - նութեան մնացուկները եւ հիմնովին զինաթափ ընել Գերմանիան:

— Ձեր կարծիքով, Փոցտամի համաձայնու - թիւնները գործադրուա՞ծ են: Եթէ ոչ, ի՞նչ պէտք է ընել, որպէսզի Փոցտամի յայտարարութիւնը ազդու գործիք մը դառնայ :

= Միշտ գործադրուած չեն, մանաւանդ Գերմանիան ժողովրդապետական դարձնելու տե - սակէտով :

— Մինչեւ ո՞ւր պէտք է երթան Դաշնակիցնե - րը Գերմանիոյ պատերազմի ոճրագործները հե - տապնդելու եւ դատելու գործին մէջ :

= Որքան հեռու երթան, այնքան լաւ:

— Խ. Միութիւնը վերջնական կը համարէ՞ Լեհաստանի արեւմտեան սահմանները: = Այո՛:

— Խ. Միութիւնը ի՞նչպէս կը դատէ բրիտա -

(Լուրերու շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

«ՀՊԱՐՏ ԵՂԷՔ ՁԵՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՆՃԱՐՈՎ»

ԽՄԲ. — Ինչպէս գրած էինք, Ֆրանքօ-հայկական Միութեան ընդհ. քարտուղարը, Պ. Ֆրետերիք Ֆէյտի թէ՛ հայերէն եւ թէ ֆրանսերէն խօսեցաւ կիրակի օր, Սորպոնի մէջ։ Ստորեւ նոյնութեամբ կը հրատարակենք իր հայերէն ինքնագիր ճառը։ (Պ. Ֆէյտի ներկայացած է ֆրանսերէն ճեռակառութիւն մը, օտարներուն հայերէն սորվեցնելու համար), —

...Անկէ քանի մը ամիս առաջ, երբ որ Պ. Թոսունեան ինծմէ խնդրեց որ այս Միութեան ընդհ. քարտուղարութեան բեռը վրաս առնեմ, առաջին միտքս եղաւ մերժել, որովհետեւ անձնական ու-սումնասիրութիւններուս, այսինքն հայ լեզուին մասին կատարելիք հետազօտութիւններուս, կ'ուզէի նուիրել բոլոր ժամանակս, բոլոր ուժս։ Սակայն վերջ ի վերջոյ համոզուեցայ, որ այս պաշտօնով ալ կրնայի հայ մշակոյթին ծառայել եւ տեղի տուի։

Այսօր ուրախութիւն կը զգամ նկատելով որ մերՄիութեան նոր գործունէութեան այս առաջին ցոյցը Գաղիացիներուն պիտի յիշեցնէ թէ հո՛ն, Աբեւելքի մէջ կայ ինքնատիպ եւ ընտիր քաղաքակրթութիւն մը որ թէ՛ արեւելեան, թէ՛ արեւմտեան մշակոյթներէն քաղելով ինչ որ իրեն յարմար կը տեսնուէր այս պաշարը ձուլեց, իրենն ալ աւելցուց, եւ իր սեփական դրոշմովը կնքելով՝ այս բոլորէն ինքնուրոյն հանճար մը ստեղծեց։

Ծակատագիրը դժբախտաբար ձեզի շատ ան-նպաստ եղաւ։ Հայ ցեղը այս ռազմագիտական լեռնահանգոյցը հաստատուելով շատ վտանգաւոր դիրք մը բռնեց եւ իրենց բոլոր քաջութեամբ հանդերձ՝ Հայերը բաւական բազմաթիւ չեղան այս դիրքէն օգտուելու յարատեւօրէն, այլ ընդհակառակն անդադար ստիպուեցան Փոքր Ասիոյ այս բանալին ցանկացող ազգերուն դէմ պայքարիլ եւ վերջապէս թշնամի ազգերէն շրջապատուեցան որոնք արգիլեցին քաղաքակիրթ ժողովուրդներուն հետ յարաբերութիւն պահել։ Թէ՛ Հայերուն սակաւաթիւ մնալը, թէ՛ ասոնց հեռաւոր բնակավայրերթոյլ չտուին որ հայ մշակոյթը ճանչցուի միւս երկիրներուն մէջ։ Մէկ օրինակ մէջ բերեմ, հատ մը ի մէջ այլոց, բայց ամէնէն նշանակալից օրինակը։

Անկէ յիսուն տարի առաջ տակաւին, գեղարուեստի նուիրուած ուսումնասիրական գրքերուն մէջ, հայկական ճարտարապետութիւնը եւ ոչ իսկ կը յիշատակուէր։ Առանց Սարջիկովսկիի շախադանցութեան կուրօրէն հետեւելու ամէն մարդ կը ստիպուի հիմա իր արժանի տեղը տալ հայկական ճարտարապետութեան, բայց հայկական ճարտարապետութիւնը դիւրին է ներկայացնել օտարներուն։ Բաւական է առոր համար որ այս օտարները առիթ ունենան այս գեղարուեստական շէնքերը տեսնելու որպէսզի ասոնց գեղեցկութիւնը հասկընան եւ վրան հիանան։ Եթէ չկարենան մինչեւ Հայաստան երթալ տեսնել, գոնէ դիւրին է անոնց աչքին առջեւ դնել խնամքով եւ ճաշակով քաշուած լուսանկարներ։ Պարթենոնին վրայ հիացողներէն քանի՞ հոգի աչքով տեսած են շէնքը։ Քանի՞ հոգի գացին տեսան Անկկորի տաճարը։

Սակայն մատենագրութիւնը ճանչցնելը շատ աւելի բարդ խնդիր մըն է։ Որովհետեւ օտարները լեզուական դժուարութեան կը հանդիպին. պէտք է անշուշտ որ հայերէն լեզուն աւելի տարածուի մասնագիտական օտար դասերուն մէջ, բայց ամէնէն արդիւնաւոր ճարն է հայկական մատենագրութիւնը թարգմանել։ Այս տեսակէտով ալ իր Roseraie d'Arménieով, իր Trouvères Arméniens գրքով եւ այլն Պ. Չօպանեան լաւ ծառայեց իր հայրենիքին։ Իմ ուսուցիչս ալ, Macler հայ մատենագրութեան թարգմանութեանց հաւաքածոյ մը հիմնեց։ Դժբախտաբար այս թարգմանութիւնները միայն մասնագէտներէն ճանչցուեցան։ Պէտք չէ ո՛ր տեղեկանալ ուզողը ստիպուի փնտռել այս գործերը, պէտք է ընդհակառակն որ չհետաքրքրողին աչքին զարնէ։ Անհնարին չէ որ գաղիացի տղանհայ հէքեաթներ կարդայ ինչպէս արդէն Grimm եղբարց շնորհիւ գերմանական, Անտերսէնի շնորհիւ սքանտինաւեան պատմուածքներ կը ճանչնայ կամ Հազար ու մէկ Գիշեր գրքէն առակներ։ Աղուոր հէքեաթներ պակաս չեն Հայոց մէջ։ Մատաղ տարիքին մէջ ազդուած մարդը իր բոլոր կեանքին ընթացքին նոյն ազդեցութեան տակ կը մնայ։ Գիտեմ որ նմանօրինակ փորձեր եղած են տիեզերական առաջին պատերազմին ժամանակ, բայց չշարունակուեցան։

Ֆրանսական մատենագրական թերթերուն մէջ պէտք է յաճախ մտցնել վէպիկներու (nouvelleներու) թարգմանութիւններ։ Եւ արդեօք անկարելի է՞ հայ ողբերգութիւն մը — կամ աւելի կատակերգութիւն մը, որովհետեւ մեր դարը դասական ողբերգութեան ճաշակը քիչ մը կորսնցուցած է — ֆրանսական բեմին պահանջին քիչ մը յարմարցընելով Գաղիացիներուն ներկայացնել։ Գիտեմ որ դժուարութիւնը մեծ է, բայց Հայը կամքի տէր է եւ կրնայ յաջողիլ հակառակ բոլոր արգելքներուն։ Հայ մշակոյթը ճանչցնելով ոչ միայն հայրենասիրական գործ մը, այլ եւ մարդկութեան հանդէպ ձեր պարտականութիւնը կատարած կ'ըլլաք, որովհետեւ աշխարհս բարոյական մշակոյթին միշտ կարօտ կը զգայ եւ պատճառ չկայ որ ձեր աջակցութենէն միշտ զրկուի։ Քանի որ կայ հայկական ընտիր մշակոյթ մը, քանի որ ձեր ազգը դժբախտ առանձնութեամբն հանդերձ յաջողած է ինքնիրեն կառուցանել ինքնատիպ քաղաքակրթութիւն մը, պարտականութիւն ունիք վերջին ջանքը ընել տարածելու համար զայն, որպէսզի մարդկութիւնը անկէ օգտուի։ Հպարտ եղէք ձեր ազգային հանճարով։

ՖՐԵՏԷՐԻՔ ՖԷՅՏԻ

ԳԻՐՔ ՄԸ ՉՈՐ ՊԷՏՔ Է ԱՅՐԵԼ

էջ 160.— «Նոգտոյէդա (ռուսերէն) — panaritium — մատնաշունչ, կծիպ»։

Արդ, կծիպը եւ մատնաշունչը տարբեր բաներ են։

Ա. — Կծիպ կամ կծեպ բառը, գաւառական արտասանութեանց համաձայն՝ բազմաթիւ փոփոխութիւններ է կրած,— քիծէփ (Վան), քցիպ (Ապարան) թերեւս նաեւ քեծ (Ղարաբաղ), քապնոտ (Մուշ), ցլէպ (Լոռի), — քցիմ բառն է, որ կը նշանակէ «աւելորդ մասն փշաձեւ բուսեալ ի մէջ մատին եւ եղնգան»(Հայկազեան բառարան), կամ «թել մորթոյ շուրջ գեղնգամբք» (Նորայր Բիւզանդացի)։ Կեսարացիները բարբառով՝ թելթելուկ։ Թուրքերէն՝ չէյթան թրնաղը։ Ֆրանսերէն՝ envie, կամ livette (այս վերջին բառը կրնաք գտնել Գրիսոյի Histoire des Expressions Populairesի մէջ,էջ 205)։

Ձեռական աշխատանք կատարողներու մօտ յաճախադէպ է տեսնել քցիմը, թէեւ պատմուիներ կան, որոնք քցիմ շատ կ'ունենան՝ հաւանաբար երբ իրենց եղունգներուն հետ կը խաղան շարունակ։ Մեր անուշիկ բանաստեղծը, Վահան Տէրեան, քցիմ ունէր՝ եղբօ՛րը վկայութեամբ «Կատաղօրէն սկսում էր կրծոտել եղունգները։ Այդ սովորութիւնից նրա մատները միշտ արիւնլուիկ էին, մատների ծայրի կաշին պոկոտած, եղունգներ դրեթէ չէին մնացել։ Մատների քցիմ հիւանդութիւնը, որ առաջ էր եկել եղունգներ կրծելուց, մնաց նրա վրայ հասակն՝ առած ժամանակ էլ» (Նորք, 1925, թիւ 5—6)։ Բանաստեղծին եղբայրը յետոյ կը խոստովանի, որ իրենց ընտանիքին մէջ «սովորութիւն» էր եղունգ կրծելը (onychophagie)։

Բ. — Մատնաշունչ կամ մատնաշուրթն անունը կը տրուի ծանօթ պալարին, որ կը գոյանայ մատներուն ծայրը, եղունգներուն մօտիկ։ Զարմանալի է որ ոտքի մատներէն աւելի՝ ձեռքի մատներն են ենթակայ, եւ ձեռքի մատներուն մէջ առաւելապէս՝ բթամատը, զոր Ախլցխացիները կը կոչեն Թուրքի մատ, իսկ պոլսեցի գիւղացիները՝ ոջիլ կոտրող, կամ հօրար, կամ կապիկ, (ոտքի բթամատը հայ լեզուի մէջ կը կոչուի բուշ, իսկ Զէնկիլէրցիները բարբառով՝ պպի)։ Նուազ քան բթամատը, ենթակայ է նաեւ ցուցամատը, զոր Հայկազեան բառարանը կը կոչէ Քրոխ մատ, Ակնցին՝ տապակ-լզող, այլ գաւառներու մէջ կոչուած է նաեւ Ցուգայ, իսկ պոլսեցի գիւղացիներու լեզուով՝ Ցովհաննէս, կամ կարագ-լզող, (Գլինիոս կը վկայէ որ ցուցամատը լատիներէն կը կոչուի «բժիշկ», որովհետեւ բժիշկները այդ մատով կը քսէին օծանելիքը)։

Մատնաշուրթը հազուադէպ է միւս մատներուն վրայ։ Ֆրանսացիները մատնաշուրթին կուտան զանազան անուններ,— mal donné, mal d'aventure, mal d'encontre (որ դարձած է mal de rencontre), mal St. Bonaventure (որովհետեւ բուժուելու համար՝ կ'աղօթեն(1) այս սուրբին), կամ «կոտտացող մատ» (batte-dit)։ Բժշկական գրականութեան մէջ՝ panaris, թուրքերէն՝ տոլամա, արաբերէն՝ տահիս, անգլերէն՝ whitlow, գերմաներէն՝ Nagelgeschwür։ Երբ պալարը մակերեսային է եւ կը դառնայ միայն եղունգին շուրջն ի վեր՝ առանց խորը թափանցելու, կը կոչուի tourniole (ճիշտ ու ճիշտ համապատասխան հայերէնին՝ մատնաշուրթն = մատնաշուռ)։ կամ ժողովուրդին բերնով՝ mal blanc։ Արդարեւ, ըստ Աճառեանի՝ մատնաշունչ կամ մատնչունչ կը ծագի մատնաշուրթն = մատնաշուռ բառէն)։

Փրոֆ. Արծրունի մատնաշունչ բառը գործածած է նաեւ էջ 180, այս անգամ ոչ թէ իբրեւ հոմանիշ կծիպին, այլ իբրեւ համարժէք perionychia բառին (նո՛յն հնչումով եւս՝ ռուսերէն գրուած), լատիներէն, որ սակայն... սխալ է, (շիտակը կը գրուի այսպէս,— paronychia)։

(3)

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Ֆրանսական գիւղերու մէջ մատնաշուրթը բուժելու համար՝ հիւանդ մատը կը խօթեն եռացած ջուրի մէջ, յետոյ կը փաթթեն լաթով մը զոր պէտք է նախապէս երեք անգամ քսել St. Bonaventureի նշխարքին, եւ կ'աղօթեն երգելով.

Qui bout, qui bat, qui cuit sous cette peau
M'ôte sommeil et repos.
C'est germe venu de Satan.
J'ai croyance et mon âme est pure ;
Soulagez-moi, grand saint Bonaventure.

Կարգ մը գիւղացիներ ալ կը յանձնարարեն հիւանդ մատը խօթել կատուին ականջին, կամ դեռ նոր խաշած, տաք հաւկիթին մէջ։ Նման հայկական սովորութիւններ նաեւ մեր մէջ,— այդ բոլորը իմ Բժշկական համայնագիտարանիս մէջ։

RADIO ՋԵՒՈՅՑ ՄԸ

Ամէն ժամանակի պէս, այդ գիշերուայ պահին ալ Ս. Լուսաւորչի անշէջ կանթեղը կը լուսաւորէր Հայ Աշխարհը, խաղաղ ու խորհուրդներով լի։

Ահա գիշերուայ այդ ժամին, Արագածի ծայրագոյն բարձունքի վրայ, կենսատու կանթեղի լոյսի տակ, կառուցուած օդերեւութաբանական կայանի Radioն սկսաւ ընդունել մի անսովոր զեկոյց հայ լեզուով... հայ բառերով...

— Ուշադրութի՛ւն, ուշադրութի՛ւն, խօսում է Ցաւիտենականութեան գիրկը գտնուող պրոֆեսոր Մանուկ Աբեղեան, Հայկական Ակադեմիայի նորոգ հանգուցեալ իսկական անդամը...

Սոյն ազդարար ձայնալիքը կրկնուեցաւ երկրորդ, ապա երրորդ անգամ, որից յետոյ ընկալուչ գործիքը սկսաւ թէ՛ հաղորդել եւ թէ՛ արձանագրել հետեւեալը՝ Մեսրոպեան տառերով, Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ։

Թէեւ radioն ընդունող վարպետ ընկ. Օրբելեանը բազմիցս ուղեց շտկել նորի վրայ, սակայն գործիքը տարօրինակ յամառութեամբ չէր շեղեր Մեսրոպեան իր ուղիէն։

Ահա հարազատ պատճէնը սոյն զեկոյցին.—
Հայկական Ակադեմիայի նախագահին,
(Պատճէնը խորհրդահայ Գրողների Բ. Համագումարին)

Այն պահին, երբ դուք իմ երկրային աճիւնը կ'ամփոփէիք, ես արդէն ժամեր առաջ կը գտնուէի երկնքի մուտքին։ Շատ արագ անցայ Առաջին, Երկրորդ, Երրորդ, Չորրորդ, Հինգերորդ ու Վեցերորդ երկինքների սահմաններէն եւ կը գտնուէի Եօթներորդի եզերքին...

Կանգնեցի անշրջափակ մի դարպասի առաջ, հոն կը հսկէին Սերովբէներ եւ Քերովբէներ՝ հրալեզու սուրերով...

Ես իմ ինքնութեան թերթիկը ներկայացուցի...

Գաբրիէլ հրեշտակապետը շատ ուշադիր նայեցաւ, նայեցաւ, ապա մեղմիկ շշնջաց.

— Պր. պրոֆէսոր, դուք չէք կարող Ամենակալի այս դարպասից ներս ընդունուել, քանի որ ձեր փտուշուք յուղարկաւորութիւնն ու թաղումը կատարուեցաւ առանց «Հայր Մեր»ի, այս դուք պէտք է անցնէք Ցաւիտենականութեան հայկական տաղաւարը եւ ստանաք պատշաճ կարգադրանքը։

Մի ակնթարթ եւ ահա հասայ հազարերորդ աստեղային տարածութեան վրայ՝ մի այլ դարպասի առաջ, կառուցուած Զուարթնոցի ոճով։ Նրա ճակատի արծուեխոյակկամարին՝ լոյս գրերով կարդացի «Ցաւիտենականութեան եւ Անմահների Հայկական Տաղաւար»... Իսկոյն ունեցայ երկրային մի խոկում՝ ուղղուած տեսնել «Ց»ն «Հ»ի եւ «Ի»ն «Վ»ի։

Այստեղ կանգնած հսկում էր Սասնայ Դաւիթը՝ աջ թեւին «խաչ-պատարագին», միւսին «Թուր կայծակին», որի հրացայտ շեղբի վրայ շողշողում էր Հրաստյ մը՝ դէպի Սասուն, դէպի յետ-ներն հայրենի՝ մակագրութեամբ... Սպասարկութիւնը կատարում էր Ջէնով-Օհանը։ Դարպասի խոյակի վրայ նշմարեցի «Սասմայ Ծուեր» փառակազմ աշխատանքս, շամանդաղով պարուրած...

— Հօրեղբա՛յր, տար դէտ գիտունի թուղթը մեր մեծ սուրբերու ժողովքին, ձայնեց Դաւիթը Ջէնով-Օհանին, տար ու վաղ դարձիր...

Երբ դիտում էի դարպասից ներս, յանկարծ մշուշի մէջէն իմ դէմը կանգնեց պայծառօրէն Հայր Արսէն Ղազիկեանը եւ մրմնջաց արծուաձայն շեշտով...

— Լո՛ւր ինձ, ո՛վ վարդապետ Հայկական Բանի եւ Մեսրոպեան դպրութեան, իմ բերնով Մաշթոցն է խօսում, իմ ձայնը ոսկեղարու եւ միջին դարու մատենագիրներունն է, իմ խօսքը աշխարհիկ լեզուի մեծ մշակներու մտքերէն եւ հոգիէն կը բխի։ Ծանրակշիռ է քո մեղանչանքը, որովհետեւ ծանր է Մեսրոպեան ուղղագրութեան քո խաթարումը, որու համար անպարփակ ժամանակով այս տաղաւարի դաւիթում կ'ապաշխարես... եւ կը վայելես անմահութիւնը։

Վերջին բառը հազիւ արտասանած, անէացաւ լոյսերու ծփանքների ծոցը... եւ մէկ էլ լսեցի.

— Լո՛յս, արարիչ լուսոյ, առաջին լոյս...

Ահա Շնորհալու սրբազան երգի եղանակը ծաւալեց շուրջս, զգացի իմ մեծ բարեկամ եւ գործակից Կոմիտասի ծանօթ ձայնը, գեղուն ու գրաւիչ՝

Լո՛յս, լո՛յս...

Ահա լոյսերի միջից, յաւիտենականութեան եւ անմահութեան սեմին եմ, ողջոյններս բոլորիդ։

Radio հաղորդիչը այստեղ լռեց։

Իսկ ստացող վարպետ Օրբելեանը զայն անմիջապէս նոյնութեամբ տեղեկագրեց Հայկական Ակադեմիայի նախագահութեան, կցելով իր բացատրութիւնը Մեսրոպեան ուղղագրութեամբ գրուած լինելու համար։

Իրան, Սեպտ. 1946. ՕՐԻՕՆ

Կարս-Արտահան եւ ուրիշ հարցեր

ԽՄԲ.— «La Nouvelle République de Bordeaux» կը գրէ հետեւեալ խորագիրներուն տակ,— «Նե-ղուցներու պատերազմը պիտի ըլլա՞յ — Ցանոււն հարստահարուած փոքրամասնութեանց Ռուսիա կը պահանջէ Կարսի եւ Արտահանի նահանգները»: Դժբախտաբար կարգ մը սխալներ սպրդած են այդ բարեացակամ գրութեան մէջ եւ աւելորդ սեպե-ցինք թարգմանել: Օրինակ, կը գրէ թէ վերոյի շրջանին Հայերը հազիւ բնակչութեան 5—10% կը կազմեն եւն.—

Իսմէթ Ինէօնիւի երկրին մէջ ուրիշ փոքրա-մասնութիւններ, ուրիշ ցանկալի հողեր ալ կան. օրինակ Կարսն ու Արտահանը: Անոնք եւս Ռուսիոյ տարածումի հին երազը կ'արթնցուցանեն:

Նեղուցներուն խնդիրը Եօզէֆ Սթալինի կողմէ չստեղծուեցաւ: Ռուսիա հազիւ իր ներքին հաւա-սարակշռութիւնը գտած, քայլերն ուղղեց դէպի Տարտանէլ, դէպի Պալքանները անշուշտ, բայց նա՛-եւ դէպի Ասիա: 1802ին ան արդէն կը գրաւէր Մինկրէլին (Վրաստան), 1813ին կ'արշաւէր Ադր-պէյճան եւ Տաղստան, զոր 1864ին վերջնապէս կը-ցեց: 1828ին գրաւեց Երեւանեան Հայաստանը: 1878ին կցումի այս քաղաքականութիւնը իր գա-գաթնակէտին հասաւ: Ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ, անկարող՝ վճարելու պատերազմական հա-տուցումները, Օսմանցիները ստիպուեցան Ցարե-րու կայսրութեան ձգել Կարսի եւ Արտահանի լեռ-նային նահանգները:

1917ին Ռուսիան խորտակուեցաւ: Պրէսթ-Լի-թովսկի դաշնագրով, Թրոցքի պարտաւորուեցաւ այդ երկու նահանգները եւ Պաթումի քարիւղաբեր նաւահանգիստը Թուրքիոյ վերադարձնել: Զորս տարի վերջ, 1921ին Միութիւնը Լեհաստանի եւ Վրանկէլի ու Տէնիքինի «սպիտակներու» դէմ մղած պայքարը շահած ատեն, կամովին փաւերացուց այն զիջումը զոր կատարած էր ճարահատ: Հա-ճոյակատար շարժումներ մը: Բայց Լէնին ազգայ-նական Թուրքիոյ պետին անձնական բարեկամն էր, ու ռուս մամուլը, այդ միջոցին հրաման ստա-ցաւ ջերմապէս գովաբանել Մոսկուայի եւ Կարսի դաշնագիրները: Մանաւանդ որ այդ դաշնագիրնե-րով Պաթումը Ռուսիոյ վերադարձուած էր:

Ժամանակին խորհրդային սպայ մը հետեւեալ կերպով կ'արտայայտուէր.

— «Թուրքիա արշաւել ի խնդիր հայկական շահերու՝ պիտի նշանակէր Արեւելքի բոլոր ժողո-վուրդներուն ապացուցանել թէ՝ Սովետ-Ռուսիան ցարական Ռուսիոյ քաղաքականութիւնը կը շարու-նակէ, թէ համայնավարութիւնը քողարկուած աշ-խարհակալութիւն մըն է միայն…»

Այսօր Մոսկուայի եւ սուրբ Ռուսիոյ ամբողջ մամուլը ուժգնօրէն կը պահանջէ այդ երկու նա-հանգներուն կցումը, յանուն Անգարայի կառա-վարութեան կողմէ հարստահարուած փոքրամաս-նութեանց:

Որո՞նք են այդ փոքրամասնութիւնները, — նախ Յոյներն էին, որոնք անհետացած են այժմ: Դարերով Ռուսերու եւ Թուրքերու կողմէ անընդ-հատ ջարդուելէ վերջ, անոնց նօսրացած մնացորդ-ները 1921ին Թուրքեւյոյն պատերազմէն վերջ, Յունաստան վերադարձան, ժողովուրդներու փո-խանակութեամբ:

Կը մնան Լազերը, Վրացիներն ու Հայերը:

Լազերը Թրքացած Կովկասցիներ են, մասամբ իսլամացած, սակայն իրենց քրիստոնէական ծա-գումէն որոշ ազատութիւն մը կը պահեն Գուրա-նին հանդէպ: Հակառակ կրօնական արգելքին, այ-գեմշակութիւն կ'ընեն եւ գինի կը խմեն: Հիւսն-դին վիճակը ծանրանալու պարագային անոր վրայ Աստուածաշունչի աղօթքները կը կարդան:

Այս բարձրահասակ, ճկուն, քաջ եւ արթուն երիտասարդները Թուրքիոյ տորմիղին լաւագոյն նաւաղները կը կազմեն: Անվարան կարելի է ըսել որ անոնք ռուսանալու ո՛չ մէկ փափաք ունին:

Վրացիներու պարագան բոլորովին տարբեր է: Նախ, որովհետեւ անոնք Սպարապետ Սթալինի սիրեցեալ զաւակներն են: Ծնած՝ Գորի Խ. Միու-թեան ղեկավարը խորապէս կապուած է իր ծննդա-վայրին: 1936ին պաշտօն տուաւ իր այժմու ներ-քին նախարար Լաւրենտի Բերիայի — նոյնպէս վրացի — որ երեք կովկասեան հանրապետութեանց սահմանները գծէ ի նպաստ իր հայրենակիցներու: Նոյն հոգածութեամբ, անհրաժեշտ միջոցներ ձեռք առնել տուաւ, որպէսզի պատերազմի օրերուն Քարթվելիները (վրացի) ընդհ. զօրակոչի չեն-թարկուին:

Բայց Խ. Միութեան կողմէ պահանջուած այս հողերուն վրայ ապրող Վրացիները բնակչութեան հազիւ 30%ը կը կազմեն:

Հայերու պարագան ալ շատ տարբեր չէ: Արար աշխարհ գիտէ այս մարտիրոս ժողովուրդին ցա-ւալի պատմութիւնը, անոնց կրած յաջորդական ջարդերը Թուրքիոյ կողմէ:

Ի՞նչ կը մտածեն այսօր Հայերը: Բաւական դժուար է պատասխանել: Անոնց մէջ կայ ազգայ-նական շատ նշանակելի հոսանք մը, մարմնացած՝ «Դաշնակ կուսակցութեան մէջ, որ համաձայն Ա-րեւելքի մէջ դասական դարձած եղանակի մը, ազ-գային պահանջները կը միացնէ կրօնական ար-տայայտութեանց եւ որ, եկեղեցիին վայելած բա-րեացակամութենէն ի վեր՝ Խ. Միութեան բացա-յայտ թշնամի չէ այլեւս:

Այստեղ ալ սակայն Թրքահայերու թուական սակաւաթիւ հանգամանքը թոյլ չի տար որ Ռու-սիա յոյս դնէ անոնց վրայ, կազմակերպուած շար-ժումի մը համար:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Մոսկուայի «Գոսլիտիզդատ» հրատարակչականը լոյս ընծա-յած է չքանշանակիր բանաստեղծ Յովհ. Շիրազի «Աղբիւր» խորագրով բանաստեղծութիւններու նոր ժողովածուն, ռուսերէն թարգմանութեամբ: Այս հաւաքածոյին մէջ տեղ գտած են հեղինակին լաւա-գոյն բանաստեղծութիւնները: Թարգմանութիւնը կատարած է Տ. Սպենդիարովան:

Նոյն հրատարակութեամբ լոյս տեսած է Վ. Բեքարեանի «Սուտ հարսը» վիպակը, որուն նիւթը առնուած է Թրքահայերու կեանքէն:

Հրատարակչականը լոյս ընծայած է նաեւ ար-ձակագիր Վ. Անանեանի «Մարտի դաշտում» պատ-մուածքներու եւ ակնարկներու ժողովածուն եւ Տ. Հախումեանի «Երկու ամիս ռազմաճակատում» գիրքը, ուր զետեղուած են հեղինակին պատերազ-մական տպաւորութիւնները:

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿՆԵՐ.— Խ. Հայաստանի մէջ կան չորս հազարէ աւելի գիւղացիներ, որոնք հա-րիւր տարեկանէն վեր են: Սոխումի մէջ ծերունի մը կայ որ 150 տարեկան է եւ եօթը անգամ ամուս-նացած: Սովէթ գիտուններ մեծապէս շահագր-գռուած են գտնելու այս երկարակեցութեան գաղտնիքը:

ՊՈԼՍՈՅ Թուրք թերթերը կը գրեն թէ Թուր-քիայէն Խ. Հայաստան գաղթող Հայերէն 700 հո-գիի պաշտօնաթուղթերը պատրաստուած եւ խոր-հրդային դեսպանատան յանձնուած են:

ՈՒՍԱՆՈՂՆԵՐՈՒ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Նոյեմբեր 9ի շաբաթ գիշերը տեղի կ'ունենայ Institut Arménien*ի պարահանդէսը* Georges V.*ի սրահներուն մէջ:*

«Ինսթիթիւ»ի (Ուսումնարան) տղաքը մեծ ծախքերու տակ մտած են՝ փայլուն պարահանդէս մը տալու համար: Այս ուսանողական - երիտա-սարդական կազմակերպութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր կ'աշխատի գաղութին մէջ եւ յաջողած է կապեր հաստատել Ֆրանսական շրջանակներու հետ: Մասնաւորաբար կրթական նախարարութեան եւ Փարիզի Համալսարանի պատասխանատու անձ-նաւորութեանց հետ շփման մէջ մտնելով, յաջողած է որոշ առաւելութիւններ ձեռք բերել հայ ուսանո-ղութեան համար: Անցեալ տարի կրցան երեք պատուիրակներ ղրկել Լոնտոն՝ ուսանողական մի-ջազգային համագումարին՝ ներկայացնելու հա-մար հայ ուսանողութիւնը:

«Ինսթիթիւ»ի ծրագիրն է հայ մշակոյթն ու գրականութիւնը ճանչցնել Ֆրանսացիներուն: Քա-ղաքական տեւէ գործունէութիւն չունի: Փարիզի Համալսարանի հովանաւորութեամբ ծրագրած է «Հայ Մշակոյթի ուսումնասիրութեան կեդրոն» մը բանալ Cité Universitaire*ի մէջ: Փարիզի Համա-լսարանի Վերատեսուչ Տոքթ. Ռուսի ստանձնած է ուսումնարանին նախագահութիւնը:*

Կրթական նախարարութեան կից ստեղծուած է «հայ համալսարանական սպասարկութիւն» մը, նպատակ ունենալով օժանդակել հայ ուսանողնե-րուն, անոնց հայթայթել սենեակ, ամսաթոշակ եւ կեդրոնատեղի մը:

Ուսումնարանը կապեր ունի նաեւ արտաքին գործերու նախարարութեան հետ, ուր դիւրու-թիւններ կը տրուին իրեն՝ արտասահմանէն գալիք հայ ուսանողներուն վիզային, ինչպէս նաեւ հպա-տակութեան համար:

Նոյեմբեր 9ի իր պարահանդէսին ներկայ պի-տի ըլլան Ֆրանսացի պաշտօնական անձեր: Ան-շուշտ մեր հայրենակիցներն ալ պիտի չզլանան ի-րենց քաջալերութիւնը:— Մօսի

ՀԱՅ ԴԻՄԱԴՐԱԿԱՆ ՄԸ ՎԱՐՁԱՏՐՈՒԱԾ

Քան (A. M.)*ի* F. F. I.*ներէն միայն վեց հոգիի Դիմադրական Ճակատի շքանշան տրուած է բա-նակին հրամանով, չորսը յետ մահու: Միւս երկու-քէն մին մեր հայրենակից Ստեփան Վահանեանն է, որ գրաւման շրջանին ամենավտանգաւոր, եւ ա-զատագրութեան միջոցին ալ ամէնէն նրբին դերերը ստանձնած է: Այս առթիւ յօդուածագիր մը կը գրէ* Cannes - Riviera *թերթին մէջ.— «Թոյլ տուէք արժանաւոր մեծարանք մը յայտնելու Քանի դիմադրութեան պետին, որ կրցաւ ամէն պատաս-խանատուութիւն ստանձնել եւ բոլոր իրեն հետ ծառայողներուն համարումը շահիլ: Ան ուզեց շու-քի մէջ մնալ, բայց իր պայքարի ընկերներէն ոչ մէկը պիտի չմոռնայ անոր անվրդով քաջութիւնը եւ վեհոգի սիրտը: Գաղտնի գործունէութեան մէջ ան կը կոչուէր* Pierre*: Թող հանրութիւնը գիտնայ թէ այս քաջ եւ շատ համեստ ընկերը կը կոչուի Ստեփան Վահանեան»:*

ԻՄԵՐ ԾՐԼԿՈՒԱՆ ՏԱՌԱՊԱՆՔՆԵՐԷՆ

Առաքելոց վանքի կռիւը

Անցեալի դառն յիշատակները ատեն ատեն կ'ե-րեւան «Յառաջ»ի մէջ, թարմացնելով յիշողու-թիւնները այն զարհուրելի օրերուն որ Հայոց ժա-մանակակից պատմութեան գլխաւոր նիւթերը կը կազմեն: Սակայն բոլոր գրողները 1914էն անդին չեն անցնիր: Անհրաժեշտ է ետ երթալ մինչեւ 1900, իմանալ թէ ի՞նչ կ'անցնէր կը դառնար բուն երկրին մէջ:

Կառավարութեան ճնշումը, կողոպուտները, զանազան տուրքերը քամած էին հայ ժողովուրդին արիւնը: Ասոր վրայ աւելցուցէք քրտական ասպա-տակութիւնները, թելադրուած կառավարութե-նէն: Քիւրտերը պետական զէնքերով, պաշտօնա-պէս կազմուած համիտիէ վաշտերը, սահմանուած էին Հայերը բնաջնջելու:

Ասկէ զատ, արտօնուած էր քիւրտ ցեղին զինու-մը, իսկ Հայերը զինաթափ կ'ըլլային: Վայրենի ցեղերով չորս կողմէն պաշարուած Տարօնի հայու-թիւնը, իր ինչքն ու պատիւը փրկելու համար կը կռուէր անոնց դէմ գերանդիով, մանգաղով, բահով ու բրիչով, ու կը գալարուէր անզօր կատաղու-թեամբ:

Հայ մաճկալը արեւի հետ կը կռուէր, արիւն քրտինք մտած, կը վարէր, կը ցանէր, կը տնկէր, կը ծաղկեցնէր, ու Քիւրտը կուգար կը սպաննէր այդ քրտնթոր մաճկալը, կը թալանէր անոր եզն ու գոմէշը: Կրակի կուտար անոր ցորենի ու խոտի բարդոցները, եւ ամբողջ տարուան դառն քրտին-քով ձեռք բերուած արդիւնքը, տասը վայրկեանին մէջ մոխիրի կը վերածէր: Դաշտէն կը քշէր անոր նախիրը, իսկ պերի վրայէնը անոր ոչխարները:

Բողոքները այս աղաղակող անարդարութեան դէմ, կը մնային անլսելի: Այդ արդար բողոքի ձայ-նը իբրեւ յանցանք կուգար իւղ լեցնել կրակին վրայ, աւելի դաժան ու վայրագ դարձնելու քրտա-կանութիւնը:

Քիւրտ ցեղապետները դարձան տէր ու տնօրէն այդ վերան աշխարհին: Տարօնի գլխաւոր պատու-հասներէն, Գալաքցի ցեղապետ Հաճի Ֆէրօն, ձգած իր գիւղի քօլօսիկ հողն ու ջուրը, եւ հայ ար-եան շաղախով բարձրացած քէօշքը, եկած նստած է հազար տունէ բաղկացեալ Խասգիւղի բաղկերակի վրայ, գրաւելով Սեւակի ջուրերը, տիրանալով ընդարձակ հողերու:

Արիւնը կը պոռթկայ Խասգիւղացիներու սիր-տէն, բայց ի՞նչ օգուտ, երբ երկրի տէրն ու տնօ-րէնները Հաճի Ֆէրոյի նման լկտի ու գազան քիւրտ ցեղապետներն են:

Խասգիւղի գիւղապետ Ծօօ Օհանը, քաջարի հովիւը, զուլումի այդ օրերուն, վէճի մը առթիւ կը գոռար Հաճի Ֆէրոյի երեսին,— «Դու մի կար-ծեր որ Սեւակի հողն ու ջուրը իւրացուցիր, այն հողն ու ջուրը այնպէս մը կը խլեմ ձեռքէդ, ինչ-պէս փալանը իշու կռնակէն»:

Հարուածը ցցմեցուցիչ էր, եւ անտանելի Հաճի Ֆէրոյի համար: Օհանը ինքն ալ գիտէր, որ իր ձեռքով իր գերեզմանը կը բանար: Բայց հասարա-կաց շահի պաշտպանութեան համար մեռնիլը փառք մըն էր իրեն համար:

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Դէպքէն մէկ շաբաթ վերջ, Հաճի Ֆէրոյի եղբայրը Հաճի Ալին, գիշեր մը խուժանով մը կը յարձակի դժբախտ Օհանի տան վրայ, եւ բոլոր ընտանիքի աչքին առջեւ բզիկ բզիկ կը մեռցնէ տարաբախտ Օհանը, (1900):

Օհանին յաջորդեց իր համագիւղացի Տըտօշի Գրօն, ու պահեց իր յաջորդին ուղղութիւնը, ոչ բռնեցաւ, ոչ ալ ազդուեցաւ Հաճի Ֆէրոյի սպառնալիքներէն: Սակայն, ասոր ալ երկար կեանք չըշ-նորհուեցաւ այդ աշխարհի թագաւորը, մէկ ամիս վերջ, նոյն գազանի ձեռքով փակեց աչքերը ապագայ խոստացող Գրօնը:

Եղածները քիչ կուգային Հաճի Ֆէրոյի հա-մար: Երբ Մուշէն տուն դարձած՝ գերմանական չափիլի զէնք մը նուէր բերած իր հազիւ 17 տարե-կան տղուն՝ Շաչօին, կը հարցնէ,— Շաչօ, քու նոր զէնքիդ մատաղ ո՞վ կ'ըլլայ: Ու Շաչօն կը պա-տասխանէ.— Մէկ ժամ վերջ ձայնը կուգայ քեզի: Կը նետուի ձիուն վրայ, կը քշէ Շմլակ գիւղը, եւ կը սպաննէ շմլակցի ծերունի քահանան իր կալի մէջ աշխատած պահուն, տակաւին ձեռքը հոսելին բռնած, երբ արեան մէջ կը լողար:

1900ի Մայիսին, իր հրոսախումբի անդամնե-րէն Դեղձմեր գիւղի երկու եղբայրներ, Սըյֆօն ու Ֆարօն, Ալվառինճու դաշտի մէջ, իր ջրտուքի խրամին մէջ սպաննեցին հըլղաթի Մկրօն: Նոյնժա-մուն նոյն գազանները սպաննեցին նոյն գիւղի փո-շտի Յակօն: Ձեռքը մաճ, մէկ խարազան բռնած, կը հերկէր ու իր հերկը իր արիւնով կը ներկէր: Սակայն դահիճները դեռ չեն յագեցած, կ'անցնին մկտագոմ եւ կտոր կտոր կը մեռցնեն նոյն գիւղի Ռէշօ Բարսեղը: Ահա կը մարին երեք կեանքեր, տա-կաւին կէս օր չեղած:

ՄԱՐԳԱՐ ԲԱՐԽԵԱՆ

(1)

նական զօրքի ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ:
Պէ՞տք է որ Անգլիա նոր զէնքեր ճարէ յունական կառավարութեան:
= Խ. Միութիւնը անհրաժեշտ չի գտներ բրիտանական զօրքին ներկայութիւնը Յունաստանի մէջ:
— Ի՞նչ են խորհրդային ուժերը Լեհաստանի, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Աւստրիոյ մէջ եւ ո՞րքան ժամանակ պէտք է մնան, ի չահ խաղաղութեան:
= Արեւմտեան կողմը, այսինքն Գերմանիոյ, Աւստրիոյ, Հունգարիոյ, Պուլկարիոյ, Ռումանիոյ եւ Լեհաստանի մէջ Խ. Միութիւնը այժմ կը պահէ ընդամէնը 60 զօրաբաժին, մէջն ըլլալով մեքենաշարժ եւ զրահապատ զօրամասերը: Այս զօրամասերը մեծ մասով լիովին կազմակերպուած չեն: Խորհրդային զօրք չկայ Եուկոսլաւիոյ մէջ: Երկու ամիսէն, երբ գործադրուի Գերագոյն Խորհուրդին հոկտեմբեր 22 թուակիր հրամանագիրը վերջին դասի զօրացրուումի մասին, միայն 40 զօրաբաժիններ պիտի մնան վերոյիշեալ երկիրներուն մէջ:
— Ի՞նչ է խորհրդային կառավարութեան դիրքը հանդէպ ամերիկեան մարտանաւերու ներկայութեան, Միջերկրականի մէջ: = Անտարբերութիւն:

— Խ. Միութիւնը տակաւին կ'ուզէ՞ փոխատուութիւն մը ստանալ Մ. Նահանգներէն: = Այո:
— Խ. Միութիւնը աւարտա՞ծ է իր սեփական հիւլէական ռումբը կամ նման զէնք մը: = Ոչ:
— Ի՞նչ է ձեր կարծիքը հիւլէական ռումբի եւ ուրիշ նմանօրինակ զէնքի մասին, իբրեւ պատերազմի գործիք:
= Արդէն ըսած եմ թէ ինչ կը խորհիմ հիւլէական ռումբի մասին (Սեպտ. 24ին):
— Ո՞րն է հիւլէական ռումբի հսկողութեան լաւագոյն միջոցը:
= Անհրաժեշտ է միջազգային զօրաւոր հսկողութիւն մը:
— Ձեր կարծիքով ո՞րքան ժամանակ պէտք է, վերաշինելու համար արեւմտեան Ռուսիոյ աւերեալ շրջանները: = Վեց կամ եօթը տարի, եթէ ոչ աւելի:
— Խ. Միութիւնը պիտի թոյլատրէ՞ առեւտրական օդանաւային ընկերութեանց թռիչքներ կատարել իր հողին վրայ: Պիտի տարածէ՞ իր սեփական գիծերը մինչեւ ուրիշ երկիրներ, փոխադարձութեամբ: = Կարգ մը պայմաններով:

Չըրչիլ կը պատասխանէ

Անգլիոյ նախկին վարչապետը անմիջապէս պատասխանեց այս յայտարարութեանց այն մասին որ իրեն կը վերաբերի: Իր պատասխանը աւելի հաշտարար էր քան նախընթաց արտայայտութեանց մէջ: Ահաւասիկ իր յայտարարութեանց ամփոփումը. — «Ես միշտ համարում եւ յարգանք ունիմ Պ. Սթալինի հանդէպ եւ միշտ կը յիշեմ այն տաժանելի փորձութիւնները զոր միասին անցուցինք: Կը մաղթեմ որ ռուս ժողովուրդը, որ այնքան արիաբար կռուեցաւ պաշտպանելու համար իր հայրենի երկիրը, ըլլայ ապահով, փառաւոր եւ երջանիկ: Ես միշտ փափաքած եմ որ յաղթանակէն վերջ, խորհրդային կառավարութիւնը վարիչ դեր մը կատարէ մեր աշխարհին վերակազմութեան համար: 1941ի անգլեւխորհրդային դաշնագրով, մենք յանձն առած ենք չմիջամտել մեր երկիրներու ներքին գործերուն, ոչ ալ ընկերային կարգուսարքին: Հետեւաբար, չեմ հասկնար թէ ինչո՛ւ պիտի չկրնանք բարեկամներ ըլլալ եւ իրարու օգնել, այսպէս նպաստելով զանգուածներու կեանքի մակարդակի բարձրացման, բոլոր երկիրներուն մէջ: Ուրախ եմ Պ. Սթալինի յայտարարութեան համար, գրաւեալ երկիրներու խորհրդային ուժերու մասին: Բայց նոյն իսկ 60 զօրաբաժիններ կազմ եւ պատրաստ՝ կը գերազանցեն անգլիական եւ ամերիկեան այն ուժերը որ կը գտնուին Եւրոպայի գրաւեալ երկիրներուն մէջ: Ես հարցուցի Ն. Վեհափառութեան կառավարութեան թէ չափազանցուա՞ծ է իմ հաշիւս, երբ 200 զօրաբաժին կը հաշուէի խորհրդային ուժերը: Ես հարցումը այնպէս մը դրի որ կարենան այո կամ ոչ պատասխանել: Նկատի առնելով 200ին եւ 60ին միջեւ եղած տարբերութիւնը, կարելի էր հերքել, եթէ կը սխալէի: Այդպիսի բան չեղաւ: Ընդհակառակն, վարչապետին եւ արտաքին նախարարութեան խորհրդականին յայտարարութիւնները պարզապէս մտահոգութիւն յայտնեցին խորհրդային ուժերու կարեւորութեան մասին: Ոչ ոք ինծի չափ ուրախ պիտի ըլլար, եթէ լսէի թէ սխալ տեղեկութիւն ստացած եմ: Շատ կարեւոր է որ իրողութիւնները երեւան հանուին: Դաշնակիցները, որոնք իրենց արիւնով շահեցան յաղթանակը, ինչո՞ւ փոխադարձաբար պիտի չգիտնան իրենց պահակազօրքերուն թիւը: Այս միջոցին շատ կը խօսուի կասկածամտութեան մասին: Ոչինչ կնայ փարատել կասկածամտութիւնը եթէ ոչ փաստը, եւ ես կը պնդեմ որ փաստերը մէջտեղ հանուին: Իմ տեղեկութիւններս, որոնք անշուշտ պաշտօնական չեն, 10.000 զինուոր կը հաշուեն մէկ խորհրդային զօրաբաժինը: Սակայն վերջին պատերազմին ատեն, ամերիկեան եւ անգլիական զօրաբաժինները երբեմն կը բարձրանային մինչեւ 40—50.000 զինուորի: Առնենք միջինը, հաշուելով օժանդակ ճիւղերը: Կարելի չէ հաշուել բանակի մը ուժը առանց գիտնալու ոչ միայն կազմակերպուած զօրաբաժիններու, այլեւ անոնց զինուորներուն թիւը: Անհրաժեշտ է լուսաբանել այդ խնդիրը, կատարելապէս պարզելով իրական վիճակը այն զինուորական ուժերուն որ մտահոգութիւն կը պատճառեն»:

ԴՐՕՇԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՇԱՎԻԼԻ մէջ կը տօնուի նոյեմբեր 2, շաբաթ երեկոյ ժամը 9էն մինչեւ լոյս, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» եւ Նոր Սեբաստիոյ «Անդրանիկ» խումբերու:

ԿԸ ԽՕՍԻՆ ԸՆԿԵՐ ԳԱՍՊԱՐ ԻՓԷՔԵԱՆ եւ ՅՈՎԻԿ ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինը «Րաֆֆի» Միութեան կողմէ ղեկավարութեամբ ընկեր ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆի: Կէս գիշերէն յետոյ եւրոպական պարեր: Տաք սրահ: Ճոխ պիւֆէ:

×

ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ.— Նոյեմբեր 15ին, նախկին Petit Journalի սրահին մէջ:
Մանրամասնութիւնները յաջորդով:

×

ՊԱՆԵԷՕ ՔԱՇԱՆԻ Հ. Յ. Դ. «Արծիւ» ենթակոմիտէն սարքած է գինեձօն մը այս հինգշաբթի իրիկուն, «Հրայր» ակումբին մէջ, Դաշնակցութեան Օրուան առթիւ: Կը հրաւիրուին շրջանին բոլոր ընկերներն ու համակիրները:

Երգահանդէս ՀԱՅԿԱՆՈՅՇ ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Salle Gaveau, 45 - 47, Rue La Boëtie
Կիրակի, **10** նոյեմբեր ժամը **16.30**ին
Յայտագիր.— Օտար դասական հեղինակներ: Կոմիտաս վարդապետ՝ ծննդեան 75ամեակին առթիւ: Հայաստանի արդի քնարերգակ երաժշտութեան վարպետներէն եւ արտասահմանի հայ հեղինակներէն:
Տոմսերու գիները՝ 25էն 200 ֆրանք:
Դիմել՝ Սալ Կավօ եւ հայ գրավաճառներուն:

ԼԻՈՆԻ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն փոխան ծաղկեպսակի 500 ֆրանք կը նուիրէ վեթերաններու ֆոնտին, 500 ֆրանք ալ Կապոյտ Խաչին, Տիկին Ստեփան Թիւրքմէնեանի եւ զաւկին եղերական մահուան առթիւ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՑԱԳՈՐԾՆԵՐԸ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼ հռչակեցին երէկ կէս օրէն վերջը, ամբողջ Ֆրանսայի մէջ: Կը պահանջեն բարուոքել հացին տեսակը, փռապանները ազատ ձգել իրենց ուզած աղօրիքին դիմելու:
ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հեռագրեն թէ Իսմէթ Ինէօնիւ յանկարծ հիւանդացաւ հոկտ. 28ին, երբ կը պատրաստուէր նախագահելու Հանրապետութեան հռչակման 23րդ տարեդարձին: Տեղեկագիրը, որ ստորագրուած է հինգ բժիշկներու կողմէ, կ'ըսէ թէ նախագահը քանի մը օրէ ի վեր կը տառապէր ցնցդատապէ, երբ զինուորական վարժարանը այցելեց եւ փսխեց: Անկողին պիտի մնայ քանի մը օր:— Հանրապետութեան տարեդարձին առթիւ Գչ. օր գռացին Վոսփորի եւ Տարտանէլի բերդերուն մէջ տեղաւորուած նոր եւ ծանր թնդանօթները: Իսկ Անգարայի մէջ տեղի ունեցաւ զօրահանդէս մը, արդիական հրասայլերով, մինչ հարիւրաւոր օդանաւեր կը սաւառնէին քաղաքին վրայ: Խրախճանքներ կատարուեցան ամբողջ երկրին մէջ:
ԹԷՀՐԱՆԷՆ կը հեռագրեն թէ քիւրտ ցեղապետը, Ղազի Մուհամմէտ, բողոքագիր մը ուղղած է Իրանի վարչապետին, գանգատելով թէ կառավարական զօրքը յարձակած է Զարդաշտի Քիւրտերուն վրայ եւ ծանր կորուստներ պատճառած:
ՄԱՐՍԷՅԼԻ քաղաքապետական խորհուրդը լուծելու առաջարկ մը ներկայացուցած են խումբ մը երեսփոխաններ, ընկերվարական, ժողովրդական եւն.: Քաղաքապետը, Պ. Քրիստոֆոլ (համայնավար), կ'ընդդիմանայ: «Իւմանիթէ» կը գրէ թէ 80.000 քաղաքացիներ ցոյց մը կատարեցին, պահանջելով պահպանել ներկայ քաղաքապետական խորհուրդը: Դահլիճը պիտի զբաղի այս հարցով:
27 ՏԱՐԵԿԱՆ ՈՒՍԱՆՈՂ ՄԸ, Էմիլ Մառոնժէն, կը դատուի երկու օրէ ի վեր, ամբաստանուած ըլլալով թէ դրամական առեն մատնած է Օր. Ժընըվիէվ տը Կոլը, «Combat»ի եւ Défense de la Franceի խմբակներն եւն.:
300 ԿՐԱՄ ՄԻՍ ՊԻՏԻ ԲԱԺՆՈՒԻ հոկտեմբեր 28էն նոյեմբեր 4, հոկտ.ի DX (100 կ.) եւ DZ կտրոններով, խողեղէն՝ 100 կրամ հոկտ.ի SM կտրոնով: Եզան միսը պիտի ծախուի սակագնով, հորթը եւ ոչխարը՝ ազատ:

Le Gérant : L. KRIKORIAN
Imprimerie DER-AGOPIAN, 17 Rue Damesme – 13e

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէնթ Մարկրիթի Հ. Յ. Դ. «Համազասպ» խումբի ընդհ. ժողովը՝ այս շաբաթ երեկոյ ժամը 8ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ նոր շրջանի առաջին դասախօսութիւնը՝ այս հինգշաբթի, Sociétés Savantesի մէջ: Կը խօսի Հ. Բալուեան: Նիւթ՝ «Հին դէմքեր, Գրիգոր Օտեան, իր կեանքը եւ գործը»:
ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ Փոքր ս'Իթալիի մասնաճիւղը անդամական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ ընկերուհիները այս շաբաթ, կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, իր սեփական ակումբին մէջ: Կարեւոր օրակարգ:
ԱՐԱԲԿԻՐԻ ՀԱՅՐ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի մասնաճիւղի վարչութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր հայրենակիցները Նոյեմբեր 3ին, կիրակի ժամը 2.30ին Sociétés Savantesի մէջ C. սրահը: 8 rue Danton: Կարեւոր խորհրդակցութիւն: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: